COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Alexei Ceapîghin

pribegii

*

Alexei
Ceapîghin

Pribegii

Coperta colecției : HARY GUTMAN
Desenul copertei : WANDA MIHULEAC

А. Чапыгин

Гулящие люди.

Роман.

Московский рабочий 1967.

Alexei Ceapîghin

Pribegii

vol. I

ŢARUL ŞI NIKON

În româneşte de AL. ŞTEFĂNESCU-MEDELENI
şi ANDREI IVANOVSKI

Bucureşti, 1971

Editura UNIVERS

Partea întîi

Senka, feciorul unui streliț[1], își trăia copilăria, înconjurat de grija cam prea aspră a maică-si.

Băiețelul nu creștea ca toți oamenii, adică în lățime și înălțime, ci oarecum în felul lui: înainte și îndărăt. Se credea uneori despre el c-o să ajungă cocoșat. Omoplații îi ieșeau mult în față, așa că atunci cînd nu era încins, Senka simțea frig în spate; iar cînd se încingea prea sus, spre piept, atunci mama îl bătea:

— Leagă-ți cingătoarea peste șolduri, după chipul sfinților părinți... doar nu ești neamț, ci fecior de streliț!

Deși nu știa cine-s sfinții părinți, Senka nu-i avea la inimă, ba chiar îi era frică de ei: „Să nu cumva să poftească la măicuța-n ospeție"...

— Ptiu, ce brațe caraghioase ai, măi băiete, îți atîrnă mai jos de genunchi; dar și degetele-s leit ca de om în toată firea, spunea bătrînul streliț Lazar Palîci, pipăindu-și fiul, mai ales, cînd i se-ntîmpla să fie cam afumat; nu găsea însă nici o vorbă urîtă despre fața albă,

[1] *Streliți*, miliție înființată pe la mijlocul secolului al XVI-lea în Rusia, sub țarul Ivan cel Groaznic, desființată spre sfîrșitul secolului al XVII-lea. Streliții au fost așezați pe la orașe, în slobozii deosebite. Pe lîngă slujba lor, se îndeletniceau cu diferite meșteșuguri și negustorii. Polcurile de streliți se numeau „pricazuri", comandanții de pricazuri — căpetenii, iar fiecare pricaz lua numele căpeteniei sale. Streliții din feluritele pricazuri se deosebeau după culoarea caftanelor și a cușmelor. Slujba de streliț se moștenea din tată-n fiu. Streliții din Moscova făceau de pază la Kremlin.

ca de fată, a lui Senka, despre capul său, cu păr cîrlionţat, şi nici despre ochii lui.

Lazar Palîci, tatăl lui Senka, era streliţ pedestru, din pricazul Poltev, cel cu caftane albe ; fratele mai mare al lui Senka era la streliţii călări, dar şi el, Senka, era sortit, potrivit cu obîrşia sa, să fie streliţ. Căpetenia pricazului îi şi vorbise lui Lazar, şi nu numai o dată, să-l scrie pe Senka în pricaz, dar Lazar Palîci nu prea se grăbise să-i facă pe voie. Adeseori, Senka se simţise îndemnat să fugă de la ai săi, să-şi ia lumea-n cap, nu numai fiindcă maică-sa, Sekleteia Petrovna, îl bătea cînd se lenevea la rugăciune, ci şi pentru că tatiul[1] Lazar îşi căpăta tainul pentru slujba de caraulă la Kremlin în merinde, şi nu gătită, aşa că Senka îi ducea în fiecare zi prînzul, împreună cu un clondiraş de votcă. Cînd îl trimitea pe Senka la taică-său, maică-sa îi poruncea :

— Spune-i să bea cu socoteală !

După ce înfuleca, „tatiul" se mai îmblînzea, şi atunci Senka îl întreba despre solii tătăreşti — doar văzuse cu ochii lui nişte tătari care ieşeau de la ţar, vîrîndu-şi în sîn pocalele şi potirele căpătate în dar :

— Tatiule, dar de ce capătă păgînii daruri ?

Aruncînd o privire în jur, ca să nu fie auzit de careva, „tatiul" îl lămurea :

— Pentru darurile acelea, pentru halate, ei îşi vînd slobozenia...

— Tatiule, dar de ce păgînii sînt lăsaţi în Kremlin pe alt drum şi pe altă poartă, nu pe aceea pe care se intră de obicei ?

— Ei, tare ochios mai eşti ! Ca să intre în Kremlin, dar să nu afle drumul drept într-acolo...

— Şi de ce sînt ţinuţi afară din oraş ? Şi de ce sînt aduşi sub pază ? tot întreba Senka depărtîndu-se cu teamă de „tatiu".

Pînă la urmă „tatiul" se răstea :

— Cară-te de-aici, nerodule ! Prea multe vrei să ştii !

Senka se ferea să-i spună „tatiului" şi nici nu-i mărturisise, niciodată, că atunci cînd venea spre Kremlin, cu mîncarea,

[1] Joc de cuvinte : în loc de „tată", Senka spune *tati* — hoţ, tîlhar în l. rusă.

băieţii de prin slobozie tăbărau asupra lui, dar el le trăgea de fiecare dată cîte o chelfăneală ; uneori, le sărea într-ajutor şi cîte unul mai mare, dar Senka îi bătea şi pe cei mari. Nici mămucăi Sekleteia nu-i povestea Senka despre încăierările lui, gîndindu-se cu frica-n suflet : „Atunci n-o să mă mai lase să mă duc la Kremlin !"

Senka văzuse odată undeva, în preajma oraşului, cum încălecau solii tătăreşti, dintr-o săritură. Păgînul saltă-n sus, îşi îndoaie picioarele, că scările-s cam scurte, şi, într-o clipită, nu mai vezi nici cal, nici călăreţ, doar colbul se învolburează în urmă-le.

Şi Senka ar fi vrut să aibă asemenea halat, asemenea sahaidak [1], arc şi tolbă cu săgeţi în spate, să-şi ia zborul în goana calului, împreună cu păgînii, încotro vedea cu ochii. Băiatul creştea într-o vreme fără de linişte, cînd Moscova, şi împrejurimile ei vuiau ca un ştiubei de albine. Toată lumea vorbea şi Senka auzea pretutindeni :

— A năruit credinţa Nikon patriarhul ! [2]

Mama băiatului, Sekletaia Petrovna, oprindu-se în fiecare zi în colţul odăii, în faţa icoanelor, îl blestema în şoaptă pe Nikon, şi îl pomenea în rugăciunile ei pe un oarecare Avvakum [3].

[1] Toc pentru arc (tătară).

[2] Patriarhia rusă a fost înfiinţată în 1589. Pînă atunci, Biserica rusă era socotită supusă patriarhului de la Constantinopole. Nikon (1605—1681) a fost ales patriarh în 1652. Reforma bisericii întreprinsă de el — îndreptarea cărţilor bisericeşti şi a riturilor spre a corespunde cu cele greceşti — a provocat *raskolul* (schisma celor de rit vechi) în Biserică, iar adversarii lui Nikon au fost supuşi prigoanei. La început, Nikon se bucura de o mare înrîurire asupra ţarului Alexei şi diriguia alături de ţar treburile Statului intitulîndu-se „mare stăpînitor", ca şi ţarul. Dar năzuinţa sa de a-şi impune autoritatea asupra ţarului, de a spori bogăţiile Bisericii au provocat duşmănia unor înalţi dregători, a demnitarilor bisericeşti şi a ţarului. În anul 1658, a renunţat la scaunul său de patriarh, iar în 1666, a fost judecat de soborul bisericesc şi surghiunit.

[3] Protopopul *Avvakum* (1621—1682), una dintre căpeteniile raskolnicilor, adversar înverşunat al lui Nikon şi, în general, al Bisericii oficiale. În 1653 a fost surghiunit în Siberia ; după căderea lui Nikon, se întoarce la Moscova, urmează un nou surghiun, iar în 1681 e ars de viu la Pustoziorsk. A lăsat mai multe scrieri — monumente ale literaturii bisericeşti din secolul al XVII-lea.

Tare îi mai era lene lui Senka, băiatul streliţului, să-şi facă rugăciunile, ceea ce o făcea pe maică-sa să-i tragă cîte o chelfăneală şi dis-de-dimineaţă şi seara cu un beţigaş, dar Senka creştea repede, şi se lăţi curînd într-atîta, încît maică-sa nu mai avea cum să-l încalece ca să-l bată. Atunci, începu să-l piseze pe „tatiul“ :

— Bate-l şi tu o dată, Lazar Palîci !

Lazar Palîci, cu barba neagră atinsă de promoroaca anilor, lungă pînă-n brîu, ducînd cu Nikon năruitorul credinţei, tot atît de bucălat, căuta să scape de corvoadă :

— Ba, îmi ajunge, Petrovna, că în fiecare zi, la Kremlin, văd atîtea şezuturi întinse pe capră, şi bătute drept pedeapsă, ori numai aşa, întru luare-aminte. Bine ar fi ca tu, că eu n-am cînd, să-l duci pe puiul ăsta de tîrfă la dascălul de la răscrucea Varvarski, să-l înveţe buchiile... Pe ăl mai mare l-am învăţat carte, şi-am de gînd să fac şi cu ăsta la fel. Acolo o să-l şi bată — că doar învăţătura nu merge fără bătaie.

Taică-său era aspru la înfăţişare, dar îl iubea pe Senka ; iar cînd era cu chef se mînia pe el, doar pentru un singur lucru : fiindcă îi zicea „tatiu“ şi nu „tătucu“ :

— Ce tot vorbeşti aiurea, pui de cîine ? Ia bagă-ţi minţile în cap !

— Minţi, tatiule : eu îs pui de streliţ.

— Mă, vorbeşte pe şleau ! Sînt streliţ au ba ?

— Streliţ, tatiule !

— Dar ştii tu, mă, că „tatiu“ este cel ce umblă după prădăciuni ? Ce, eu, după tine, trăiesc din jaf, ai ? Şi-l făcea pe Senka pui de tîrfă.

Atunci Sekleteia Petrovna sărea în apărarea odraslei :

— Lazar Palîci, omule ! de ce îl sudui pe băiat ?

— Să se lase de năravul ăsta, să nu mă mai facă tatiu !

— Încă-i crud, n-are minte !

— Ei, du-l la dascăl : să vezi cum o să stea atunci, în colţ, în genunchi pe coji de nuci !

Fie din încăpăţînare, fie în puterea obişnuinţei împieliţatul de Senka îi tot zicea tatălui său „tatiu“. Lazar n-avea vreme să-şi muştruluiască fiul. Nu obişnuia să pună mîna pe gîrbaci, de frică să nu lovească prea tare ; nici pe nevastă-sa, pe Sekleteia, n-o bătea niciodată streliţul, nu ca alţii. Şi, pe deasupra, Lazar Palîci avea o slujbă foarte obositoare, în săp-

tămîna cît era de strajă, iar în cea slobodă își vedea de treabă la bazar, în prăvălie.

Se scula cu noaptea-n cap și doar atîta răgaz avea Lazar: să dea o raită prin grajduri, prin staule, să întindă cu mîna lui cailor și vacilor cîte un codru de pîine, așa cum obișnuiau bunii gospodari, și îndată după aceea trebuia să plece la Kremlin, unde era de strajă.

Petruha, feciorul cel mare al lui Lazar era la streliții călări. Pizmuit chiar de unii fii de boieri, își punea caftan zmeuriu, cam la fel cu caftanele pricazului Golovlenkov și pleca la slujbă înaintea tatălui său — făcea parte din polcul Stremeannoi [1], și el, feciorul lui Lazar, o însoțea ba pe țarină, cînd se ducea să se închine la lăcașurile sfinte, ba niște soli, dacă era trimis în întîmpinarea lor. Petruha își începea slujba înaintea tatălui său : polcul lui Lazar era al doilea, iar al lui Petruha, în frunte cu polcovnicul Mamatov, al cincilea — și toate acestea fiindcă Petruha știa carte, era chipeș și-i semăna lui Lazar la înfățișare și în voinicie. Pe vremuri, dăduse Lazar dascălului pisar multe parale pentru învățătura lui Petruha, ba-i mai căra de sărbători și ditamai coșuri cu de-ale gurii. Lazar îl iubea mult pe Senka și-și zicea în sine: „Trebuie să-l dau la învățătură, să nu precupețesc paralele pentru binele feciorașului !“

— Nu prea ne crește băiatul ! îl tot sîcîia nevasta pe Lazar.

— Dar cum vrei să-ți crească așa, în șugaiul [2] ăsta al tău ? Las-să-l zvîrle de pe el, și-ai să-l vezi cum crește, răspundea Lazar. Cu toate acestea, Senka creștea numai dinainte și dinapoi, abia după aceea trupul său începînd să se lățească.

— În loc să crească în sus, ca un munte, arată ca un morman ! se necăjea Sekleteia Petrovna, gîndindu-se să găsească o vrăciță : să-i facă o baie de aburi pe cinste.

Într-o dimineață, devreme, ba chiar cu noaptea în cap, maică-sa îl duse pe Senka la dascăl.

[1] Pricaz special de streliți călări, însărcinat cu paza personală a țarului. Lua parte la primiri solemne de soli străini și la alte împrejurări sărbătorești (n. aut.).

[2] Un fel de caftan cu guler rotund.

Intrară, se opriră îndelung, închinîndu-se la icoane, după care făcură plecăciuni adînci în toate părţile. Pe urmă, Sekleteia Petrovna se tocmi cu dascălul şi-l tot descusu în ce chip avea să-i dăscălească odrasla. În sfîrşit, dascălul, vînturîndu-şi poalele caftanului de muhtoiar [1] ponosit, roşcat, cu dungi, îi răspunse cu ciudă.

— N-am început ziua asta prea bine ! A venit nevasta în locul bărbatului — se pare că n-o prea ţine în ascultare gospodarul, o dată ce a pus-o să-şi aducă fiul să-i dau învăţătură ! Dar, întîi şi întîi, te pomeneşti că băiatului nici nu-i arde de carte — e cam mare... peste vreun an — nu de învăţătură o să aibă nevoie, ci de însurătoare... da cine să priceapă aşa ceva ?... Nu orice dascăl învăţător s-ar învoi să se apuce de treaba asta, să dăscălească asemenea vlăjgan.

Mama băiatului nu se lăsa de loc, se tocmea stăruitor. Dascălul dădu din mînă — cam duhnea a votcă :

— Ce mai tura-vura ! Fie, să vină să înveţe, cu o grivnă [2] şi trei măsuri [3] de secară pe an. Cînd om trece la ceaslov, atunci să-i aduci dascălului o oală cu caşă, o grivnă, şi să faci o sfeştanie acasă.

Mama plecă, după ce făcu semnul crucii asupra lui Senka.

— Ei, unuia ca ăsta, nici dracul n-are ce-i face... lasă crucile, n-avea teamă, mormăi dascălul. O lumînărică de ceară licări în colţ, lîngă icoane. O aprinsese soaţa dascălului, o muiere rumenă, grasă, sughiţînd zgomotos şi privind pieziş spre icoane. Îşi făcu semnul crucii şi, intrînd la ea, în odăiţa de alături, îi spuse lui bărbatu-său :

— Ţap prăpădit ce eşti ! Am auzit tot — aşa te-ai tocmit tu ? Doar ai să dăscăleşti un armăsar nu glumă...

— Du-te, Mikitişna, lasă-mă să-mi văd de treburi ! Dacă o să-l dăscălesc, o să mă aleg eu cu ceva pe deasupra... nu vezi tu că streliţul şi-a trimis nevasta cu feciorul ? Ei, mare lucru n-ai cum să iei de la muieri... doar aia... şi îi făcu cu ochiul, ca un beţiv ce era.

— Ptiu, vai de capul tău de ţap prăpădit !

[1] *Muhtoiar sau muhoiar :* stofă de Buhara, din bumbac cu lînă sau mătase.

[2] Zece copeici de argint.

[3] O măsură putea să aibă 64 pînă la 86 kg.

Toţi învăţăceii, şase la număr, se ridicară pentru rugăciune şi cîntară într-un glas „tatăl nostru", iar apoi, fără să-şi mai facă semnul crucii, intonară şi mai zgomotos cîntul întru proslăvirea nuielei :

Porunceşte sfîntul Duh să-ţi baţi odrasla cu nuiaua,
Că nu prea este nuiaua a sănătăţii vătămare,
Nuiaua bagă mintea în capetele copiilor,
La rugăciune îi învaţă, pe cei răi îi ridică,
Face nuiaua copiii de părinţi ascultători,
Şi tot ea îi face de Sfînta scriptură ştiutori.
Nuiaua, cînd bate ea, oasele nu le frînge,
Dar pe copil îl dezvaţă de toate cele rele...
Îl învaţă nuiaua să facă pururea toate, pentru
pîinea lui,
Şi-l mînă nuiaua pînă-n sus, în ceruri...
Povăţuieşte, Doamne cel drept, mamele şi dascălii
Să-i muncească cu nuiaua pe cei mici. Amin !

Învăţăceii se înşirară pe o laviţă, la o masă lungă. Dascălul se aşeză la capătul mesei, într-un jilţ înalt, punînd picioarele pe-un scăunel făcut anume. Lîngă masă, la cotul dascălului, se înălţa un dulăpior cu vase murdare care, în ochii ucenicilor, părea un iconostas, căci sus, pe el, se afla cartea numită „Azbukovnik" [1], pentru învăţătura tuturor înţelepciunilor. Învăţăcelul nu punea mîna pe „Azbukovnik" decît la sfîrşitul învăţăturii, pentru că atunci aproape că ştia tot atîta carte ca şi dascălul. În timp ce dascălul se aşeza în jilţ, Senka băgă de seamă că avea două lucruri în sîn : un clondir cu votcă şi un gîrbaci.

„A iată cu ce te dăscăleşte barba asta de fuior !" îşi zise Senka.

Stînd în jilţul lui, dascălul îşi frecă mîinile şi strigă :

— Nevestico ! Hei, Mikitişna ! Ia adu-ne niscai urzicuţă pentru o mai grabnică lămurire şi dumirire !

De după uşa întredeschisă a odăii se auziră paşi — încolo şi încoace : dăscăliţa se înfiinţă cu un braţ zdravăn de urzică,

[1] Carte de citire.

şi-l aruncă jos, la picioarele dascălului. Dăscăliţa purta mănuşi cu un deget, din piele de căprioară.

— Leapădă şi mănuşile! porunci dascăul. Dăscăliţa zvîrli mănuşile peste mănunchiul de urzici şi-i aruncă lui Senka o privire piezişă. Băiatului i se păru că ea îi zîmbi.

„Ce s-o fi hlizind grăsana ?" gîndi Senka.

Dascălul scoase clondirul din sîn, trase o duşcă, îl astupă, îl vîrî la loc, apoi zise :

— Cu blagoslovirea Domnului, începem !

Toţi învăţăceii, afară de Senka, îşi făcură grăbiţi semnul crucii, apoi deschiseră bucoavnele vechi, scrise de mînă.

După ce-şi vîrî clondirul în sîn, dascălul scoase tot de acolo un arătător împletit din piele, pe care Senka îl luase drept gîrbaci.

— Co-opii ! Plecaţi-vă ochii, priviţi buchiile... dascălul tăcu o clipă, apoi adăugă : — *A-a-z !*

— *Az !*

— *Az !* mai rostiră o dată învăţăceii.

— *Buchi-i, vedi-i, glagoli !*

— Asta-i cea dintîi buchie, numită — *az* ! Ce este „*az*" ?

— Buchia cea dintîi !

— Aşa-a... Buchia cea dintîi înseamnă multe pentru un suflet de creştin... şi, acum, trecem la buchia *buchi*...apoi, la buchia „*esti*" şi la „*mîslete*" ! „*Az esmi gospodi bog tvoi*"... [1]

— *Az gospodi tvoi !*

— *Az esmi gospodi bog tvoi !*

— *Az esmi gospodi tvoi !*

— *Bog, bog tvoi*— adevărat ! Şi într-acest chip se adeveresc acestea, s-o pricepeţi trebuie : în ce loc s-au grăit ?

Învăţăceii tăceau.

— S-au grăit acestea în poruncile Domnului, date de El lui Moise, pe muntele Sinai.

— S-au grăit acestea pe muntele Sinai !

— Hai, dă-i-o înainte cu poceala !

— Au fost date muntelui Sinai !

— Cadă mînia Celui de sus asupră-mi, din pricina voastră, a celor săraci cu duhul şi nevolnici întru darul graiului, căci îngreunatu-mi-sau mădularele, de atîtea osteneli mari, dar

[1] „Eu sînt Domnul Dumnezeul tău" (slavonă).

ar trebui să-i bag minţile în cap cu urzica asta celui ce a îndrugat cele mai multe nerozii. Hei, tu, nelegiuitule, ce făr-de luare-aminte la vorbele dascălului tău ! Scoală-te, îngenunchează de sîrg pe coji de nuci ! Tu ! Mişcă-te ! Şi dascălul împunse cu arătătorul de piele, spre unul din învăţăcei.

Acesta se duse în colţ, unde se lăsă agale în genunchi, în timp ce dascălul arunca spre el o căutătură de om beat.

— Stai drept ! Nu-ţi îndoi spinarea ! Şi dascălul plesni înciudat de mai multe ori cu arătătorul în masă.

Mişcîndu-şi genunchii chinuiţi, băieţandrul firav, cu sumăieş alb, se canonea în ungher, îndreptîndu-se de spate. Iar dascălul îi dădea înainte :

— De astă dată, cu blagoslovirea lui Dumnezeu, să chibzuim în privinţa buchiei *„dobro“* [1]. Ce este *„dobro“* ?

Învăţăceii ascultau în tăcere. Dascălul tăcu şi el o clipă, apoi îşi duse degetul la frunte şi urmă :

— Buchia *„dobro“*, cea de a cincea la număr, e o slovă măreaţă ; aşadar, să te rogi cu osîrdie lui Dumnezeu, e *dobro !* Să intri în biserica Domnului, să asculţi cu luare-aminte slujba şi sfînta cazanie, e *dobro* ! Să-ţi cinsteşti tatăl şi mama, iar e *dobro !* Să rosteşti rugăciuni, dar mai cu seamă, cea dintîi dintre toate, rugăciunea pentru marele nostru stăpînitor Alexei Mihailovici şi pentru tot neamul Prealuminat al măriei sale, este *dobro !* Cea de a doua rugăciune, pentru Înaltpreasfinţitul patriarh a toată Rusia, Nikon, înaltul ierarh şi părinte al Bisericii noastre pe care am primit-o de la greci, e tare *dobro !* Ştiu, urmă dascălul, după ce trase iar o duşcă din clondir, că voi sînteţi cu toţii feciori de streliţi, ori de posădeni [2] şi ştiut este că streliţii sînt părtaşii ezesuzilor lui Neronov [3] şi-ale lui Avvakum, afurisite de soborul ierarhilor ruşi şi greci, şi e *dobro*, pentru voi, fiii mei, ba chiar fi-va o faptă vrednică de toată lauda, dacă îmi veţi da de ştire despre neamurile voastre : în ce chip îşi împreunează degetele taţii şi ma-

[1] Denumirea literei *„D“*. Înseamnă *„bine“*.

[2] Locuitori de posade (tîrguri sau suburbii) care plăteau dări pentru gospodăriile lor, pe cînd streliţii şi alţi slujbaşi erau scutiţi.

[3] Protopop din Moscova (1591—1670), unul dintre capii schismei. Pentru împotrivirea sa faţă de Nikon, a fost pus în fiare şi surghiunit la o mănăstire îndepărtată, dar în 1666 s-a lepădat de raskolnici şi a fost numit arhimandrit la o mănăstire de seamă.

mele voastre[1] cînd se închină lui Dumnezeu: cu două degete își fac semnul crucii? Ori altcum?

Dascălul își plecă fruntea pînă la masă. Apoi, dezmeticindu-se, se tîngui:

— O-of, tare-s ostenit! Scutură din cap, alungîndu-și somnul și rosti pe de rost un stih povățuitor:

În casa ta, sculat din somn, spală-te,
Șterge-te de nădejde c-un prosop pe față
Apoi, la icoane închină-te
Fă adînci plecăciuni tatălui și mamei.

Dascălul ridică mîna cu arătătorul de piele și rosti mai tare:

Cu tremur, du-te la dascăl,
Aducîndu-ți tovarășul cu tine,
Intră în rugăciune în lăcașul de învățătură,
La ieșire, tot așa să faci!

Dascălul se ridică greoi și începu să îngîne o rugăciune, în vreme ce ucenicii îi țineau isonul, privindu-l cînd și cînd întrebător.

Cînd băieții ieșiră din casa dascălului și o luară prin hudițele înecate în mocirlă, lunecînd pe bîrnele aruncate pieziș ici și colo, uneori trecînd printre șirurile de tarabe ale negutătorilor, ce se întindeau pînă-n preajma bisericilor, chipurile lor, ca și umerii, purtau parcă urmele învățăturii la dascălul cel bețiv; doar Senka pășea voios și fără teamă de nimic.

Maică-sa nu-l mai bătea de la o vreme, iar taică-său nici nu obișnuise vreodată să facă așa ceva. În privința dascălului, Senka își zicea în gînd:

„E un prăpădit de bețivan... dacă ar sări asupra mea, i-ar ajunge un pumn în burtă, și i-ar pieri năravul... chiar dacă m-ar alunga, ei, naiba să-l ia! Ca să vezi ce lucruri scîrboase mă învață: să fiu cu luare-aminte la tătucu și la mămuca"...

[1] Nikon cerea tuturor să-și facă semnul crucii cu trei degete împreunate, pe cînd raskolnicii îl făceau, cu două. (Una dintre divergențele ivite între Biserica oficială și raskolnici.)

Păşind cînd ici, cînd colo, se îndreptau cu toţii, către podul Zamoskvoreţki. Trei dintre băieţi locuiau dincolo de Kremlin, într-o slobozie. Aceştia se abătură într-o parte şi-şi văzură de drum. Cei doi rămaşi mergeau spre Zamoskvorecie, împreună cu Senka. Erau tustrei feciori de streliţi ; cei doi purtau caftane din aba vopsită de casă — noi şi cu poale lungi, pe cînd Senka avea un caftan de mohair, cumpărat de la un neguţător şi ciuboţele din piele subţire, cu care îi plăcea să dea prin băltoace, ca să le facă mai moi şi mai late.

Şi iată că, tocmai în clipa cînd cei trei băieţi urmau să treacă pe pod, le ieşiră în întîmpinare de după o baie, de lîngă taraba la care se vindeau tîrnuri de mesteacăn, la doi paşi de crîşma stăpînirii [1] — doi vlăjgani, cu cipici rupţi, legaţi cu obiele şi cu dulame roase la piept.

— Hei, bucoavne umblătoare de la podul Spasski ! Staţi !

Senka întrebă :

— Pentru ce ?

— Stai că de nu — te spintec !

Cei doi băieţi se opriră, dar Senka îşi văzu de drum.

— Mă, n-auzi, pui de cîine !

— Greşeşti ! Eu-s fecior de streliţ !

— Fie şi de boier. Cu atît mai bine ; dă-ţi caftanul jos, că te căsăpesc !

Unul, un lungan murdar, îşi scutură mîneca. Avea un jungher ascuns în ea.

— A, cu d-astea îmi umblaţi, haidamacilor ! Ia să vă văd !

Lunganul ridică mîna cu jungherul. Suflecîndu-şi mîneca pînă aproape de umăr, Senka sări la o pare şi-l izbi cu pumnul în piept.

— Aşa, va să zică ! Potlogarul icni şi se trase îndărăt, scăpînd din mînă jungherul care căzu în glod. Senka se năpusti asupra lui şi-l lovi încă o dată în obraz, apoi în piept. Lunganul se prăbuşi la pămînt.

— Întinde-o ! strigă Senka şi repezindu-se la celălalt, îl înşfăcă de mijloc, îl ridică, îl roti cu atîta putere, de rămase fără un cipic care îi zbură cît colo şi-l trînti cu căciulă cu tot în noroi.

[1] Comerţul cu vodcă era un monopol al ţarului.

Cei doi tovarăşi de învăţătură tremurau şi plîngeau, pe jumătate dezbrăcaţi : caftanele lor zăceau în mocirlă.

— Haideţi, îmbrăcaţi-vă ! Senka se apropie şi-i ajută să-şi pună caftanele.

Cei doi potlogari nici nu se mai gîndeau să se repeadă la ei, nu le mai ardea de aşa ceva ; unul îşi căuta prin glod jungherul, iar celălalt căciula. După ce, în sfîrşit, le găsiră, se depărtară spre tarabă şi nici măcar nu-l mai ameninţară pe Senka. Cel cu jungherul doar rosti cu glas tare şi scuipă cu ciudă :

— Ei, drăcie ! M-am repezit la un viţel, şi am nimerit în coarnele unui taur !

Celălalt, ştergîndu-şi obrazul cu mîneca, răspunse :

— Era să ne luăm de oameni mari, şi uite, nici măcar cu copiii nu ne-a mers...

— Ei, dracu să-i ia ! Dăm noi peste altă baftă !

Tare ar fi vrut Senka să scape de rugăciunile de-acasă.

Mama, îndată ce veneai, te vîra-n ungher : „roagă-te !" După ce-şi petrecu tovarăşii peste pod, se întoarse la Kremlin, îi dădu ocol şi se îndreptă spre slobozie. Se opri, auzind larmă, ocoli gardul casei protopopului şi zări după colţ o gloată mare. Oamenii răcneau, cu pumnii ridicaţi, ameninţînd în gura mare. Printre ei, erau şi femei ; acestea cîntau rugăciuni. Un vuiet de sudalme înăbuşea rugăciunile. În gloată se zăreau posădeni, calfe din dughenele clopotarilor, ale făurarilor, vînzători de blini şi de colaci. Dădeau cu toţii buzna, peste streliţi, în frunte cu un pisar de jalbe. Careva îi smulse din brîu călimara de aramă, cu pană cu tot şi o călcase în picioare îngropînd-o în noroi.

Tatăl lui Senka stătea de o parte, sprijinit în secure.

— Îşi vede de slujbă !

Îndreptîndu-şi scufia de blană, umflîndu-şi obrajii roşii, pisarul îi strigă, „tatiului" :

— Hei, oşteanule ! Ce te uiţi ? De ce nu-mi sari în ajutor ?

— Nu e treaba mea ! i-o reteză „tatiul". Vin din Kremlin, abia am ieşit din strajă !

Gloata îi împingea pe streliţi, depărtîndu-i de un popă înalt. Acesta, cu potcap negru îndesat pe ochi, cu faţa mînjită de noroi, răcnea cînd şi cînd, glasul lui răsunînd ca o trîmbiţă de aramă :

— Pentru credința părintească și strămoșească! La luptă, fiilor! Să spulberăm lepădăturile lui Antihrist! E cu putință să nu le spulberăm!? Păi, eu, de unul singur, am pus pe goană șapte măscărici, le-am făcut zob dairalele! În numele lui Isus, luptați pentru crucea cu șase brațe, împotriva celei papistașe!

Senka privea crucea neagră, de lemn, din mîna dreaptă a popii ridicată sus și mătăuzul greu din stînga, pe care-l vîntura atît de aprig, încît o duzină de streliți nu puteau nici cum să-i vină de hac. Tare ar fi vrut Senka să tragă și el cîteva scatoalce cuiva, dar nu știa de partea cui să sară: a popii, sau a streliților? Pe deasupra, mai era și „tatiul" de față... Jălbarul aduse o mulțime de streliți; aceștia tăbărîră pe popă, și pînă la urmă îl dădură grămadă. Zăcînd în glod, popa bombănea cu glas surd, ca din butoi:

— Bine-e! Cîrdașii lui Nikon te trag de păr, te tîrăsc... îți frîng coastele! Iată ce-ți fac ei, pentru credința în Isus...

Mulțimea fu împrăștiată și popa, legat cu funii de o teleagă.

Senka porni grăbit spre casă: străjerii închideau prin oraș opreliștile cu gratii [1]. Îndată ce ajunse acasă, maică-sa, Sekleteia Petrovna, îl puse să se spele pe mîini și să se pună pe rugăciuni.

„De ce mi-era frică, tot n-am scăpat"... gîndi Senka, dar mîntui repede cu rugăciunea căci sosiră „tatiul" și cu fratele Petruha. O dată cu ei se înfățișă și un călugăr șchiop, abia tîrîndu-și picioarele.

— Bucuroși de oaspeți, cuvioase Ankudim! îl pofti „tatiul".

— Domnul să te miluiască și să te izbăvească... m-ați ocrotit de întunericul nopții și de răi. Aș putea să mă adăpostesc în ograda de la Iverski, dar acolo se răstoarnă totul cu susu-n jos...

Punîndu-și muscheta în colț, fratele Petruha întrebă:

— Da' ce, ți-e frică de ei, de răi? Ce naiba să ia de la cuvioșia ta, un om sfînt?

„Tatiul" cîrti:

[1] Ca o măsură împotriva jafurilor, noaptea, pe ulițele Moscovei se ridicau deseori grilaje de fier.

— Ei, sfînt ! Vorbeşti anapoda ! A fost neguţător, a dosit una, alta din dajdia către stăpînire şi pentru asta a fost legat de laviţă în Ivanova [1] şi bătut de două ori cu cnutul.

— Amarnic adevăr, Lazar Palîci ! Tot avutul meu, pînă la ultimul capăt de aţă, mi l-au luat în folosul măriei sale...

Se închinară şi se aşezară la masă.

— Ei, tată, am auzit ce dandana ai avut cu protopopul...

— S-ar fi putut să fie, dar a trecut pe-alături, măi Petruha... Nu era treaba mea : doar am stat şi-am privit cum se foiau streliţii de la alt pricaz.

— Te pomeneşti că după asta o să-l surghiunească pe Avvakum, cine ştie unde, la capătul lumii !

— L-au pus în fiare şi l-au dat în seama pristavilor.

— Oh, sărmanul ! Vai de el, cît l-au chinuit ! îşi dădu cu părerea mama Sekleteia, făcîndu-şi semnul crucii.

— Ne-om ruga noi ca în vechime, apără şi ne păzeşte Maica Precista, dar Nikon a poruncit să ne ardă cărţile bisericeşti cele vechi. Vai şi amar ! cinstite gazde, tare-i fioros Nikon, că lui nici de călugări nu-i e milă — îi face beţivani...

„Tatiul" îl asculta pe călugăr căscînd şi făcîndu-şi semnul crucii peste gură :

— E stăpînit de trufie, asemenea lui Satana !

Mama se duse la cuptor şi se întoarse cu un blid mare de ciorbă.

— Cuvioşiei sale i-ar trebui ceva de post, doar e supus pravilei, îşi dădu cu părerea „tatiul".

Călugărul dădu din mîini a împotrivire.

— Mă aflu între mireni... mănînc ce se găseşte. Păcatul nu intră pe gură, ci iese dintr-însa.

— Tată, matale mai bine mănînci şi taci, spuse Petruha — ai rostit pe seama patriarhului lucruri nelalocul lor.

— Nu-i nimic, Piotr ! Doar Ankudim n-o să rostească „vorbă şi faptă" [2] împotriva mea.

— Zău ?

[1] Piaţa catedralei Sf. Ivan, din Moscova.

[2] *Vorbă şi faptă ale stăpînirii*, expresie convenţională ; cel ce o rostea se oferea ca denunţător şi acuzator al cuiva, într-o chestiune politică.

— Pe mulţi de-ai mei i-a obijduit Nikon — apără şi ne păzeşte Maica Precista ! Şi-am ajuns om rău, veninos.. dar n-aş umbla cu pîra împotriva unor oameni de treabă !

Spre sfîrşitul cinei, maica Sekleteia coborî în beciul de sub casă. Lui Senka îi era frică să se ducă acolo, fiindcă mişunau şobolanii. Maică-sa aduse un ulcior cu bere. Turnă la toţi, în afară de Senka, în nişte cănițe de cositor. Senka privea cum tremurau mîinile monahului ; stropea cu bere faţa de masă, îşi făcea semnul crucii, bea, îşi turna singur din nou. Deodată spuse, ca pentru el, cu glas de om băut.

— Cară icoane, moaşte, la Moscova... toate le face ca să se fălească... ehei, ce-o să se aleagă din marea înţelepciune a lui Nikon — vai şi ama-ar ! S-a iscat cîndva, sub bunicul ţarului Ivan cel Groaznic, strîmbătatea ceea, eresul cel poreclit „jidovesc“ [1]... Rătăciţii ceia n-o cinsteau pe Maica Domnului, nici crucea cea dătătoare de viaţă, ci lătrau pe seama ei, c-ar fi un soi de spînzurătoare...

— E cu putinţă oare, cuvioşia ta, să fi fost pe lume asemenea hulitori de Dumnezeu ? se miră mama lui Senka şi-şi făcu semnul crucii. Doamne, mîntuieşte şi ne păzeşte pre noi !

— Fost-au, gospodină dragă ! Pe sfîntul Duh îl socoteau deopotrivă cu cocoşul cel de pe stinghie.

Senka îl întrebă pe călugăr :

— Unchiule, dar nu cumva sfîntul Duh are braţe ?

— Maică Precistă, ocroteşte-ne pre noi ! Dar pentru ce mă-ntrebi asemenea lucru ?

— Să vezi ! Dascălul ne-a citit la învăţătură o stihiră care zice că sfîntul duh bate copiii cu nuiaua...

— Lazar Palîci ! se aprinse maică-sa. Îl auzi ? Trage-i o chelfăneală, chiar cu gîrbaciul...

„Tatiul“ tăcea ; călugărul o linişti cu blîndeţe :

— Dragă gospodină... nu te atinge de flăcău ! N-are minte.

— Păi, tocmai d-aia : să-şi bage minţile în cap, să nu vorbească urît.

[1] Credinţă potrivnică dogmelor Bisericii ortodoxe. Aşa-numita „erezie a jidoviţilor“ s-a răspîndit în statul moscovit, la sfîrşitul secolului al XV-lea şi începutul secolului al XVI-lea. Adepţii ei erau împotriva vieţii monahale, a ierarhiei bisericeşti şi a închinării la icoane, nu credeau în dumnezeirea lui Isus Hristos etc. În 1504 capii acestei mişcări au fost arşi pe rug, iar alţii, întemniţaţi.

— Dar dascălul a cetit, nu eu !

— Şi dascălul e tot un hulitor de Dumnezeu.

— Drăguţo ! Gazdă bună şi primitoare ! Apără şi ne păzeşte, Maică Precista, dar la noi, în Rusia, cei supuşi boierului, voievodului, ori patriarhului, tot nu scapă de bătaie. Flăcăul o să afle adevărul ista, cînd o să crească mai mare. Pînă şi boierii-s bătuţi, dacă porunceşte stăpînul nostru. Nu de mult — o ţine minte tot norodul — un boier a fost bătut, legat de laviţă, pentru o fată a altui boier, fiindcă i-a răpit fecioria. A fost pedepsit în piaţa Ivanova. Doar ţarii nu-s bătuţi, dar ei sînt, uneori, scurtaţi de cap.

„Tatiul" ridică pumnul şi izbi cu înverşunare în masă, de răsunară jalnic toate vasele de pe ea :

— Ankudim ! Să nu mai aud nici o vorbă... „Tatiul" aruncă o căutătură spre ferestruică — bine că am făcut din beci o cămară jos, sub casă, fără ferestre mari — altfel, trebuia să stai mereu cu ochii în patru — nu cumva trage careva cu urechea sub fereastră ?... prea puţină cinste ar fi, monahule, să ne vedem atîrnaţi în dîbă [1], din pricina ta !

— O, Doamne, mîntuitorule ! Iartă-mă, Lazar Palîci, pentru numele lui Hristos, limba omului grăieşte cu păcat la beţie. Îngăduie să bat mătănii pînă la pămînt, pentru vorba ta întru a minţii alinare... îngăduie !

— Şezi, că răstorni laviţa... bea sănătos şi nu trăncăni fără noimă.

— Dar n-am trăncănit, gospodarule... am grăit adevărul...

— Nu arunca în gloată un asemenea adevăr despre ţarii cei atotputernici ; iar eu şi cu Petruha n-o să te dăm în vileag cu nimic.

— Acu, gospodarule, s-a încins o mare răzmeriţă cu popii... Doamne fereşte... nu s-a răspîndit încă, dar o să se răspîndească atunci cînd o să-i dea de-a berbeleacul pe popi cu dosul în sus... cînd o să le poruncească patriarhul să se ţină după cărţile cele noi, cu toate că ei nici cu cele vechi n-o scot la capăt ! Acu, s-au apucat să le tipărească la Iverski-Sveatoziorski [2], iar bucoavnele cele vechi, le ard. Dionisi arhiman-

[1] Unealtă de tortură. Cei puşi la cazne erau atîrnaţi de ea, bătuţi cu cnutul, arşi cu fierul roşu etc.

[2] Mănăstire vestită pentru icoana „făcătoare de minuni" a Maicii Domnului, adusă din Iveria (Georgia).

dritul şi, alţi egumeni, de ciudă, stau cu capul plecat, cătînd de zor, în jur, de vine careva să se facă monah, prin credinţa lui, şi-l iscodesc, dacă-i cu ştiinţa slovelor. Dacă ştie buchiile, îl tund, fără să-i dea de veste mitropolitului Makari... zău!

— Aici, da — cred că ai rostit un adevăr : de multă bătaie de cap o să avem parte noi, streliţii, uite, cam aşa cum am avut azi, cu Avvakum... Auzit-am că la Pskov tîlharii s-au pus în mişcare, bat clopotele de primejdie, şi zvoana lor se rostogoleşte pînă hăt departe, la Novgorod. Ei, ajunge! Pentru tine, văd că-ţi pune aşternutul pe laviţă Sekleteia Petrovna a mea ; e vremea culcării şi pentru mine şi pentru Petra. Petra doarme în odaia de sus, eu, în cămara cea mare, unde făceau ospeţe neamurile mele, iar tu, du-te de te culcă jos.

Senka nu închise ochii multă vreme ; monahul beat bolborosea ceva în somn, iar mama îl pomenea pe Avvakum, rostind în şoaptă rugăciuni. Flăcăul îşi spunea în sine :

— „Mămuca nu mă bate, că nu prea mai poate... tatiul doar mă ameninţă. De tatiu şi de mămuca nu mă tem ; dar uite că de învăţătură mă tem. Ce ar fi să fug cu călugărul ista la mănăstire? — Cică acolo o duci bine... dar cum şi ce fel? Cred că trebuie să stau acolo cu ei." Cu acest gînd, flăcăiandrul adormi.

Se sculară cu noaptea-n cap, către ceasurile şase [1]. Monahul mormăia ceva cu ochii într-un ceaslov şi se tot închina picurînd cu ceară pe podea şi pe filele bucoavnei. Mama îl sili şi pe Senka să se tîrască în genunchi, alături de el, înaintea icoanei. Pe urmă, după ce se isprăvi rugăciunea, lovind cu fruntea în podea, se ridicară, tot închinîndu-se, se aşezară la masă, mîncînd carne de berbec fiartă, rece, cu usturoi şi bînd ce mai rămăsese din bere.

— Tare greu o ducem cu slujba ! spuse „Tatiul". În caraule stai într-una nemişcat, că altfel te pedepsesc căpeteniile fără cruţare. Celor mai mari le mai merge, dar tu, streliţ de rînd, îţi vine să-ţi iei lumea-n cap, nu alta !

Monahul i-o întoarse „tatiului", mijindu-şi ochii :

— Şi mie mi se-ntîmplă să mint, iartă-mă, Maică Precistă ! Ia aminte şi tu, gospodarule !

— Dar cum, cuvioase ? Eu mint ?

— Păi, tocmai voi n-aveţi rost de trai ? Luaţi ajutoare de mutare ; nu vă apasă poverile birurilor, ale dăjdiilor pe ogor...

[1] La două ale nopţii, după socoteala de azi.

— Asta cam așa e, Ankudim, biruri nu plătim... dar, în schimb, sîntem puși la dăjdii pentru negustătoriile, ori pentru meșteșugurile noastre. Ei, să bem și să mai povestim despre răzmerițe.

Petruha se ridică de la masă, spunînd :

— Mamă ! Hai, ia băutura de pe masă, că, altminteri, iar începe cuvioșia sa să îndruge verzi și uscate și apoi, au să vină să-l pună-n fiare... iartă-mă, părinte, că am grăit adevărul !

— Vai, flăcăule, dar pentru ce ? Maică Precistă, apără-ne și ne păzește...

Mama luă de pe masă oala cu bere, oasele și rămășițele de mîncare. Tatăl și fratele mai mare plecară. Mama îl puse pe Senka să se roage încă o dată ; apoi, băiatul prinse în curte un gînsac mare, îl vîrî în sîn, și plecă spre dascăl. Maică-sa îi poruncise să-l ducă dascălului drept plocon de la ea.

Gînsacul din sînul lui Senka se burzuluia, sîsîia înciudat, se căznea să scape. Senka îl strîngea din răsputeri, dar pasărea scotea capul afară cu îndîrjire.

— Mi te-a dat mămuca pe cap ! Curată pedeapsă ! bombănea Senka, tot împingînd gînsacul în sîn. Cam în preajma răscrucii Varvarski, cînd se opri, luptîndu-se cu pasărea, îi puse careva piedică cu un băț. Căzu grămadă și îndată, după bocănitul tocurilor, recunoscu niște bătăuși. Ei n-apucară însă să-l țină întins la pămînt. Senka sări sprinten în picioare. Bătăușii erau șapte la număr ; el le strigă :

— Ascultați, măi ! Care dintre voi se repede la mine, îl stropșesc.

Băieții fluierau, vînturau pumnii, iar unul tot rotea un retevei :

— Grișka, pocnește-l ! Azi nu ne mai scapă ăsta din Zamoskvorecie !

— Gînsacul îl împiedică să se bată !

Suflecîndu-și pînă la cot mîneca lungă, Grișka sări la Senka, căutînd să-l doboare cu o izbitură peste călcîi. Dar Senka, cu o lovitură piezișă, îl pocni zdravăn în piept. Grișka se depărtă de-a-ndaratelea și, căzînd cu fața învinețită-n sus, rămase nemișcat.

— Care mai vrei, măi, vino să-ți dau ! răcni Senka și tot apăsînd cu mîna stîngă în sîn pasărea nărăvașă, gata să pălească cu dreapta, se repezi la bătăuși, dar aceștia se împrăștiară care încotro. Din pricina aceasta, Senka ajunse cu întîrziere la

dascăl. Feciorul strelițului cunoștea bine înfățișarea lui de toate zilele, dîndu-și seama cînd era băut. În ziua aceea cherchelit de-a binelea, dascălul se proțăpea la capătul mesei. Senka intră și-i făcu o plecăciune adîncă, smulgîndu-și căciula de pe capul cu cîrlionți :

— Hei, ce-i cu rugăciunea, măi, pui de cîine ? se oțărî dascălul.

— Na ! Ți-l trimite mămuca plocon, în loc de rugăciune ! Cu aceste cuvinte Senka își dădu larg în lături pulpanele caftanului, și lepădă gînsacul pe masă.

— „Ga-ga-ga !" gîgîi pasărea, întinzînd aripile și dezmorțindu-și gîtul. Era un gînsac de toată frumusețea, ca toate orătăniile din gospodăria lui Lazar Palîci. Vîntura din aripi, lipăind pe masă cu labele galbene ; călimări, bucoavne, nisiparnița zburară cît colo. Jos, pe podea, niște rațe trezite de zgomot începură să măcăie. „Cucurigu-u !" le ținea isonul un cocoș de sub masă, stîrnit. Cîteva găini fugeau de colo colo, ciugulind firimiturile de pîine.

Vădit, nu fără rost îl împovărase mămuca pe Senka cu gînsacul : era tocmai ziua în care învățăceii, după datină, îi aduceau dascălului plocoane. Acesta, pesemne, habar n-avea că era zi deosebită, uitînd de plocoane, căci nu mai ținea în mînă arătătorul, ci un adevărat gîrbaci de piele.

— Hei, ce-i cu orătăniile astea ? A, plocoanele ? Hei, Mikitișna ! Ia în primire lighioanele, iar pe noi lasă-ne să ne vedem de rugăciune și învățătură, căci în muiere este începutul păcatului, și prin ea pierim cu toții. Hei, gospodino !

Ușa cămării se deschise ; dăscălița rușinîndu-se să-și arate părul, îl vîra sub basmaua albastră. Ea se răsti :

— Ia mai du-te naibii, țapule, cu pricopseala ta cu tot ! Unde vrei să le duc pe toate ? M-am apucat să spăl rufele, dușumeaua... dar zărindu-l pe Senka, îmbujorat de drum și de bătaie, adăugă, ceva mai îmbunată : Tu, nepriceputule, cel mai mic învățăcel, vino-ncoace, să-mi dai o mînă de ajutor !

Fără să-și ia ochii de la dascăl, Senka, frecîndu-se de perete cu spinarea și cu lopățelele umerilor, se strecură în odăiță, închizînd bine ușa după el. Dincolo de ușă, dascălul, cu același glas ridicat, striga într-una :

— Care a priceput, ce-i cu *az*-ul, capătă *az-raz* [1]! Se auzi gîrbaciul plesnind. Iar care rosteşte pocit cele ce scrie la carte, cine se zmiorcăie, plînge gîrbaciul după el în ungher! Iar acum, întoarceţi toţi foaia şi fiţi din nou gata pentru chelfăneală...

Ascultînd pocnetele gîrbaciului şi strigătele dascălului, Senka îşi zise în gînd : — Prăpăditul... cînd îl vezi, tot cu gîrbaciul în mînă... dar pe mine nu poate să mă bată... numai că n-ar fi bine să mă alunge. M-ar certa rău tatiul şi mămuca... Tot gîndind astfel flăcăiandrul uda duşumeaua cu apa din căldare. Dăscăliţa, cu poalele sumese în brîu freca scîndurile cu o cîrpă. Părul ei des, brumăriu, îi ieşise de sub basma şi se răsfiră peste umerii durdulii. Îi era cald, în cămaşa ei roşie, strînsă cu cingătoarea peste şoldurile dolofane...

— Of, pîrdalnic e păcatul ! se tîngui ea dezlegîndu-şi cingătoarea şi descheindu-şi gulerul. — Hai, măi, fată mare, varsă apă, mai de zor, hai, mişcă-te ! Alb, frumos, dar făr-de-folos ! Şi, tot vorbind aşa, dăscăliţa înghesui flăcăiandrul cu şezutul ei mare în uşă. Hai !

Lui Senka îi ardeau obrajii, capul îi vuia — parc-ar fi fost beat.

„Ce-o vrea de la mine ? Chiar aici, a dracului !“ dar nu cuteză, ori nu voi s-o respingă...

— Hai, hai, nu-i păcatul tău — sufletul meu răspunde, şi capul...

— Vai tare mi-e ruşine !

Dincolo de uşă, dascălul striga, ca din gură de şarpe :

— Mikitişna ! Gospodino ! Adu-l încoa pe învăţăcelul tinerel, să-şi ia porţia de bătaie şi dăscăleală !

Dăscăliţa îşi legă numaidecît cingătoarea peste cămaşă, îşi potrivi basmaua pe cap, strîngîndu-şi părul sub ea, apoi strigă prin uşa întredeschisă.

— De cîte ori ţi-am spus, ţapule ? Îmi ajută la gospodărie mai vîrtos ca alţii !

Închise uşa şi se repezi la Senka, leoarcă de sudoare :

— Oh, drăguţul meu, mîngîierea mea !

Senka era fiert de ciudă, de ruşine şi de silă, dar ea îi tot dădea ghes, vrînd să-l pupe. Dincolo de uşă, dascălul izbea cu piciorul în duşumea, strigînd :

[1] *Raz*, o dată (rusă).

— Prăbușitu-s-au împărățiile din pricina muierilor ! Bărbatul ce-și lasă nevasta să-și facă mendrele se face vinovat de pierzania sufletului ei, și pentru nelegiuirea lui o să aibă parte de focul cel nestins al gheenei ! O-of, că tare-s ostenit ! Turma mea, zi cîntarea întru a nuielii laudă, rostește-ți ruga către Domnul Dumnezeu și purceadă-n pace, fiecare spre sălașul lui !

Dăscălița, lăsîndu-l pe Senka să plece acasă pe ușa din dos, îl întrebă în șoaptă :

— Cum te cheamă ?

— Senka !

— Ține minte, frumușelule : de azi înainte, eu-ți sînt apărătoarea. Să nu-i spui maică-ti...

— Mi-e rușine... nu spun...

Era a noua săptămînă, de cînd Senka intrase la învățătură, dar dăscălița nu prea îl lăsa să plece de lîngă ea, așa că el doar arareori mai punea mîna pe bucoavnă.

— Mai ai cînd să te duci la țapul meu, îi spunea ea lui Senka, găsindu-i mereu de lucru. Acum dăscălița era înțolită mai cu dichis. Ca să nu-i flămînzească feciorul, „tatiul" îi poruncea lui Senka să-i ducă dascălului de-ale gurii. Dăscălița gătea mereu ca de sărbătoare. Pe Senka îl poftea la masă înaintea bărbatului ei. Dascălul, băut, trăncănea într-una, presărîndu-și glumele cu măscări :

— Mikitișna ! Rău ai pățit-o ; vezi să n-ajungi și mai și : cu burta la gură... ho-ho !

— Ia mai slăbește-mă, țapule ! bea, mănîncă și tacă-ți gura ! Cine te-a pus, văduv prăpădit ce-mi ești, să te-nsori cu o muiere tînără, să-i ascunzi de lume viața sub o scîndură de coșciug ?

— Vai de steaua ta de cățea ! Gătești mereu la bucate prăjite și înecate în unt ; ei, dar cum să nu mă țin de băutură eu, un om bătrîn, cînd îmi merge așa ? Și mă țin ! Dar, nu uita : o să vă pîndesc eu, răufăcătorilor și-o să sar cu gîrbaciul pe amîndoi : o dată unuia, de două ori celuilalt.

Dascălul bea tot mai mult. Senka și-o luase în cap — abia îl mai băga în seamă — el era acum dascălul și stăpînul !

În cele cinci săptămîni din urmă, Senka crescuse și mai înalt, ba îi mijise și mustăcioara.

Toți aveau treburi pînă peste cap. Sekleteia Petrovna abia mai prididea : dis-de-dimineață se ducea la biserică, apoi dădea o raită prin tîrg, trăgînd cu urechea la gura lumii. Oamenii spuneau că-l petrecuseră pe drumul Iaroslavului pe Avvakum, protopopul de la soborul Kazanski.

Din cele auzite, Senka știa că era vorba tocmai de monahul acela care se bătuse o dată cu streliții. Și mai spunea mama lui Senka ce văzuse la biserica Sf. Nikola de Gostun : acolo, din porunca lui Nikon, smulseseră odăjdiile mitropolitului, îi luaseră mitra din cap, îl înveșmîntaseră călugărește și, tot în obezi, îl porniseră cu teleaga, în urma lui Avvakum.

În seara aceea, „tatiul" și Petruha nu veniseră singuri, ci-l aduseră cu ei pe același călugăr șchiop, pre numele său Ankudim.

La cină, veni vorba tot despre țar, despre Nikon și despre boieri. Petruha, fratele, îi spuse „tatiului", cu un aer grav :

— Tată ! Mai curînd, ori mai tîrziu, asta n-am cum s-o știu, o să mă trimită și pe mine în întîmpinarea patriarhului care vine de la greci. [1]

— Auzit-am și eu, cinstiți gospodari... vine de la răsărit, după milostenii... apără și ne izbăvește pre noi, Doamne... parcă n-am avea și noi milogi cu duiumul...

— Nu, Petra, nu vine așa curînd... am auzit și eu : deocamdată, el se află în Valahia ; p-ormă, stai că vine dezghețul ăl strașnic de la noi... cu el n-o s-o iei în goana cailor... ți se dezghioacă teleaga, cînd ți-e lumea mai dragă — apoi, atunci, frate, vrînd-nevrînd, poposești...

Monahul care ședea lîngă Senka îl mîngîie pe spate, îl privi în ochi și zîmbi, sorbindu-și berea din căuș :

— Pare-mi-se că ți-e scris, flăcăule, să mergi cu mine la Iverski... Aci n-au să te-nvețe buchiile cît îi hăul și dudăul.

— Dar de ce, părinte ? se nelinişti mama lui Senka.

— Păi, așa drăguțo... din pricina legămîntului monahal

[1] În 1655, patriarhul Makarios al Antiohiei a venit la Moscova, pentru a participa la soborul care urma să dezbată chestiunea îndreptării cărților bisericești.

nu se cuvine să spun, ba nici măcar să aflu... dar ştiu eu ce şi cum, de cînd eram în tagma neguţătorească, şi-mi tot priveam ortacii. Îndată ce luai ochii de pe ei, şi zburau spre altele care nu-i învăţau de bine ! La muieri !

Senka băgă de seamă că maică-sa îi aruncă o căutătură lungă, morfolindu-şi buzele ; apoi îşi şterse ochii şi-i spuse monahului :

— La Iverski nu-i tocmai nimerit, părinte, că-i o mănăstire de-a lui Nikon... uite, dacă s-ar putea la alta, unde se slujeşte după cărţile vechi... şi se învaţă buchiile...

— O, Născătoare de Dumnezeu ! Chiar în drum e schitul Otroci... pe lîngă el trecem spre Novgorod !

— Ei, părinte, atunci du-l, cuvioşia ta, pentru Dumnezeu, la schitul Otroci. Să nu-mi strici copilul cu d-ale lui Nikon. E păcat... e păcat pentru sufletul meu...

— Ţi-l duc, gospodină primitoare !

„Tatiul" zbucni în rîs :

— Dar aşa o să ajungă monah, nu streliţ. Ei, cu toate că n-a trecut de optsprezece ani, flăcăul a fost scris în catastif, la un loc cu noi toţi ; de-şi aminteşte de el căpitanul, o să dăm de belea !

Mama luă apărarea băiatului.

— Doar ştii şi tu, Lazar Palîci : e prea devreme să se facă streliţ... o să aibă cînd să se canonească !

— E devreme, de bună seamă... are şaisprezece ani, dar punem noi chezăşie pentru el, eu şi cu Petruha, ca să-i dea muscheta în mînă — nu vezi cum a crescut băiatul ?

— Adevărat, gospodino, e prea devreme ca flăcăul să fie făcut streliţ... mai are doi ani... şi în vremea asta, la mănăstire, o să dea de rostul buchiilor. Pe cînd aci, nu le dă de rost cu partea de sus a trupului, ci cu cea de jos.

Senka ar fi vrut să fugă cît mai departe, să scape şi de rugăciunile maică-si şi de carte, şi de dăscăliţa care pusese stăpînire pe el, întocmai ca pe un soţ.

Cufundat în gîndurile sale, „tatiul" o luă de la început, stăruitor :

— Vai, părinte Ankudim ! Rău s-a mai înfumurat Nikon ! Parcă ieri cînta la slujbe, la Novgorod, iar acu, ţine la pricaz, [1]

[1] Aici cancelarie (rusă).

în picioare, boieri de neam mare, nici nu catadicseşte să-i poftească să stea jos.

— Nu pot să-l pricep pe patriarh şi pace ! Pe noi, monahii, nu ne apără de boieri, de feciorii boiereşti şi doar domneşte peste boieri. Nu de mult, am fost, ca monah ce sînt, în satul Sceapovo, să văd cum merg prisăcile patriarhului, să mă îngrijesc de albine şi de miere. Şi acolo, m-a luat la goană un fecior boieresc beat — cît p-aci să mă răpună cu sabia — m-a pălit la piciorul vătămat. Cînd am făcut plîngere la Nikon patriarhul, tot pe mine m-a scos vinovat : „Te-ai dat şi tu călugăre la beţie, o dată cu zurbagiul !"

— Ehei, o să-i frîngă cerbicia lui Nikon boierii, ţine minte vorba mea.

— O să i-o frîngă, Lazar Palîci ! Nu-mi amintesc să fi iertat un boier pe altcareva pentru o jignire !

Curînd, toată lumea se duse la culcare. Tatăl lui Senka şi cu Petruha, sus ; călugărul avea culcuşul jos. Senka dădu şi el să plece spre cămara lui, dar maică-sa îl sili să se roage mai mult ca de obicei, alături de ea, apoi, cu o lumînare în mînă, se apropie de el :

— Ia, scoate-ţi cămaşa !

Senka, ascultător, îşi scoase cămaşa.

— Dă-ţi jos nădragii !

— Mi-e ruşine, mămuco...

— Doar nu-s străină, sînt mama ta... dă-i jos !

Vrînd-nevrînd, Senka se despuie. Maică-sa îl cercetă cu luare-aminte, apoi scuipă şi se închină :

— Îmbracă-te ! Spune : ai căzut în păcatul desfrîului ? Cu dăscăliţa ?

— Mie mi-e ruşine, dar ea se agaţă de mine...

— Zi aşa ! Du-te de te culcă-n beci, pe podeaua goală, că destul ai dormit pe perine moi.

— Mamă, dar acolo-s şobolani, mi-e frică !

— De muieri neruşinate nu ţi-e frică, dar de jivine, de nişte lighioane scîrboase te temi ? Hai, du-te !

Senka se supuse şi coborî jos, să se culce. Acolo păstrau oalele cu lapte. Pe pereţi erau atîrnate nişte vechituri.

Maică-sa închise cu grijă uşa beciului după el, trase cele trei zăvoare de fier şi încuie lacătul.

Lui Senka îi era frică de şobolani : se temea c-o să-i mănînce, în somn, nasul şi urechile. Hotărî să nu adoarmă : se

așeză pe pămîntul rece, rezemat cu spatele de perete. Îi era somn, toropeala îl biruia de mult; tot picotind, se gîndea la salteaua de bumbac, la perina lui. Cînd totul se liniști, șobolanii începură să se foiască prin apropiere. Senka sări în picioare. Șobolanii pieriră. Sărind, se lovise de ușă. O împinse zdravăn cu umărul. Ușa pîrîi.

— A-ha ! O împinse și mai aprig cu pieptul. Ea se crăpă puțin. Zăvoarele de afară zăngăniră.

Atunci Senka izbi în ușă cu amîndoi pumnii, neobișnuit de grei pentru vîrsta lui. Ușa pîrîia, zăngănea, dar nu se deschidea. Șobolanii foiau cu neobrăzare la picioarele lui Senka. Se lăsă pe vine, îngrozit, alungîndu-i :

— Țîșt ! Țîșt, dracilor ! Of, a naibii ești, mamă !

Senka mai izbi o dată cu pumnii în ușă, apoi trase cu urechea : nu venea nimeni să-i dea drumul. Atunci se opinti în ușă din răsputeri. Pervazul de stejar trosni. Se opinti încă o dată și mai zdravăn : a-ha ! simți că zăvoarele și belciugele ieșiseră puțin din lăcașurile lor, lăsînd o mică deschizătură. Totuși nu-și putea trece mîna prin ea. Atunci împinse iar în ușă cu atîta putere încît îl duru pieptul. În sfîrșit putea scoate mîna afară.

— Aha !

Pipăi după lacăt ; fierul nu se îndoia ; făcu o sforțare, rupse arcul lacătului, îl smulse, îl aruncă jos, apoi, dădu repede și de zăvoare, le trase la o parte, scoase belciugele, deschise larg ușa și ieși.

— Ei, drăcie ! Tare mi-e somn... Și, acolo, nu departe de beci, se aruncă pe salteaua de paie pusă pentru o slujnică. Adormi. În zori, auzi pașii maică-si și glasul ei :

— Da, Lazar, asta este ! O să ni-l strice rău de tot pe băiat tîrfa de dăscăliță !

Părea că „tatiul“ se grăbea să plece la slujbă.

— Of-of, Petrovna ! Nu prea aș vrea să trimet băiatul la mănăstire ! Doar nu se face popă, ci streliț. Totul e să prindă slovele...

– Ba nu, Lazar Palîci ! Muieratic a ajuns, sînt sigură. Curînd, ajunge și bețiv — nu mai e mult pînă acolo.

— O să întîrzii de la slujbă, cu vorbăria ta... ai face mai bine să aștepți cînd vine săptămîna slobodă, și aunci, i-aș duce eu cu teleaga, chiar și dincolo de mănăstirea Troițe-Serghievski... că nu-i colea să te duci pe jos. Ei, dacă ești

neapărat de părerea asta, atunci spune-i lui Ankudim, musafirul, să-i găsească flăcăului un loc unde ar fi mai nimerit, şi să nu-l ţină decît pînă la optsprezece ani. În vremea asta o să mai chibzuim, o să vedem ce-i de făcut...

— Aşa trebuie să facem, Lazar ! Să trimitem băiatul de aici, că ne paşte năpasta. L-am încuiat jos, în beci, iar el, uite, a spart uşa...

— O să fie vînjos flăcăul ! Leit taică-său !

„Tatiul" pleacă.

Mama lui Senka, îl trezi dar nu-l certă pentru că ieşise din beci.

— Scoală-te puiule ! Spală-te, spune-ţi rugăciunea.

Senka ascultă, făcînd ce i se spusese : se trezise de mult. Se spălă, apoi ieşi pe uşă ; călugărul, la masă, dădea gata ce mai rămăsese din bere. Pesemne, mama vorbise cu el, înainte de a veni Senka.

— Aşadar, părinte, să nu-l laşi singur. După ce ajungeţi acolo, apoi, întîi şi-ntîi, să-l pui să înveţe carte ; p-ormă, să facă şi el una-alta, ce trebuie pentru schit.

— Întîi şi-ntîi, o să-l punem la carte... n-avea grijă,... ca-ntotdeauna. Ei, izbăveşte-ne pre noi, Mîntuitorule...

— Spune, părinte, mulţi oameni neprihăniţi-s prin schiturile vechi ?

— Mai sînt, mamă, nu chiar aşa neprihăniţi ; dar nu umblă după foloase şi ţin cu sfinţenie posturile !

Senka întrebă :

— Ia spune, cuvioase ; îs şi călugări beţivani prin mănăstiri ?

— Asta ai să vezi tu, cu ochii tăi... Dumnezeu să te păzească şi să te izbăvească... aşteaptă să ajungi la mănăstire, şi-ai să vezi. Dar de ce vrei s-o ştii ?

— Păi, uite de ce : la răscrucea Varvarski, pe cînd mă duceam într-o zi la dascăl, pentru învăţătură, erau nişte monahi, beţi criţă... ba unii chiar se băteau.

— Ia, taci din gură ! se oţărî maică-sa. Uite de ce odraslă am eu parte, pentru păcatele mele !

— Are minte tare iscoditoare, îşi dădu cu părerea monahul, bîţîindu-şi barba udă ; apoi îşi răşchiră degetele murdare şi urmă : Femeie de Dumnezeu temătoare ! Grăit-a tînărul adevărul adevărat. Scris-a chiar marele nostru stăpînitor către ctitori şi egumeni, dar, mai cu seamă, către mitropoliţi, că

„mulţi monahi, stînd la răscruci de uliţe, umblă după pomană, îşi schimbă portul de schimnic pe zeghea mujicească, ba mănîncă şi de frupt, fără a ţine seama zilelor, şi se beţivesc prin crîşme". Tare e păcătos, femeie, omul, şi veşmintele călugăreşti nu acoperă păcatul, ci-i vin într-ajutorare... Numai Domnul e singur făr-de păcat... El, şi cu oştirile cele făr-de trup...

— Ei, părinte Ankudim ! Uite, i-am rînduit băiatului traista de drumeţie, am băgat într-însa nădragii, cămaşa, ştergarul, ca să aibă tot rostul să se spele pe obraz... curat l-am ţinut, curat să ajungă la sfînta chinovie. Şi acum, ţine de la mine o rublă de argint, ca să pui cîte o lumînare în cinstea lui Hristos, şi a altor sfinţi părinţi, întru sănătatea noastră. Iar acum, părinte, blagosloveşte-ne !

Monahul făcu semnul crucii asupra mamei, cu două degete împreunate. Ea îl sărută pe Senka, făcu, la rîndu-i, semnul crucii asupra capului său, pe urmă, îi vîrî în sîn o punguţă cu bănuţi.

Cînd ieşeau, mama îi strigă din cerdac lui Ankudim :

— Uite ce am să-ţi spun, părinte : cînd mai vii la Moscova, să nu te duci la ogradă, că acolo-s schimbări mari... mai dă pe la noi, că te-om găzdui şi să nu uiţi să-mi dai de veste despre copilul meu !

— Auzit-am, femeie ! Dar fii pe pace, nu părăsim noi aşa curînd această cetate ! mormăi pentru sine monahul.

În loc să iasă pe drumul Dmitrovului, călugărul o luă pe cel ce mergea spre Serpuhova apoi, pe cel al Kolomnei ; pe urmă, începură să hoinărească fără a mai ţine seama de drumuri. Dormeau la hanuri, ba chiar pe unde se nimerea. Acestea avură darul să-l sature pe Senka, şi într-o bună zi el îl întrebă pe Ankudim :

— Ascultă, cuvioase, ia spune-mi : ce tot cauţi ?

— Flăcăule ! Caut izbăvire în uitare, că de, nu toate crîşmele se potrivesc cu cinul monahal.

— Păi, uite : asta nu-i crîşmă ?

— E făr-de cuviinţă — crîşma ţarului, de !

— Atunci, cată mai încolo : o fi aia ?

— Nu-i de noi... Au fost, ca să vezi, într-un loc, dar s-au mutat într-altă parte... iar pe drumurile celea, te pomeneşti

că le-au dat de urmă starostii de crîşme şi le-au închis... dar ia uite, colea : asta parc-ar fi d-ale noastre !

Ankudim o coti repede din drum spre o izbă, căzută-ntr-o rînă, de veche ce era.

— Asta, pare-mi-se, are semnul. Mîntuitorule, izbăveşte-ne pre noi ! urmă el şi, apropiindu-se de izbă, bătu în oblonul ferestrei închise şi strigă cu glas tare : „Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pre noi !“

— De-or veni, e d-ale noastre ; de nu, nu-i a noastră ! Senka auzi paşi depărtaţi, apoi, lacătul scrîşni la poarta deasupra căreia era aninată o icoană pestriţă, scorojită, înnegrită de urgiile vremii.

— Amin ! Intră, părinte — dar ce, nu eşti singur ?

— Flăcăul acesta mă însoţeşte spre chinovie.

Intrară în ogradă, apoi pogorîră în izbă, pe o scară putredă. Ia uite ce palat străvechi ţi-ai ales, Mikolai, Domnul să te mîntuiască ! Locul celălalt, cel vechi, era mai frumos, bombănea monahul, tîrîndu-şi piciorul şchiop. Uite, de cînd mi-au rupt o vînă cu cnutul, pe laviţă mă tot chinui... şi-apoi, un scîrbos de fecior boieresc m-a pus pe goană, mi-a vătămat laba piciorului... nu merge aşa iute, că nu ştiu seama locului...

— N-avea teamă, ai pămînt tare sub picioare ! M-au zvîrlit afară crîşmarii din locul cel vechi, şi am fugit, dar tot e mai cald în casă veche ; iar lumina ? ce nevoie are de ea cine vede lumina cea adevărată ?

— Ce om drept eşti — Hristos să te mîntuiască...

Trecură spre tindă pe un coridor îngust, împuţit de haznaua din apropiere ; apoi, aplecîndu-se în uşa ce se surpase, intrară din tindă într-o odaie cu laviţe şi cu un horn rusesc.

În această odaie încăpătoare, cu tavan înalt, negru din pricina fumului, era o despărţitură dincolo de care stăpînii casei făceau rachiu ; iar sub duşumele, în gropi, ascundeau braga şi mierea. Mierea o ţineau anume pentru cîte un muşteriu, care n-avea poftă nici de bragă, nici de votcă. Atunci, ca într-o dugheană „cu amănuntul“, rupeau un colţ din fagure, îl puneau în carafă şi-l dregeau cu votcă.

La lumina tulbure a mucurilor de lumînări ce duhneau a seu ars, întregită de un opaiţ de argilă cu seu, care ardea cu o flacără tot atît de puturoasă, Senka zări la o masă lungă

trei muşterii, nişte beţivani, şi, alături de ei, două femei. Una, tînără, rumenă la obraz, aducea cu dăscăliţa ; cealaltă era palidă, cu faţa plină de zbîrcituri şi cu buzele strînse.

Ankudim se aşeză pe laviţă, lîngă beţivani.

— Pace vouă ! Binecuvîntată fie masa aceasta !

— Oricine-mi eşti, fii musafir binevenit ! răspunse unul dintre beţivani, cu glas hîrîit, silindu-se să-şi ridice umerii încovoiaţi şi capul, sprijinindu-se cu mîinile în masă.

— Ne-nfruptăm, şi-n pace stăm ! rosti celălalt, pleşuv.

Al treilea, cam adus de spate, vînjos, îi semăna oarecum lui Senka la statură şi trup. Acesta doar îşi scutură capul cu părul bălai-sur. Iar Ankudim, îndată ce se aşeză, îi şi porunci crîşmarului, cu glas tare :

— Ia turnaţi-ne în pahare băutură beţivă, Dumnezeu să vă mîntuiască ! Dar fii cu luare-aminte, gazdă primitoare : într-o stacană, toarnă miere, iar în cealaltă, votcă : flăcăul meu nu bea rachiuri d-alea amare !

— Las-că-l îndulcim noi, se obişnuieşte ! rosti femeia slabă, cu glas mohorît.

Cea tînără se ridică de pe laviţă şi se apropie de Senka, clătinîndu-se. Mirat de priveliştea neobişnuită a speluncii, tînărul stătea în picioare, nu se aşeza. Tîrfa îi aruncă peste grumaz braţul ce mirosea a usturoi şi a votcă, se aşeză, îşi tîrî dosul pe laviţă, lîngă călugăr, voi să-l silească pe Senka să se aşeze alături de ea, dar el dădu cu îndîrjire din cap, şi această mişcare făcu toată laviţa să se clatine, împreună cu beţivii.

— Prr-r ! Ia uite cîrlanul ! Şezi, flăcăiaşule... şezi, frumuşelule !

Senka o împinse la o parte şi se aşeză lîngă Ankudim. Tînăra femeie îngînă, cu glas dogit de beţiv :

Îţi dăruiesc cerceluşi cu mărgăritare,
Şi-ţi mai dau alţii, de aur răsucit.

Cealaltă îi ţinu hangul, cu acelaşi glas mohorît :

Daşka cu flăcăul s-a-nţeles,
A rămas peste noapte în ospeţie !

Senka privea încă descumpănit, ascultînd cîntecul. Femeia mai tînără îi dădea înainte, mai ațîțător ca la început :

Nu prea mult acolo a dormit,
Dar tare multe lucruri a zărit !

Femeia mai vîrstnică i se alătură iar, cu glasul ei răgușit, gutural, șuierător :

Umblă drăguțul din odaie în odaie,
Spre pătuțul Dașkăi o ia flăcăul...

Cea tînără, cuprinzînd mijlocul lui Senka cu brațul, striga într-una, silindu-se să biruie larma din jur :

Oghialul de mătase, l-a călcat el în picioare,
Cămășuța înflorată, a făcut-o ghemotoc...

— Hai, hai, muierilor ! Doamne ferește s-aud măscări !
— Și tu, călugăraș drag, ia-n ascultă mai departe :

Stinghiuța subțirică se îndoaie, nu se rupe,
Cu drăguțul, cît trăiești, tot de el nu te scîrbești !

Senka nu ascultă urmarea cîntecului : votca îndulcită cu miere fu adusă pe masă. Ankudim turnă băutura din bărdacă în cele două stacane de cositor.

— Hai, tinere ! Ocrotească-te Maica Domnului : voiam licoare amară, dar uite că ne-au dat-o dulce. Ia și îndulcește-te, că de amărăciuni e plină lumea, pînă peste cap...

Senka dădu stacana la o parte ; la el acasă, nu era îmbiat cu băutură :

— Nu sînt obișnuit !

Mușteriul pleșuv strigă de peste masă :

— Hei, moșneagule, beteagule ! E tînăr, tinerel : ce, nu-l vezi ? Întîi și-ntîi, dă-i să bea mahorcă, ca să ajungă om mare ! Și pleșuvul rînji către mușteriul cu păr sur, cîrlionțat : — Hei, Timoșka, feciorul țarului ! Dă-le cornul !

Cel strigat, mușteriul tăcut, răspunse încet, încruntînd sprîncenele :

— Pare-mi-se, drace chel, că ai să ajungi pe roată mai curînd ca mine... Nu mai e mult pînă să se audă „Cuvîntul ţarului".

— Am tăcut — dă-le cornul.

Timoşka aprinse cu iasca tutunul din corn şi-l întinse lui Ankudim. Senka îi văzuse cîndva, pe Petruha şi pe „tatiu" bînd tutun, pe ascuns, ca să nu-i vadă maică-sa şi era ispitit de mult să încerce şi el.

— O fi plăcută treaba asta, Doamne, apără şi ne păzeşte — dar eu nu pot s-o preţuiesc ; mai bine, aş trage o duşcă de mied. Ia, dă-mi punguţa ceia cu parale ce ţi-a dat-o maică-ta, pentru drum : să plătim la gazde, pentru popas. Ţi-oi da paralele înapoi, cînd ajungem la mănăstire ; Ankudim nu te amăgeşte, n-avea grijă...

Senka îi dădu călugărului punga cu bani, luă cornul cu tutun, şi duse ciubucul la buze. Era un corn de bou ; luleaua fumega, în partea lui de sus, iar în mijlocul cornului apa clipocea, cînd Senka trăgea fumul. Trase o dată, de două ori şi aşteptă o clipă ; mai trase tot de atîtea ori ; tuşi, apoi scuipă ceva lipicios :

— E amar !

— Domnul să te apere şi să te izbăvească ! Bea puţin mied.

Senka bău o stacană de mied apoi începu să tragă din nou fum din corn, cu mai multă poftă. Ankudim îi mai turnă mied.

— Traiul nostru e mai dulce ca cel îngeresc ; dar, ce păcat că viaţa omului e scurtă...

După amărăciunea greţoasă a tutunului, Senka bău încă o stacană de mied, fără să se mai lase poftit, iar cînd Ankudim îi mai umplu una, a treia la număr, Senka o goli şi pe aceea.

După miedul băut, feciorul streliţului simţi în piept o pornire aprigă, năvalnică, bătăioasă. Ar fi vrut ca femeile să cînte, iar el să le ţină isonul ; iar de nu le va lăsa careva să cînte, atunci el, Senka, o să-i înşface pe beţivii de la masă, şi-o să-i dea cu capetele de pereţi. Ca să nu facă vreo poznă, Senka se ghemui, îşi trase picioarele sub laviţă şi strînse zdravăn cornul cu tutun în palma sa vînjoasă.

— Beţivul i-a dat cornul lui Ankudim, nu mie ; n-are decît să-l ceară îndărăt !

Dar muşteriul cîrlionţat nu venea la Senka şi nu-i cerea cornul înapoi.

Femeia beată, care şedea lîngă el, nu se astîmpăra deloc : îl trăgea spre ea, îngăimînd vorbele unui descîntec, ori cîntînd încetişor.

— Ce se tot agaţă de mine ? Hei, tu ! Senka se sculă, îndreptîndu-şi picioarele îndoite sub laviţă. Monahul şi femeia căzură jos de pe ea, iar muşteriul cu cîrlionţi se mută pe altă laviţă, şi Senka îl auzi spunînd :

— E tînăr, dar vînjos !

Feciorul streliţului intră în cealaltă odaie. Acolo, pe nişte laviţe late, erau puse saltele murdare, umplute cu bumbac. Senka se întinse pe o laviţă. Mîna lui lungă căzu jos, pînă la duşumea. Fără să vrea, flăcăul sparse cornul. Aruncă cioburile şi-şi şterse de pe piept lichidul lipicios.

— E-ei, şi cum, nu-i voie să bei tutun ? întrebă el cu glas tare şi scuipă. Cele două femei, cherchelite, se tot ţineau de capul său, trăgîndu-l jos, spre podea, unde erau înşirate mai multe saltele pe care să doarmă drumeţii. Cu o mişcare a mîinii, Senka alungă femeile, ca pe nişte muşte sîcîitoare.

— Mă, jugane !

Cea tînără caută să-l înduplece :

— Drăguţule ! Uşurează-te... culcă-te, culcă-te jos, uşurează-te... să nu cazi de pe laviţă...

El se dădu jos. Salteaua rece îi ardea trupul ; Senka o simţi pe femeia cea tînără că se culcă alături de el, că îl cuprinde cu braţele şi-l pipăie cu mîinile.

— La dracu ! Fugi de-aci, că te sugrum !

Tînărul rostise aceste vorbe cu un glas schimbat, străin. Femeia se trase la o parte. Flăcăul se tot chinuia cu acelaşi gînd :

„Ankudim e un diavol ! Ia uite, unde m-a ademenit, în loc să mergem la mănăstire ! Rubla pe care i-a dat-o mama, ca să aibă de lumînări, a băut-o ; mi-a luat punga din sîn, cu parale cu tot... Ce o fi făcut eu ea ?"

Flăcăul ţinea minte totul. I se părea numai, că acum auzea fiecare cuvînt şi cel mai uşor zgomot. Cu ochii închişi, trăgea cu urechea la cele ce se vorbeau. Ankudim se gîlcevea cu beţivanii :

— Patriarhul Nikon face toate întru cinstea lui... ocroteşte-ne, Mîntuitorule... iar de îndrăgeşte vreo mănăstire, o şi înfrumuseţează... n-ai cum să zici vreo vorbă urîtă.

— Le înfrumuseţează pe-alea străine...

— Vorbeşti anapoda : „străine" ! Tot ce se află în Rusia, al nostru e, nu-i străin, Doamne, mîntuieşte-ne şi ocroteşte-ne pre noi...

— Eşti călugăr la Iverski, nu ? Aşa am auzit.

— Îs de la mănăstirea Sveatoziorski, a Maicii Domnului din Iveria. Da ce-ţi pasă ţie ?

— Şi de ce îl lauzi, vrei să mă-mbeţi cu apă chioară ?

— Grăiesc şi eu adevărul cel adevărat... izbăveşte-ne, Mîntuitorule...

— Da de unde a adus icoana aia din Iveria : nu cumva de la muntele Atos ?

— Ei şi ? Bine a făcut că a adus-o ! Au mai zugrăvit o icoană şi ne-au adus-o nouă, împodobită cu nestemate roşii...

— Încă ceva... pentru ce a tulburat odihna moaştelor mitropolitului Filip ? Doar se ştie că le-a scos, le-a luat din chinovia sfîntului Zosima.

— Nu era locul lor la Solovki [1]. Preafericitul a fost din neamul boierilor Kolîciov, aşa că l-au adus în părţile lui de baştină, la Moscova.

— Isteţi mai sînteţi voi, monahii de la Iverski ! Aţi pus mîna pe multe ocine, v-aţi aşezat pe ele, iar ţăranii urlă de foame ca lupii, din pricina voastră...

— Doamne, apără şi ne păzeşte... peste tot urlă mujicii, că aşa li-i scris, asta-i soarta lor de mujici... Noi, în schimb, adăpostim cu drag pe orişicine, fără să-l descoasem ce şi cum... iar pe cei cu ştiinţă de carte, îi ridicăm în slăvi...

„Ia uite, ce pişicher e, diavolul !" gîndi Senka.

Dar muşteriul certăreţ tot nu-şi afla astîmpăr :

— Am auzit, am auzit : adăpostiţi tîlhari !

— Doamne apără şi ne păzeşte de rău.. a fost şi tîlharul cela un om ca toţi oamenii, iar acu, cred, trudeşte la Rusa, în ocne.

Senka desluşi glasul băutorului Timoşka, cel ce-i dăduse cornul cu tutun :

— Adevăratu-i, monahule, că la voi oricine-şi găseşte un loc de trăit ?

[1] Mănăstirea Soloveţki, aşezată pe mai multe insule din Marea Albă. Una dintre cele mai importante şi vestite, în trecutul istoric şi religios al Rusiei.

— Găseşte, şi nici nu-l întreabă nimeni, ce-i cu el, dacă-i truditor ori, mai cu seamă, de are ştiinţă de carte. Voievodul nu se amestecă într-ale noastre... avem rînduieli şi judecăţi, ale noastre, avem şi streliţi, şi feciori boiereşti, de-ai noştri.

— Dar patriarhul vine adeseori ?

— Cum nu, cum nu : doar se tipăresc cărţi la mănăstire — chiar el veghează asupra tuturor.

— Aşa, ei, ce-ar fi, de m-aţi lua şi pe mine cu voi ? Ştiu buchiile.

— Nu, mai bine du-te singur... cu noi ai zăbovi mult... Doamne-izbăveşte şi ne ocroteşte... noi mai avem de umblat prin părţile astea.

— Aşa-a...

— Da, chiar aşa... Doamne-izbăveşte... m-a răzbit... Ptiu, că neputincios e trupul... acu trebuie să alerg la umblătoare... e-eh ! că tare m-am îngreunat.

Senka auzi cum muşteriul cel certăreţ îl ţinu în loc pe Ankudim :

— Ia lămureşte-mă, cuvioase : de ce Nikon poartă atîta grijă de ale lui, iar ale altora le destramă ?

— Dar despre ce mă-ntrebi ?

— Despre cele sfinte !

Ankudim care se sculase se aşeză la loc.

— Nu putem noi să pricepem, miluieşte-ne, Doamne, şi ocroteşte-ne pre noi... Dar parcă le destramă ? O dată ce le înfrumuseţează...

Senka se ridică, clătinîndu-se uşor pe picioare, se duse în tindă, găsi pe dibuite uşa coridorului şi păşind cu luare-aminte, se apropie de hazna. Plecînd, după ce-şi făcu nevoile, rupse stinghiile aşezate peste groapă.

— O să vină diavolul p-aci... şi o să ţină minte rubla mamei !

Monahul venea spre el prin tindă ; îl cuprinse cu braţul, îl recunoscu, îl mîngîie pe spate şi se îndreptă spre groapă la lumina slabă a felinarului.

Senka intră în casă şi se culcă. Vroia să asculte, dar începu să moţăie. Auzi prin toropeală, cum gazdele din odaia de alături începură să foiască, neliniştite ; pe urmă careva veni după ele, trîntind uşile ; apoi se întoarseră împreună. Femeia ofta, bărbatul suduia. Ceva adus anevoie de ele în izbă clipocea, răspîndind o duhoare de hazna. Senka ar fi vrut să vadă ce

e, dar i se lipeau pleoapele de somn. Mai putu să audă un glas de femeie :

— Vai, gazdă ! Dar cine a rupt stinghiile de pe groapă ? Era cît p-aci să se-nece stareţul Ankudim...

— Or fi putrezit stinghiile... Trebuiau schimbate mai demult.

După aceste din urmă vorbe auzite, Senka se cufundă într-un somn de plumb. În timpul nopţii se lupta în somn să dea la o parte o greutate de pe piept, iar buzele îi ardeau ca de foc. O visa pe dăscăliţă. Se trezi : în izbă era întuneric, doar o ferestruică, deschisă în afară, lîngă oblonul dat de perete, lăsa să pătrundă înăuntru lumina zorilor a căror adiere rece plutea prin izbă. Valuri de duhoare de băutură se scurgeau afară prin ferestruică. Undeva, prin apropiere, clopotele Moscovei chemau la utrenie. Dincolo de ferestre se auzeau tînguielile milogilor de pe drumul Dimitrovului : „În numele Domnului şi al marelui nostru stăpînitor, fa-aceţi-vă milă şi pomană, fraţi creştini !"

Se luminase de-a binelea. În izbă nu mai erau muşterii, afară de Ankudim şi de cele două femei. Cea tînără şedea pe laviţă, la căpătîiul lui, jucîndu-se cu picioarele, aruncîndu-şi-le unul peste altul, cu ochii la Senka. El îşi întoarse privirile în altă parte. Femeia mai vîrstnică înfuleca ceva la masă, dar nici n-apucă să isprăvească, cînd în izbă dădu năvală un oştean cu ipingea de aba groasă fără cingătoare. Fără a spune o vorbă, oşteanul se repezi la femeia mai vîrstnică, o înşfăcă de păr, o dădu jos de pe laviţă, o trînti pe duşumea şi începu să-i tragă la ghionţi ; femeia urla ca o lupoaică, clănţănind din dinţi.

Din odăiţa de alături ieşi stăpînul casei : un om cu o crestătură sub ochiul drept şi albeaţă pe cel stîng. Îi spuse oşteanului :

— Ascultă, leatule, nu stîrni bătaie în casa altuia ! S-ar putea s-o omori ! Ia, hai, cară-ţi muierea pe poartă afară !

Oşteanul ridică pumnul spre el :

— Vai de capul tău ! Uite, acuşi îi dau de veste neamţului, polcovnicului meu, şi atunci, să vezi pe pielea ta ce-o să păţeşti ; chiar crîşma ta scîrboasă o să ţi-o închidă, sub peceţi !

— Ei bine, dă-i, ghionteşte-o ! Tu răspunzi...

Oşteanul o tîrî pe femeie de păr, în curte. Senka îl auzea cum zbiară :

— Te omor ! Toate lucrurile mi le risipeşti prin crîşme şi copiii stau în pielea goală !

Femeia mai urlă o vreme apoi se potoli. Stăpînul casei privea pe fereastră, ascultîndu-le ciondăneala. Nevasta lui ieşi din odaie şi se apropie de el :

— Auzi, dă-i oşteanului niscai băutură... vîră-i şi ceva parale în palmă — altminterea o să ne aducă năpasta pe cap. Aşa, o să plece repede de aici. M-auzi ?

— Te-aud... nu mă-nvăţa tu ce şi cum... las-să se potolească.

Şi stăpînul casei ieşi din izbă. Ankudim se ivi în odaie, cu zeghe de aba, cu bărdaca în mînă şi se aşeză la masă, ca să dea gata miedul rămas. Straiele sale fuseseră spălate de murdărie : cămaşa, rantia şi scufia, atîrnau deasupra gurii cuptorului, întinse pe vătraie. Turnîndu-şi mied în stacana de cositor, Ankudim tot sporovăia :

— Mîntuieşte-ne, Doamne... toate ies bine pînă la urmă ! Chiar azi, ne-am găsit în drum... dar uite că s-a ivit păcatul în pragul acestei încăperi... iar gazdelor li s-a muiat inima...

Femeia cea tînără nu-l slăbea deloc pe Ankudim :

— Ei, călugăraşule, văzut-ai cum a bătut-o pe muiere, de-a stîlcit-o ? Asta-i soarta femeii, asta e partea noastră în viaţă... Cînd dau pe-acasă, o s-o păţesc şi eu la fel...

— Tot dădeam de duşcă şi mă spălam. Toată noaptea n-am închis ochii, Doamne mîntuieşte... Priveam cele ce se petreceau aici, îţi vedeam nemernicia, răufăcătoareo : asemenea necuratului, îmi ademeneai tovarăşul de drum. Am văzut ce neruşinată eşti... Ar trebui să te înveţe minte şi mai abitir decît pe aia, să-ţi tragă o bătaie soră cu moartea.

— Dar de ce are cîrlionţi ? Şi de ce e aşa de frumuşel ? Unul ca el, n-o să aibă pace din partea muierilor... Ascultă, părinte, primiţi-mă, luaţi-mă cu voi, că merg pînă la capătul pămîntului...

— Ferească Maica Precista... mai încolo de poarta mănăstirii, tot n-ai ajunge !

— Părinte, lasă flăcăul să-şi vadă de-ale lui... călugăr nu se face el, fără doar şi poate.

— Ptiu ! ce m-ar lua la rost maică-sa dacă ar auzi aşa ceva. L-a gonit din calea păcatului, iar eu, nevrednicul de mine, să-l duc în calea altuia, şi mai scîrbavnic, ai ?

— Nu glumesc de loc părinte ! Lasă flăcăul să plece cu mine — mă fac roaba lui, îl hrănesc, îl îmbrac.

— Tacă-ţi gura, desfrînato ! O, Doamne mîntuieşte ! vorbeşti anapoda, din întunecimea minţii tale necugetătoare ca de copil. Habar n-ai cît de mare-i puterea legii asupra ta ! Mai întîi, orişiunde ai fugi, tot te află bărbatul, şi nu te lasă ; stăpînul, la care e el în robie, aşijderea — aşa că, pînă la urmă, au să te-ntoarcă înapoi cu ruşine şi cu bătaie. O singură soartă de muiere ai tu : să stai ori în puterea bărbatului, ori călugăriţă, în mănăstire — altă cale nici nu cerca s-o afli !

După aceste vorbe ale călugărului, femeia, ca împinsă de diavol, sări de pe laviţă şi începu să joace prin izbă, strigînd :

— O să fac şi eu ca cele ce se vînd ! O să cerşesc la uşa bisericii !

Ankudim i-o întoarse cu asprime :

— Şi atunci o să ai parte de o lege de cîine : au să te bată cu gîrbaciul şi cu muchea securii în cap ! Şi călugărul începu să se închine, rostind vorbele psalmului :

„Iară păcatul meu stă necurmat naintea mea"...

Ankudim cutreieră toate drumurile ce duceau la Serpuhov, la Kolomna şi în alte părţi, tot cătînd crîşme tainice. Se tîra şontîc-şontîc, adulmecînd ca un dulău. În cele din urmă, toţi banii se duseră pe apa sîmbetei — şi atunci, de la ultimul popas de noapte, o luă de-a dreptul spre judeţul Novgorod.

Cînd Senka îl întrebă :

— Dar de ce, Ankudim, mergem aşa de repede ?

Monahul mărturisi :

— Paralele le-am băut... iar pe cîmp, bîntuie vîntul, lupii şi răufăcătorii... şi, mai cu seamă, acu că s-a înserat, trebuie să ne grăbim : pe înnoptate, cei din satul Bogorodskoe au să desfacă podeţul de la ostrov. E bine să dormim într-o chilioară — acolo dăm şi de monahi, ca Mitrofanii, aşa c-o să facem rost şi de ceva băuturică...

După ce maseră la mănăstire, Senka află de la călugări, că cel mai iscusit grămătic dintre ei era unul numit Timoşka, călugărit de curînd cu numele monahal de Taisi ; pînă şi arhimandritul îl punea să-i scrie epistolele cînd se cerea un răspuns bine chibzuit. Taisi îi învăţa şi pe călugări, cum să

aducă din condei cazaniile, iar în meşteşugul tiparului, tot el veghea să se pună caturi [1] drepte la cărţile ce se făceau cu tiparul nou, ba, pe deasupra, se pricepea destul de bine şi la îndreptarea greşelilor din cărţile tălmăcite din greceşte.

La mănăstire, Senka fu primit ca poslușnic. Era flăcău voinic, creştea văzînd cu ochii, dar nu prea cunoştea buchiile. Înaltpreasfinţitul nu-i avea la inimă pe tonţii neştiutori de carte. După învoiala avută cu Senka („s-a-ntîmplat, dar s-a şi uitat") Ankudim hotărî să-i găsească un rost mai acătării şi le vorbi maimarilor mănăstirii într-acest chip: „Tînărul adus de mine nu-i de neam prost, şi nici din tîrgoveţi birnici nu se trage, ci-i fecior de streliţ, iar tatăl său slujeşte în preajma măriei sale, în polcul Stremeannoi, de călărime"...

Hotărîră să-l dea pe flăcău pe lîngă Taisi, ca poslușnic şi învăţăcel.

Senka recunoscu în Taisi pe muşteriul cel tăcut, căruia, la crîşma tainică, îi zisese careva „fecior de ţar".

Taisi se uită la Senka, zîmbi, apoi, rosti cu multă chibzuinţă şi povăţuitor, nefiind nici un martor în jur, aflîndu-se doar ei în chilie:

— Întrucît îndeletnicitu-ne-am noi cu treburi oprite în crîşma cea tainică, şi pentru că pe-ascuns băut-am, de ne-ar fi prins caraula, datori am fi fost să-i dăm starostelui crîşmarilor o poltină [2], iar voievodul, după pravilă întinsu-ne-ar-fi cu dosul în sus, sub toiege. Dar noi scăpat-am cu bine; ei, frate Semion, se vădeşte că şi acum aşa ni-i scris: pre toate să le făptuim într-un cuget ca doi fraţi iscusiţi, căci monahii se roagă lui Dumnezeu întru sănătatea ţarului, iar prin lume-s aidoma starostilor ce privegheează crîşmele.

— Eu ce să mai zic, frate Taisi? De-s bun să fac ceva pentru tine, cu iscusinţă, alerg bucuros!

— Ei, aşa, da; amin!

— Adevăr zic ţie: n-am prea învăţat slovele, şi nu prea-s bun să fac ceva cu iscusinţă.

— E mare ispravă, ştiinţa asta de carte... Ei, de mă vei urma peste tot, te învăţ eu buchiile, şi într-o zi ceti-vei curgător. Hai să mergem!

[1] Semne de prescurtare, în scrierile vechi.

[2] Jumătate de rublă.

În drum spre chilia în care se păstrau ceasloavele mănăstirii, Senka i se plînse :

— Eu, frate Taisi, am fost la un dascăl ; dar era veşnic băut, şi prost ne mai învăţa să citim bucoavnele.

— N-avem nevoie de bucoavne ! Taisi răscoli printr-o grămadă de cărţi şi scoase una din ele. Lui Senka i se păru că era cea mai groasă dintre toate.

— Iaca, priveşte ! *Az, buchi, vedi, glagol, dobro.* Taisi frunzărea foile grele apoi, se întorcea la cele de la început. Mai întîi, să ne apucăm să le împreunăm : *az,* este buchia cea dintîi, dar tu s-o pui în orice alt loc, unde vrei. Iat-o : cu un *buchi* înaintea ei, iese *ba ; buchi-az-ba !* Acum, e *vedi* înaintea lui *az* şi *va.* Buchiile nu stau în acelaşi loc ; mută-le. Uite, încă una : *dobro* şi cu *az*, face da !

— E uşor şi limpede.

— Ce ai priceput, e uşor. Mai ţine minte înfăţişarea : buchia *az* e o căsuţă tăiată cu un băţ ; *dobro* e o căsuţă cu două picioruşe ; *glagol,* seamănă cu o cociorvă, cu cîrligul în sus ; *ije :* două beţe drepte, legate cu unul pus de-a curmezişul ; buchia *naş* arată ca un *ije* — atîta numai că, priveşte-o, băţul pus peste ea e drept, ca o cingătoare de caftan, şi mai are un băţ cu căciuliţa rotundă sus. *Mîslete :* două căsuţe puse alături. Si acum, hai să luăm un *mîslete,* şi un *az ;* ce iese ? *ma ;* mai punem lîngă ele încă un *mîslete* şi un *az,* şi, uite, ai *mama.*

— Hm ! ce bine se potriveşte !

— Acu, un cîrlig, cu laţul în jos şi cu un băţ alături, este *erî*, iar fără acest băţ, este *eri.*

Apoi, noul dascăl îi arătă lui Senka prescurtările şi numerele pînă la zece, îi arătă că *az* înseamnă unu, *buchi,* nimic, iar *vedi* — doi, *glagol* — trei, *dobro* — patru şi *esti* — cinci !

Se duceau zilnic la chilia cu cărţi. Vremea trecea repede, şi curînd Senka, spre mirarea lui, ajunse să poată citi bine ; îşi dădea seama, că în fiecare zi află cîte ceva nou. Doar gramatica şi prosodia nu şi-au făcut prea repede loc în capul lui dar, după o opinteală zdravănă, începu să se descurce şi în treaba asta. Numai un lucru nu putea să-l priceapă. Îşi zicea în sine : „Bine, dar cum vine asta ? Dascălul dăscăleşte băieţii ani în şir, îi bate, îi bagă în sperieţi, pe cînd, uite, Taisi m-a învăţat în joacă, parcă ar fi cîntat după carte".

După învăţătură, se duceau la trapezăria mănăstirii, unde Taisi, oprindu-se în mijlocul ei, citea vieţile sfinţilor din acea zi. La masă nu şedeau împreună: la o masă mîncau călugării, la cealaltă, beleţii [1] şi mirenii. Taisi îl luă pe Senka la el în chilie. Noaptea, după slujbă, pe furiş beau tutun din corn, suflînd fumul pe hornul sobei. Taisi, tot dîndu-i poveţe lui Senka, îi povestea cum fugise de mai multe ori peste hotar.

Fusese şi în Litva, şi la turci. Încet-încet, Senka se dumiri, că dascălul său ţinea, mai mult ca la orice alt lucru de pe lume, să strîngă cît mai mulţi bani, ba chiar credea în comori ascunse, îngropate în mormintele vechi. În descîntece, în iarba fiarelor şi în buruiana plîngătoare nu credea.

— Dar pentru ce-ţi trebuie bani mulţi? îl întreba Senka.

— Cu bani, frate Semion, poţi să scapi din gheara voievodului şi a gîdelui. Iar pe dieci şi pe pisari, e şi mai uşor să-i cumperi. Asta s-o ţii minte, cît ăi trăi!

Senka îndrăgise cititul pînă într-atîta, încît după slujbă începu să se ascundă sus, în amvonul bisericii, unde se aflau numeroase cărţi nepăzite de nimeni. Unii călugări, dintre cei căzuţi în patima beţiei, îl cam luau în zeflemea, iar un anume Ilia, care, la Iverskaia, avea în păstrarea sa cheile bisericilor, de multe ori îl şi suduise pe Senka. Aflînd acest lucru, Taisi îl înduplecă pe egumen să nu lase pe cineva să-l împiedice în nici un fel pe posluşnicul său, Senka, să citească. Iar după ce-l puse la încercare în ceea ce priveşte tot tipicul cititului, îl lăsă în locul său să citească la masă, în trapezărie. Taisi îl învăţă, cu aceeaşi izbîndă, pe Senka meşteşugul scrisului.

Ankudim, însoţitorul lui Senka în drumul lor spre Iverski-Sveatozorski, plictisit de pravilele mănăstireşti, îi înduplecase pe maimarii chinoviei să-l lase să plece la Moscova.

Călugării trimiseră prin Ankudim o mică rugăminte către preafericitul: „Miluieşte-ne, luminate şi înalt-preasfinte patriarh, cu nişte pămînturi din jurul iezerului Valdai care zac în paragină, fără rost“.

Ankudim îi spuse lui Senka:

[1] Locuitori ai mănăstirii, necălugăriţi.

— O să mă duc la Moscova și o să trec pe la ai tăi ; să-mi dai neapărat o epistolie către maică-ta și să-i ceri să te blagoslovească !

Ca s-o bucure pe mama Sekleteia, Senka îi scrise epistola în trapezărie, cu doi-trei monahi de față, drept martori ai învățăturii sale.

După pravilele mănăstirești, nimeni n-avea voie să țină în chilie cerneală și pene de scris.

În noaptea ce urmă plecării lui Ankudim de la Iverski, cei doi prieteni stăteau culcați pe lavițe ; ca totdeauna, Taisi vorbea povățuitor, iar Senka îl asculta.

— Eu am să plec de-aci ; numai că, frate Semioane, am pus ochii pe tine de-atunci, cînd cu crîșma de taină, și te-am îndrăgit. Nici ție nu ți se cade să ai parte de călugărie ; pleacă și tu în urma mea, după un scurt răstimp. Lumea-i largă pentru proști, dar e strîmtă pentru deștepți ; ne-om întîlni noi undeva și om rămîne împreună.

— Și mie mi-ești drag, frate Taisi.

— Ține minte, frate : în lumea asta, despre care am cetit multe cărți, nu-i nici o iotă de sfințenie.

— Dar icoanele cele făcătoare de minuni ?

— Icoanele cele făcătoare de minuni, ori altfel de chipuri, îs rodul dibăciei zugravilor iconari învățați anume, și a călugărilor, la care adaugă și credința oamenilor orbiți de popi. Iată cum e cu facerile de minuni : aleg stareții un scrîntit la minte, un smintit, îl amenință cu temnița, ori îi dau cîțiva gologani și-i poruncesc : „Prefă-te că te-ai tămăduit !“ „Grăiește prorociri !“ Iar norodul, văzînd minunea și crezînd că-n smintit e darul sfințeniei, dă năvală la mănăstire, cu bănuți. Acolo unul sau altul, lasă cu limbă de moarte danii pentru pomenirea sufletelor lor. Țarul și boierii sînt și ei de partea monahilor, le fac multe înlesniri, în același scop ; în pravila țarului stă scris cît să-i plătești unei fețe bisericești, de i-ai adus vreo jignire ; iar pentru o jignire adusă patriarhului te scurtează de cap nici mai mult nici mai puțin. Îți destăinui acum, ca fratelui meu, ceea ce păstrez în taină. Mi-am pus în gînd să mă fac țar. Ia aminte : a fost odată un țar sărac cu duhul, ce se chema Feodor, fiul țarului Ivan cel Groaznic,

şi a avut el o singură fiică, dar curînd i-a venit şi ei obştescul sfîrşit. Întrucît s-a scurs de atunci destulă vreme eu am să zic că-s feciorul acelui ţar... de ne-am lua după numărătoarea anilor, apoi ar ieşi că feciorul ţarului Feodor ar fi mult mai vîrstnic ca mine ; dar cui să i se mai năzărească să ţină socoteala ? A mai fost unul care zicea că-i feciorul ţarului Feodor — asta după Grişka Otrepiev [1] ; o fi ştiind cum stă treaba vreun diac, cercetînd zapisele, numai că norodul nu dă crezare diecilor. Boierii-s proşti şi fără ştiinţă de carte, de letopiseţe şi de seama anilor, şi apoi, nici boierilor nu le dă crezare norodul. El îl crede pe cel ce ştie să ceară şi-i cutezător ! Întrucît toate acestea s-au petrecut înainte de îndreptarea cărţilor bisericeşti, săvîrşită de Nikon, eu am să mă ridic, unde va fi potrivit, întru apărarea vechii credinţe ; iar vechea credinţă s-a cuibărit de nădejde prin Ucraina leşească, printre cazaci şi zaporojeni... iară tu să-mi păstrezi taina asta ca sufletul tău.

— Aibi încredere în mine, frate Taisi...

— Ei, o să fac rost de parale şi mă reped la Zaporojie... Au mai adus moţaţii [2] şi alţi amăgitori pînă la Moscova, zicînd că-s ţari, cerînd să li se dea cinstire... Dacă mă paşte norocul, ajung şi eu ţar.

— Vai, tare mă sperie o faptă ca asta, frate !

— Dar pe mine nu mă sperie ! Nu mă tem că-mi pierd capul, că şi aşa, poţi să ţi-l pierzi oricînd. De s-o întoarce roata, de n-oi avea parte de noroc, scap cu fuga în Litva — doar sînt obişnuit cu graiul leşesc... nu fără pricepere am slujit pînă de curînd ca să fie tălmăcită în graiul nostru din porunca patriarhului, o carte leşească. Iar de acolo, dacă se mai întîmplă ceva, fug la turc, ba mă strecor chiar şi pînă-n împărăţia Hindustanului — ehei, îs lungi drumurile dincolo de hotar. Numai de bani am nevoie, de cît mai mulţi bani.

Deodată, sări de pe laviţă, se repezi la uşă, o deschise puţin, cu luare-aminte, şi aruncă o privire pe coridor. Culcîndu-se la loc, lămuri :

[1] *Grigori Otrepiev* (falsul Dmitrie) dîndu-se drept Dmitri, fiul ţarului Ivan cel Groaznic. A izbutit să ocupe pentru un scurt răstimp (1604—1605) tronul Rusiei ; a fost omorît de un grup de boieri.

[2] Zaporojenii purtau un moţ lung pe capul tuns scurt sau ras chilug.

— Mi s-a părut că pîndește careva la ușă.

— Parcă am auzit și eu, răspunse Senka.

— Trebuie să punem la cale o ispravă, chiar zilele acestea ; totul e să facem rost de bani : cu bani, cumperi ușor pe cine-ți trebuie, ai toate porțile deschise naintea ta ; banii-s iarba fiarelor ! M-am gîndit că mai nainte de orice ar trebui să pun mîna pe vistieria mănăstirească ; dar asta n-are să meargă, o păzesc bătrînii călugări cu schimbul. Și, altceva : am găsit izvodul celor două biserici ; una e veche, de lemn, iar cealaltă, de piatră, încă se ridică din temelie. Cunosc fiecare stîlp și colț de pe acest izvod. În cea de lemn se află icoana Maicii Domnului din Iveria. E mică, de un sfert [1] — a fost adusă la tîrnosire. Are odăjdii de aur, cu podoabe de nestemate în chip de stele în cununa ei. De aur, ca și odăjdiile icoanei, mai are și o tsată [2], cu o nestemată mare. Tot acolo, era icoana din Iveria, adusă de la Atos, dar aceea a fost luată la război, cu țarul. Dar o să-i vină rîndul și Maicii Domnului — mai pe urmă ; deocamdată, ajută-mă să mă strecor sub pridvor : acolo, sub podea, e înmormîntat călugărul Nifon cel păcătos și de arginți iubitor.

— Dar, frate Taisi, lespedea lui Nifon este lîngă altarele mici din pridvor, între stîlpi — doar am citit, și nu numai o dată, ce scrie pe piatră.

— Stai, frate Semioane, și ascultă-mă : călugărul acela a fost vistiernic la mai multe chinovii, și tot el avea în seamă zidirea bisericilor. Am aflat că avea bani cu nemiluita ; a fost așezat în butuc [3] cu camilafcă de zile mari, cusută cu argint. M-am gîndit că în camilafca ceia sînt ascunși banii lui : nu-și vedea de neamuri, se ferea de monahi, nu i-a lăsat mănăstirii nici o para chioară întru pomenirea sufletului. Lespedea din pridvor pe care ai văzut-o a fost pusă întru amintirea și cinstirea lui. Lăcașul de veșnică odihnă al lui Nifon este sub podea, săpată în piatră, sub o lespede de mai multe puduri. Au durat-o pietrarii cu puțină vreme înainte de moartea sa ; iar acu, unii dintr-înșii zidesc biserica cea nouă. I-am descusut pe îndelete pe acei pietrari și am aflat totul.

[1] De un sfert de arșin.

[2] Pandantiv, de dimensiuni mari.

[3] Sicriu cioplit dintr-un singur trunchi.

Trecu o vreme. Tot trudind la corvezile mănăstireşti, Senka uitase de vorbele pe care i le spusese dascălul său Taisi. Acesta se pare însă că nu uitase cîtuşi de puţin ce-şi pusese în gînd. Într-o seară, îi spuse lui Senka înainte de culcare:

— Astă noapte, o să te trezesc frate...

Senka se cufundă într-un somn uşor plutind în visuri nelămurite. Taisi aştepta ceasurile tîrzii ale nopţii. În cele din urmă, îi şopti:

— Trezeşte-te, frate. Fără să-l lase pe Senka să-şi pună încălţările mănăstireşti, îl sfătui să-şi înfăşoare obielele cu o funie, aşa cum făcuse şi el. Taisi luă o rangă scurtă, cu capătul vîrît într-o mănuşă, ca să nu facă zgomot şi plecară spre pridvorul bisericii ce se pierdea în întuneric. Acolo, Taisi se aplecă într-un ungher şi, cu ajutorul lui Senka, scoase o lespede din pardoseală. Sub lespede era un gîzlici. Tîrîndu-se în urma lui Taisi, Senka coborî sub pridvor unde îl izbi în faţă o duhoare de mortăciune. Taisi îşi dădu în lături poalele anteriului sub care ascundea un mic felinar. În lumina lui tulbure se ivi încăperea scundă a criptei. Între stîlpii de lemn ce susţineau bolta criptei, sub pardoseală, erau trei morminte, unul lîngă altul. Privirea lui Senka fu atrasă de nişte slove săpate strîmb pe o lespede cenuşie: „Smeritul ieromonah Nifont". Taisi arătă în tăcere spre bolta de scînduri; rămaseră amîndoi nemişcaţi, trăgînd cu urechea. Cuviosul Ilia, bătrînul chelar al mănăstirii, care venise să vadă cum ard candelele nestinse[1], nu plecase încă. În sfîrşit ieşi din biserică dar zăbovi îndelung la uşă şi prin curtea mănăstirii zornăindu-şi cheile.

— Ei, acum, la treabă! Ia ranga! Ridică lespedea.

— Nu-i nevoie de rangă, răspunse Senka. O ridic cu mîinile. Se opinti şi ridică puţin lespedea grea de mai multe puduri, dînd-o într-o parte...

Călugării aflaseră pesemne că cineva umblase prin cripta de sub vechea biserică şi, într-o zi, de îndată ce slujba luă

[1] Candelele aprinse „pe vecie", în amintirea unor credincioşi mai cu dare de mînă, în schimbul unei danii primite de la neamurile răposaţilor.

sfîrşit, arhimandritul Filoftei şi bătrînul egumen Paisi pogorîră sub biserică, însoţiţi de cei doi bătrîni călugări care vegheau la lucrările de zidire a noii biserici — Evfimi, împuternicitul patriarhiei şi Maxim, al mănăstirii. Monahii nu pricepură ce hotărîri luară la mormîntul lui Nifont maimarii lor, dar mormîntul le păru puţin umblat. Arhimandritul porunci să se presare pe jos, în criptă, var pisat. Toată lumea ştia că aceasta se făcea „pentru aflarea urmelor". Cheile criptei erau în păstrarea monahului Ilia, împreună cu cheile bisericii.

În jurul mănăstirii, pe ostrovul pe care se înălţa biserica în care se afla icoana din Iveria, se întindeau zidul şi cetatea. Aşa se numeau la un loc chiliile, jitniţele, turnul în şase colţuri, tiparniţa şi cvăsăria, trapezăria şi palatul patriarhului, precum şi alte chilii ce ţineau tot de patriarhie. Aceste chilii slujeau şi de cancelarii. Zidului i se spunea „de cetate", fiindcă fusese durat, pînă la un stînjen şi ceva, din cărămidă şi piatră, iar mai sus, din bîrne. Zidul avea trei porţi : a Maicii Precista în dreptul bisericii, cu faţa spre podeţul ce unea ostrovul cu satul Bogorodskoe ; a Făurăriei, în dreptul turnului cvăsăriei ; a Apelor, cu faţa şi cu icoana spre partea lată a iezerului.

Pe aici ieşeau iarna, monahii cu sacaua după apă. Vara, cărau apă în cofe, cu cobiliţele.

Monahii, mai cu seamă cei bătrîni şi preţuiţi, îşi aveau chiliile în catul de lemn al zidului. În chilii erau sobe. Deşi în chiliile de pe zid nu se putea locui decît vara, călugării nu prea se supuneau acestei porunci. Pentru cei ce se adăposteau în chilii fuseseră făcute umblători, chiar pe zid, ca să nu se simtă duhoarea de hazna, pînă la ele ducînd nişte scări ce urcau de la poarta Făurăriei.

Însuşi locţiitorul patriarhului, Paisi, împovărat de ani, ţinea mult să stea într-o chilie cu trei încăperi de pe zid, împreună cu cuviosul chilenic[1] Mitrofani. Mitrofani era un binecunoscut băutor ; i se ierta însă acest păcat, căci locţiitorul ţinea

[1] *Chilenic*, monah slujitor la altul, superiorul său.

nespus la el ; cuvioşii monahi nu prea erau certaţi cu băuturile tari.

Pe alocuri, umblătorile de pe zid putreziseră, scursorile pîntecului se strecurau în afară, aşa că nu se făcuse nici o ispravă prin aşezarea lor acolo, menită să scape lumea de putoare.

Maimarii mănăstirii porunceau să se deşerte haznalele de sub temelia de piatră ; acestea erau golite cînd şi cînd, dar fără prea mare folos.

Senka nu mai ţinea minte cîtă vreme se scursese de cînd umblaseră la mormîntul din cripta bisericii. Dascălul Taisi, deşi năzbîtiile lui erau de speriat, avea încă o mare înrîurire asupra sa. Într-o seară, după vecernie, Taisi îl povăţuia cu glas domol :

— Frate Semioane ! Aveam de gînd să te cănesc ca să-mi semeni la chip, şi pe urmă, să te înfăţişez ca să-mi ţii locul cîtăva vreme în cinul meu diaconesc, dar m-am răzgîndit : s-ar putea să te încurci în tipicul slujbei, şi atunci, s-a mîntuit cu noi ! Cuvioşiile lor şi-ar da seama de tot ; pe mine, ia-mă de unde nu-s, iar cu tine, hai la cazne şi la judecăţi, în locul meu — şi judecata lor nu ştie de milă. Au crucea pe piept, dar şi iscodiri diavoleşti în cap. Ei, zilele acestea o să-ţi dau un clondiraş cu o licoare straşnică... iară tu, o să-i duci clondiraşul cuviosului Mitrofani — ştii, în taină, dar faţă de el să nu te ascunzi. „Cine ţi-a dat băutura ?“ — zici că eu. Locţiitorul său, cuviosul Paisi, moşneagul împovărat de ani, noaptea doarme dus, culcat după uşă, că-l biruie somnul, şi-i fudul de urechi. Tu să aştepţi pînă soarbe Mitrofani darul, că-i cunosc năravul : va cere să fie dus pe zid — aşa că tu, du-l pe Mitrofani la umblătoare. Haznaua are deasupra scaun aşa că o să adoarmă pe el. Atunci, fără zăbavă, sai jos şi pune foc la lemnele ce-s strînse grămadă lîngă poarta Făurăriei — că au scoarţa uscată. Mai pune foc şi la alte grămezi, dar fereşte-te să nu te vadă careva. Om alege un ceas tîrziu, în puterea nopţii. Cînd s-or aprinde de-a binelea, apoi, sai afară din chilie, numai în nădragi, şi bate toaca. Iar eu, în vremea asta, am să rup odăjdiile de pe icoana cea mică din biserică. Pînă vor stinge călugării focul, pînă vor lăsa podul, lumea din Bogorodskoe va alerga într-acolo. Eu o să fug laolaltă cu gloata, iar tu ai să rămîi fără teamă că se atinge

careva de tine. Mitrofani e cam sărac cu duhul ; dacă l-or strînge cu uşa mai straşnic, o să ia totul asupră-şi.

Curînd după aceea, în toiul nopţii, mănăstirea luă foc. Ţăranii din satul Bogorodskoe îl stinseră. Mai marii chinoviei îi chemară pe toţi monahii din chiliile patriarhului la cancelarie ca să-i cerceteze ; nici schimnicii de pe micile ostroave de prin apropiere nu fură scutiţi de chemare. Numai un slujitor al Domnului nu se înfăţişă : cărturarul, îndreptătorul tipăriturilor, diaconul Taisi.

Mai marii mănăstirii erau tulburaţi. Evfimi cel ce veghea asupra lucrărilor îi destăinui arhimandritului :

— Părinte Filoftei, monahul acesta era un tînăr scîrbavnic... nu o dată, urmăritu-l-am pe Taisi cu luare-aminte în cele ce grăia : îl învăţa pe posluşnicul Semion la rele...

Arhimandritul porunci să se vadă ce-i cu vistieria mănăstirii.

— Vistieria e întreagă ! răspunse părintele vistiernic.

— Dar în biserică nu-s toate întregi ! se alătură la glasurile monahilor cuviosul Ilia paracliserul. Cercetară, ce şi cum : careva tăiase podoabele mărunte de aur de pe icoana Iverskaia cea mică ; se furase şi tsata cea cu mărgăritare şi nestemate mari.

Arhimandritul porunci să fie cercetaţi cu străşnicie toţi monahii vechi, iar posluşnicul Senka să fie întemniţat, fiindcă nu scotea nici o vorbă. Mai dădu poruncă să fie vestit patriarhul Nikon despre năpasta focului ; să se socotească, şi să-i aducă la cunoştinţă toate pagubele pricinuite ; să se treacă sub tăcere furtul podoabelor icoanei, pînă va veni o vreme mai prielnică. Să i se scrie şi voievodului, cneazul Iuri Buinosov-Rostovski, la Novgorod, cu rugămintea de a porunci ca Taisi să fie prins.

Mai marii mănăstirii Iverski primiră de la patriarh o epistolie drept răspuns la înştiinţarea lor privitoare la focul din mănăstire şi-i dădură citire în biserică, după slujbă.

„În septembrie trecut... pe la orele două după miezul nopţii, au luat foc, dintr-o pricină nelămurită, lemnele de la voi din cetate, aflate între jitniţe şi turnul cvăsăriei, la poarta făurăriei ; iar de la lemne au luat foc şi cetatea, şi chiliile din

zidul împrejmuitor, şi au ars şase chilii. Şi a mai ars împrejmuirea acestor chilii, pe paisprezece stînjeni în lungime. Şi-au mai ars patruzeci de stînjeni din ograda cea nouă, iar partea ei, de la turnul bucătăriei şi pînă la poarta Apei, cu trapezăria, a scăpat de prăpăd. Ziceţi că vistieria mănăstirii e întreagă ; atîta numai, că a ars cîte ceva la fraţi şi în cămările de vară din zid, iar din chiliile de jos s-a scos tot. Mai ziceţi, că n-aţi putut afla, din a cui vină a zbucnit focul. Doar atîta aţi fi zărit, mai înainte de toate, că ard lemnele în împrejmuire, în dreptul chiliei cuviosului paracliser Ilia ; că i-aţi cercetat, ziceţi, cu ameninţare straşnică pe cuvioşii chilenici, şi pe locţiitori, iar cuviosul Mitrofan şi-ar fi mărturisit vina, dar a adăugat: «că pricina ceia cu focul nu s-a iscat cu tot dinadinsul». Că l-aţi pus în fiare şi sub pază pe numitul ierodiacon Mitrofani, pînă va veni ucazul măriei noastre, înalt-preafericitul patriarh. Dar ştiut să vă fie, cuvioşiilor voastre că nu poartă vina cel ce se duce cu foc la umblătoare, ci cel ce clădeşte chilii pe un zid de cetate, care lucru nu se obişnuieşte nicăieri.

Cu diaconul, faceţi precum fi-va vrerea voastră ; iar de azi înainte, să vă dărîmaţi peste tot sobele din zidul de cetate, şi-n viitor, să nu mai fie sălaşe de locuit în el, şi să nu mai aibă voie nimeni să vină pe zid la umblătoare !

E lucru de ruşine să auzim, că zidurile cetăţii sînt spurcate, cu scîrna voastră. Şi apoi, vă ameninţă primejdia din partea slugilor pentru neruşinarea voastră ! Aflaţi că noi, cu toate puterile strînse laolaltă, i-am putea căsăpi pe monahii ivireni... şi mănăstirea am risipi-o toată... căci nu e chip de trăit, din pricina silniciilor monahilor ivireni... c-au pus stăpînire pe atîtea pămînturi care sînt ale noastre. Cei ce au fost luaţi în robie fug la Iverski, iar monahii de la Iverski îi călugăresc, iar pe unii îi lasă să plece cine ştie încotro, zic ei, dar ştiut este că n-au încotro să le dea drumul, în afară de Litva..."

După ce citiră epistolia, cuvioşii ivireni căzură pe gînduri îndelung, apoi chibzuiră şi hotărîră :

— Să se facă la loc, în taină, tsata care a fost smulsă de pe Maica Domnului — mai avem mărgăritare puse bine ; iar, pe deasupra, se mai poate lua cîte ceva de la unele icoane mai mici...

— Aceea avea la mijloc o nestemată de toată frumuseţea, de nu mai afli alta aşijderea ei, îşi dădu cu părerea cuviosul vistiernic.

— Găsim şi nestemata ! Chiar de-o fi mai mică, dar tot o găsim !

— Trebuie să-i dăm drumul lui Mitrofani, puse o vorbă bună pentru cel întemniţat cuviosul chelar Ilia.

— Lui Paisi i s-a urît fără el... să fie scos Mitrofani din fiare ! porunci arhimandritul.

Nimeni din fraţi nu pomeni de Senka, iar despre Timoşka, adică despre diaconul Taisi, nu se vorbea dinadins. Or, soarta lui Senka părea înfiorătoare, la fel cu a multor poslușnici care, asemenea lui, fuseseră întemniţaţi în hrubele mănăstirilor şi, apoi, uitaţi acolo, pe vecie. Ca să se şteargă amintirea focului şi a furtului din biserică, monahii luară hotărîrea de a-şi schimba egumenul. Deci, îl aleseră pe arhimandritul Dionisi în locul lui Filoftei, iar la ocîrmuirea mănăstirii îl puseră pe cuviosul Filaret, înlocuindu-l cu el pe Paisi cel împovărat de ani.

Căpeteniile cele noi ale mănăstirii grăbiră zidirea bisericii de piatră în care scop cerură de la voevodul din Novgorod streliţi pentru a veghea asupra truditorilor. Pe cînd lucrau la refacerea împrejmuirii, dărîmînd sobele din chiliile durate pe zidul cetăţii, sosi o înştiinţare de la înalt-preasfinţia sa patriarhul care le făcea cunoscut, că „pofteşte el însuşi la Iverski-Sveatozerski".

Aceasta era o împrejurare neobişnuită pentru monahi şi care se petrecea pe neaşteptate. Începură pregătirile : podeţul din satul Bogorodskoe fu întărit cu stîlpi, iar în părţi durară un parmaclîc pe care-l împodobiră cu postav violet, culoarea îndrăgită de înalt-preasfinţia sa.

Urcară într-un car un pîlc de băieţi în odăjdii de brocart auriu, cu plete lungi pînă la umeri, adunaţi de prin satele mănăstirii şi învăţaţi să cînte după tipicul elinesc, faţă de care staroverii rascolnici nutreau atîta ură.

În dangătul clopotelor de la toate bisericile mănăstirii, patriarhul fu petrecut sărbătoreşte în chilia sa, deasupra beciurilor, cu bolţile zugrăvite de iconarii ivireni şi de zugravi de prapuri : cruci albastre şi roşii, pe un cîmp de aur, împletite cu flori, iar în fiecare floare, cîte un heruvim.

Ocîrmuitorii mănăstirii îl aşezară pe Nikon în jilţul său zugrăvit din chilie şi-i făcură o plecăciune dar nu prea adîncă, căci Nikon nu îngăduia plecăciunile pînă la pămînt. Patriarhul îşi încredinţase toiagul în grija chilenicului, diaconul Ivan, care stătea cu el în mînă, în spatele jilţului înaltului său stăpîn. Nikon îşi petrecu privirea asupra capilor mănăstirii şi spuse cu o notă de ironie în glas :

— Ei, cuvioşi părinţi, grăiţi-mi despre cele ce mi-aţi scris, şi cele ce v-am scris eu, drept răspuns ; dar, de ce nu-i văd naintea mea pe acei care ocîrmuiau trebile mănăstirii, pe vremea focului iscat aici ?

— Paisi e şubrezit de bătrîneţe, nu se mai poate scula din crivet ; iar în locul său, l-am ales pe stareţul Filaret, să nu fie cu supărare, prealuminate şi înalt-preafericite părinte !

— A... vra să zică, ocîrmuitorii cei noi iau toate păcatele asupra lor ? rosti Nikon şi-şi întregi în sine vorba cu un gînd : „Halal de cei ce astfel se roagă lui Dumnezeu pentru patriarh ! De-aş cădea, s-ar năpusti asupra mea ca o haită de cîini..."

— Punerea focului, prealuminate şi înalt-preasfinţite s-a-ntîmplat în toiul nopţii, şi n-am izbutit să aflăm de cine a fost făptuită. Pe Mitrofani ierodiaconul lăsatu-l-am slobod, după cuvenita ameninţare cu pedeapsă, aşa cum ai poruncit...

— Dar ce-i cu Timoşka, diaconul cela, cărturarul şi îndreptătorul cărţilor. Unde se află el acum, acest Timoşka ?

Arhimandritul Dionisi îl împinse înainte pe fostul egumen Filoftei :

— Grăieşte, cuvioase Filoftei ! Treaba asta n-o cunosc.

— Pune-mă la cazne, ori miluieşte-mă, înalt-preasfinte părinte, dar Timoşka a fugit din mănăstire în noaptea aceea, cînd a fost năpasta cu focul. Şi Filoftei se prosternă la picioarele patriarhului.

— Ridică-te! îi porunci Nikon cu asprime; apoi, urmă: Dar de ce voi, cuvioşi ivireni, aţi călugărit un hoinar şi un pezevenghi ? De ce l-aţi înălţat la cinul de diacon ? El slujea liturghii aici, iar apoi, după ce a pus focul, a fugit !

— Din porunca luminată a înalt-preasfinţiei tale, părinte, l-am călugărit noi pe acel Timoşka ! Scris-ai către noi cei ce ne rugăm pentru tine : „posluşnicii şi cei cu ştiinţă de carte să fie călugăriţi, şi să nu li se pună piedici întru dobîndirea harului şi a cinului de faţă bisericească". Timoşka era tare pri-

ceput în ale cărturăriei, şi a făcut mănăstirii o danie mică, şi trăia o viaţă de schimnic, smerit... Drept care i-am dat şi noi un poslușnic cam sărac cu duhul ; dar poslușnicul cela se pare că a făptuit hoţii ca şi el, deoarece cu nici o vorbă nu i-a descoperit vina ; iară noi, pentru aceasta, pe poslușnicul acela, fecior de strelit, l-am pus în fiare, şi-l ţinem în beci, sub pază... Fostul arhimandrit Filoftei grăia toate aceste vorbe încet şi, pe cît i se păru lui Nikon, privind cam şiret. Numeroşi monahi îi ţinură isonul lui Filoftei, iar chelarul Ilia chiar jurui cu mîna dreaptă ridicată în sus :

— Sărutăm cu toţii sfînta cruce şi mărturisim că spusele fratelui Filoftei adevărate-s !

Patriarhul ascultă vorbele încruntat apoi îşi mîngîie cu mîna sa mare panaghia cu olmazuri de pe piept, îşi netezi barba neagră, lată, de toată frumuseţea, şi-i întrebă cu asprime :

— Dar, cuvioşilor, aveţi voi cunoştinţă de cartea zisă „Nomocanonul" împărătesc ? Iar de aveţi, iată că în ea e o poruncă : „Preotul care sărută sfînta cruce, în semn de juruinţă, îndepărtat să fie de la slujba bisericească !" Şi iarăşi vă-ntreb pe voi : aveţi voi cunoştinţă de acestea ?

Egumenul Dionisi răspunse cam fîstîcit :

— Avem preamărite stăpîne şi părinte, cu toate că n-am avut poruncă s-o ştim ! Neadevăr grăit-a cuviosul Ilia şi alţii de pe lîngă el.

— Ei bine, ca să nu mai grăiţi neadevăruri, în cele ce vor urma... — Nikon dădu uşor la o parte aripile heruvimului de aur de pe camilafca — ce i se lăsaseră pe ochi — doresc să-l văd pe poslușnicul acela al lui Timoşka, despre care ziceţi chiar voi, că-i sărac cu duhul ; şi-apoi, cunosc eu în ce chip judecaţi lumea : parcă nu de mult v-am scris despre meşterul iconar pe care l-aţi zvîrlit în temniţă pentru că n-a vrut să bea rachiu cu ţăranii voştri ; ţăranii l-au snopit în bătaie, iară voi l-aţi pus şi în fiare. Aduceţi-l aci pe tînărul cel sărac cu duhul.

— Cum să-l aducem stăpîne : în fiare ori făr-de ele ?

— Aduceţi-l aşa cum este ! Iar voi, duceţi-vă la biserică şi începeţi slujba — îndată ce isprăvesc cu băiatul, vin şi eu să vă aud cîntările.

Arhimandritul Dionisi, împreună cu Filoftei, egumenul de mai înainte, purceseră, bucuroşi că trecuse furtuna şi în drum

porunciră să bată din nou clopotele care își încetaseră dangătul ce răsunase în întîmpinarea patriarhului, dar fusese curmat în clipa cînd acesta se așezase în jilțul său și începuse să grăiască cele știute.

— N-are să deschidă gura băiatul — mormăi Filoftei, iar înalt-preasfinția sa nu știe toate trebile mănăstirii.

— Ankudimko ne-a pîrît ! A fost văzut lîngă turnul cvăsăriei, chiar atunci, cînd a zbucnit focul, adăugă cuviosul Ilia.

— Ankudimko e un cîine scîrbavnic ! Toate le adulmecă cu nasul său de copoi ! întregi Dionisi.

Senka, cetluit în fiare, fu adus de streliți în chilia încăpătoare. Unul din aceștia îi șopti :

— Închină-te dinaintea patriarhului, nătărăule !

Zornăindu-și lanțurile, Senka făcu dinaintea lui Nikon o plecăciune adîncă, pînă la pămînt ; iar cînd se îndreptă de șale, se uită la el și-și zise în gînd : „Parc-ar fi țarul însuși !" Senka nu mai văzuse astfel de popi ; cei care veneau pe ascuns la mama Sekleteia cu părul vîlvoi, suduiau amarnic, iar dacă îl întrebau ceva, atunci maică-sa îi poruncea să le spună tot adevărul fără să le ascundă nimic. „Și acestuia, trebuie să-i spun tot ce știu ! — hotărî Senka în sine : — doar e însuși patriarhul !"

Patriarhul dădu din mînă, săltă pe camilafcă aripile heruvimului, o împinse mult îndărăt, spre ceafă ; apoi, aruncă spre întemnițat o căutătură străpungătoare cu ochii lui căprui și rosti cu asprime :

— Ia grăiește, ucenicule, ca la spovedanie, fără să-mi ascunzi nimic, ce nelegiuiri ai pe cuget ?

Senka privea cutezător deși fusese amenințat că va fi căznit cu foc și adus la locul schingiuirilor sleit de puteri de traiul din temniță :

— Preaînalte stăpîne, n-am nici o nelegiuire pe cuget. Doar acesta mi-e păcatul, că am îndeplinit vrerea cuviosului Taisi, fiind poslușnicul său...

— A lui Timoșka, nu Taisi ! Monahul care și-a lepădat veșmintele monahale nu mai este o față bisericească ci un caterisit și o haimana ticăloasă !

— Timoşka, preamărite patriarh, mi-a fost ca şi un tată. El m-a învăţat carte, de la el mi-am însuşit multe cunoştinţe, am cetit cărţi şi mi-am aflat bucurii de mare preţ... Nu puteam să nu-i îndeplinesc vrerea.

— Ai ridicat tu oare, împreună cu el, icoana Născătoarei de Dumnezeu cea făcătoare de minuni ? Podoabele mici de aur şi tsata ei, le-ai smuls tu, o dată cu el ?

— De unul singur a făptuit totul Timoşka, dar, de mă chema mă supuneam la porunca lui, că avea asupră-mi mare putere !

— Ştiai tu despre aceasta ?

— Ştiam tot, preamărite stăpîne, nu pot s-o tăinuiesc !

— Şi de ce nu i-ai vestit pe mai-marii mănăstirii ?

— Nu i-am vestit...

— De aceea, tot atît de mare e vina ta împotriva celor sfinte, ca şi a ereticului Timoşka însuşi... asta e cea dintîi nelegiuire a ta — cazna şi moartea te aşteaptă pentru ea ! Cea de a doua nelegiuire a ta... Nikon îşi pogorî glasul, care sună înfiorător : mormîntul fostului ziditor de clădiri, stareţul Nifont, l-aţi deschis voi, tu şi cu Timoşka ! Şi pentru ce l-aţi deschis ?

— E adevărat, preamărite stăpîne ! Asta iată cum s-a petrecut : Timoşka m-a trezit noaptea... eu nu-mi dădeam bine seama încotro mă duce... eram încă buimac de somn... M-a adus şi mi-a arătat locul pe unde se pătrunde în biserică... eu nu l-am întrebat de ce mergem acolo dar el, Timoşka, mi-a zis în drum : „Are camilafca umplută cu bani — cu camilafca aceea a fost îngropat stareţul“.

— Stareţului i-a fost străină agoniseala, el a fost un pustnic pătimaş ; ei, şi ce aţi găsit în racla lui ?

— În racla aceea, preamărite stăpîne, găsit-am noi o puzderie de viermi... de nu ne-a mai fost cu putinţă să vedem faţa, capul lui Nifont... din pricina duhorii şi a viermilor, Timoşka s-a cutremurat foarte şi mi-a poruncit să las la loc lespedea pe care o ridicasem.... că el e cam firav — fără mine, nici n-ar fi putut s-o mişte din loc.

Chipul patriarhului, pierdut în barba deasă, arăta cumplit, dar, deodată fu străbătut de un zîmbet uşor, iar în ochi sclipi o rază de blîndeţe. Îşi zicea în gînd: „Şi Nifont era dat drept pildă pentru alţii cum că ar fi fost străin de agoniseală, că ar fi fost un pustnic !“ După ce chibzui puţin îl întrebă iar pe Senka :

— Dar nu cumva minți tu, cum că ar fi năpădit viermii racla acelui neprihănit ?

— O iotă nu mint, înalt-preasfinția ta ! Viermi, făr-de număr, și duhoare de moarte...

Nikon oftă adînc ; apoi, rosti către cei de față :

— Duceți-vă la rugăciune ! Și, către chilenicul său : Mergi și tu, Ivane ! Dă-mi toiagul. Du-te !

Ivan Sușerin îi dădu cîrja de patriarh. Nikon o luă, petrecîndu-i cu privirea pe toți cei ce ieșeau. Cînd ușa sălii se închise după cel din urmă, grăi :

— Tinere ! Vino, apropie-te. Senka făcu repede un pas spre jilțul patriarhului, se împiedică de lanțurile care se tîrau după el zornăind, se aplecă, dezdoi cu mîinile legate înainte verigile lanțurilor de la picioare și se apropie fără fiare.

Uimit, Nikon îl întrebă :

— Întotdeauna îndoi tu fierul într-acest chip ?

— Care nu se-ndoaie, îl frîng.

— Și de ce n-ai fugit din temniță ?

— Parcă era nevoie ? Doar nu mi-e frică de monahi.

— Dar de moarte nu ți-e frică ?

— E atît de cumplită, înalt-preasfinte ?

— E cumplit să pieri de tînăr ! Ia cugetă și tu : o să-ți taie capul, o să te arunce în groapă, o să te mistuie viermii, făr de urmă, uite, ca pe Nifont, a cărui raclă cioplită ai zărit-o !

— Dar de ce viermii, preamărite stăpîne ? M-or mînca și cîinii ; dar eu cum s-o văd, moartea ceea, odată ce n-am cap ?

— De caznă ți-e frică ?

— M-au amenințat cuvioșii cu focul și cu roata, dar nu mi-e frică.

— Ehei, nu te-au speriat ei îndeajuns : ia să te văd, cînd încinge gîdele cleștele, cînd ți se smulg straiele de pe tine, cînd te apucă de cot cu cleștele înroșit în foc... Sînge, duhoare, dureri de neînchipuit cu mintea.

— Astea nu le știu ; dar iată, pe cînd eram băietan, de multe ori am îndoit cu dinții cuie înghețate ; ei, din pricina asta odată mi-a trosnit ceva după urechi ; apoi, nimic.

— Chiar nimic ?

— Nimic... p-ormă, cînd am crescut ceva mai mare, veneam în grajd să mă joc cu roibul.. patru ani avea... și eu... dar s-o povestesc și p-asta ?

Nikon rămăsese pe gînduri cu capul plecat. Îi răsărise în minte copilăria sa ; se bătea cu pumnii mai abitir ca toţi ceilalţi ; iar cînd crescuse mai mare, îmblînzea cai sălbatici, îi lega de picioare, şi-i dobora.

— Ei, de ce ai tăcut ?

— Cum, să grăiesc despre cal ?

— Spune tot.

— Ei, şi eu, preamărite stăpîne, înalt-preasfinte, îl apucam de coadă pe roib, iar el dădea cu picioarele... cînd dădea, eu îi prindeam piciorul, de nu mai avea ce să facă. Cu o mînă, îl trăgeam de coadă, cu cealaltă îi strîngeam piciorul ; el îşi smulgea piciorul din mîna mea şi mi-o umplea de sînge, mi-o zdrelea cu potcoava... E adevărat, mă cam durea. Dar, înalt-preasfinte patriarh, tare mi-e frică de şobolani.

— Mă gîndesc, şi tot nu pot pricepe, ce fel de om eşti. Spuneai că ceteşti cărţi, şi isteţ ai grăit. Şi despre răufăcătorul Timoşka, dascălul tău, tot ca un flăcău isteţ ai vorbit, dar acu grăieşti ca un netot şi un zănatic...

— Să-mi fie cu iertare vina mea, preamărite patriarh, prosteşte am vorbit, dar am grăit adevărul.

— Care ţi-e numele, robul lui Dumnezeu ?

— Semion mă cheamă.

— Să ştii, Semioane, că şi de la mine afli tu adevărul : pentru nelegiuirea ta : cu toate că ai fost numai ajutor al răufăcătorului, eşti sortit schingiuirilor, iar după ce vei ajunge om vîrstnic, vei avea parte de cazna cu moartea, pentru pîngărirea celor sfinte.

— Am înţeles, preamărite patriarh.

— Dar... dacă ţi-aş lua apărarea, dacă te-aş scăpa de moarte şi de chinuri, mi-ai sluji oare în chip cinstit ?

— Preamărite patriarh, înalt-preasfinţia ta ai în mîini soarta mea ; şi, de-mi dai voie să-ţi slujesc, apoi eu îţi voi sluji, fără a-mi precupeţi viaţa ; oriunde m-ai trimite, mă duc, fără să cîrtesc !

— Fie ! Am încredere în vorba ta. Pune-ţi fiarele şi aşteaptă.

Senka se trase înapoi spre uşă şi-şi drese cu îngrijire verigile fiarelor de la picioare.

Nikon strigă cu glas tare :

— Hei, intraţi ! Cînd streliţii şi monahii intrară, adăugă : Scoateţi-l pe nevolnic din fiare. Îl iau cu mine. De i-aţi trimis

voievodului ceva în scris, apoi adăugaţi aşa : „Înalt-preasfinţitul a luat asupra sa cercetarea «pricinei monahiceşti !» Pe tîlharul Timoşka o să-l caute prin oamenii săi, să-l judece tot înalt-preasfinţia sa laolaltă cu ierarhii săi ".

Nikon se duse la biserică, la slujbă ; apoi, plecă din mănăstire, fără a mai zăbovi ca să prînzească.

Mai-marii mănăstirii se tot întrebau, dar nu se dumireau deloc. „Cine să-i fi deschis patriarhului ochii asupra tuturor tainelor mănăstirii ?" În cele din urmă, socotiră cu toţii că vinovat era Ankudimko — monahul ! Deşi plecase din Iverski, cu mult înainte de năpasta focului, lăsase el iscoade şi pîrîşi în satul Bogorodskoe ; doar se aflase că fusese prin sat, că trecuse şi pe acolo. Chiar atunci, cînd se aflau adunaţi, îi scriseră voievodului : „Lucruri vrednice de mirare s-au întîmplat, boierule cneaz Iuri ! Chiar înalt-preasfinţia sa patriarhul o să-l prindă cu oamenii săi de la dregătoria patriarhiei pe fugar, şi tot el îl va judeca pe numitul tîlhar Timoşka, iară domnia ta, voievodule, în pricina asta să nu te mai amesteci..."

Cînd sosise cea dintîi epistolie trimisă de călugări voievodului, cneazul Iuri Buinosov-Rostovski sărise în picioare şi suduise cu năduf : tocmai avusese de gînd să dea un ospăţ în cinstea prietenilor săi ; şi iată că, îi cădea pe cap „pricina stăpînului !"

— Beţivii ceia de corbi negri adăpostesc în mănăstire tot soiul de hoţi şi de haimanale ; dar, cînd sînt jefuiţi, ori, şi mai rău, cînd le ajunge cuţitul la os, scriu :„Ia-n apucă-te de nădejde, voievodule, şi dezleagă pricina stăpînului nostru !"

Pe cînd însă se sfătuia cu diecii [1], îşi alegea streliţii, pregătea podvezi şi rînduia iscoade, sosi şi a doua epistolie : „Iară domnia ta voievodule, în pricina asta să nu te mai amesteci !"... Atunci cneazul porunci de sîrg să se lase baltă toate gătirile în legătură cu această pricină şi chemă olăcarul :

— Hei, slujitorule ! Săi în şea şi aleargă-n goana goanelor, de-mi vesteşte prietenii : vă roagă voievodul cneaz Iuri să poftiţi la ospăţ ! Şi adaugă în gînd : „Halal să-ţi fie, Nikon ! Nu te am la inimă ; dar mulţumescu-ţi ţie, că m-ai scutit de osteneli de prisos !"

[1] Funcţionari superiori care aveau în seama lor treburile diferitelor instituţii centrale (pricazuri) ; de asemenea, ajutori de voievozi, în oraşe mari.

De pe vremea lui Ivan al III-lea[1] și pînă la Petru, oricine ieșea din Kremlin prin poarta Spasski spre Piața Roșie, trecea rîpa pe un pod. Podul acesta, Spasski, avea, după însemnările diecilor „douăzeci și unu de stînjeni în lungime și cinci stînjeni de-a curmezișul".

Sub acest pod, în veacul al șaisprezecelea, cînd Moscova a fost pîrjolită de Devlet-Ghirai, hanul din Perekop, scăpat din cușca sa de fier, a ars și leul la care ținea atît de mult Ivan cel Groaznic ; dreptcredinciosul țar îl hrănea adesea cu leșurile celor căzniți cu moartea.

Cumplit a fost atunci pîrjolul din Moscova de lemn : clopotele se topeau în clopotnițe, „arama topită curgea asemenea apei pe turlele bisericilor". Podul a ars și el dar a fost făcut la loc, iar după anii tulburi, pe ambele părți ale podului Spasski s-au ivit dughene ale vînzătorilor de bucoavne. Aceștia făceau dever bun cu negoțul lor de icoane zugrăvite grosolan, pe scînduri de lemn. Aceste icoane înfățișau „Judecata de apoi", „Patimile Maicii Domnului". Icoanele, de hîrtie, socotite făcătoare de minuni, erau însă atît de respingătoare, încît patriarhul Nikon a stîrnit prigoana împotrivă-le.

Tot acolo se găseau și scrieri făcute cu mîna de popi fără parohii, de diaconi ori de alți știutori de carte. Se cumpărau pe față, dar erau vîndute și pe sub mînă de negutători, pe prețuri de nimic. Se mai putea cumpăra de la ei poveștile „Bova Crăișorul", tălmăcite din graiul frîncesc, și altele. Dis de dimineață și pînă bătea clopotul de seară, mulțimea foia tot timpul de colo colo, îmbulzindu-se pe pod. Nimeni nu trecea podul cu carîte, doar din cînd în cînd se ivea călare țarul sau vreun boier de seamă. În asemenea împrejurări, streliții împrăștiau gloata, iar dughenele se închideau. Mai departe de pod, dincolo de Piața Roșie, de n-ar fi fost mulțimea, s-ar fi zărit înșiruite în arc pîlcuri de prăvălii. Se putea vedea cu ce se face negoț în fiecare : acolo, erau atîrnate la vedere postavuri, curelărie, icoane și odoare bisericești, brocart, ceaprazuri cu hurmuzuri, găitane, horbote de dar, pentru sarafane și caftane boierești.

În dosul celui dintîi șir de prăvălii, erau alte două șiruri în care se vindea pește, carne, păsări, iar și mai departe, în

[1] Mare cneaz al Rusiei (1462—1505).

adîncime, alte şiruri de prăvălii cu clopote, cu carîte şi încălţări. În ziua aceea, ca totdeauna, stăteau de o parte, pitindu-se după colţurile dughenelor, femei sulemenite, cu rochii pestriţe şi, cele mai adeseori, băute ; fiecare ţinea cîte un inel în gură : ale unora aveau peruzele, ale altora, nestemate calpe, albăstrii şi purpurii.

Doar bărbaţii se apropiau de asemenea tîrgoveţe, pe cînd femeile treceau prin faţa lor, aruncîndu-le priviri piezişe, scuipînd spre ele, iar unele ne mai putîndu-se stăpîni, le şi ocărau :

— Neruşinatele !

— Tîrfe scîrboase !

Totuşi se temeau să se lege mai mult de asemenea muieri : acestea se pricepeau bine la bătaie, dar, mai ales, ştiau să te împroaşte cu o ploaie de sudalme, de măscări. Iar bărbaţii, apropiindu-se, le şopteau :

— Tinerico, e de vînzare inelul ?

În aceeaşi clipă acesta dispărea dintre buze ; ori sclipind în deget, ori fiind strîns în palmă.

— De vînzare...

— Cît ceri pe el ?

— Cum vrei să-l cumperi ? Cu mied, ori fără ? De-i cu mied, atunci costă o poltină, pentru că-i dulce !

— Şi patru dengale [1], e destul !

— Ei, atunci, fără dulceaţă. Ia-o încet, că te ajung din urmă...

Un cîrd de măscărici îşi croia drum prin mulţime, tîrînd în urma lor un urs de lanţ, cu buza străpunsă de verigă. Unii poznaşi purtau măşti cu chipuri de capre sau de berbeci.

Unul sau altul din mulţime se agăţau de pehlivani, rîzînd de ei :

— Picioare de jucat îs, dar n-ai din ce să cînţi : toate diblele voastre le-a ars Vlădica Nikon la baltă, dincolo de apa Moscovei.

— Las-să le ardă ! Om cînta numai din buze !

— Fluierăm din pieptene !

Careva, înciudat pe patriarh, ţipă tare, ca să fie auzit de cît mai multe urechi.

[1] O jumătate de copeică.

— Nikon, fraţilor, nu numai că a poruncit să se ardă scripcile din crîşme şi ale măscăricilor : ci, astă vară, a spart şi sfîntele icoane din biserici şi le-a dat foc !

— E iconoclast !

— A poruncit să se găurească ochii icoanelor, şi să fie purtate prin Moscova, aşa orbite !

— Adevărat ! Le-au văzut oamenii şi au plîns la văzul lor.

— Las-c-o să-l pedepsească Dumnezeu, cînd i-o suna ceasul !

— Nici la oameni n-o să afle iertare !

— Păziţi-vă, oameni buni ! Urechile iscoadelor stau la pîndă. Colea, dincolo de pod, e Frolovskaia, turnul caznelor !

— Ia uite ! Vine crainicul !

— Ascultaţi-l, faceţi linişte !

Patru streliţi din pricazul lui Kuzmin, cu caftane albăstrii, împrăştiau mulţimea cu reteveiele, făcînd loc crainicului. Acesta, un om bărbos, cu şlicul lung, îndoit pînă după umeri, cu caftan de mohair verde, bătea cu băţul în darabana ce-i atîrna la piept. După ce potoli larma gloatei cu ropotul tobei, el strigă cu glas tunător :

— Norod al Moscovei ! Care dintre voi va cumpăra de la neguţători scîrbavnici icoane de hîrtie nemţeşti, calvineşti, eretice, ori va zugrăvi chipuri nelegiuite, ticăloase, destrăbălate, va avea parte de cazne cumplite şi de grele pedepse băneşti din partea preamăritului stăpîn, înalt prea sfinţia sa patriarhul Nikon !

Streliţii şi crainicul îşi vedeau de drum ; glasul lui se depărta în răpăitul tobei.

— Văzut-aţi, fraţilor ? Acu, Nikon nu mai are pace, din pricina icoanelor de hîrtie.

— Au să le zugrăvească şi mai urîte, ca să aibă lumea de ce rîde.

— Păzea : urechile ascultă... Şi Frolovskaia, turnul caznelor e la un pas...

— În Frolova nu mai e loc pentru cazne : chiar lîngă turn s-a năruit o parte din zid, cam douăzeci de stînjeni lungime !

— Iar în turn s-a surpat bolta clopotniţei !

— Las-că nici în Konsteantinovskaia n-ai să chiţăi mai prost, cînd o pune ghiara gîdele pe tine !

— Dar şi Konsteantinovskaia s-a surpat în trei părţi, deasupra porţii.

— Ce, sînteţi zidari cumva ?

— Eu şi cu Ermilka am fost să ne tocmim pentru lucru, şi-am ajutat la măsurătoare : pisarul făcea socoteala zidurilor !

— A-ha, d-ăştia-mi sunteţi, băieţi ! Iar eu am fiert leşie în cuptoarele din zid... Ei, dacă-i aşa, haideţi la crîşmă, fac eu cinste !

— Ermilko ! Mergi ? Auzi, e poruncă de la stăpînire !

— E departe, şi-i glod mare...

— Nu-i nimic ! Om răzbi noi.

Din bolta plumburie ploua ori burniţa fără întrerupere, dar gloata băută, pe jumătate flămîndă, nu se dădea bătută de loc. Oamenii umblau din zori, prin noroaie, prin zloată, înfulecau din clătite de pe tăvile de lemn, sau răcituri, ştergîndu-şi cu căciulile buzele şi feţele umede. Mulţi inşi umblau descheiaţi la gît, lăsînd să li se bălăbănească în voie crucile de aramă aninate de şireturi. Ba chiar glumeau pe seama crucilor. „Crucea mea paşte oi !“ Mulţi dintre ei cunoşteau turnurile caznelor, şi nu mai conteneau tot aducînd vorba despre ele. Nikon nu prea ocîrmuia cu blîndeţe ; chiar mai grele erau caznele, sub el, de cînd ţarul plecase la războiul cu Lehia.

— Ori şi unde ai dura turnul, fie chiar şi pe muntele Sinai, cazna tot cazně e !

— Nikon făureşte raiul pe pămînt : a înnoit palatul patriarhiei, a mai clădit chilii !

— A săpat beciuri sub palat, unde se prăpădesc oameni în chinuri !

— Se zvîrcoleşte lumea, ţinută în hăţuri de fier !

O dată cu susurul umezelii din văzduh, la urechile mulţimii ajungea dangătul clopotelor. Cuşmele lunecau jos de pe capete, oamenii îşi făceau semnul crucii.

Încă nu bătuse clopotul vestitor al amiezii dar în Kremlin şi intrase noul schimb al caraulei de streliţi, iar mulţimea de pe Piaţa Roşie era tot mai deasă, mai pornită pe pozne, mai gălăgioasă. De mult vorbea norodul moscovit, la fel cu patriarhii : „La răscrucea de la Spasskaia, umblă pînă la ceasuri tîrzii, popii fără parohii, şi fac neguţătorie cu slujbe !“ În preajma bisericii Pocroavelor şi a lui Vasili Blajennîi se înălţa palatul patriarhiei, cu acoperişul lui întunecat, înne-

grit de ani : acolo era cancelaria ce ţinea-n seama ei popii fără rosturi. În ea, toţi popii care făceau slujbe la învoială, afară de cei ce urmau să fie judecaţi, fiind chemaţi la Moscova pentru potlogării sau viaţă buiacă, dobîndeau „steagul", ca să slujească, adică învoirea de a face slujbe la oameni acasă, la oricine avea nevoie de aşa ceva. Plata „steagului" ce se lua de la popi era de zece dengale ; iar de la unii, doar potrivit cu avutul lor, dar nu mai puţin de trei altîni [1]. Popii şi egumenii veniţi de la ţară erau însă oameni mucaliţi, veşnic cherchelişi în urma hoinărelilor lor prin marea aşezare ; „nu datorau ascultare" nimănui, cu alte cuvinte, erau cu toţii de capul lor. La palatul patriarhiei nu se duceau ; iar de îndată ce zăreau pe careva că tocmeşte un popă, stîrneau larmă şi chiar încăierări :

— Hei, creştine ! Dă-mi acatistul şi mă înfiinţez acasă la tine !

— Citesc curgător pome-el-nice! Pomelni-ce-e! Plata, acasă, după învoială, cu mîncare şi băutură !

Iată, vine un popă, călcînd greoi, cu anteriul miţos de mulţimea peticelor. Cine nu se dă în lături, ori e doborît în noroi, ori se alege cu o zgaibă în frunte... Laţele lungi, cu smocuri de cărunţeală, ale popii, sînt strînse sub lanţul gros de fier al crucii de aramă de la piept. Patriarhul nu le dă voie unora să ţină crucea în mînă sau s-o poarte pe piept : zice că trebuie s-o poarte pe o farfurie, sau pe o tipsie. Atîta numai că la răscrucea de la Spasski nici patriarhul nu se bucură de ascultare. Popa, stîlcind cînd pe unul, cînd pe altul, tună cu glasul lui jos, înfiorător, ca din fundul unui mormînt, dogit de atîtea beţii :

— Ascultaţi-mă pe mine, drept credincioşilor ! Pe cei ce cîntă scîrbos, fonfăit, să nu-i alegeţi ! Ce, popi sînt ăia ? Aşi ! Nişte ţînţari de baltă ! Iată, pe mine, popa Kalina, să mă luaţi, eu, cînd îmi slobozesc glasul, se sting lumînările în biserică !

Înveninaţi de ciudă, popii se năpustesc asupra lui Kalina :

— Da-ce, tu eşti popă ?

— Fraţi creştini, e un ucigaş la drumul mare... a avut înfăţişare la pricazul trebilor tîlhăreşti !

— Feriţi-vă de el, ăsta a fost adus cu pristavi la Moscova !

[1] *Altîn*, trei copeici.

Iar mai încolo, tot pe marginea rîpei de la Spasski trei inşi beţi turtă zbiară în gura mare despre traiul stîlpilor de crîşmă :

„Beţivii trăiesc prin crîşme şi grija lor e să găsească ageamii buni de jumulit, care să-şi bea şi cămaşa de pe ei !

Drept care, avea-vor parte de răni, şi de boli, şi de dureri mu-ulte...

Şi, pentru acestea, li se primeşte prinosul, în numele lui Hristos, o denguţă, două denguţe ; şi-s cinstiţi cu băutură... iar cînd ameţeala îi va birui şi cînd apuca-se-vor de-a binelea de băutură...

Şi atunci, cinsti-se-vor golanii cu o vadră de bere, şi primi-vor armele beţiei, şi a bătăii rîvnă ; şi-şi vor pune coiful prostiei, şi-şi vor lua scutul goliciunii, şi-şi vor întări pumnii pentru bătaie !

Înarma-se-vor la chip pentru luptă ; zbura-vor lemnele, asemenea săgeţilor, ca dintr-un arc întins, ba zbura-vor chiar şi pietrele...

Mînia-se-vor beţivii, iar crîşmarul, şi cu ipistaţii îndeplini-vor nedreptăţile, cu reteveiele pe capetele beţivilor...

Ca dintr-o suflare de vifor, risipi-vor pe beţivani şi-i vor despuia pre ei, de-i vor lăsa în pielea goală ; iar a doua zi, tot de la ei îşi vor cere ispaşe pentru ocări, şi-i vor lăsa să plece, cu adîncă întristare şi betejiţi foarte"...

Unii dintre popi, ceva mai treji şi mai aşezaţi, printre care erau şi moscoviţi de felul lor, fără rosturi, se adunaseră de o parte, la scara palatului patriarhiei. Aceştia îşi ţineau crucile de la piept ascunse în sîn, de se zăreau doar lănţişoarele de la gît. Popii purtau comănace sau scufii ponosite. Fiecare avea cîte un „steag" în mînă. Un preot pirpiriu, mărunţel, fără să bage-n seamă scîrbavnicele isprăvi din jur, gîlceava şi încăierările dintre popii beţi, rosti :

— Ia uitaţi-vă, sfinţiile voastre : neîndoielnic că diacul ăla umblă cu treburi urîte, de tocmeşte preoţi nerostuiţi !

— Dar nouă ce ne pasă, părinte ? O fi căutînd din cei cu harul neatins, o vrea să dea de lucru preoţimii...

— Adevărat ! Caută să se pricopsească din cîştigul preoţilor.

— Ptiu, nici diac nu e, părinte ; pare a fi diac, cu anteriul şi toiagul său, dar ia uite ce are sub anteriu, la brîu...

— Dar ce are ?

— Are călimară, nisiparniţă şi tolbă cu de-ale scrisului ; e pisar — o fi ipistat de judecătorie, de la pricazul dreptăţii..

Careva din cîrdul popilor mulţumiţi de aliş-veliş, bombănea :

— Nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi... Cînd au să te judece judecata nelegiuiţilor, asemenea unei grămezi de balegă vei ajunge !

— Nu-s preoţi băuţi printre noi, dar uite că părintele a băut, nu glumă !

— La naiba !

— Da-ce, parcă nu ne este tot una, fie că-i diac, ori ipistat ?

Prin mulţimea popilor beţi de lîngă pod păşea grav un pisar cu păr creţ, cu anteriu albastru, cu toiag de diac şi cu căciula tot de diac, tivită cu blană de vulpe argintie. Pe coama căciulii, avea o cusătură de firet, cu mărgăritare mici :

— Ei, să trăiţi, părinţi duhovnici !

— Să ne trăieşti, ispititorul nostru !

— Mai ţineţi minte învoiala ?

— Care învoială ? Mistuitu-s-au toate rugăciunile în capul beţivului !

— Găsita-ţi ori ba pentru mine nişte popi d-ăia care au să fie judecaţi ?

— S-or găsi ! Numai că nu prea avem poftă de puşcărie.

— Unii, e drept, au jumulit cît au jumulit, dar cam puţin ; ei, o să-i miluiască Domnul !

— Eu îmi fac slujba mea, n-am nimic cu alţi dieci, şi nici de la pricazul dreptăţii nu-s !

— A, despre răvaşe vorbeşti ? Ţi-am citit, diacule, răvaşele despre ospeţele înalt prea sfinţiei sale — straşnic mai mănîncă patriarhul şi cu boierii !

— Pe săturate !

— Hei, popă Kalina-a ! Ia fă-te-ncoace !

— Ce este ? A, tu eşti, pisarule ! Popa cu anteriu roşcat, cu crucea pe piept, îşi face loc spre pisar. Faci cinste ?

— Te-au dat în judecată ?

— Ei, are şi Kalina necazurile lui — m-au chemat într-o pricină de tîlhărie !

— Mai sunt şi alţii cu mătăluţă ?

— Sînt ! Uite colea, cei şăpte, toţi au fost aduşi la Moscova, pentru judecată.

— Hai la crîşmă !

— Ei, diacule ! Dar pe noi, de ce nu ne chemi ?

— Pe cei de care avem nevoie, i-am găsit, iar voi sînteţi de prisos !

— Tare-i cărpănos, diavolul !

— Să ştii că şi-a pus în gînd cine ştie ce isprăvi !

— Hei, voi ! scoateţi-vă anteriile, pitiţi-vă crucile, că au să vă dea afară din crîşmă !

Cei nouă popi stau la masă împreună cu pisarul în crîşma stăpînirii, în odaia muşteriilor. Pisarul face cinste. Vorbele se deapănă, parc-ar fi o tocmeală pentru cine ştie ce treabă subţire.

— Tu, Kalino, ai să-i arăţi ce şi cum ! S-o ştiţi cu toţii ! Acum, patriarhul a făcut schimbări în clădirea palatului patriarhiei... cea dintîi odaie de la scară, e o tindă rece... alta, e o tindă caldă. În palat sînt laviţe, podine cu trepte, catifea verde aşternută pe ele... şi-s patru ferestre — pervazele lor îs acoperite cu catifea aurie... o să vă ajungă pentru contăşuri.

— Bine ar fi ; dar acolo-s streliţi de-ai patriarhului, cu baltage...

— Streliţii-s plecaţi cu toţii, pînă la unul ; feciorii boiereşti-s trimişi de sîrg la ţar, să-i slujească drept crainici ; boierul patriarhului e şi el lipsă — în palat au rămas doar doi oameni — diaconul Ivan cel îndrăgit de patriarh, şi un chilenic — n-am aflat cine-o fi acesta.

— Nici nu-i nevoie să afli ! Numai de streliţi să nu dăm...

— Merg cu voi — la ce mi-aş pune capul în primejdie ? Vă spun adevărul, iar voi să daţi crezare spuselor mele... străjile de streliţi-s scoase din palat, toţi streliţii-s la porţile Kremlinului. S-a zvonit că s-ar fi ivit o molimă rea aşa că ei păzesc porţile, să nu intre trecători de prisos. Pe popi nu-i opresc caraulele ; dar atîta să le ziceţi : „Mergem la patriarh, să-l firitisim pentru noua aşezare !"

— În răvaşele tale, diacule, am cetit despre ospăţul cel sărbătoresc de la patriarh : ce mai înfulecă popii din preajma ţarului...

— Hei, flăcăule ! Mai adu o ulcică, ca să ne priască din plin cinstita cină !

— Să bem, fraţilor, în sănătatea diacului stăpînirii !

— Mai încet, popo, cu glasul ăsta !
— Să ne spui numele, diacule... ca să... ei, să-l pomenim, măcar la liturghie...
— Spune-ţi numele ! De ne-o întinde pe roată, să grăiască limba adevărul !
— Ce, vă e frică, popilor ?
— Da ce avem noi de pierdut ? Am dormit sub podul Spasski, om dormi şi în temniţă, pe scînduri... n-ai ce înfuleca acolo, dar e mai cald !
— Sîntem gata de luptă împotriva patriarhului ! Nikon e un căpcăun ! Porunceşte să-i dea afară în ghionturi pe popii cu puţină ştiinţă de carte... cere ca banii de cununie să-i dăm episcopilor, fără de tăinuire... cum ai ascuns un firfiric, cum te pune la cazne, şi-ţi trage la reteveie peste picioare.
— Pe popii văduvi îi scoate din slujbe, îi trimite la mănăstire... nu mai e chip de trăit. Odată călugăriţi, vreme de şapte ani popii nu mai au voie să facă slujbe...
— Păi, din vina voastră aţi ajuns să vă căciuliţi la patriarh, pentru tot ce vă trebuie... dar de ce vi-e frică ? Boierii au să vă sprijine, mulţi dintre ei au ciudă pe Nikon ; şi încă ceva : tot ce apucaţi din avutul lui căraţi-l în cuptoarele în care se fierbea leşie şi în cele ale covacilor ; acum îs astupate cu cărămidă, lăsate în părăsire, dar mai au uşi... spre miazănoapte.
— Da, da, aşa ! De n-om răzbi pe porţi, ne-om folosi de cuptoare, om ascunde noi cîte ceva în ele.
— Cînd pornim, diacule ? Să nu ne pui prea mult răbdarea la încercare.
— O să vă fac semn ; ies la Spasski, îmi scot calpacul, îmi fac rugăciunea, cu faţa spre poartă, iar voi, peste puţină vreme, urmaţi-mă, unul cîte unul. Ne adunăm la Ivanova.
— Bine !
— Voi cotrobăiţi prin palat, iar eu scotocesc prin chiliile de la patriarhie.
— Ştie ştiuca unde miroase a mîl... te pomeneşti, că-s parale multe acolo, ai ?
— Parale ? Păi, vistieria patriarhiei e în palatul patriarhiei, într-un scrin ferecat, după podina de lîngă altar.
— Curat tîlhar eşti, diacule !
— Du-ne să ne batem cu sfinţii !
— Eu nu merg cu una, cu două ; să-şi spună numele !
— Da, să ne spui numele tău !

— Ankudim e numele meu ! Fost-am neguțător, dosit-am ceva din avutul stăpînirii, bătutu-m-au cu cnutul pe Ivanova... iar avutul trecutu-mi-sa pe numele țarului. Călugăritu-m-au de sîrg la Iverski-Sveatozorski. Apoi, răspopitu-m-au, iar acu-s diac...

— Ei, și la care pricaz ești ? Zi-i — ce pricaz !

— La pricazul Soliilor [1]...

— A, e bine ! Așa nu mai mi-e frică — o dată ce ditamai diacul merge laolaltă cu răspopiții.

— Dar, nici o vorbă altcuiva, asta să ne fie învoiala.

— Da-ce, pentru întîia oară mergem după prădăciuni ? Bețivi om fi noi, dar știm să ne ținem clanța...

— Doar nu ascultăm de nimeni ; ehei, am fost puși la cazne, și tot am tăcut mîlc.

— Ei, fraților, pleacă străjerii de la rohatce.

— Scîrțîie porțile !

— Blagoslovește, diacule ; ne împrăștiem și te-om aștepta ca pe a doua venire a lui Hristos !

Pisarul se depărtă puțin, stătu o clipă pe gînduri, apoi se întoarse :

— Popă Kalina !

— Care ți-i vrerea ?

— Uite, ceva parale pentru toporiști...

— Că bine zici ! Fără toporișcă nu poți umbla după pradă, doar nu dai iama într-un coteț de găini !

— Dar ascundeți-le bine sub anterie !

— Nu mă-nvăța tu pe mine ! Rămîneți cu bine !

După ce asmuți popii împotriva patriarhului, Timoșka se strecură prin întuneric, și scoțîndu-și cu băgare de seamă căciula intră în odaia din catul de sus al casei diacului Ivan Stepanov, ocrotitorul său. Nici în ziua aceea, nici a doua zi, diacul n-avea slujbă, așa că se ospătă de unul singur, la o cină îmbelșugată, stropită cu mieduri și cu romaneie [2].

[1] Pricazul numit al Soliilor, unul dintre cele mai de seamă, era însărcinat cu primirea și trimiterea de solii, adică cu „trebile din afară".

[2] Un soi de vin dulce ce se aducea din Italia sau din Franța.

Timoşka se închină cu evlavie, făcîndu-şi semnul crucii cu două degete împreunate, înaintea icoanelor luminate de candele ; apoi se plecă înaintea diacului, îndoindu-se de mijloc, dar nu se aşeză, rotindu-şi peste tot ochii iscoditori.

Diacul îşi scutură barba :

— Şezi, Petruşka ! şi adăogă în şagă, cu mină solemnă : Azi, fără de cin !

Timoşka se aşeză. Diacul îi umplu o stacană cu vodcă :

— Bea, mănîncă, înfruptă-te din ce vrei, o dată ce ai parte de cinstea şi încrederea mea...

Timoşka dădu de duşcă vodca, murmurînd : „În sănătatea binefăcătorului meu, Ivan Stepanîci, îngrijitor şi păzitor al avuţiilor marelui stăpînitor"... apoi, ciuguli cîte ceva din bucate.

— Să-ţi spun ceva, Petruşka... Eşti dibaci, sprinten ; şi eu sînt tare priceput în ale buchiilor, dar tu eşti şi mai dibaci ca mine ; doar un cusur ai — şi nu pot să mă dumiresc deloc cine-mi eşti tu ?

Diacul ridică degetul păros pe care lucea un inel cu scarabeu, holbîndu-şi spre Timoşka ochii tulburaţi de beţie. Timoşka tăcea, mîncînd şi zicîndu-şi în sine : „Pentru tine, îs Petruşka, şi n-ai pentru ce să ştii mai mult !"

— Nu mă dumire-esc deloc ! Diacul lăsă degetul în jos, şi încleştă pumnul. Cu tine, înflorit-au treburile mele de la pricazul Palatului [1], asemenea unei grădini de crini ; totuşi... mă uit uneori la tine şi te văd parcă aidoma măscăriciului ce are azi bot de capră, iar mîine, de urs... Ia-n răspunde-mi : ce înseamnă asta ? Pe deasupra, şi isprăvile tale-s învăluite în beznă...

— N-am pe suflet aşa ceva, Ivan Stepanîci... şi apoi îţi spun : la trezie, nu rosteşti nici o vorbă despre mine, dar cînd te încingi, totdeauna ai îndoieli...

Diacul izbi cu pumnul rotofei în faţa de masă ; inelul îi sclipi în împîcleala tulbure, gălbuie, a odăii. Lumînările din sfeşnice, cu mucuri mari, se cutremurară de sguduitură ; un muc căzu jos, şi lumînarea lumină mai viu.

— Umbli cu nişte treburi, de care nici n-ar trebui să ştii ! Pisarii mei au dibuit o ispravă murdară, pe seama ta. Iată

[1] *Pricazul Marelui Palat,* unul dintre pricazurile principale, se ocupa cu administrarea domeniilor ţarului.

despre ce ispravă e vorba : pe cînd tu, cu învoirea mea, i-ai ajutat boierului de la dregătoria curţii la scris şi la socoteala hranei solilor... ei, ştii oare, ce a ieşit din treaba asta ?

— Pisarii tăi, Ivan Stepanîci, se prăpădesc de pizmă, împotriva mea, şi, pe cîte ştiu, umblă cu clevetiri...

— Stai o clipă ! S-au găsit o mulţime de hîrtii sub masă, în traista ta, iar altele, dosite. Ce nevoie ai tu de ascunzişurile astea ? Bea, mănîncă şi grăieşte : ţi-s ca şi un duhovnic.

— Diacule ! Ivan Stepanîci, binefăcătorule.... pozna ceea nu s-a-ntîmplat dinadins, cu vrerea mea... uite cum a fost : pătat-am nişte foi de hîrtie, d-aia nemţească şi-au rămas urme de apă, ei, şi m-am gîndit să nu le scot la iveală, să nu se afle că am păgubit avutul stăpînirii ! Asta-i toată vina mea... mă gîndeam pe ascuns să dosesc cele scrise... să le ard... ei, şi le-am dat foc.

— Le-ai dat foc, zău ? Să te păzeşti de o ispravă ca asta ! Altminterea ai să te pomeneşti pe dîbă, pus la cazne pentru nepăzirea tainelor mesei măriei sale, dar şi eu, s-o ştii, aş ajunge să fiu cercetat, şi ameninţat cu cazne ! Fereşte-te, Petruşka ! Ei, pentru astăzi ajunge. Tu ştii ce şi cum, iar eu pricep, deşi încă am îndoieli. Şi acu, hai să înfulecăm şi să bem ; iar pe urmă ne-om închina şi ne-om culca în pace, pîn-or veni la rînd alte îndeletniciri... Şi am să-ţi mai spun încă una : nu-ţi păta obrazul ! Mie mi-eşti drag, pentru mintea ta cea isteaţă, dar mai mult decît pentru toate celelalte pentru că ţii la credinţa cea veche ! Înnoirile lui Nkon, nu le rabdă sufletul meu ! Aşa cum ştii tu, aşa o ştiu şi eu : Avvakum cel drept e părintele nostru, şi-ntru harul său să vieţuim. Amin !

Timoşka se trase mai aproape de diac :

— Auzi, binefăcătorule... dă-mi ceva mai mulţi bani...

— Păi, la ce-ţi trebuie banii ?

— Adevăr grăiesc : prin ruga măriei sale ţarinei Maria Ilinişna [1], pe lîngă ţar, sfinţitul nostru dascăl va fi adus înapoi din surghiun...

— Ce vorbe-eşti ?

— Căci boierul Prokopi Sokovnin [2] îi rînduieşte un loc în

[1] Maria Ilinişna *Miloslavskaia*, cea dintîi soţie a ţarului Alexei Mihailovici.

[2] *Sokovnin*, Prokopi Feodorovici, (mort în 1662), adversar al reformelor bisericeşti înfăptuite de Nikon.

Kremlin, la Kirilov ; acolo au să-l aducă pe părintele Avvakum. E slăbit şi sărăcit ; multe şi grele chinuri a avut de îndurat prin părţile depărtate ale Dauriei[1] ; are nevoie de veşminte, de hrană ca lumea şi de vase ; de bună seamă nu de argint, dar tot îi trebuie şi lui acolo un ban pentru un lucru sau altul.

— Ehei, Pricopi are punga mai groasă ca a noastră... dar fii cu luare-aminte şi dă-mi de veste, cînd au să-l aducă pe dascăl... vai, ce bucurie pre noi ! Iar bani nu-ţi dau ! Stai o clipă ; uite ce e, ascultă...

— Ascult...

— Mîine n-am treburi ! În biserica venetică, cea spurcată de Nikon, n-am de gînd să intru ; şi nici la pricaz ; ci am să beau, că mă ştii tu — mie-mi place beţia de unul singur, atunci cînd n-am de lucru ! — dar tu să stai la pricaz, în locul meu ; au să vină la pricaz nişte neguţători şi... trebuie să lase un plocon pentru mine. Tu să iei ploconul cela de la neguţători şi să le dai o ţidulă în numele meu... Vei avea astfel şi ceva bani, pentru întîmpinarea dascălului ! Ai grijă de toate acestea ; dar vezi să nu se zgîrcească neguţătorii : pedeapsa care li s-a dat să le fie de învăţătură, să nu mai vîndă carne împuţită pentru bucătăria ţarului !

— Neguţătorii n-au să-mi dea crezare, Ivan Stepanîci ! Ce rost are pentru ei iscălitura mea, fără a ta ?... Să-ţi dau de veste ? Pînă vei veni trece multă vreme căci stai departe...

— Să-ţi dau inelul meu, cel cu pecete ? Inelul are pe el vulturul cu două capete, cu cunună, primit în dar de la măria sa. Dar mi-e teamă să-l dau...

— Altă dată, aveai încredere în mine, iar eu puneam peceţi cu inelul tău, binefăcătorule ; dar oare de ce azi te îndoieşti ?

— Azi îmi eşti cu totul altul ; un străin.

— M-au bîrfit pisarii.

— Aşa e ! Şi pe deasupra te-au zărit băieţii la crîşmă, cu nişte popi de la răscruce, şi toţi popii aceia-s nişte jefuitori, şi nişte beţivi ! Nu te murdări, Petruşka. Ei, hai, pune peceţi neguţătorilor. Na, ţine inelul...

[1] **Părţile *Dauriei*, ţinutul Transbaicalian.**

Timoşka luă smerit inelul, şi-l petrecu pe diac făcînd o plecăciune adîncă, după care se aşeză iar să cineze. Stătu îndelung la masă de parcă ar fi vrut să se sature bine în vederea unui drum lung. Se tot gîndea :

„E bun, e blînd diacul măriei sale, Ivan, cel ce primeşte pe toţi pribegii şi hoinarii ! Atîta numai că, Timoşka trebuie să ştii pînă unde mergi, ca să nu te prăvăleşti, că în casa asta e tare uşor să te arzi, ca la foc. Ce mai tura-vura, isprăveşte totul mîine. Mai întîi, primeşte banii de la neguţători, şi pune-le peceţi pe ţidule întru pomenirea celor răposaţi... Inelul diacului, cu cununa lui, o să fie bun şi mai departe... Cea de-a doua ispravă : stîrneşte popii... La patriarh se găsesc ţesături de nepreţuit şi — multe, făr-de număr — numai să fii cu luare-aminte. Şi, al treilea lucru : e vremea, Timoşka, să-ţi iei tălpăşiţa de-aci, de la Moscova".

Mai dădu de duşcă o stacană de mied tare, fiert cu caramea, îşi trase răsuflarea şi, ridicîndu-se de la masă şopti :

— În casa ta mă plictisesc de moarte, diacule, cel ce te temi de Dumnezeu... La tine nu-i voie şi-i cu primejdie să bei tutun !

Paraclisul de la patriarhie, cel înnoit de Nikon, este tot atît de întins, ca şi treburile ce se pun la cale în el, ale patriarhiei, iar acum, şi ale stăpînirii.

Cînd se ţin sfaturi bisericeşti, trag clopotele în clopotniţele de la sfîntul Ivan, chemînd la adunare protopopii şi egumenii, iar clerul auzind de departe dangătul lor se grăbeşte să vină şi el fără de zăbavă.

Uşa chiliei de lîngă sala patriarhiei era perdeluită cu un covor persienesc. În colţul drept din fundul sălii se înălţa un iconostas cu icoane zugrăvite după tipicul elinesc ; aproape de el, se afla jilţul dăltuit al patriarhului, cu perină de catifea cusută cu fir şi cu un scăunel pentru picioare, acoperit cu un chilim. În cea dintîi tindă de la scară, cea rece, stăteau de obicei la uşă streliţii cu toiege ; acum însă nu mai erau fiind ridicaţi şi puşi de pază la porţile Kremlinului. În a doua tindă, cea caldă, cu laviţe îmbrăcate în postav verde, stătea totdeauna diaconul Ivan cel drag patriarhului. Dar acum Ivan, după ce orînduise totul pentru masa patriarhului, cu de-ale gurii şi băuturii, plecase cu blagoslovirea patriarhului la mănăstirea sfintei Treimi-Serghievski. În tinda patriarhiei, stătea învrednicit cu toată încrederea lui Ivan Suşerin, Senka, feciorul

strelițului, cel luat de Nikon de la Iverski-Sveatozerski, unde fusese menit ocnei. Mulți slujitori avea patriarhul ; numai feciori boierești se aflau în slujba patriarhului vreo douăzeci la număr, și cîteodată, chiar mai mulți. Mîniat de lipsa de rînduială în trebile stăpînirii, patriarhul îl trimisese pe boierul patriarhiei Boris Neledinski și pe feciorii boierești cu ucazuri, pe unii la voievozi, pe alții la căpeteniile de ținuturi, precum și la staroștii de crîșme și la popii care, prin nepăsarea lor, lăsaseră bisericile fără de cîntări.

Patriarhul era veșnic cufundat în treburi, ros de gîndul să nu-și atragă vreo dojană de la țar, să ocîrmuiască cu cinste ; iar acum avea zor mare. Îi veneau vești, unele mai proaste ca altele, ba despre un boier de neam, ba despre altul : „cică ar pune la cale, prea mărite stăpîne patriarh, blestemății împotriva măriei sale“. Toate veștile astea îl înciudau, îl oboseau ; dar, mai tare, mai rău ca toate relele, era faptul că se adunase mica dumă boierească, fără patriarh, de față fiind Morozov și Miloslavski, Saltîkov și alții, și duma ajunsese la părerea că, patriarhul hulea Legiuirea [1] țarului.

În ziua aceea patriarhul hotărîse să petreacă un pic, iar după ce luase această hotărîre, îi poruncise în tindă, lui Senka, chilenicul și poslușnicul său.

— Să nu primiți pe nimeni ! Nici boier, nici egumen și nici protopop.

Sindrofia se ținea în chilia cea mare a sufrageriei, dincolo de paraclisul în care se afla iconostasul, cu sofale îmbrăcate în mătase, pentru odihna celor cufundați în toropeala de după prînz, cu dulăpioare pline cu vase de aur și de argint, carafe, pocale, cu un spălător de mîini și cu o cadă de aramă într-un ungher, după paravanul din mătase deasă, înflorată, ca să fie de folos, de i se va întîmpla vreunuia dintre oaspeți să i se facă rău de la stomac.

Nikon avea la masă oaspeți „de inimă“ : boierul Nikita Ziuzin, cu Melania, boiereasa lui. Față de ei, mîndrul patriarh, temut nu numai de episcopi, ci și de boieri, era numai un mo-

[1] Nikon avea o atitudine ostilă față de Legiuirea Sobornică (a țarului Alexei, din 1649) care atingea biserica în drepturile ei, numind-o „carte afurisită“.

nah smerit şi o gazdă primitoare. Nikon băuse trei pocale de mied tare, din smeură, dar era numai uşor ameţit. Boierul Nikita dăduse de duşcă tot trei pocale pe care le întregise cu cîte un pocal de vin nemţesc : acum se simţea greoi şi avea mîncărime de limbă. Boierul era bărbos, cam adus de spate, lat în umeri, cu un cap mai scund decît patriarhul.

Boiereasa Melania nu băuse decît romaneie, un păhăruţ, dar se simţea veselă, voioasă. Împotriva obişnuinţei, rîdea mai des şi începea să i se pară că *kika* [1] ei, cu faţă de olmazuri, îi perdeluia ochii mari, senini. Boiereasa îşi ridica mereu *kika* cu mîna ei îngrijită, cu inele multe, atît de sus, încît părul ei auriu începuse să lucească, scăpînd de sub *kikă*, lucru neîngăduit unei boierese, femeie măritată, de faţă cu bărbaţii — deşi, e drept, acolo, nu erau ochi străini, ci doar soţul şi povăţuitorul ei întru cele sfinte. Şi pieptul începuse să-i tresalte sub raspaşniţa [2] albă ; iar prin sulimanul uşor, i se ivise roşeaţa ei firească, vie...

Nikon, cu mînecile veşmîntului din catifea, de un vişiniu aprins, suflecate pînă la coate, îşi netezea cu mîna stîngă barba de toată frumuseţea în sclipiri negre ca pana corbului. În lumina vie a numeroaselor făclioare ale candelabrelor şi luminărilor din sfeşnicele de argint, ochii lui scînteiau cu o vioiciune deosebită. Obloanele dinăuntru ale celor două ferestre fuseseră închise bine, aşa că nici nu se mai vedea lumina zilei de afară. Nikon avea pe cap, după vorba clevetitorilor din vremea aceea, ruşinoasa scufie, elinească, împodobită cu un deisus [3] cusut cu mărgăritare, şi cu o cruciuliţă mică bătută în briliante. Pe masă se aflau felurite mîncăruri de peşte ; şi gazda, şi oaspeţii luau peştele de-a dreptul cu mîna şi aruncau oasele într-un talger, sub masă. Pe jumătatea mesei dinspre patriarh se afla o uriaşă prăjitură de zahăr, în chip de vulturi cu două capete, ţinînd în ghiare vişini şi struguri zaharisiţi. Boierul încreca mereu să ia cuvîntul ; în cele din urmă, îşi scutură capul păros şi strigă :

[1] Acoperămînt de cap, purtat în Rusia numai de femeile măritate.

[2] Haină de femeie, din stofă uşoară, cu mîneci largi, împodobită cu dantele, broderii etc.

[3] Icoană cu chipul lui Hristos, între imaginea Maicii Domnului şi a lui Ion Botezătorul.

— Prie-etene, binefăcătorule, Înaltpreasfinţia ta, să nu-ţi fie cu supărare vorba mea...

— Nu-i loc pentru supărare pe tine în inima mea, boierule Nikita ! Grăieşte ! Ascult orice...

— Înaltpreasfinţia ta, credinţa mea e că isprava pe care ai săvîrşit-o vara trecută, a iscat vrajbă multă... ai fărîmat nişte icoane frînceşti, apoi le-ai îngropat în pămînt... şi încă cu tot norodul de faţă... prostimea e fioroasă, înaltpreasfinte, şi sălbatică...

— Boierule Nikita, prietene, aibi singur grijă de vin, cinsteşte-te pe tine şi pe soţia ta, şi vorbeşte : ascult cu luare-aminte !

— Beau în sănătatea prietenului meu, înaltpreasfinţia sa patriarhul a toată Rusi-i-a, ca să ne trăiască vreme-ndelungată întru apărarea bisericii şi a stăpînirii, aşa-a !

— Beau în sănătatea ta, boierule ! Pentru truda ta de la ocnele de sare şi varniţe, pe care, din ziua de azi, ţi le dăruiesc ţie ! Şi tu, Melania, fiica mea întru cele duhovniceşti, bea, frumoaso, nu aştepta să se roage gazda de tine ! Ei, boierule, dă-i înainte, grăieşte !

— Pentru asemenea daruri, mă-nchin pînă la pămînt în faţa ta, marele meu prieten, slujitorul lui Dumnezeu... Şi iar nu e bine că slugile tale din neam de rînd au tot cutreierat, făcînd tărăboi şi larmă, prin casele boierilor de viţă veche, smulgînd în numele tău de pe poliţe şi de pe pereţi chipurile şi icoanele zugrăvite după tipicul cel nou...

Nikon clipi ameninţător, încruntîndu-şi sprîncenele :

— Boierule Nikita, în privinţa icoanelor, ar fi mai bine să taci !

— Of, înalt prea sfinţia ta, prietenul meu ! Ptiu, că hain sînt, cu limba mea cea fără frîu ; tu mă miluieşti, iar eu tot îndrug la bazaconii, despre icoane frînceşti şi zugrăveli — ptiu !

— Boierule Nikita, în privinţa icoanelor, au să-ţi răspundă, în locul meu, sfîntul Simeon Metafrastul [1] şi Ioan Damaschinul [2]...

[1] Scriitor bisericesc bizantin din secolul X, autorul lucrării Vieţile sfinţilor.

[2] Scriitor bisericesc (mort în jurul anului 777), autor a numeroase opere teologice şi imnuri bisericeşti.

Ca să-şi stingă sclipirea de mînie din ochi, Nikon îşi strînse barba în pumn, îşi plecă fruntea, apoi, îşi umplu pe jumătate pocalul cu mied şi-l bău pe nerăsuflate. Boiereasa se sperie văzînd cît de întunecat era chipul patriarhului. Ridicîndu-se puţin de la masă, ea rosti atingîndu-şi kika cu mîna şi făcînd o plecăciune :

— Luminate duhovnic ! Domnul şi stăpînul meu, boierul Nikita, se teme pentru înaltpreasfinţia ta. Doar, boierii de neam mare îs atît de puternici şi de samavolnici, încît chiar şi măriei sale ţarului Alexei Mihailovici îi vine greu să-i ţină în frîu ; ce are să se întîmple însă, dacă ei, în ura lor, din pricina icoanelor, au să ridice prostimea împotriva înaltpreasfinţiei tale ? Şi să nu vorbesc într-un ceas rău, au să aducă nişte ucigaşi asupra capului luminos al înaltpreasfinţiei tale... nu pentru întîia oară s-ar înhăita cu răufăcătorii din golănime, pentru foloasele lor, şi ca să făptuiască nelegiuiri... Noi, asemenea orfanilor, sîntem cuprinşi de groază pentru înaltpreasfinţia ta, slujitorul lui Dumnezeu...

— Aşa-e ! Iată de ce, preamărite stăpîne, prietenul meu, îmi aduc şi nevasta la ospeţele înaltpreasfinţiei tale... Ea ştie ce durere sufletească mă năpădeşte şi e bucuroasă de darurile tale... Ei, să cinstim încăodată : întru mulţi ani, prietenul meu, înaltpreasfinţia ta ! Dar, iar mă întorc şi zic : ai călcat pravila împărătească, înaltpreasfinţia ta... aşa grăiesc boierii cu tărie, şi cleveti-vor toate astea către marele stăpînitor Ale-e-xie ! Ei, încă odată, îţi mulţumesc pentru dar...

— Încetează, boier Nikita, curmă boiereasa trăncăneala soţului ei.

— Iaca ta-ac ! Întru mulţi ani, prietene !

Patriarhul o mîngîie cu duioşie pe boiereasă pe spate... Apoi, grăi pentru el, dar cu glas tare, ca pentru a încredinţa pe cineva.

— Anii mei cei mulţi îs ca şi vremurile de restrişte. De boieri nu mi-e teamă, pe toţi o să-i calc în picioare ! Tăcu o clipă, turnîndu-şi din nou mied în pocal ; apoi, urmă : Pe unii îi voi alunga din sînul bisericii ! Toate sînt în puterea mea, atîta vreme, cît măria sa oblăduieşte împreună cu mine...

Boierul îşi ridică deasupra mesei capul neascultător : stînd jos pe laviţă, aţipise o clipă, dar, cu toată ameţeala băuturii, auzul său prindea încă glasul patriarhului...

— Prietenul inimii mele ! Dar dacă se leapădă măria sa de înaltpreasfinţia ta ? Atunci ? Ce are să fie atunci ? A iată-ă ce ! O să te sfîşie dulăii ; unul ca Senka Streşnev [1], şi ca bătrînul vulpoi Boris, unchiul măriei sale ! De viu o să te-nghită ! Asta este-e !

Fără a se mai adresa boierului ameţit deabinelea, Nikon vorbea mereu, ca pentru a încredinţa pe cineva, deşi n-o credea pe boierească în stare să priceapă treburile bărbaţilor :

— Măria sa, ca şi duşmanii mei, boierii, a juruit în sobor, cînd m-am urcat în jilţul patriarhal, cu toţii mi-au juruit ascultare şi supunere ! Deci, ar fi oare cu putinţă ca purtătorul cununii stăpînirii, unsul la domnie, ţarul, să-şi calce juruinţa pe sfînta cruce ? Da, eu nu cinstesc Pravila, fiindcă ea nu vine de la domnie, ci de la slugoii de boieri. Doar, la scrierea şi la întărirea sa, fost-au de faţă nişte popi nerozi ; iar boierii-s totdeauna vicleni ca vulpea şi lacomi ca lupul. Potrivit cu pravila ceea, vor să ferece şi desferece fără judecata cea duhovnicească... Nu, n-are să iasă pe vrerea lor ! Din veci biserica stă mai presus ca ţarii. Biserica îşi are obîrşia, purcede de la sfinţii apostoli, şi eu, patriarhul, nu vă aduc vouă pacea, ci sabia !

Boieroaica nu mai bea ci asculta, privind chipul cumplit al patriarhului. Auzi parcă paşi după uşă care apoi se depărtară. Zise :

— Luminate duhovnic, e cineva la uşă.

Nikon se ridică greoi, se spălă pe mîini în ungher, turnîndu-şi apă din spălătorul de argint prins pe perete, şi se şterse cu prosopul ; luă, de pe poliţa ascunsă de o perdea din tafta roşie, pieptenele cu care îşi pieptănă barba ; se întoarse cu faţa la icoanele din colţ, şi cu o mişcare largă, îşi făcu semnul crucii, cu cele trei degete împreunate ; apoi, se duse la uşă, şi o deschise. După ea, stătea Senka, în caftan nou, din scarlat [2] roşu ; acesta făcu, în tăcere, o plecăciune adîncă.

— Ei, flăcăule, n-ai ce căuta aici. N-ai fost chemat...

— Înaltpreasfinţite patriarh ! În tinda rece aşteaptă de mult doi boieri. Îs mînioşi pe mine... şi eu n-am cutezat să vin,

[1] *Semion Streşnev* (mort în 1666), unchiul ţarului Alexei. Duşman al lui Nikon, învinuit de acesta de hulă împotriva lui Dumnezeu şi afurisit, dar după cîţiva ani, afurisenia i-a fost ridicată.

[2] Postav franţuzesc, de obicei de un roşu aprins.

fără a fi chemat, dar n-am mai putut îndura : un boier suduie cumplit cu vorbe murdare !

— Poruncit-am să nu se dea voie astăzi nimănui să intre ! N-au decît să latre.

— Unul se vîră înainte şi zice că are o treabă făr-de zăbavă, că aduce un ucaz de la măria sa, de la Smolensk.[1]

Nikon scutură din cap ; briliantul din vîrful camilafcei sclipi.

— Adu-mi iute mantia, panaghia şi cîrja !

Senka se duse în diaconic de unde se întoarse în grabă. Îl înveşmîntă, îi aduse panaghia pe o tipsie aurită, apoi cîrja arhierească cu două coarne, din lemn negru, împodobit cu boabe de mărgăritar şi bătut în argint.

— Cheamă-i pe boieri ! Îi aduci, şi pe urmă, treci aici, la oaspeţi, şi faci rînduială pe masă, aşa cum face Ivan ; torni mied din balerci în carafe ; toate să le împlineşti cuviincios şi în tăcere.

Senka făcu din nou o plecăciune, iar patriarhul păşi solemn în paraclis şi acolo se aşeză în jilţul arhieresc. Doi boieri, cu ferazuri[2] descheiate, purpurii, iar sub ele, cu caftane de atlaz auriu, cu gugiumane înalte boiereşti, păşeau fără grabă prin tindă. Intrară în paraclis, îşi scoaseră cuşmele şi începură să se închine la icoane, ţinînd fiecare în mîna stîngă toiagul şi cuşma. Unul se urcă pe treptele podinei şi sus se aşeză într-o strană ; îşi puse cuşma pe cap şi, fără să se uite la patriarh, îşi plecă privirile în podea. Celălalt, cu capul gol, se apropie şi rosti : „Blagosloveşte, înaltpreasfinte“, plecîndu-şi capul roşcovan.

Patriarhul se ridică şi-l binecuvîntă. Apoi, se aşeză şi aşteptă în tăcere.

Roşcovanul îşi puse cuşma, se urcă pe podină şi se aşeză în strană alături de boierul cel dintîi, care nu scosese o vorbă. Patriarhul tăcea ; ambii boieri, la fel. În cele din urmă, încruntîndu-şi sprîncenele şi lovind în podea cu cîrja, Nikon vorbi :

[1] In 1654 ţarul Alexei se afla lîngă oraşul Smolensk care a fost cucerit de oştile ruseşti, de la polonezii care-l cotropiseră în 1611.

[2] Haină bărbătească fără guler şi cingătoare, cu mîneci lungi, strînse la metacarp.

— Iacătă ce minciuni ! Spuneați că aveți o treabă care nu suferă zăbavă. Atunci, boieri, de ce vă sunt mute limbile ? Cel ce n-are nevoie de binecuvîntarea patriarhală, avea-va parte de afurisenia bisericească... O să-i fie mai dragă și mai pe plac...

Atunci boierul cel ce primise binecuvîntarea coborî de pe podină, se opri în fața patriarhului și-i zise cu blîndețe :

— Azi, nu ne mai arde de rînduielile ierarhilor, prea mărite stăpîne, înalt prea sfinția ta ! Venit-am de sîrg noi, eu și cu boierul Semion Lukianîci, să-ți vorbim într-o treabă foarte însemnată, dar am găsit oprelişti : cică n-am fi venit la vremea potrivită. Mult am mai așteptat în tinda rece... iată de ce ni-s gîndurile ferecate și limbile mute...

— Și, boierule, ce nevoie vă aduce la mine ?

— Are oare cunoştință înaltpreasfinția ta, că la Kolomna oștenii de strînsură, adunați pentru război, și cei dați de boieri la oștire, săvîrșesc nelegiuiri ?

— Am trimis într-acolo streliți și feciori boierești și iscoade...

— Bine ! Are cunoştință înaltpreasfinția ta, că tot la Kolomna, ba și în Moscova, prin slobozii, s-a ivit o boală necunoscută ?

— Și de asta avem cunoştință, boierule ! Pentru păcatele voastre, pentru atîta lepădare de Dumnezeu, ce crește zi de zi, a căzut asupra voastră pedeapsa celui de sus. Iată, el, — patriarhul își ridică toiagul arătînd înspre boierul care ședea ursuz : — boierul Semion Streșnev ! Pentru el, patriarhul nu e patriarh — e un popă călugărit, ba și mai rău decît atîta. Dar știu eu, ce face el în casa lui.

Boierul cel posomorît se ridică încet și, fără să coboare de pe podină, rosti cu glas răsunător, întretăiat :

— Dar înaltpreasfinția ta ? Ne ții oare în cinste pe noi, neamurile țarului ? Ce, nu este o ocară să ne ții pe noi, boierii, ceasuri întregi, în tinda rece, la un loc cu robii tăi ? Nu ne smulgi zugrăvelile de pe pereți, din casele noastre ? Nu ne poruncești să ne măsurăm treptele vredniciei ?

— Cu puterea dată mie de la Dumnezeu și de măria sa, mătur eu papistășia și calvinia din casele voastre care, asemenea rîiei și rapănului puturos, se răspîndesc peste pravoslavnica Rusie ! Prin voi vine acest dezmăț...

— Eşti păzitorul celor vechi, rîvnitorul lor cel neadormit ; dar pentru ce lovit-ai şi loveşti cu urgie în Avvakum, în Pavel [1] de la Kolomna şi în alţii ? De ce ridici ameninţător toiagul asupra celor ce cîrtesc împotriva cărţilor celor noi şi împotriva celor ce-şi fac semnul crucii cu trei degete împreunate ?

— Degetele nu înseamnă crucea, ci Treimea, boierule Semion ! Şi nu pentru cele vechi m-am ridicat eu împotriva popilor, ci pentru întunericul din mintea lor îi strîng în chingi ! Iară voi, cu înnoirile cele păgîneşti, surpaţi sfintele legăminte, şi călcaţi în picioare pravilele sfinţilor părinţi. N-o să vă meargă bine, căci e o vorbă din bătrîni : „Iar care ţară îşi schimbă orînduielile, curînd vine urgia asupra acestei ţări". Şi voi, ce faceţi ? Boierul Boris Ivanovici şi-a pus în casă icoana Mîntuitorului cu cunună de spini, zugrăvit de iconari boiereşti după cel săvîrşit de Gvidon [2], iar icoana ceea nu-i icoană, ci curată erezie latinească. Iată-l pe boierul Prokopi, fiul lui Sokovnin, cel iubitor de rascolnici, fără să se ascundă ba se şi mîndreşte cu asta. Atîrnă în casa lui răstignirea Domnului de Gol-Bein [3], neamţul, şi pe Isus al acestuia, întins în sicriu, şi zugrăveala ceea-i calvinie. Hristos e Dumnezeu, pe cînd la el, la Bein, Hristos e un mort hîd, şi răstignirea sa la fel îi. Asemenea meşteşuguri n-am să le rabd, boieri ! O să le mătur, ca şi cele ce-s aşijderea lor, ca pe nişte gunoaie, ca pe nişte stîrvuri !

— Ei, înaltpreasfinţite patriarh ! Eu n-am venit să mă sfădesc aici în ale credinţei, ci am fost trimis fără zăbavă de la Smolensk, ca sol al măriei sale ţarul, cu porunca : „De s-a ivit în Moscova o boală rea, molipsitoare, atunci înaltpreasfinţia ta, patriarhul şi oblăduitorul oraşului, să ai grijă cu străşnicie de rudele măriei sale, să le fereşti grabnic de urgie !" Iară mie să-mi spui : ce răspuns să-i duc măriei sale, la porunca pe care ţi-o trimite ?

— Măria sa, Alexei Mihailovici, ţarul şi stăpînitorul a toată Rusia cea Mare, cea Albă şi cea Mică [4], singur oblăduitor, să

[1] *Pavel*, episcop al Kolomnei, unul dintre capii raskolului. A fost surghiunit, iar mai tîrziu, după unele izvoare, ars de viu.

[2] Pictorul italian Guido Reni (1575—1642).

[3] *Holbein*, familie de pictori germani din sec. XV—XVI.

[4] E vorba de cele trei părţi care formau statul rus de la a doua jumătate a secolului XVII : Rusia Mare, Belorusia şi Ucraina.

aibă încredere, voi avea toată grija pentru neamurile măriei sale — să nu se teamă.

— Cu plecăciune, înaltpreasfinţia ta ! Ei, am plecat ; te vei mînia sau te vei mîhni, dar nici acum, o dată ce-s voievod, în război, n-am să-ţi cer binecuvîntarea !

Boierul coborî de pe podină. Nikon spuse :

— N-are rost să-i dai binecuvîntarea cuiva care nu crede în cinurile bisericeşti.

Boierul Prokopi Sokovnin, cel roşcovan, făcu dinaintea patriarhului o plecăciune adîncă, şi-l întrebă mieros :

— Ce-ai hotărît, înaltpreasfinte, în privinţa molimei, şi ce ne porunceşti să facem împotriva ei ?

— Pentru ce să se ştie de astăzi, boierule, ce am hotărît ? Mîine o să afle toată lumea !

Patriarhul se ridică. Cei doi boieri plecară.

Nikon stătea pe treapta de jos a jilţului său, urmărindu-i cu privirea pînă la uşa de afară a tindei reci, mulţumit că nimeni nu-i petrecuse pe cei doi fuduli boieri de sfat ai ţarului. Deschiseră uşa grea de la scară, apoi o închiseră ei înşişi în urmă-le :

— Aşa, aşa : slujiţi-vă singuri, precum mă slujesc uneori şi eu — aceasta te învaţă să fii smerit...

Patriarhul se aşeză la loc în jilţ ; liniştea şi singurătatea de care rareori se putea bucura îi făceau această clipă plăcută. Nu se gîndea la nimic. Dar iată că, fără voia lui, îi înviară, îi răsunară în minte vorbele prietenului său, boierul Ziuzin : „Şi atunci dulăii de soiul lui Senka Streşnev..."

— Da ! Acolo, la război, unii ca el au pus stăpînire pe duhul ţarului, grijuliu, temător pentru puterea lui. Ei, dar nu mă las eu pînă nu scap de vrăjmaşi !

După ce închiseră uşa în urmă-le, boierii coborau fără grabă scara palatului patriarhiei. Nu se uitau îndărăt, încredinţaţi că nu veghea nimeni asupră-le. Streşnev spunea :

— Neam de mordvin ! [1], lepădătură de rob ! S-a tot gudurat pînă a intrat pe sub pielea măriei sale... parcă l-a îmbătat cu o otravă grăindu-i vorbe dulci despre cele dumnezeieşti,

[1] Nikon a fost fecior de ţăran mordvin.

iar țarul, în bunătatea sufletului său, l-a îndrăgit nespus. Iar el, Nikita Minîci[1], a îndrăgit, mai presus de puterea țarului, puterea lui de a tăia și spînzura, de parcă el ar fi țarul cel temut îndeobște ! Nici prin gînd nu-i trece să se dea odată înlături, pînă nu-i frînge careva cerbicea...

— S-a înfipt zdravăn, Semion Lukianîci, în scaunul său ! De măria sa, ce să mai vorbim, e amăgit de el, de măreția sa cea țipătoare... Țarul n-are bani, nici chiar pentru război iar el îi risipește, tot zidind la mănăstiri — da, nu știe ce să mai facă cu banii. Totuși, boierule, mai bine ferește-te să te sfădești pe față cu el, să-l întărîți...

— Ei ! Las' că eu și boierul Boris Ivanîci, împreună cu Saltîkovii, o să-i băgăm bețe în roate pînă o să vezi la un hop cum o ia la vale de-a berbeleacul carul lui Nikon...

— Ce bine ar fi ! Ia uite, boierule, ce de popime umblă prin Kremlin, laolaltă cu milogii. Și-s cu toții d-ăi „de la răscruce".

— Da-ce, boierule, pînă acum nu i-ai mai văzut ? În fiecare zi cheamă țarevnele[2] trîntori la ele, sus...

Nikon scutură clopoțelul de argint aninat lîngă iconostas. Senka se ivi din chilie.

— Semioane ! Închide ușa de afară și cea de la tindă, și stai acolo.

Senka îl ajută pe patriarh să se scoale din jilț, sprijinindu-l, dar în clipa aceea ușa de la intrare se deschise, și un boier se ivi în sala din față. Patriarhul spuse :

— Primește-l pe boier... De acesta am nevoie...

Senka îl întîmpină pe boier în tinda caldă luîndu-i toiagul și cușma.

Boierul, de cin mare, impunător la înfățișare, era bătrîn, înalt de stat și pîntecos. Era îmbrăcat în ohaben[3] larg, descheiat, de catifea verde, cusut pe margini cu mărgăritare persienești. Sub ohabenul cu mînecile lungi trase la spate i se vedea caftanul de zerbarft[4], cusut cu înflorituri în chip

[1] Numele laic al lui Nikon.

[2] *Țarevnă*, fiică de țar.

[3] Veșmînt din stofă de preț, cu tăieturi la subsuori și cu guler pătrat.

[4] *Zer*, aur ; *barf* (t), stofă (l. persană) (n. aut.).

de iepuri azurii, încins cu un brîu roşu cu ciucuri răsuciţi, la ale căror capete scînteiau mici safire. Boierul se închină în faţa iconostasului, făcu o plecăciune pînă la pămînt, iar cînd se aplecă pentru a se prosterna înaintea icoanelor, îi ţiui şi pocni parcă ceva subt ohaben şi el rămase cu privirile aţintite îndelung în gol... Senka, tot ţinînd toiagul şi cuşma boierului, îl ajută să se ridice. Făcîndu-şi larg semnul crucii, bătrînul se apropie de patriarh spre a fi blagoslovit. Nikon, în picioare, îi dădu binecuvîntarea, şi se aşeză, poftindu-l :

— Şezi, boierule, în jilţ, aici, aproape de mine...

Boierul se aşeză în jilţul de cinste, hărăzit solilor străini.

— Cum o duce cu sănătatea boierul Artemei Stepanovici ?

— Mulţumescu-ţi, înaltpreasfinte stăpîne ! Prin rugile tale către Dumnezeu, sînt viu şi teafăr !

— Nu degeaba te-am poftit, boierule ! De mult te aştept — îmi eşti un musafir dorit.

— Mulţumescu-ţi, înaltpreasfinte patriarh !

— Ia aminte, boierule Artemei Stepanovici, şi aibi încredere în mine !

O expresie de luare aminte plină de smerenie se ivi pe chipul boierului :

— Iau aminte stăpîne, răspunse el.

— Eu mai zăbovesc aci o zi-două, cel mult trei ; apoi, plec cu rudele măriei sale. E tare multă lume în oraş ; chiar ieri i-am chemat la mine pe nemţii doftori şi vraci, şi i-am cercetat de boleşniţa ce s-a ivit acum prin lume. Şi iată ce mi-au spus ei, doftorii : „oamenii la care se iveşte boala asta, să nu cheme numai pe popă cu sfînta slujbă, ci mai curînd să-şi caute un doftor şi să asculte de el... iar în aceeaşi casă cu cel bolnav să nu locuiască nimeni, iar de va muri bolnavul, să i se arză îmbrăcămintea". Aşadar, după plecarea mea, boierule Artemei Stepanovici, să păzeşti oraşul şi sloboziile, dar mai înainte de toate, să trimiţi crainici să vestească prin pieţe cele spuse de doftori şi de vraci. Îţi mai poruncesc din partea mea să ai grijă ca orice om, fie mic, fie posădean, fie dvorean, ori boier, cu toţii să stîrpească şobolanii, şoarecii, deoarece jivinele astea sînt lacome de carne şi au să mănînce din stîrvurile împuţite, iar apoi, şi din pîine, din făină şi din hrana de prin casele oamenilor... Eu aşa cred, că din jivinele astea mîrşave, ticăloase, ne vine prăpădul, asemenea focului atotmistuitor !

Boierul își lăsă pe mîini și pe toiag capul cărunt, rostind fără să-și ridice ochii spre patriarh :

— Preaînaltstăpîne ! De cînd e lumea, oamenii de la noi îs îndărătnici... Cred c-au să ia totul drept pedeapsă de la cel de sus, iar împotriva pedepsei dumnezeiești n-au să miște nici măcar un deget.

Ca și cînd nici nu l-ar fi auzit pe boier, Nikon urmă cu o notă solemnă în glas :

— Te binecuvîntez, boierule Artemei Stepanovici Volînskoi, să învingi în orice luptă pentru buna rînduială ! În numele tatălui, și al fiului și al sfîntului duh... Alege-ți boieri într-ajutor, dintre cei ce n-au să se sfădească, să se socotească deopotrivă ție pentru vechimea neamului lor. Că năpasta nu vine asupra unui singur om, ci asupra noastră a tuturor, fără să țină seama că-i boier, ori rob... Înarmați-vă și stați strîns uniți împotriva ei... Mîine îți dau ucazul cu împuternicirea de a ocîrmui orașul, și lucrul ăsta am să-l vestesc prin crainici, ca să fie știut de tot norodul.

— Înaltpreasfinte patriarh, sînt prea bătrîn pentru asemenea cinste, dar mă supun înaintea înțelepciunii și voinței sfinției tale și-s gata să slujesc, spre binele întregului norod !

— Să trăiești, boierule ! Nu numai pentru că mi-ești binevoitor, ci și pentru binele norodului. Mai dă poruncă, Artemei Stepanovici, ca milogii și nebunii să fie goniți fără nici o milă de pristavi din biserici... Îs puturoși, nu-și arată zdrențele și rănile întru numele lui Dumnezeu, ci pentru a-și plini lăcomia lor !

Fără să se uite la patriarh, ca și pînă atunci, boierul își plecă și mai mult capul spre toiag :

— Prea mărite, sfințite patriarh, răspunse el. Știut este de înaltpreasfinția ta și de toți că, din vecii vecilor s-au sălășluit milogi la măria sa țarina, și la țarevne, precum și la boierese, sus, în palate, unde n-are cum să-i ajungă puterea noastră...

— Nu o dată am și plictisit-o pe măria sa, țarina Maria Iliinișna, cu vorbele mele despre treaba asta ; și s-a mîniat foarte pe mine, pentru ele ; și mai este mînioasă, de cînd eu îl izgoneam de la ea, de sus, pe Avvakum, căpetenia rascolnicilor, dar de mînia ei nu mă tem, căci i-o voi potoli, prin măria sa și pe milogi tot îi voi izgoni ! Iată, ascultă, boierule.

Patriarhul scoase din spătarul jilțului lat, dăltuit, o răcliță, nu prea ușor de zărit, în care obișnuia să pună toate jalbele

primite, precum şi pîrile clericilor, ale unora împotriva altora. Nikon desfăşură un sul lung :

— Mă vestesc episcopii, protopopii şi popii din multe tîrguri : „În timpul slujbelor, umblă prin biserici nişte coţcari, cîte zece şi mai mulţi, cu pînze pe blide, şi strîng bani zicînd că-s pentru biserică şi prefăcîndu-se săraci cu duhul. În biserici se stîrnesc vînzoleli, ocări, bătaie pînă la sînge, căci mulţi au reteveie cu vîrf de fier". Unii, boierule, îmi mai scriu : „Umblă pe uliţe nişte hoţi care fac pe milogii cerînd de pomană la ferestrele oamenilor şi luînd aminte la sama locului, ca să-i prade pe oameni mai uşor, cînd socotesc clipa prielnică. Fură copii mici, le frîng mîinile, picioarele şi ies cu ei la cerşit pe uliţe ca să înduioşeze oamenii".

— Iartă-mă, multpreafericite, dar şi înaltpreasfinţia ta i-ai hrănit pe milogi în palat, i-ai îndestulat cu băutură şi cu straie.

— A trecut vremea ceea, boierule ! Uneori, mi-am călcat şi eu pe inimă, am făcut-o de dragul datinilor, urmînd pilda marilor arhierei dinaintea mea ; dar acum, am să smulg din biserici toate icoanele cu chipuri de nebuni, şi am să le dau foc ! Îmi calc pe suflet : uneori, la mănăstiri, le tălmăcesc monahilor şi stareţilor Pravila împărătească, le poruncesc plinirea capilor [1] din ea, dar pravila asta n-o socot cîtuşi de puţin împărătească.

— În privinţa asta, înaltpreasfinte, ai să-ţi atragi ura ţarului şi mînia lui cea de neînlăturat !

— N-o să mă înfricoşez de mînia asta !

— Să te ferească Dumnezeu !

— Şi, boierule, mai porunceşte-le căpeteniilor de streliţi, mari şi mici, pînă la mai marii peste cincizeci de oameni, să-i împrăştie pe popii cei calici de la răscrucea Spasski ; să nu li se mai dea steaguri ; să nu fie lăsaţi să slujească în case — că popii aceştia, asemenea şobolanilor, au să ducă putreziciunea molimii în casele sănătoase. Cei ce nu vor da ascultare ucazului, porunceşte să fie duşi la casa voevodului, şi, apoi, trimişi cu pristavi în părţile lor de obîrşie !

Boierul îşi ridică fruntea, se uită la patriarh, şi apăsă mai cu tărie în toiag :

[1] *Cap*, capitol de carte.

— O-of, înaltpreasfinte stăpîne! Pare-se că multă trudă cere treaba asta, şi nici măcar nu-i de împlinit. Totdeauna au fost prigoniţi popii de la răscruci, dar nu ascultă de nimeni; puterea lor stă în prostime — prostimea şi lumea de prin posade, multă făr-de număr; toţi le ţin parte... mare zurba o să iasă din pricina asta!

— Boierule Artemei Stepanovici! Vine năpasta cea mare, şi trebuie să ne apărăm de năpasta asta din răsputeri, nu ca altădată, altminterea, pierim cu toţii!

— Dar ce molimă s-a abătut peste noi, înaltpreasfinte vlădică?

— Moartea neagră [1], boierule! Într-o singură zi, tot trupul omului e năpădit de băşici vinete, pline de puroi, şi bolnavul moare curînd, ca ars pe foc...

— Fereşte-ne, ajută-ne Doamne!

— Ajută-te şi Dumnezeu te va ajuta... Mai porunceşte — de nu va zbucni vreo răzvrătire pe faţă — să nu vină mulţimea, îndeosebi cei loviţi de molimă, la icoanele cele făcătoare de minuni şi la moaşte! Bolnavii au să mînjească cu puroiul lor odăjdiile cele făcătoare de minuni, boala are să se răspîndească şi scădea-va credinţa multora din pricina asta!

Boierul scăpă toiagul jos, şi îşi acoperi urechile cu mîinile:

— Înaltpreasfinte, ce mi-i dat să aud?! Nu crezi în minunile dumnezeieşti?

— Nu-i vorba de credinţă, boierule! Eu lupt împotriva întunecimii minţii omeneşti... Şi acum, boierule, te las: porneşte la luptă împotriva acestei întunecimi! Curînd începe vecernia la măria sa ţarina în paraclisul cel mare şi se cuvine să fiu de faţă.

Boierul se ridică, se apropie de patriarh şi-i sărută mîna. Nikon răspunse sărutîndu-l pe creştet; apoi, îl blagoslovi făcînd asupră-i larg semnul crucii.

Pe cînd boierul ieşea, patriarhul îi porunci lui Senka:

— Petrece-l pe boier pînă la rădvan!

Boierul se opri o clipă:

[1] *Ciuma.*

— Înaltpreasfinte, am rădvan cu tălpici de vară [1]; am oameni şi dinainte, şi îndărătul lui ; iar înaltpreasfinţia ta trebuie să te păzeşti : ai o singură slugă ; las-o să stea în casă.

— Ei, ce nevoie grabnică pot să am ! Da, încă ceva, boierule : dă poruncă să se închidă toate porţile Kremlinului, afară de a Borului [2].

— Am înţeles, stăpîne !

Senka îl petrecu pe boier pe scara înaltă, în jos, sprijinindu-l. Oamenii boierului îl apucară în braţe. Pe cînd îl suiau în rădvan, se auzi din nou un ţiuit din josul burţii sale şi el se tîngui cu glas tare :

— Of, Doamne !

Bătrînul fu înfăşurat în pături groase, ca să fie ferit de umezeală. Apoi, troica cu cai albi care, prin negură, păreau suri, porni în goană şi rădvanul pieri din vedere.

Senka aruncă după el o privire fugară, apoi dădu să se întoarcă în casă. Din negură se ivi cineva, făcînd un pas spre el. Omul, cu suman, cu gugiuman care îi arăta obîrşia ceva mai de soi, bărbos şi cu plete, rosti :

— Frate Semioane !

Senka tresări ; glasul aducea cu al lui Taisi — Timoşka, dascălul său de la Iverski. Amintirea avea pentru el un farmec ciudat. Urcînd treptele, Senka se uita la omul care mergea alături de el, dar nu-i cunoştea chipul :

— Eşti oare tu, frate Taisi ?

— Nu-s la înfăţişare, dar eu-s cu adevărat. Vai, păcat de tine, frate Semioane ! Ajuns-ai grijitor de saiane [3]. Ce, ai uitat învoiala noastră ?

— Care învoială ?

— Să stăm umăr la umăr în lume !

— Atunci, m-au pus monahii în fiare... Patriarhul m-a chemat la el şi m-a scos din fiare ; i-am juruit să-l slujesc, cu toate puterile mele.

Senka nu se ferea şi nu se uita îndărăt, dar auzea scara troznind sub numeroase picioare.

[1] In unele regiuni din Rusia, sania era uneori folosită şi vara, din cauza noroaielor.

[2] De la biserica zisă a Mîntuitorului din Bor (din codru, în l. rusă).

[3] *Saian*, rochie lungă.

Timoşka îl vrăjise cu farmecul amintirilor ce-i înviaseră în minte, în vreme ce se urca împreună cu el sus, în palatul patriarhului, dojenindu-l :

— S-a dus pe apa sîmbetei toată truda mea ! Singur te-ai pîrît lui Nikon, şi monahilor de la Iverski, şi despre foc, şi despre tsata Maicii Domnului, totul fără nici un rost !

— Numai pe tine nu te-am pătat cu nimic ; iar tu, pe cît aud, m-ai părăsit pentru totdeauna ! Ei, să ştii şi tu, Taisi ! Pe mine m-au pus în fiare, pentru isprăvile tale... m-au socotit pîngăritor al celor sfinte, m-au menit morţii...

Doar după ce intră în tindă şi se aşeză pe laviţă, lîngă Taisi, Senka îşi veni în fire, dîndu-şi seama că un popă uriaş, cu anteriul peticit, cu o mare cruce de aramă pe piept, intrase în urma sa ; după acesta se mai furişară doi popi, tot atît de zdrenţăroşi şi pe jumătate beţi :

— Nu intraţi ! strigă Senka, sărind în picioare.

Cel dintîi popă răspunse cu neobrăzare :

— Oho, puiule ! Ai dat sumanul, dă-ţi jos şi caftanul...

Cu glas plin de ciudă, parcă al altcuiva, Senka strigă :

— Vă omor, ca pe nişte cîini !

Temîndu-se să nu strice isprava începută cu atîta iscusinţă, Timoşka strigă :

— Mai aşteptaţi, nu intraţi !

— Pentru ce ai adus haimanalele astea, frate Taisi ?

— Ascultă-mă, frate Semion ! Uite, am venit...

Dar lunganul, fără să mai aştepte sfîrşitul vorbei lui Timoşka, scoase toporişca de sub anteriu şi, curmîndu-i vorbele, zbieră :

— Cu binecuvîntarea părintească ! — şi făcu un pas înainte.

În clipa cînd sclipi toporişca, Senka se năpusti asupra popii, cu atîta iuţeală, încît o clipă nu se mai putu vedea nimic limpede. Încă o sclipire a securii, pumni ridicaţi gata să lovească, şi popa se prăvăli pe spate, izbindu-se cu capul de perete, apoi, căzu în genunchi, scăpînd securea din mînă. Senka se aplecă iute, şi toporişca sclipi încă odată : Senka îl păli pe popă cu muchea ei în cap ; ochii acestuia săriră din orbite, rămînînd atîrnaţi pe obrajii plini de sînge, şi popa se prăvăli pe podea, cu faţa sluţită, în jos. Senka se uită în jur. Timoşka se făcuse nevăzut ; prin uşa întredeschisă se zări o clipă anteriul unuia dintre popi, iar cel de al treilea, rămas în

tindă, se tîra în genunchi pe podea şi, cu braţele în sus, ţipa într-una :

— Nu mă omorî ! Nu mă omorî !

Uşa de la tinda caldă se deschise încet. Nikon, împodobit cu toate odăjdiile, stătea în prag.

Scara palatului patriarhal se zguduia, în tropotul picioarelor, asemenea unui morman de pietre năruit dintr-un pisc de munte.

— Părinte ! Înaltpreasfinte ! Au venit să jefuiască ; l-am omorît, e păcatul meu !

Cu aceste cuvinte, Senka scăpă securea jos. Popa cel viu, tot în genunchi, strigă către Nikon :

— Părinte ! Înaltpreasfinte ! De alţii nu răspund, dar eu am venit după pomană, sînt sărac ! Eşti darnic şi omenos, neprihănitul nostru !

Cu o mînă Senka îl zgîlţîi de parcă ar fi fost un braţ de cîrpe. De sub anteriul popii căzură jos crucea de aramă cu lanţul ei, rupt, coclit, şi toporişca :

— Şi ăsta-i tîlhar !

Patriarhul rosti :

— Apropie-te, Semion !

Senka păşi spre el. Nikon îl sărută pe creştet şi rosti :

— Pune zăvorul la uşa din faţă... Ia cheia de la paraclis, unde-i clopoţelul, deschide uşa din peretele ce dă spre miazănoapte ; apoi, întoarce-te, ia-l pe acest popă, coboară cu el în beci şi dă-l pe mîna gîdelui Taraska. Eu plec pe scara din dos la slujbă, sus, în palatul măriei sale ; am să le poruncesc în drum streliţilor să pună o strajă la scara palatului meu. Hoitul acesta în veşminte de popă, al celui răpus de tine, aruncă-l dincolo de scară. Pe urmă, du-te înapoi, în trapeză, la masă ; pe boier să-l culci, să doarmă — pare-mi-se e băut rău. Dormi, nu mă aştepta ! Diaconul Ivan întîrzie, va veni la utrenie...

Fără a mai intra în tinda rece, patriarhul se întoarse în paraclis.

În trapeză, sforăielile boierului făceau să clipească lumînările din sfeşnice. Îşi rezemase capul de jilţ, şi-şi întinsese picioarele sub masă. Senka stinse lumînările, nelăsînd aprins decît un mic opaiţ cu ulei, ce lumina slab. Îl apucă bine pe boierul greoi cu nădragii zmeurii descheiaţi, împodobiţi la cusături cu mărgăritare, pînă la turetcile cizmelor şi, tîrîn-

du-l spre sofa, îl culcă acolo cu fața în sus, fără a-i mai scoate cizmele sau caftanul. De teamă să nu se aprindă ceva, stinse luminările. Boierul culcat șuieră ca la vînătoarea de iepuri, apoi horcăi, încleștă pumnii, dădu înlături brațele și picioarele și se întinse pînă-i pîrîiră oasele. Ieșind din trapeză Senka își zise în gînd :

„Parc-ar fi întins în dîbă !"

Ajuns în chilia lui, Senka se desbrăcă la piele, și-și trase la loc crucea de argint dăruită de maică-sa, care îi lunecase spre spate. Cu toate că, după povețele lui Timoșka, nu credea nici în cruci, nici în icoane, crucea de la gît nu și-o scotea. Patriarhul, care îl cercetase, de teamă să nu aducă vreo boală în palatul patriarhiei, îl învățase să se desbrace și să se spele înainte de culcare. Patriarhul găsise atunci că Senka era plăcut la vedere, că era vînjos și curat, și-l blagoslovise poruncindu-i să se spele înainte de a se culca și miruindu-l pe piept cu oloi sfințit.

Senka se duse la spălătorul de aramă din ungher spălîndu-se pe față, pe mîini și pe piept. Se frecă zdravăn cu ștergarul, își puse cămașa de pînză curată, lungă aproape pînă la călcîie, se apropie de icoană, îndreptă făclioara candelei mari, și se depărtă fără a-și face semnul crucii. Cînd era cineva de față se închina și bătea mătănii numai așa, de ochii lumii. Nu închisese ușa chiliei, spre a putea auzi mai bine cînd se întoarce patriarhul ca să-l ajute să se culce. Se întinse pe laviță, cu gîndul la Timoșka :

— El se ține de prădăciuni, de dragul banilor, iar eu, uite, am ajuns un ucigaș !

Mîinile și le spălase, dar tot le privi cu luare aminte. Trăgea cu urechea așteptînd să audă pași. Adormi pe neașteptate, de parcă s-ar fi prăvălit de pe o înălțime într-un hău negru, moale. Dormea fără vise, fără a-și da seama de trecerea ceasurilor. Într-un tîrziu visă ceva groaznic și totodată ispititor, și visul parcă era aievea.

O femeie în armeak negru, cu kikă bătută în adamante, se apropie de patul său ; își scutură pieptul și umerii făcînd armeakul să-i lunece la picioare ; își scoase kika și o puse tot acolo, jos, pe podea. Părul ei lung, roșcat-auriu i se revărsă în jos, cu scînteieri de foc... Rămase goală, sclipitor de albă. Se așeză pe lavița lui și-l întrebă :

— Dormi, robule ?

Senka, mirat, se trase de-o parte şi, ridicîndu-se uşor de pe perine, răspunse încet :

— Sînt fecior de streliţ... nu-s rob...

— Nu-mi pasă ce eşti... Nu pot să dorm, ard toată... boierul e beat mort, o să zacă aşa pînă dimineaţa, că l-au cinstit straşnic, hi, hi ! Nu pot să dorm, mă chinuie focul din mine... iubeşte-mă, şi atunci o să adorm...

Senka îi pipăi obrazul ; îi atinse umărul gol, îşi trase mîna îndărăt, şi se întrebă : „Nu cumva visez ?“

— Patriarhul... mi-e groază de ce va zice...

— Duhovnicul meu ? De el, de el ţi-e groază ?

— Da... e, ca şi tatăl meu !

— Ei, atunci, află... că eu am o mare putere asupra patriarhului ! Ia aminte : dacă-i spun, dacă te pîrăsc, şi zic că nu m-ai iubit, ci că m-ai luat cu de-a sila — că nu m-ai iubit de fel ! — şi-i cer capul tău, pentru că m-ai necinstit, dînsul, înaltpreasfinţia sa, are să-mi dea capul, după vrerea mea, chiar cu mîinile sale, ori pe tipsie — asta-i !

— Mă ameninţi ? Nu mi-e frică de moarte...

— De ce te-mpotriveşti ? Aşa mi-e vrerea ! Ştii ? Patriarhul stă sus, gîdele, jos : ce vrei : moarte ori iubire ?

— Mi-e frică de tine !

— Sînt ameţită, dar frumoasă... Iar tu ? Te-am văzut în odaie, la masă, pe cînd slujeai...

Încet, dar cu încăpăţînare, se lăsă pe căpătîiul lui, se culcă peste pătură :

— Eşti fricos, te temi de Dumnezeu ?

— Nu...

— Da de ce să-ţi fie teamă ? Sîntem singuri... boierul nu intră-n socoteală...

— Mă ademeneşti, apoi pleci pentru totdeauna... dar mînia patriarhului... desfrîu în palatul său...

— Pentru tine... Hi-hi-hi... Nu-ţi fie frică !

Senka voia să vorbească ; ea nu-l lăsă, îl tot săruta cu patimă, îi ardeau buzele, ochii, obrajii...

„De-o da năpasta peste mine, fug la Timoşka, rămîn cu el...“

Nici în vis, nici aievea nu mai văzuse Senka asemenea femeie ; parcă era ameţit de băutură, uitase de sine, de patriarh şi nici măcar pe ea n-o vedea toată — îi vedea doar ochii mari, îi auzea suspinele ca în plîns.

Ea dormea adînc, întinsă pe lavița lui... brațul gol, cu inele în degete îi atîrna în jos de pe perină. Senka dormea în genunchi, lîngă laviță, cu capul lipit de al ei, ca doborît de beție ; gulerul cămășii i se descheiase, desgolindu-i umărul vînjos, iar o mînă în mîneca albă se odihnea pe pieptul ei, pe cînd cealaltă era vîrîtă sub perine. Buzele lor nu se atingeau, dar părul lui se amestecase cu al ei.

În întunericul gălbui, tremurător, patriarhul stătea ușor aplecat deasupra laviței, în odăjdii de aur, strălucitoare de safire și rubine. Fața îi era palidă, falnica lui barbă sclipea, iar ochii nu i se vedeau de sub sprîncenele încruntate. Nu tresărise, nu spunea nimic, doar gîndea :

„E nelegiuirea ta, Eva, de cînd cu șarpele cel din vechime !"

Mucul gros de la feștila candelei căzu, și făclioara ei lumină ceva mai viu. Picuri de foc sclipiră în părul boieresei biruite de somn. Patriarhul făcu un pas spre icoană, și împinse cu piciorul *kika* de pe podea : „A lepădat-o ! Și-a dezgolit părul cu nerușinare". Se gîndi o clipă la călău... Privi icoana mohorîtă, întunecată, ridică mîna să-și facă semnul crucii, dar degetele i se încleștară. Suflă în candelă, și o stinse.

După ce Senka și diaconul Ivan îl îmbrăcară cu odăjdii de zile mari, patriarhul ieși în sală și se așeză în jilțul patriarhului :

— Tu, Ivane, du-te în tindă ; iar el — arătă spre Senka — rămîne aici pentru judecată. Am să plec ; și trebuie să-l învăț minte pe acest rob sărac cu duhul.

Diaconul Ivan puse pajura înaintea locului pe care sta patriarhul, ca să fie după rînduială, în clipa cînd acesta se va ridica spre a-i da binecuvîntarea. După ce o primi, diaconul ieși închizînd bine ușa de stejar a sălii. Patriarhul ședea cu capul plecat, dar după ce ieși diaconul ridică fruntea, își netezi barba cu o mișcare obișnuită, de sus în jos, se uită la Senka aspru, apoi, începu cu glas domol, dar rău prevestitor :

— Popa acela pe care l-ai dat pe mîna gîdelui a zis în dibă... — ținînd cîrja cu mîna stîngă, patriarhul luă cu dreapta din sertarul tainic aflat în brățarul jilțului o hîrtiuță galbenă, cu urme de degete mînjite de sînge și citi încet : „Iar flăcăul

acela care l-a omorît pe răspopitul nostru, pe tîlharul de Kalina şedea pe laviţă în casa patriarhiei, în sala cea dintîi de la scară, împreună cu pisarul, cu jefuitorul care ne călăuzea şi ne era vataman, şi-i vorbea cu blîndeţe... şi am crezut, m-am gîndit, că era între amîndoi prieteşug ; că, poate, acel slujitor al patriarhului ne era chiar călăuza cea adevărată. De ce flăcăul acela l-a omorît pe Kalina şi nu ne-a lăsat înăuntru, asta n-o ştiu... Iar pisarul acela care ne-a fost vataman a spus că este monah fugar de la mănăstirea Iverski... şi-a dat în vileag numele, la învoiala ce s-a făcut în crîşma ţarului, în Balciug, şi aşa a spus : «Mă numesc Ankudim, mă pricep prea bine în ale curţii, iar acum — îs diac la pricazul soliilor». Scris-am acestea fiind scos din dibă, făr-de frîngere a oaselor şi a coastelor, adus în faţa focului şi cercetat cu înfricoşare, popa Danilo, fără parohie, de la răscrucea Iliinski, cu a mea mînă. Drept care mărturisesc tot adevărul, cu mîna pe sfînta cruce..."

— Pe monahul Ankudim îl cunosc : de multe ori mi-a adus jalbe de la Sveatoziorski... E şchiop, uşor gîrbov şi bătrîn — nu, n-a fost el !

— Înaltpreasfinte patriarh, le-a fost vataman Taisi, zis şi Timoşka.

— Ştiam ! De ce ai intrat cu el în tindă ?

— Preamărite patriarh, părinte ! Nu ştiu nici eu, cum s-a-ntîmplat... tot vorbea, şi eu parcă am căzut într-un somn...

Sprîncenele patriarhului se încruntară şi mai mult.

— Dar cum vine asta ? Un pîngăritor al celor sfinte, un potrivnic al ţarului şi-un tîlhar întru toate, e-n prieteşug cu tine ? El te ademeneşte, iar tu îţi pleci urechea la vorbele lui ! N-ai putut să-l prinzi, l-ai lăsat să fugă !

— Preamărite stăpîne patriarh ! Am fost singur, iar cu el erau cîţiva popi de răscruce, veniţi pentru isprava lor tîlhărească, aşa că n-a fost cu putinţă să-l prind... nici arme la îndemînă n-aveam — pe tîlharul cela l-am omorît chiar cu securea lui...

Patriarhul căzu pe gînduri. Tăcu cîteva clipe, apoi vorbi cu un glas şi mai înnăbuşit :

— Poate că, în privinţa asta, te-ai desvinovăţit — nu cred să-i fi adus tu pe tîlhari... doar o vină ai — acel tîlhar, ce s-a lepădat de Dumnezeu te ispiteşte mereu, ca şi la Iverski... Vicleniile sale ademenitoare îţi vlăguiesc puterea...

— De îndată ce m-am trezit din toropeală, cînd au venit haidamacii, m-am scuturat de ademenirea sa...

— Și acum, despre visări ! Patriarhul căzu parcă din nou pe gînduri ; apoi, ridicîndu-și capul și izbind surd, mărunt cu toiagul în podea, urmă cu glas fioros. Senka fu străpuns de un sfredel rece.

— Spune... de s-ar strecura un rob în iatacul țarului și s-ar desfrîna cu soția stăpînului său și l-ar prinde ? Spune tu, de ce se cuvine să aibă parte robul acela ?

Senka tăcea, obrajii i se aprinseră și el își plecă ochii în jos, iar patriarhul urmă :

— De cazne ! De cazne cumplite ! Și nu te-ai desfrînat oare tu, asemenea acelui rob, noaptea trecută, sub acoperișul casei mele patriarhale ?

— Preamărite stăpîne ! Eu dormeam, femeia m-a trezit din somn...

— E soție de boier, robule !

— Mi-a spus....

— Mărturisește totul, ca la spovedanie — ce ți-a spus ea ?

— A spus, preamărite stăpîne : nu e nimeni aici, doar noi doi ; patriarhul e sus, gîdele, jos ; de nu mă vei iubi, o să te pîrăsc patriarhului, și o să-mi dea capul tău pe tipsie, ori mi-l va aduce în mîini...

— Și tu i-ai dat crezare ?

— Nu m-am speriat, dar am crezut-o...

— Nu mi-ai dat crezare mie, dar pe ea ai crezut-o... Acum, iată ce e : voiam să te iau cu mine, dar nu, nu te mai iau ! Pentru acest păcat al tău, și pentru celălalt. O dată ce nu te iau, te las în Moscova, cu poruncă : pe tîlharul acela de Timoșka să-l prinzi, și să-l dai pe mîna gîdelui, precum l-ai dat pe popă... că-i loc destul în hrubele palatului. Cînd mă-ntorc, chem un meșter croitor să-ți facă rubașcă roșie și caftan negru — te numesc meșter de cazne, iar securea, o aleg pe puterea ta !

Senka se prăvăli cu fața la pămînt înaintea patriarhului :

— Preamărite stăpîne, înalt preasfinte patriarh ! Nu pot să fac pe gîdele !

— Ba ai să-l tragi în roată pe îndrumătorul tău, pentru că nu ți-a fost teamă să-mi tragi mie sufletul în roată ! Mi-ai pîngărit dragostea. O să-ți dau o zapiscă cu pecetea și iscălitura mea, și cu ea ai să pleci în căutarea hainului de Timoșka ;

şi încă ceva : vei intra cu streliţi la boierul Boris Ivanovici Morozov în casă, şi-i vei lua icoana frîncească a Mîntuitorului, cu cunună de spini şi-o vei aduce aici.

— Boierul Morozov e om mare, din sfatul stăpînirii ... Dacă atunci cînd mă voi duce să îndeplinesc ucazul, în casa lui, sare la bătaie ?

— Ceea ce vei face nu-i samavolnicie, şi nici călcare de casă nu-i, ci-i legea dată de mine ! Împlineşte-o, de va fi nevoie, cu sila, cheamă-ţi streliţii în casă, şi eu răspund, Nikon, prin mila lui Dumnezeu, înaltpreasfînt patriarh a toată Rusia ! Zapisca aceea cu pecetea şi cu iscălitura mea o găseşti aci, mîine ! Ai să locuieşti tot acolo... să păzeşti palatul şi chiliile, împreună cu Ivan diaconul, ca şi pînă acum.

Senka simţea că-i arde capul, iar mîinile îi erau reci ca gheaţa ; ar fi vrut să plece, dar patriarhul nu-şi istovise încă poruncile. Se ridică din jilţ, cu picioarele pe pajură, şi-l întrebă pe Senka, înălţînd capul cu mîndrie :

— Mă crezi tu atotputernic, pe mine, preamăritul stăpîn şi patriarh ?

— Cred, stăpîne.

— Dreapta mea e mai presus şi mai tare ca a ţarului, căci cu mine sînt boierii, streliţii şi alţi slujbaşi, precum şi preoţimea... De aş porunci să fie găsit careva, e găsit, chiar şi în gaură de şarpe...

Senka obişnuia să spună uneori vorbe ne la locul lor, pentru care, în copilărie, mama Sekleteia îi trăsese de multe ori cîte o chelfăneală... şi de astă dată îşi dădu cu părerea, ca şi cum nu l-ar fi auzit pe patriarh :

— Păcatul meu, desfrîul meu e cu neputinţă de iertat ! Dar cum ai putea învinovăţi pe cineva că-ţi pîngăreşte casa, preamărite patriarh, de vreme ce chiar aici, în beci, se săvîrşesc zilnic schingiuiri şi uneori chiar cazne cu moartea ?

Patriarhul izbi mînios de cîteva ori cu cîrja în podea şi răspunse înciudat :

— Alt loc nu trebuie căutat pentru potrivnicii mei şi ai măriei sale, căci judecata ţarului se împlineşte la palat ! Iară ţie o să-ţi mai spun ceva, ca să-ţi slujească drept învăţătură : în fiecare zi, lîngă orologiul din Spasskaia, vezi sus şi împrejur, chipuri cioplite iscusit în piatră, cu mădulare şi ochi ca de oameni, în veşminte : cele de parte bărbătească, în caftane de

scarlat, cele de parte femeiască cu kikă, raspaşniţă şi saian... Parcă-s vii, doar nu grăiesc. Şi-s îmbrăcate chipurile acestea cioplite, în veşminte omeneşti după datină : „nu se cuvine ca nişte chipuri cioplite, ca şi oamenii vii, să ispitească ochii cu ruşinoasa lor goliciune..." Să-mi lămuresc parabola : dacă tu, robule, mai cutezi să vii măcar o dată la boiereasa aceea ca să te desfrînezi, şi se va dovedi acest lucru, află că vei ajunge asemenea unuia dintre chipurile cioplite din turnul Frlovskaia. O să-ţi lase gîdele toate mădularele întregi, afară de unul, cel de trebuinţă pentru prăsire... Vino să te blagoslovesc ! După ce vei pleca, am să mă rog pentru izbînda călătoriei tale...

Senka primi binecuvîntarea şi plecă.

Boierul Nikita Ziuzin înfuleca de unul singur friptură de berbec cu usturoi, stropind-o cu vodcă prefirată de trei ori şi dreasă cu nucşoară.

Boierul era slujit de vătaful slugilor, un omuleţ sprinten, între două vîrste, cu bărbuţă spînatecă, bălaie, cu nasul stacojiu, teşit, atîrnîndu-i deasupra buzei de sus.

— Ei, robule ! Nu cumva azi Uvarko-bucătarul e băut ?

— Cam păcătuieşte boierule ! A băut olecuţă, dar aşa-i mai îndemînatic, mai sprinten...

— Hm... sprinten ? Veghează asupra-i, vezi să nu-mi amestece niscai carne de viţel în friptură [1].

— Doamne fereşte, boierule ! Ce vorbă-i asta ? Doar carnea de viţel, cu lumînarea s-o cauţi, şi tot n-ai s-o găseşti în nici un loc din tîrg. Nu, nu-i el, Uvarko, omul să-i dea stăpînului să mănînce spurcăciuni.

Boierul trase o duşcă de vodcă dintr-un pocal mare de argint, scoase un murmur de mulţumire, suflă într-o felie de pîine, băgă în gură o bucată de friptură, o mestecă apoi spuse :

— D-aia are s-o amestece, fiindcă viţelul are un preţ de nimic, ca toate mortăciunile !

[1] În trecut, cei de credinţă veche se abţineau de la consumul unor alimente socotindu-le „spurcate" şi „oprite" (de ex., carnea de iepure, de viţel, racii, pepenii verzi şi multe altele).

— Dar şi berbecul costă o nimica toată. Nu, boierule, Uvarko nu-i d-ăia !

— Dar ursul meu, ăl nou, ce face ? Doi zăvozi lăţoşi mi-a schilodit deunăzi... nici nu face el cît ei. Vai, ce zăvozi erau !

— E mohorît... şade în lanţ, n-a mîncat de multă vreme, dar azi a început... ei, nu-i de glumit cu foamea.

— Bine ! Las-să stea acolo în beci.

— Vine o duhoare grea, de la el, stăpîna l-a şi ocărît : duhoarea răzbeşte pînă sus, în odaie !

— Stăpîna ? Dar ce face ea astăzi ?

— Doarme... nu se mai satură de somn — aşa-i dînsa după ospeţele de la înaltpreasfinţia sa ; dar acum, e mai somnoroasă ca oricînd...

— Să le spui slujnicelor ei că o cheamă boierul. Dar să nu zăbovească mult cu sulemeneli, s-o gătească la iuţeală. Iar tu, du-te la bucătărie, adu ce-a mai rămas din bucate, pune-le pe masă şi pleacă... o să slujească cucoana... Stai puţin ! Sluga se opri o clipă. Nu te tot beţivi cu Uvarko, la bucătărie, lasă-te de pozne ! Că o să-ţi pună cine ştie ce drăcovenii în mîncare.

— Doamne fereşte ! Noi, boierule, ne apucăm de băutură, cînd avem răgaz...

Sluga plecă.

— Ah, Malka ! Malka... Boierul mai trase o duşcă de vodcă ; pe urmă, apropiind un clondir cu mied tare, bău pe nerăsuflate din el, aşa cum obişnuiesc unii să bea. Straşnic mied ! Are ghimber în el, şi altceva, ce o mai fi avînd ? Bun este, naiba să-l ia ! E-eh, Malka-a ! Boierul izbi cu pumnul păros în masa de stejar, care tresări ; clondirele cu mied se clătinară, pocalul de argint sări în sus şi căzu pe podea.

Sluga se întoarse cu bucatele... le puse pe masă, luă bărdacele, netezi cutele feţei de percal şi, după ce făcu rînduială, se plecă dinaintea boierului şi dădu să iasă ; mai nainte însă ridică pocalul de jos, îl puse pe masă şi se uită încă o dată împrejur : nu cumva mai era ceva în neorînduială ?

— Pleacă, robule !

Sluga se făcu nevăzută de parcă nici n-ar fi fost.

Boierul, dintr-o veche obişnuinţă, îşi plecă spre masă capul păros, cu pumnii grei proţăpiţi sub barbă, mijindu-şi ochii, parcă moţăind. Aştepta.

Boiereasa, cu raspaşniţă uşoară de tafta veneţiană, se înfiinţă călcînd uşor. Raspaşniţa avea mîneci largi şi era împodobită cu pene de catifea stacojie.

Înaltă de stat, zveltă, purta pe capul ei frumos kika cusută cu mărgăritare, iar sub kikă avea o plasă de păr cu cercei grei ce-i atîrnau de urechi. În ziua aceea nu-şi dăduse cu suliman, dar chiar fără asta, era albă la faţă şi avea ochi mari, senini, veseli.

— Să-mi trăieşti, stăpînul meu! M-ai chemat, nici nu m-ai lăsat să-mi fac somnul.

În loc de bineţe, boierul mugi ca un urs şi sări în picioare, vînturîndu-şi pumnii:

— Te omor, tîrfă!

Boiereasa îşi plecă uşor capul şi se trase înapoi spre uşă, privindu-şi vîrfurile botinelor de catifea, ca la joc:

— De mă păleşti în cap, boierule, au să ţi se vlăguiască mîinile, picioarele!

— Malka! Eşti... o viperă!

Boierul se lăsă greoi înapoi pe locul său, şi laviţa trosni; speteaza ei, acoperită cu un chilim verde, pîrîi, boierul se foi mînios, scoţînd din buzunarul nădragilor de catifea sinilie, cusuţi cu înflorituri o scrisoare făcută sul. Mîinile mari îi tremurau; desfăcînd epistola, boierul citi cu glas hîrîit, întretăiat:

— „Prietene, Nikita Alexeevici! În drum spre Viazma, îţi trimit, boierule, binecuvîntarea mea patriarhală...

Boierule, nu în zadar au poreclit-o pe femeie strămoşii noştri, chip al ispitelor diavoleşti, şi porunceau, după Domostroi [1], s-o învăţăm să-şi zăgăzuiască pornirile minţii cele copilăreşti, povăţuindu-ne să-i ascundem frumoasele amăgiri trupeşti în ţesături de mătase, ori de pînză aspră. Malka, soţia ta, e iubitoare de cărţi şi a fost învăţată prin înţelepciunea mea; totuşi nu se potriveşte şiretenia femeiască cu înţelepciunea bărbătească, hîrsită sub greul legilor dreptăţii... ca să grăim altfel — mai presus de toate înţelepciunile şi bunurile cele mai de preţ, femeia ce se trage din Eva, mama omenirii,

[1] („Orînduiala casei", în l. rusă), un fel de cod de reguli şi poveţe, cu privire la viaţa de familie şi la căsnicie, alcătuit în Rusia, în sec. XVI.

îndrăgeşte desfrîul ! Se cuvine să afli, boierule Nikita, cele ce s-au petrecut în noaptea aceea, cînd tu, băut zdravăn, ai dormit în chilia noastră ce slujeşte drept trapeză : Malka boiereasa, s-a dăruit desfrîului împreună cu Siomka, posluşnicul meu păzitor şi îngrijitor de odăjdii.

Am văzut-o chiar eu cu ochii mei, dezgolită cu neruşinare, făr-de cămaşă pe ea ! Desfrînata — e păcat să şi vorbesc — nu-şi acoperea goliciunea decît cu părul despletit. Kika o lepădase lîngă crivat ! Iară tu, boierule şi prietene, ar trebui să-i bagi minţile în cap cu gîrbaciul, fără a uita puterea ta asupra ei şi făptura ei de femeie, socotind-o pe femeie drept un copil. Nu se iscă din aceasta nimic rău ; se cade însă a se drege la loc ţinerea de minte celui lipsit de ea. Şi eu aşa aş face cu ea, punînd-o într-o cămaşă de pînză, udă, şi i-aş da o învăţătură zdravănă, în iatacul ei. Aşa, prin pînza udă, nu se pricinuiesc răni, şi nici măcar nu rămîn semne pe trup ; o ştiu, că am încercat-o de multe ori... Doar pornirea ta să ţi-o domoleşti, să nu te aprinzi şi să nu loveşti prea tare cu gîrbaciul ! *Nikon*".

Chipul palid al boieresei se îmbujoră ; ea rosti încet făcînd un pas spre masă :

— El te învaţă să mă baţi cu gîrbaciul ? El, care m-a ademenit de la bărbatul meu legiuit, el, cel care mi-a descoperit cel dintîi goliciunea, din cap pînă la călcîie, mi-a cruţat doar kika de pe creştet, iar sînii dezgoliţi şi pîntecul mi le-a uns cu oloi, şi apoi... m-a culcat în patul său ?... da, toate acestea mi le-a făcut...

— Malka ! Taci, taci o dată ! Boierul îşi plecă fruntea pe masă, ascunzîndu-şi ochii.

— Ba nu ! O dată ce m-aţi stîrnit, iată ! Pe Grigori Ziuzin, fratele tău, l-au scos din voievodat, cu cnutul l-au bătut, din porunca ţarului... dar se potriveşte oare Grigori cu fratele Nikita, are oare puterea lui ? Cine l-a ajutat pe Grigori să ia banii stăpînirii, agonisiţi din băuturi, cu anasîna, cu japca să-i smulgă de la starostii de crîşme şi de la vînzători ? Dar pe Nikita, de ce nu l-au bătut ? Dar de ce Nikita e acoperit, şi de cine ? Şi pentru ce rămînc acoperit ?

— Taci, viperă !

— Înaltpreasfîntul, el este al doilea ţar ! Dar plocoanele ? Sărăriile, cuptoarele de leşie de prin păduri... ştie oare boierul Nikita, pentru ce are parte de atîtea plocoane ?...

Boierul își înălță capul și izbi cu pumnii în masă, răcnind :

— Tacă-ți gura ! Piei din ochii mei ! De bătut nu te bat ; dar, de s-o întîmpla să prind vreun nemernic la tine-n casă, pe amîndoi vă leg fedeleș și vă arunc să vă mănînce de vii ursul, precum făcea odinioară țarul Ivan Vasilievici.

Boiereasa plecă. Ziuzin începu să bea în neștire din miedurile amețitoare, dregîndu-le cu vodcă și murmurîndu-și în barbă :

— Un car de minte are înaltpreasfîntul ; dar uite că, pe semne, puterea zavistiei face și dintr-un deștept un nătîng ! Boierul își privi mîinile, gîndind : „Labele astea doar de prins urși îs bune... iar pe nevastă... și, pe deasupra, o nevastă iubită și isteață... nu, patriarhule ! Asta, nu ! Și acum, ia să vedem ce mai face nevolnicul ?“ Boierul se sculă.

Amețit de băutură, abia ținîndu-se pe picioare, călcînd greu, intră în beciul fără ferestre, la urs. În încăpere era întuneric și duhoare. Doar ochii fiarei scînteiau ca jăratecul.

— Hei, cîinerule !

— Aci-s, boierule !

— Adu lumină și ia-ți mănușile de piele, cu șireturi. Da, pînă una alta, dă-mi o chingă de piele crudă !

— Îndată, boierule !

Cîinerul, cu strai albastru înverzit de lumina celor două făclii, cu cizme galbene din piele de capră, ieși la iveală cu luare-aminte, proțăpindu-și barba spînatică. Înfipse făcliile ce duhneau a funingine după stinghia bătută în perete, în lăcașurile cioplite anume. Scoase din brîu și-i întinse boierului mănușile și o chingă lungă. Ursul mîrîi, își zornăi lanțul și se ridică în două labe.

— Păzea, boierule ! Acu te pălește fiara !

— Pălește rău ?

— Păi, iac-aci a făcut podeaua copaie — în fiece zi strîngem surcelele și le dăm afară...

— Ei, sfătuitorule, i-a du-te la masă, acolo, unde am mîncat eu — vezi c-au mai rămas ceva oase și carne : adu-le-ncoace !

Cîinerul făcu rost de un ciur și aduse-n el oase amestecate cu bucăți de carne de berbec. Boierul își puse mănușile de piele, făcu un pas spre fiară și strigă :

— Ho ! — și-i vîrî sub nas o bucată de carne.

Fiara ridică laba gata să-l lovească, dar o lăsă jos, fornăi, înhăţă cu lăcomie carnea şi o înghiţi pe nemestecate.

— Ho ! — boierul îi întinse încă o bucată de friptură.

De astă dată, fiara nu mai înşfăcă bucata aşa de iute şi cu atîta lăcomie ; pe urmă, cu mişcări ca de om, luă bucăţile, toate pînă la una ; oasele le rodea, carnea o înghiţea pe nemestecate.

— Filatko ! Ia să-i spui lui Timoşka să hrănească fiara, că uite, e flămîndă ! — şi să-i dai zilnic de băut, în copaie.

— Ei, boierule, cînd se satură de mîncare, se apucă să facă pozne, răspunse cîinerul. Uite, rupe podeaua, rage şi zăngăne lanţul, de vuieşte toată casa — aude că se spetesc cîinii tot lătrînd în cîinărie, şi se vînzoleşte şi mai rău... păzea, că te păleşte !

Ursul îşi ridică laba, izbi, dar boierul feri lovitura. Fiara se aprinse, dădu sprinten cu laba de jos în sus, dar, şi de astă dată, boierul se feri.

— Ti-ii ! da-tare dibaci eşti, boierule !

— Da-ce, dobitocule, nici nu-ţi cunoşti stăpînul ? ! — se aprinse boierul. Cînd se mînia, Ziuzin se holba sălbatic şi era iute în mişcări. Îşi smulse caftanul de pe umeri, îl lepădă fără alegere în gunoiul de pe jos apoi, vîntură chinga înaintea ochilor fiarei ; aceasta se lăsă jos şi-şi întoarse botul într-o parte, dar Ziuzin şi încălecase pe ea. Ursul se ghemui de tot, fornăind de ciudă.

— Hei, Filatko, aţîţă-l !

— Îndată, boierule ! Stai că dau cu ţapina într-însul ! Cîinerul se repezi afară din beci.

— Stai, aşteaptă ! Dacă stai ca un neghiob, îţi frînge braţele, picioarele... bombănea boierul vîrînd cu putere chinga în gura fiarei, şi legînd-o la ceafă.

Cîinerul se întoarse cu ţapina. Boierul, aruncîndu-i priviri piezişe, îndoi laba neascultătoare a fiarei, îi puse mănuşa, îi strînse cureaua la încheieturi.

— Mi-ai adus o oişte, pentru diavolul ăsta ! Îndoi cealaltă labă a fiarei şi o legă la fel ca pe cealaltă. Apoi păşi în faţa fiarei, luă lanţul şi sili ursul să se ridice pe picioarele dinapoi. Cu mîna slobodă, cuprinse mijlocul fiarei şi zise :

— Las-că ai să-ţi cinsteşti tu acu stăpînul ! Filatko, strigă băieţii să scoată afară scîrna, să-i aducă paie...

Slugile ridicară caftanul boierului, scoaseră afară gunoiul, aşternură pe jos paie şi aduseră o copaie cu apă...

— Ia, cărați-vă de aici! Îi dau drumul din lanț!

Fiara se scutura, tremura, își rotea mînioasă capul, neștiind ce i se pregătește.

Slugile ieșiră. Boierul nu dădu drumul ursului din lanț, dar dezlegă chinga și-i smulse mănușile din labe.

— Ei, nu-i nimic! Ne mai jucăm noi amîndoi, doar sîntem prieteni — atunci, te slobozesc din lanț, și te pun să joci...

Stînd la ușă, cîinerul privea, părîndu-i-se lucru ciudat și înfricoșător că fiara nu-l lovea pe boier, nu-l sfîșia cu colții, ci doar se uita chiorîș la el, rînjind, ca un dulău. Dar și cîinerul rînjea în sinea lui: boierul plecă din beci, plin de gunoi și de păr de urs.

Afară, în curte, Ziuzin răcni:

— Hei, slugilor! E gata baia?

— E gata și baia, și aburii, totu-i orînduit, boierule! răspunse careva din ferestruica îngustă a băii.

Boierul stărui:

— Dar am acolo cămașă curată, și albiturile de trebuință?

— Ai de toate, spală-te sănătos!

— Să vină și băieșii, dar pe rînd! Și boierul își zise-n sine: „E-eh! Azi fac o baie de aburi, grozavă!"

Boiereasa Malka cunoștea nazurile soțului ei: cînd se mînia pe ea, ori pleca la vînătoare, ori se ducea la cînerie. Acolo își făcea de lucru cu cîinii, pînă pogora întunericul peste fire, după care intra la baie unde și înnopta. I se aducea acolo cvas la gheață, ba chiar și mieduri tari, tot la gheață.

Îndată ce se lăsă perdeaua cenușie a înserării peste pămînt, și sunară clopotele pentru vecernie, boiereasa o chemă pe „codoșică". Așa era poreclită de slujnice o miloagă oploșită în casa boierului Ziuzin.

Cînd „codoșica" se înființă la boiereasă, aceasta trimise slujnicele în odaia lor.

„Codoșica" făcea de bună voie pe măscăriciul. Cutreiera de capul ei prin tîrguri și pe ulițele înțesate de lume, culegînd tot felul de zvonuri ca să le șoptească apoi la urechea boieresei. Purta un armeac stacojiu împodobit la poale cu horbotă

de fir, iar sus, la guler și pe margini tivit cu mătăsuri cusute cu mult meșteșug. Sub armeac avea un saian de catifea neagră cu funde la umeri, și cu bumbi de peruzea ; pe cap purta o căciuliță țuguiată, în vîrf cu un mic zurgălău de argint.

— Știi, codoșico, ce-am să-ți spun ?

— Nu știu, boiereaso, săruta-ți-aș ochii senini...

— Mi s-a urît cu bărbatul meu, cel hărăzit de Dumnezeu, ia-n sfătuiește-mă, ce-i de făcut ?

— Vai, cuconiță, în treaba asta cred că știi și matale ce-i de făcut, ba chiar știi mai bine ca mine... doar atîta aș zice și eu : era și vremea să ți se facă lehamite de ursul ăsta flocos ! Că nu prea-și vede de nevastă... atîta știe, să gonească iepurii și să înghesuie-n izbe fetișcanele... le momește cu bănuți de aur și se culcă cu ele, cu care-i poftește inima.

— Ei, asta-i ! Ei, și am zărit din fereastră, de la scară, un crăișor voinicel, și tare-aș dori să mă drăgostesc cu el...

— Ei, mare lucru ! Drăgostește-te pînă n-ăi mai putea, dar să nu te apuce zorile în culcuș cu el, cuconiță !

— Ptiu, că isteață mai ești ! Și vorbești mai abitir ca mine, mai cu scaun la cap...

— Cînd mijesc zorile, turturica mea cu ochi senini, oamenii de treabă încep să forfotească ; popa trage clopotele, apoi — țîști la băutură. Ține minte de la mine, fetico : noaptea, cît o fi de lungă, din dragoste să nu bei peste margini... în zori să fii acasă... cînd vine boierul de la vînătoare, de nevastă i-e grija cea mare... vîră mîna în așternut... e cald oare ? Altă treabă n-are !

— Vai, că bine se pricepe ea la toate ! Codoșico ! Ia scoate-mi din sipetul ferecat de colea, de sub căpătîiul laviței, rasa de monahiță. Mă îmbrac cu ea, îmi acopăr kika cu vălul negru... ei, și-mi pun botinele negre, moi...

— Toate ți le dau, acuși, cuconițo... te-oi găti, și te-oi îmbrăca... numai fețișoara să ți-o speli ; că monahițele, turturico, nu-și dau cu sulemeneli ; ți-oi da nițeluș cu căneală sub ochișori, și ți-oi face niște încrețituri, c-un cărbunaș subțirel...

— Nu, codoșico ! N-am de gînd să semăn cu o cioară... și apoi cine o să-și dea seama de suliman, în întuneric ?

— Ei, treaba matale, istețica mea... ți-am dat o povață, și ajunge ! Ei, hai să ne gătim, să ne îmbrăcăm...

— Şi încă ceva : dă-mi serpentina [1] patriarhului, cu arhanghel, din besacteaua ceea de la oglindă, că altfel uit, şi pot să dau peste strajă ; doar trebuie să trec prin Kremlin.

— Dar ce are straja cu serpentina ?

— E semnul patriarhului... straja îl cunoaşte, nu mă opreşte. Vino cu mine, ia cheile şi încuie uşa... ia amîndouă cheile : de la iatacul meu şi de la palatul patriarhiei.

— Du-te, du-te sănătoasă, frumoaso cu ochi senini. Dacă trebuie, oi veghea cînd pleci. Să te ajut să te dezbraci ?

— Nu... mă dezbrac singură, n-avea grijă.

— Fie-ţi calea ca puful cel moale, turturica mea !

Boiereasa plecă pe scara din dosul casei. Codoşica încuie uşa după ea. La înapoiere, pe cînd urca scara, codoşica îşi zicea în gînd : „Bărbatul de,... mereu cu treburi şi cu petreceri... de ce să nu petreacă pe ascuns şi ea, cînd e tinerică şi chipeşă ? Uite, chiar ţarevnele : cu cîtă străşnicie sînt păzite, şi tot cheamă la ele tot felul de monahi şi schilozi, cu ţoale de pînză proastă pe ei, cu lanţuri ; dar cînd îşi leapădă zdrenţele şi-şi spală mutrele zugrăvite, îndată ies la iveală nişte voinicei de toată frumuseţea şi — hai în terem [2] cu ei !" Codoşica îşi ciupi negul mare din bărbie, rostind cu glas scăzut :

— Iar de se va dovedi o boiereasă vinovată de isprăvi desfrînate în paguba bărbatului ei, parte de gîrbaci avea-va trupul ei îngrijit...

Boiereasa ieşi pe uşa de sub scară şi trecu pe portiţa gardului de pari. Cîinii dintr-un ungher depărtat al curţii începură să latre, dar se potoliră curînd.

Ieşind pe întinderea pieţei Kremlinului, boiereasa simţi că i s-a făcut cald. Îşi pipăi serpentina de la piept, sub acoperămîntul ei : nu degeaba o socoteau bizantinii drept talisman... iacătă, cum înfierbîntă !...

În depărtare, dincolo de zidurile Kremlinului, înspre apa Moscovei, se zăreau văpăile unui foc ; turlele bisericilor din

[1] Medalion plat, pe o parte avea chipul unui arhanghel, iar pe cealaltă, nişte şerpi.

[2] În vechime, partea din casă, locuită numai de femei.

Kremlin se învăpăiau uşor, crenelurile zidurilor ba se roşeau, ba se întunecau din nou.

Nu era lăsat oricine să intre în Kremlin, dar la Uspenski se făcea slujbă pentru boieri şi cinovnici. În lumina împîclită din biserică se vedea o mulţime de capete mişcîndu-se.

— Sînt boieri, la slujbă... nu-i bine să mă vadă careva. Tii, dar sînt în veşmînt de monahiţă. Uitasem de rasă — parc-aş fi băută...

O caraulă de streliţi trecu, cu tăişele baltagelor sclipind viu dar nu luă seama cîtuşi de puţin la femeia în negru.

Malka descuie uşa tainică de la scara ce dădea spre paraclis, simţind c-o străbat fiori de gheaţă.

— Am venit nechemată... şi nici măcar numele nu i-l cunosc...

Îşi amintea nedeslușit că scara ducea spre coridorul pe care se aflau chiliile.

În coridor, chiar lîngă uşă, o întîmpină cu o lumînare în mînă diaconul Ilia al patriarhului.

— A... boiereasa ! Dar cum, nu ţi s-a spus, că înaltpreasfinţia sa a plecat ?

— Nu la el am venit... Uite, ţine şi taci !

Boiereasa scoase din deget un inel de preţ. Diaconul îi înlătură mîna întinsă :

— Nu iau plocoane. De cine ai nevoie ?

— Nu de tine ! Mai e încă unul aci...

— Semion doarme.

— Asta-i uşa lui.. intru la el !

— Nu, nu se poate. Înaltpreasfinţia sa ştie tot !

— Nu mi-e frică de nimeni şi de nimic ! Nu mă tem decît de stavilele din calea mea... Păzeşte-te, diacone Ivan Suşerin ! Puterea mea e mai presus de a ta...

— Boiereasă Melania, nu mi-e teamă de puterea ta !

— Mă păzeşti, ca un eunuc, pentru înaltpreasfinţia sa !

— Nu ! Îl păzesc pe tînărul acesta de urgie şi de pedeapsă ! Şi aşa i s-a poruncit o trudă peste puterile lui. Nici nu-ţi trece prin minte ce-ar păţi flăcăul, de-l mai ademeneşti vreodată...

— Ce rost are să ştiu ce va fi mîine cu mine, cu voi ? Aşa vreau să fac eu — astăzi şi aşa fac ! Ce, nu orbecăim în întuneric ? Nu ştim, nici tu, nici eu, ce o să fie mîine. De ce îl păzeşti ? Doar nu-i femeie...

— Nu e ; dar, din pricina ta, va fi pedepsit în aşa chip, încît nu va mai fi bărbat. Pleacă, boiereaso !...

— Eşti un nefericit, Ivane ! Cu făptura veştejită, cu ochii căzuţi în găvane, îţi cade părul... curînd rămîi pleşuv. Pizmuieşti bucuria iubirii altora !

— Nu, boiereaso, sînt fericit... Am şi eu dragostea mea, cărţile mele şi scriu curgător — cerul mi-a binecuvîntat ursita.

— Ascultă o clipă, diacone Ivan ! Să nu ne vrăjmăşim... N-am să intru la el, dar tu ai să-l trezeşti din somn, ca să mă petreacă pînă acasă — e primejdios să mă întorc singură.

— Făgăduieşte-mi, boiereasă, că nu-l ademeneşti pe flăcău la tine.

— Îţi făgăduiesc : o să-i dau curînd drumul.

Diaconul intră în chilie şi-l trezi pe Senka.

Cînd ajunseră aproape de gard, boiereasa îi spuse lui Senka:

— Stinge făclia ! Să ne-nţelegem aci...

— Ascult, domniţă.

— Mîine, Semioane, cînd va bate clopotul din Frolovskaia ceasul unu după amiază, vino la răscrucea Varvarski, în paraclisul Iverski. Voi fi în veşmînt de călugăriţă...

— Bine, domniţă, am să vin. Rămîi cu bine.

— Lasă-mă să te sărut, ca să nu uiţi...

— Vai, ce bucuros sînt... dar mi-e frică...

— Să nu-ţi fie frică ! Uite, na ! Ei, încă o dată — na ! Şi acum, vii la mine ?

— Nu... i-am făgăduit lui Ivan.

— De coşciug cioplit şi de cruce să aibă parte Ivan al tău ! Să nu uiţi : pe mîine...

Şi boiereasa se mistui în întuneric.

Dimineaţa Senka se gătea să plece în oraş. Diaconul Ivan îi spuse :

— Aşteaptă puţin... Înaltpreasfîntul, după tagma lui, n-are voie să încingă sabia... I s-a hărăzit doar o sabie duhovnicească; dar are ceva într-o chilie închisă cu lacăt, şi am cheia de la ea...

— Ce chilie, părinte, şi ce rost are ?

— Acolo e armurăria... Înaltpreasfîntul face plocoane dintr-însa boierilor şi feciorilor de casă ai patriarhiei, le dăruieşte ce-l lasă inima. Să mergem acolo. Pe tine te-a blagoslovit cu două pistoale.

Cînd intrară în chilioară, cu o fereastră îngustă, Senka zări pe pereţi săbii, securi, baltage, pistoale. Pe o masă lungă erau alte arme.

— Iată, Semioane, astea-s ale tale ! spuse diaconul arătîndu-i două pistoale.

Senka le pipăi şi le împinse de o parte :

— Rogu-te, părinte Ivane, blagosloveşte-mă cu buzduganul ăsta !

— Nu se poate... mi-e frică să nu îndeplinesc vrerea patriarhului.

— Cu pistoale e multă bataie de cap pînă le-ncarci, şi pe deasupra să mai ai grijă de cremene, de cornul cu iarbă, de plumbi, să-i păstrezi... hai să mergem, nu iau nimica !

— Vai ce om eşti ! Şi, de ce ţii aşa la buzdugan ?

— Uite, buzduganul are coada cu belciug şi cu o curea trasă prin belciug — de parcă pentru mine e făcută... ţi l-ai atîrnat la cingătoare, sub caftan, şi nu mai ai grijă !

— Eşti un tont ! Pistolul sperie mai mult ; nu oricine sare asupră-ţi, cînd te vede cu el în mînă, pe cînd de buzdugan, ori de baltag, nu se teme aşa... şi nici nu-i de luptă, ci-i un semn de vrednicie, la căpetenii. Ei, ce să fac ? Ia-l ; îl aduci înapoi, dacă l-o cere stăpînul.

— Ia uite ce greu e, de oţel ! Îţi mulţumesc mult.

— Vezi să nu-l pierzi... ei, îţi mai dau ceva.

Ivan îl duse pe Senka la o ladă mare, ferecată la colţuri cu izvoade de fier, aflată lîngă fereastră. Aci, băiete-s zale. Sub caftan nu se cunoaşte. Tu eşti destul de voinic ca să porţi aşa ceva — slujeşte în loc de lanţuri dreptcredincioşilor.

— Da la ce-mi trebuie, părinte Ivane ?

— Trebuie să te păzeşti... poate să te taie careva pe la spate, şi mi-i milă de tine... Şi diaconul adăugă gînditor, ca pentru el : pe un drum greu l-ai trimis, stăpîne !

— Ce zici ? Să-ţi fac pe voie ? Dă-mi, părinte, zaua cea mai scurtă, cu poale de aramă.

Senka îşi scoase caftanul şi-şi puse zaua. Fiind scurtă, sub ea se încinse peste cămaşă cu cureaua, şi-şi atîrnă buz

duganul de cingătoare. După aceea, se încinse şi cu brîul albăstrui peste caftanul de scarlat trandafiriu.

— Aşa e bine, Ivane !

Diaconul îl blagoslovi cu semnul crucii.

— Molima bîntuie fiindcă lumea e rea. Purcede către ea, tinere, precum făcut-a şi Osleabia monahul...

După ce se îmbrăţişară, Senka plecă.

Pe măsură ce Senka se apropia de răscrucea Varvarski, îi zvîcnea tot mai năvalnic sîngele în cap — era stacojiu în obraz. Îi vuiau urechile. Se temea că nu va auzi bătaia orologiului din turnul Spasski. Se străduia să-şi adune gîndurile : ce să-i răspundă boieresei ? „Mă ademeneşte... dar nici eu nu pot răbda fără ea... Mă paşte năpasta din partea patriarhului ! Ei, mai bine, fug cu Timoşka !"

Vremea se scurgea încet. În cele din urmă, clopotul din turnul Frolovski bătu o jumătate de ceas după-amiază, Senka zări o călugăriţă înaltă, sulemenită, care intră închinîndu-se în paraclisul cu uşa larg deschisă şi aprinse o lumînare la icoana Mîntuitorului.

El se apropie de uşă. Ea, abia stăpînindu-se, păşi spre el. Porniră împreună. Ea părea tot mai grăbită. Cînd nu întîlneau trecători pe uliţă, ea îi lua mîna grea, neascultătoare, şi o strîngea la pieptul ei. Mîna lui era izbită de bătăile inimii ei. Nu luau în seamă nimic şi pe nimeni. Întîlneau oameni cu tărgi pe care zăceau bolnavi care gemeau. Tărgile erau aduse la cea mai apropiată biserică. Acolo popa ieşea în uşă, rostea o dezlegare, apoi mormăia rugăciunea prohodului pentru sufletele celor aflaţi în pragul morţii. Clopotele băteau jalnic pretutindeni în oraş...

— Încet, tare încet trece vremea ! Oh, de ce nu pot să merg mai iute...

Ocoliră parte din zidul Kremlinului, ajungînd în Slobozia Kislovka. În Kislovka locuiau croitoresele şi fetele care trudeau la lucru de mînă în meşteşugăriile ţarinei. O bătrînă, curat îmbrăcată, le deschise uşa.

— Cine-i ? Pe cine aduce Dumnezeu ? Creştini sînteţi ?

Boiereasa îşi smulse vălul de pe *kika*.

— Bucuria inimii mele! Boiereaso, maică! Iată la cine am să mă rog, ca la Dumnezeu, pentru Fiokluşka-surioara...

— O odaie pentru noi, Marta! Şi să nu ne pîndească nici un ochi străin...

— Vai, maică dragă, dar cine să te mai pîndească, acu? Toţi cei ce se tem de Dumnezeu aleargă la biserici, iar cei răi şi beţivi hălăduiesc în crîşme, pînă se-ntunecă... fiecare unde-l goneşte molima...

Intrară în iatac. Bătrîna ieşi. Boiereasa trase zăvorul la uşă. Veşmintele călugăreşti cădeau în grabă pe podea, iar peste ele şi cele de boiereasă, boţite, împreună cu plasa de păr, din fir de aur.

— Vai, ce za ai! Ce frumos sună, şi ce grea e!

Senka o trase de pe umeri.

— Semion! Craiul meu din miez de noapte!

— Boiereaso!

— Zi-mi Malka! Melania! Malka, Malka!

— Parc-ai fi nebună...

— Hi-hi... Sînt nebună, e adevărat... sînt nebună din pricina ta, craiul meu!

Boiereasa se învăpăiase toată, era foc şi pară. Cîrmîzul şi albelile îi pieriseră pe jumătate, sulimanul mînji obrajii şi buzele lui Senka.

Pe cînd se aşezau la masă, Marta udă prosopul de la spălător şi-i spuse lui Senka:

— Ia, şterge-ţi obrazul, norocosule, frumuşelule! şi-i şterse faţa, cu mîna ei.

Făcînd mereu plecăciuni, bătrîna o îmbia pe boiereasă cu miere dreasă cu cuişoare, cu covrigei cu zahăr, cu dulceaţă de smeură; nu se aşeza la masă, ci la o parte, pe-o laviţă; apoi, şchiopătînd, se ducea undeva, aducînd vodca dreasă cu poame şi ierburi, poame zaharisite şi turuia făr-de istov:

— Boiereaso, maică dragă! E o năpastă cu Fiokluşka mea, o năpastă făr-de putinţă de scăpare! I-a moşit ea, Fiokluşka, pe ţarevicii Semion şi Ivan Alexeevici, şi pe ţarevne, tot ea, Fiokluşka, le-a moşit... ei, cîţi ani a fost ţinută sus la ţarina Maria Iliinişna... Dar mănîncă, bea, îmbie-ţi crăişorul drag... Ia uite, ce flăcău e, de toată frumuseţea!

— Blînduţul meu... Nu bea, nu mănîncă, numai cu dragostea se satură... Zi-i înainte !

— I-ii... ce pacoste i-a căzut pe cap, boiereaso, maică dragă ! Fiokluşka, cu mintea ei de neroadă, a luat la baia măriei ei, din talgerul ţarinei, doar o ciupercă... totdeauna se prăjesc la baie ciuperci pentru ţarină şi pentru ţarevne, ba se coc şi felurite cepe... iar cu grija fripturilor şi a gustărilor de la baie a fost atunci boiereasa lui Bogdan Matveici Hitrovo — ce să mai zic, o urgie de muiere, rea şi vicleană ; ei, şi-a supus-o ea pe Fiokluşka la iscodiri, apoi, i-a şoptit ţarinei la ureche toate cele. Iar ţarina a şi poruncit : „În dibă cu ea ! Cică ar fi urzit fel şi chip de blestemăţii împotriva sănătăţii măriei sale !“ Dar uitase că Fiokluşka stătea pe lîngă ea de douăzeci de ani şi mai bine... şi, pe deasupra : „Ticăloasa de roabă... a cutezat să se înfrupte cu bucate din talgerul domnesc !“ Şi atunci, boiereaso, maică dragă, au luat-o pe bătrîna, pe Fiokluşka mea, şi au tras-o-n dibă, au perpelit-o pe foc... i-au scrîntit, i-au ars mîinile, picioarele, precum şi părul — şi acu zace bătrîna întemniţată, la pristavi, şi n-are voie nimeni să vină s-o vadă... Roagă pe înaltpreasfinţia sa, boiereaso, maică dragă, ca s-o apere ; că, altminterea, piere biata de ea, pentru un lucru de nimic, pentru o afurisită de ciupercă...

— Urîtă treabă, Marto ! Au făcut din ţînţar armăsar — vezi Doamne c-ar fi pricinuit o pagubă stăpînirii. Aci, mai cu seamă, trufia ţarinei e de vină : „A cutezat, zice, să spurce talgerul“. Fireşte. Am să-l rog pe preasfîntul pentru bătrînă ! Cei mari îl socot pe om asemenea cîinelui, de stă mai prejos ca neam ; şi boierii, după ei îşi potrivesc măsura cinstirii, a trufiei : cică robul, ţăranul nu e om, ci cîine, ba şi mai rău, pe cînd ei, fără robi, nici măcar un pas nu ştiu să facă... înţoliţi în catifele, dar mereu beţi, şi împuţiţi ca mortăciunile...

— Aşa e, boiereaso maică, aşa e...

— Ia banii, mătuşă Marta ! Ţine, pentru că ne-ai omenit, pentru bucate, pentru adăpost...

— Vai, milostivo ! Dar pentru ce să-ţi iau banii ? Îmi ajung şi cei ce-mi dau alţii... agonisesc şi eu de la unul, altul... uneori, ştii, le las odăile : să bea, să petreacă, să se drăgostească şi ei, de...

— Ia, şi taci mîlc, ca şi cu alţii. Şi păzeşte-te de pîri : de te pîrăşte careva, ajungi la cazne, la bătaie.

— Mă păzesc, maică dragă, nu primesc oameni necunoscuţi.

— Ei, noi ne ducem sus, în odaie — mai stăm olecuţă şi apoi ne vedem de drum.

— Duceţi-vă sănătoşi, dragii mei, şi apoi ieşiţi pe scara din dos... să vă dea Dumnezeu cale fără primejdii.

Boiereasa şi cu Senka urcară în catul de sus.

Boierul Nikita Ziuzin se întrecuse cu măsura, dormind la baie neasemuit de mult. Cînd se trezi întrebă de boiereasă.

— Cheam-o aici, robule !

— A plecat, boierule ! răspunse vătaful.

— A plecat... cum şi ce fel ?

— În veşmînt de monahiţă. A plecat singură.

— Dar codoşica ?

— Măscăricea ? Aia stă în terem, ori la slujnice...

— Adu de mîncare ! Pe deasupra strînge pentru urs niscai oase la bucătărie, ceva carne d-aia mai proastă ; mănînc, beau şi p-ormă, mă duc la urs, să văd ce face. În drum — s-o strigi pe codoşică să vină grabnic la mine !

— Am înţeles, boierule ! Vătaful ieşi.

Codoşica sosi împopoţonată în straie noi.

Purta scurteică : jumătate din catifea smeurie, cu cusături galbene pe mîneci, jumătate din atlaz galben, cu cusături smeurii ; avea în cap aceeaşi tichie, cu zurgălău în vîrf, iar în picioare, iminei de safian roşu-aprins, tot cu zurgălăi în vîrful boturilor aduse în sus.

Vătaful aduse bucatele pe care le poftea boierul de obicei — friptură de berbec, cu usturoi.

— Şezi, codoşico, bea şi mănîncă cu boierul.

— Nu mi-e foame, boierule, tătucule !

— De ce oare ?

— Nu se cade ca măscăriciul să stea la masa boierului.

— A, ştii rînduiala, vrăjitoareo ? !

— Vai, boierule ! Ce vorbeşti, boierule ? ! Nu-s de fel vrăjitoare, ferit-a sfîntul.

— Ei, vrăjitoare nu eşti, dar codoaşă-mi eşti... nu d-a surda te-a poreclit lumea aşa — fiindcă eşti părtaşe la rele !

— Nici asta n-are baba pe suflet.

— Hai, spune, unde s-a dus boiereasa Malka ?

— Să se roage, boierule : acum, toată lumea nădăjduieşte în Dumnezeu...

— V-a înmulţit aşa de mult, pe voi, băsmuitorii ăştia, Malka, încît acu umblă milogii de colo colo cu vorbe de pîră... Las-că vă alung eu pe toţi, şi pun la poartă un urs muştruluit... o să vă înşface cu labele şi-o să vă crîmpoţească.

— Vai, dar cu ce am păcătuit ?

— Eşti părtaşă la blestemăţiile boieresei... Asta e ! Ei, pe cînd ea se îndeletniceşte cu izbăvirea sufletului, să-mi arăţi giumbuşlucurile tale de măscărici. Ia, fă o tumbă, hai — dă-ţi poalele peste cap !

— Îs prea bătrînă, boierule, ca să mai fac tumbe !

— Ei, şi ? Iacătă, am un urs, adus de-a dreptul din codru : e fiară slobodă şi tot îl muştruluiesc ca să joace cum vreau eu... Şi pe un bătrîn îl pot sili să joace. Hai, bea !

Boierul turnă din carafă — umplînd un pocal de mied tare.

— Vai, boierule, tătucule... şi fără mied abia mă mai ţin pe picioare, aşa că de beau o să cad grămadă.

— Să nu mi te împotriveşti !

— Nu pot, iartă-mă !

— Arhipîci ! strigă boierul întorcîndu-se spre sluga care stătea la uşă : Aţi dat de mîncare ursului ?

— Nu, boierule ! Tişka se gîndea să-i dea să mănînce dar văzînd că te-ai trezit, nu i-a mai dat : „Boierului îi place să-i dea el !“

— Bine ! Ei, pare-mi-se, c-aşa mi-e scris : să hrănesc fiara cu baba asta.

— Drac flocos, ţînc de urs, iată cine eşti matale, păcătosule, nu eşti boier !

— Mă ocărăşti, ai ?

— Da cum vrei să te socot ? Să ştii că neamul meu e doar olecuţă mai prejos ca al tău, doar c-a scăpătat.

— Auzi vorbă : el a scăpătat, iar tu te-ai făcut măscărici ; ei, de aia n-ai parte de prea multă cinstire. Hai, bea !

— Tare lat ai crescut, dar poarta-i strîmtă, n-ai cum să treci prin ea !

— N-am să trec, ai ?

Laviţa trozni sub povara boierului care se făcu că vrea să se ridice de la masă. Codoşica dădu din mîini, spăimîntată :

— Nu te scula, nu te scula, boierule !

— Bea !

Codoşica goli pocalul cu mied tare, începu să tuşească, şi se înecă ; îşi şterse gura cu poala scurteicii, şi-şi trase răsuflarea.

— Ei, dar tumbe tot nu fac !

— Şuguieşte, dar pune-ţi strajă gurii ; că, ştii, ţarul Ivan Vasilievici i-a turnat unui măscărici, tot de neam dvorenesc, asemenea ţie, un blid de ciorbă fierbinte în cap, pentru o glumă proastă, şi apoi i-a vîrît jungherul în coaste. Hai, zi-i o cîntare, ori spune niscaiva istorii ! — Boierul trase spre el carafa grea cu mied fiert, trase o duşcă zdravănă chiar din carafă, îşi şterse mustăţile şi barba cu mîneca straiului de catifea, şi porunci din nou : Hai, zi-i o cîntare.

— Da' ce, de ieri, de alaltăieri mă cunoşti pe mine ? N-am glas ; de vrei, îţi cînt cocoşeşte, ori latru ca zăvodul... apoi mai pot să şi miaun ca mîţa...

— Nu-mi trebuie aşa ceva... hai, dă-i drumul, fă niscai vrăji...

— Ei, istorii pot să povestesc, chiar cu glas tare, dar poate să se-ntîmple să nu fie cine ştie ce iscusite... Atîta numai, să-mi făgăduieşti pe cinstea matale de boier, că n-ai să mă sperii cu ursul !

— Bine, vrăjitoareo, îţi făgăduiesc, naiba să te ia !

Codoşica se aşeză pe laviţă, de o parte, picior peste picior, îşi sprijini cotul în genunchi, îşi rezemă în palme obrazul năpădit de negi şi începu să-şi depene povestea cu glas scăzut :

Mergea pe cîmp, pe cîmpul neted
Un tînăr voinic, hoinar petrecăreţ,
Şi a ajuns flăcăul la un stîlp,
Stîlp din piatră tăiat, din piatră cioplit...
Iar pe stîlpul acela, cel de piatră
E atîrnată o scriere, nu se ştie de cine
ticluită
Şi a citit voinicul cele scrise-n ea :
„De la mine, stîlpul de răscruce de drum
De va trece vreun om, pe jos ori călare,
De mă va ocoli, şi la stînga de-o va lua,
Ori la dreapta va merge, va călări,

Atunci în stînga omorît să fie,
Iar în dreapta-n cazne ucis are să fie,
Iar de o ia înainte, peste Baba Hîrca o
să dea !"
Îşi zîmbi în gînd voinicul cel petrecăreţ,
Şi zîmbind stătea, în sine-şi chibzuia :
„N-am la mine spata mea cea de oţel,
N-am luat cu mine gîrbaciul, nici toiagul,
Doar cu crucea la gît, prin lume hoinăresc,
N-are rost cu moartea ochii să dau,
Dar mai bine mor, decît parte de cazne să am,
Că pe multe femei dragi eu, voinicul, mîna am pus,
Toate vesele la ospeţe, toate îmbietoare,
Dar o fi cu putinţă, ca o babă scîrboasă
Să se fi cuibărit pe cîmpul cel neted ?"
Şi a luat-o voinicul pe drum, drept înainte...

Boierul bea, înfuleca, zvîrlea zgomotos sub masă oasele descărnate. Codoşica se opri — parcă nu-şi amintea cum vine mai departe. Boierul se răsti la ea :

— Ei, fiindcă te apucaşi să torni la snoave, zi-i-o înainte, isprăveşte ! Hai, spune, unde a ajuns flăcăul ?

Merge el, voinicul, pe drumul drept,
Prin nisipuri trece, se clatină-n picioare,
Că i-e frică să nu ajungă acolo unde-i rău.
Mers-a el, ori mult, ori puţin, n-o ştim noi,
Şi la un zid a ieşit, cenuşiu, de piatră...
Zidul cela de cetate voinicul l-a privit,
Nu ştie, cine şade după zid...
Se gîndea şi chibzuia, tot în gînd se întreba :
„Nu cumva aici îmi stă ascunsă soarta mea ?
Nu cumva pe-aici îmi este ea, cetatea Kitejului ?
Nu-i cărare pîn-la zid, nu-i podeţ".
La zidul acela zăreşte o rîpă,
Iar pe fundul ei, un gard de pari de stejar...
A mai umblat, a chibzuit, şi-a ajuns la o poartă
înaltă
Stă în poartă o muiere de piatră mare şi lată.
Şi-a zis în gînd chefliul, minte de voinic :
„Ia uite ce muiere, ce fel de muiere stă,

Cu coapsele zdravene, răşchirate...
Of, dar cum să mă strecor pîn-la muierea cea de piatră ?"
A cătat în lături şi în jurul lui,
Nici podeţ, nici scîndurică pîn-la ea...
„Ca şi pe toţi ceilalţi, pe tine te-am aşteptat",
I-a grăit deodată muierea de la poartă,
Buzele grele i s-au mişcat,
S-a aprins lumina în ochii de jăratec :
„Ori şi cine merge, călăreşte, tot la mine are s-ajungă
De la mine i-e drumul spre cetatea Kitejului,
Iar din cetatea aia, nu se-ntoarce nimeni,
Tot acolo e prohodul, şi fumul de tămîie.
S-a dezumflat burta-i de piatră, de cremene".
Şi-a mai zis muierea cea din urmă vorbă :
„Săi, aleargă-n goană, drept la mine săi !"
Şi în goană mare, prin nisipul ud, voinicul a alergat,
Şi-a sărit la muiere peste rîpa ceea,
S-a izbit cu creştetul în buricul ei,
S-a lovit el rău, de moartea i-a venit,
A căzut în groapă, peste parii de stejar,
Şi aşa s-a prăpădit voinicul, făr-de cruce,
Fără de cîntări de-ale parastasului...

— Bine c-a păţit-o, nerodul ! Cine umblă, cine călăreşte peste cîmp ?

Laviţa trosni. Boierul urmă :

— Piei din ochii mei, vrăjitoareo ! Nu te-am zvîrlit ursului să te înfulece, dar vezi, păzeşte-te, fii cu ochii-n patru la boiereasă. Ei, şi acu să dau drumul ursului din lanţ. Hei, Filatko, adu lumină !

Cîinerul îi răspunse din tindă :

— Acuşi, boierule !

Boiereasa păşea încet, clătinîndu-se pe picioare. Senka o îmbie :

— Lasă-mă pe mine, stăpîna mea, să te duc în braţe !

— Nu, craiul meu luminos... din miez de noapte ! Nu e

bine ; o să zică orice trecător : „Ia uitaţi-vă, oameni buni ! Un mirean, duce în braţe o monahiţă !“ şi îndată o să sară lumea pe noi.

— Care o sări, îi răspund cu buzduganul... Lasă-mă să te duc, că eşti vlăguită de puteri...

— Nu, nu se poate ! Ia-n spune, Semion, boierul meu e iubitor de bucoavne, îi place să citească istorii... dar tu, tu ştii buchiile ?

— Am ceva învăţătură... ceteam „vieţile sfinţilor“ la mănăstire şi am mai buchisit cîte ceva... cunosc gramatica, şi am învăţat o lecuţă de prosodie...

— Vai, ce frumos e ! Iar eu l-am cetit pe „Bova-Crăişorul“. E acolo unul, Polkan-viteazul ; apoi am cetit o carte, tălmăcită din frînceşte — scrie într-însa multe despre polkani — cică răpeau femei, dar mai pe urmă, i-au răpus pe toţi... numai că, pe frînceşte, la polkani li se zice centauri... Dar amîndouă cărţile celea mi le-a văzut înaltpreasfinţia sa şi mi le-a zvîrlit în foc, în sobă ; şi mi-a dat să cetesc „Penticostarul“.

Aproape de poarta de la Bor, dădură de gloată. Mulţimea se tot îndesa şi creştea mereu ; se puteau vedea în mijlocul ei şi colăceri, blinari, şi calfe de caretaşi, de făurari şi cărămidari ; dar, mai cu seamă, golani voinici, braţ la braţ cu popii de la răscruci. Unul din tagma acestora zbiera cît îl ţinea gîtlejul ; alţii îl ascultau, cu capetele goale.

— Fra-aţilor ! Nikon a poruncit să se-nchidă porţile de la Kremlin !

— Se ştie ! Dar nu Nikon le-a închis, ci boierii, Volînski şi cu Buturlin !

— Las-că boierii ceia îndeplinesc poruncile lui Nikon... ei, prin hotărîrea lui Nikon, oblăduiesc cetatea şi sloboziile !

— Ia-auzi, antihristul !

— Şi, fraţilor, acolo-s ascunse nişte odăjdii sfinte, veşmîntul lui Hristos, trimis în dar marelui stăpînitor Mihail Feodorovici [1], de către şahul persienesc.

— Se ştie !

— Iar acum, fraţilor, a dat molima-n norod, pe cînd veşmîntul lui Hristos stă ascuns în soborul Uspeniei, şi-i închisă calea spre el pentru norodul lovit de molimă !

[1] Întemeietorul dinastiei Romanovilor.

— Să fărîmăm porţile de la Kremlin !

— Ba nu, asta ar fi răzvrătire ! Să ne rugăm de boieri, de Artemii boierul, şi de Buturlin...

— O să ţi le deschidă de bună voie ! Aşteaptă mult şi bine !

— O să asmută o ceată de streliţi, iar ei, cu baltagu-n mînă, o să te zvîrle afară !

— Iar ca să vedeţi că nu grăiesc anapoda despre puterea tămăduitoare a veşmîntului Domnului nostru, ia uitaţi-vă aci e o babă şi încă cineva care o să vă vorbească despre asta...

— Grăieşte, băbuţo !

Naintea mulţimii ieşiră : o fată chioară, şi o babă în straie negre. Fata începu, rîrîind uşor :

— Sînt fata posădeanului Firs Iakovlev de fel din Uglici ; Feodora mă cheamă şi mai este cu mine maica Anisia... Vreme de zece ani, eu, Feodora, n-am văzut nimic cu un ochi, iar cu celălalt zăream numai umbra omului iar maica Anisia n-a văzut nimic cu amîndoi ochii, tot vreme de zece ani ; dar iată că, anul trecut...

— Mai scurt, povesteşte mai pe scurt !

— Ei, anul trecut, într-a şaptea săptămînă de după Înviere, am juruit noi amîndouă să venim la Moscova, la biserica soborului preacuratei Născătoare de Dumnezeu, la veşmîntul Domnului, şi eu, Feodora, m-am făcut mai bine la un ochi, iar maica...

— Un ochi ai avut, şi tot chioară ai rămas !

— Hei, cuvioase, scoate pe altul care să vorbească mai pe scurt !

— Iacătă-l ! Hai, grăieşte fiule !

Un ţăran mărunţel, dezgheţat, făr-de căciulă, cu păr bălai, păşi nainte şi făcînd plecăciuni spre cei din jurul lui, începu :

— Sînt din judeţul Novgorod, din volostea [1] Vîtegrei, a palatului Măriei Sale...

— Mai pe scurt ! E tîrziu !

— ...Sînt ţăranul Isak Nikitin ! Am suferit de boala copiilor vreme de patru ani care au trecut de ziua naşterii

[1] Moşie mare ; unitate administrativă egală cu o plasă.

sfîntului Ioan Botezătorul. Întîia dată mi s-a-ntîmplat în pădure, pe cînd eram la arat — atunci a început să mă scuture duhul necurat...

— Cam tare duhneşti şi acum !

— Dar de ce vă bateţi joc de om ?

— M-a zvîrlit de mai multe ori pe foc — ia uitaţi-vă, am arsuri la mîini, priviţi, pravoslavnici !

— Chiar aşa-i !

— Te credem, vorbeşte !

— Şi m-am dus eu, pravoslavnici, la Maica Precista de la mănăstirea Pecerski, dar n-am găsit acolo mila Domnului. Şi, după aceea, s-a răspîndit zvonul în marele Novgorod, că la Moscova a pogorît mila lui Dumnezeu prin veşmîntul lui Hristos, şi am venit la Moscova, acu o jumătate de an, şi cînd se cînta la slujbă, în biserica Uspeniei, m-am tămăduit, n-a mai intrat necuratul în mine !

— Ei, vezi ? Iacătă că s-a tămăduit !

— Şi azi o să ne tămăduiască veşmîntul cela...

— Să fărîmăm porţile Kremlinului.

Senka strigă :

— Minte ţăranul ! Lăsaţi-ne să trecem, creştini.

— Dar de ce minte ? Răspunde, caftan de boier !

— Lăsaţi-ne să trecem !

— Ba nu, spune : de ce minte !

— Nu mă apuca de guler !

— Dar de ce vrei să te apuc ?

— Minte, căci, uite, la Kiev nu l-a ajutat, dar la Moscova s-a tămăduit : dar ce, harul Domnului nu e unul şi acelaşi, dacă este ?

— Iacătă că nu e ! Aţi închis Kremlinul voi, slugoii boierilor !

— Pe noi să ne lase să venim la Uspenie !

— Ia uitaţi-vă, fraţilor : ăsta nu e singur, are o călugăriţă cu el.

— Adevărat !

— Hei, tu, cu vălul negru ! Vă rugaţi lui Dumnezeu, dar ia priviţi cum călăreşte diavolul pe grumaz, în caftan boieresc !

Careva trase de vălul monahal al boieresei care-i lunecă pe spate, descoperindu-i plasa de păr sclipitoare, cusută cu fir şi mărgăritare.

Un popă beţivan, înrăit, cărunt şi murdar, zbieră, arătînd spre Malka :

— Priviţi, creştini, pentru ce poartă boierii veşminte călugăreşti ! Ca să-şi bată joc de lume !

— Şi ca să vadă lumea, iar ei să rămînă nevăzuţi !

— Ia isprăveşte cu tînărul ! rosti careva din gloată.

Un flăcău scund, dar spătos, cu tichie de pîslă, cu ipingea murdară, se apropie de Senka, se repezi şi-l lovi cu jungherul între lopăţelele umerilor. Jungherul străpunse caftanul, lunecă şi se îndoi. Senka se întoarse pe jumătate şi-l lovi pieziş pe flăcău în cap cu buzduganul. Ţeasta acestuia pîrîi. El se prăbuşi cu faţa în sus, dînd mărunt din picioare. Mîna lui dreaptă sălta şi ea ţinînd jungherul cu vîrful îndoit, sclipitor.

— L-a omorît ?

— L-a omorît pe Demidko, iscoada boierească !

Săltînd-o sus pe boierească cu mîna stîngă, Senka rotea în dreapta buzduganul sclipitor, făcînd gloata să sară în lături.

— Ce vă uitaţi ? Păliţi-l la mir, băieţi !

În mulţime se ivi alt popă, tot atît de zdrenţăros ca acela care sporovăise cu cîteva clipe mai înainte. Popa strigă :

— Păziţi-vă, oameni buni ! Ăsta l-a omorît pe Kalina. E sluga patriarhului !

— Fraţilor, patriarhul are un drac adus din Iverski !

— Ce vorbeşti ?

— Adevăr grăiesc ! Nikon l-a botezat în spălător.

— Ba cu Ioan al Novgorodului a fost o poveste de soiul ăsta ! [1]

— Dar şi cu Nikon... o dată ce-ţi spun eu !

Senka intră cu boiereasa pe poarta de la Bor. Un străjer de la rohatcă ieşi în întîmpinarea lor, din casa străjii, dar, zărindu-l pe Senka pe care îl cunoştea, intră înapoi în casă. După ce trecu de poartă, Senka o lăsă jos pe boiereasă crezînd că va putea merge singură. Ea era însă leşinată. Fără a mai sta mult pe gînduri, o luă din nou în braţe îndreptîndu-se cu ea spre casa lui Ziuzin.

[1] O legendă rusească (din secolul XIII) povesteşte că arhiepiscopul Ioan al Novgorodului l-a biruit pe diavol şi, călare pe el, a făcut într-o singură noapte drumul de la Novgorod pînă la Ierusalim şi înapoi.

— Unde ai găsit-o pe boiereasă, flăcăule ? întrebă boierul blajin, după ce slugile o duseră pe Malka sus.

— La poarta de la Bor ! Cînd mă uit văd o gloată care ţipă şi zbiară, vrînd să smulgă veşmintele de monahiţă de pe boiereasă, s-o calce-n picioare. Dînsa era mai mult moartă decît vie... Am scos-o din mulţime. Ei, şi i s-a făcut rău...

— Aşa, aşa ; bine. Dar cum te cheamă pe tine ?

— Ce nevoie ai să ştii numele meu, boierule ?

— Cum, ce nevoie ? Ai arătat atîta osîrdie pentru mine şi tu, auzi : ce nevoie !

— Semion mă cheamă...

— Aşa, aşa... Dar nu cumva pe tine te-am văzut eu la Înaltpreasfinţia sa, în sofragerie ? Tu ne turnai băutura... Tu aduceai carafele cu mied, nu ?

— Sînt slujitorul Înaltpreasfinţiei sale...

— Aşa, aşa... l-ai slujit pe boier, şi pe boiereasa lui, ba şi astăzi, uite, ce bine mi-ai făcut ; ei, toate acestea preţuiesc mult. Hai la mine să te răsplătesc ! Hei, Arhipîci !

— Aud, boierule !

— Ia adu-ncoace nişte mied, pentru mine şi pentru flăcău, şi ceva de-ale gurii, ce s-o găsi...

— Am înţeles, boierule ! Aduc totul la iuţeală, într-o clipită !

— Şezi, şezi, flăcăule ! Ia uite ce chipeş, ce arătos eşti... Nu te potriveşti cu boierul, un bătrîn lăţos cu labe ca de urs... Eu-s, uite, cum zice codoşica — neghioaba cea bună de drăcovenii : „fiu de urs !“

— Mă duc acasă, boierule ! Nu mi-e foame.

— Acasă ? Ai cînd să ajungi acasă !

Slujitorul aduse miedul. Boierul umplu pentru Senka un pocal mare ; îşi turnă şi lui.

— Să ciocnim ! Doar sîntem neamuri şi încă ce neamuri — din cele mai apropiate... Aşa-a...

Senka ciocni cu el şi goli pocalul de mied, zicîndu-şi în gînd :

„Ăsta ştie tot... ca şi Înaltpreasfîntul !“

În timpul zilei nu mîncase mai nimic ; luă o bucată de friptură de berbec şi o înghiţi cu poftă ; se simţi înviorat. Hotărî : „N-are decît să-şi strige slugile — o să vadă el, ce iese !“ Şi se uită cu coada ochiului la boier.

— Hai, încă un pocal!
— Mulţumescu-ţi, dar mi-i de ajuns — e vremea să plec acasă!
— Te-aş lăuda eu, pentru că n-ai uitat că nu se cade robului să stea mult la masa boierului; dar nu te laud, ci la altceva mă gîndesc: d-aia l-a apucat graba că a înfulecat carne de la boier şi acu-l doare burta!
— Rob nu-s!
— Dar ce eşti?
— Sînt fecior de streliţ!
— Ho-ho! Păi, micul slujbaş e aşijderea robului! Ei, dacă ţi-a sosit vremea să pleci — îngăduie să te petrec, cu cinstire!
Boierul mergea cot la cot cu Senka şi-l împingea uşor spre peretele coridorului. Curînd zăriră lumina de la ieşire. Deodată, boierul îl îmbrînci cu putere pe Senka şi flăcăul se lovi cu capul de pragul de sus al unei uşi care se deschise larg, şi Senka, pierzîndu-şi cumpăna, se împiedică de pragul înalt şi căzu. Îl izbi o duhoare de grajd.
— Ho-ho! răcni boierul, şi, înşfăcînd uşa, o trînti şi aruncă zăvorul peste gheara de stejar.
„Au să mă mănînce porcii!“ îi trecu fulgerător lui Senka prin cap. Voi să se ridice de pe podeaua lunecoasă, dar simţi că o făptură grea se lăsa pe el. După fornăit şi răsuflarea puternică, pricepu că fusese aruncat în bîrlogul unei fiare. Fiara îşi înfipse ghearele în umerii săi; ele lunecau, pîrîind, pe inelele zalelor. Proptindu-şi piciorul în prag, Senka îmbrînci fiara, şi scoase buzduganul. În întunericul tulbure, după ochii scînteietori şi după răsuflarea fierbinte a fiarei, îşi dădu repede seama unde să izbească cu buzduganul. Îşi vîrî braţul, pînă la cot, împreună cu buzduganul, drept în gîtlejul fiarei. Aceasta se înecă şi-i muşcă uşor mîna, dîndu-se îndărăt şi fornăind. Senka îşi trase mîna din gura ei, se lăsă în genunchi, şi izbi din răsputeri înaintea sa, nimerind în moale: mai izbi o dată: fiara rămase nemişcată. Senka se ridică în picioare şi apăsă cu putere în uşă, dar îşi aduse aminte că ea se deschidea înăuntru. Atunci îndoi puţin scîndurile cu umărul, le mişcă din loc şi, făcînd lemnul să trosnească, vîrî mînerul buzduganului în deschizătură.
— A-ha! zise, apăsînd zdravăn. Gheara de stejar de afară se rupse şi zăvorul căzu jos. Flăcăul trecu pragul, ieşind în coridor.

Cînd se apropie de ieșire, fioros la vedere, cîinerul, lipit de perete, lumina cu făclia așteptînd să fie chemat de boiei — credea că acesta se juca în beci cu ursul. Fără a face vreun rău slugii, Senka ieși în curte. Zalele îi sclipeau pe umeri, iar caftanul zdrențuit îi atîrna de la cingătoare în jos. Își simți capul răcorit : pierduse căciula în beciul boierului.

— Bine că am vîrît zapisca patriarhului la piept, sub zale ; altfel o pierdeam și pe ea.

Boiereasa zăcea îmbrăcată în pat, cu plasa de păr pe cap și cu botinele în picioare ; rasa ei de călugăriță era jos pe podea.

Boierul intră în odaie, își făcu semnul crucii naintea icoanei din ungher și se așeză pe laviță, la masă, punîndu-și laba mare pe fața de catifea. Boiereasa îl privea mînioasă, în tăcere.

Boierul rupse tăcerea :

— Ia zi-i, pe unde mi-ai umblat, pentru cine ai bătut mătănii ? În a cui sănătate ?

— Nu în a ta, boier Nikita !

— N-ar strica să fi fost și în a mea. Iar acu, adaugă la pomelnic și o rugă pentru sufletul robului lui Dumnezeu, Semion.

— Ce-ai făcut cu el ?

Boierul tăcea. Codoșica, măscăricea, la capătul laviței, căuta ceva în sipet. Boierul se răsti :

— Ieși afară, vrăjitoare !

Codoșica ieși.

— Boier Nikita, ce-ai făcut cu flăcăul ? !

— Am făcut ce-a trebuit... E de ajuns că-mi împart patul cu un Înaltpreasfînt drac ! Așa cere nevoia...

— Dar vorbește o dată, boierule ! Boiereasa se ridică puțin de pe perine, își smulse plasa de păr din cap, și-o aruncă la picioare. Să știi că nu-mi dădea el ghes, ci eu îl ademeneam...

— Acoperă-ți părul și-ți spun.

Boiereasa, supusă, își puse plasa, vîrîndu-și sub ea șuvițele de păr.

— Ei, Malka, iată ce e : a stat robul la masa boierului, a băut mied cu boierul... Dar cu ce să plătească ? Bani nu-i iau, la el în ospeție nu mă duc... ei, atunci, pentru cinstea de a fi ospătat în casa boierească, a trebuit să plătească cu pielea lui... Iar pentru trupul cel alb al nevestei altuia, de-ar fi plătit chiar cu capul lui viclean, și tot puțin ar fi fost...

— Ce i-ai făcut ?

Pași sfioși se apropiară de ușă și se auzi glasul vătafului :

— E voie la boier ?

— E voie la boiereasă ? așa să întrebi, robule ! La boier, e voie...

— Și dracu de-ar fi, lasă-l să intre !

— Intră ! strigă boierul.

Vătaful, cam băut, intră, își făcu semnul crucii înspre lumina candelei, făcu către boiereasă o plecăciune adîncă ; apoi, îndreptînd cu degetele feștila căzută a lumînării care ardea înaintea boierului, grăi :

— Pe mine, boierule Nikita Alexeevici, m-a trimis cînerul Filatko... eu, de capul meu, n-aș fi venit să vă tulbur liniștea, chiar în iatacul cucoanei... nu e cuviincios, iar dacă nu e cuviincios, apoi, nici nu se cade să umblu pe unde nu e voie...

— Ei, ce-i cu Filatko ?

— Ei, Filatko vorbește, ca un țînc, niște lucruri... de mi-i și rușine să vă spun...

— Vorbește ca lumea ! Iar v-ați pus pe beție, tu și cu Uvarko ?

— Băurăm olecuță, boierule... în sănătatea măriei tale...

— Hai, vorbește, odată, ca lumea, scurt. Ce-i cu Filatko ?

— Ei, Filatko zice : „Du-te, Arhipîci, la boier, de-l vestește fără zăbavă că musafirul cela care a scăpat-o pe boiereasă i-a omorît ursul... și a trecut pe lîngă el, fioros la înfățișare, plin de sînge și de scîrnă, mai rău chiar decît boierul..."

Boierul sări în picioare, cu atîta aprindere, încît un picior al laviței plesni cu zgomot :

— Diavolul a fost, nu musafir !

Boierul ieși val-vîrtej din iatac, trîntind ușa. După ce pașii săi nu se mai auziră în josul scării scîrțîitoare, boiereasa se dădu jos din crivat, își scoase plasa de pe cap, își netezi părul și-și făcu semnul crucii, bătînd o mătanie pînă la pămînt, lipindu-și fruntea de podea.

Senka urcă spre odaia lui din palatul patriarhiei pe scara din dos. Diaconul Ivan, cu o lumînare în mînă, îl întîmpină în coridor. Lumînarea din mîna diaconului tremură, cît pe ce să se stingă.

— Fiul meu ! Ce năpastă a dat peste tine ?

— Nici o năpastă, părinte ! Mă spăl, îmi schimb straiele și asta-i tot.

— Unde ți-au sfîșiat caftanul ? Ești plin de sînge pe față și pe braț.

— Am fost la boier în ospeție, dar uite că am scăpat teafăr !

Intrînd în chilia lui, Senka își scoase cămașa de zale, aprinse cîteva lumînări, se dezbrăcă în pielea goală și se apucă să se spele. Diaconul stătea alături de el fără a stinge lumînarea.

— Cu jungherul m-au pălit dar nu m-au străpuns ; la urs, ori la altă fiară — nu mi-am dat seama — m-au zvîrlit, ca să-mi curme viața, dar nu m-au prăpădit. Mîna mi-a mușcat-o fiara, caftanul mi l-a sfîșiat, dar eu teafăr am scăpat, și-ți fac, părinte Ivan, o plecăciune pînă la pămînt !

— Mie ? Dar pentru ce ?

— Pentru zale... de nu erau ele, nu știu dacă mai trăiam acu, ori ba.

— Ei, fiule ! Sînt bucuros, că mi-a trecut prin minte...

— Acum, părinte, trebuie să fim gata să apărăm palatul pe care ni l-a lăsat patriarhul să-l păzim. Eu așa cred c-o să fărîme norodul porțile, și-o să năvălească în Kremlin, iar pe urmă, nu se știe ce-o mai fi...

— Vai, fiule, dar de ce să năvălească norodul ?

— Nu trebuie să ne înfricoșăm : să așezăm la îndemînă multe căzi cu apă, căngi și securi, și așa o să scăpăm de foc.

— Semioane, fiul meu, dar ce s-a făcut cu străjile de totdeauna, ale streliților ? Ca să vorbim drept, s-au cam împuținat streliții — unii au murit, alții, bolnavi, au fugit care încotro. Azi am văzut cu ochii mei cum au ridicat și-au dus de aici șapte streliți bolnavi.

— Așa e ; iar cei ce au rămas au să șovăie : de-o năvăli gloata, te pomenești că și ei i se vor alătura. Popii de la răscruci azmut norodul să pornească asupra Kremlinului ; dar eu cred că Timoșka bagă mai multă zîzanie ca toți...

— Cine e Timoşka ăsta, fiule ?

— Dascălul meu în ale buchiilor, care m-a învăţat la Iverski să cetesc canoanele şi celelalte slujbe în biserică şi pe care înaltpreasfinţia sa mi-a poruncit să-l prind.

— O dată ce gloata ţine cu el, n-a venit vremea să fie prins, fiule !

— Da, părinte, e tare multă gloată — am văzut-o şi eu, şi are să sporească.

— Cum să nu se ridice gloata, dacă boierii, Buturlin şi Volînski i-au alungat pe popi de la răscruci şi pe milogi din biserici ? Şi aceştia au fost puşi pe jaf de la începutul veacurilor !... Ziceai c-ai fost la un boier în ospeţie... la care boier ?

— La Ziuzin, părinte Ivan.

— La Nikita Alexeevici ? Ei, atunci totu-i limpede ! Ei, fiule, din pricina nevestei sale te-a înşfăcat. Ia spune : ai fost mai înainte cu ea ?

— Am fost, părinte Ivan.

— Şi... v-aţi drăgostit ?

— Da, ne-am drăgostit... ei, şi am petrecut-o. Şi cum mergeam, am dat de gloată, s-a iscat o încăierare, ea a leşinat şi atunci am dus-o acasă !

— Ei, eşti un viteaz aprig ! Ce trup minunat ai ! Dar, fiule, bine ai face de te-ai lepăda de boiereasa asta. Te leagă de mîini şi de picioare — din pricina ei ţi-e ameninţată viaţa.

— Părinte ! Părinte ! Nu pot să mă lepăd de ea !

Aşa cum era, în pielea goală, Senka îngenunchie la picioarele diaconului.

— Ridică-te, fiule, îmbracă-te ! Eu n-am să te pîrăsc înaltpreasfinţiei sale ; dar să ştii, că tu însuţi te arunci în junghier. Pe boierul Nikita îl cunosc de mult — e încăpăţînat, nu se cruţă nici pe el, e samavolnic şi trufaş, pînă la întunecarea minţii. E mînios ! Dar cum să nu fie mînios ? Soţiei lui i s-a năzărit să iubească un rob !

— Părinte Ivan, sînt hoinar, dar rob nu — ci om slobod !

— Slobod ăi fi ; dar, pentru el, eşti tot rob ! Iar boiereasa Malka, ehei, ce soi de muiere e ! Şi mai năbădăioasă ca el ! Au să te prăpădească, tînărul meu chipeş.

— Părinte Ivan ! Cînd l-am răpus pe omul acela, pe popa acela care s-a repezit cu securea la mine, m-a apucat groaza... Mîinile, picioarele îmi tremurau cumplit cînd îl tîram sub scară. Azi, am mai răpus un om, şi nu mi-a mai fost groază

să omor... Ei, dacă s-o repezi boierul Nikita la mine, îi fac şi lui de petrecanie !

— Păzeşte-te, fiule, e prieten cu înaltpreasfinţia sa.

— Acum, părinte Ivan, nu mai mi-e frică de nimic !

— Of, fiule, fiule ! Ţi s-a îndîrjit mîna şi inima. De-acu parcă văd totul ca într-un somn uşor... Uneori, cuget şi eu, la una, alta. Acum, mi s-au deschis ochii : răul nostru, năpasta noastră, e că slujim patriarhilor, iar prin ei ne-am închinat şi boierilor, şi ţarului. Ei sînt cei mai înalţi diriguitori ai faptelor noastre ; iar noi îi hrănim cu truda noastră. Îndurăm de la ei nu numai obide, dar chiar şi moartea, dacă hotărăsc pieirea noastră. Şi aşa chibzuiesc în sinea mea, ar fi cu putinţă să fie altfel ? S-ar putea oare ca un rob, o făptură minunată, ca tine, s-ar putea oare să fie el, stăpîn ? Da, fiule, se poate ! Dar asta va fi cu putinţă numai atunci cînd norodul va cunoaşte adevărul, că nu stăpînul are dreptul să pună la cazne sau să miluiască, ci el — robul, norodul ! Dar nici ţarul, nici patriarhul, nici boierii nu-l lasă să cunoască acest adevăr ; iar pînă nu află norodul acest adevăr, să fim robi şi să tăcem chitic, cu buzele încleştate, în pofida tuturor obidelor... Adevărul acesta trebuie spus în taină către norod ; iar cine îşi simte puterea, să şi-o arate pe faţă... Pentru acest adevăr sînt întemniţaţi oamenii, căci nici ţarul, nici patriarhul n-ar putea să mai rămînă în picioare, din pricina lui. Amin !

— Părinte, şi Timoşka vorbea asemenea lucruri...

— Nu-l cunosc pe acel Timoşka... Iată, văd că-ţi curge sînge din mîna dreaptă... hai să-ţi presar pe răni zahar pisat.

— M-a muşcat fiara, cînd am rotit buzduganul în gîtlejul ei... Nu-i nimic, o să mă oblojesc cu o cîrpă...

Ivan îl sărută pe creştet.

— Culcă-te, fiule ; şi pentru mine a sosit ceasul odihnei.

Diaconul ieşi.

— Aşadar, zici dumneata, Ivan fiul lui Beghicev, dvorean scăpătat, că mor mulţi oameni pe ocina ta, Kolomenskaia ?

— Mulţi mor, Semion Lukianîci ; şi e de prisos să zici „scăpătat", căci o ştiu şi eu.

— Ei, fiindcă-mi venişi să te plîngi de obida ta... Aşa e ? Agafoşka ! Pune platoşa şi zăbala în sipet, că nu le mai iau la plecare...

— Am înţeles, boierule : în sipet ; am pus lîngă ele şi armura cea nemţească, cu buric de oţel. E bine ?

— E bine ! Acu, du-te !

Sluga făcu o plecăciune, apoi ieşi.

Dvoreanul Ivan Beghicev purta armeakul descheiat, caftan de scarlat ponosit, cu cingătoare şi cu brîu înflorat. Se foia pe laviţă — îşi răsfira bărbuţa înspicată de fire cărunte, îndoind-o dinapoi înainte, deşi ea i se tot proţăpea ca o pană ; îşi zicea în gînd :

„E unchiul ţarului, dar mintos nu-i de fel ! E sfetnicul ţarului în daravelile războiului — c-aşa i-a hărăzit soarta ; pe cînd eu, iacătă, am scăpătat — aşa mi-a fost ursita !"

— De ce ai tăcut, Ivan ?

— Stau şi cuget, Semion Lukianîci !

— Fără rost cugeţi şi te tot canoneşti... mai bine te-ai duce la cuhnie şi-ai cere să ţi se dea de mîncare... Ţi-or chiorăi maţele, după atîta drum ! Azi n-avem vreme să ne sfădim în privinţa lui Dumnezeu ; că, uite, carele-s puse în rînduială, robii şi streliţii adună cele trebuincioase, şi plecăm !

— Despre Dumnezeu, o să-ţi scriu osebit, după ce s-o întoarce boierul.

— Scrie ! Nu pentru întîia oară, îţi citesc epistolele pline de învinuiri !

— Ehei, eu te învinuiesc cam puţin ; dar uite că matale, boierule, d-a surda mi-ai făcut faima că m-aş fi lepădat de Hristos. Nu cumva Vereiski şi cu ai săi ţi-au şoptit una ca asta la ureche ?

Boierul tăcu o clipă ; apoi o luă pe ocolite, fără a răspunde pe şleau la întrebare :

— Nu prea am priceput, Ivane, epistola scrisă cam pripit. Nu prea eşti iscusit să ticluieşti asemenea scrieri. Uneori, le aduci din condei într-aşa chip, de nici nu pot ceti pînă la capăt.

— La ce trebuie să le ticluiesc, Semion Lukianîci ? Nu-s diac ! Nu-s om răzvrătit, nici cu gîndul la rele nu-s...

— Ţi-am făcut un bine — şi nu dintre cele mici ! Şi pentru a cîta oară ? — L-am înduplecat pe măria sa să te lase slobod din pricina beteşugului tău, să te scutească de slujbă.

Şi tu stai acu ca un boier la hodină — dar nici boierul n-are parte de atîta cinste, că e dator să slujească ; ei, acu du-te, de-i mulţumeşte ţarului, pentru scutire. Iară tu, pentru aceasta, am auzit de la cineva — la beţie, cu nişte prieteni, ai scăpat nişte vorbe scîrbavnice împotriva mea : văz Doamne, cică Semion Lukianîci ar făptui şi-n casa lui nişte isprăvi... că s-ar lepăda de Dumnezeu. Cred că m-ai pîrît şi la Nikon, nu ?

— Nedreaptă învinuire ! Ehei, boierule cu asta ţi-au împuiat urechile vrăjmaşii mei, te-au asmuţit împotriva mea... Dar nu ; aşa ceva n-are Beghicev pe suflet. Nu-i cine ştie ce cinstea mea, dar pe cinstea mea juruiesc : e o învinuire nedreaptă, Semion Lukianîci !

— Dar la Nikon, vrăjmaşul meu, ai ajuns slugă la poartă — sau ce ? La baia patriarhului ajuns-ai îngrijitor la sobă, au ba ?

— Pe Nikon, Semion Lukianîci, pe înaltpreasfinţia sa patriarhul, îl cinstesc...

— Cinsteşte-l ! Dar de la mine n-o să mai aibi parte de prietenie. Pe cine cinsteşti ? Pe un mujic în veşminte de popă ! Eşti fudul de urechi, n-auzi cum tot norodul îi zice iconoclast ?

Caută el dreptatea bizantină, cea a împăraţilor şi a preacuvioşilor din vechime, dar ea, dreptatea ceea, e de mult călcată-n picioare de grecii cei noi... Grecii îşi tipăresc cărţile lor cele sfinte la papistraşi, la venetici şi acum le aduc din condei pe ale noastre, pe cele străvechi, după ale lor. Înainte de Nikon oamenii au trăit după datinele din vechime. Trăieşte cum ai trăit şi pînă acum, şi pace !

— Ba nu, boierule ! Bine a văzut Nikon — popii calici au înjosit bisericile... tot grăind mincinos din sfintele scripturi.

— Eu nu zic că dreptatea-i ia izvorul răzvrătirii şi-i a liniştii năruire ! La Nikon, Ivane, nu stă totul nici în rugăciune, nici în tăria pravilelor bisericeşti — astea-s numai aşa, pospai, de ochii lumii — el e ademenit de putere, şi de preamărire de sine... Nu aiurea grăiesc rascolnicii despre cele două coarne ale fiarei apocaliptice zicînd : „Un corn e ţarul, celălalt e Nikon !“ Puterea lui şi-o înalţă mai presus de a ţarului...

„Oare să fi greşit eu ? Cele ce a vorbit despre Bizanţ sînt înţelepte“ — gîndi Beghicev.

— Mor oamenii, zici, dar din vina cui ? Din vina lui Nikon !
— Nu-i adevărat, boierule ! Iartă-mă...
— Cînd a plecat, pe cine a lăsat Nikon să ocîrmuiască Moscova ? Pe bătrînul Volînski și pe Buturlin, și pe un diac oarecare !
— Rîkov, boierule, e un diac de ispravă !
— Și de ce-și face de cap Nikon ? Iată : fiindcă vrea să fie mai presus de țar — a înlăturat oamenii aleși, puși de stăpînire, i-a înlocuit peste tot cu boieri de neam mic, dar pe placul său ; iată ce netot a ajuns în fruntea ocîrmuirii. Ei, cred c-ai aflat ce isprăvi săvîrșesc la Kolomna reitarii[1] și cei luați la oaste ?
— Săvîrșesc samavolnicii și jafuri, boierule, dar astea nu-l privesc pe patriarh, nemijlocit... Pentru asemenea isprăvi, e răspunzător boierul Ilia Danilovici Miloslavski. Eu am venit aici, boierule, nu ca să mă sfădesc cu domnia ta despre credință, și nici să-mi vărs focul...
— Dar atunci, pentru ce ai venit, Ivan sin Beghicev ?
— Iată pentru ce, și cum am cugetat : m-a mai ajutat dînsul de atîtea ori ; ei, poate, și-o schimba și acum mînia în milostivire și-o mai pune o vorbă pentru mine pe lîngă măria sa...
— Iarăși ? Pentru ce ?
— Nu-i mare lucru, dar e încurcat : să mă treacă măria sa ca scutelnic alb[2] în slobozia sa la Kolomna...
— Dar pentru ce vrei să fii scutelnic ?
— Pe mine, boierule, mă primește în rîndurile ei sotnia[3] postăvarilor, vrea să mă aleagă staroste de crîșme, căci am scăpătat de tot — am fost mereu fără slujbă...
— Fă-te staroste de crîșme... e o slujbă veselă, Ivane... Doar că atunci trebuie să-ți lași barba mai lungă, ca să aibă oamenii de ce să te tragă.
— Rîzi de mine, boierule, dar ajută-mă ! Atîta vreme cît sînt dvorean și nu scutelnic alb, fără îndatorire de bir, n-au să mă aleagă staroste...
— Ei, înhamă-te la birnicie !
— Atunci m-aș asemui cu cei de neam prost...
— Da, cam așa e...

[1] Unități de călărime formate în Rusia, în sec. XVII.
[2] Cel scutit de plata birului.
[3] Breaslă.

— Şi-mi fac spiţa de ruşine!...

— Nici aşa nu-i prea sus, n-are cu cine să se certe pentru întîietate.

— Înduplecă-l, boierule, pe măria sa, să nu-mi înjosească dvorenia, să mă lase scutelnic alb — doar scutelnicii albi nu plătesc bir.

— Aceia-s slujbaşi.... cazaci, feciori boiereşti, pe cînd tu nu eşti slujbaş.

— O să-ţi fiu de folos, o să-ţi slujesc cinstit, din toate puterile... o să iau vamă [1]...

— Nu sprijin în nici un fel pe cei ce s-au dat de partea lui Nikon... Nu-i ajut cu nimic!

— Iar în privinţa celor ce ţi-am spus despre cartea „Facerii", pentru împotrivirea mea... nu fii supărat... spune-i ţarului...

— Du-te de-l roagă pe Nikon, nu pe mine!

— Da; de-ar fi la Moscova înaltpreasfinţia sa, ar fi altceva... aş fi venit la el, nu la domnia ta!

— Du-te la el! Ei, trebuie să plec, mă aşteaptă oamenii! Fă-te staroste de crîşme, şi ai să-ţi pricopseşti neamul cel scăpătat.

Dvoreanul Beghicev, atingîndu-şi cu mîna căciula boierească, cu surguci din care fusese scos şi vîndut la tîrg un safir de preţ, se sculă şi plecă, fără să facă dinaintea lui Streşnev nici o plecăciune. Boierul îi strigă din urmă:

— Hei, Ivane! Ia stai olecuţă!

— Ei — ce e? Beghicev, cu capul aplecat înainte, se clătină uşor şi se opri fără a întoarce capul.

— Mai bine ai face să nu porţi căciulă de boier: e şi năpîrlită, şi nu-ţi stă bine.

— Ptiu, al naibii! scuipă înciudat Beghicev, ieşind în tindă. Acolo, fără să închidă uşa, se întoarse spre Streşnev, îşi scoase căciula şi începu să se închine înaintea icoanei de deasupra uşii.

— Şi armeakul, să ţi-l schimbi! Cu căciula de boier, arăţi ca o vacă înveşmîntată cu armeak de rob.

Beghicev se certa adeseori cu boierul, cînd acesta îşi bătea joc de el. De data aceasta, răcni plin de ciudă:

[1] *Vămile* se percepeau nu numai la graniţă, ci şi în interiorul ţării, fiind, ca şi veniturile cîrciumilor, în seama starostilor şi a celor aleşi dintre localnici.

— Spînzura-te-ar leşii acolo, la Smolensk ! şi ieşi, tropăind cu cizmele pe scară.

Boierul rîdea : îi plăcea cînd cineva se aprindea aşa.

— Ha-ha-ha ! Ei, Ivane, ia ascultă : o să rog pe măria sa. O să-i spun că ceri să fii birnic în sotnia neagră [1].

Beghicev, care ajunsese în uliţă, îi strigă :

— Hulitorule ! Nelegiuitule ! Te-ai lepădat de Dumnezeu !

Streşnev rîdea să se prăpădească.

— M-ai înveselit, potaie ! Barba ta nici de cîlţi nu e bună-ă !

Apoi, străbătînd odăile casei, boierul strigă :

— Hei, robule !

— Poruncă, boierule !

— În lipsa mea, stingeţi candelele, să nu se aprindă casa !

— Am înţeles, boierule !

Icoanele din încăpătoarele odăi ale lui Semion Lukianîci nu erau aninate în colţuri, ci pe pereţi, printre portrete. Boierul se desfăta, cînd un musafir, intrînd în casă, căuta în zadar icoana în colţ şi, negăsind-o, îşi făcea semnul crucii dinaintea peretelui, întorcîndu-se stingherit ca să nu-l vadă stăpînul casei. Îmbrăcat în ciugă [2] de catifea smeurie, Streşnev se îndreptă spre ieşire. Îl întrebă pe vătaful care stătea de o parte tăcut :

— Ei, Peganka mea, ce face ?

— E bine, sănătoasă, boierule, azi a fătat.

— Iar o să avem bătaie de cap ! Vlas ! Să fie gata cada cu apă !

— E gata. O să facem totul cum trebuie — doar nu e pentru întîia oară...

— Şi lumînările ?

— Şi lumînările, boierule !

— Lipeşte-le de cadă şi aprinde-le ! Porunceşte slugilor, cu toată străşnicia, să nu sufle o vorbă despre ceea ce se petrece în casa mea. Dacă vor spune ceva, îi trag pe roată !

— Îs muţi cu toţii, boierule ! Care să cuteze a vorbi ceva ?

Lipiră de cada de aramă lumînări bisericeşti şi le aprinseră. Puseră naşă o slujnică, iar pe Martianko cel cu grija încălzitului îl făcură naş.

[1] Masa tîrgoveţilor fără privilegii, supuşi la biruri şi prestaţii comune. Aci. *sotnie*, în sens de unitate administrativă.

[2] Caftan strîmt, cu mîneci scurte, pentru drumeţie sau călărie.

— Unde-s căţeii ?

— În coş, boierule ; iată-i !

Deschiseră coşul şi luară din el patru căţei — trei pestriţi şi unul roşcat. Boierul îşi puse peste haina cu mîneci scurte, o mantie de drumeţie, din catifea de culoarea castanei, cu pete verzi, mişcînd braţele aşa fel, de parcă şi-ar fi pus nişte odăjdii preoţeşti ; cufundînd căţeii, unul după altul, îi îneca, apoi îi întindea flăcăului cu păr bălai, cu faţa ciupită de vărsat, şi slujnicei. Îi întreba pe amîndoi, de fiecare dată :

— Te lepezi de Nikon ?

— Mă reped, boierule !

— Fără „boier". E de prisos ! Şi zi : „mă lepăd", nu „mă reped". Ei, acu, suflă, scuipă.

— Dar tu, te lepezi de Nikon ?

— Mă lepăd !

— Suflă, scuipă ! Aşa. Pe căţelul roşcat îl mîngîie şi hotărî să nu-l înece. — Duceţi-l la maică-sa, să se bucure. După aceea boierul ieşi în tindă.

De pe pridvor o zbughi un căţelandru, cu părul creţ, negru, dînd din coadă şi arătîndu-şi prietenos colţii. Boierul îl întrebă aspru :

— Ei, Nikon, îţi cunoşti tu cinul ?

Cîinele se ridică în două labe şi răspunse :

— Ham ! Ha-am !

Boierul se lăsă într-un genunchi :

— Blagosloveşte-mă !

Cîinele ridică laba dreaptă dinainte asupra boierului.

— Vlas ! îl strigă boierul pe vătaf.

— Dă-i să mănînce ce-i place... şi să ai grijă de el.

— Am înţeles, boierule !

Streşnev ieşi pe scară.

Speriat de cele aflate cu privire la grozăviile „molimei negre", boierul Boris Ivanovici Morozov nu mai ieşea din casă. Ar fi trebuit să plece din Moscova, dar boiereasa suferea de o boală rea, şi nu putea s-o ia cu el, de rău ce-i era, aşa că boierul şedea cele mai adeseori cu ochelarii pe nas în para-

clisul din casa lui, citind din „Zlatostrui“ sau „Izvorul de aur“ [1], din „Smaragd“ [2] sau din „Vieţile sfinţilor“. În paraclis se afla un mare iconostas strălucitor poleit cu aur, de icoane îmbrăcate în argint aurit şi împodobite cu pietre scumpe. Luminile numeroaselor candele nu puteau da însă viaţă chipurilor întunecate, mohorîte, zugrăvite în stil bizantin. Alături de iconostas, pe perete, era o icoană a lui Hristos, cu cunună de spini, pictată de iconarii boierului după un tablou al italianului Guido Reni. O candelă în culori, anume pusă sub icoane, lumina blînd copia acelei lucrări a meşterului frîncesc.

Nimeni nu intra la boier, în paraclis, dacă nu era chemat, or, el nu chema pe nimeni. În ziua aceea, pe la ceasurile două şi ceva ale dimineţii [3], vătaful de slugi deschise uşa şi spuse încet :

— Boierule ! A sosit nevasta fratelui domniei tale Gleb, Feodosia Prokopievna [4].

— Las-o pe cumnăţică să intre, Piotr.

Boiereasa îşi scoase haina groasă, lungă, cafenie, cu dungi aurii unduitoare, i-o dădu slujnicei, apoi intră în paraclis, la boier, cu plasă de păr din catifea neagră, împodobită în faţă cu mărgăritare şi cu rubine şi cu o scurteică de catifea vişinie. Plasa acoperea cu desăvîrşire părul boieresei, doar la tîmple putîndu-se vedea şuviţele subţiri, aurii. N-avea cercei în urechi.

Făcu în tăcere o plecăciune naintea lui Boris Ivanovici.

— Bine ai venit ! Sănătoasă, voinică ? Ce veşti bune ai adus cumnăţico ?

Boierul se sculă şi-şi sărută cumnata pe obraz :

— Să trăieşti, să trăieşti ! Fratele Gleb, bătrînul vînător, n-a dat drumul pînă-n zori nici unui şoim, nici unui erete, dar tot a răpus o lebădă dalbă...

[1] Culegere de scrieri ale autorului bisericesc grec Ioan Gură de Aur (sec. IV), tradusă în l. slavonă de ţarul bulgar Simeon Borisovici.

[2] Corect „Izmaragd“ — o serie de culegeri de poveţe morale-religioase, traduse tot din greceşte, dar cu unele adăugiri ruseşti.

[3] Adică opt, după socoteala de azi.

[4] *Feodosia Prokopievna Morozova*, soţia fratelui lui B. I. Morozov, fiica lui Sokovnin, adeptă înflăcărată a raskolului ; mai tîrziu a fost întemniţată într-o închisoare subterană ; a murit de foame.

O zbîrcitură, ca săpată de un gînd greu, între sprîncenele dese ale boieresei făceau ca ochii mari, bătînd în albăstrui pe fața ei palidă, frumoasă, să pară îngîndurați, triști.

— M-ai copleșit cu laude, boierule, cumnatul meu drag, iar eu mi-am uitat de cele cuvenite...

Boiereasa se apropie de iconostas și-și făcu cu evlavie semnul crucii cu două degete împreunate, strîngîndu-le cu tărie la frunte și la piept. Cînd se închina făcea o mătanie adîncă, atingînd podeaua cu mîna dreaptă. În clipa acea făptura ei subțirică părea a fi a unei călugărițe.

După ce se închină în fața icoanelor întunecate, boiereasa aruncă o căutătură piezișă spre chipul lui Hristos și-și întoarse privirea.

— Șezi, șezi, scumpo ! Te-ai închinat și tu ! Eu mă închin, mai ales, la icoana pe care tu o ocolești cu privirea : e de o frumusețe rară.

Boiereasa se așeză pe o laviță îmbrăcată în catifea ; boierul stătea în picioare.

— Boierule drag, lumina mea ! răspunse boiereasa. Nu-mi plac eresurile frîncești, papistașe ; așa ne-a poruncit blajinul nostru învățător, Avvakum. El, părintele nostru, a afurisit înnoirile lui Nikon...

— He-he ! crede-mă pe mine : nici lui Nikon nu-i sînt pe plac zugrăvelile frîncești și nemțești, așa că tăticul tău, Avvakum, minte. În ce privește icoanele, Nikon caută să smulgă de pe pereți icoane frîncești, ca aceasta de la mine. Iar eu am să poruncesc să mi-o pună în sicriu, pentru frumusețea ei. Ei. altceva, ce mai spui ?

— Aș vrea s-o văd pe boiereasă, pe Ana Iliinișna...

— Mi-e cam teamă să te duc la ea... e bolnavă rău ; n-ar strica să plecăm din Moscova, dar, uite, zăbovesc, din pricina ei.

— Ei, s-o face bine boiereasa, de-o vrea Dumnezeu. Am venit s-o văd, și să-ți aduc binețe ție, boierule Boris Ivanovici, de la soțul și stăpînul meu Gleb Ivanovici, și de la tătucul Prokopi ; am venit și cu o mare rugăminte : să pui o vorbă bună tu, ca boier mare ce ești, pe lîngă măria sa, pentru dascălul nostru Avvakum ; poate că măria sa va uita neprietenia față de noi, și ne va face parte de o sărbătoare, aducîndu-l pe cel drept înapoi, de pe depărtatul tărîm...

— Bine, lebăda mea cea dalbă, cumnăţico, boiereasa mea ; dar cum, tu nu ştii, că măria sa se află lîngă Smolensk ? Cum să-l sîcîim acolo ? Doar nu de asta îi arde acum.

— Ştiu, boierule, vai, ştiu ! Măcar să i se facă părintelui Avvakum înlesniri în traiul său, în drumeţiile lui, prin Dauria cea sălbatică ! Dar şi tu, Boris Ivanovici, să scrii, acolo, către dieci, către voievod, care e mai aproape.. E frig rău acolo, viaţa-i grea, e foamete...

— Feodosia Prokopievna, boiereasa mea, ce-mi ceri e cu neputinţă : slujitori puşi anume de măria sa veghează asupra protopopului... Voievozii şi, cu atît mai puţin diecii nu-s în stare nici să uşureze traiul lui Avvakum, nici să-l îngreuneze cu ceva...

— Teamă mi-e, Boris Ivanovici, boierule, că ni-l vor prăpădi, răufăcătorii, pe părintele nostru cel drag.

— Ei, cumnăţico, nu fii mîhnită ! Cînd se va întoarce măria sa — poate că într-o zi s-o sătura de ostenelile războiului — şi cînd va fi iar printre noi, atunci îţi împlinesc dorinţa, îl rog pe ţar ; numai că, iartă-mă, cumnăţico dragă — curat nebun este părintele tău, acest Avvakum ! Of, ce nebun pentru Hristos e !

— E un sfînt ! E prigonit de Antihrist, pentru credinţa cea dreaptă întru Hristos — de aceea pătimeşte atît de cumplit părintele nostru...

— Şi Nikon e de o nemăsurată trufie, n-am ce zice, dar şi Avvakum, părintele vostru, nici cu atîtica nu se încovoaie.

— Cine se încovoaie, boierule, sub a lui Antihrist dreptate, cade în păcat, îşi pierde sufletul...

— Ca să vezi, Prokopievna ; porţi negru pe căpşorul tău tînăr. Le porunceşti croitoreselor tale să-ţi croiască ţesături cernite pentru veşminte. E rău ! Abia te-ai măritat, şi ţi-e gîndul la mănăstire. Doar un pas e de la veşmîntul cernit pînă la acela de călugăriţă.

— Boierule, cumnate drag, veşmintele mele nu-s din ţesături cernite, ci de catifea, pufoasă pe amîndouă părţile ; iar dacă vorbeşti de veşmîntul de călugăriţă, apoi să ştii că acesta e un lucru sfînt, aproape de inima mea.

— O să mă rog pentru părintele protopop ! — Numai că, Prokopievna, lumina mea, inima mea simte că acest Avvakum o să-ţi aducă multă năpastă pe cap ! Vai, ce de năpastă ! Ia

gîndeşte-te : măria sa l-a îndrăgit pe Nikon ; protopopul îl blestează, îl scuipă ; iar scuipîndu-l, Avvakum calcă voia măriei sale ! Iară tu şi cu tot neamul vostru al Sokovninilor, sînteţi încă din anii tinereţii, în ucenicie şi în ascultare faţă de Avvakum. Vai, inimioară de aur, multă năpastă veni-va dintr-asta ! Nu vezi că azi, sufletele se zbuciumă ? Chiar şi cel ce nici nu gîndea într-ale credinţei, s-a ridicat, cîrteşte... Zi de zi, sporeşte vrajba în biserică, se înteţesc dihoniile, de două, de trei ori mai aprige... vai, amar şi jale ! Şi acum, pe deasupra, a căzut mînia Domnului peste noi, molima neagră.. Vai de norod şi de toată ţara !

Boierul păşea apăsat prin paraclis, în lung şi-n lat. Cîrlionţii săi argintii săltau pe caftanul de catifea neagră : barba creaţă îi tremura, degetele mîinilor încleştate la spate trosneau.

— De la Nikon vine asupră-ne nenorocirea, pentru trufia lui cea nemărginită, şi de la Avvakum, pentru neînduplecarea sa cea mare şi nebunească !

Boierul se opri şi privind-o pătrunzător pe Feodosia Morozova, o întrebă cu asprime în glas :

— Ei, îţi scrie ceva Avvakum ? D-aia mi-ai venit ? — ţi-au rănit inima epistolele lui ?

Plecîndu-şi privirea, boiereasa răspunse fără vrere :

— Îmi scrie...

— Ei, ce scrie acest popă făr-de astîmpăr ?

— Vai, boierule, să nu vorbeşti aşa.. că nu mai spun nimic.

— Nu mai vorbesc ; grăieşte, lebădă !

— Scrie, sufleţelul nostru, ca eu şi cu sora Avdotia să n-avem frică, să mergem pe calea lui Hristos, cea a patimilor şi, de va trebui, să înfruntăm orice...

— „Orice“ ? Chiar şi mînia măriei sale ?

— Chiar şi asta... Să fim gata la orice, să ţinem cu tărie la chipul drept în care împreunăm degetele. Şi pe milogi, pe nebuni să-i miluim, căci în ei sălăşluieşte harul Domnului...

— Dar ştii oare, cumnăţico, că Nikon a poruncit să-i alungăm pe milogi din biserici ?

— Nikon e Antihrist ! El face toate cele pe placul Satanei.

— Da... Dărîmă temeliile datinilor, dar sînt şi printre milogi mulţi potlogari, hoţi de tot felul şi mai rău decît atîta... las c-am auzit eu destule...

— Of, boierule drag, pe cît pricep eu, te-ai dat şi mata de partea lui Nikon...

— M-am dat, nu m-am dat — adevărul e că o să mă rog de măria sa, în privinţa necazului tău, cel cu Avvakum... Îmi ţin cuvîntul...

— Pentru aceasta, mulţumescu-ţi ţie, boierule Boris Ivanovici, în vecii vecilor !

— Da, încă ceva : ascultă-mi sfatul, cumnăţico, nu-ţi întuneca frumuseţea cu veşminte negre ; nu te grăbi să-ţi pui veşmînt de mireasă a lui Hristos ! E vrednică de laudă evlavia, şi-i plăcută lui Dumnezeu ; numai că nu trebuie să fim nebuni pentru Hristos ; se cuvine să ne gîndim la cele pămînteşti ; eu aşa cred, că nici gîndurile la căminul tău, la rînduială, la căsnicia cea curată nu-s potrivnice lui Dumnezeu...

Vătaful întredeschise din nou uşa, vestind, fără să se arate :

— A venit de la patriarhul Nikon un tînăr cu streliţi !

Boierul răspunse liniştit, cu glas domol : Să aştepte pînă pleacă boiereasa...

Şi, întorcîndu-se către Feodosia Morozova : — În ale credinţei şi ale lui Hristos, Feodoşişko, ascultă-l pe Avvakum, dar nu-ţi înjosi starea, nu coborî alături de prostime. În privinţa asta, să-ţi păstrezi cinul tău. Iar acum, du-te, ieşi pe altă uşă, spre rădvanul tău ; acolo au să te îmbrace slugile.

După ce o îndrumă pe Morozova spre ieşire, pe alt drum decît pe cel pe care venise, Morozov intră în odaia dinaintea paraclisului ; acolo, lîngă uşă, aştepta Senka, în caftan nou, cu armeakul negru pus pe umerii săi laţi.

Flăcăul făcu dinaintea boierului o plecăciune.

— Ce te aduce în casa mea, robule ?

— Nu sînt rob ! Sînt veşmîntar al înaltpreasfinţiei sale, măria sa patriarhul !

— Ce vrea patriarhul în casa mea, şi de ce ai venit cu streliţi ?

— Mărite boier Boris Ivanovici, streliţii stau afară, pe scară, şi au venit cu mine, din porunca înaltpreasfinţiei sale — ar fi nevoie de ei, dacă nu vei înţelege să dai de bună voie din casă icoana Mîntuitorului frîncesc, cea zugrăvită de iconarii boiereşti ai luminăţiei tale.

— Ai la tine ucazul patriarhului, robule ?

Boierul se apropie de masa mare, adăugînd : — Apropie-te.

— Am ucazul, iată hîrtia iscălită de patriarh.

— Dă-mi-l, să-l cetesc !

Senka îi întinse hîrtia. Boierul o citi fără grabă ; o cercetă cu luare-aminte, o întoarse şi pe partea cealaltă, apoi spuse :

— Bine ! N-ai intrat în casa mea samavolnic... dar uite...

Şi rupse în două hîrtia patriarhului, de la cruce şi de la slovele de la început pînă la iscălitură şi pecete ; apoi, rupse din nou cele două jumătăţi şi, în sfîrşit, rupse fiecare sfert în petice mărunte.

Senka privea înmărmurit, cu mîinile lui de voinic lăsate în jos.

— Spune-i ciobanului tău de pe cîmpia Mordvină, să-şi dea seama cu cine are de-a face ! La cine îşi trimite robii. Şi să-i mai spui, că ocara asta n-am să i-o iert ! Şi bine faci flăcăule, că te porţi paşnic, domol ; altfel, te-ar zvîrli slugile mele în ghionturi, afară, pe scară...

— Nu mă tem de slugile tale, boierule... Dar ai rupt foaia, şi mi-ai făcut un rău mare, mai cumplit decît cea mai cumplită năprasnă !

Cu aceste vorbe ieşi pe uşă poruncind streliţilor :

— Nu sînteţi de trebuinţă ! Duceţi-vă înapoi.

Se întoarse fără zăbavă la palatul patriarhului şi, dîndu-şi jos armeakul îi spuse diaconului Ivan :

— Urgie, părinte Ivan !

— Da ce ai mai pătit, fiule ?

— M-am dus la boierul Morozov şi am intrat în casă, ca să iau icoana frîncească. Boierul a ieşit domol şi-l credeam om de înţeles, m-a rugat să-i dau foaia patriarhului şi i-am dat-o, iar el a rupt-o, a făcut-o petice. Cred că, din pricina asta, patriarhul o să se mînieze pe mine : „Ai pierdut-o, va zice, şi nimic altceva !"

— Nu-i a bună, fiule : şi ce a spus boierul, cînd a rupt-o ?

— L-a suduit pe înaltpreasfîntul patriarh, l-a făcut cioban mordvin : şi, pe deasupra, a zis : „n-am să-i iert ocara pe care mi-a făcut-o trimiţîndu-şi robii în casa mea"...

— Ei, să ştii, fiule, că vorbele boierului vor sluji întru dezvinovăţirea ta ; da, aşa e firea boierului, nu-şi va călca vorba, iar patriarhul se va plînge de el măriei sale, pentru jignire. Un singur lucru e prost : acum, nu mai e cu putinţă nici să-l prinzi pe răufăcătorul cel cu pricina... cum îi zice ? Timoşka, sau ?

— Sau Taisi. E acelaşi om. Nu se poate, părinte, căci fără ucaz, n-au să meargă streliţii. Ei, azi, mai zăbovesc oleacă aici, apoi, mă duc să-i văd pe ai mei.

Senka rămase cu Ivan, pînă ce clopotul bătu ceasurile chindiei ; iar cînd se auzi dangătul lui pentru vecernie, se ridică şi ieşi din chilie :

— Părinte Ivan !

— Aud, fiul meu !

— Dă-mi pistoalele celea pe care mi le-a dăruit înaltpreasfinţia sa !

— Iată-le, iată-le, fiule !

Diaconul aduse două pistoale mici, un corn cu pulbere şi o punguţă cu vărguţe de plumb.

Senka cercetă cremenea ambelor pistoale şi le încărcă, vîrîndu-şi apoi în buzunarul armeakului cele de trebuinţă pentru ele.

— Dar unde, fiule, ai învăţat tu să mînuieşti armele ?

— Acasă, m-a învăţat fratele Petruha — de multe ori i-am încărcat pistoalele. Am de gînd, părinte Ivan, să plec de aici, să fug de mînia patriarhului... că tot nu mă aştept la vreun bine, stînd pe lîngă el...

— Vai, fiule ! Dar de ce ? Eu o să lupt din răsputeri pe lîngă înaltpreasfîntul întru apărarea ta. Las-că se potoleşte el... Să nu te gîndeşti la asta, fiule ; şi, cînd are să fie cu primejdie pentru tine, am să te vestesc din vreme ; iar deocamdată, să nu cazi în ispita înfricoşării.

— Te văd schimbat la faţă, cu ochii întunecaţi... şi fără veselie în glas...

— Te-am îndrăgit, fiule, doar ţi-am mai spus-o ; iar pe deasupra, stau şi mă gîndesc ; n-o să vină urgia pentru tine, pentru că a rupt foaia. O să se abată năpasta atunci cînd boierul Ziuzin o să te pîrască la înaltpreasfinţia sa ; şi atunci, cu toate că o să-mi vină greu, va trebui să-mi las viteazul voinic să plece spre necunoscut... Acum, însă, dormi liniştit, căci aici, în casa patriarhului, diaconul Ivan o să vegheze asupra vieţii tale zi şi noapte...

Senka ieşi în piaţa sfîntului Ivan. Cînd ajunse în dreptul dughenei unui diac, lipită cu spatele de clopotniţa sfîntului Ivan, zări o haită de cîini flămînzi. Adeseori, cîinii sfîşiau trecătorii. Se pripăşiseră cu nemiluita, fiindcă stăpînii caselor şi hangii pieriseră. Cîinii se năpustiră asupra lui Senka. Ne

putînd să se apere de ei cu buzduganul, prea scurt, își smulse pistolul de sub armeakul de scarlat și trase un foc răsunător. Doborî doi cîini : unul se prăbuși cu tigva spartă, celuilalt îi frînse o labă dinainte.

Haita o luă la goană.

Trei streliți cu caftane roșii alergau dinspre biserica Arhanghelski spre Senka, cu tăișurile baltagurilor sclipind. Strigau de departe :

— Stai, flăcăule !

Senka se opri.

— Ce, nu cunoști ucazul ? În Kremlin nu se slobozesc focuri !

Senka, de obicei liniștit, pașnic, zbucni mînios, mirîndu-se el însuși de vorbele lui :

— Dar voi, străjerii, ce păziți aici ? ! Nu vedeți, cum vin cîinii de la locurile caznelor în Kremlin și aduc molima neagră ?

— Neam de cîine ce ești ! Acu te-om tîrî la pricazul streliților, unde o să te pună la cazne, ca să știi să mai calci porunca țarului ! răcni unul, săltîndu-și baltagul de pe umăr.

— Hai, încearcă să mă tîrăști, și ai să vezi, care dintre noi are să răspundă ! Senka făcu un pas spre streliți. Îndrăzneala lui îl scăpă ; unul îi zise, cu glas pașnic :

— Haide treci, și nu mai trage focuri.

Senka își văzu de drum ; streliții vorbeau între ei :

— O fi vreun piatidesiatnic [1] în straie de tîrgoveț, care a ieșit să cerceteze caraulele !

— Ba nu, e un slugoi de-al lui Nikon, un fecior boieresc ! L-am mai văzut de cîteva ori.

— Da, cam slabe au ajuns caraulele noastre, îs mulți streliți fugiți !

Senka intră pe poarta Bor. Trecînd dincolo de gard, îi spuse străjerului :

— Să nu uiți de mine, străjerule ; de-oi întîrzia, lasă-mă să trec.

— Du-te, te las, doar te cunosc !

În drum spre slobozia Streliților, Senka privea cerul ce înverzea, prevestind vreme geroasă. La toate răscrucile se înălțau spre cer mici clopotnițe de bîrne cioplite, ba deasupra bisericilor, ba singure, părînd turnate din gheață. Vîntul pișca obrazul ; era în brumărel dar încă nu ninsese ; pămîntul gol

[1] Căpetenie peste cincizeci de oameni în vechea Rusie.

țăcănea sub picioare, gheața din gropi troznea sec. Glodul înghețase în bulgări mari. Tot văzîndu-și de drum, feciorul strelițului se gîndea :

„Nu-mi dau seama ce anume îmi roade inima ! De ce m-oi fi schimbat așa... de ce mîna mea caută în cine să dea... cînd întîlnesc un vrăjmaș, îl omor... hotărît — îl omor !“

Deodată îi învie în amintire un chip frumos, ca oglindit în apă. Se ivi și pieri apoi sclipi din nou legănîndu-se, un kokoșnik [1] de boiereasă, din aur și doi cercei grei, aninați de urechi.

— Malka, tu ești oare ? ! Of, iar mi se năzar turlele clopotnițelor ! Ciudat ! De cîte ori mi-am zis să nu mă mai gîndesc la ea, la Malka... Și Ivan m-a sfătuit : „Lasă-te de boiereasă, fiule !“ vai, nu pot ! Nu pot... nu pot s-o uit...

Ajuns la el acasă, Senka zări în odaia de jos o bătrînă în negru, parc-ar fi fost călugăriță. Dădea de mîncare la doi cerșetori murdari așezați la masa pe care el o cunoștea atît de bine, din copilărie. Îi îmbia, făcînd plecăciuni :

— Mîncați sănătoși, oamenii lui Dumnezeu, drumeți dragi, mîncați, după pofta inimii !

— Altceva n-ai putea să ne mai dai, mămuco ?

— Vai, păcatele mele ! De post nu mai am, iar de frupt n-aveți voie, că-i păcat.

— E plină de păcate lumea, mămuco, mîncăm orice !

— Chiar și de frupt !

Senka făcu în fața maică-si o plecăciune :

— Ești bine, sănătoasă, mamă Sekleteia Petrovna ?

— Ia te uită, sluga lui Antihrist ! rosti maică-sa, ca despre un străin.

— A lui Antihrist !

— A lui Antihrist ? Ptiu ! cei doi zdrențăroși scuipară sub masă.

— Da, blajinilor, ia uitați-vă și voi : fecior mi-a fost, dar acu, e mai rău ca un străin : îi slujește lui Nikon !

— E un spurcat, mămuco, un nikonian spurcat ! Ce fel de fecior poate să-ți fie ?

— Dar de ce nu te închini, flăcăule ? Ia să văd, în ce chip îți împreuni degetele !

[1] Acoperămînt de cap, în diferite forme (conic în semicerc, în evantai etc), după regiune.

Ca să n-o supere pe maică-sa, Senka începu să spună rugăciunea :

— Nu-şi împreunează degetele strîns, mămuco !

— Şi nu le apasă pe frunte ! mormăiau cei doi milogi, înfulecînd de zor friptura, cu ochii la Senka.

— Ia tăceţi din gură, trîntorilor, îi repezi Senka : de ar fi după vrerea mea, v-aş apuca de guler şi v-aş zvîrli pe uşă afară !

— Vai, vai, mămuco, ni-i frică !

— E turbat !

— Taci din gură, sluga lui Antihrist ! Ia, uite, ce mare mi-ai crescut ! Da ce-i de mirare ? De atîţia ani hoinăreşti prin lume... Ce, ţi-e lene să-ţi spui rugăciunea ? Te pomeneşti că ai ajuns un beţiv şi un muieratic...

Cei doi cerşetori se ridicară de la masă şi începură să se închine de zor, izbindu-se din răsputeri cu degetele în umeri şi în piept. Apoi se prosternară pe podea :

— Născătoare de Dumnezeu, mîntuieşte-ne pre noi !

— Mîntuieşte-o Doamne, pe roaba ta Sekleteia, binefăcătoarea noastră.

— Unde-i tata, mamă ?

— Aşteaptă, o să vină. Sînteţi de aceeaşi teapă şi tu, şi taică-tău... Şi el şovăie în ale credinţei. Cînd îl cauţi — numai cu slujba şi cu neguţătoria, de parcă cele lumeşti ar fi mai presus de cele dumnezeieşti... Ce m-a mai ocărît, din pricina ta : „Flăcăul e bun de streliţ, dar tu l-ai trimis la mănăstire !“ Vai, ce de păcate mi-am luat pe suflet ! am lăsat copilul necopt la minte să plece cu beţivanul de Ankudimko... L-am văzut azi pe Ankudimko, lîngă crîşmă — beat, turtă. A lătrat la mine în bătaie de joc : „Ai să vezi, Sekleteia, ai lui Nikon o să-ţi înveţe odrasla să înfulece carne de cal, în zile de post !“

Veni şi tatăl lui Senka. Îşi făcu de cîteva ori semnul crucii, fără rîvnă, îşi luă muscheta din spate, o puse în colţ, se uită chiorîş la cerşetori, apoi întoarse privirile spre Senka, zîmbi, şi-şi dădu larg în lături braţele :

— Mă gîndeam : nu cumva şi-a găsit Sekletuha mea vreun nou mîncău pe veresie ? Ba nu, e Siomka ! Hai, vino să te sărut !

Senka şi taică-său se îmbrăţişară. Taică-său se spălă apoi îşi trase fiul spre masă :

— E slabă lumina în odaie. Trebuie puse lumînări... Hei, gospodino! Sekletuha! Azi e sărbătoare! Ei, tu, ce zici?

— Ce bucurie să am eu? Sluga lui Antihrist! Şi, pe deasupra, îmi sperie pribegii aceştia aduşi de Dumnezeu! Habar n-are că marea boiereasă Feodosia Prokopievna ocroteşte milogii, iar ei se roagă lui Dumnezeu zi şi noapte pentru ea!

— Hai, adu lumină! Nu trăncăni anapoda... Să-mi trăieşti, Siomka! Ce înalt ai crescut! Să fii oare mai chipeş ca Petruha? Zău, mai chipeş!

— Tată, nu faci de strajă în Kremlin? De cîte ori mă uit, văd numai străini...

— S-a dat un ucaz, Siomuşka! Nu ştiu cine l-a dat; atîta numai, că pe toţi streliţii vechi i-au strămutat în caraule la mînăstiri, acolo unde îi place preamăritei mame ţarine Maria Iliinişna să se roage lui Dumnezeu. Ei, acu o duc mai uşor, căci mi s-a mărit săptămîna făr-de slujbă, cam odată şi jumătate...

Sekleteia Petrovna aprinse două lumînări în sfeşnicele de aramă şi le puse cu ciudă pe masă.

— Hai, bătrînico, adu bucatele pentru mine şi pentru fecior. Adu şi băutură, precum se cuvine — mied, bere, ei şi ce mai ai acolo.

— Aşteptaţi puţin, lăsaţi-mă să-i culc pe blajinii întru Hristos.

— Răscoleşti prin gunoaie, leit găina în coteţ... Acum, băiete, dă-i zor: o să te scriu neapărat la streliţi, o să-ţi iau muschetă — pun eu chezăşie!

— Nu-i cu putinţă, tată: îs veşmîntar la patriarh...

Sekleteia Petrovna care trebăluia la o parte scuipă cu scîrbă.

— Vezi ce a ajuns?!

— Ei, nu se poate!

— Nu-s mincinos! Spun adevărul...

— Am auzit şi eu, dar n-am crezut... aveam de gînd să viu la tine, dar nu m-au lăsat treburile, şi ajutor n-am, fiindcă Petruha a plecat cu Nikon, s-o petreacă pe ţarină; poate s-o întoarce curînd. Ei, bătrînico, ce mai aştepţi? De ce nu aduci mîncarea?!

— Nu-i nici o grabă. Aşadar, mi-aţi spurcat mezinul — acu, nici nu mă mai aşez cu voi la masă; o să beau şi o să mănînc departe de voi!

— Poţi să mănînci şi sub cuptor ; să ne dai bucatele fierbinţi !

— Straşnic ne-a mai ajutat scîrbavnicul de Ankudimko ! Ne-a luat băiatul, l-a prăpădit pe veci...

— Ankudim e un monah de ispravă, atîta numai că bea cam mult. Ce-i drept, umblă cam departe de cele dumnezeieşti, dar aşa se cade să facă !

— Vai, a căpiat bătrînul ! Huleşti numele Domnului ! Palîci, vai ţie !

După o cină îmbelşugată, stropită cu mied dres cu cuişoare, tatăl şi fiul urcară în odaia de sus.

— Ia scoate-ţi armeakul, ce tot şezi de parc-ai fi venit la străini !

— Nu scot armeakul, tată. Gata : mi i-am văzut pe-ai mei, şi acu e vremea să fac cale întoarsă ; acolo, numai părintele Ivan a rămas să păzească avutul patriarhului. Azi e nevoie de o pază straşnică... bîntuie tîlhari cu duiumul... dau năvală puhoi din toate părţile. Ei, acu, la despărţire, hai să bem olecuţă de tutun, că la noi nu e voie...

Senka îşi scoase cornul cu tutun şi fumară două lulele bune.

— Arătos, chipeş îmi eşti ! Ia zi, băiete : n-ai vrea să te faci streliţ ?

— Poate c-o să mă fac ; dar matale, tătucule, bine ai face dacă n-ai mai lăsa-o pe mama să primească tot felul de milogi în casă... azi e primejdie mare... să vezi c-au să-ţi aducă molima neagră... şi asta-i năpastă cumplită.

— Ei, cum să nu-i laşi ? Tot neamul nostru, de cînd lumea, a chemat milogii şi i-a miluit...

— O spun, fiindcă am auzit o dată, cum îi poruncea patriarhul unui boier : „Să nu fie primiţi, să fie alungaţi, căci aduc molima“...

— O-of, şi Sekleteia Petrovna a mea...

Streliţul nu-şi isprăvi vorba : nevasta lui care trăgea cu urechea intră val-vîrtej în odaia înecată în fumăraie. Pe femeie o podidi tusea, scuipă mînioasă şi, izbind cu piciorul în podea, se răsti la fiu-său, alungîndu-l :

— Afară, ereticule ! Lepădătura lui Antihrist ! De azi înainte nu-ţi mai sînt mamă !

— Hai, femeie, potoleşte-te ! rosti Lazar Palîci, încercînd s-o împace.

— Iar tu, să taci din gură, tu care-i îngădui toate răutăţile ! Dacă nu se cară, dau fuga la boierul Artemi Volînski, şi-i spun tot. Atunci au să-i taie nasul, ereticului, lepădăturii, pentru că bea buruiana dracului, şi au să-l mai şi bată cu knutul [1]. Hai, cară-te, cît eşti teafăr. Ptiu, diavole !

— Iacă, plec, mamă !

— Ba nu-ţi sînt mamă, blestematule ! Desfrînatule ! Şi mai cleveteşti pe seama obidiţilor soartei !

Senka îşi îmbrăţişă tatăl, coborî în curte şi, fără să se mai uite la maică-sa, ieşi pe poartă. Taică-său îl opri :

— Stai o clipă, băiete ; ia felinarul că, fără lumină, ai să te poticneşti mereu pe drumul ăsta, plin de hîrtoape...

— Ajung eu cu bine... Ei, fie ; dă-mi felinarul.

Taică-său aprinse lumînarea din felinarul cu mică şi-l dădu lui Senka. Cînd fecioru-său porni la drum pe uliţă, îi strigă din urmă :

— Auzi, Siomuşka ? !

— Aud, tată ; ce e ?

— Treci pe la Novodevici, săptămîna asta acolo-s de strajă.

— O să tre-ec !

După lumina vie a lumînărilor aprinse şi a candelei ce licărea blînd în odăiţa părinţilor săi, lui Senka i se părea că se îndreaptă spre un zid negru. Felinarul lumina slab, numai atîta cît să vadă unde păşeşte. Pe neaşteptate nimeri cu un picior într-o groapă destul de adîncă, pe care n-o băgase în seamă, printre hîrtoapele pline de mocirlă. Căzu. Felinarul se izbi de glodul îngheţat, mica se sparse, iar mucul lumînării albe pîlpîi, rostogolindu-se cît colo. De ciudă Senka zvîrli felinarul.

— Cu pistolul în brîu, nici de băţ n-am nevoie, gîndi Senka, pipăindu-se ca să vadă dacă nu cumva şi-a pierdut arma.

După ce se stinse felinarul, abia mai putea să-şi vadă de drum. Totuşi, podul cu parmalîcul lui se zări tulbure, alburiu. Ţinîndu-se de parmalîc, Senka trecu podul. Ghicind în beznă

[1] Pînă la Petru I, atît vînzarea tutunului cît şi fumatul erau pedepsite fără cruţare. După Pravila din 1649, vinovaţii erau supuşi la cazne şi bătuţi cu knutul, iar recidiviştii, după ce li se tăia nasul, erau deportaţi.

zidurile Kremlinului, merse înainte, cît mai aproape de ele, fiind în primejdie dintr-o clipă în alta să cadă în vreun șanț. Auzi larma dintr-o crîșmă de dincolo de zid, nu departe de pod, dar nu coti într-acolo. Prin crîșme petreceau tîlhari și golani, mulți dintre aceștia prăbușindu-se acolo, răpuși de molima neagră. Pășind încet, Senka dădu peste parmalîcul scării unui paraclis. Ridică privirile, zări luminița candelei aninate sus, înaintea unei icoane. Atunci își dădu seama că era paraclisul din curtea mănăstirii Bogorodski, pe care îngrijitoarea mînăstirii îl rugase pe patriarh să-l dărîme... Zicea că paraclisul fusese durat din scînduri luate de la niște lotci vechi și că putrezise, că acolo, în apropiere, se afla o crîșmă, iar bețivanii, și bărbați și femei, săvîrșeau lîngă paraclis, sub sfintele icoane, tot felul de blestemății... borînd și strigînd măscări...

Era primejdios să meargă mai departe — putea să se prăvălească în rîpă, ori să cadă mereu și să-și rupă straiele. Senka urcă cele patru trepte ale scării paraclisului, ajunse pe dibuite la ușă, se așeză pe prag și hotărî să aștepte pînă în zori. Zări luminile unor făclii și se ridică în picioare plecîndu-și capul sub streașina de deasupra scării. Umbra neagră a unui om cu o făclie în mînă mergea înainte, urmat de alte două umbre, tot atît de negre, ce pășeau de ambele părți ale unei telegi trase de doi cai.

— Să cobor și să le cer o făclie ? Dar după ce se uită încă o dată cu luare aminte la telegă și la oamenii cu făclii, își dădu seama că erau de la vreo casă de adăpost a bătrînilor care strîngeau pe cei răpuși de molima neagră, căzuți chiar pe ulițe. Telega era plină de leșuri.

— Nu, de ăștia n-am nevoie ! își zise Senka așezîndu-se la loc.

Căruța pieri în beznă.

Curînd auzi pași scîrțîind pe pămîntul înghețat, neacoperit de zăpadă, și glasuri de oameni. Pașii ajungeau anevoie în dreptul scării paraclisului.

— Aici, drăguțule, auzi ?.. Hai, șezi !

— Ce să șed, am să mă culc !

— Ei, culcă-te sănătos. Ptiu, ce beznă : poți să-ți vîri deștele-n ochi !

— Dacă ești treaz e jale ! Beat însă nu-i nici o nenorocire... nimerim noi drumul !

— Îţi vorbeam, vasăzică, de Ankudimko... Auzi ?

— Ei !

— Ne-a arătat trei pisari... Auzi ? Sînt, zice, iscoade...

— Ei ?

— Ei, zice, auzi ? sînt pisari la diacul Ivan Stepanov. Ce mai tura-vura, faceţi-le de petrecanie...

— Şi voi, ce aţi făcu-ut ?

— Noi, auzi ? le-am făcut-o şi basta. Le-au luat cîinii capetele. Iar leşurile de le-o găsi careva, nu se poate şti ale cui sînt — că le-am smuls ţoalele de pe ei...

— He-he-he ! Ptiu !

— Dar ce-i cu tine ?

— Ei, ce să fie ! Numai că Ankudimko ăla, nu-i Ankudimko... aşa am aflat, cică Timoşka s-ar numi.

— Ce spui ?

— Şi încă una : nu cumva să-i zici Timoşka, pe faţă...

— De ce ?

— Mai ştii ? Cică dacă-i zici Timoşka, ai şi pierit îndată, fără urmă.

— Ai pierit ? Ia uite !

— Pierit ! Pentru că numele lui ar fi vrăjit. Îi vrăjitor, solomonar...

— Ăsta de bună seamă că-i vrăjitor ! Ce mai încolo şi-ncoace. Da nouă aşa ne-a zis : cînd ăţi vedea ornicul din Frolovskaia în flăcări, năvăliţi în Kremlin !

— Aha ! Dar porţile ?

— Porţile de la Bor şi de la Certol, zice, n-au să fie închise... roţile cu care se mişcă au fost fărîmate, auzi ? au rămas doar gratiile.

— Şi cînd să dăm năvală în Kremlin ?

— A poruncit s-o facem pe întuneric, dar n-a hotărît la ce ceas anume. „Acolo, zice, prin casele boiereşti, sînt multe odoare de preţ !“

— Ei, dacă-i aşa, hai la altă crîşmă !

Senka se gîndi să se ia după ei, dar cînd se sculă, bezna i se păru şi mai adîncă. Moţăia, îl biruia somnul. Se aşeză iar pe trepte : parcă îi era mai cald, doar cămaşa de zale pusă peste caftan o simţea rece.

„Timoşka nu se lasă de ale sale“, îşi zise el în gînd. sprijinindu-şi ceafa de pervazul ferestrei. Îndată ce se rezemă

simţi o toropeală şi mai adîncă. În ziua aceea se zbuciumase cumplit şi pe deasupra nici nu dormise după amiază, aşa cum era obişnuit.

— Ei, ce m-aş mai înveli acum cu o şubă. Ce bine mi-ar prinde ! Ce am văzut oare în vis ? Ko-ko-koşni-ce... sau o clopotniţă ? Şi Senka adormi repede, deodată, aşa cum i se întîmpla adeseori.

În vreme ce Senka ieşea din Kremlin îndreptîndu-se spre casa părintească, boierul Nikita Ziuzin plecase la vînătoare, cu cîinii şi cu vătafii săi. Cornurile sunară, apoi, amuţiră. Boiereasa Malka se apropiase de fereastră. În clipa aceea, codoşica, păşind tiptil cu imineii ei de safian, se strecură în odaie, se apropie de boiereasă şi o atinse uşor pe spatele moale.

— Oh, cine-i ? A, codoşico, tu eşti ?

— Rîndunica mea cu ochi senini nu doreşte să meargă-n ospeţie, să-şi vadă drăguţul ?

— Aş dori, codoşico, dar mi-e frică : ce o să se întîmple, dacă se întoarce ursarul meu ?

— Nu se-ntoarce el, ursuleţul ! Cu urechile am auzit, cu ochii am văzut, cu buzele am şoptit şi iată ce-am aflat : trei zile o să lipsească de aici, că i s-a urît tot în casă, pofteşte să mai prindă un urs...

— Ei, atunci ia să-mi pun straiele negre. Dacă nu mă lasă Ivaşko Suşera să intru la el, îl aduc încoace, iar tu, codoşico, ai grijă să ne primeşti, şi să nu fie slujnicele în calea noastră...

— Toate o să le fac, fetica mea cu ochi senini ; altă grijă n-ai, afară de crăişorul tău...

Îndată ce pogorî adumbrirea amurgului pe pămînt, boiereasa urcă treptele scării cunoscute, în palatul patriarhiei. Diaconul Ivan, cu lumînarea în mînă, o întîmpină în acelaşi loc.

— Cum o mai duce cu sănătatea credinciosul slujitor al patriarhului ?

— Să trăieşti, boiereaso ! Semion nu e aici.

Boiereasa se clătină pe picioare.

— Dar unde e, Ivan ?

— Boiereaso, nu ţi-a venit încă ceasul să te clatini pe picioare... e cu putinţă să vină ! Să mergem...

Ea îl urmă, supusă. Diaconul Ivan luă cheia de la paraclisul de lîngă sala mare, descuie uşa dinspre miazănoapte şi coborîră în beciul caznelor.

La lumina vie a făcliilor aprinse în unghere, boiereasa văzu urme de sînge pe pereţi, curelele şi frînghiile roşii, bîrnele de sub ea, mînjite hîd de scîrnă de om amestecată cu sînge, cleşti, hamuri de fier cu şuruburi, în care erau cetluiţi cu capul şi cu picioarele raskolnici îndărătnici, pentru a fi strînşi cu şuruburile, striviţi să nu rămînă decît o grămadă de carne din ei. Boiereasa se spăimîntă de toate acestea. Se opri şi se trase îndărăt :

— Încotro mă duci, Ivane ? De ce îţi baţi joc de mine ?

— Dar de ce ţi-e frică ? Iubirea matale seamănă cu acest beci !

— Nu ! Iubirea mea e senină şi tare !

— Da...însă iubeşti un rob ; iar pentru rob, iatacul boierului, şi locul caznelor sînt una. Te destrăbălezi cu înaltpreasfinţia sa, o ştii bine ; ei, să-i ştii şi faptele... De mînia patriarhului nu ţi-e frică, atunci de ce te înfricoşează nişte lucruri moarte, părăsite de călăi ?

— Doar atîta am ştiut eu : jos e călăul, sus e patriarhul !

— Acum, priveşte şi află multe...

— Dar pentru ce m-ai adus aci ? Ca să mă sperii ?

— Nu ! Dar aici e o încăpere, în care stă patriarhul, ca să asculte mărturisirile smulse prin schingiuiri... Azi, călăii-s plecaţi, că n-au de lucru, iar boierul tău are voie să umble slobod prin toată casa, numai aici n-a fost...

— Boierul meu a plecat, n-are cum să treacă pe la patriarh.

— Boiereasa Malka, trăim vremuri neobişnuite ! În asemenea vremuri, se poate întîmpla ca acela ce lipseşte să se întoarcă. Surdul va începe să audă, şi orbul va încerca să vadă...

Ivan o duse pe boiereasă într-o chilie cu pereţii acoperiţi de covoare ; într-un ungher era o icoană, lumînări şi candele. Diaconul luă o lumînare groasă dintr-un sertar al iconostasului, o înfipse în şfeşnicul dinaintea icoanei Mîntuitorului şi o aprinse. Îşi făcu de mai multe ori semnul crucii ; apoi, arătînd o sofa îmbrăcată în atlaz vioriu, spuse :

— Aci să-l aştepţi pe Semion. Veghează asupra lumînării — să nu se aprindă ceva !

— Vine Semion ?

— Trebuie să vină...

Ivan ieşi.

Boiereasa se întinse pe sofa, zicîndu-şi în sine :

„Nu degeaba ţine patriarhul la el... e înţelept, diaconul !"

Senka visa că stă sub un clopot şi trage de funie : parcă se auzea o larmă de oameni şi tropăia o mulţime de paşi. Spinarea îi înţepenise de parcă ar fi avut o pojghiţă de gheaţă pe ea. Se întinse. Capul îi lunecă jos, pe pragul paraclisului. Se lovi la ceafă şi se trezi din somn : simţea zalele reci în spate. Se desmetici de-a binelea. Dangătul clopotului se auzea aievea. Ieşi de sub streaşina paraclisului privind spre Kremlin unde ardea ceva. Un pîlc de oameni trecea prin faţa paraclisului, îndreptîndu-se grăbit spre Kremlin. Se îndreptă şi el repede într-acolo.

Ajuns la porţile Borovitkie le găsi fărîmate, scoase din ţîţîni. Îşi aminti de vorbele tîlharilor beţi care trecuseră pe lîngă paraclis, în privinţa lui Timoşka. Fără a mai privi spre foc, o luă grăbit către palatul patriarhiei. Prin negura nopţii, înroşită de foc, zări două scări sprijinite sub ferestre. Pe fiecare se aflau cîte doi oameni : tîlharii fărîmau cu securile obloanele de la ferestre. Alţi doi, ajutoarele lor, ţineau scările. Senka îşi scoase buzduganul, se furişă pînă la unul şi-l păli cu sete. O ţîşnitură deasă, fierbinte îi împroşcă obrazul. Celălalt răcni :

— Păzea, fraţilor ! priviţi ! şi se făcu nevăzut în beznă. Senka răsturnă scările ; trei tîlhari îşi frînseră picioarele, iar al patrulea se mistui şi el în beznă, tot mai roşie din pricina văpăilor focului. Îi răpuse tot cu buzduganul pe tîlharii care căzuseră şi nu se mai puteau ridica în picioare. În sfîrşit, descuie uşa cu cheia pe care n-o putu găsi numaidecît în buzunarul caftanului şi intră în coridor, unde diaconul Ivan, acoperindu-şi obrazul cu mîinile, rezemat de perete, se tînguia :

— Ajută-mă, Doamne ! Apără-mă, prea sfîntă Născătoare de Dumnezeu, ocroteşte-mă !

O lumînare groasă, care-i căzuse din mînă, ardea cu o flacără vie, şi covorul gros, înflorat, luase foc de la ea.

— Părinte, eu sînt, Semion !

— Vai, fiule ! Dumnezeu să te răsplătească ! Şi eu credeam că vin tîlharii să mă omoare...

Senka ridică lumînarea de jos şi călcă în picioare covorul care începuse să ardă :

— S-a isprăvit cu tîlharii ! Mă duc să văd dacă n-or mai fi şi alţii.

— Du-te, fiule ! Vai, Dumnezeu te-a adus la timp !

Senka ieşi pe scară şi privi în depărtare ; lîngă zidurile Kremlinului, în jurul turnurilor şi bisericilor, foiau streliţii cu făclii — stingeau focul din turnul Frolova şi cărau apă la bisericile care încă nu ardeau. Senka intră din nou în palat şi încuie uşa cu cheia. Diaconul Ivan deschise puţin oblonul tăiat cu securea al sufrageriei, şi privi bezna împestriţată de lumini.

— Ne-a mîntuit Cel de sus ! Să mai aşteptăm puţin... iar pe urmă, o să ai parte de o bucurie.

Senka nu asculta vorbele diaconului ; trăgea cu urechea, aşteptînd zgomote de paşi care s-ar fi apropiat de palat ; în cele din urmă, spuse :

— Părinte Ivan, ne putem hodini în pace, s-a isprăvit cu tîlharii, au sosit streliţii din schimbul de strajă !

— Tîlharii, fiule, au nimicit prin foc turnul Frolova — de mult le stătea ca sarea-n ochi, fiindcă acolo se săvîrşeau cazne. S-a prăbuşit orologiul, s-au fărîmat clopoţeii... Ce adîncă mîhnire pentru măria sa ! Tare mult a ţinut la orologiu...

— O să facă altul...

— Ei, fiule, multe mii a costat această lucrare minunată făptuită de mîinile omului... Scoate-ţi zalele, schimbă-ţi straiele, spală-te şi să mergem. Ai să dormi în altă chilie. Te aştept.

Obişnuit să-l asculte totdeauna pe diacon, Senka îi îndeplini poruncile. În sfîrşit, ieşiră din odaie.

— Încotro, părinte ? întreabă el, în vreme ce coborau spre beciul palatului.

— O să vezi, fiule...

Străbătură beciul caznelor. Ivan deschise uşa chiliei, unde stătea de obicei patriarhul în timpul caznelor, îl împinse pe Senka uşor înainte şi-l îndemnă :

— Îţi iert bucuros păcatele ! Drăgosteşte-te, dar stinge lumina.

Kremlinul, cetatea din Kolomna, fusese ridicat pe o mare întindere, pe o înălţime, adăpostind între zidurile sale cinci biserici de piatră, o mănăstire de călugăriţe şi palatul mare de lemn, al episcopului, cu temelie de piatră. În turnul cel mai mare, de la intrare, se afla un clopot de primejdie, greu de mai multe puduri — era tras cînd zbucnea un foc, cînd ameninţa primejdia unei răscoale sau năvăliri duşmane şi atunci vuietul clopotului din Kremlinul Kolomnei putea fi auzit pînă-n preajma Moscovei ; or, se ştie că de la Moscova pînă la Kolomna sînt nouăzeci de verste.

Zidurile Kremlinului aveau patru caturi şi metereze înalte de un stînjen. Meterezele şi zidurile erau roşii, cărămizii. Turnurile se îngustau spre vîrf ; unele erau îndreptate spre rîul Moscova, altele spre rîuleţul Kolomenka.

Cele patru turnuri de la porţi erau în opt colţuri ; celelalte, rotunde, mai scunde ca cele dintîi, dar aveau, zidite în ele, tunuri care îşi căscau gurile de sus.

Deasupra porţilor turnurilor de la intrări se afla cîte o icoană prinsă în zid. Înaintea fiecărei icoane era cîte un felinar, cu o candelă aprinsă în el. Deasupra icoanelor se bolteau streşini de fier, poleite pe margini. În turnul de la intrarea cea mare era o icoană a lui Hristos, de un stat de om, cu braţul ridicat pentru binecuvîntare, părînd însă, din pricina urmelor lăsate de atîtea vremuiri şi a funinginei care împîclea geamul, că Hristos din turn ameninţa cu pumnul, înspre rîul Moscova. Cetatea era înconjurată de şanţuri, cu malurile pietruite.

În faţa intrărilor în Kremlin se bolteau poduri de piatră.

Pe malul rîului Moscova se afla un chei întins, de grinzi, pe care, în fiecare joi şi vineri, se ţineau tîrguri mari, cu căruţe şi cu tarabe uşoare, lesne de strămutat. În zilele de tîrg acolo se înghesuia lume multă de prin partea locului sau venită de aiurea.

După obiceiul dintotdeauna, pisarii de piaţă strîngeau vama „pentru ţar, pentru mînăstiri şi pentru poştă". Tot acolo, voievodul însoţit de streliţi prindea „prostimea", ţărani fugari care ieşeau din păduri să-şi cumpere de-ale gurii. Mulţi ţărani fugeau, se ascundeau trăind din jafuri, căci poverile birului pe pămînt şi corvezile pentru poştă, pentru drumuri şi dijmele îi apăsau fără cruţare şi fără omenie. Lăcomia voievo-

dului era însă şi mai neomenească. Storcînd dăjdiile, diecii spuneau :

— Voievodul e mai mare chiar decît ţarul !... Voievodul e Dumnezeu... lui să-i dai carne şi colaci, pe cînd cu Dumnezeu, doar atîta ai de-a face : să-i pui lumînări şi să i te închini, ca să te miluiască !

Mulţimea le-o întorcea în şagă :

— Dar la ce bun să te mai închini lui Dumnezeu, de vreme ce nu te miluieşte ?

— Păi, ce ai tu cu Dumnezeu ? El poate trăi şi flămînd ; pe cînd voievodul are nevoie de bucate grase, de băuturi dulci, de veşminte de fir, doar e pus pe tain de ţar !

Multe mori erau pe malul rîuleţului Kolomenka ; apa curgea zgomotos, cerînd de lucru dar plescăitul ei amuţise peste roţile morilor, nu mai lunecau sprinten pietrele morii, grînele din sacii de pe podină nu se mai scurgeau în jos.

— Moartea neagră !

— Nici parastas nu mai are cine să le slujească ! se tînguiau oamenii.

La fiecare jumătate de ceas, băteau clopotele din clopotniţa în opt colţuri, cu turla ţuguiată, dinlăuntrul zidurilor cu metereze ale cetăţii. Vîntul le ducea glasul deasupra posadelor şi sloboziilor mohorîte ale căror uliţe se întindeau ca nişte fîşii cenuşii, late, dinspre cetate pînă la marginile tîrgului. Tot mai tînguitoare erau cîntările mănăstireşti din cetate, cu fiecare zi ce trecea se auzeau tot mai rar, mai încet...

Molima ucigătoare ! Moartea neagră ! Ea cutreierea prin chilii, fără să-i pese de rugăciuni, de descîntece, trecea agale prin casele boierilor, nu uita nici palatele ţarului... Mureau călugăriţele în cetate, fără a-şi sfîrşi cîntarea „pre tine Doamne". Mereu erau scoase din cetate în căruţe, acoperite cu pînză de sac, iar popii fugeau de lîngă morminte.

— Au uitat popii de Dumnezeu !

— Ţin la viaţa lor de beţivi ! şuguiau unii.

— D-aia s-a pustiit tîrgul !

— Crîşmarii nu mai aduc în tîrg butoaie de votcă !

— N-are cine s-o mai bea, că oştenii se ţin de samavolnicii.

Cei din Kolomna se temeau de oşteni, nu mai puţin ca de ciumă : aceştia le luau muşteriilor băutura cumpărată de la crîşmă, o turnau în ploştile lor şi, la un loc cu cea făcută de ei, prin tabere, o vindeau cu stacana. Iar dacă omul cîrtea :

„E băutura mea, nu vreau s-o cumpăr de două ori!" — atunci era îmbrîncit, ba se alegea şi cu una peste bot.

— Da, fraţilor, azi oştenii îşi fac de cap!

— Şi toate astea, din pricină că-i prea îngăduitor maiurul Dei cu ei!

— Las-că că vine şi ziua răfuielii cu el, neamţul dracului!

— Zău?!

— Da, dar... adevăr grăiesc.

— Prohorov Mikifor, starostele crîşmarilor, a trimis boierului Miloslavski o jalbă împotriva lui.

— Aha!

— Da... chiar boierului Ilia... la Pricazul Străinilor... [1]

— Ei, vouă vă arde numai de băuturi! Că nu vin la tîrg căruţe cu de-ale gurii, nu vedeţi?

— Ce vrei, oştenii jefuiesc şi căruţele, ca şi vodca.

— E adevărat, fraţi creştini! Uite, azi l-au snopit în bătaie pe un pisar — i-au luat banii luaţi drept vamă, şi voievodul n-a zis nici pîs...

— Se tem de oşteni, ori, poate, şi el închide ochii ca şi maiurul Dei!

După ce mai sporovăiau de una de alta oamenii se împrăştiau înainte de a pogorî amurgul; cînd se întuneca, după ce băteau tobele, doar oştenii mai umblau prin pieţe şi pe uliţe.

Pentru boiereasa Malka, noaptea fu tare scurtă — asemenea unei clipe. Cînd mijiră zorile, ea şopti:

— Te iubesc, crăişorul meu din miez de noapte, atît de aprig te iubesc, că inima-mi plînge de dor, de parcă pentru cea din urmă oară te priveşte dragostea din ochii mei...

Alintat de dragostea ei, Senka nu-i spuse că, poate, îl vedea cu adevărat pentru cea din urmă oară.

Hotărîse cu tărie să plece în căutarea lui Timoşka şi să stea „umăr la umăr cu el în lume", după vorba acestuia. Cugetînd cum îl tăia capul — încet şi însăilîndu-şi greu gîndurile, Senka era tot mai încredinţat că nu numai boierul Ziu-

[1] *Pricazul Străinilor* avea în grija lui problemele străinilor în Statul Moscovit.

zin, ci toată boierimea îi era duşmană ; iată de ce nu avusese milă boierul de el, fiind gata să-l arunce în gura fiarei, în foc, ori în apă. Şi aceasta, nu numai pentru că el, Senka, pusese mîna pe nevasta boierului : „Doar nu am dat eu năvală peste ea — ci ea a venit la mine de bună voie !"... Îşi dădea seama că din pricina legilor stăpînirii şi a semeţiei boiereşti, nu putea fi pace şi prietenie între el şi boieri ; iar o dată ce nu putea fi una ca asta, n-avea rost să-i slugărească, să tot bată apa-n piuă. Puteai să-ţi jertfeşti şi viaţa pentru ei, şi tot vor socoti că-i puţin... Chiar şi patriarhul tot boier era : în zadar îl slujeai, te istoveai.

De îndată ce din nou se lăsă întunericul deasupra Kremlinului, o ajută pe boiereasa Malka să-şi pună veşmîntul negru peste cele boiereşti şi plecară, Senka petrecînd-o spre casă.

La plecare, Ivan îi spusese :

— Fiule ! Să nu te arăţi în preajma caselor boiereşti, să nu ştie nici vîntul, nici pămîntul c-ai trecut pe acolo.

— Am să te ascult întocmai, părinte !

Întorcîndu-se în palatul patriarhiei, Senka îşi petrecu noaptea acolo, iar cînd zorile trandafirii se iviră pe meterezele Kremlinului, îşi puse armeakul şi se încinse cu brîul, ascunzîndu-şi sub haina largă pistoalele şi buzduganul.

— Blagosloveşte-mă, părinte, plec după Timoşka !

Departe de a pricepe toate gîndurile lui Senka, Ivan îl îmbrăţişă :

— Du-te, dar fereşte-te de năpastă ! Răufăcătorul nu e singur pe acolo.

— Părinte, în casa asta mă paşte o năpastă şi mai amarnică...

— O fi chiar aşa ? Ei, de-oi afla ceva îţi spun.

Trecînd prin Piaţa Roşie, Senka privi dughenele şi tarabele pustii. În faţă, cel dintîi şir, asemenea unei guri cu dinţii înnegriţi de putreziciune, se căsca vreo duzină de dughene cu uşile larg deschise.

Cînd şi cînd, treceau în goană şobolanii cei temuţi de Senka, cu colţii rînjiţi ; unii se rostogoleau şi se zvîrcoleau. Porci flămînzi umblau de colo-colo, negri de murdărie, scurmînd ţărîna cu rîtul. Pe alocuri, se auzeau mugete de vaci părăsite, sălbăticite.

Deocamdată, Senka hotărî să se ducă în Streleţkaia, ca să-şi ia rămas bun de la taică-său şi de la casa părintească, să vadă roibul, să se mai joace puţin cu el. Era devreme, şi Senka ştia că taică-său nu se întorsese încă de la slujbă, iar maică-sa, în loc să-l primească, îl va alunga.

Începu să se plimbe de colo-colo, ca să mai treacă vremea şi, totodată, să-şi mai arunce privirea prin Moscova ameninţată de pieire. Mergea trăgînd cu urechea la vorbele trecătorilor răzleţi. În întîmpinarea lui veneau un bătrîn şi o bătrînă, în straie negre. Senka trăgea cu urechea : bătrîna era surdă, iar moşneagul îi striga :

— Zici că boiereasa voastră îşi lasă tot avutul popilor, monahilor, pentru mănăstiri şi biserici ?

— Da... da... îl lasă mănăstirii Savvinski.

— N-are decît ! E tot una, că nici pe popi nu-i cruţă moartea. O-of, iacătă c-am ajuns să vedem mînia Domnului.

— Şi toate astea, fiindcă patriarhul e Antihrist şi nimic altăceva ! Dar pe unde mă duci, călăuză oarbă ?

— Aud ?

— Aud ! S-auzi ! Aici e cuibul diavolului, crîşma !

Bătrînul se opri, uitîndu-se cu luare aminte :

— Să ştii că aşa e ! Hai s-o ocolim !

Se depărtară de podul Kuzneţki, dincolo de care se auzea larma dintr-o crîşmă. Lui Senka i se păru că aude nelămurit un glas cunoscut. Îşi zise : „Nu cumva o fi Timoşka pe-acolo ?“ Şi trecu pe poarta palăncii îndreptîndu-se spre crîşmă.

Acolo era plin de milogi şi de tîlhari.

Parcă bătîndu-şi joc de molima neagră, gloata pestriţă bea înainte, fără să se sinchisească, jucînd şi cîntînd. Printre muşterii petreceau şi tîrfe, zdrenţăroase, ameţite de băutură, murdare de scîrnă şi de borîtură. .

— Maică-mea nu m-a născut — m-a borî-ît ! — auzi Senka, urcînd scara. Îşi dădu seama curînd că cel ce înteţea acel sabat drăcesc era călugărul şchiop Ankudim care, cîndva, îl dusese la Iverski.

Ankudim ţinea loc de crîşmar ; el dădea vodca, luînd-o cu un căuş şi turnînd-o în stacanele de tinichea. Pe perete, în spatele lui Ankudim, se vedea o hîrtie murdară, cu poruncile pravilei asupra crîşmelor :

„Beţivii să nu fie goniţi din crîşme..." mai încolo lipseau slovele, afară de sfîrşitul poruncii unde se putea desluşi: „Cărţi să nu se joace, zaruri aşijderea"... lipsea încă o bucată de hîrtie, iar pe cea rămasă scria: „iar pehlivanii, cu urşi şi cu dairele"...

Dacă vreun muşteriu zvîrlea bani pe tejgheaua crîşmei, din neştiinţă, ori din obişnuinţă, Ankudim îi aduna şi-i zvîrlea peste tejghea în lada crîşmarului. Turnînd băutură tuturor celor ce veneau la tejghea călugărul striga peste capetele muşteriilor cu glasul său gros dogit de beţie:

— Hei, fraţi creştini şi păgîni! Bătaia ornicului dovedeşte că turnul în care se află e întreg... Iar bătaia inimii omeneşti arată că trupul nostru cel neprihănit e teafăr; iar o dată ce-i teafăr trupul, e teafăr şi sufletul, însetat de băutură tocmai ca să rămînă teafăr!

Tot sporovăind, votca îi curgea pe barbă. Din cînd în cînd, îşi ştergea obrazul cu mîneca rantiei.

— Ankudim ăsta, spuse careva: parc-ar fi un diac care citeşte şi strigă ucazurile stăpînirii în piaţă.

Alt muşteriu, beat de-a binelea, zbieră la Ankudim:

— Eşti dracul viu, în piele de călugăr! Ce, nu ştii? Ornicul din Kremlin a căzut jos şi clopotul, aşijderea, s-au năruit cu turn cu tot!

Doi muşterii, mai puţin băuţi, după înfăţişare trecuţi prin ciur şi prin dîrmon, vorbeau între ei. Senka izbutea să desluşească ce spun:

— Bine au pus focul, Frolova s-a mistuit, numai că streliţii nu ne-au lăsat să facem rost de ceva mai acătării în Kremlin...

— Nu păzesc nici ei, fug, dulăii ţarului! Ei, d-aia-s streliţi, ca să nu ne lase să ne pricopsim şi noi!

— E pustiu de tot azi în Kremlin! Cică nici în palatul ţarului n-au mai rămas decît doi inşi, un pitic care dă de mîncare la papagali, şi un măscărici, unul Ian...

— Dar ce-i aia papagal?

— Ei, o pasăre... cu pene verzi.

— Ia-n ascultă!

— Ei, ce e?

— Cică s-a ivit Ankudim, dar nu acela care ne-a dus în Kremlin!..

— Celălalt ar fi la Kolomenskoe, aşa se aude. Ăsta ar fi unul Timoşka. Azmute oştenii. Ce-ar fi să mergem la el? Acolo-s crîşme sumedenie, iar aci, uite, şi cea din urmă o pustiim..

— Ei, dacă-i aşa, hai la acel Timoşka, la Kolomenskoe!

— Mai încet... să nu ne audă...

— Ei, cine să... îs beţi cu toţii...

Senka se trase cu fereală spre uşa crîşmei... Acoperişul şi podul crîşmei fuseseră dărîmate, cuptorul de dincolo de perete surpat, făcut zob, cărămidă cu cărămidă. Crîşmarul se temuse, pare-se, de foc — apucase să verse jumătate din votcă: multe butoaie aveau vranele destupate; totuşi, gloata pusese stăpînire pe crîşmă.

Printre butiile goale şi printre uriaşele căzi de bere, goale şi ele, un pehlivan beat se scălîmbăia la lume, cîntînd:

E a popii sania
Şi-s ale diacului hulubele!
Nu-i al tău hamul
Mînă de zor!

— Slab ţopăi, măi, las-că te înviorez eu acu!

Şi muşteriul plesni pe pehlivan cu o labă peste ureche.

— Dar pentru ce ai dat în el?

— Ca să umble mai sprinten!

— Ei, atunci, na şi ţie o scatoalcă!

Se încăierară. Unii jucau, alţii se buşeau. Careva îl atinse pe Senka cu zdrenţele murdare de pe el. Flăcăul ieşi în curte.

„Şi în veşminte se cuibăreşte, vieţuieşte molima neagră!" gîndi el, coborînd scara din care nu rămăsese întreagă decît podina de sus, fără parmaclîc.

Oameni cu feţele înnegrite de moarte zăceau prin ogradă, unii, răpuşi de molima neagră, alţii, de beţia peste măsură.

Oameni lunecau de pe scară în jos, se prăvăleau. Lui Senka i se părea că toată curtea se acoperea încet-încet cu leşuri.

Uşile crîşmei lipseau, smulse din ţîţîni. Chiar şi zăvoarele fuseseră rupte: crîşmarul nu lăsase pesemne numaidecît crîşma stăpînirii în voia beţivilor năvălitori.

Tejgheaua crîşmei era în faţa uşii, iar în dosul ei se ridica cu o treaptă mai sus podina crîşmarului, de pe care se putea

vedea departe. Ankudim se uită cu luare aminte, îl zări pe Senka în curte, și strigă :

— Voi, cei făr-de-prihană, ce-mi beți vodca ! Aduceți-mi-l pe fiul meu cel duhovnicesc aci, la mine, pe podina tejghetarului căci, înviat-a din morți a treia zi după Scripturi, iar cel ce înălța-se-va la cer se cuvine să bea, și laolaltă cu îngerii să fie ! Da, aduceți-l încoace pe cel cu armeakul roșcat !

Mîinile bețivilor se întinseră spre Senka, dar acesta îi îmbrînci cît colo, ieșind pe poartă.

În drum spre Streletkaia, Senka privea la răscruci focurile în care cei din casele de adăpost ardeau straiele celor răpuși de molima neagră.

„La noapte dorm acasă... iar mîine, trebuie să aflu unde nu-s rohatce și să plec spre Kolomna, după Timoșka" — gîndea el. Case de lemn, durate din bîrne îmbucate la colțuri, învelite cu scoarță de mesteacăn și, doar arareori, cu șindrilă ; stîlpi putreziți la răscruci, cu cîte o căsuță cu acoperiș pe ei, iar în căsuță, o icoană sub mica plesniță. Cerul era tulbure, făcut parcă din lînă sură de oaie, fără nici un crîmpei de lumină, iar pe cer cîrduri de ciori ce croncăneau surd, răgușit, și alte ciori, pe garduri, iar la răscruci, în apropierea stîlpilor cu icoane, focuri aprinse și în jurul lor mîini și chipuri de milogi din casa de adăpost, rebegiți de frig...

Senka simțea că i se strînge inima chinuită de o mîhnire surdă în fața viitorului necunoscut.

În minte îi înviară vorbele lui Ivan diaconul ; „Am căutat, fiule, slobozenia, dar slobozenia, fără o bucată de pîine, m-a aruncat în robie"...

— Ba nu ! Eu fug de robie și sufletul mi-e mîhnit, fiindcă m-am aciuit la căldura vetrei altora... trebuie să mi-i văd pe-ai mei. În toată viața de pînă acum de care m-am lepădat, doar un om mi-era apropiat, Ivan, și lipsa lui mă doare...

O duhoare de zdrențe arse plutea deasupra ulițelor. Lui Senka i se părea că și glodul vîrtos, negru răspîndea aceeași duhoare.

Într-un loc, în apropierea podului de peste rîul Moscova, un dvorean cu caftan de catifea roșcată, împreună cu trei slugi ale sale, dăduseră jos de pe cal un tîrgoveț și-l plesneau necruțător cu gîrbacele, tot ocărîndu-l :

— Tu, neam de cîine, lepădătură de tîrfă, ai fi în stare să-ți arăți nemernicia, chiar și față de mitropolit...

La ivirea lor, tîrgoveţul nu sărise din şa şi nu-şi scosese căciula.

Senka îşi pipăi buzduganul prin postavul caftanului, dar nu luă apărarea celui bătut cu atîta cruzime : „Să mă cunoască şi să mă vadă cît mai puţină lume"...

Feciorul streliţului îşi găsi ograda pustie, cufundată într-o tăcere rău prevestitoare, cu uşile staulelor şi ale grajdurilor goale larg deschise.

Se repezi în casă : nimeni. Urcă în goană treptele scării, pînă la odaia de sus, oprindu-se în dreptul uşii date de perete : în colţul de cinste, dedesubtul icoanelor sub care ardeau trei lumînări, taică-său Lazar şi maică-sa Sekleteia zăceau unul lîngă altul înveliţi cu aceeaşi pătură. Faţa maică-si era acoperită pînă la ochi. Barba bătrînului era năclăită de sînge.

— Băiatul meu drag, nu te apropia... îngăimă taică-său.

— Vai, tătucule ! Tăicuţul meu, sărmanul de tine ! strigă Senka, zguduit.

— Asta-i : s-a-ntîmplat precum ai spus tu — din pricina ei, a milogilor ei... nu s-a potolit, pînă n-a adus moartea în casă, spre pieirea noastră şi a întregului nostru avut...

— E pedeapsă de la Dumnezeu, se împotrivi Sekleteia, cu glas surd, de sub pătură — din pricina păcatelor lui Antihrist ni se trage pieirea. Tăcu o clipă apoi adaugă scurt : — Te iert, fiule Semion ! Fugi de Nikon, izbăveşte-ţi sufletul !

— Am plecat de la Nikon ! Nu-i el vinovat de moartea voastră.

Senka se apropie, dar un popă în negru se ivi dintr-un ungher întunecos. Îndreptîndu-se de şale, aprinse cădelniţa şi după ce cădelniţă revărsînd fum şi scîntei peste Senka, rosti :

— Stai departe ! Li se apropie obştescul sfîrşit.

Senka zbucni în plîns. Se întoarse în loc şi coborî în curte. Se întuneca, iar el nu mai avea încotro să-şi îndrepte paşii. Se temea să mai înnopteze în casă. În cele din urmă, păşi spre magazia de lîngă gard, din fundul curţii. Lazăr Palîci voia cîndva s-o dărîme, dar nu-l lăsase maică-sa. Ea ascundea raskolnici în magazie cînd se ivea vreo primejdie.

Pe acoperişul magaziei fuseseră puse brazde groase de pămînt, cu iarba deasă. Bîrnele se înverziseră pe dinafară, iar pe dinăuntru căpătaseră o căptuşeală de muşchi. O icoană a Mîntuitorului, neagră de veche ce era, fusese aninată de perete, dar nu în colţ, ci puţin mai la o parte, cu o lumînare de ceară

lipită sub ea. Lîngă perete se aflau două laviţe, cu paie mucegăite pe ele.

Senka strînse paiele în mijlocul magaziei, aduse despărţituri din iesle şi stănoage, le fărîmă, le puse peste paie, le dădu foc, apoi îşi dezbrăcă armeakul, scoase pistoalele şi buzduganul din brîu, aşternu caftanul peste laviţă şi se aşeză să bea tutun din corn. Cornul cu tutun îl păstra cu grijă într-o piele de capră.

Pufăia şi trăgea cu urechea. Era linişte. Pe la miezul nopţii însă se auziră paşi tropăind pe scară, spre odaia de sus şi nişte murmure ca de rugăciune.

— A trimis popa după milogii ocrotiţi, să înmormînteze morţii !

Peste vreo două ceasuri, ori şi mai mult, auzi din nou tropăituri pe scară, de data aceasta însă mai cu fereală ; numeroşi paşi tulburau liniştea de la catul de sus şi de sub el.

— V-aţi apucat să prădaţi ; atîta numai, tîlharilor, că tot ce luaţi e spre pierzania voastră !

Într-o zi, pe cînd trecea prin Moscova, Senka prinsese nişte crîmpeie de vorbă :

— Tîlharii dezgroapă mormintele, iau straiele de pe morţi.

— Să ştii că aşa e ! D-aia au poruncit boierii Volînski şi Buturlin să li se ardă straiele !

Senka dormi puţin. Dimineaţa plecă, fără nădejdea de a-şi mai vedea vreodată casa părintească.

Se strecură din oraş, ocolind străzile de la marginile lui, trecu de valul de pămînt şi se apropie de o biserică. Nu ştia ce biserică era, nu întrebă pe nimeni, dar nu se vedeau înăuntru buşteni scobiţi cu leşuri în ei, nu se vedeau nici bolnavi, aduşi de obicei în preajma bisericilor să se pocăiască. În schimb, acolo se îmbulzea o gloată de milogi, să fi fost pe puţin o sută. Se certau, se băteau şi minţeau pe întrecute :

— Nu sînteţi de-ai noştri, aţi venit de la Vasilievski [1] ! se răţoi o babă la patru zdrenţăroşi.

— Minţi, zgripţuroaico ! Noi am fost şi ieri aci : dar, uite că pe tine nu te-am văzut...

— Iar cei de colo-s de la Uspenski [2] !

[1] Biserica Vasili Blajennîi.

[2] Catedrala Uspenski din Kremlin (n. aut.).

— Afară cu ei, dacă-s de la Uspenski ; noi sîntem de aici !

— Las-c-o să vă tragă ai noştri o mamă de bătaie, în numele lui Hristos, şi o să spuneţi voi atunci de unde sînteţi !

Milogii se tîrau spre bisericile de la marginea Moscovei, crezînd astfel că vor scăpa de moartea neagră — dar nu-şi dădeau seama că ea îi pîndea, ascunsă în boarfele lor zdrenţăroase.

Părăsind Moscova, Senka era încredinţat că se întîlnea cu ei pentru cea din urmă oară.

„Mîine am să fiu la Kolomna !"

Printre cocioabele din slobozia de pe malul rîului Kolomenka se înălţa o casă de lemn cu un cat, cu uşile şi ferestrele căzute într-o rînă, de vreme.

Casa aceea arătoasă era a dvoreanului Ivan Trifonovici Beghicev, acum scăpătat, dar odinioară om bogat şi primitor. Casa era înconjurată de o grădină şi o curte mare împrejmuită cu gard de ostreţe. În curte se ridicau izbe roase de putregai, magazii, baia, bucătăria şi chiar cîineria în care însă nu mai erau cîini de mult. Beghicev ţinea o liotă de slujitori, toţi flămînzi şi în zdrenţe.

Pe la mijlocul lui octombrie, stăpînul casei poftise la el mai mulţi musafiri, avînd de gînd să le citească în timpul mesei o epistolie a sa către boierul Semion Streşnev, pe care o scrisese întru dezvinovăţirea lui şi pentru mustrarea boierului.

Dar cei poftiţi, cunoscînd dragostea ce o nutrise cîndva Streşnev pentru Beghicev, dar şi vrajba lor de acum, nu veniră ; poate că nu răspunseră la chemarea sa şi fiindcă ştiau ce sărăcie era la masa acestui om atît de primitor altădată.

„Tot grăieşte la vorbe sforăite, dar te îmbie cu ciorbe fără carne gătite !" gîndeau toţi, afară de starostele crîşmelor şi de bătrînul protopop : aceştia sosiră pe jos la Beghicev.

Pe starostele Prohorov îl poftise Beghicev cu gînd să tragă foloase : lumea avea de gînd să-l aleagă pe el staroste al crîşmelor ; iar el, Beghicev, nu cunoştea slujba asta şi, pe deasupra se temea de oştenii care forfoteau prin Kolomna, dorea să afle pe ocolite ce şi cum...

Iar pe protopop îl poftise, fiindcă nici un ospăţ nu-i acătării fără o faţă bisericească.

În aşteptarea prînzului, cei doi musafiri se cinsteau cu vodcă. Pe mai multe tipsii de cositor fuseseră puse felioare

subţiri de ridichi negre garnisite cu cerculeţe de ceapă, stropite cu oloi.

Şedeau la o masă lungă, străveche, de stejar, cu picioarele rotunde, strunjite şi cu faţă de stambă împodobită cu cusături închipuind nişte cucoşi albaştri... Pe masă se afla din belşug vodcă şi talgere cu tot felul de gustări, chiar prea multe pentru cei doi musafiri.

Gazda nu se grăbea să aducă vorba despre crîşme, ba socotea chiar necuviincios să vorbească de aşa ceva în faţa protopopului.

Protopopul, după cinul său, şedea în colţul de cinste sub icoane, iar starostele, lîngă el, vorbind cu glas scăzut.

Gazda nu se aşeza la masă, bînd cu musafirii în picioare şi, după ce gusta în grabă cîte ceva, ieşea în altă odaie, tot atît de sărăcăcioasă — cu laviţe de-a lungul pereţilor — e drept, bine spălate. În jurul mesei erau aşezate pentru musafiri laviţe vopsite în culoarea vinului negru. Deasupra unei ferestre era aninată o poliţă cu un şir de sfeşnice de aramă cu lumînări de seu în ele — pentru zilele cînd era lumină mai puţină.

— Cam zăbovesc cu prînzul ! rosti Beghicev, şi mai trăgînd o duşcă cu musafirii se duse din nou să se uite pe fereastră : „Nu cumva mai soseşte cineva ?"

Intră în cealaltă odaie şi acolo dădu cu ochii de un om ce se închina cu evlavie la iconiţa sfîntului Nicolae. Omul, cu părul lung şi barbă impunătoare, ţinea în mîna stîngă o căciulă de diac, cam roasă, tivită cu blană de vulpe.

După ce-şi isprăvi rugăciunea, omul făcu dinaintea lui Beghicev o plecăciune adîncă :

— Cum stă cu sănătatea prea cinstitul dvorean Ivan sin Beghicev ? întrebă necunoscutul netezindu-şi barba cu mîna stîngă.

Cît timp omul îşi făcuse rugăciunea, Beghicev nu-l tulburase, privindu-l cu luare aminte ; acum însă îl întrebă cu asprime :

— Mulţumescu-ţi ţie, omule ; dar cine te-a lăsat să intri în casele mele strămoşeşti ?

— Să-mi fie cu iertare ! Singur am intrat — n-am văzut nici un rob — şi am venit auzind că eşti în căutarea unui tahigraf iscusit ; ei, să ştii, că eu mă pricep la aşa ceva...

— Aşa... ce spui... eşti tahigraf [1] ? Ei, n-am nevoie de tahigraf, că şi eu, din tinereţe, am tot aşternut la slove deşi, păcatele mele, n-am căpătat darul de a scrie frumos.

— Dacă ai nevoie de un pisar, apoi, află că scrisul meu e semiuncial [2] ; la nevoie, scriu iute, curgător, ori cu buchii înflorate ; cunosc şi gramatica, şi prosodia.

— Ei, fie ! Dar mă-ntreb : ne-om putea înţelege în privinţa plăţii pentru cele ce vei scrie ?

— În privinţa asta, ne-om înţelege noi ! Cît mi-i da, atîta oi primi... că nu nevoia m-a adus încoace, ci doar aşa, fiindcă tare-mi place să-i fiu de folos unui dvorean cumsecade, ca domnia ta, şi cum ţi s-a dus vestea că eşti.

— Ei, fie, pofteşte încoace, la masă !

Beghicev îl lăsă pe necunoscut să treacă înaintea lui, mai aruncă o privire pe fereastră şi rosti :

— S-au fudulit ! N-au să-mi facă cinstea...

În odaia pentru musafiri, ca şi în cea dintîi, omul cu înfăţişare de diac se închină la icoane, se apropie de o laviţă, îşi puse căciula pe ea, apoi, înainte de a se aşeza, făcu, tacticos şi nu fără demnitate, cîte o plecăciune spre protopop şi spre staroste.

Gazda îi umplu o stacană cu vodcă : el o luă, se ridică în picioare şi închină :

— În sănătatea vrednicului dvorean Beghicev ! Goli stacana şi, fără să se aşeze la loc, şi-o puse pe creştet, cu fundul în sus.

Datina strămoşească, obişnuită şi la curtea ţarilor, fu pe placul tuturor. După ce musafirul luă o gustare, tustrei îşi arătară dorinţa de a bea încă o dată cu el.

Stăpînul casei ciocni cu el cel din urmă, şi-şi aminti :

— Eu sînt dvoreanul Ivan Beghicev ! Dar domnia ta, tahigrafule şi noul nostru musafir, ce nume porţi ?

— Egan... Stein, cinstită gazdă.

— Eşti păgîn, ori ai fost botezat în credinţa noastră ?

— Eu, cinstită gazdă, am fost botezat în copilărie, aşa cum se cuvine celor dreptcredincioşi ; Ivan îmi este numele, dar

[1] Om priceput să scrie repede.

[2] *Scriere semiuncială,* derivată din caractere mici de tipar (cea uncială derivă din caractere mari, drepte) ; scriere curgătoare, cu literele legate între ele ; scriere înflorată, aducînd cu monogramele.

adeseori îmi uit numele rusesc, fiindcă, anii trecuţi, am slujit la curtea nemţească [1] din Novgorod...

De astă dată, se amestecă în vorbă şi protopopul :

— E păcat să uiţi ! Un păcat şi mai greu, fiule, acum cînd calvinii se întăresc tot mai mult în Rusia : nu se cuvine să ne pocim numele, să ne dăm cu vînzătorii de neam !

— Am greşit, părinte. Să am iertare de la toţi cei de faţă.

— Ivan să-ţi zic ? Ei, cam încet trebăluieşte ocîrmuitoarea ospăţului meu, ne face să ne canonim tot aşteptînd... Ivan... şi mai cum ?

— Ivan Kamenev, cinstită gazdă.

— Uite ce e, Ivan Kamenev : pînă ce isprăvesc slugile cu gătitul bucatelor, hai să mergem în paraclisul meu şi, dacă ochii domniei tale văd bine, iar mîna ţi-e pricepută, ia arată-ţi iscusinţa într-ale tahigrafiei, ale scrisului... că şi în meşteşugul ăsta îs destui înşelători vicleni.

— Cu cea mai mare osîrdie !

Musafirul plecă împreună cu Beghicev. Acesta îl duse într-o odăiţă. Lumina zilei se revărsa înlăuntru printr-o ferestruică. Deasupra ei, sub icoana Mîntuitorului, făclioara candelei fumega răspîndind peste tăblia aplecată a măsuţei de scris un iz de oloi ars. Pe măsuţă se afla hîrtia şi o pană de scris, iar pe o policioară prinsă de perete, o călimară, nu ca acelea purtate la brîu, ci mai mare, şi o nisiparniţă, cu cureluşă de purtat. Într-un ungher, pe altă măsuţă, era deschisă cartea „Vieţile sfinţilor".

În odăiţa aceea Beghicev citea, îşi spunea rugăciunile dar, mai ales, îşi sporea iscusinţa într-ale scrisului.

— Ei, Ivan Kamenev, ia să vedem ce mînă ai !

Cu aerul unui om uşor ameţit de băutură şi, tocmai de aceea, cu mai multă cuviinţă decît se cădea, Beghicev făcu o plecăciune, împingîndu-şi înainte cu mîna stîngă, din obişnuinţă, bărbuţa ascuţită, deasă.

Musafirul îşi făcu semnul crucii dinaintea icoanei, se apropie, luă pana, îi cercetă vîrful ascuţit, apoi, scrise citeţ şi frumos : „Mărire ţie, Doamne, mărire ţie".

— Frumos, frumos... Doar atîta am să îndrept, musafirul meu întîmplător : văd că ai lăsat în jos aripile buchiei

[1] Cartier rezervat în mod exclusiv străinilor creştini din Apus.

„tverdo“ : să nu le laşi ! Cînd îs întoarse în sus, arată mai frumos, ca slovele vechi...

— Mulţumescu-ţi — e un sfat bun şi înţelept.

Se întoarseră la masă, unde trebăluiau doi băieţandri de la bucătărie, cu şorţuri albe ce le acopereau nădragii de pînză albastră, de casă, cîrpiţi în fel şi chip ; iar printre ei atrăgea privirile tuturor o femeie nurlie, trupeşă, cu sarafan de pînză albă, foarte larg pe şolduri.

Ivan Kamenev privea femeia zicîndu-şi în sine : „Ia te uită, e de speriat, stăpînul casei se poate ascunde sub fustele ei !“

Sarafanul avea mînecile scurte, ca o „ciugă“ bărbătească ; de sub ele ieşeau mînecile lungi ale cămăşii de pînză albă, strîmte şi încheiate strîns aproape de palme. În cap purta un kokoşnic albastru, ţesut din mătase şi bumbac, a cărui frunte azurie era împodobită cu hurmuzuri roşii şi cu nestemate calpe.

Ajutată de băieţii de la bucătărie, femeia, zăngănind tipsiile de cositor, aduse repede la masă peşte mărunt prăjit, ciorbă de nisetru şi, la vodcă, înainte de mîncarea caldă, gustări : gulii fierte, tocate, ciuperci fierte, presărate cu ceapă verde. Făcînd o plecăciune, rosti :

— Poftiţi, fără supărare să vă fie, şi la altceva să nu vă aşteptaţi.

Stăpînul casei dădu cu ciudă din mînă, înspre femeie. Ea ieşi curînd, împreună cu băieţii de la bucătărie.

Beghicev şi Kamenev se aşezară la masă unul lîngă altul, făcîndu-şi amîndoi semnul crucii. Goliră cîte o stacană mare de vodcă şi începură să înfulece.

Protopopul, cinstind ritualul mesei, îşi scutură barba argintie, lată ca lopata, rosti „Tatăl nostru“, făcîndu-şi semnul crucii apoi, ridicîndu-şi stacana, ciocni cu starostele şi, fiindcă gazda nu prea lua aminte la ei, tot povăţuindu-şi musafirul, în ce chip să scrie cît mai frumos buchiile „tverdo“, „dobro“, şi „mîslete“ înşfăcară amîndoi lingurile şi după vodcă începură să hăpăie ciorbă. Starostele, bînd şi înfulecînd, tot arunca priviri piezişe la fereastră, trăgînd cu urechea spre uliţă. Deodată se ridică puţin : i se păruse că aude un zgomot în curte. Îl trase pe protopop de mîneca lată a anteriului şi-i şopti :

— Părinte, ia uită-te în curte !

— Vai, Mikifor, robul lui Dumnezeu ! Trebuie să fugim fără zăbavă : maiurul a poruncit să fie prinşi toţi popii şi aduşi la el în curte...

Vorbele schimbate între protopop şi starostele crîşmarilor atrase luarea aminte a gazdei :

— Dar de ce sînt neliniştiţi musafirii mei ?

— Nu ştim, Ivan Trifonîci, ce ai să zici domnia ta ; dar mie şi părintelui protopop, ne este cam frică de noul musafir care a venit...

— Dar cine a venit ?

— Maiurul cu oşteni ! Arată-ne o ieşire dosnică şi rămîi cu bine !

— A, asta era ! Hai ! veniţi cu mine !

Ivan Beghicev o luă înainte, urmat de staroste şi de protopop. Îi duse jos, pe scară, şi deschise fereastra ce dădea în grădină :

— Strecuraţi-vă printre tufe, pînă la gard ; gardul are o portiţă — ieşiţi prin ea pe malul Kolomenkăi, iar de acolo, pînă la moară, nu-i mult. Aşteptaţi acolo pînă se întunecă, apoi plecaţi liniştiţi...

— Mulţumescu-ţi, Ivan Trifonîci ; pofteşte şi domnia ta la noi, la casa de băuturi...

— Bucuros ! Vin eu într-o zi ! Iar acum, să nu vă supăraţi pe gazdă...

Cînd Beghicev se întoarse să-şi isprăvească prînzul, îşi privi musafirul : Ivan Kamenev se îndrepta spre uşa pe care venise nu de mult.

Intrînd pe uşa deschisă, un comandir beat păşea încet prin odaie către Kamenev. Era trupeş, pleşuv, scund ; mustăţile roşcate i se zbîrleau în lături, ca două perii, iar ochii negri priveau holbaţi, fără să clipească. Peste mondirul albastru era încins cu o centură de care avea prinsă o sabie în teacă de metal. Sabia îi atîrna îndărăt, izbind podeaua, şi zăngănind din teacă la fiece pas al picioarelor lui scurte, groase.

La intrare stătea un oştean cu ipingea cenuşie, cu chivără de fier şi cu opinci de scoarţă, cu obiele cenuşii, împodobite cu cusături colorate. Oşteanul ţinea în mînă coiful comandirului său, cu ţugui scurt, ascuţit.

— *Möge der Geschwänzte euch verschlucken, ihr Höllengewürm! Wo finde ich den Schenkengildenmeister? gebt ihn zur Stelle* [1].

— *Euer Wohlgeboren! Ausser meiner Wenigkeit, als Gast dieses Edlen, eines Mannes von Adel, belieben Sie niemanden zu finden!* [2] răspunse Ivan Kamenev, cu glas tare.

Călcînd șovăitor, maiorul se apropie și întrebă :

— *Was?! Er sei ein Deutscher?* [3]

— *Zu Ihren Diensten, ja, der bin ich!* [4]

— *Dann möge der Böse dich fressen! Wie ich — Major Deiger — auch du ein Narr seiest!* [5]

— *Euerer Worte Sinn kann ich nicht fassen...* [6]

— *Weil den Dienst bei Narren und Barbaren ich auf mich nahm, der Last nur säuferischen Buben erträglich, den Nüchteren würden sie schrecken* [7]...

Beghicev care nu pricepea o iotă nemțească, privea speriat, pitit după soba de teracotă de lîngă perete.

— Hei, kazaim! [8] strigă maiorul, pășind mai departe prin odaie.

Beghicev ieși repede de după sobă și întrebă :

— Ce dorește domnul maiur ?

— Torești ! Tu, prost ! — Și arătă spre Kamenev cu mîna :

— *Este mein Kamerad!* Și tu ai băut votcă la noi neamț nobil.

— Domnule maiur, vodca e pe masă ; ședeți rogu-vă.

Maiorul își desprinse sabia și o zvîrli pe laviță, apoi se lăsă greoi alături de ea, tîrîndu-și cu stîngăcie picioarele grele pe sub masă. Puse mîna pe clondir.

[1] Dracu să ia țara nătărăilor! Unde-i starostele? Dracu să vă ia, stîrpiturile iadului (germ.).

[2] Domnule maior Deiger, aci nu sînt alți oameni, afară de gazdă și de mine, musafirul său.

[3] Cum?! Ești neamț?

[4] Da, domnule maior.

[5] Dracu să te ia! Ești un nătărău, ca și mine, maiorul Deiger!

[6] De ce, domnule maior?

[7] Pentru că slujesc la nerozi și la barbari. E cu neputință pentru un om treaz să trăiască aci. Pentru unul beat, e tot una (germ.).
(Traducerile din l. germană se dau după manuscrisul autorului.)

[8] Gazdă, gospodar (în l. rusă, stîlcit)

— Îngăduiţi stăpînului casei să vă toarne, domnule maiur Deiger ?

— Stapin ! Eşti prost ! La Kolomna, eu stapin ! şi zoldaţi meu ! *Und, Kamerad, wie ist dein Name ?* [1]

— Stein... Johannes Stein, *mit Verlaub...*

— Să pem, Johann, să pem ! Nostru neamţ teştept scris despre Moskau *ein schönes Lied ;* se pem, Johann, ţin pine minte *lied* şi zic tes, chiar chint, — o, ho-oh !

Fără să-l bage-n seamă pe dvoreanul Beghicev, stăpînul casei, bînd şi ciocnind cu Ivan Kamenev, maiorul rostea poezia cu glas tare, vînturînd pocalul de cositor, făcînd să sară cît colo stropi de vodcă :

Kirchen, Bilder, Kreutze, Glocken
Weiber, die geschminkt als Docken,
Huren, Knoblauch, Branntewein
Sein in Moscaw sehr gemein [2]...

— Iată, ce făzut neamţ nostru la Moskau ! Maiorul mai trase o duşcă de vodcă, înşfăcă cu laba sa lată, cu degete scurte, un pumn de peştişori din talger şi-i vîrî în gură, îi mestecă, apoi începu iar să recite cu glas şi mai tare :

Auf dem Markte müssig gehen,
Vor dem Bad entblässet stehen
Mittag schlafen, Völlerei,
Rultzen, fartzeg ohne Scheu,
Zancken, petschen, stehlen, morden,
Ist auch so gemein geworden
Dass sich niemand mehr dran kehrt,
Weil man's täglich sieht, hört ! [3]

[1] Cum ţi-e numele, camarade ?

[2] *Peste tot vezi la Moscova*
Biserici, icoane, cruci, turle cu clopote,
Femei vopsite ca păpuşile,
Tîrfe, vodcă, usturoi... (germ.).

[3] *La piaţă fără rost ei umblă,*
Stau goi în faţa băii,
Halesc făr-de măsură, dorm la amiază,
Strică aerul cu neruşinare,
Certuri, cnut, tîlhărie, omor...

După ce sfîrşi poezia, maiorul îl pocni pe Ivan Kamenev pe umăr şi strigă :

— *Solch Volk von Knechten und Barbaren nur der Verachtung würdig ist! Je mehr du sie bespeiest und mit Hieben traktierst, desto modestierter wird es, desto höher steigest du bei ihm in Gunst und Ehr!* [1]

Aducîndu-şi aminte pentru ce venise, maiorul îi strigă lui Beghicev care şedea de o parte, pe laviţă :

— Tu trepuie spus unde plecat staroste Progorof !...

— Prohorov, starostele crîşmarilor ? Nu-l cunosc pe acest staroste, domnule maiur.

— O, tu minte ? Staroste scris pîrît mine, eu primit scrisore. *Hier lese Er, Landsmann!* [2] Tu ştii citeşte limba Moskau ?

— Da, ştiu, domnule maiur !

— Citeşte ! Ţar, Kaiser, mi-a pus leafa, *zwanzig Thaler* [3] marcat, efimka. Diac pus *ze-ehn* [4], o ho-h ! Cine *grösser* [5], Kaizer rusesc, oder diac ? *Ich* rugat Morozov, acesta *ist* boier mare, dar nu ! Diac nu ascultat... *Welchen Hundsfott in Europas Landen gilt des Königs Wort und Siegel nicht mehr als eigen Leben? Und hier, in Barbarenlanden, vermesset sich, als sei vom Bösen es besessen, dies Gewürm der Djak dem arenworte nicht Folg zu leisten!* [6] Iată, cum e Moskau !

Maiorul scoase din buzunarul dinăuntru al mondirului albastru, cu bumbi de aramă, un sul de hîrtie gălbuie, boţită, şi-l întinse lui Kamenev. Acesta, pe semne obişnuit să dea citire ucazurilor, se ridică în picioare şi citi în auzul tuturor :

„Anul 1654 luna Octombrie în ziua a 5-a — din porunca

Toate sînt atît de obişnuite,
Incît nu se miră nimeni de ele...
Doar zilnic e acelaşi lucru ! (Dintr-un cîntec vechi. al mercenarilor din perioada războiului de treizeci de ani, oarecum modificat, aplicat în trecut, multor localităţi, după caz...)

[1] Acest popor trebuie dispreţuit ! E barbar. El iubeşte şi respectă cel mai mult pe acela care îl bate cu cnutul... (germ.).

[2] Citeşte, localnicule ! (germ.)

[3] 20 taleri (germ.).

[4] Zece (germ.).

[5] Mai mare (germ.).

[6] În care ţară din Europa cancelarul îndrăzneşte să schimbe vorba regelui ? ! (germ.)

Măriei Sale, Țarul și Marele Cneaz Alexei Mihailovici, singur stăpînitor a toată Rusia,

Către maiorul Ondrei Dei, spre luare aminte. Ni s-a făcut cunoscut nouă, stăpînitorul și marele cneaz a toată Rusia, că oștenii se țin de hoții, că beau și joacă zaruri, că ucid oameni, că-i jefuiesc și săvîrșesc tot felul de silnicii ; că domnia ta nu-i oprești de la jafuri, că la Kolomna, la casa de băuturi, ți-ai pus oșteni de pază, ca să nu-și cumpere vodcă pentru al lor ticălos nărav ; iar domnia ta cumperi vodcă de la casa de băuturi și tot domnia ta o vinzi pe bani oștenilor ; că domnia ta, Ondrei, ești un cunoscut vînzător de băutură. Și pornuncitu-s-a să se cerceteze la Kolomna despre isprava asta a domnieitale și așa va să fie ; și ce faci domnia ta, nu e de cuviință...

Și, îndată ce ai să primești acest ucaz spre luate-aminte, apoi, de azi înainte, să nu mai faci așa ceva și soților domniei tale, comandirilor, cu străşnicie să le poruncești ca să aibă grijă de acestea, pentru ca oștenii ce se află la Kolomna să trăiască în pace și de isprăvi urîte feriți, și să nu se mai săvîrșească tîlhării împotriva celor din Kolomna, din posade și de orice stare ; iară ei între ei să nu se gîlcevească, ci în pace să trăiască"...

— Și acesta e staroste ?! Las-că am să forpesc eu la el ! Kamerad Johann, merje cu mine !

Petrecîndu-l pe maior, bucuros că pleacă, Ivan Beghicev îl opri o clipă pe Kamenev în capul scării :

— Cînd te-ntorci ?

— Așteaptă-mă pe mîine, cinstită gazdă !

Afară, în curte, maiorul strigă : *Soldaten !* Înainte, marș ! Dincolo de gardul de ostrețe toba răpăi și oștenii porniră bătînd pasul.

A doua zi de dimineață, Kamenev veni și spuse :

— Rămîn la maior — secretar, adică, pisar !

Ivan Beghicev porunci numaidecît să se aducă vodcă și gustări.

— Bine, răspunse el. Ei, Ivane, aici nu mai știu, cum să-ți mulțumesc.

— Pentru ce, cinstită gazdă ?

— Păi, de-ai şti, ce drac beat ai potolit ieri ! La beţie, e curată năpastă să ai de-a face cu el. Doar nu-l cunosc de ieri, de alaltăieri... cînd e beat, e arţăgos rău, dar treaz, rareori i se-ntîmplă aşa ceva. E foc şi pară împotriva lui Nikifor, starostele crîşmarilor — peste tot îl caută. De-aia zic : bine au făcut amîndoi, şi el şi protopopul, c-au spălat putina taman la vreme.

Intrară în paraclis unde fuseseră în ajun, ca să vadă cum scrie musafirul.

Beghicev cercetă cu grijă foile de hîrtie la lumina candelei, alese una, cea mai bună, şi i-o dădu lui Kamenev :

— Unele am să ţi le spun, Ivane, musafirule, iar altele ţi le-oi citi după cele scrise, iar matale ai să scrii. Epistola asta n-o scriu acu întîia oară. I-am mai scris de multe ori boierului pentru care o să scriem noi acum. Aflu, că nu mă citeşte pînă la capăt, că, uite, scriu, şi, pe urmă, tot eu îmi bat capul : ce am vrut să zic aci ? Ei, cele scrise de mîna matale o să le citească pînă la capăt.

— Zi-i, te ascult.

— Numai o clipă. Ei, iacătă născocirile mele. Scrie !

„Preacinstite boierule Semion Lukianîci ! Zece ani au trecut, de cînd ne-am cunoscut amîndoi, la o vînătoare de fiare ; iară domnia ta m-ai îndrăgit şi m-ai miluit pe mine, micul dvorean Ivan Trifonov sin Beghicev pînă s-au ivit nişte linguşitori ai domniei tale, nişte hulitori zavistioşi, protivnici mie. Dar mai cu seamă, ţi s-a aprins vrajba împotrivă-mi atunci cînd Patriarhul Nikon aşezatu-s-a în scaunul său de ierarh al sfintei noastre Biserici, şi cu luare aminte m-a privit, iar domnia ta ţi-ai însemnat în gînd acest lucru şi te-ai mîniat foarte... Şi de atunci te-ai apucat să cleveteşti împotrivă-mi. Mă învinuieşti c-ai fi auzit într-o zi de la mine nişte vorbe hulitoare de Dumnezeu, c-aş fi cutezat eu să spun că «pogorîrea Domnului pe pămînt şi întruparea sa n-au fost aievea, iar cele ce s-au petrecut, nişte făptuiri îngereşti au fost». Un lucru mi-aduc aminte şi anume : pe cînd mergeam eu şi cu domnia ta de la ocina domniei tale cea poreclită «Mocirla neagră», la o vînătoare de fiare, ai binevoit domnia ta să stai de vorbă cu mine, şi mi-ai amintit de a doua carte a «Facerii» — Ieşirea că «atunci cînd voit-a Dumnezeu să-i dea lui Moise legea, pogorîtu-s-a însuşi Dumnezeu în munte, şi

față-n față cu proorocul, a stat de vorbă cu el ; și i-a arătat Dumnezeu spatele»"...

Întorcîndu-și foaia, pentru a putea să urmeze, Beghicev spuse :

— Ia arată-mi, Ivane. Să văd și eu cum merge scrierea.

— Privește, cinstită gazdă.

— Hm, ce frumos ! Dar unde ai învățat matale să scrii atît de frumos și fără de greșeală ?

— Ei, de multă vreme umblu prin lume...

— Mulți umblă încolo și încoace, dar puțini îs în stare nu numai să scrie, dar nici măcar să citească cele scrise pe înțelesul altuia. Ei, să scriem mai departe !

..."Și atunci cutezat-am eu să-ți curm vorba, grăindu-ți împotrivă, și așa am spus : «Ce nevoie are Dumnezeu să vorbească oamenilor și să se pogoare printre ei, să i se vadă înfățișarea trupească ? Căci ar putea să trimită un înger, ca să săvîrșească cele ce voiește el». Se poate oare, ca domnia ta să te fi ridicat asupră-mi, să te mîniezi pe mine, să clevetești împotrivă-mi pentru că am cutezat să-ți vorbesc împotrivă ? Căci și orbii pot să priceapă, că despre părțile trupești dinainte ori dinapoi ale Domnului, nu este cu putință să grăiești, și nici măcar să gîndești, și că nici o parte a lui nu se poate zări nu numai cu ochiul trupului, dar nici măcar al cugetului ! Iară domnia ta cutezi să spui, că Moise a văzut partea dinapoi a lui Dumnezeu ! Eu îs om de rînd — doar buchiile le-am învățat, ca să pot ceti și scrie cîte ceva pentru a mea trebuință și ca să am cum să-mi izbăvesc sufletul meu cel păcătos, dar altăceva nimica nu pricep, iar cu înțelepții filozofi și cu cei iscusiți, întru adevăr rîvnitori și drept cugetători în dumnezeieștile scripturi, nicicînd n-am stat de vorbă... Și nu-i de mirare, că-i cu putință să greșesc, din pricina slabei mele minți și a lipsei de pricepere ; dar vrednic de mirare este, că domnia ta mă hulești și mă clevetești..."

— Stai, Ivan Kamenev !

— Aud ?

— Ei, cu toate că minunată-i ea, izografia asta a matale, și tare mi-i de trebuință, dar mă întreb cum am să ți-o plătesc ? Poate, să-ți dăruiesc vreo fată roabă ? Am numai d-alea nurlii ; atîta numai : s-o înveșmîntezi ca lumea, și n-o să mai vezi nici o deosebire între ea și una de neam boieresc ; îi scriem un

zapis de slobozenie, şi-l înfăţişăm la Pricazul cel cu trebile robilor [1].

— Lucrarea mea, cinstită gazdă, nu-i vrednică de atare răsplată, şi nici nu mă fudulesc cu iscusinţa mea... Dar, uite, tare îndatorat o să-ţi fiu dacă la nevoie ai să mă găzduieşti pe mine, ori pe altcineva, trimis în numele meu.

— Să te găzduiesc ? Beghicev flutură foaia cu scrisul său strîmb, pieziş, îţi dau orice izbă din ogradă ; ori poţi să stai unde-ţi place mai mult, chiar la mine-n casă...

— De s-o întîmpla să fie prea multă larmă la maiur... d-aia am grăit...

— Am înţeles ! Cine poate să se împace cu maiurul, beţivanul acela ? Umblă pe şapte cărări şi zi şi noapte... nevasta i-a fugit... din casa lui a făcut loc de cazne ; îndată ce amurgeşte, oştenii tîrăsc la el localnici din Kolomna, dintre bogătaşi... se iscă bătăi, hărmălaie... Ei, vino-ncoace cît mai curînd. Şi acu, hai să isprăvim !

— Gata-s !

...„Mă huleşti şi mă cleveteşti, nu numai“... stai o clipă, că nu pricep nici eu ce am scris ! — „nu numai pentru cele ce-am spus eu, dar mai pui pe deasupra şi multe născocite de domnia ta, deşi în dumnezeieştile scripturi nu te pricepi cîtuşi de puţin, aşijderea linguşitorilor domniei tale, Nikifor Vocikov şi cu cîrdaşii lui. Nici un pic de minte n-au în cap, dar nu le este ruşine să cîrtească împotrivă-mi, să-ţi ţină hangul. Şi cu toţi habar n-aveţi de nimica, afară de poveşti, de basme, precum «Bova Crăişorul», care-s alcătuite pentru copii mici, iar voi le credeţi că-s spre folosul sufletului...“

— Ei, azi isprăvim epistola asta ! I-am mai scris de multe ori boierului dar uite, abia acu am să spun totul pînă la capăt. Şi-a bătut joc de mine, în casa lui, ei, şi eu l-am ocărît. E om bun totuşi, de vreme ce nu se fuduleşte cu obîrşia lui, cu neamul lui şi nu se supără nici de o ocară. Aşa boieri, făr-de trufie, îs puţini pe lume.

— E nevoie de iscălitură, cinstită gazdă !

— O să iscălesc, dar mă gîndesc să mai adaug ceva. Să mai zic ceva despre Nikon. Clevetirile-s una, dar cu Nikon e mai rău ca toate : pe Nikon are el pică. Iar Nikon, nici nu prea-l

[1] Pricaz care avea în seama sa toate chestiunile privitoare la robi ; acolo se înocmeau în mod legal dovezile de emancipare.

ia în seamă ; eu îi dau cinstirea cuvenită pentru că ocărăşte Pravila împărătească, pe faţă. Vorbind chiar cu ţarul, îi zice „carte afurisită şi nelegiuită". Pravila asta m-a adus la sapă de lemn şi are să mă bage-n mormînt. Iar Nikon se ridică pentru cele din vechime într-alt chip, decît Avvakum şi Pavel de la Kolomna, al nostru. Ei, ajunge! Hai să gustăm ceva, să tragem o duşcă.

După ce se cinstiră, Beghicev care din ajun nu se dezmeticise de-a binelea, se chercheli repede şi începu să strige :

— Mi te-a trimis Cel de Sus, zău! Hai să ne pupăm, Ivane! — şi Beghicev se repezi la el ca să-l sărute, înţepîndu-i obrazul cu barba proţăpită înainte, ca o pană.

Petrecîndu-l pe tahigraful izograf, cînd acesta plecă, Beghicev strigă şi mai aprig :

— Cunoşti graiul nemţesc ; ei, să ştii, că-l îmblînzim noi şi pe diavolul de maiur, şi pe Nikifor, starostele crîşmarilor — numai să iasă bine în răfuiala cu Pricazul Marelui Venit[1] ; după aceea, îl dăm jos — mă pune pe mine staroste, în locul lui, iar tu, Ivane, prietene, ai să fii nelipsit de lîngă mine! Ehei, ce-o să mai hălăduim! E-eh! numai de ne-ar ajuta Dumnezeu — fie voia lui! Cel căruia i-am scris vorbea în bătaie de joc : „Fă-te staroste al crîşmarilor — e o slujbă veselă" : Dar ştia şi el, vicleanul, că nu-i cu putinţă să mă fac aşa ceva, ştia ce ispravă săvîrşeşte maiurul şi cu oştenii săi, dar nu le curma samavolniciile, de ciudă pe Nikon, ca să aibă cum să-l tot pîrască măriei sale, ţarului. Cînd o să-l încolţim bine pe maiur, ei, atunci pot să pun şi eu mîna pe slujba aceea.

Kamenev plecă mulţumit. Avea el gîndurile lui.

O dată ajuns la Kolomenskoe, Senka ştia că prin crîşme putea să afle mai bine ca oriunde ceva cu privire la Timoşka pe care-l căta, aşa că se îndreptă spre crîşmă. Prin curtea ei umblau, de capul lor, fără comandiri, recruţi, oşteni mai vechi şi reitări pedeştri beţi. Cînd vreun nou venit, doritor de băutură, intra în curtea crîşmei, se strîngeau toţi în jurul lui, şi scoţînd ploştile de sub poalele ipingelelor, îl îndemnau să cumpere

[1] *Pricazul Marelui Venit* avea în seama lui încasările prăvăliilor, vămilor şi, poate (în unele localităţi), ale cîrciumilor.

vodcă cu stacana. Îl înconjurară şi pe Senka, dar el nu voi să bea.

— N-am venit după băutură : sînt trimis într-o pricină la crîşmar !

— Ei, dacă minţi, tot n-ai să scapi de-ai noştri !

Senka se îndreptă spre cea mai mare izbă din ograda crîşmei şi urcă în pridvorul pe jumătate surpat.

În izbă plutea o fumăraie deasă de mahorcă. O gloată neagră de oşteni se înghesuia în jurul mesei. Toţi pufăiau din lulele ; ici-colo, cîte unul bea tutun din corn. Senka îşi scoase cornul şi începu să soarbă şi el, ca să nu tuşească din pricina aerului înecăcios, îmbîcsit de duhoarea de tutun şi de vodcă proastă. Pereţii, plini de scuipat, erau negri de fum — izba n-avea horn. O fereastră mare pentru aerisit era dată de perete, lăsînd razele de lumină ale zilei cenuşii să se reverse cu zgîrcenie peste masa înconjurată de oşteni care jucau cărţi. În fundul izbei, după tejgheaua mare de lemn, trebăluiau patru crîşmari bărboşi în sumane de aba, încinşi cu brîuri în care aveau vîrîte cîte două pistoale. Crîşmarii priveau posomorîţi.

În crîşmă se vedeau de asemenea mulţi slujitori, şi aceştia înarmaţi, unii cu securi vîrîte în brîu, dinainte, alţii avînd şi pistoale. Slujitorii foiau în spatele tejghelei, pe lîngă dulapurile mari cu rafturi pe care se aflau blide şi colaci. Deasupra fiecărui dulap era cîte o icoană înnegrită de fum, cu chipul sfîntului de nedesluşit.

Dincolo de tejghea, într-o cămăruţă, se înghesuiau de asemenea în jurul sobei mai mulţi slujitori. Aceştia erau înarmaţi mai mult ca niciodată, întrucît stăruia primejdia ca vodca stăpînirii să fie băută şi banii strînşi din vînzarea ei prădaţi. Tot din pricina asta erau şi atîţia crîşmari :

— De cînd cu molima neagră, oamenii-s tare îndrăzneţi şi, pe deasupra, forfotesc peste tot oşteni făr-de număr.

În stînga intrării, împiedicînd trecerea după tejghea, se afla o cadă de şase vedre plină cu bere dreasă cu vodcă, lîngă care se înghesuiau muşterii gălăgioşi. O stacană de tinichea, mare cît o jumătate de vadră, aninată de un lanţ, era prinsă de un belciug la cadă.

Chefliii şi tîrfele, nelipsite din crîşmă, beau bere, aruncînd banii pentru fiecare stacană pe tejghea crîşmarului celui mai apropiat de cadă, înşfăcînd stacana şi strigînd :

—Un rînd !

— Două rînduri !

— Bea ! Las-că țin eu socoteala cît ai băut, răspundea crîșmarul.

Lîngă cada cu bere, în cîrligele din perete și pe frînghii întinse deasupra căzii, atîrnau boarfele amanetate ale bețivilor.

După ce isprăveau banii, aceștia se dezbrăcau, strigîndu-i crîșmarului :

— Caftan la un rînd, cu păr pe amîndouă părțile ! Cît să beau ?

— Trei rînduri !

— Iaca, l-am pus în cîrlig !

— Bea, că țin eu socoteala, răspundea crîșmarul. Cînd și cînd, vreo buleandră murdară, împuțită de sudoare, atîrnată în cîrlige sau pe frînghii, cădea în cada pîntecoasă plină de bere, lăsîndu-se la fund.

Bețivii se aplecau deasupra căzii, șuguind :

— Ia priviți, fraților, fustă muierească căzută la fundul butiei.

— Ce să vedem la ea ?

— Păi, s-a înecat în bere, bălegată toată !

— Nu-i nimic ! Nădragii lui Mitka se moaie de două zile-n cadă, dar uite că berea nu pute...

— A dres-o crîșmarul cu vodcă !

— Ea ne ajută să ne veselim !

— Bună-i berea dreasă cu vodcă — orice ar pica-n ea, gata, se topește !

Făcliile prinse pe pereții izbei, după tejghea și în colțuri, ardeau scoțînd din belșug fum care se înălța ca niște stîlpi, amestecîndu-se cu cel de mahorcă. În negura aceea oamenii, cu părul vîlvoi, arătau ca în iad. Mulți erau despuiați pînă-n brîu ; tîrfele, cu sînii fleșcăiți, revărsați în afară, se înghesuiau și ele, acoperindu-și rușinea cu ce puteau, bînd, îmbrățișîndu-se, suduindu-se de mamă cu bețivii care nu mai aveau decît crucea la gît și nădragii pe ei.

Crucile de aramă jucau nebunește pe grumazele, vînjoase, ca și brațele. Pe podeaua murdară, udă, dormeau cei bețiturtă, strîmbîndu-se, schimonosindu-și gurile, cînd cineva îi călca pe mîini, ori se împiedica de ei.

O înștiințare mare, murdară, înnegrită de fum, era atîrnată în dosul tejghelei, între dulapurile cu blide. Senka citi slovele

scrise pe ea: „În crîşmele măriei sale ţarului şi marelui cneaz Alexei Mihailovici, singur stăpînitor a toată Rusia, să nu intre pehlivanii cu urşi, cu capre, cu dairele ca să ademenească norodul cu priveliştea ţopăielilor lor drăceşti şi a măscărilor a căror ascultare e spre pierzania sufletului".

Acum, cînd crîşmarii erau speriaţi de gloată şi de oşteni, cîţiva pehlivani se şi strînseseră într-un ungher, unde răpăia daireaua, în clinchete de zurgălăi, şi răsuna cîntarea de joc:

Vai, nu-i subţire nevasta mea,
N-a umblat pe urs călare!
N-a pus vulpea la boroană,
Vai, cu poala apă a cărat,
Şi pe voievod l-a rugat:
— Să nu-mi laşi bărbatul să
bea vodcă!

Totul era mohorît în crîşmă: pereţii, tavanul înnegrit de funinginea deasă, chipurile oamenilor cu bărbi pînă la ochi, abia luminate de făclii... Cînd şi cînd, se dădea de perete uşa de la scară, lăsînd să pătrundă de afară o dîră de lumină, după care izba iar se întuneca: prin întuneric abia dacă se mai auzea zăngănitul sabiei unui reitar, abia dacă se zărea pe duşumeaua udă sclipirea armei unuia care se depărta de masa unde-şi pierduse banii la joc şi îndată iar se întuneca totul în jur. Priveliştea aceea mohorîtă i se părea lui Senka un vis apăsător. O amintire fugară, din copilărie, îi săgetă prin minte, învălmăşindu-se numaidecît cu amintirile mai apropiate — dragostea Malkăi, moartea înfiorătoare a tatălui său Lazar şi a maică-si care ajunsese să-l urască, din pricina lui Nikon. Îşi scutură părul cîrlionţat:

— Hei, să-mi alung dorul şi aleanul! Se apropie de tejghea şi ceru un pocal de mied.

Crîşmarul îşi răsfiră barba cu degetul şi întrebă:

— Mic, mijlociu?

— Mare. Dă-mi şi un colac!

Crîşmarul luă din dulapul plin cu clondire de vodcă un pocal de aramă înverzit, cu urme de mîini murdare, se aplecă spre lada de la picioarele lui, luă cu degetele murdare o bucată de fagure, o puse în pocal, o strivi cu un pisălog, turnă vodcă

şi amestecă bine cu pisălogul. Puse pe tejghea, alături de pocal, un colac de făină albă, presărat din belşug cu făină :

— Doi altîni pe tejghea !

Dîndu-i banii, Senka spuse :

— Parcă dai de băut la vite ! E murdar pocalul... Şterse cu degetele marginile pocalului şi bău miedul.

— Eşti birnic ?

— Asta nu prea-i treaba ta !

— Eşti cu armeak de rob pe tine ; iar birnicul şi cu robul îs aidoma vitelor...

— Drac bărbos, dar datorită cui trăieşti tu ? Datorită norodului ! Şi n-ai grijă de el.

— Cine are grijă de toţi beţivii rămîne fără nădragi ! i-o întoarse crîşmarul în şagă, zvîrlind în ladă banii, care clinchetiră peste ceilalţi.

Senka se întoarse să vadă ce se petrecea lîngă cada cu bere, unde larma creştea : un beţiv se prăbuşise pe podea, cu faţa albă, tulbure, în întuneric, aţintită spre tavan ; un şuvoi de sînge îi ţîşni din gîtlej, înnegrindu-i barba căruntă.

— Prost burdihan are ! A băut bere şi borăşte sînge.

Beţivul fu tîrît de picioare la o parte, ca să nu-i stînjenească pe cei ce beau.

Senka spuse cu glas tare :

— Feriţi-vă, oameni ! e moartea neagră ; tata a murit tot aşa, cu barba plină de sînge !

— Flăcăule, nu tulbura lumea ! strigă crîşmarul.

Un reitar păşi, cu sabia zăngănind, de la masa chefliilor către omul prăbuşit, cu barba plină de sînge ; după el, alţi oşteni săriră în picioare, strigînd :

— Duceţi-l afară, că murim toţi, pînă la unul !

Rareori se întîmpla ca Senka să bea ; de aceea, acum, băutura îl tulbură, îl făcu să-şi iasă din sărite. Puterea lui îl împingea năvalnic să facă ceva, ochii lui vedeau acum mai ager prin negura din crîşmă... şi se opriră, prin fum, asupra scîndurii negre a icoanei de sub tavan.

— Peste tot ne ameninţă şi ţarul, şi Dumnezeu ! Hei, oameni din Kolomna ! Oricine va pune mîna pe acest mort, va pieri negreşit ! Şi acum, priviţi !

Se repezi la cadă şi-i sparse un perete cu buzduganul : berea ţîşni revărsîndu-se pe podea :

— Ia uite, diavolul ! Nu ne-a lăsat să bem !

— Aşa ! Ia uite ! tînăr, dar cu scaun la cap ! strigau oştenii, sărind de la masă din băltoaca ce se întindea şi suindu-se pe laviţe.

— Ia priviţi fundul căzii !

Ochii tuturor se uitară spre fundul căzii, mîinile multora se întinseră într-acolo, scoţînd afară bulendrele boţite.

— Un caftan !

— Ia uite, încă ceva ! O cămaşă de muiere, cu cingătoare !

— Nădragi !

— Lasă-mă să văd ! mai este ceva !

— Un cojoce-e-l !

— Vai de capul lui de ticălos ! răcni un reitar. Ia uitaţi-vă, ce băutură dă el creştinilor !

— Tovarăşi, să-i înecăm pe crîşmari în butoaiele cu vodcă ! ...răcneau oştenii.

— Staţi ! strigă Senka. Crîşmarul cel mai apropiat de cadă să tîrască bolnavul afară !

— Care bolnav ? E mort !

— Iată-l, înhăţaţi-l ! Senka se repezi la crîşmar, îl înşfăcă şi-l aruncă peste tejghea.

— Aha, diavole ! Oştenii îl tîrîră de păr pe crîşmar afară, dîndu-i ghionţi.

Unul dintre crîşmari trase un foc de pistol în uşă şi o luă la goană, strigîndu-le slujitorilor :

— Scăpaţi banii măriei sale !

Drept răspuns, reitarul trase şi el un foc, nimerind în poliţa cu clondire ; vodca ţîşni din ele şi o ploaie de funingine se revărsă din tavan.

— Prindeţi-i pe diavoli, fraţilor, păliţi-i ! răcni un oştean tînăr, urcîndu-se pe tejghea cu opincile clipocind de udătură. Apoi, sări jos, înşfăcă un crîşmar şi-l trase de păr, spre ieşire ; oştenii mai înhăţară pe unul, şi tot tîrîndu-l de păr, îl scoaseră afară în ogradă. Unii încercau să smulgă din mîinile slujitorilor sacii cu banii strînşi din vînzare :

— Îs pentru maiur — o să ne alegem şi noi cu cîte ceva !

În curtea crîşmei se ivi un căpitan, în mondir negru cu chivără de aramă. Îşi trase din teacă sabia lungă, îngustă, şi urcă scara intrînd în crîşmă unde oştenii făceau zob blidele şi se băteau cu slugile pentru bani ; unii îşi umpleau cu vodcă ploştile ascunse sub poalele ipingelelor.

— Halal să ne fie ! O să facem bani pe ea !

Dincolo de gardul de pari al crîşmei, către slobozii, un crîşmar care scăpase nebătut, răcnea ca din gură de şarpe.

— Se fură banii pe băutură ai măriei sale ! Trageţi clopotul de primejdie !

La cea mai apropiată biserică începu să bată clopotul ; dangătul său răsunător de aramă vui pe deasupra posadelor.

Neamţul în mondir negru, căpitanul, se ivi în uşa deschisă şi strigă :

— Oşteni, luaţi-o la goană ! iute ! Vin streliţii cu oamenii din Kolomna. Au să împresoare curtea şi au să vă prindă.

În vreme ce jaful era în toi, Senka stătea şi se uita, fără să ia ceva sau să bea. Deodată, auzind glasul atît de bine cunoscut al căpitanului în mondir negru, se repezi la el, plin de bucurie :

— Taisi, frate !

— Semion !

— Bine că te-am întîlnit ! Să nu ne mai despărţim !

— De mult te aştept. Hai să mergem ! Dar de ce ai atîta funingine pe obraz şi-n păr ?

— Au tras focuri... a căzut funinginea din tavan... ei, nu-i nimic ! Senka îşi scoase căciula din sîn, îşi scutură cu ea părul cîrlionţat şi o puse pe cap.

— Şi eu, Semioane, credeam c-o să-ţi ajungă capul pe pragul cnejilor Mstislavski !

— Cum adică ?

— Hai, grăbeşte-te ! Auzi cum bate clopotul ? Îţi spun eu pe urmă.

Noaptea, în odaia de închinare, aşezat pe laviţă, la lumina candelei mari aprinse naintea icoanei Pantarator, starostele crîşmarilor scria la Moscova, către Pricazul trebilor străinilor : „Către boierul Ilia Danilovici Miloslavski, şi către diecii Vasili Rtişcev şi Matvei Kulakov — scriem noi, Nikifor Prohorov, de la casa de băuturi din Kolomna, şi tovarăşii săi.

Potrivit ucazului Măriei Sale Ţarului şi Marelui Cneaz a toată Rusia, Alexei Mihailovici... Poruncitu-mi-s-a mie, robul Măriei Sale, să strîng cu credinţă şi cu dreptate banii ce se adună la casa de băuturi... Acum, în zilele cînd n-avem voie să vindem băutură — în postul mare, în săptămîna mare luminată, şi postul Sf. Marii, precum şi în zilele de duminică, vin

slujitori și oșteni de felul lor, la casa de băuturi din Kolomna și vînd pe față vodcă din ploști ; iar în zilele cînd e deschisă casa de băuturi, și tocmai în aceste zile, ei, oștenii, umblă pe lîngă casa de băuturi, și prin tîrg, și prin dughene, și prin curțile din slobozii, din posadă, și pe uliți și vînd mereu vodcă ; iar maiurul, precum am mai făcut cunoscut noi și nainte de această plîngere, nu-i oprește pe oșteni de la neguțătoria cu vodcă și le face totul pe plac... De multe ori i-au fost aduși oșteni prinși cu vodcă, dar el îi lasă slobozi și nu-i pedepsește. Oștenii se adună în fiecare zi la casa de băuturi și în izbe, ca să joace cărți ; iar cînd ne apucăm să-i dăm afară ca să nu mai joace, în casa de băuturi, ne suduie și pe mine și pe tovarășii mei și sar să ne bată... Iar acum, luna dechemvrie în șase zile, tot oștenii, vreo două sute la număr, apucatu-s-au să spargă dulapurile de prin izbe și din crîșmă, să verse băutura și pe crîșmari să-i tîrască afară din izbă, să-i pălească cu pari, cît pe ce să-i omoare în bătaie... iară eu, Nikifor și cu tovarășii mei, am început să tragem clopotele și doar cu greu am scăpat banii Măriei Sale agonisiți pe băutură..."

Starostele se opri din scris, și se gîndi :

— Mîine o scriem pe curat la casa slujitorilor și o trimitem făr-de zăbavă !

În curtea caselor lui Ivan Beghicev, aproape de gardul de ostrețe, dinspre rîulețul Kolomenka, se afla o izbă mare, veche. Erau și alte izbe, asemănătoare, prin ogradă, și în multe din ele se adăposteau slugile pe jumătate flămînde, șerbii lui Beghicev, care, împreună cu oștenii își făceau de cap prin crîșme, pe ascuns, ca să nu afle stăpînul. Taisi, zis și Ivan Kamenev, știa de aceste isprăvi ale robilor, dar nu-i spunea lui Beghicev, așa că toți slujitorii țineau la el. Taisi îl înduplecase pe Beghicev să-l lase să stea într-o izbă veche și depărtată. Dvoreanul se împotrivise, murmurînd înciudat :

— Eu așa socot, Ivane, că nu-i frumos să-l adăpostesc la mine, ca pe un milog, pe cărturarul izograf.

Taisi stăruise :

— Cinstită gazdă, să știi că pe domnia ta au să te vîre în bocluc oștenii maiorului Deigher ! E mai înțelept să treacă pe la mine, că pe acolo le este mai în drum dinspre Kolomenka...

Şi Taisi acolo rămase, apucîndu-se singur să facă rînduială prin izbă.

Din izba unde se statornicise Taisi, de la scara din dosul casei erau doi paşi pînă la portiţa ce dădea în grădina moşierului, căzută în paragină. Iar pe altă portiţă din gard se putea ieşi, drept spre Kolomenka. Cele mai adeseori, Taisi nu venea spre izbă pe poarta cea mare, ci dinspre rîuleţ.

Pusese un lacăt la portiţă, iar cheia o ţinea la el.

În ziua aceea, pe înserate, veni pe acelaşi drum, aducîndu-l cu el pe fugarul lui Nikon, pe Senka, feciorul streliţului.

Senka se uită pieziş spre Deisusul înnegrit de fum din colţul icoanelor. Taisi îl dumiri :

— Stăpînul izbei a sărăcit, lasă să se roage şi să-şi facă slujbele în izbă, pe bani, oameni de-ai lui Avvakum — de la ei a rămas Deisusul...

În afară de Deisus, Senka simţi că-l înăbuşe o duhoare de crîşmă şi de boarfe sărace.

„E cu putinţă una ca asta ? Dascălul meu a ajuns un beţiv ?“ se întrebă Senka. Dar Taisi era treaz, prin izbă nu se zăreau vase de crîşmă, afară de un clondiraş de sticlă verde pus pe masă, în colţul icoanelor. Masa de tei, cu picioarele strunjite, nu era acoperită — Taisi scăpără cu cremene şi aprinse pe ea două lumînări de seu.

Dvoreanul Beghicev intră în izbă şi, netezindu-şi bărbuţa ascuţită, proţăpită înainte, îl întrebă pe Taisi :

— Ce zici tu, Ivane ! mult o să se mai ţină de jafuri oştenii prin Kolomna ?

— Da de unde să ştiu eu ?

— Ei, tu ştii multe şi, mai cu seamă, îl cunoşti pe maiurul Dei şi pe oştenii lui... Ce, maiurul nu se teme de nimeni ? Cred c-a primit destule porunci de la Moscova ca „să curme samavolnicia oştenilor“.

Dangăte de clopot se auzeau în depărtare pătrunzînd surd în izbă.

Taisi întrebă :

— Auzi clopotul de primejdie, cinstită gazdă ? Ai aflat ce isprăvi au săvîrşit oştenii la crîşmă ?

— Ei, am aflat tot... aud şi văd totul ! Ce-ar fi să-i vorbeşti o dată tu, pe limba lui cîinească, ca să mai ştie de frică ?

— Degeaba i-aş vorbi ; doar el ştie că Măria sa ţarul şi marele cneaz a toată Rusia, Alexei Mihailovici, îi iartă de

multe ori pe veneticii lui. Şi apoi dacă or începe să vină pedepsele, apoi, tot la oşteni au să-i caute pe capii răutăţilor...

— O-of, să nu vorbesc într-un ceas rău ! Liftele ne mănîncă pîinea, şi tot pe noi aproape că ne scuipă-n ochi ! Din cele ce mi-ai spus, Ivane, atîta am priceput eu, că nu e vremea prielnică să văd de crîşme, să ţin seama banilor Măriei sale, cîţi se agonisesc pe zi... totodată, aveam de gînd să cercetez cu de-amănuntul, şi dulapurile, şi căzile, şi carafele...

— Da, nu e vremea, bunul meu stăpîn ! Dar uită-te, pe laviţă e un prieten al meu — sănătos, voinic, iar eu îl credeam răpus de moartea neagră ! Împreună am crescut, împreună ne-am spus rugile...

— Ce bucurie pentru tine, Ivane ! Şi cum i-e numele ? Ce flăcău chipeş...

— E şi chipeş, şi nici tont nu e, Grigori îi zice, nu te superi, că-l adăpostesc aici ?

— Ce vorbă-i asta ? Încă un flăcău de treabă, e de folos la casa omului.

Beghicev dădu să iasă.

— Iar de băut avem ce bea, uite, clondirul !

— Nu, Ivane ; mai bine veniţi la mine : pentru un bătrîn, e mai aproape pînă la crivat, mai uşor să umble, de-i băut...

— Ei, mergi sănătos ! Banii nu ţi-i risipim, cu hrana noastră nu te sărăcim... — glumi Taisi, însoţindu-l în tindă pe boier.

Beghicev dădu din mînă a lehamite :

— Crezi tu, că eu, dvorean de neam, mi-aş bate capul cu crîşmăritul, de n-aş fi scăpătat, de n-aş fi ajuns la sapă de lemn ?

Beghicev plecă. Cei doi prieteni deschiseră oblonul făcut pentru ieşirea fumului, îşi umplură două cornuri şi începură să bea tutun. Pe urmă, Taisi scoase din cuptorul mare, fără horn, două tăvi mari cu peşte prăjit, tăie pîine, adăugă la peşte usturoi tocat şi mîncară amîndoi pe săturate, stropindu-şi îmbucăturile cu vodcă.

Apoi, se aşezară pe aceeaşi laviţă, dar la fereastra ce dădea în grădină.

— Acum, Semioane, putem să stăm de vorbă... aci nu-i nevoie să ne pitim după colţuri, să pîndim la ferestre ; nici urechi de prisos nu-s... tocmai de-aia mi-am ales eu sălaşul ăsta.

— Of, frate Taisi, multe mai am de învăţat de la tine !

Uşa joasă din tindă scîrţîi, deschizîndu-se fără grabă. Făptura trupeşă a vătăfiţei lui Beghicev se strecură în odaie.

— Am sosit ! Ivan-pungă goală al meu a zis : „Avem un nou musafir !" ei, d-aia am venit.

— A, pofteşte, Agrafiona Mitrevna, fă-ne plăcerea ! Taisi o întîmpină făcîndu-i adînci plecăciuni. Cum stai cu sănătatea ?

— Nu prea. Aşa şi aşa... îs treburi multe... n-am cu ce să mă laud... ian arată-mi-l pe voinicul cel nou sosit. — Femeia se aşeză pe laviţă, lîngă uşă.

— Grişa, ia vino-ncoace.

Senka se gîndi să aducă vorba altfel decît prietenul lui ; îşi dădu însă îndată seama şi, la rîndul său, îi făcu trupeşei o plecăciune.

— Ţine-mă, Doamne ! Ţine-mă ! Vai, ţine-mă, ţine-mă ! Nu mă mai uit la el... — Femeia îşi acoperi faţa cu mîneca raspaşniţei, sări în picioare, neobişnuit de iute şi o luă spre tindă, aplecîndu-se în uşă. Taisi păşi repede după ea, o ajunse din urmă şi o apucă de mînecă :

— Mitreevna ! Agrafiona Dmitrevna, de ce fugi aşa !

— Doamne, ţine-mă, ţine-mă ! Trebuie să fug !

— Dar de ce să fugi ?

— Păi uite de ce : fug de fratele, ori de cumătrul tău, pe care în fiecare noapte îl văd în vis ; iar cînd mă scol, şi-mi piere somnul şi umblu ziua, tot chipuri văd... Ei, rămîi cu bine, tare-i chipeş, voinicul cel nou sosit...

Întors în izbă, Taisi îi spuse lui Senka :

— Semion, trebuie să te tund, să-ţi dau cu nişte negreală pe obraz, că, altminterea, ai să stîrneşti pretutindeni o droaie de muieri...

— Curată năpastă pentru mine !

— Ei, nu-i nimic... te cănesc olecuţă şi o să fie bine.

— Adineauri, la crîşmă, mi-ai zis : „O să-ţi ajungă capul pe pragul cnejilor Mstislavski ?"

— Da ce, pentru întîia oară auzi tu vorba asta ?

— Pentru întîia oară...

— Ei, e o vorbă veche — s-a ivit pe lume, cînd bunicul meu, Ivan cel Groaznic, tăia capetele boierilor. Locul caznei se afla în Kremlin ; se înţelege că acele capete de boieri se rostogoleau pînă la porţile acelora pe care ţarul Ivan voia să-i înfricoşeze, ştii, în şagă... Tare îi plăcea ţarului să şuguiască.

Taisi aduse din cămară două saltele cu vată şi le întinse pe laviţă.

— Capul ţi-i întreg, nu s-a rostogolit la poarta curţii boiereşti ; ei, acum o să dormim cu capetele la un loc, şi să chibzuim împreună.

— Împreună să chibzuim, împreună să trăim — ajunge cu slujba la boieri !

— Slujeşte-i norodului ! Cam flămînzeşti în slujba asta, dar e dreaptă !

Senka începu să caşte :

— Ah, straşnic o să dorm... în vremea din urmă n-am dormit aproape de loc... te-am tot căutat...

— Aici noi sîntem ţari şi zei ! Să mai bem olecuţă de tutun, apoi, la culcare...

Senka moţăia. Din obişnuinţă păstra asupră-i tot ce avea.

— Dă-ţi jos caftanul, zalele, armele, scoate-ţi ciubotele.

Dezbrăcîndu-se, Senka îşi depăna mai departe firul gîndurilor :

— Dar de ce, frate Taisi, s-or petrece astfel lucrurile în lume ? De ce şi-o găsi beleaua săracul, din pricina podoabelor bogatului ?

— Ţi-ai adus aminte de ceva cu privire la tine ?

— Da...

— Muierea e toantă ca laviţa — îi bună doar să te culci pe ea ; dar uite că tocmai aci e primejdia : cele ca ea nu tăinuiesc nimica — ce-i văd ochii îi rămîne pe limbă. D-aia, cea dintîi grijă a noastră e să-ţi schimbăm înfăţişarea ! Căci altfel, cînd o să se dea de veste despre tine voievodului ori locţiitorului, cu înfăţişarea ta arătată în adaos la înştiinţare — aşa se face de obicei ! pot să pună gabja pe tine şi în toiul nopţii, făr-de lumină, să te ia ca din oală ! Iar noi mai avem treburi multe — să-nvăţăm norodul cum să se răzvrătească...

— Şi cum o să ne apucăm s-o facem ?

— Acu să dormim... om vedea noi ce şi cum...

— Ia spune-mi... ţi-a fost tare ciudă atunci, cînd l-am răpus pe popă, în tinda patriarhiei ?

— Ei, nu-i nici o pagubă de popa ăla ; o pramatie de tîlhar neobrăzat. Ori de atunci am început să te urmăresc... şi am aflat, că te-ai încurcat cu nevasta boierului... că muierea aia este şi pe placul patriarhului... şi, cînd am aflat tot, mi-am zis

în gînd. „Ei, Senka, un singur drum ți-a mai rămas acu — spre mine !"

— Hai să dormim, frate Taisi.

Două zile îl așteptă diaconul Ivan pe Senka. În seara zilei a doua, la poarta palatului patriarhiei opri un docăraș cu trei ucenici de la mănăstirea Voskresenski. După docăraș sosi călare și Vaska, un fecior boieresc în slujba patriarhului. Acesta intră în tinda paraclisului mare, și-i dădu diaconului Ivan o epistolă de la patriarh.

Primind-o cum se cuvenea, diaconul își făcu semnul crucii, sărută pecetea patriarhului, iar pe cel ce o aduse îl întrebă de sănătate.

Feciorul boieresc spuse :

— Părinte Ivan, nu știu ce poruncă e în scrisoare ; primește-i pe ciraci. Eu n-o să rămîn în Kremlin că trebuie să-mi văd de cal... Calul e al meu și n-am voie să-l țin în grajdul patriarhiei. Peste vreo trei zile, sosesc și ceilalți feciori boierești.

— Du-te, fiule ; ciracilor le-oi da cele de trebuință.

Feciorul boieresc făcu o plecăciune și plecă, văzîndu-și de treburi.

Diaconul despături scrisoarea și citi :

„Iată în ce chip te porți tu, diavol chilug, săvîrșind cele făr-de cuviință față de stăpînul tău, înaltpreasfinția mea patriarhul. Aflat-am că te ții de isprăvi scîrbavnice, c-ai ajuns codoș, că pe boiereasa Ziuzina o ademenești în palatul patriarhiei, de dragul lui Senka, că o lași să doarmă-n palat, să-și petreacă nopțile cu el. Vezi, tu pleșuvule, să nu-mi joace zdravăn toiagul cel mare, de la Ierusalim, pe coastele tale ! Chiar acum, de îndată ce primești această epistolie a mea, să-l iei pe acel Senka, făr-de zăbavă ori întîrziere, și cu streliți să-l dai pe mîna gîdelui, și în fiare să-l puneți, și să i se încătușeze neapărat mîinile la spate, și să-i pună la picioare butucii de stejar cei mai tari — știe Taraska, gîdele, cum să fie ; și să-l puneți în lanț...

Pe ucenicii veniți de la mănăstire să-i pui în rosturi : unul să aibă grija cheilor de la tindă și tot el, a trapezăriei ; altul, a veșmîntarului. Iar cel mai tînăr — a iatacului. Orînduiește totul și ferește-te de mînia mea. *Nikon.*"

Hîrtia tremura în mîna diaconului ; oprindu-se lîngă un sfeşnic mare sub care se afla un talger cu apă, dădu foc epistolei şi după ce arse aproape de tot o lăsă să cadă în apă. În cele din urmă se depărtă şi, din obişnuinţă, rosti de unul singur :

— Ei, boiereasă Malka, ce plocon, în loc de mărgăritare ! Ochioasă-mi eşti, isteaţă aşijderea... dar iacătă că-s şi pentru tine urechi să audă şi ochi să vadă...

Înainte de a se duce să se culce în iatac, patriarhul şedea în paraclisul cel mic, la masa acoperită cu catifea roşie. Naintea sa erau o călimară de argint, o nisiparniţă tot de argint şi pene de lebădă ascuţite. Tot acolo se găseau hîrtie, clei pentru lipit fîşiile de hîrtie şi pecetea patriarhului.

În colţul de cinste şi pe pereţi erau aninate mai multe icoane zugrăvite de iconari de la curtea patriarhală.

Atrăgea luarea aminte îndeosebi : „Mîntuitorul cu păr de aur", o copie după icoana aflată în catedrala Uspenski, „Ochiul a tot văzător" şi „Apoteca duhovnicească".

Pe peretele din faţă, între două ferestre cu obloanele închise, era un ornic împodobit cu izvoade zugrăvite cu aur, cu mică pictată în culori şi cu aur, cu un cadran ce se rotea aducînd sub acul nemişcat numerele slavoneşti. Acum, acul se afla între buchiile „BI" care arătau, în felul de azi, miezul nopţii.

Diaconul Ivan aduse ciubotele de safian roşu, cu pinteni de argint la tocuri, la care patriarhul ţinea cu osebire. Diaconul îşi făcu semnul crucii şi se aplecă, apucîndu-se să-i schimbe stăpînului său încălţările.

Nikon scria la masă, cu picioarele întinse ca să poată fi încălţate. După ce isprăvi cele ce avea de scris, rosti :

— Ia spune, codoşule din ţîrcovnicii patriarhiei, povesteşte, în ce chip ai făcut codoşlîcul ? — Hai, spune !

— Înaltpreasfinte patriarh. nu era nevoie de aşa ceva. Boiereasa Malka a venit singură, în goana mare şi parcă scoasă din minţi, în veşmînt de monahiţă, strigînd : „Unde-i ? !" Semion nu era aici şi i-am spus : „Nu e !" S-a schimbat la faţă şi s-a clătinat pe picioare, mai-mai să cadă. Mi s-a făcut milă — ăsta e păcatul meu — ei, şi am dus-o în chilie...

— Ai dus-o în iatacul meu ?

— Nu, înaltpreasfinte stăpîne, n-a fost pîngărit iatacul înaltpreasfinţiei tale.

— Pîngărit, nepîngărit, să lăsăm astăzi vorbele astea... După aceea a venit Siomka ?

— Semion plecase la ai lui, dar mai înainte s-a dus la boierul Morozov, ca să-ţi împlinească porunca. Boierul însă, rostind numai ocări împotriva înaltpreasfinţiei tale, nu l-a lăsat să ia icoana, şi a rupt hîrtia înaltpreasfinţiei tale. Şi te-a făcut, stăpîne, cioban mordvin, şi a ameninţat : „ocara asta n-am să i-o iert !"

Nikon se încruntă, luă pana, însemnă ceva pe hîrtie, apoi spuse :

— Chiar azi, fără să mai vorbesc cu măria sa ţarul, o să-i afurisesc pe boierii Boris Morozov şi Semion Streşnev. Atîta aşteaptă amîndoi de multă vreme...

— Cît despre Senka, înaltpreasfinte patriarh, flăcăul îndeplinea cu osîrdie poruncile înaltpreasfinţiei tale...

— Am aflat totul, ce şi cum...

— Un flăcău ascultător ; nu se îndeletnicea nici cu băutura, nici cu zarurile. În aceeaşi noapte, cînd îl aştepta boiereasa, s-a întors, a răpus patru tîlhari care se suiseră pe o scară şi spărgeau cu securile ferestrele de la paraclisul cel mare... Ne păştea primejdia morţii... în noaptea aceea arsese Kremlinul şi se prăbuşise turnul Frolova. Dacă nu se întorcea Semion, am fi ars cu toţi pînă la unul... dacă nu venea, nu ştiu dacă aş mai fi fost acum în viaţa... După ce flăcăul a depărtat năpasta, după ce mie mi-a scăpat viaţa, iar înaltpreasfinţiei tale avutul, i-am făcut să se întîlnească... faptă pentru care cer iertare... îmi ziceam, mi-aduc aminte şi acu : „Iau păcatul asupră-mi !" Sînt gata să fiu pus la cazne ori miluit de înaltpreasfinţia ta, stăpîne.

— Chiar că ar trebui să te pun în lanţuri, să te ţin aşa în pităria cea mare a curţii, dar te iert, că n-o să mai fii ispitit multă vreme !

Diaconul făcu dinaintea lui Nikon o plecăciune pînă la pămînt.

Patriarhul urmă îngîndurat : — Aflînd de viclenia ta şi a Malkăi, aprinsu-m-am de mînie... dar, după ce m-am rugat, privit-am în sufletul meu, şi glasul cel mustrător pentru pă-

catele mele mi-a sunat în ureche: „Tu, cel făptuitor întru desfrîu, tu cîine împuțit! cine poartă vina acestui păcat? Tu! Deoarece călcat-ai făgăduința celor neprihăniți și murdărit-ai prin mîrșăvia poftelor tale așternutul celor drepți!"

Patriarhul ridică privirea spre icoana din colț a Mîntuitorului, urmînd: — Diavolul sălășluit în carne și sînge strigă despre scîrbavnicele desfătări hărăzite lumii oarbe; iară cel înălțat în cinul de învățător întru cele duhovnicești, după juruința sa de călugăr, dacă nu-l va izgoni prin rugăciuni, să aibă parte de a sta laolaltă cu mulțimea slujitorilor diavolului!

Patriarhul se ridică și începu să umble de colo-colo prin paraclisul cel mic, cu pași mari de om înalt, dînd la o parte analogul înveșmîntat în negru, cu un ceaslov pe el; apoi, plecîndu-și capul, urmă:

— De azi înainte, izgonit fi-va diavolul cel ce mă ademenește! De-or să te întrebe vrăjmașii mei, de or să te ispitească pe tine, chilernicul meu — așa să le răspunzi: „Patriarhul o chema la el pe boiereasa Ziuzina Melania ca un tămăduitor duhovnicesc". Privește!

Patriarhul arătă cu degetul spre o icoană mare, lungă și lată de un arșin. Pe ea se vedeau în dreapta și-n stînga niște dulapuri mari, cu o masă între ele; după masă, în dreapta, un călugăr în veșmînt negru, cu rantie și cu camilafcă, iar în stînga, Hristos în picioare. Pe sertarele dulapurilor, scria: „Răbdare"; „Curățenie sufletească și trupească"; „Bunăvoință; „Cine-i cel ce a propovăduit iubirea? Tocmai cel răstignit pe cruce"; Sus, printre nouri învolburați ,chipul nedeslușit a lui Savaot binecuvîntînd. Jos, sub fondul închis, dedesubtul lui Savaot, o fîșie deschisă la culoare, pe care scrie cu slove mari: „Apoteca duhovnicească, cea tămăduitoare de păcate"; mai departe, cu buchii mici, se povestește, pentru ce a venit călugărul acolo.

După ce mai străbătu o dată încăperea rugii, patriarhul se așeză la masă:

— Ia spune, Ivane: ce a luat Siomka cînd a plecat?

— Înaltpreasfinte patriarh, i-am dat pistoalele pe care i le-ai dăruit..

— Și altceva?

— Şi-a mai luat buzduganul cu muchii aurite, şi zalele iuşlane ,[1] cele scurte.

— N-a fost aşa ceva — iuşlană cu plăcuţe. Din bani n-a luat nimica ?

— Sipetele din visteria înaltpreasfinţiei tale, stăpîne, le-am pecetluit, de îndată ce ai plecat ; vistiernicul a spus că-i bolnav şi a plecat în ziua aceea. Pe semne c-a şi pierit... nu s-a mai întors ; Semion nu rîvneşte la bani — se pare c-a plecat de la noi pentru totdeauna !

— Se întoarce. Las-că n-ajunge el departe.. Dar grăjdarul, ce-i cu el ?

— Înaltpreasfinte stăpîne, grăjdarul cel vechi a murit. Am pus alt monah să îndeplinească slujba sa. Hamurile-s toate la locul lor, iar caii înaltpreasfinţiei tale-s teferi.

— Bine...

— Pe vătaf l-ai dus înaltpreasfinţia ta ; feciorii boiereşti şi streliţii au plecat şi ei cu înaltpreasfinţia ta... Dar ce, nu s-au întors cu toţii ?

— Toţi au să vină încoace. Nu mai pune întrebări ci spune-mi ; mai sînt milogi prin izbe ?

— Pe cei ce se aciuaseră prin ele i-am alungat, iar alţii n-am mai chemat...

— Ai făcut aşa cum spun poruncile... Nu e vremea de ocrotit milogii, acum, cînd chiar pe noi ne paşte moartea ! Cneazul Ivan Kalita al Moscovei miluia de cîte trei ori pe unul şi acelaşi milog, din evlavie duhovnicească faţă de Hristos. Evlavia noastră nu ne mai îngăduie aşa ceva. Adevărul e că n-ar fi de prisos să se caute printre milogi tot felul de hoţi şi de tîlhari.

Lumînările de pe masă făcuseră mucuri. Diaconul înlocui, pentru noapte, lumînările de ceară din sfeşnicele cu talgere cu apă din faţa icoanelor cu lumînări de seu. Patriarhul se ridică de la masă :

— Să mergem ; dezbracă-mă şi du-te — îs tare obosit...

Diaconul luă din dulapul aşezat în colţ o plapomă de atlaz vişiniu, tivită cu samur, şi-l urmă pe patriarh.

[1] *Iuşlan,* ori iuşman, cămaşă de zale, cu şiruri de plăcuţe între inele.

Lîngă pragul iatacului cel mic dormea dus posluşnicul strămutat nu de mult de la Voskresenski ; patriarhul îl atinse cu cizma de safian :

— Vrednicule păzitor ! Hai, trezeşte-te !

Tînărul mormăi ceva şi se scărpină.

Diaconul Ivan îl apucă de picioare şi-l trase la o parte din drum. Intrînd în iatac, patriarhul, înainte de a-şi face rugăciunea, porunci :

— Ivane, chiar mîine să-i porunceşti cu străşnicie băiatului să-şi schimbe mai des veşmintele şi să se spele cît mai bine...

— Am înţeles, înaltpreasfinte patriarh !

Dimineaţa devreme, patriarhul, în anteriu de mătase, după rugăciunea obişnuită de toate zilele, şedea la masă şi în lumina făcliilor din candelabrul de aramă înşiruia cheltuielile pe o foaie de hîrtie alcătuită din coli lipite[1]. După ce-şi isprăvi socotelile, ascultă cîntăreţii de dincolo de perete, muştruluiţi de stareţul unei mănăstiri. Lumînările de seu din sfeşnicele mari, cu talgere de apă, răspîndeau în jur o duhoare greţoasă, şi, arzînd pînă la faţa apei, sfîrîiau stingîndu-se. Icoanele abia de se zăreau în adumbrirea zorilor. Nikon îşi aţinti privirea asupra boierului Ziuzin care şedea la masă, în faţa sa.

— Aşa, aşa, Nikita Alexeevici...

— Da.. aşa e, înaltpreasfinte prietene, prea mărite patriarh... şi l-am îmbrîncit pre el, pre rob, în ghiarele ursului...

— Aşa ! Şi el ?...

— Ce să zic ! A ucis ursul şi s-a făcut nevăzut — e vînjos flăcăul ca şi mine...

— Boier Nikita, flăcăul nu e rob, ci-i om slobod ; iar cît despre vînjoşie, află că-i mult mai vîrtos ca tine... Dar de ce ai săvîrşit isprava asta cu atîta grabă şi mînie ?

— Dar cum era s-o fac, înaltpreasfinte prietene ? Robul a împărţit aşternutul cu nevasta mea... am aflat-o pe urmă, cu de-amănuntul... da, s-a desfătat cu ea, şi-a bătut joc de cinstea mea..

[1] In practica de cancelarie a vremii foile de hîrtie erau lipite una de alta, în prelungire, şi făcute suluri numite coloane.

— Nu pentru întîia oară şi-a bătut el joc de cinstea ta — şi eu te-am înştiinţat.

— Şi de cinstea înaltpreasfinţiei tale şi-a bătut joc !

— Cinstea mea nu priveşte pe nimeni.. Ia aminte, boier Nikita ; de azi înainte, o să trăim fiecare cu cinstea lui. Din ziua de azi, pe boiereasa Malka n-o mai cunosc ca pe fiica mea întru cele duhovniceşti !... Am izbăvit-o de păcat, aşa cum a făcut Hristos cu tînărul monah care a venit la el. — Nikon arătă spre icoana „Apoteca duhovnicească“ ce se pierdea în adumbrirea din încăpere. Am izbăvit-o, miruind-o cu oloi sfinţit, cu gînd să alung din preajma femeii duhul poftelor trupeşti...

Boierul se încruntă mînios — doar ştia el ceva pe seama înaltpreasfîntului său prieten şi a nevestei sale. Îşi stăpîni însă mînia şi tăcu, fără a ridica vreo vorbă împotrivă.

— Ca să şterg amintirea închipuitelor mele păcate şi să-mi înalţ slava, boierule, iată ce treabă îţi încredinţez : să strîngi atîta var şi cărămidă cît are să fie de trebuinţă pentru zidirea noului palat. Să strîngi şi bîrne pentru podirea drumului spre acest palat. Ai să veghezi tu însuţi asupra lucrărilor, împreună cu stareţii mei de la patriarhie. Am hotărît să dărîm palatul patriarhiei cel de lemn. O să aducem pietrari, dulgheri de la Voskresenski, dar, mai cu seamă, de la mănăstirea Iverski, şi-o să durăm cît mai repede un palat de cărămidă, pe locul ce mi l-a dăruit măria sa, ţarul, prietenul meu sufletesc. Mîndru, cu capul sus şi cu toată făptura puţin încordată Nikon ridică mîna dreaptă, cu pana de lebădă în ea : palatul meu se va înălţa mai presus de al ţarului, căci ţarii sînt ocrotiţi prin fala noastră ce se asemuieşte cu a soarelui ! Prin sfîntul nostru har. Cetim în hrisoave cum au durat această aşezare cei dintîi cneji ai Moscovei... Căutînd prietenia mitropoliţilor, aducîndu-le obolul întru întărirea scaunului lor domnesc... Iată de unde a purces slava ţarilor, căci înainte de a se fi înscăunat aici sfinţii părinţi, Vladimirul şi Tveri erau ţinute în mai mare slavă decît Moscova...

Boierul asculta mohorît, cu capul zburlit tras în gulerul cusut cu fir al caftanului de brocat. Prin soţia sa, se bucura de o simţitoare înrîurire asupra patriarhului. „Şi iată că, acum, se duc de rîpă toate cele !“

Nikon îşi dădea seama de ce era boierul atît de mohorît, aşa că-l privi cu blîndeţe şi grăi :

— Nu fii mîhnit, prietenul meu, boier Nikita ; nu te necăji din pricina soţiei... prietenia mea pentru tine va rămîne neschimbată.

— Mult mă bucură aceste cuvinte, înaltpreasfinte stăpîn.

— O să-ţi dau bani destui pentru zidirea palatului. Visteria mea n-a fost prădată. În palatul cel nou nu vom mai aşeza grădina deasupra, pe podina smolită — putrezeşte şi se macină cu totul... umezeala pătrunde prin tavane şi strică zugrăvelile de sub el... dacă am face tot aşa, am păţi la fel ; aşa că o vom sădi jos. Nişte podine noi ; doar atîta vom adăuga la ea. Vişinii, perii, macul şi toate celelalte vor rămîne la fel ca-n trecut, după cum o să arate grădinarii. Acum, altă ceva : pentru zidirea palatului cel nou am la Iverski zidari iscusiţi... cu prilejul sosirii măriei sale la Noul Ierusalim au lucrat cu toată iuţeala, precum s-a poruncit... ei, de ce am întîrzia acum ? Făuri-vom amîndoi, Nikita Alexeevici, un lucru măreţ ca şi ţarul Boris care a înălţat din temelie clopotniţa cneazului Ivan cel Mare ! Şi, totodată, îi vom dărui norodului sărăcit, înrăit şi înfricoşat de molima neagră, bucuria pe buze şi în inimă — îi vom dărui prin muncă : pîine şi bani !

Nikon se ridică.

— Acum, boierule, să am iertare — bat clopotele pentru slujbă — mă duc la Uspenski. La liturghie îi voi afurisi pe Morozov şi pe Senka Streşnev pentru zîzania ce-o stîrnesc împotrivă-mi. Aud că, Senka Streşnev ceteşte la el acasă, cap după cap, scîrbavnica născocire a popilor beţivani făr-de căpătîi şi a măscăricilor „Ziua cea mare a iarîgilor din crîşme". Iar Morozov a îndrăgit calvinia şi trage văzînd cu ochii spre papistaşi — doar şvezii şi cu nemţii i-s prieteni.

Boierul se ridică greoi, dînd din mînă de sus în jos :

— O-of, înaltpreasfinte patriarh, bine ai face să te fereşti de ei !

— Ce vorbeşti ? Adică, socoţi că au să cuteze să se ridice împotrivă-mi ?

— Chiar asta am vrut să spun !

— Cel încins cu paloşul slavei, cel ce poartă camilafca şi mantia sfinţită, se cuvine să calce în picioare capul jivinei cu trup de şarpe şi pe bazilisc ! [1]

[1] Fiară monstruoasă, din legendele străvechi.

Ziuzin se aplecă spre a fi binecuvîntat de patriarh, îi sărută mîna şi se opri o clipă în uşa paraclisului.

— Aşadar, făr-de zăbavă trimet oameni care să aibă grijă să se ardă varul şi să se facă cărămizi.

— Binecuvîntat fie începutul trudei tale, boierule...

Nikon făcu semnul crucii în urma celui plecat.

La soborul Uspenski clopotele băteau mereu pentru slujbă.

Patriarhul dădu să plece spre veşmîntar ca să-şi pună odăjdiile, dar în paraclis intrară pisarul patriarhiei şi diaconul Ivan, făcîndu-şi amîndoi semnul crucii şi ploconeli.

Nikon păşi înapoi spre masă.

— Să le scrii, Piotr, voievozilor — ştii cui şi în ce loc. Iată ce să le scrii : „Prin ucazul înaltpreasfinţiei sale Kyr Nikon, marele stăpînitor şi patriarh a toată Rusia, se porunceşte să fie prins slujitorul său fugar Siomka, fecior de streliţi din Moscova“. — Piotr, îl ştii cum arată ?

— Îl ştiu, înaltpreasfinte patriarh !

— Arată-i înfăţişarea şi vîrsta :

„...a furat acest Siomka, slujitor al înaltpreasfinţiei sale patriarhul, mai întîi un buzdugan de oţel ; al doilea, două pistoale mici turceşti ; al treilea o cămaşă de zale, scurtă, cu partea de jos de aramă, fără scuturi. Fugarul să fie prins şi adus sub pază la Moscova, la curtea patriarhiei“.

— O să scriu porunca chiar astăzi !

— Scrie, pune pecetea, şi trimite-o cu feciori boiereşti la voievozi. Du-te ! A... mai stai o clipă : după slujbă, să trimiţi la mine pe căpetenia streliţilor, aici, în paraclisul cel mic.

— Voi face totul întocmai, înaltpreasfinte stăpîn !

După terminarea slujbei din soborul Uspenski, diaconul Ivan se întoarse în chilia sa, deschise un caiet legat în safian pe care era scris : „*Zi cu zi*“, şi însemnă :

„*A*. Azi poruncit-a înaltpreasfinţia sa patriarhul boierului Nikita Ziuzin să aibă grijă de cărămizi, pentru palatul cel nou al patriarhiei.

B. Tot azi, la soborul Uspenski, înaltpreasfinţia sa patriarhul Kyr Nikon, i-a osîndit în faţa întregului norod cu afurisenia bisericească pe boierii Semion Lukianîci Streşnev şi Boris Ivanovici Morozov.

C. Tot azi, poruncit-a înaltpreasfinţia sa patriarhul lui Piotr Kriuk, pisarul patriarhiei, să scrie voievozilor o zapiscă pentru ca Semion la care eu ţin atît să fie prins şi adus la

Moscova. De azi înainte Semion este socotit la rînd cu mulţimea hoţilor şi tîlharilor cei fără de căpătîi. Ajută-l, Doamne, milostive, ocroteşte-l şi apără-l pe acest tînăr nevinovat. Amin!

D. Şi azi a venit la înaltpreasfîntul nostru stăpîn căpetenia streliţilor, ca să trimeată oameni la Kolomna".

La răscruce era un tractir, dar tractirigiul îl părăsise fiindcă era tot timpul plin de oşteni.

Cu încuviinţarea maiorului Deiger, oştenii rînduiseră în clădirea fostului tractir cancelaria lor. Seara, după ce tobele băteau stingerea, adunările se ţineau lanţ pînă dimineaţa — oştenii îi judecau pe posădeni şi pe popi, necruţîndu-i nici pe monahi, aduşi cu de-a sila.

Afară, în curte, pîlpîiau focuri — nu încăpeau cu toţii în izbă, iar frigul era simţitor, deşi în iarna aceea nu prea ninsese.

Oştenii aruncau pe foc tot ce vedeau : stîlpii putrezi de la gardul ce împrejmuia curtea încăpătoare, troci, iesle, porţi de la grajduri, ba fărîmaseră chiar uşa din tinda izbei şi o puseseră pe foc, ca să nu-i mai stingherească în alergătura lor de colo-colo.

Într-un ungher al izbei se afla o masă mare ; nu era nici colţ de cinste, nici icoane — fuseseră aruncate-n foc ; nu rămăsese decît o candelă de aramă.

La masă, în locul dvoreanului ales de slobozie, şedea Ivan Kamenev, cot la cot cu un reitar care ţinea şi el locul starostelui sloboziei ; dinaintea lor erau o călimară de cositor, o pană de gîscă şi o foaie de hîrtie alcătuită din mai multe fîşii lipite una de alta. Reitarul îşi pusese două pistoale la îndemînă. În faţa „Neamţului negru", porecla dată de oşteni lui Ivan Kamenev, se afla, pe masă, chivăra lui de aramă. Mundirul său negru, strîmt, era încheiat la toţi bumbii de aramă. De la umărul drept pînă la şoldul stîng îşi petrecuse o curea, deşi sabia îi atîrna de centură. Deasupra mundirului îşi pusese o şubă de oaie, tot neagră. Reitarul purta zale şi chivără tot de aramă, cu cureluşa trecută pe sub bărbie.

În mijlocul izbei se înălţa un stîlp din vîrful căruia, sprijinind tavanul, se ridicau pieziş în toate părţile, ca nişte raze, mai multe proptele înnegrite de fumul cuptorului fără horn.

În partea de jos, stîlpul era îmbrăcat în scînduri, în patru colțuri, înalte de un stînjen. Pe stîlp era aninată, cu fața spre masă, o cruce cu șase brațe, cu „capul lui Adam" dedesubtul mînerului[1]. Sub cruce era așezată o ladă peste care fusese pus un caftan negru: analogul. Oștenii făcuseră rost de un molitvelnic și-l puseseră pe analog. Neamțul negru îl rupsese însă, aprinzîndu-și cu foile lui tutunul din corn.

— Asta nu-i judecată boierească, spuse Neamțul negru — e a noastră, ostășească. O să citim „Plîngerea obijduiților".

Oșteanul Șmudilov pus de pază lîngă cruce le șoptea celorlalți oșteni:

— E un iritic, d-aia hulește cele bisericești...

„Neamțul negru" aruncă pe analog un catastiv cu scoarțe de pergament pe care scria: „Lauda cu lacrimi întru a crîșmei împărătești cinstire".

În izbă mirosea a fum stătut și a sudoare.

— Hei, oșteni, aduceți lumină! E vremea să-i dăm drumul!

La porunca Neamțului negru lîngă ușă fu aprinsă o făclie care începu să sfîrîie.

Mai fu aprinsă încă o făclie, împroșcînd scîntei, între cele două ferestre cu pervazuri de cositor.

— Au cam dat birul cu fugiții, domnule căpitan, cei din posade, și din slobozii... Nu prea mai are rost să stăm aci — îi spuse reitarul lui Kamenev.

— Ai dreptate, leatule; ei, să mai așteptăm nițeluș...

— De s-or apuca din nou oștenii să tîrască încoace muieri, tot așa o să facem cu ele?

— Păi, tot așa! Pentru ce să-i obijduim pe oșteni? Muierile celor din posade ne fac jefuitori, și ne pricinuiesc tot felul de obide... ei, să le-o întoarcem și noi acum pe limba lor.

— Ei, atunci am să judec cu străşnicie!

Tropăind zgomotos, oștenii îmbrînciră în izbă un localnic trupeș, cu șubă, cu pîslari împodobiți cu cusături, și cu căciulă cu clape pentru urechi.

— Iată, priviți, domnule căpitan și voi fraților: ne suduie... se opintește... ia uitați-vă la burdihanul lui... să i-l spintecăm — un pud de seu putem să scoatem dintr-însul.

[1] După o legendă, Hristos ar fi fost răstignit deasupra mormîntului lui Adam, „cel dintîi om din lume".

— Sărmanii de noi, localnicii din Kolomna ! Unde ne tot tîrăsc ? Ce vor de la noi ? Am făcut eu vreun rău cuiva ? Nu știu de așa ceva.

Oștenii lărmuiau, fluierînd în bătaie de joc. Reitarul strigă :

— Liniște ! Ei, să-l judecăm !

În izbă se așternu liniștea.

— Te îndeletnicești cu negustorie ?

— Da, oleacă... — omul își scoase căciula și făcu o plecăciune.

— Cît de mare e deverul ?

— Am avut trei tarabe în tîrg ; acum, mi-a mai rămas una.

— Și cît cîștigi pe zi ?

— Nu mai sînt mușterii... fuge lumea de voi, oștenii...

— Las-că știm noi ! Cît trebuie să dai pe zi oamenilor stăpînirii ?

— De cînd îs pe lume n-am auzit de o năpastă ca asta, și habar n-am ce trebuie să dau !

— Ei, de azi înainte, o să ai ! O să plătești trei grivne pe zi !

— E mult... negoțul nu prea merge !

— Două !

— Negoțul nu prea merge... e prea mult...

Țeava pistolului se ridică încet, înfiorător. Omul își trase capul în gulerul șubei și se lăsă pe vine.

— Hei, băieți, să-l punem să juruie !

Oștenii se repeziră la cel cercetat și-l tîrîră spre cruce.

— Fii om de înțeles, altfel ai să mori chiar aici, în prag ! — îl sfătuiră ei în șoaptă.

Spăimîntat, posădeanul abia zărea crucea de pe stîlp, totul jucîndu-i înaintea ochilor.

— Juruiesc pe sfînta cruce, că în fiecare zi voi plăti slujbașilor, ca un om de ispravă...

— Două grivne ! — strigă reitarul, țăcănind cocoșul cu cremene al pistolului.

— Două grivne ! Juruiesc... rosti în șoaptă posădeanul, năuc de groază.

— Pune jos arvuna și poți să pleci liniștit ! Ținîndu-și căciula între dinți, posădeanul se apropie de masă, își scoase punga din sîn și plăti pe o săptămînă înainte.

Reitarul muie pana în călimară și scrise ceva de ochii lumii. Întrebă :

— Numele ?

— Tiniughin... Piotr... sin Feodorov..

— Şmudilov ! Ia zi dezlegarea pentru neguţător !

Un oştean sprinten, cu ochi hoţeşti de beţiv, luă catastiful de pe analog şi citi cîntător, bisericeşte: „Acu sloboade în pace de pe cuptor pe robul tău cel burduhos. Cuvine-se dar să purceadă el la crîşmă, după vodcă, după mied şi după bere după cuvîntul vostru în pace ! Căci văzut-au acolo ochii mei mai mulţi robi ai Domnului din cei ce beau şi din cei ce s-au îmbătat ! Amin zic vouă !“...

Posădeanul îşi luă căciula dintre dinţi şi, fără să şi-o pună pe cap, îşi făcu semnul crucii, trăgîndu-se încet către uşă.

— Oşteni, petreceţi-l în pace pe neguţător la deseatnicul sloboziei ! porunci „Neamţul negru“ cu glas tare.

Posădeanul se făcu nevăzut.

Curînd după aceea, în hohotele de rîs ale oştenilor, fu adusă cu sila în izbă o femeie scundă, trupeşă, care ţipa spăimîntată... Femeia purta ciubote bărbăteşti, un cojocel căptuşit cu postav roşcat şi pe deasupra o broboadă groasă cu ciucuri pînă la mijloc.

— Priviţi, fraţilor, asta-i Kutafia — ei, tot am pus mîna pe ea : de şapte ori am asudat alergînd după ea dar acu iacăt-o am tîrît-o pînă aici... — strigă un oştean tinerel, costeliv, cu caftan cenuşiu şi cu opinci.

— Cine este femeia asta ?

— Păi, e gazda noastră, stăpîna casei la care ne-a trimis în cvartir domnul maiur.

— Şi cu ce ţi-a greşit ?

— Îi suduie mereu cum îi vine la gură pe oşteni şi tot cheamă nişte neamuri de-ale bărbatului ei, să ne dea afară din casă.

— Şi ţie ce-ţi pasă, de vreme ce ea îi suduie pe toţi ?

— Mi-a zvîrlit ţoalele în foc, şi se răţoieşte mai cu seamă la mine.

— Ei, femeie ! Cît îi plăteşti oşteanului pentru ocara adusă cinstei lui ?

— Păi, n-am nimica ! Şi chiar de-aş avea nu i-aş da nimic. Să se spele pe bot, mucosul !

— Ptiu, că ascuţită limbă mai ai. Ia vezi, acuşi îţi trimet un plumb ! O să-ţi zboare căpăţîna peste prag ! — o ameninţă reitarul, cu mîna pe pistol.

Femeia se sperie :

— Văleu, nu trage... nu mă omorî, să nu-mi dau duhul făr-de pocăință !

— Ai bani să-i plătești țoalele pe care le-ai ars ?

— N-am nici o para chioară. Dar nu le-am ars eu, minte mucosul !

— Da tu cît vrei să capeți, răcane ?

— Fraților, Kutafia ar putea să-mi plătească altcum !

— În ce fel, întrebă „Neamțul negru".

— Păi, nu știți ?... acu... de vreme ce n-are bani, să coboare în beci cu mine — îmi iau eu acolo ce-i al meu...

— Aș ! mi-am și găsit cu cine să cobor în beci ! Cu o pocitanie ca tine, spaima ciorilor... Și, apoi, îs femeie cununată legiuit...

Reitarul ridică pistolul în tăcere. Femeia bătu dinaintea lui o temenea, acoperindu-și fața cu mănușile împletite :

— Văleu, nu-mi lua sufletul !

— N-am nimic de pierdut — hai, du-te în beci, altminterea te ținem închisă și o săptămînă !

— Ei, fie... dacă-i așa hai să mergem, drac de opincar... mi-i groază de moarte...

Oșteanul și femeia coborîră în beciul împărțit în mai multe cămări cu pereții despărțitori stricați. Peste puțin, se iviră iar amîndoi. Femeia își scutura poalele cojocelului :

— Închină-te la judecători ! o sfătui oșteanul.

Femeia făcu plecăciuni, mai adînci dinaintea celui ce purta platoșă — de la gît pînă la buric — și cu pistoalele la îndemînă.

— Să fie cu iertare ; dar, o dată ce a ținut locul bărbatului meu și m-a adus de acasă, pînă aci, să mă petreacă înapoi că stă în cvartir la noi...

— Treaba lui, dacă vrea să te petreacă, n-are decît !

O droaie de oșteni o petrecură pe femeie prin ogradă, unii șuguind :

— Ei, înțelesu-v-ați ? Potrivitu-v-ați la măsură ?

— Huo, împieliţaților ! Și ce vă privește ? se răsti muierea la ei cu îndrăzneală.

Oșteanul ieși cu ea pe poartă ; ceilalți se apropiară de foc, lîngă jocul de cărți care era în toi și se sfătuiră între ei :

— Ce ar fi să-i suflăm muierea ? Sabie n-are — doar un pistol..

— Nu, că maiorul judecă cu strășnicie pe cei ce se bat între ei!

— Păcat, ar fi o bucățică bună!

În vremea aceasta sosi un popă pe care-l tîrîseră la „comendatură".

— Hai, părinte, vino, că se plătește molifta...

— Gol îs, așijderea lui Adam în rai... spusu-le-am, dar nu mi-au dat crezare... tîrîtu-m-au cu de-a sila...

Avea pe el un strai la un rînd de bumbi care pe semne nu era al său. Oșteanul care-l adusese la „comendatură" spuse cam stînjenit:

— Afară e întuneric beznă! L-am înșfăcat — mi-nchipuiam că vine cu bani de la vreo slujbă.

— Ia-i culionul din cap! porunci un reitar, împingînd pistolul la o parte. Poți să-ți bați joc de cinstea popii, dar culionul să nu i-l calci în picioare.. așa scrie în „Pravila măriei sale".

Oșteanul luă culionul care acoperea părul încîlcit și murdar al popii și-l puse pe masă.

— Ia uite ce mai culion — e ferfeniță! spuse el.

— Mărturisească sub jurămînt, dinaintea crucii: cît poate să dea?... hotărî reitarul.

Popa fu adus la analog:

— Hai, juruiește și spune ce ai!

Popa se închină dinaintea crucii și ridică mîna:

— Juruiesc pe cinstita cruce, că-s gol ca Adam și așijderea lui Noe naintea feciorilor săi!

— Șmudilov, cetește-i dezlegarea! Oșteanul începu să mormăie, făcîndu-se că citește din catastif. Popa își suflă zgomotos nasul în pumn, apoi cîrti:

— Păi, rugile noastre ale celor din Moscova, de la răscrucea Spasski! iacătă cum sună — și popa începu să glăsuiască pe de rost, după tipicul bisericesc, cu glas gros, mai tare și cu mai multă pricepere, decît oșteanul: „Ce să-ți aducem ție, veselă crîșmă? Fiece om felurite danii ți-aduce după osîrdia inimii lui; popa și cu diaconul, scufii și cușme; caftane și ceasloave... monahii rantii, anterie, camilafce, sumane și tot felul de lucruri de folos în chilie... Slujbașii slujesc cu spinarea lor, culcați pe cuptor, iar cnejii și boierii și voievozii la mied se fudulesc... Tunarii și oștenii își aduc beleaua pe cap,

se umflă de somn pe cuptor, săbioşii îşi anină spanga de grumaz... hoţii şi tîlharii..."

Oşteanul Şmudilov curmă stihul cel cu preamărirea crîşmei, se întoarse şi-i trase popii poala anteriului peste cap. De sub cămaşă i se ivi trupul jegos, şezutul murdar de scîrnă şi de funingine.

Reitarul izbi cu ţeava pistolului în masă :

— De ce aduceţi aci prăpădiţi de ăştia ! Afară cu popa !

Popa fu scos la iuţeală în ghionturi din „comendatură". Careva îi puse la repezeală culionul pe cap.

„Neamţul negru" se ridică de la masă, îşi luă şuba de pe laviţă, şi-o aruncă pe umeri, şi-i zise reitarului :

— Descurcă-te singur, băiete — eu ies o clipă...

— Am înţeles, domnule...

„Neamţul negru" ieşi în curte. Oşteanul Şmudilov se depărtă şi el de cruce, furişîndu-se de-a lungul zidului.

„Neamţul negru" îşi aduse aminte de Senka :

„E cu putinţă să nu vină ? Trebuie să vină..."

Oştenii de la foc îşi petreceau vremea cum puteau — unii pufăiau din lulele, alţii îndrugau la snoave sau beau vodcă, iar cei ce aveau patima jocului, jucau cărţi : „Neamţul negru" se apropie de foc, se aşeză, şi începu cu glas tare :

— Hei, oşteni ! Vreţi să ştiţi ce şi cum mănîncă boierii ? De voi nu mai vorbesc ce şi cum înfulecaţi căci se ştie...

— De bună seamă ! De boieri vrem să ştim... ascultăm...

— Se ştie care-i hrana oşteanului ?

— Pită şi cu apă, asta-i hrana lui !

„Neamţul negru" scoase din buzunarul şubei o hîrtie lungă, plină cu slove mărunte.

— Hai, să auzim cum mănîncă boierii ?

— Ascultaţi, toţi !

— Ascultăm !

— Iată, oşteni, cum sînt hrăniţi, din porunca ţarului, solii din ţări străine !

„La sosirea solilor, de la Prikazul Soliilor s-au dat din partea măriei sale cu ţidulă — spre neschimbare :

De la puharnicie, vodcă de două ori mai tare, cinci vedre.

Vin bun, boieresc ; romaneia, olcan, cîte cinci vedre.

Mieduri : de smeură, de vişine, cîte trei vedre".

— Cum asta : dar la cîţi oameni ?

— La doi !

— I-auzi !

— Cum, adevărat ?

— E un izvod făcut întocmai după cele de la pricazurile palatului. Ia priviţi pecetea : e a diaconului Ivan Stepanov.

— E vrednic de crezare ! Ei, s-auzim mai departe !

„Mied zaharisit" dres cu cuişoare şi altul, tot zaharisit, zece vedre !

Mied strecurat, douăzeci de vedre...

De la stolnicie, cinci cegi crude, doi somoni albi...

Cincisprezece plătici, de fiert în abur şi pentru ciorbă...

Zece ştiuci, de fiert în abur...

Zece şalăi, cincisprezece ochene...

Trei ştiuci la proţap.

Un morunaş proaspăt, un nisetru tot proaspăt.

De la pitărie..."

— Păi, e cu putinţă să înfulece toate astea numai doi oameni ?

— Doi, măi leţilor ! Ascultaţi mai departe...

— Ascultăm : de mirare — cît înfulecă !

„De la pitărie, trei pite din făină cernută, late de cîte trei lopeţi..."

— De trei lopeţi ! Păi, o pită ca asta nici n-ai cum s-o vîri în cuptorul nostru !

„Trei colaci din făină albă, de cîte o jumătate de lopată fiecare...

Încă trei talgere de gogoşi cu zaharisealǎ şi trei tipsii de plăcinte cu mazăre prăjită... Apoi trei talgere cu plăcinte cu mei sarazin [1] şi cu spată de peşte...

...Trei talgere de plăcinte cu caracudă proaspătă..."

— Ei, asta-i tot ? Hm ! Îmi lasă gura apă !

— Nu e tot. Ascultaţi mai departe.

„Şi li s-a dat tot lor — solului dintîi şi celui de-al doilea, tainul lor pe fiecare săptămînă, din ziua de cînd au sosit la Moscova : de la paharnicia măriei sale : celui dintîi vin boieresc, dres cu ierburi, cîte zece pocale pe zi... celui de al doilea, cîte opt pocale pe zi ; tot lor li s-a mai dat romancie, renie [2], mieduri de smeură, de coacăză, cîte trei pocale pe zi, mied cu zaharisealǎ, cu cuişoare, cîte o vadră pe zi, mied cu zaha-

[1] Orez.

[2] Vin de viţă de Rin.

riseală, strecurat, tot cîte o vadră. Bere de soi, cîte două vedre pe zi. Dvorenilor [1] lor..."

— Gata ! Să nu mai aud nimic !

— Dar, ce, v-aţi speriat ?

— M-a apucat greaţa !

— Ei, să trecem peste ceea ce e de prisos ! V-am cetit despre cele date de paharnicie şi pităríe. Acu, iată şi cele date din mila ţarului :

— Mama măsii ! Ei hai, s-auzim şi ce le dă ţarul...

„Iar după ce au plecat solii spre curtea solicească, li s-a trimis din porunca ţarului un stolnic cu prînzul, iar pentru acest prînz li s-a dat :

De la paharnicie, vodcă întreită, cîte două pocale de om ; vodcă îndoită, cîte trei pocale de om ; romancie, cîte trei pocale ; renie cîte şase, malmazeie [2] cîte şase pocale de om. Mied de vişine o vadră, mied de smeură o vadră, mied fiert..."

— La naiba! Da cu fripturile cum e?!

„Un talger de vişine cu zaharisealā, un talger de mere domneşti tot cu zaharisealā.."

— Oare nu crapă diavolii, de atîta mîncare ? !

„Iar cu butoiul, patru vedre de vin boieresc dres cu ierburi... cinci vedre de vodcă, pline, cinci vedre de mied cu zaharisealā, uşoarā, cinci vedre de bere..."

— Ei, gata, destul !

— S-auzim mai departe ! strigară cei luaţi la oaste de curînd, smulgîndu-şi chiverele de fier din cap şi lovind cu ele în buturugile puse pe foc.

— Şi toate astea-s din sudoarea noastră !

— S-auzim mai departe. Diavolul să aibă parte de burduhoşi !

— De la stolnicie..

— Ei, ce li s-a mai dat !?

„De la stolnicie, o lebădă, cu aripi cu tot, un cocor fript, cu zeamă de şofran ; două ierunci cu lămîi, o găină pe castraveţi fără oase..."

— Îmi chiorăie maţele ! Ei, drăcie ! „O găină friptă, cu lămîie, fără oase ; un cocoş de pădure pe prune"...

[1] În text — oameni din suită.

[2] Se mai spune şi *malvasie*, un soi de vin adus din Europa.

— Îţi vine să crăpi pe loc cînd auzi toate astea...

„O raţă pe castraveţi. O pulpă de porc... O frunte de porc"...

— Las-c-o să le dăm noi o frunte de boier, ciopîrţită, pe păsat!

— „O frunte de porc pe usturoi; o gîscă, o raţă, un purcel, toate fripte.. o găină hindustană[1] cu zeamă de şofran... un talger de plăcinte, cu şuncă, rinichi de berbec, mari, fripţi, ...un miez de şuncă, o bucată de costiţă de vacă, friptă... o gîscă, o raţă cu zeamă de cuişoare, un picior de berbec învelit.."

— Cu obiele, nu?

— „O găină împănată, o găină fără oase, o găină la proţap, o gîscă cu mei şi cu zeamă de poame. O găină în zeamă de cuişoare, o găină pe tăiţei, o găină în ciorbă grasă, o găină în ciorbă cu boia..."

— Destul, neamţule! Să nu-ţi facă seama careva, de ciudă..

— Chiar trebuie să-i facem seama — e vrăjmaşul măriei sale! auzi Ivan Kamenev: parcă era glasul cunoscut al oşteanului Şmudilov.

— Ba faceţi-le seama celor ce vă prăpădesc, vă ţin numai cu pită uscată, iar pe venetici îi îndoapă pînă crapă!

— Bine, dar acestea toate le dă măria sa.

— Da de unde se strîng toate cele, pentru hrana ţarului?

— De la noi, e drept — ei, dar aşa a fost de cînd lumea...

— De cînd lumea, fie! Numai că mîinile voastre-s sîngerate de muncă, iar boierii şi feciorii lor socotesc drept o ruşine să-şi murdărească mîinile muncind. Scriptura zice: „Întru sudoarea frunţii mînca-vei pîinea ta!" Ei, dar boierii îşi cîştigă pîinea tot prin sudoarea frunţii?

— Cu reteveiele o cîştigă, nu cu sudoarea frunţii!

— Cu cnuturile!

— Ne storc!

— În ce stă puterea ţarului? vă întreb eu.

— În cneji, în voievozi şi-n cei ce le ţin locul!

— Ori minţiţi, ori nu înţelegeţi: în voi, mujici e puterea lor! Pe voi vă ia la oaste; că fără oşteni voievodul e aidoma muierii de pe cuptor! Au ei găini, dar de unde fac rost de ele?

[1] Curcă.

— De la noi, din bătătura noastră le iau !

— Adevăr grăieşte „Neamţul negru“ !

— Oşteni ! Săriţi şi cetluiţi-l pe „Neamţul negru“ : „după vorbă şi faptă“. Daţi-l pe mîna voievodului ! — auzi încă o dată Ivan Kamenev glasul lui Şmudilov venind din întunericul curţii, deşi schimbat, însă negreşit al său.

Careva de la foc îi strigă în întuneric :

— Eşti un nerod ! Ia atinge-l numai, şi-ai să vezi : e neam cu maiurul !

— Maiurul Dei, o să-ţi arate el ţie cum să-l legi !

— Oşteni, nu v-am cetit nici a patra parte din cele ce scrie aici despre tainul soliilor... n-am spus tot ce a dat ţarul... n-am socotit cît a dat pentru dvorenii soliilor. Voi sînteţi obişnuiţi cu foamea şi cu lipsurile — feriţi-vă ! Peste o zi, două, au să vină streliţii să vă prindă, să vă judece pentru crîşme şi pentru popi... au să caute printre voi pe cei care au fost capii tulburărilor...

— Să vină ! Îi facem zob şi îndreptăm flintele spre ei !

— N-au să rămînă streliţii la Kolomna !

— Fiţi cu băgare de seamă ! Staţi strîns uniţi !

Ivan Kamenev se sculă de pe buturuga pe care şedea şi intră în izbă.

Îl găsi acolo pe Senka. Un reitar stătea de vorbă cu el, cu glas scăzut.

— Semioane, mută-te la capătul laviţei.

Senka îl lăsă să treacă şi se mută. Kamenev se aşeză. Reitarul puse mîna grea pe pană şi începu să scrie, încercînd stăruitor să-şi schimbe scrierea după tipicul semiuncial. Nu mai vedea, nu mai auzea nimic în afară de hîrtie. Taisi — zis Ivan Kamenev se trase mai aproape de Senka şi-i spuse cu jumătate de glas :

— Au să-l cheme pe oştean... să-l pună să juruie... Trebuie să scăpăm de el : e iscoadă ! Altfel, s-a isprăvit cu noi !

— Am înţeles !

— Reitarule, judecătorule !

Reitarul înălţă capul :

— Poruncă, domnule căpitan !

— Tu, care eşti un oştean credincios şi cunoşti îndeaproape treburile, veghează să fie rînduială ! Porunceşte-i lui Şmudilov să stea lîngă analog !

— Am înţeles, domnule căpitan ! Hei, să vină Şmudilov !

Oştenii de la uşă îşi croiră drum pînă în tindă de unde li se auziră strigătele :

— Şmudilov !

— Au-ud !

— Te cheamă în izbă !

— Vi-in !

Oşteanul cu ochii hoţeşti se strecură spre masă pipăindu-şi chivăra de fier din cap şi încheindu-şi mundirul.

— Stai lîngă cruce ! — îi porunci reitarul. Şi nu mai pleca de aci că poate au să mai aducă pe careva.

— Cu crucea, nu-i nimic ! Dar dezlegarea nu-mi place...

— Fă ce ţi se spune !

— Am înţeles — stau aci. Oşteanul se postă lîngă analog.

Senka făcu dinaintea lui Kamenev o plecăciune şi ieşi din izbă.

Se întoarse noaptea în izba lui Beghicev. Taisi nu se uită la el, avînd altă treabă : îl cinstea cu vodcă pe bătrînul paracliser de la biserica din apropiere. Acesta şedea la masă, la locul de cinste. Senka se aşeză pe o laviţă, lîngă masă.

— Eu Ivanuşko, am auzul ager, să ştii ! Iată, de-o pildă, fîlfîie din aripi cocoşul, pe stinghia lui ; ori mişcă vîntul funia de la limba clopotului ; ei, eu dorm, dar tot aud. Iar acu, cînd mă sui în turlă, îmi fac semnul crucii şi prind capetele frînghiilor, ca să trag clopotele, că aud deodată : vuieşte toată Moscova, vuieşte ca la o sărbătoare, aşa cum de mult n-am mai auzit. Ei — m-am gîndit eu — hai să mă duc la Ivanuşka — m-a poftit de mult, m-oi bucura şi eu, s-o bucura şi el cînd m-o vedea. Ei, şi s-a întors patriarhul. Ptii, cîtă vreme şi-a părăsit păstoriţii !... Acu ne vine o apărare de molima neagră : o să facă slujbe, o să stropească cu aghiazmă ; de, poate-o trece năpasta... cică ar fi şi început să se mai potolească...

— Mai bea o stacană, moş Dmitrii !

— De ce să nu beau ? Doar îs rus, nu-s neam de kukui [1] ori altă liftă ; eşti rus, înseamnă că, de te cinsteşte omul, bea ; te mai îmbie o dată, bea ! Dar, ce văd : ţi-a venit flăcăul pe care-l găzduieşti — are faţa plină de sînge... nu cumva l-au înşfăcat tîlharii, ori oştenii ?

[1] Corect : *kokui,* denumirea cartierului rezervat pentru străinii din Moscova şi a locuitorilor lui.

— Bea ; lasă flăcăul. Nu-i de prin partea locului — ce să facă — în fiece zi, cînd se întunecă, dă-n gropi...

— Dă-n gropi ? Ei, să fie sănătos ! Hai să mai trag o duşcă ! Ia zi-i, n-ai o cojiţă de pită şi olecuţă de usturoi ? Aşa... ehei ! Uite, eu-s bătrîn, ba cîteodată şi băut, dar noaptea încerc drumul cu piciorul, nu dau în gropi, nu-u !

Taisi luă o lumînare de pe masă şi se apropie de Senka :

— Spală-te, na, ia, să ai lumină.

Senka ieşi în tindă unde se afla spălătorul.

— Ascultă moşule, nu cumva clopotele n-or fi bătut pentru patriarh, ci de sărbătoare ? La Moscova nu e zi să nu tragă clopotele pentru vreun sfînt.

— Aşa socoţi ? Ei, atunci ascultă o istorie : a doua zi după aceea, care a fost ca niciodată, trece pe la mine un oştean cu chivără de fier şi cu mondir cu gulerul tighelit — un boboc, din cei luaţi la oaste de curînd — mi-am zis eu ! „Lasă-mă şi pe mine, zice, moşulică, să mă sui în clopotniţă !..." „Dar pentru ce ?" — îl întreb. — „Păi, să văd dacă nu trimete patriarhul streliţi la Kolomna". „Dar ce să caute ei, streliţii, aci ?" — „Eşti bătrîn, ce nevoie ai să ştii ?" — „Ei — zic — eu n-am nevoie să ştiu, dar nici tu n-ai ce căuta în clopotniţă !" Iar el începe să rîdă... Mă uit mai bine ; îl cunosc : era din Moscova, făcea slujbă la Pricazul trebilor lăuntrice ! A, de ăştia-mi eşti ! — „Ei, îţi dau voie să te urci, o dată ce te cunosc"... S-a descheiat la mondir, l-a dezbrăcat, s-a suit sus, numai cu pieptarul pe el, ei, părea adevărat ce auzise flăcăul — de patriarh era vorba ! Eu, Ivanuşko, înainte de a fi paracliser, am fost slugă la un han — pe acolo trecea fel şi chip de oameni. Nu m-aş fi făcut paracliser, dar veneau la han şi nişte slujitori ai Domnului, care-şi beau şi cămaşa de pe ei. Hangiul vindea pe ascuns şi băutură. Venea şi un diacon — nici nu mai ţin minte de cîte ori l-am văzut pe acolo. Şi el dădea pe băutură totul, pînă rămînea numai cu crucea de la gît. De milă îi făceam rost de un strai sau altul, ca să nu umble despuiat. Iar cînd l-au pîrît unii pe hangiu, de a înţărcat cu băutura, am alergat la diaconul cela, iar el m-a adus aci, la un popă... Şi m-a blagoslovit popa paracliser. Ei, acu, fiule, mai cinsteşte-mă cu o duşcă şi cu o coajă de pită, şi-mi văd de drum ! Nici nu mă mai culc — pare-mi-se, că nu mai e mult pînă trebuie să trag clopotele. — Paracliserul îşi goli stacana, se închină la icoană, făcu o plecăciune şi plecă.

După ce se spălase, Senka se întoarse și puse pe masă lumînarea scursă din pricina vîntului. Cei doi prieteni se ospătară, traseră o dușcă de vodcă, își îndopară cornurile cu mahorcă și începură să pufăie. Băutura nu-l înveselise de loc pe Senka — privea mohorît în gol.

— Ce, Semioane, frate, ți s-au înecat corăbiile ?

— Ei, Taisi, nu prea avem pricini de bucurie... mă așteptam la un trai lin lîngă tine, dar ce văd ? Peste tot în juru-ți roiesc mutre de iscoade boierești — un pas greșit de faci, și te-ai pomenit pus în fiare.

Taisi îl bătu pe umăr.

— Să-ți fie rușine ! Cu un voinic ca tine, cu vînjoșia ta, răzbim și prin ziduri de piatră...

— Cam firav voinic îs !

— Ei, ți se pare ție că ești firav — eu te știu voinic în lege ; dar ce-i cu oșteanul cela ?

— S-a mîntuit, n-are să mai umble cu zavistii.

— Cu pistolul ?...

— Nu, cu buzduganul... numai o dată l-am pălit și i-am despicat în două căpățîna, iar stropii de sînge mi-au sărit în față.

— Era din cei luați la oaste de curînd — purta chivără de fier ?

— Pe semne că-i ținea rece, așa că o scosese, o ținea sub braț. Era cu încă unul ; acela a luat-o în altă parte, iar cel cu pricina, care era în izbă, lîngă cruce, a zăbovit o clipă locului... atunci mi-a fost la îndemînă — l-am pălit. Cel ucis îl învăța pe celălalt : „Du-te la voievod, zi-i «vorba și fapta stăpînirii» !"

— Ei, și acela ?

— Celălalt se ducea spre răscruce. I-a răspuns : „E prea devreme. Las-să-i potolească streliții pe oșteni ; ei, și atunci îi dăm noi în vileag pe capii răutăților".

— Nu, nu face să ne cadă căpățînile la poarta lui Mstislavski. Pînă nu împresoară streliții Kolomna, s-o luăm la picior spre Moscova. Las-că-s bune de ceva, căpățînile noastre dragi — cîte și mai cîte răzmerițe n-o să mai stîrnim noi... iar de alde maiorul Deiger o să ne fie de ajutor și pe alte meleaguri.

— O-of, Moscova ! Credeam, că n-o s-o mai văd în veci şi, acu, iacătă, ne întoarcem. Acolo-i iubirea mea cea părăsită, acolo-i tot ce-am ştiut, ce-am văzut căci neamuri n-am...

— Dar frăţînele ?

— Frăţîne-meu, aşa cred, a ajuns acu fecior boieresc, — tot un soi de dvorean, de, ian să te vădă, îndată te dă pe mîna boierilor !

— La ce bun să te gîndeşti dinainte la aşa ceva ? Acolo ai să vezi, şi să spui ce şi cum ! Acu, la culcare ! Treaba ţi-ai făcut-o, iar încolo am eu grijă. La noapte trebuie să scriu o zapiscă. Am făcut rost de o pecete de diac din palatul cel mare, de la diacul Ivan Stepanov. Să scriu o zapiscă cu care să trecem la rohatce...

— E cam încurcată treaba asta cu rohatcele, nu prea văd cum o să ne strecurăm...

— Printre milogi ! Mi-au împuţit casa de boarfe — au fost atîţia milogi la mine, mai cu seamă muieri... toţi vor să vină la Moscova. Mă rugau, mă ispiteau, iar eu le făgăduiam, le dădeam vodcă... femeile mă îndrăgeau, mă cinsteau ca pe un prooroc, şi toate mi le spuneau fără ascunzişuri... cu unele m-am şi culcat...

— Oare ! ? Şi nu ţi-a fost silă, Taisi ?

— Îs femei de nădejde ! Şi-n roată de le-ar trage, tot n-au să scape o vorbă. De vreau să ştiu ceva, prin ele aflu tot... mă slujesc cinstit.

— Înţelept grăieşti !

— Nu-i vorba de nici o înţelepciune — doar puţină glagorie să ai şi pricepi tot : femeia, fie tînără, ori bătrînă, cînd ajunge aci, la fel e. Şi, pe deasupra, cînd am de-a face cu urîte, o femeie bună de două ori mai dragă mi-e. Cele hîde îs mult mai neruşinate, Semioane, iar eu grozav am îndrăgit neruşinarea. O să-ţi atîrni pe tine lanţuri, te înţoleşti în zdrenţe, şi aşa o să umblăm cerşind şi cîntînd la stihuri. Pistolul şi buzduganul, le înfăşurăm în boarfe, pentru orice împrejurare. Aci, dincolo de Kolomenka, cam la o verstă depărtare, drept înainte, după stăvilarul morii şi peste cîmp, e ţintirimul, iar în el se află un bordei ascuns printre cruci. Toţi se tem de bordeiul cela.. Ei, e taman ce ne trebuie nouă... De acolo o să

pornim spre Moscova. Ne-om strecura prin rohatce, în cetatea Kitai,[1] spre biserica Zămislirii Sfintei Ana..

— Acolo se duce țarina la rugăciune ?

— Acolo... și tot de acolo e cel mai ușor pentru un milog să ajungă sus la țarină.

— Priceput mai ești ! Vai, tare ești priceput. Taisi !

— De n-ar fi Kolomna pustiită rău, s-ar putea să fie așa : hai să zicem — vin streliții, nu se bat cu oștenii ci cad la înțelegere — totdeauna-s hrăpăreți și șovăitori — și apoi, ce rost are să pieri în luptă ? Dar tîrgușorul e prădat, iar capii răzmeriței nu-s printre oșteni și n-o să meargă cu ei nici maiorul, nici căpitanii nemți, așa că au să-i biruie streliții pe oșteni : pe unii au să-i pună în fiare, pînă la judecată ; alții au să fugă de sub pază, dar tot n-or să se poată întoarce acasă la ei — doar sînt oșteni și n-au învoire ! Și atunci fugarii au să umble hoinari de colo-colo și-au să vină tot mai mulți cu noi... și e nevoie de cît mai mulți oameni, gata să sară la luptă, iar un vataman, o căpetenie vajnică a răzmeriței se găsește... Ei, atunci o să vină vremea să le sucim boierilor capetele ! Și acu dormi, prinde puteri.

Senka, ascultător, își aduse salteaua pe laviță, se culcă, și adormi.

Taisi mai puse trei lumînări aprinse pe lîngă cele două de pe masă și veghe pînă-n zori, scriind zapisca de slobodă trecere, plăsmuind ca un izograf iscusit scrisul diecilor, după care puse dedesubt o pecete de ceară.

•

În izbă era răcoare, în cele dintîi ceasuri ale zorilor. Vîntul șuiera în borta din tavan, făcînd oblonul ei să pocnească ușor. La biserica din slobozie se auzea dangătul slab al clopotelor bătînd pentru utrenie... cineva parcă zgrepțăna la fereastră, al cărui oblon nu fusese închis. Senka se trezi din somn și dădu să se scoale, ca să vadă cine zgreapțănă ca să fie lăsat înăuntru ; cînd se dezmetici de-a binelea își dădu seama însă că susura zăpada uscată adusă de vînt, spulbe-

[1] O parte din Moscova veche.

rată peste foile de mică din cerceveaua ferestrei. Îşi mai dădu seama că Taisi nu dormise : lumînările de pe masă ardeau încă.

Prin adumbrirea odăii, Senka zări pe laviţa de lîngă uşă două miloage. Una ţinea în mînă un coşuleţ din şindrilă gălbuie, subţire.

Senka trase cu urechea, desluşind şoaptele uneia dintre femei ; pe urmă, vorbi şi cealaltă :

— Drăguţule !

— Vrăjitorule, Iarbă-Arhilin .[1]

— Ei ? întrebă Taisi cu glas tare.

— Trebuie să plecăm repede...

— Încotro ?

— Ştii şi tu — la Moscova !

— Dar nu putem să scăpăm de-aci !

— De ce ?

— Oştenii sapă şanţuri în jurul Kolomnei...

— Şi doboară copaci, îi răstoarnă peste drumuri !

— Au omorît doi căpitani nemţi !

— Pentru ce ?

— Nu-i lăsau pe semne să îndrepte tunurile asupra streliţilor...

— Dar unde-s streliţii ? Dacă i-au ucis pe nemţi, bine au făcut.

— De la cei din Kolomna am auzit şi noi : cică streliţii ar fi la cinci popasuri de aci...

— Cică vine polcul Poltevski, şi încă unul, cu steaguri albăstrii !

— Ei, aţi făcut rost de caftane ?

— Două ia rînd, cam rupte, iar noi o să rămînem cu ţoalele noastre...

— Vă dau bani, faceţi rost de băutură şi de ale gurii. Vin în izbă să bem ceva împreună.

— Fa-acem rost..

— Veniţi cu toţii !

— Noi şi aşa stăm la un loc, în fitece zi — numai tu nu vii acolo !

— Starostii dau zor, zic să facem un ocol !

[1] Buruiană folosită în vrăjitorie, mai ales în noaptea Sf. Ioan de vară.

— Ba să mergem drept înainte pe drumul Kolomnei... e mai rău să rătăcim de colo-colo.

— Asta o știi tu, mai bine!

— Căutați să găsiți lanțuri cu cruci!

— Și d-astea au făcut rost starostii!

Senka care încă stătea culcat cu fața la perete, îl auzi pe Taisi intrînd pe ușă: răsună clinchet de bani. Taisi spuse: „Faceți rost de niscai băutură!“ Apoi ușa scîrțîi. Senka adormi din nou. Cînd se trezi se luminase de-a binelea. Taisi ședea pe laviță, la căpătîiul său, iar prin izbă se foia de colo colo chiar gazda, dvoreanul Beghicev, uscățiv și înalt, tot răsfirîndu-și bărbuța ascuțită, ca o pană:

— Și mi-a zis, Ivane, oșteanul cela: „Eu-s vremelnic trecut la oaste de boierul Miloslavski dintre slujbașii Pricazului trebilor lăuntrice. Să ascultați de mine, zice — și să fii cu ochi pe el atîta vreme cît trebuie. — Eu-s aci căpetenia! Iar după ce au să-i potolească pe oșteni, o să-i dăm noi în vileag pe capii răutăților — atunci o să ne laude măria sa pentru osîrdia noastră. Boierul mi-a făgăduit să mă pună căpetenie peste rohatce — și atunci o să am o putere și mai mare! Iară dumitale o să-ți fie calea netezită spre slujba de staroste al crîșmarilor și măria sa porunci-va să fii trecut ca scutelnic alb de slobozie.

„Cum nu — zic; — dacă pleacă undeva?“

„Să veghezi asupră-i, să știi totdeauna încotro s-a dus: e un mare răufăcător. Oștenii îl ascultă, iar el o să meargă cu ei împotriva streliților, că ei țin la el mai mult ca la maior, și el le spune mereu niște vorbe nelegiuite împotriva măriei sale“.

„Dar dacă-l omoară?“

„Ei, asta o să vedem noi! N-o să se uite slujba dumitale — zice. Am aflat că a fost pisar la palatul cel mare, iar acu-i fugar urmărit de pedeapsă...“

Taisi rîse:

— Tare-i ciudat, cinstită gazdă... dar nu cumva era băut, oșteanul cela?

— Nu, era treaz... e drept, a băut ceva la mine, dar puțin... A făgăduit să vină azi.

— Ei, am priceput totul: în altă parte, face el rost de vodcă pe sub mînă, atîta cît vrea, dar a mai rîvnit să se

pricopsească cu ceva bani şi de la dumneata ! Ce, de azi îi cunoşti pe oşteni ? Cîte nu fac ei — îşi ticluiesc foi de învoire, iar căpeteniile, liftele, nu prea ştiu să citească pe limba noastră — ei, şi li se vîră sub mînă foile să le iscălească... Cîte hîrtii d-astea n-a iscălit maiurul — mă tot ruga să le cetesc eu.. Ei, cînd vine, adu-l încoace, o să dăm cu dreptatea noastră în strîmbătatea lui..

— Aşa zic şi eu Ivanuşko — să nu mergi cu oştenii împotriva streliţilor ! Ei vin să-i potolească pe oşteni !

— De bună seamă ! Doar ţin la pielea mea ! La ce bun să-mi vîr capul sănătos sub evanghelie ?

— Păzeşte-te ! Am nevoie de tine, vai, ce nevoie ! Slujba de staroste-i bănoasă, dar o cunosc prea puţin şi, de unul singur, o să mă încurc în socoteli. Unii fură, dar tu eşti flăcău cinstit, am încredere ! Numai să nu mă pună la bir, să nu mă scoată una şi aceeaşi cu posădenii !...

— Aşi ! Ce dvorean plăteşte bir ? S-a dus vrednicia neamului dacă eşti socotit una şi aceeaşi, după bir, cu cei de neam prost...

— Cu prostimea, cu ţopîrlanii...

— O să fii trecut ca scutelnic alb şi o să rămîi în slobozia ta, să-ţi vezi de agoniseală... e drept însă că nu prea ţin slobozenii la scutelnici...

— Nu-i nimic ! Ei, cînd vine oşteanul, îl aduc eu încoace.

— Adu-l ; să vedem în ce ape se scaldă.

Beghicev plecă. În urma lui Taisi ieşi şi el.

Trecuse de amiază. Senka se sculă, se spălă, îşi netezi cutele cămăşii, apoi îmbrăcă zalele peste ea. După ce-şi puse caftanul, începu să păşească de colo-colo prin izbă. Îndopă cu tutun cornul şi se apucă să pufăie. Pe masă era un clondir mare de vodcă — abia începută. Cînd avea treburi, Taisi nu bea mult. Lîngă clondir era şi o stacană. Într-o tipsie de cositor se mai afla ceva peşte şi pîine. Cînd Senka era neliniştit, cînd îl tulbura ceva, nu mînca zile întregi. Nici de data aceasta n-avea poftă de mîncare şi de băutură. Îl aştepta pe Taisi, plin de îngrijorare ; se temea ca prietenul lui să nu fie ucis, să n-o păţească şi el ca şi căpitanii nemţi — aşa cum povestiseră dimineaţa cele două miloage. Senka îşi aducea aminte limpede vorbele femeilor şi acum stătea pe gînduri :

„La Moscova, cît mai curînd... Dacă se-ntîmplă ceva... streliţii călări au să sosească repede... N-o să ne batem cu ei — şi Taisi gîndeşte la fel"...

Din tindă se auziră paşi şovăitori, apoi un băiat de la bucătăria dvoreanului vîrî capul pe uşă şi intră. Avea pe el o şubuliţă ruptă şi opinci fără obiele. Băiatul puse pe masă un talger plin de clătite cu miere. În urma sa intră fără grabă vătăfiţa. Se închină cu osîrdie spre colţul icoanelor şi întrebă:

— Ei, singur cuc, Grişenka ?

— Da de cine ai mai avea nevoie Agrafena Dmitrievna ?

— Credeam că Negrul tău e aci. O să zăbovesc olecuţă. În vremea asta tu gustă din prinosul meu..

— O să gust... dar mai pe urmă.

— Eu, iaca, m-am gîndit să vă fac foc în sobă... că tare prost îl mai face paznicul : scoate numai fum şi duhoare ! Şi femeia fornăi, adulmecînd încolo şi încoace, apoi scoase de sub scurteică o basma cu cusături pestriţe pe margini, şi-şi şterse faţa.

— Mai bine să se îndeletnicească paznicul cu treaba asta — cred că ai destulă bătaie de cap cu gospodăria...

— Halal gospodărie ! Cu ce să-mi bat capul ? Să adăpostesc purecii, să mulg păduchii ?

Cînd se gîndea stăruitor la ceva, Senka obişnuia să pună un picior pe laviţă privind pe fereastră.

Şi de data aceasta pusese un picior pe laviţă, îşi proptise cotul în genunchi şi sprijinindu-şi bărbia cu mîna, privea peste masă în ogradă. Dangătele îndepărtate ale unui clopot bătînd a primejdie veneau în zbor de peste gard — o fi fost vreo prădăciune ? Vreun foc ? Pe luciul foilor de mică de la altă fereastră i se zărea limpede chipul — fruntea încruntată cu încăpăţînare, părul roşcovan, cîrlionţat, tuns cu stîngăcie de mîna lui Taisi şi boit. Tovarăşul său îi scurtase şi barba : fusese lată, pe cînd acum era ca o pană, de un castaniu închis.

Agrafena privea cu luare aminte chipul lui Senka văzut dintr-o parte, cu nasul coroiat. Într-un tîrziu spuse :

— Uite, Grişenka, te privesc şi parcă eşti leit Ivan Beghicev al meu — ai şi glasul şi înfăţişarea lui. Şi... şi am aflat tot... ce au făcut afurisiţii de oşteni atunci cînd te-ai dus la crîşmă cu ei... tot !...

— Dmitrevna, sîntem străini unul pentru altul. Ar trebui să nu-ţi pese de mine. Dacă ţi-aş fi bărbat, ei atunci ar putea să-ţi fie ciudă la văzul înfăţişării mele schimbate.

— O-of, ! fie ce-o fi ! Prea multă vreme mi-am ţinut sufletul zăvorît. Cu toate că tu, Grişenka, mi-ai tulburat amăgirea cu înfăţişarea ta schimbată, eu te iubesc şi aşa cum eşti ! Atît de mult te iubesc, că-s gata chiar să am copii din flori de la tine — lumea n-are decît să zică că-s o iapă desfrînată !

— Eu nu te iubesc, Agrafena Dmitrievna — dar te cinstesc, pentru rînduiala din casă.

Ea se trase mai aproape de masă :

— Ei, nu mă iubi, dar dezmiardă-mă !

Senka n-apucă să răspundă. Doi oşteni zdraveni, tineri, străbăteau grădina, venind dinspre rîuşorul Kolomenka.

— Hm ! A adus diavolul musafiri ! Să ştii că ăştia vin la Negrul tău — rosti Agrafena şi se făcu nevăzută.

Senka se aşeză pe laviţă.

Oştenii intrară în izbă, cu ifose de stăpîni, fără să-şi scoată chiverele de fier. Unul se apropie de masă şi se uită la Senka, spunînd :

— Ăsta e !

— Aşa ? Atunci e bine !

— Ehei, ia uite, frate, aici a fost o muiere, a adus vodcă, clătite fierbinţi şi a tulit-o. Ei, să bem şi să mîncăm !

— Mai întîi, să-l cercetăm !

— Nu e nici o grabă — e prins ca-ntr-o chivără de fier !

Oştenii aveau pe ei dulame vătuite, descheiate, şi sub ele caftane cenuşii, încinse cu brîuri, iar în brîul fiecăruia erau cîte trei pistoale. N-aveau nici săbii, nici muschete. Unul se aşeză la masă, celălalt pe laviţă, la marginea mesei. Începură să înfulece şi să bea — dădură gata toată vodca, clătitele, pîinea şi peştele. În sfîrşit, cel care şedea la masă întrebă :

— Ei, unde ţi-e Căpitanul Negru ?

— Întotdeauna faceţi aşa ?

— Cu-um ? !

— Vă îndopaţi fără să cereţi voie de la stăpînul casei ?

— Nu cumva tu eşti stăpînul ?

— Pot să fiu chiar eu !

— Oho !

— Se cunoaşte că nu sînteţi oşteni, ci slujbaşi — v-aţi obişnuit să jecmăniţi lumea, prin tîrguri, prin crîşme !

— Ptiu, cîine roşcat !

Oşteanul de la masă scoase pistolul şi ridică cocoşul cu cremene, îndreptînd ţeava spre Senka.

— Nu mă ameninţa cu pistolul, slujbaşule ! Hai, vîră-ţi-l la loc !

— Ai să vezi tu, cum îl vîr ! Tu l-ai omorît pe Şmudilov ?

— Vorbeşte !

— Pe cine ?

— Pe Şmudilov, slujitorul măriei sale !

— Vorbeşte ! Atunci te prefăceai că eşti beat ; dar după ce am cotit-o...

— Vîră-ţi pistolul la loc ! V-aţi îndopat, acu hai căraţi-vă !

— O să vezi tu cum ne cărăm !

Senka se ridică în picioare.

— Chiar el e — ia uite-l : lat în umeri, adus de şale...

— Spune, unde-i tîlharul, Căpitanul Negru !

— Trage-i la picioare, şi are să vorbească ! Sau trag eu...

Celălalt oştean întinse şi el mîna spre pistol. Senka sări la o parte. Oşteanul trase un foc, glonţul lunecă pe pieptul lui Senka şi izbi peretele. Senka se repezi spre masă, şi-l păli cu pumnul în chivăra de fier pe cel ce trăsese. Sîngele îi ţîşni din nas şi din urechi, chivăra i se îndesă pînă peste ochi, iar pistolul îi căzu din mînă, izbindu-se de podea.

Celălalt fornăi şi sări în picioare, căutînd să-l apuce pe Senka de gît. Senka îl izbi cu pumnul sub coşul pieptului. Oşteanul se lăsă pe vine, rezemat cu spatele de perete, apoi lunecă pe podea. Chivăra de fier i se agăţă de laviţă şi-i sări din cap, rostogolindu-se cît colo. Oşteanul căută să se depărteze tîrîndu-se în patru labe. Senka îl izbi cu piciorul în coastele care trosniră. Omul scoase un răcnet sălbatic, prăvălindu-se cu faţa în sus. Cel care trăsese cu pistolul îşi smulse chivăra din cap şi se lovi de masă răsturnînd o stacană care căzu jos. Oşteanul se întoarse spre fereastră şi înecat de sînge, încercă să spargă mica, străduindu-se să strige după ajutor, dar nu putu din pricina sîngelui care-l înăbuşea.

— Încă n-ai mîncat tot ! strigă Senka.

Şi apucîndu-l pe oştean de gulerul dulamei, îl tîrî, în zăngănitul vaselor de pe masa care se răsturna şi-i făcu vînt, svîrlindu-l cu capul în colţul cuptorului. Apoi se opri o clipă, auzind în prag un geamăt şi nişte vorbe care aduceau cu aiureala cuiva :

— Apără-ne...

Senka făcu un pas şi-şi luă armeakul de pe laviţă, scuturîndu-l. Buzduganul înfăşurat în el căzu zgomotos pe podea :

— Tocmai de tine am nevoie !

După ce stinse şi ultima scînteie de viaţă din trupurile celor doi, îşi mai aduse aminte de ceva, se aplecă şi vîrî în brîul fiecăruia cîte un pistol. Îşi zise în gînd :

„De-i tîrăsc afară, pe zăpadă, o să mă vadă lumea... o să se adune... n-o să mă lase să plec"...

Izba era învăluită de umbrele amurgului. Senka zări nedeslușit belciugul chepengului de la beci lucind după cuptor.

— Aşa !... Se apropie de chepeng, îl ridică, tîrî leşurile, le făcu vînt în beci, dădu ocol cu privirea prin odaie, zări chiverele şi le aruncă tot în beci, se aplecă spre podea şi cercetă dacă nu cumva mai rămăsese vreo urmă, dar nu mai văzu nimic, afară de sînge. Nu ridică la loc masa răsturnată, doar mută dulapul greu din colţ peste chepengul beciului. Se spălă în tindă pe mîini, pe faţă, apoi se îmbrăcă. Trecînd peste stăvilarul morii, care tremura, zguduit de vuietul apei ce împroşca scîntei de gheaţă, hotărî :

— În hruba din ţintirim ! Acolo mă culc şi-l aştept... de acolo o să pornim — aşa a zis Taisi.

Urcă pe malul rîului. Vîntul îl întîmpină, izbindu-l drept în faţă cu ace de zăpadă măruntă, înţepătoare. Îşi zise cu ciudă : „Ei, drăcie ! În încăierare am uitat de corn !" şi se pipăi grăbit, dînd de corn la locul lui, în sîn, dar cu apa îngheţată. Iuţi pasul. Zăpada se cernea peste pieptul lui încălzit de luptă, iar zalele îi răceau spinarea. Luna, aproape drept înaintea lui arunca o lumină tulbure din cer, prin pîcla alburie.

— Numai să nu trec de hrubă — Senka se opri o clipă, apoi porni mai departe.

Păşea repede, dar i se părea că merge prea încet. Pînă atunci călcase cu pas sigur, dar deodată începu să se poticnească. Îşi dădu seama că ajunsese la cimitir. Se împiedica de lespezile mormintelor ascunse sub zăpadă. Zări un crîng de copaci scunzi, argintaţi de promoroacă. Se uită cu luare aminte în jur : zări o cruce, pe urmă încă una şi apoi multe altele îngropate sub nămeţi. Păşi spre un loc mai ridicat şi trase cu urechea, căutînd din ochi bordeiul, dar nu-l zări. Îşi scoase

căciula şi se aplecă spre pămînt — avea auzul ascuţit şi ochii ageri de sălbăticiune.

— Dacă au venit, de bună seamă că vorbesc ceva !

Asculta îndelung ; în cele din urmă, auzi un vuiet apropiat care ieşea parcă din pămînt : „Aha ! Sînt pe aci, pe undeva !“ Se uită cu luare aminte prin ceaţa învolburată de vînt şi deodată desluşi, într-o viroagă, ceva ce părea acoperişul unui bordei. O luă într-acolo şi dădu de o cărare ; deşi înzăpezită, cărarea se vedea limpede — coti într-o parte apoi îndărăt. Tot mergînd pe cărare, Senka zări deodată o uşiţă ascunsă între nămeţii de zăpadă. Pereţii bordeiului şi acoperişul lui erau îngropate adînc sub zăpada care le ascundea vederii, chiar de aproape. I se păru că aude glasuri după uşă. Parcă zdrăngăneau nişte strune. Nu era prea obosit dar oprindu-se simţi pe piept şi pe spate atingerea arzătoare a zalelor îngheţate. Izbi cu pumnul lui greu în uşa izbei. Glasurile şi strunele amuţiră. Senka mai bătu o dată în uşa. Scîndurile vechi pîrîiră jalnic. Senka simţi limpede după uşă pe cineva. Îi auzi răsuflarea întretăiată şi un fel de scîrţîit. Mai bătu odată. Un glas de după uşă întrebă numaidecît :

— Care eşti, măi creştine ?

— N-ai teamă, deschide slugii lui Taisi !

Zăvorul de fier al uşii fu tras.

— Eşti singur ?

— Singur !

Necunoscutul îl apucă pe Senka de poala armeacului, călăuzindu-l.

În hrubă abia de se vedea. Lumina era ascunsă de ceva, dar pîlpîirile unduiau în sus, spre tavanul negru.

— Şezi aci !

Senka se aşeză pe o laviţă, lîngă uşă ; un bătrîn cu barba albă se lăsă şi el alături. Alţi doi, tot atît de bătrîni, şedeau aproape de vatră. Unul îşi luneca degetele peste strunele unei domre, îngînînd încetişor o cîntare de joc. Senka fu izbit de duhoarea din hrubă. O cunoştea — era aceea care stăruia şi în izba lui Beghicev — atunci cînd venise întîia oară cu Taisi acolo, o duhoare de băuturi şi de bulendre de ale milogilor. Privind mai cu luare aminte, feciorul streliţului zări în mijlocul hrubei o horă alcătuită din flăcăi, ori din femei goale : nu se putea dumiri, din pricina întunericului. I se părea nedesluşit că la masă stau trei babe în straie negre. Hora se

rotea, picioarele goale călcau moale pe scîndurile duşumelei : unii dănţuiau, alţii se luau la trîntă.

— Lăsaţi-mă odată ! se auzi un glas de femeie.

Bătrînul care îi deschisese lui Senka uşa şi-l călăuzise, porunci cu asprime :

— Să nu se mai audă o vorbă !

Peste puţin se făcu mai multă lumină : îndepărtaseră lucrurile care o ascundeau. Senka văzu pe masă vreo duzină de sfeşnice cu lumînări aprinse şi între ele felurite bucate : friptură, peşte şi dulciuri. În mijlocul mesei era un ciubăr mare cu bere şi cîteva bărdace cu vodcă. Taisi, numai cu caftanul de mătase ţesută cu bumbac, îmbrăcat de-a dreptul peste trupul gol, se clătina pe picioare. Două femei tinere îl sprijineau de coate. Îndată ce fusese descoperită lumina, femeile despuiate luaseră de jos veşmintele negre, cernite, acoperindu-şi goliciunea de la gît pînă la călcîie. Numai una, tinerică şi zveltă, ţopăia în jurul lui Taisi, în vreme ce altele se răsteau la ea cu ciudă :

— Turbato !

— Îmbracă-te !

Bătrînul de la uşă, şi el îmbrăcat tot cu straie cernite, păşi încet spre mijlocul hrubei, şi spuse cu glas surd :

— În lumină e ruşine să fii goală !

Şi suflecîndu-şi pînă la umăr mîneca lungă a straiului, bătrînul o plezni cu gîrbaciul pe dănţuitoarea despuiată. Ea îşi luă la iuţeală veşmintele de pe podea şi-şi acoperi goliciunea. Bătrînul întrebă :

— Cine trezit-a întunericul cu vorba lui ?

— Fiica ta !

— Tot ea !

— Desveleşte-ţi spinarea ! Dănţuitoarea îşi lăsă straiul în jos pînă la mijloc, descoperindu-şi spatele zvelt. Bătrînul ridică piezis cu avînt gîrbaciul şi o plesni pe spinare :

— De două ori ai călcat legămîntul frăţiei : ia seama ! — Şi vîrîndu-şi gîrbaciul în brîu, bătrînul îşi coborî mîneca suflecată a veşmîntului, lungă aproape pînă la pămînt şi făcu o plecăciune dinaintea lui Taisi : — Hatmane, te caută cineva — zice că-i un slujitor.

— Grigori ! Cum ai dat de noi ?

— Am umblat, cît am umblat, pînă v-am găsit.

— Să i se dea veşmîntul frăţiei !

Acelaşi bătrîn care îi deschisese lui Senka uşa îl duse într-o odăiţă :

— Trupul are nevoie de odihnă... noaptea se cuvine să stea gol !

Senka se dezbrăcă cu multă plăcere : în căldura izbei, atingerea zalelor reci îi era nesuferită.

— Se cuvine să-ţi speli toate mădularele ! — Bătrînul îl duse la o cadă cu apă curată, caldă. Feciorul streliţului se spălă, apoi se şterse cu un prosop atîrnat pe perete, alături.

Bătrînul îi puse pe umeri straiul negru, subţire, fără căptuşeală.

Senka îi încheie copcile de la gît pînă jos.

— Acu pofteşte la ospăţ !

Bătrînul păşi înaintea lui Senka. Cînd intrară în cealaltă odaie, Taisi strigă :

— Poruncesc ca musafirul meu să fie ales cneaz !

Bătrînul păşi din nou spre Senka, îl duse la masă şi-i umplu un pocal mare de vin.

— Bea, să nu scapi pe jos nici un strop !

Băutura era dreasă cu ierburi.

Senka goli pocalul şi în aceeaşi clipă simţi un val de căldură străbătîndu-i tot trupul, încălzindu-i pieptul şi spinarea.

— Taisi ! spuse el. Nu vreau să fiu ceea ce ai fost tu...

Fără a spune o vorbă, Taisi îşi schimbă veşmîntul cu al lui Senka. În locul său răspunse bătrînul :

— E porunca frăţiei. Nu spune nimic împotrivă !

În aceeaşi clipă, lumina pieri — fusese ascunsă cu nişte pînze negre şi albastre.

Cînd fu din nou descoperită, femeile o apucaseră de păr pe Ulka dănţuitoarea şi o tîrîră departe de Senka. Iar se despuiase. Bătrînul o plezni din nou cu gîrbaciul, rostind cu ciudă :

— Fată, teme-te — e a treia oară că-ţi faci de cap.

Taisi îşi încheie veşmîntul negru pe care-l schimbase cu Senka, se apropie de masă şi, fără nici o vorbă, făcu semnul crucii asupra bucatelor şi băuturilor. Toată lumea se grăbi să se aşeze la masă, pe laviţe, afară de bătrîni ; cel care îl primise pe Senka şi cei care şedeau pe laviţe cîntau încetişor, cu rîndul, din domră.

Toţi mîncau, beau, luînd şi rupînd cu mîinile carnea, peştele, dulciurile ; cuţite nu aveau. Taisi bea mai vîrtos ca toţi. Senka bău de asemenea mult, chiar mai mult ca niciodată.

— Ia spune, cum ne-ai găsit ?

— Te-am așteptat... m-a cuprins jalea... credeam că m-ai părăsit.

— Cît îs viu, nu te-oi părăsi ; cînd oi pieri e altceva...

— Credeam că te-au răpus... au venit niște iscoade de la Pricazul trebilor lăuntrice să te ia și pe tine și pe mine... erau în straie de oșteni noi !

— Și cum ai scăpat de ei !

— Erau doi — i-am ucis ! Și i-am zvîrlit în beci...

Cei din jurul mesei începură să lărmuiască vesel. Taisi, cu pocalul de vin în mînă, se ridică în picioare și întorcîndu-se către cei ce lărmuiau închină :

— Fraților, beau în sănătatea prietenului meu Grigori !

— Grigori ?

— Grigori !

— Noi, Iarbă-Arhilin, bem în sănătatea ta !

— Într-a ta și într-a lui !

Cînd larma se mai ogoi, Taisi urmă :

— Vrăjmașii noștri, iscoadele de la Pricazul trebilor lăuntrice, ne-au urmărit, mai ales pe mine. Vor să ne pună opreliști în drum !

— Vai, ce năpastă ! Slujbașii de la Pricazul lăuntric !

— Și unde-s acum ? Spune, Iarbă-Arhilin !

— I-a răpus Grigori ! Să bem în sănătatea lui !

— Să bem !

— Iar de-o vrea, ne și culcăm cu el, că nu ni-i frică să avem copii din flori !

— Ni-s dragi copiii din flori !

— Pentru ei se dă pomană mai mare !

— Și, cu ei, nu ne prea gonesc de la răscruci și din biserici.

Dintre femeile miloage, de pe acum destul de ofilite, Ulka -dănțuitoarea era cea mai tînără și mai frumoasă, în pofida îndeletnicirii sale — deși zbîrciturile de la colțurile gurii, ivite înainte de vreme, îi îmbătrîneau puțin chipul. Ulka se strecură pe lîngă masă, pînă în spatele lui Senka, și-i șopti la ureche :

— Spune-le ca la noapte să dorm cu tine !

Senka tăcea. Taisi, deși beat, avînd auzul ager, pricepu ce spusese :

— Iar o să-ţi tragă taică-tău una cu gîrbaciul, o certă el. Treci la loc şi aşteaptă !

— Dar cu cine o să doarmă el ?

— Cu tine, ţi-o făgăduiesc...

Ulka se făcu nevăzută. După ce se ospătară cu toţii, bătrînul care veghea la rînduiala şi la pravila frăţiei, rosti cu glas tare :

— Fraţilor, alegeţi-vă nevestele şi treceţi în iatac... Vremea nu aşteaptă, e tîrziu ! Să ştiţi cu toţii : îndată ce va cînta cocoşul, vin să vă trezesc ; stareţele au să se culce aici.

— Noi îl vrem pe cneaz !

— Pe el, pe el, pe cneaz !

— Iar eu şi cu ea, pe Iarbă-Arhilin !

Taisi se ridică. Stropi de băutură săriră din pocalul ce-i tremura în mînă.

— Beau acest din urmă pocal — strigă el — în sănătatea cneazului ospăţului nostru frăţesc. Să-şi aleagă nevasta, după pravilă.

— Să grăiască !

— Da !

— Ridică-te, Grigori, vorbeşte !

— Dacă nu se poate fără nevastă, atunci o iau pe Uliana !

— Tot pe ea ? Pe Ulka ?

— Pe cine ?

— Păi, n-auzi bine ? Pe Ulka !

— Pe ea ? Pe ea... căţeaua !...

— I-a zis Uliana... ha, ha...

Încă nu se revărsaseră zorii dar în hrubă şi începuse foiala. Făcîndu-şi semnul crucii, toţi se tîrîră în genunchi dinaintea unui triptic mare de aramă aşezat pe o laviţă, în faţa căruia ardea o lumînare de ceară. După ce toţi, în afară de Senka şi de Taisi, isprăviră cu rugăciunile, se aşezară la masă să dea gata ce mai rămăsese din bucate şi din băuturi. Acum şi stareţii şi stareţele mîncau şi beau la un loc cu ceilalţi.

În sfîrşit mulţimea cu straie cenuşii, vărgate se ridică de la masă, şi începu din nou să se foiască prin întunericul din hrubă. Îşi vîrau lucrurile în traiste, pe care le zvîrleau după umeri, iar ceea ce nu puteau lua, ascundeau prin cotloane. Bărbaţii îmbrăcaseră veşminte cu cingători din curmeie de tei, dintr-o ţesătură de cînepă groasă cu dungi încrucişate sau vărgate ; femeile aveau straie din pînză de sac. Dacă bă-

trînului, tatăl Ulkăi, i se părea că straiele-s curate poruncea să fie frecate cu ceaunele şi cu tigăile pline de funingine.

Pe Senka îl încălţară cu opinci din scoarţă de tei ; femeile îi înfăşurară picioarele în obiele călduroase de lînă, peste care i le puseră pe cele obişnuite, rupte, zicînd :

— O să se-nţolească el, cneazul nostru !

— Ba nu-i al nostru ! Al Ulkăi a fost toată noaptea !

— Să ştiţi, suratelor, că ea are să ne prăpădească toată frăţia, din pricina lui !

După ce-l îmbrăcară pe Senka, îi înfăşurară buzduganul în cîlţi şi i-l atîrnară de lanţul de fier, cu cruci, greu de două puduri şi trei grivence[1], pe care i-l puseră peste veşmînt, sub dulama neagră, lungă şi ferfeniţită :

— Ia uite ce tare e ! Nu se-ndoaie cîtu-i hăul !

Îi dădură în mînă o bîtă groasă, noduroasă şi-i săltară pe umeri traista de pînză în care îi puseseră zalele înfăşurate în ţoale zdrenţăroase.

După ce mîncaseră nu se mai spălaseră pe mîini ca în seara trecută, ci şi le şterseră de poale şi de pulpele veşmintelor.

Ieşiră din izbă, făcîndu-şi semnul crucii :

— Văleu, cumplit mai viscoleşte...

Zăpada spulberată de viscol acoperea cîmpul neted, unde altădată fuseseră nişte fîneţe. Mergeau ca pe un pod de scînduri — picioarele nu se afundau în zăpadă.

Taisi porunci :

— Cîntaţi !

Oamenii începură cu glasuri fonfăite, şovăielnice :

...Şi pomana cea tainică,
Va aduce-n împărăţia cerurilor,
În viaţa cea făr-de sfîrşit...

Ulka mergea împreună cu Senka ; cînd se ivea în faţa lor un muşuroi sau vreun şanţ, Senka o apuca pe fată de sub cot şi sărea, trăgînd-o după el. Bătrînele, sprijinite în toiegele lor, treceau şontîc-şontîc peste gropi, bătrînii se afundau adeseori în zăpadă, şi atunci ceilalţi le săreau în ajutor. Întîl-

[1] Măsură de greutate — *grivenka* mare de circa 0.400 kg şi *grivenka* mică de 0,200 kg.

niră pe cîmp nişte oşteni care cărau cu săniile bîrne de la izbele şi şurile rămase fără stăpîni. Unii dădeau zăpada la o parte şi loveau cu tîrnăcoapele în pămîntul împietrit de ger, alţii zvîrleau la o parte bolovanii tari.

Apropiindu-se de ei, milogii începură :

De-ar şti omul, cît are de trăit,
Ar munci după puterea lui,
Ar împărţi ce are, tot avutul său
La fraţii săraci, oropsiţi, obijduiţi...

— Vin hagiii ! rosti un oştean tot săpînd.

Un alt oştean privi cu luare aminte, ascultă şi răspunse :

— Îi văd şi-i aud ! Dar ce naiba caută pe vremea asta peste cîmp ? Te pomeneşti că o să ne pîrască la streliţi ! Hei, voi, luaţi-o îndărăt !

Celălalt se opri din săpat, ascultînd ecoul :

Şi pomana cea tainică
Va aduce-n împărăţia cerurilor...

— Ei, ce zici ?

— Ascultă, dă-i încolo ! Lasă-i să-şi vadă de drum ! Şi dacă văd ce facem nu pricep pentru ce săpăm. Pita e tot mai puţină la Kolomna, aşa că-i spre folosul nostru dacă pleacă.

— Aşa-i, lasă-i naibii, e tot mai puţină pită, a sărăcit de tot Kolomna.

— Să nu spui cine ştie ce măscări că-s nişte sfinţi.

— Halal sfinţi ! Ia uită-te la ei. Ageri, ochioşi ! Ptiu, că tare-s hoţomani ! Ei, fie, n-au decît să-şi vadă de drum.

— Ei, dragi oşteni, e voie să trecem p-aci ?

Milogii se opriră, făcînd plecăciuni adînci.

— Încotro vi-i calea, sărmanilor ?

— Păi, spre drumul Kolomnei, cel ce duce la Moscova !

— Uite-l colo ; treceţi pe margine, să nu nimeriţi în groapă. Mergeţi drept înainte, spre pădurea ceea — acolo-i drumul.

— Dumnezeu să vă aibă-n pază !

— Ne-om ruga pentru sufletul vostru bun, pentru sănătatea voastră !...

Trecură de îngrăditura din pari şi începură iar :

Şi pentru asta, mîniatu-s-a Domnul pe ei
I-a vîrît în năpastele cele mari...

Ieşiră în drum şi, după ce străbătură vreo cinci verste, se pomeniră cu o ceată de streliţi călări : o întîlnire nesuferită şi înfricoşătoare.

Milogii se frămîntau :

— Ce belea pe capul nostru ! Curată năpastă...

— Ajută-ne, Doamne şi ne ocroteşte... bolboroseau bătrînele, făcîndu-şi semnul crucii.

Taisi se uită la ele peste umăr şi porunci :

— Cîntaţi !

Larma şi vînzoleala se potoliră. Începură iar să cînte.

Şi pentru asta, mîniatu-s-au Domnul pe ei,
I-a vîrît în năpastele cele mari,
A lăsat peste ei durerile mari
Şi cu cele de ocară ruşinoasă, de nemăsurat...

— Hei, hagiilor ! Feriţi din drum, că vă strivim !

Milogii se cufundară în zăpadă, tîrîndu-se la o parte.

Cîţiva streliţi trecură înainte ; alţii îşi opriră caii, iar deseatnikul, căpetenia streliţilor, întrebă :

— Încotro vă duceţi ?

Milogii cîntau înainte, depărtîndu-se.

— Unde mergeţi ?

— La Moscova, oameni buni, slujbaşi ai stăpînirii !

— Care e mai mare peste voi ? Să iasă-n drum.

Taisi ieşi din gloată şi se apropie de cal.

— Fie-vă milă de noi, ocrotitorilor, binefăcătorilor, milostivilor ! — se milogeau cerşetorii.

— Dacă mergi din orice ţinut la Moscova, trebuie să ai învoire scrisă de la voievod !

— Am o învoire, mi-a dat-o stareţul ! — răspunse Taisi. Scoţînd o cîrpă vîrîtă în brîu, o desfăcu şi dădu la iveală o hîrtie. Deseatnicul se aplecă în şa luîndu-i-o din mînă.

— La Moscova mergem, drăguţule — doar aşa parc-ar scrie : la Cetatea Kitai...

— Patriarhul a poruncit să nu fie lăsat nimeni în Kremlin — te pomeneşti, că nici în Kitai n-or să vă lase.

— Nici nu mai ştim ce să ne facem...

Deseatnicul încercă să citească hîrtia, dar nu prea izbuti :

— Hei, oşteanul cela cu chivară de mucava, ia fă-te-ncoace ! strigă el.

Un pisar cu caftan alb de streliţ din polcul Poltev, veni călare, cu multe şi felurite arme atîrnate de şa :

— Ei, de ce v-aţi oprit ?

— Uite, asta te priveşte — eu nu pot să pricep — prea-i iscusit ticluită : e o hîrtie de la voievod, pentru trecerea slobodă a hagiilor...

Pisarul luă hîrtia, o străbătu repede cu privirea, cercetă iscăliturile şi pecetea :

— Toate-s în bună rînduială : E o hîrtie de la Prikazul Palatului Mare. Acest prikaz îi are, printre altele, în seama lui şi pe milogi, şi aici, uită-te şi tu, stă scris : „milogii ce se roagă întru slava lui Dumnezeu, pentru palatul de sus".

— Cum, la palat, gloata asta de zdrenţăroşi ?

— Ei, şi ? De s-or duce, au să capete şi straie de la măria sa...

Deseatnicul de streliţi se răsti la Taisi :

— Dar de ce ai minţit, stareţe ? Spuneai, că ai hîrtia de la voievod !

Taisi, cu capul gol, făcea plecăciuni, după plecăciuni :

— Nu ştiu buchiile, oameni buni, slujitori ai măriei sale, mi-a dat-o stareţul, cu limbă de moarte ; aşa mi-a poruncit : „Să-mi-i duci, fiule, pe păstoriţii mei la Cetatea Kitai"... Eu îi împlinesc porunca : au sărit pe mine oştenii, să mă jefuiască, dar hîrtia am ascuns-o, iar ce stă scris într-însa, e o taină pentru ochii mei !

— Hîrtia e bună ! Pisarul îi numără pe milogi cu degetul mîinii înmănuşate. Arătă spre Senka ! Aşadară ăsta-i cel făr-de darul auzului şi-al graiului ?

— El e, sărmanul ; dar lanţuri îşi pune pe el, aşa, cum nu poate purta nimeni altul dintr-ai noştri... iacătă, şi sora lui, tot necuvîntătoare !

— Deseatnice, ar trebui să le dăm o călăuză ! milogii poate că nu-s cu toţii cei ce trebuie duşi la măria sa — dar asta are s-o vadă diacul Ivan Stepanov, cu ochii lui — doar atîta, că nu-i

cu putință să meargă pe drum : uite, vin tunuri, vine călărime, chiar și alături de drum au să-i doboare sub copitele cailor !

— Le arăt eu pe unde pot să meargă ! rosti un streliț.

— Pe unde ?

— Uite, pe acolo ! Întîi s-o ia puțin prin pădure, pieziș, apoi, de-a dreptul peste cîmp, iar după ce au străbătut cîmpul, au să dea de un drum bun, lăturalnic, pînă la rîul Moscova.

— Ce spui ? Așa e ? Ei ; atunci n-au nevoie de nici o călăuză, — au să ajungă singuri, tot cîntînd..

Streliții își văzură de drum. Pisarul îi înapoie lui Taisi hîrtia, povățuindu-l cu strășnicie :

— Starețe, păstrează-ți hîrtia ! Cu ea au să vă lase nu numai în Cetatea Kitaiului, dar chiar și în Kremlin...

— Bogdaproste, cinstite diac !

Pisarul, fudul că-i zisese diac, se depărtă. Intrînd în pădure, ceata de milogi începu din nou :

Și pomana cea tainică
Va aduce în împărăția cerurilor...

Ieșiră din pădure. Cîmpia albă, fără drum, îi întîmpină cu întinderile ei. Vîntul răbufnea cînd și cînd învolburînd zăpada ; unul care mergea în fruntea tuturor se prăvăli într-o rîpă, nevăzută prin ceața alburie.

Senka o luă pe Ulka în brațe și porni mai departe, brăzdînd cu greutatea făpturii sale aproape pînă la pămînt zăpada nu tocmai adîncă. Taisi și femeile tinere îl urmau cu mai multă ușurință.

Ieșind din viroagă, bătrînii rosteau mulțumiri :

— Să trăiești, tinere !

La gura viroagei, Ulka sărută urechile lui Senka și cînd el, gîdilat de sărutări, își lăsă capul spre umăr, îl sărută și pe buze.

Bătrînele bombăneau :

— Strică pravila, cățeaua !

— Ce ne facem, dacă ne dăm în vileag ticăloșia noastră cea tăinuită ?

— Păi, ce o să fie ? Au să ne scuipe în obraz cei ce se tem de Dumnezeu și or să se lepede de noi !

— Ba noi o s-o lepădăm dintre cei vii! rosti bătrînul, ieşind anevoie, cel din urmă, din rîpă. Căci n-o face pentru întîia oară.

Ajunşi pe o cîmpie netedă, toţi, afară de Senka, de Ulka şi de Taisi se strînseră ciotcă şi se aşezară pe zăpadă să se odihnească, aruncîndu-şi traistele jos, roată.

Bătrînii o strigară pe Ulka :

— Ia vino-ncoace !

Taisi şi Senka o luaseră puţin mai înainte, dar, zărindu-i pe cei ce poposiseră ca să se odihnească, se opriră şi ei. Stareţii îi porunciră Ulkăi să vină în mijlocul lor ; bătrînii tăceau, odihnindu-se ; ceilalţi nu cutezau să ridice glasul înaintea celor mai împovăraţi de ani.

— Ei, frate — spuse Taisi ; să ştii c-au de gînd să ţi-o judece pe nevestica cea de o noapte, din pricină că te-a sărutat, aşa mi se pare !

Cîteva clipe Senka se uită de jur împrejur fără a răspunde.

— Ştii ceva, Taisi ? Tot o să-mi mînjesc mîinile... ce-ar fi să săr la murdăriile astea, să le fac seama, ca unor jigodii ce-s !

— Am ajunge noi la Moscova, chiar şi fără ei ; dar tot ar trebui să ne ascundem ici şi colo... pe cînd cu ei, putem să umblăm în voie, slobozi, să aflăm totul !

— Noaptea trecută la ţintirim, n-am cerut eu o femeie... pe fata asta ei mi-au dat-o — nu ştiu, pe cîtă vreme... dar n-am să las pe nimeni să obijduiască pe careva fără voia mea. Şi hai...

— Ia stai o clipă ! Ascultă : ei au o pravilă : pe ascuns, îngăduie desfrîul, beţia ; dar de-şi arată careva neruşinarea, în văzul lumii, îi fac seama...

— N-a fost cine ştie ce neruşinare... m-a sărutat o dată pe buze...

— Tu eşti focos din fire, eu-s domol : ia să mă duc eu...

— Du-te de le spune !

— Las-că ştiu eu ce să le spun !

Taisi se întoarse la cei adunaţi roată. Tatăl Ulkăi se ridică în picioare de pe traista lui lăsată pe zăpadă şi se apropie de Taisi, întinzîndu-i securea. Mîinile bătrînului tremurau, ochii îi lăcrimau.

— Ucide-o, vatamane, zise el... O singură fiică am : dar aşa porunceşte pravila — de vreme ce a pîngărit-o...

Şi el îi dădu lui Taisi securea.

Ulka își lăsă capul în piept ; fața ei era albă ca varul, iar petele de funingine cu care se mînjise dinadins ieșeau la iveală și mai mult, pestrițe, pe frunte și pe obraji.

— Ucide-o pe ticăloasă !

— E o cățea !

— Iarbă-Arhilin, să piară putoarea din ochii noștri !

Taisi luă securea și răspunse liniștit :

— Cunosc pravila voastră : e sfîntă, aspră și nu se cade s-o calce nimeni.

— Ucide cățeaua !

— O ucid ; dar atunci va trebui să vă întoarceți cu toții la Kolomna !

— Dar de ce ?

— De ce la Kolomna ?

Toți se ridicară în picioare de pe traistele lor. Taisi urmă cu glasul neschimbat, fără nici o urmă de tulburare.

— Fratele meu, aflați, o iubește pe fata asta ! și arătă cu tăișul securii spre Senka. De vom ucide fata, Grigori ne va părăsi... iar el și cu mine avem un legămînt : să nu rămînem unul fără altul...

— Atunci pleci și tu, Iarbă-Arhilin ?!

— Am să plec și eu... Lîngă Moscova mai este o strajă, o să vă silească să vă întoarceți de unde ați venit așa că e mai ușor să vă înapoiați de-aci, decît de la Moscova !

Bătrînii se împotriviră :

— Nu ne întoarcem la Kolomna !

— Și, dacă ne întoarcem, acolo bîntuie moartea !

— Iarbă-Arhilin, ucide cățeaua !

— Ia mai tăceți din gură, lupoaicelor ! — se răstiră bătrînele la femeile mai tinere.

— Să ne depărtăm mai încolo, să ne sfătuim... așteptați olecuță ! — spuseră bătrînii și se depărtară tustrei.

Taisi aștepta, cu securea în mînă.

Senka stătea și el, mai încolo, nemișcat.

Și Ulka aștepta țintuită pe același loc, dar pe obraji i se prelingeau lacrimi.

Bătrînii se întoarseră și se așezară din nou pe traistele lor.

— Vatamane, grăi unul dintre ei, iată ce a hotărît sfatul stareților ; Ulka va merge în mijlocul starețelor și, în drum,

va sta oriunde numai cu ele. Dacă Grigorii şi-a ales-o, slobod este — acesta-i dreptul lui. Iar acolo în oraş, unde ne-om statornici, n-au decît să trăiască împreună, să se culce la un loc.

— Aţi chibzuit cu înţelepciune ! Fie precum aţi hotărît.

Se ridicară cu toţii, îşi săltară traistele pe umeri, şi gloata porni mai departe cîntînd :

De mireasma florilor nu mă ademenesc,
Îmi las părul să crească
Pînă la umerii vînjoşi,
Îmi las barba să crească
Pîn-la pieptul alb...

Partea a doua

Capitolul I
ŢARUL ŞI NIKON

Soarele se întuneca, împîclit de perdeaua de colb. Oamenii trudeau în mijlocul norilor de pulbere, strănutau, tuşeau, scuipau. Cu nişte greble mari, late, de lemn, trăgeau spre ambele părţi ale drumului nisipul şi colbul, aruncîndu-le în şanţuri unde putrezeau tot felul de mortăciuni. Alţii măturau în urma lor, netezind drumul, astupînd gropile, ocărînd cu glasuri înăbuşite :

— Rupe-şi-ar coastele, păgînul, cînd o să treacă pe-aici !

— Ba nu-i păgîn ! E creştin pravoslavnic, din neam de gruzin ; acu cîţiva ani a cerut să fie primit ca supus al stăpînirii noastre.

— Hei, draci împieliţaţi ! Munciţi mai mult şi vorbiţi mai puţin : uite, streliţii veghează pe aproape şi, dacă au să vă pîrască vă joacă bîtele pe spate.

În jur se auzeau trosnete de lemn fărîmat : streliţii dărîmau cocioabele fără rost sau care împiedicau trecerea prin Moscova a ţarului Georgiei. [1]

În anul 1658, luna cireşar în 18 zile, se curăţau de zor uliţele şi ulicioarele Moscovei, iar crainicii se opreau prin pieţe, pe la răscruci şi pe uliţele cu lume mai multă, bătînd toba, şi strigînd cu glas puternic :

[1] De la sfîrşitul secolului al XVI-lea, „ţarii" georgieni ale căror posesiuni erau pustiite de musulmani făceau apel la Moscova, cerînd ajutor şi declarîndu-se dispuşi să accepte suzeranitatea ţarului Rusiei. Teimuraz al Kahetiei a fost la Moscova în 1658, pentru tratative în acest sens.

— Norod al Moscovei ! Măria Sa, țarul și marele cneaz, singur stăpînitor a toată Rusia, Alexei Mihailovici, a poruncit :

„În Cetatea Kitai, în Orașul Alb și pe Valul de Pămînt, în ulițele pe care va trece țarul gruzin Teimuraz și pe locul caznelor, în dughenele birtașilor, pe tarabele și pe tejghelele neguțătorilor, pe poduri, și pe maidanul vînzătorilor de căruțe, pretutindeni să se facă curățenie. Și în Cetatea Kitai, prin viroaga ce se află mai la vale de biserica Sfintei Treimi cea dătătoare de viață să se dărîme dughenele goale, fără încuietori, iar lemnul podurilor să se curețe, ca să fie peste tot bună orînduială..."

Și a mai poruncit marele stăpînitor :

„La întîmpinarea țarului gruzin, să fie de față căpetenia streliților Mihail Dmitriev, lîngă Jilețkaia, cu sotnia lui Sukin Osipov".

La întîmpinarea țarului stăpînirii gruzine Teimuraz Davîdovici au fost de față șaisprezece stolnici de la palat. Și a mai fost cneazul Ivan Feodorov, cu o sotnie de oameni aleși, și avea în ea douăzeci și opt de stolnici.

Capii peste stolnici :

„Cneazul Alexei Andreev, fiul lui Golițîn, cu optzeci și cinci de oameni în sotnia lui.

Nikita Ivanov Șeremetev, cu șaptezeci și nouă de oameni în sotnia lui.

La streapcii [1], cneazul Ivan Borisov, fiul lui Repnin, avea sotnie de nouăzeci și patru de oameni.

Polcovnicii de oșteni, cu polcurile lor : Agghei Alexeev sin Șepelev, Iakov Maximov sin Koliubakin".

„Luna cuptor în 6 zile, poruncit-a marele stăpînitor țarul Alexei Mihailovici supusului său Teimuraz Davîdovici, țarul Gruziei, să se înfățișeze la sosire înaintea luminaților ochi ai măriei sale și să fie de față la masă, în palatul Granovitaia.

S-a mai poruncit ca, în acea zi, nimeni să nu negustorească ori să muncească și să se înveșmînteze în straie curate, cine are de sărbătoare."

[1] *Stolnici și streapcii*, categorii superioare ale dvorenimii moscovite.

Milogii primiră şi ei o poruncă straşnică : „Să nu-şi arate straiele proaste ! Calicii de la casele de ocrotire să nu iasă pe uliţe, să nu stea culcaţi, ci să rămînă în casele lor de ocrotire !“

În ziua cînd ţarul Gruziei îşi făcu intrarea sărbătorească în cetatea de scaun, mulţimea se căţărase pe garduri, în cerdacuri şi pe acoperişurile caselor.

— Ia priviţi ! Ce bărbos e ţarul gruzin, uite, ce barbă lungă şi creaţă are !

— Nu tot împunge cu degetul, ce nu ai glagorie de la Dumnezeu ? Vedem şi noi !

— Vezi ? Merge în carîta lui !

— Doar nu-i neam de calic, e ţar !

— Fraţilor, dar cine i-o fi pristav ?

— Boierul Hilkov, cneazul !

— Măi, băi-e-eţi !

— Ce pofteşti, moşulică ?

— Cine merge călare înaintea carîtei ţarului din ţara străină ?

— E căpetenia streliţilor, Artemon Matveev !

— Vai dar parcă era mai tînăr !

— Îmbătrîneşti şi matale, îmbătrînim şi noi, o dată cu matale !

— Hei, păzea, că te strivesc caii lor ! Ia te uite, cîţi îs, ce straie colorate pe ei !

— Îs dvoreni cu toţii ! Comişii ţarului ; dar tu, pare-mi-se nu eşti de prin Moscova, ai ?

— Cine, eu ?

— Da, tu !

— Mulţi nu sîntem de aici ! Am fost aduşi să lucrăm la Moscova. Eu-s cioplitor de piatră, din judeţul Vîtegorskului...

— Se şi cunoaşte după vorbă ! grăieşti cu „o“ — apăsat...

— Ia uită-te la ei, ce comişi falnici ! Toţi-s cu caftane de atlaz zmeuriu...

— Nu toţi ! Pe lîngă cele roşii şi albăstrii !

— E frumos !

— Măi, neam de novgorodean ! Zi : chipeşi !

— Ei, fie şi după vorba ta : chipeşi... dar cîte copeici stoarse de la mujici îs aninate pe ei...

— Mai vorbeşte aşa, şi odată te pomeneşti aninat, cu grumazu-n ştreang...

— Ia priviţi, fraţilor : vin diecii călări !

— Da... diecii... Simanovski şi cu Taşlîkov.

— Nu-s puşi să stea la pricaz, ci să meargă în urma carîtei !

— Toţi au protazane [1] !

— Baltagele, nu-s acătării ! La protazane, uite, tăişurile îs lustruite lună !

Mulţimea dădu năvală în Kremlin. Vînturînd toiegele, boierii făceau loc pentru careta ţarului Teimuraz. Cei apropiaţi de curte îl văzură bine pe ţarul gruzin, atunci cînd coborî din ea. Ţarul Gruziei fu întîmpinat de marii stolnici Nikita Ivanovici Şeremetev şi Ivan Andreevici Veliaminov, însoţiţi de diacul Vasilii Nefedov.

Un boier impunător la înfăţişare, cu feregea strălucitoare, ieşi din sala palatului pe scara cea mare, şi făcu dinaintea ţarului gruzin o plecăciune adîncă. Diacul lămuri cu glas tunător :

— Măria ta, ţarule Teimuraz Davîdovici al Gruziei, te întîmpină boierul de sfat al marelui stăpînitor, Vasili Petrovici Şeremetev !

Cu toate că boierii puşi să ţină rînduiala loveau amarnic cu toiegele, unii dintre privitorii cei mai stăruitori intrau pe lîngă scara cea mare a Palatului Granovitaia, nu se clinteau tot uitîndu-se la boierii de oaste, în terlici [2] de catifea zmeurie, cu protazane ori cu securi, care vegheau pe Scara principală, în preajma sălii de la intrarea Palatului Granitovaia. Mulţimea lărmuia, numărîndu-i :

— Un', doi, trei ! Numără, de poţi !

[1] Armă de paradă, în formă de suliţă cu lama plată, încadrată de frunze şi cu ciucure de mătase.

[2] *Terlic*, un fel de caftan îngust, strîns în talie, cu mîneci scurte.

— Că mulţi-s !

— Şaizeci şi doi boieri de oaste.

— Nu-s toţi... uite, doisprezece, în mătase daurită şi cu fir de argint... şi încă zece, în albăstrie...

— Împrăştiaţi-vă, oameni ! Măria sa şi cu oaspele s-au aşezat la masă...

— N-avea grijă ! Au să mănînce pe pofta inimii...

În vreme ce se desfăşura ceremonia întîmpinării ţarului Teimuraz, Nikon aştepta în paraclis, în jilţul său patriarhal, înveşmîntat ca de zile mari în mantia împodobită cu tablele legii [1], cu şuvoaie. Panaghia bătută în adamante şi lanţul de aur străluceau pe pieptul patriarhului, sub barba lui de toată frumuseţea. În mîna dreaptă ţinea cîrja patriarhală, cu coarne. Vîrful cîrjei lovea mărunt şi nu fără mînie în treptele jilţului patriarhal. Şedea, cu gîtul întins, ascultînd larma mulţimii, care începea să se potolească. Ţarul Gruziei intrase în palat. Patriarhul ar fi vrut să vadă ceremonia întîmpinării dar cinul său nu-i îngăduia să stea la fereastră.

— E creştin... dar tot ia aminte la turc, ca şi grecul... tare-i îndoielnică credinţa stăpînitorilor care stau aproape de turc !

Nikon era un om cutezător, dar mîndria stearpă, trufia, îl pierdeau ; cea mai mică jignire, o vorbă de obidă rostită de careva, pe necugetate, făcea în ochii săi din prietenul de ieri un duşman.

Boierii îi cunoşteau această slăbiciune faţă de jigniri, şi-l aţîţau şoptindu-i la ureche vreo vorbă usturătoare, care ar fi fost rostită pasămite chiar de ţar, ceea ce-l făcea pe Nikon să zbucnească în ocări, căci nu se putea stăpîni ; boierii le aduceau la cunoştinţă ţarului, iar acesta se depărta din ce în ce mai mult de patriarh.

— S-a ridicat din gloate, dar e prieten apropiat al ţarului ! Neam prost ! Scrie despre el că-i deopotrivă cu ţarul, dar socoate în sine că e şi mai mare ca ţarul ! Stăpînitorii nu iscălesc, doar pun pecetea lor ; pe cînd el, neamul prost, scrie cu mîna sa tot titlul : „Prea măritul stîpînitor, înalt prea sfinţitul patriarh Nikon a toată Rusia..."

[1] Fîşii de stofă de preţ, cusute pe mantia de episcop sau de patriarh ; se prelungeau jos cu trei „şuvoaie" (dungi).

Acum, după ce ţarul gruzin îşi făcuse intrarea cu alai, Nikon îşi zicea, că de mult trebuia să fie poftit spre a binecuvînta ospăţul ţarului, după datina de totdeauna ; or, trimisul ţarului nu se ivea. Atunci patriarhul nemaiavînd răbdare strigă :

— Boierule !

Din încăperile alăturate se ivi cel chemat, un om cu ochii şireţi şi cu înfăţişarea nepăsătoare, boierul patriarhal Boris Neledinski.

— Boierule Boris, du-te la ţar şi întreabă-l din partea mea. „Ce înseamnă asta ?“ El, ţarul, are să priceapă rostul întrebării mele !

Boierul făcu o plecăciune apoi ieşi în tăcere.

Nikon, din ce în ce mai aprins de mînie, bătea şi mai tare cu cîrja în treptele jilţului său.

La cîţiva paşi de el, între cele două ferestre, ornicul ce se afla într-un policandru, în chip de glob, cu cifre care, în mişcarea lui de rotaţie, treceau prin dreptul acului fix, arătau că a şi trecut un ceas, de cînd plecase boierul. În sfîrşit Neledinski se întoarse. Frecîndu-şi fruntea, făcu o plecăciune :

— Mai bine nu mă duceam : Doar mi-a fost dat să aud o jignire adusă numelui înaltpreasfinţiei tale !

— Ce jignire ? Cine şi ce a zis ?

— Înaltpreasfinţite patriarh, Bogdanko Hitrovo nu m-a lăsat să intru, şi m-a lovit cu toiagul peste frunte, ca pe un ţăran de rînd ; iar cînd i-am spus : „Vin de la înaltpreasfinţitul patriarh !“ mi-a răspuns : „Nu te mai fuduli cu patriarhul tău !“ şi iar m-a lovit, numai că de data asta nu peste frunte...

Nikon coborî din jilţul său patriarhal, se aşeză la masă, şi scrise o scurtă jalbă către ţar, rugîndu-l să cerceteze şi să-l pedepsească pe cutezătorul boier.

— Du asta, au să te lase să treci !

Boierul ieşi ; Nikon se aşeză la loc, privind fără gînduri globul cu cifre, luminat dinăuntru, ce se rotea prin faţa acului ornicului. Nu mai trebui să aştepte întoarcerea boierului patriarhal : se pomeni cu Romodanovski boierul ţarului. Acesta intră fără să-şi scoată tichia argintie care-i acoperea numai creştetul capului ; semăna cu un peşte mare, ce mergea pe coada lui roşie ; boierul purta o feregea de vară, de şahmarand argintiu, fără mîneci, mai îngustă în partea de jos, din pricina pînte-

cului de om bine hrănit, ce-i ieşea înainte ; mînecile hainei de sub feregea, de catifea purpurie, erau cusute cu mărgăritare, iar sub poalele feregelei i se vedeau picioarele scurte, groase, în cizmele de safian roşu, cu vîrfurile întoarse în sus. Boierul se închină cu evlavie la icoane. Nikon îl privea neprietenos şi gîndea : „De la acest nătărău, nu-i greu să te alegi cu un necaz !"

Romodanovski făcu dinaintea patriarhului o plecăciune adîncă, pînă la pămînt, şi se apropie să-i sărute mîna. Duhnea a băutură. Vorbi domol, cu blîndeţe :

— Măria Sa trimite înaltpreasfinţiei sale patriarhului Kyr Nikon milostiva lui urare, de a sta multă vreme în jilţul patriarhal, de a apăra de haini sfintele lăcaşuri, chinovii şi parohii bisericeşti...

— După măsura puterilor mele, le apăr, şi nu de ieri-alaltăieri, o ştie măria sa !

— Şi... încă ceva : măria sa se plînge foarte şi se mîniază, din pricina înaltpreasfinţiei tale, fiindcă îţi zici „marele stăpînitor", ca şi măria sa...

— Robule ! Însuşi marele stăpînitor, din voia sa, mi-a poruncit să-mi zic într-acest chip...

— Înaltpreasfinte, sînt rob... dar sînt robul ţarului ; iar măria sa ţarul mi-a poruncit, cu gura lui, să-ţi aduc la cunoştinţă : să nu-ţi mai zici niciodată „mare stăpînitor", iar acum, încă o dată, nu-ţi sînt rob, ci sînt boier înainte-ţi.

— Afurisit să fii, tu şi cu tot neamul tău !

— Nu-i frumos, nu-i bine, înaltpreasfinte, nu se cade, înaltpreasfinţia ta... pentru ce arunci afurisenia pe capul meu ? Am îndeplinit porunca marelui stăpînitor, şi ţi-am spus doar adevărul...

— Ai spus tot ce-aveai de spus ! Piei din ochii mei ! Ai înfăţişare de vulpe, ochii şi năravul de lup...

— Dezleagă-mă de afurisenie, şi eu, robul smerit al înaltpreasfinţiei tale, am să plec. Blagosloveşte-mă, vlădică...

— Te dezleg ! Nu te-am afurisit în Biserică, dar piei din ochii mei !

— Degeaba te mîniezi, înaltpreasfinte Patriarh. Eşti mînios, fiindcă n-ai fost poftit la ospăţul măriei sale ? Află atunci, că nici unul dintre părinţii duhovniceşti n-a fost poftit la ospăţul de astăzi dat de marele stăpînitor...

— Ospățul făr-de binecuvîntarea arhierească e închinat necuratului !

— Marele stăpînitor Alexei Mihailovici e un țar dreptcredincios, și Teimuraz Davîdovici, țarul Gruziei, a moștenit credința greco-bizantină de la moșii și strămoșii săi, din vechime, așa că necuratul n-are ce să caute acolo...

— Dar gruzii și cu armenii nu se închinau ei oare pînă nu demult la Astarta [1] ? Și știi tu oare, robul țarului, că Astarta e mama întunericului și a nelegiuirii păgînești ?

— N-o știu și nici nu vreau s-o știu ; iar înaltpreasfinția ta să știi că supărarea marelui stăpînitor față de înaltpreasfinția ta iată pe ce temei stăruie : „de azi înainte să nu-ți mai zici marele stăpînitor !" Prin mila măriei sale țarului stăpînitor, ți s-a îngăduit să-ți zici așa, în cinul de părinte duhovnicesc, al sfinției tale, dar să adaugi cuvîntul „smeritul..." iară sfinția ta, lepădîndu-te de „smerenie", te-ai lăsat ispitit de trufia stăpînirii lumești...

— Du-te, nu mai săvîrși păcate scîrbavnice, cu limba ta !

— Plec, înaltpreasfinte vlădică ; blagoslovește-mă !

— Du-te, du-te ! Mi-e scîrbă să te văd în ochi ! În loc de sfîntul mir, mirui-te-ar necuratul cu smoală !

Boierul plecă, rînjind pe sub mustață.

— Cîinii ! Dulăii fioroși ! Iată cît de necuviincioși sînt cu mine ! Țarul ! Țarul, el e capul răutăților. Țarul ? Dar eu sînt patriarh ! Ei, ce-ar fi să-l zădărîm și noi olecuță pe țar ?

Tăcu o clipă ; pe urmă, strigă :

— Ivane !

Ivan Șușerin, pleșuvul chiliernic al patriarhiei, se ivi din chilii.

Patriarhul era mînios. Coborî iar de pe jilț și începu să umble de colo-colo cu pași mari prin sală. Lanțul panaghiei clinchetea pe pieptul său. Străbătînd încăperea, dădea cu piciorul la tot ce nimerea în cale : scaune, jilțuri, lavițe. Întrebă, fără să-l privească pe Ivan :

— Ei, ai scos izvodul ?

Făcînd cuvenita plecăciune chiliernicul răspunse :

— Zaborovski, diacul, a zis : „Nu se poate da ! Abia acu a fost scris... să i se dea cele scrise după ce vor fi trecute în

[1] Zeița iubirii și a fecundității, la babilonieni și asirieni.

catastif..." şi a plecat ; dar Petruha Kriuk, fostul nostru pisar, mi le-a dat şi fără voia lui. A spus : „Ceteşte, şi dă-mi-le înapoi cît mai curînd".

— Ei, ceteşte, odată ce ţi le-a dat !

Patriarhul se aşeză în jilţ părînd mai liniştit. Cu amîndouă mîinile pe coarnele cîrjii, cu barba scoasă înainte şi cu capul uşor aplecat, privea fără să clipească spre chiliernicul care citea :

— „...şi cînd a fost ţarul Teimuraz Davîdovici la măria sa, la masă, şedea el, marele stăpînitor Alexei Mihailovici în jilţul său de stăpînitor, iar ţarul gruzin şedea în stînga măriei sale, în dreptul celei dintîi ferestre socotită dinspre Bunăvestire[1] şi i s-a pus dinainte o masă de marmură. Şi în dreptul aceleiaşi ferestre, în spatele ţarului gruzin, pe catifeaua aurie, erau patru ornice de argint, luate de la Casa Visteriei..."

— Îi uimesc pe nătărăi cu atîtea bogăţii, iar după aceea, le închid înapoi, în cămară...

Rostind aceste cuvinte, Nikon îşi ridică uşor capul deasupra cîrjii.

Arhidiaconul Ivan Şuşerin citea înainte :

— „Lîngă aceeaşi fereastră, se afla un candelabru de argint, pe perete, iar în partea cealaltă, tot în dreptul celei dintîi ferestre dinspre Ivan cel Mare, un chiup mare de argint, şi un ciubăr..."

Nikon vorbi iar :

— De s-ar aduna la un loc toate lacrimile celor obijduiţi, oropsiţi din pricina acestui argint, n-ar încăpea în ciubăr, şi în chiupul de lîngă el...

Cititorul se opri, lăsîndu-l pe patriarh să-şi verse focul, apoi urmă :

— „...Pe de lături, talgere adînci, luate de la Casa Visteriei. În dreptul celei de a doua ferestre dinspre Ivan cel Mare, în dreapta jilţului măriei sale, era o tipsie mare de argint, pe catifea aurie, şi un butoiaş de argint daurit, de o vadră..."

— Umplut cu vin de Renie.

Aruncînd spre patriarh o privire scurtă cititorul urmă :

[1] Aici (şi în cele ce urmează) sînt desemnate diferite locuri din marea sală a palatului Granovitaia, unele biserici din jurul lui fiind enumerate drept puncte de orientare.

— „...Iar în dreptul aceleiaşi ferestre, în partea dreaptă, pe perete un candelabru, de argint. În dreptul celei dintîi ferestre dinspre catedrala cea mare, un chiup de argint, şi un ciubăr, luate de la Visterie..."

— Ei, ceteşte, cine au fost oaspeţii...

— „...şi au fost de faţă, la ospăţul marelui stăpînitor, şi şedeau de-a dreapta jilţului măriei sale, între ferestre, în faţa mesei boierilor, iar ţarevicii, la masa lor, pusă osebit...

— Nişte pezevenghi care, de atîtea vrajbe, nu mai au loc la ei în ţară ! Hm, dau ghes la cuhniile altora, să-şi umfle pîntecele...

— „Hm, tare-i supărat patriarhul !" gîndi Şuşerin şi urmă cu fereală :

— „...ţarevicii : Vasili al Kasimovului, şi cel al Sibirului, cneazul Piotr, şi cneazul Alexei ; iar ţareviciul gruzin Nikolai n-a fost de faţă la masă, din pricina bolii..."

— S-a îmbătat şi s-a îndopat peste măsură, înainte de vreme. Zi-i înainte !

— „...iar la masa cea mare, a măriei sale, stat-au boierii : cneazul Alexei Nikitici Trubeţkoi, Vasili Petrovici Şeremetev, cneazul Ivan Andreevici Hilkov, boierul sfetnic Vasilii Semionovici Volînskoi ; iar împreună cu ei, diacul de sfat Semion Zaborovski, dvoreni din Moscova şi cei de oaste şi de ţară. Şi căpeteniile streliţilor. Şi, tot la marele stăpînitor, ospătatus-au popii făr-de parohii, care şedeau la masa din dreptul bisericii Înveşmîntării, mai jos de podină..."

— Ţarul n-are nevoie de patriarh, de episcopi... ospătează nişte popi calici, cu ei vrea să ţină biserica întru slavă !

Nikon se ridică în picioare şi, fără să pogoare de pe treptele jilţului patriarhal, zvîrli cîrja ; aceasta căzu zgomotos pe pardoseală, frîngîndu-şi un corn. În sfîrşit, patriarhul pogorî şi întorcîndu-se spre Şuşerin care stătea nemişcat, cu catastiful în mînă, îi spuse :

— Zugrăvirea celui din urmă ospăţ, Ivane, s-o păstrezi drept amintire !

— Dar de ce să fie cel din urmă, înaltpreasfinte stăpîne ?

— Văd cu ochii sufletului că de azi înainte n-o să mai stau la masa ţarului ! Amară-i pita udată cu lacrimile celor flămînzi...

Şuşerin făcu o plecăciune şi răspunse :

— Totul o să fie iar în deplină rînduială ! Măria sa o să se înapoieze la înaltpreasfinţitul lui prieten... n-are alţii... mai vrednici...

Nikon oftă adînc, rămase pe gînduri, apoi răspunse :

— Nişte potăi, Ivane, au săpat sub temelia porţii... s-au strecurat în ograda bisericii, murdăresc scările... tare urît e ! Potăile acestea-s boierii ! Adu-mi altă cîrjă... bat clopotele... o să mă rog lui Dumnezeu... să mergem la slujbă...

Clopotele băteau vestind vecernia din ajunul unei sărbători.

Ţarul n-a fost de sărbătoarea Înveşmîntării la Kazanski, unde venea în fiecare an, dis-de-dimineaţă ; n-a fost nici la soborul Uspenski. Nikon îşi dădea seama că vrăjmaşii se întăriseră pînă într-atîta spre paguba lui, încît îl despărţiseră de ţar, poate, chiar pentru totdeauna.

„Am să plec ! N-are decît să-şi găsească alt prieten..."

După ce săvîrşi liturghia rosti o predică, apoi se împărtăşi, gătindu-se în vederea unei hotărîri mari : îşi dezbrăcă odăjdiile de patriarh, şi-şi puse rasa de monah.

— Precum nu se-ntoarce cîinele la locul în care a vărsat, afurisit să fiu, dacă am să mă întorc îndărăt !

Nikon ieşi din biserică. Mulţimea de credincioşi, îndeosebi femeile, începură să lărmuiască, să se tînguie :

— Înaltpreasfinţia sa ne părăseşte !

— Nu-l lăsaţi dragii mei !

— Ei, face pe smeritul numai aşa, de ochii lumii...

Ajuns în pridvor, Nikon în mantie neagră, cu camilafca la fel, fu întîmpinat de boierii trimişi de măria sa, ţarul. Or, el, în loc de vrăjmaşii aceia, se aştepta să sosească însuşi ţarul, care să-l roage să rămînă. Acest lucru nu se întîmplă. Zărindu-l pe Semion Streşnev, patriarhul îşi îndesă camilafca în cap, îşi încleştă buzele, şi ochii i se mohorîră. Streşnev îi şopti lui Trubeţkoi :

— Cneazule Alexei, grăieşte tu...

Trubeţkoi îşi scoase gugiumanul, făcu o mătanie înaintea icoanei de deasupra uşii bisericii, apoi, întorcîndu-se spre Nikon rosti cu asprime :

— Măria sa ţarul a poruncit să nu părăseşti patriarhia! De ce înteţeşti frămîntările din sînul bisericii care, şi aşa sînt în creştere? Nu te semeţi, ci smereşte-te! Ţi-ai lepădat odăjdiile de arhiereu, ai părăsit toiagul apostolului Petru... Ajungînd asemenea monahului de rînd, nu-mi mai poţi da binecuvîntarea, de aceea nu ţi-o mai cer. Harul sfinţiei tale e puterea sfinţiei tale! Puterea stă în legea sfinţiei tale! De ce ţi-ai călcat legea? Nu-ţi părăsi păstoriţii... nu văduvi biserica...

Credincioşii din jur strigau într-una:

— Nu ne părăsi!

— Nu ne lăsa!

După ce strigătele se mai potoliră, Nikon îi răspunse lui Trubeţkoi. Stătea drept, cu chipul împietrit de asprime.

— În zadar grăieşti! Îndeplineşte porunca celui ce te-a trimis în alt loc... şi nu mai rosti poveţi fără rost, în privinţa legilor... află cine a călcat aceste legi, şi cu mîna căror vrăjmaşi mă izgoneşte!

— Nu pleca; teme-te de mînia măriei sale!

— Acum, şi pururea, şi-n vecii vecilor, stăpînul meu este Domnul Dumnezeu! Şi nu-s alţi stăpîni ca să-mi poruncească...

Nikon aruncă mantia şi camilafca în mîinile diaconilor de lîngă el părăsind catedrala, în rasă de călugăr, cu scufie neagră. Boierii se întoarseră la ţar iar Nikon străbătu Kremlinul, şi trecu pe uliţa Nikolskaia în Cetatea Kitai. Păşind pe lîngă dughenele iconarilor, se aşeză de vreo două ori să se odihnească pe scările din faţa uşilor. O mulţime de oameni venea de la sobor, pe urmele lui. Se auzeau strigăte:

— Ce durere pentru biserică!

— De ce ai plecat, înaltpreasfinte?

Odihnindu-se, Nikon răspundea mulţimii:

— M-a năpădit rapănul, din pricina trîndăviei... prea puţin am propovăduit adevărul... aţi ajuns şi voi răpănoşi, v-aţi molipsit de la mine! Iată, acum îmi spuneţi cu făţărnicie că vă pare rău de plecarea mea... dar nu eraţi tot voi cei care, nu de mult, mă ameninţaţi să mă ucideţi cu pietre, pentru erezie? Oare nu voi mă făceaţi iconoclast?...

— N-am fost noi aceia înaltpreasfinţite stăpîne!

— Erau unii făr-de minte dintre noi!

— Şi acum... adevăr zic vouă! Multe, tot mai multe urgii se vor abate asupra acestui pămînt... bîntuit de războaie fără

de sfîrşit. Deunăzi priveaţi, vă bucuraţi... dar de ce? Fiindcă sosise ţarul gruzin! Voi nu ştiţi de ce a venit la noi, dar am să vă spun eu: „Ca să strîngă oaste, ţarul gruzin, şi s-o trimită să se războiască cu şvezii... veni-vor călăreţii dintr-o ţară caldă şi se vor război pentru una friguroasă, dar oasele tuturor vor rămîne în ea! N-au să poată lupta pe cîmpiile pline de bălţi, de muşchi, de friguri, bîntuite de vînturi vrăjmaşe!"

— Asta-i adevărat!

— Patriarhul nu spune minciuni!

— Sînteţi flămînzi! De ce? Fiindcă vă apasă dăjdiile, fiindcă e nevoie de bani, pentru război! Trebuie să se bată bani. Din ce? Argint nu-i! Ia chibzuiţi şi voi, care-i dezlegarea?

— Ştim noi care e!

— Pielea noastră-i plină de răni, din pricina asta!

— Unii au rămas fără mîini, fără picioare!

— Ruble se bat şi din aramă!

— Din aramă... da, fiii mei! o să aflaţi voi, cîndva, mai multe, o să ştiţi voi atunci ce-i cu arama aceea!

Un neguţător, cu înfăţişare de om aşezat, se apropie, ascultă, şi se depărtă repede, clătinînd din cap. Mulţi oameni îi auziră vorbele:

— N-o să-l lase boierii pe patriarh, să umble pe uliţe, pe jos, prin mulţime... Ce spune el miroase a răzvrătire, a vînzare... pricepeţi şi voi, ce vreau să spun.

În ograda mînăstirii Voskresenski monahii îl întîmpinară cu plecăciuni pe patriarhul în veşminte cernite. Unii se plecau osebit de smeriţi; alţii rînjeau veninoşi, ascunzîndu-şi rînjetul cu mîneca şi şoşotind între ei:

— S-a isprăvit cu el... n-o să ne mai asuprească!

— Nu! Hm! Ce semeţie! El însuşi a părăsit totul!

— Da... Domnul i-a hărăzit cam prea multă semeţie...

— Vai, ce va fi cînd o să-şi vină în fire!

— Nu vă bucuraţi! O să vedeţi, cum au să-l aducă înapoi!

— Să nu dea Dumnezeu!

— Iar o să înceapă să ne pună în cap popii văduvi!

— Şi să ne zică beţivi făr-de carte!

Îl petrecură cu plecăciuni în chiliile lui încăpătoare, cu toate că era vara, hotărîră să facă foc în sobe, să nu se simtă pe undeva vreun iz de igrasie...

Nikon își făcu rugăciunea, se odihni puțin apoi se sculă și începu să pășească de colo colo prin chilii. În vremea asta se întunecase. Înainte de a se culca, se așeză la masă, și scrise o epistolă către țar :

„Iată, îți văd mînia întețită împotrivă-mi pe nedrept ; și, din pricina asta te lipsești și de evlavioasele adunări din sfintele biserici ; iar eu sînt trecător pe acest pămînt, și acum, lăsînd loc slobod mîniei tale, părăsesc această cetate... iar măria ta vei avea de dat răspuns pentru toate, dinaintea Domnului Dumnezeu.

NIKON"

Ivan Beghicev sărăcea tot mai mult. Zvonurile care veneau din Moscova nu erau îmbucurătoare de loc. Nikon lepădase cîrja patriarhală ; or tocmai în el își pusese cea mai mare nădejde dvoreanul scăpătat din Kolomna : Nikon îl cunoștea bine pe Beghicev ; era de ajuns să se ducă la el, ca să nu-l uite, să-l căpătuiască, să-l facă scutelnic alb, prin puterea sa de patriarh, mai presus de a țarului ; și atunci totul ar fi mers bine. „A plecat ?! — se întreba Ivan Beghicev, și nu-i venea să creadă ; — ba nu, mint prăpădiții ăștia ! Pentru mulți, Nikon, era, ca sarea-n ochi ; și iată că acum scorniseră vestea plecării patriarhului." Și, pe deasupra omul în care își pusese Beghicev atîtea nădejdi — Ivan Kamenev — îl amăgise, fugise pe ascuns, împreună cu prietenul lui ; iar în beciul izbei în care sălășluiseră amîndoi lăsaseră doi oșteni uciși... Era de ajuns să coboare în beci careva, atras de duhoarea morții, și îndată, dîndu-și seama ce se întîmplase, să-l pîrască voievodului, și atunci el, Beghicev, avea să răspundă înaintea acestuia, la casa de cercetări. Așa că bătrînul dvorean s-a văzut nevoit să se ostenească chiar el, să ascundă urmele nelegiuirii, cu toate că neam de neamul său n-a pus mîna nici pe sapă, nici pe lopată. Noaptea, la lumina unei lumînări, Beghicev a săpat o groapă adîncă în beci, clocotind de mînie : „Ce ticăloșie. O asemenea ocară nu se iartă... întrucît îi călcaseră în picioare încrederea, știa și el, Ivan Beghicev, cum să plătească o faptă rea cu una și mai rea !" Dar jignirile se țineau lanț : îndată ce

voievodul de căpetenie, Semion Streşnev se întoarse din războiul cu leşii, Beghicev îi trimise fără multă zăbavă printr-un flăcău sprinten, epistola scrisă la iuţeală de Ivan Kamenev — „Căpitanul negru“ cel care-l jignise iar pe ea adăugase, cu mîna sa : „Rog pe boierul Semion Lukianîci să-mi înapoieze această epistolă, după ce o va fi cetit, prin aducătorul ei, Lucica, rob aflat în slujba mea“.

Lucica-slujitorul se întoarse dar fără epistolă zicînd :

— Cneazul Semion s-a uitat la ea şi a întrebat : „De la cine este epistola ?“ I-am răspuns : „De la stăpînul meu, Ivan Beghicev din Kolomna ! “ Atunci boierul m-a dat afară după ce a rupt epistola şi a zvîrlit-o pe treptele scării : „Du-te, flăcăule, cîtă vreme îţi vorbesc blajin ! Şi stăpînului tău să-i spui aşa : boierul nu s-a ostenit cu cetirea născocirilor lui neroade şi, de azi înainte, să nu-şi mai bată capul să scrie — că nici buchiile n-o să le aştearnă mai bine, nici avuţii n-o să mai agonisească... e vremea să aibe mai multă glagorie... doar nu mai e tînăr !“

Auzind asemenea jigniri, Ivan Beghicev se aprinse de mînie şi, lucru rar la el, îl sudui în gînd de mamă pe boier.

Se gîndea, cu părere de rău întîi : cneazul Semion nu aflase mustrările lui ; al doilea : acesta era cît pe ce să zică de el că-i nătîng ; al treilea : nu i-a trimis înapoi epistola scrisă cu atîta meşteşug izograficesc ! Bătrînul dvorean hotărîse să înveţe să scrie şi el aşa. „O-of, se cuvine să-i plătesc nelegiuitului cu vîrf şi îndesat, pentru isprava lui ! M-am cam obişnuit să stau acasă, dar nevoia mă îndeamnă să pornesc la drum !“ Beghicev îşi puse straiul de vară, din ţesătură albastră de lînă groasă cam spălăcită pe umeri, luă din cămară cuşma înaltă, ţuguiată, apoi stătu îndelung pe gînduri, învîrtind-o în mîini : „Căciula asta are un cot şi jumătate... o fi de iarnă, dar e uşoară... vîrful de jder e cam năpîrlit, dar nu-i nimic ! Şi mărgăritarele-s la locul lor, de-a lungul tivului, oricine îşi dă seamă că-s dvorean !“

În preajma amiezii, se urcă în docăraşul său la care porunci să fie înhămat un bidiviu sprinten. Sosiră devreme la Moscova, pe răcoare. Beghicev îi porunci vizitiului să oprească dincolo de Valul de Pămînt, cît mai departe de casa de ocrotire a milogilor, lîngă birt ; adăugă către slugă :

— Dă-i calului să mănînce şi întoarce-te acasă... să nu mă aşteptaţi pe curînd. Rămîn o vreme la Moscova !

„Dacă a plecat Nikon, îşi zicea în sine, apoi, a făcut-o de capul lui, doar nu l-o izgonit nimeni. Aşa că cinul şi puterea sa de patriarh nu i-au fost luate — deci, fără zăbavă, să-l prind înainte de plecare, să-l rog numaidecît să mă facă scutelnic"...

La han, bătrînul dvorean dădu de duşcă o stacană măricică de votcă, şi mîncă o ciorbă de petroşei proaspeţi : era vineri, zi de post.

Iar după aceea păşind pe uliţele puturoase şi înecate în colb, ale Moscovei, se mustra în sine : „De ce, bătrîn făr-de minte, ai lăsat vizitiul să plece îndărăt ?"

Cerul parcă clocotea într-o volbură plumburie. O adiere dogoritoare venea dinspre bisericile ce se vedeau la tot pasul, de pe ulicioarele mărginite de zaplazuri încinse de soare. Picioarele dvoreanului păşeau fără vlagă. Beghicev îşi scoase căciula şi o vîrî subsuoară ; începea să fie grea : „Dreptu-i, n-am de ce să mă grăbesc, ajung curînd la tîrgul din Spasski... acolo-s totdeauna popi, de la ei, pisarii duhovniceşti, o să aflu tot ce trebuie : cine să ştie mai multe despre patriarh, decît ei ? Pe drumul de la han la patriarhie, pe urmă, cutreierînd prin crîşme, poate-oi da cumva de Ivan Kamenev, ori de ortacul lui."

La o răscruce, pe un zaplaz, zări o hîrtie gălbuie, pe care se putea citi o oprelişte scrisă în numele ţarului, cu slove mari :

„Neguţătorii şi alţi oameni ce se îndeletnicesc cu neguţătoria să nu cumpere hamei din Litva. E spurcat hameiul din Litva ! O babă vrăjitoare face farmece scîrbavnice hameiului scos în vînzare, şi are să se încuibe o molimă grea din pricina acestui hamei."

După ce citi hîrtia, ruptă în mai multe locuri şi murdară, Beghicev se gîndi : „A contenit molima neagră, nu mai seceră oamenii, dar tot le e frică să rupă hîrtia ! Las să-i sperie."

Îşi aminti din nou cu părere de rău de docar : era o arşiţă înăbuşitoare, îl chinuia setea, şi mai avea ceva de mers pînă la podul de peste Moscova. Nici pînă la cvăsăriile de lîngă zahana, pe malul gîrlei, nu era aproape. Se tocmi cu un cărăuş, să-l ducă pînă la pod pentru o copeică.

Ajunse acolo, plin de colb, simţind că-i vîjîie urechile. Se dădu jos, plăti şi se îndreptă spre pod, uitînd de cvas. Cărăuşul îi strigă din urmă :

— Hei, nu vrei să te duc mai departe ?

Cu mişcarea sa obişnuită, întinzînd gîtul, ca un cal, Beghicev se întoarse pe jumătate şi strigă cu ciudă, din mers :

— M-ai plimbat fără rost şi tot ai trăncănit, nătărăule ! Era mai aproape dacă o luai pe lîngă Cîmpia Ţarinei... acolo şi răsufli mai în voie.

— Ba tu eşti nătărău ! Acolo ne-ar fi despuiat tîlharii pînă la piele ! Bătrînul dvorean trecu podul, luînd-o spre poarta Moscvoreciei. Încă de departe îşi astupă nasul din pricina duhorii : pe malul rîului se înşiruiau putinile vînzătorilor de peşte viu şi laviţele puse sub umbrare, pentru neguţători. Mai încolo, în dreapta şi ceva mai în sus pe malul apei era Vama Oborului unde se plătea vamă pentru păsările şi vitele aduse spre vînzare.

Beghicev era cît pe ce să fie dat grămadă de vaci ; oile îl înconjuraseră din toate părţile, îmbulzindu-se să bea apă. Behăituri, mugete, sudalme ale ciobanilor în zăbune de pînză groasă, murdărite de baligă. Ciobanii vîrstnici se căzneau să bage vitele în ţarc, iar ciobănaşii, cu poalele straielor zdrenţăroase, vîrîte în brîu, alergau după oi, lovind în apă cu ciomegile de salcie. Alţii se luptau cu gîştele, mînîndu-le tot în ţarc. Gîştele gîgîiau, raţele măcăiau, cocoşii săreau pe bîrnele zaplazului, trîmbiţînd de zor.

— Ptiu, ce hărmălaie ! Fir-ar să fie !

În întîmpinarea lui, dinspre poarta Moscvoreciei, se apropiau agale nişte oameni, păşind larg. Beghicev străbătu şi el piaţa acoperită de baligă, alunecînd cînd ici cînd colo. Îşi privi cizmele murdare, din piele de ţap, gălbuie, moale şi gîndi : „În baliga asta se strică repede pingelele... O-of ! trebuie să tocmesc alt cărăuş, să mă ducă pînă în Piaţa Roşie“. Intră pe poartă, urcînd povîrnişul, spre biserica Acoperămîntul Născătoarei de Dumnezeu (Vasilii Blajinul). În preajma bisericii înconjurate de stîlpi de piatră ce o apărau de înghesuiala mulţimii, tot mergînd la deal, dvoreanul se mustră, pentru că uitase să ia cu el o basma, ca să se lege peste urechi cu ea, să nu mai audă larma asurzitoare care stăruia acolo, mai amarnică chiar decît la oborul de vite. Larma venea de la o dugheană cu acope-

rış de şindrilă. Acolo tîrgoveţele vindeau cutii de scoarţă cu suliman şi boieli.

— La ce naiba te mai boieşti ? Ce faci, zănatico ? Uită-te la tine, ai funingine pe obraz !

— Dar tu, zmeoaico cu o sută de capete ? Auzi, am funingine ! Tu, ce neguţătorie faci ?

— Eu nu-s ca altele ! Dau numai cu sulimane, cu boieli curate, dar ţie ţi-au dat cu cărămidă pe buze, pe obraji, peste funingine ! Uită-te şi tu, na oglinda ! Ce, nu mă crezi ? Priveşte-te !

— Hei ! Care vrei cenuşă cernută ?... — strigau tarabagiii, înşiraţi lîngă dughene, lovind în coşurile lor ; din coşuri se ridicau nouraşi care pluteau în văzduh înroşind ochii trecătorilor.

— Creştini sînteţi voi ? De ce loviţi coşurile ? Pe oameni îi ustură ochii !

— Marfa noastră e uscată ! Nu vatămă cu nimic ! Voi faceţi mai rău : mînjiţi femeile pe mutre ; ia priviţi numai, cum le-aţi zugrăvit ! Păzeşte-ţi calul — s-ar putea să-şi ia lumea-n cap.

— Vai de voi, tîlharilor !

Beghicev se strecură mai departe. În Piaţa Roşie cutreierau streliţii fără baltage, cu reteveie în mîini, veghind asupra tarabagiilor şi la nevoie împrăştiind mulţimea :

— Hei lume, nu te mai înghesui !

— Păziţi-vă pungile !

— La tîrg îs atîţia hoţi, cîţi bani aveţi voi toţi !

Împrăştiind lumea, se strînseră roată în jurul unui vînzător cu un talger de colaci dulci.

— Neguţătorule, cunoşti ucazul măriei sale ?

— Ce necaz, leatule ?

— Eşti tare de urechi, nerodule ! Ucazul ţarului !

— Ei, şi ce-i cu el ?

— Uite ce e : „să nu se umble prin tîrg, cu colacii şi cu peşte alb în coşuri !"

— Dar în ce chip ?

— Iată : vi se porunceşte să vindeţi aşa ceva la Neglinîi, „pe tarabe acoperite".

— Acolo, dragi slujbaşi, e aproape podul Nikolski ; iar la Nikolski sînt plăcintari, şi asta-i păgubitor pentru noi !

Se apropie alt negustător, tot cu un talger, cu colacii acoperiți cu o pînză :

— Hai ! Ce asculți ? Și eu sînt pușcaș de cetate ; uite, mai vin încă doi vînzători cu coșuri — amîndoi-s streliți !

— Ei, dă-i naibii ! Hai la butoi, să bem cvas.

Beghicev se duse și el să bea cvas. Pășea lesne în urma streliților din fața cărora oamenii se dădeau în lături.

— Prăvăliile plătesc, spuneau streliții, și a cincea parte, și a zecea, iar hoinarii ăștia, le strică aliș-verișurile.

— Ce să le iei ăstora ? Ei fug de tarabe, fiindcă ele se plătesc.

— Ei, în cetatea Kitai sînt destule prăvălii !

— Cîte-s ?

— O sută șaptezeci și două !

— Sînt și prăvălii goale... cele pline-s puține la număr.

— Toate ca toate, dar pe mulți negustători i-a răpus molima neagră !

După ce bău cvas, Beghicev se duse la cancelaria pisarilor duhovnicești, în apropiere de Pocroave :

— Larma m-a asurzit cu totul — am și uitat de treburi !

Cerul cernea parcă o pulbere fumurie-albăstruie, duhoarea de pește, de carne, de aluat ars stăruind deasupra tîrgului, tăind răsuflarea. Oamenii gîfîiau, căscînd gura, ca peștii pe uscat. Dangăte de clopote, sudalme lungi, înflorite, juruințe, strigăte de urmărire.

— Puneți mîna pe hoț !

— Frați creștini ! N-am nici o vină... N-am fost eu, Dumnezeu mi-e martor...

— Las că-ți arăt eu ! N-ai nici o vină ? La canțelarie cu el !

Beghicev se dădu la o parte, făcîndu-și loc în mulțime. Hoțul fu tîrît la Pricazul trebilor lăuntrice. Dvoreanul se opri lîngă judecătorie. O liotă de popi în straie sărăcăcioase se îmbulzeau acolo, lărmuind, ținînd în mîini încuviințări pentru slujbe. Se apropiară de Beghicev, îmbiindu-l pe întrecute :

— O slujbă, gospodarule ?

— Vin eu : încă n-am mîncat și n-am băut nimic !

— Am postit și eu, ia-mă pe mine...

— Dar stau departe... sînt din Kolomna...

— Dar de ce să mergem cu telega ? Hai pe jos, numai să-mi dai ceva mîncărică și băuturică, în drum...

Beghicev chibzui: „Dacă le spun, că n-am nevoie de ei, n-o să ne înțelegem!" Folosi un șiretlic:

— O să iau pe careva mai pe urmă! Mai întîi, am o treabă...

— Ei, isprăvește treaba!

— O să iau pe careva; dar, pentru treaba aceea, am nevoie de un sfat...

— De la noi?

— De la sfințiile voastre.

— Sîntem gata! Ce sfat?

— Dar să fie lucru cinstit, că doar n-om fi tîlhari la drumul mare...

— De tîlhării se țin, uite, cei ce s-au încăierat lîngă pod.

— Aș vrea să știu, unde stă acum patriarhul. Am o treabă cu el...

— Nu-i mare lucru: s-a mutat în Cetatea Kitai, la Voskresenski!

— Ei, părințele, a fost, dar s-a isprăvit — a plecat în Kremlin la Troițkoe. Care o fi cel mai scurt drum pînă la metocul Troițkoe?

— Ptiu. Ce ageamiu! Hm!... Nu cunoaște drumul spre Troițkoe! Hm!

Beghicev își ridică barba căruntă, ascuțită, răsfirînd-o cu degetul:

— La Semion Streșnev știu, am fost. Ei, și mai încolo?

— Este aci, aproape de tot! Tot acolo-i și curtea lui Șeremetev, cu biserica sfinților Boris și Gleb.

— Sînt obosit, am mers mult pe jos... și e o bucată bună de drum pînă la poarta Troițkoe...

— Da de ce la Troițkoe? O iei, uite colea, pe la Nikolskie, dar nu pe ulița Nikolskaia, ci pe Jitnaia — ai să vezi la dreapta jitnițele țarului, iar la stînga, casele popilor... pe urmă, o iei pe o hudiță care dă din Jitnaia în Nikolskaia; ai să vezi o bisericuță: acolo e schitul Simonov, cu biserica Vovedeniei, iar în dreptul ei, Troițkoe.

Se amestecă în vorbă alt popă, unul mărunțel, cu buzele subțiri, țuguiate, pus pe șagă:

— Poate că, după ce pleci de la patriarh, o să ai nevoie și de măria sa țarul? Ei, de la Troițkoe pînă la poarta Kuretnîie e o aruncătură de băț.

— Am de gînd să mă duc şi la măria sa; sînt dvorean, am neamuri în slujbe. Beghicev mă cheamă. Numai că, trebuie să chibzuiesc bine, ca să ştiu cum să ajung acolo...

— Ce să mai chibzuieşti?

— Să mă gîndesc... cum, în ce chip...

— Păi, trage-i streliţului de strajă de la Kuretnîie, una peste bot, şi o să vezi cum te trimite cu un picior în şezut, drept în curtea ţarului!

Şi, fără să mai aştepte răspunsul, vorbitorul se întoarse spre mulţimea de popi:

— Să mergem, sfinţiile voastre, să curmăm sluţenia asta ruşinoasă! — şi el îşi vîntură mîna aprig arătînd către Spasski.

Sus, aproape de podul Spasski, la marginea unei rîpe, doi popi se tîrau pe jos, ca doi ţapi negri, unul în anteriu negru, celălalt cu o rasă lungă călugărească. Stăteau în genunchi — unul cu mîna înfiptă în barba potrivnicului, iar acesta, cu mîinile în părul celuilalt. Crucile de la piept, cu lănţişoare de aramă, se tîrau pe nisip, sclipitoare urmînd mişcările genunchilor celor doi bătăuşi. Cei veniţi dinspre cancelarie, le strigau:

— Potoliţi-vă, beţivi scîrboşi!

— Din pricina isprăvilor voastre ruşinoase, nici noi nu sîntem chemaţi la slujbe!

— Staţi că vă trag eu cîte un picior în şezut!

După ce se aleseră cu cîte un picior în şezut, cei doi bătăuşi se ridicară în picioare — asudaţi, cu părul lipit de feţele pline de zgîrieturi sîngerînde.

— Încinsu-s-au slăvile dogorăsc ca focul, dar ăştia, parcă au băut cvas la gheaţă!

— Şi acu, o să vă apucaţi să slujiţi liturghia, fără să vă împăcaţi, fără să vă cereţi iertare, ai?

— Las că-l iert eu! se oţărî popa cu rasă călugărească, netezindu-şi barba.

Cel ce purta rantie scuipă într-o parte.

— O să-ţi smulg eu barba, precum i-a făcut-o Godunov lui Bogdan Belski[1], ca să nu-şi mai zică ţar — nici tu, fără barbă, n-ai să mai fii popă!

[1] Primind de la Boris Godunov porunca să clădească tîrgul Ţarev-Borisov, *Bogdan Iakovlevici Belski* a început să se intituleze „ţar al Borisovului“; după unele izvoare, drept pedeapsă, i s-ar fi smuls barba.

— Ei, pocăiţi-vă, cereţi-vă iertare ! strigau popii ; careva arătîndu-i-l lui Beghicev pe un popă cu rantie, îi strigă :

— Gospodarule, dvorene ! uite, ăsta-i popa care-ţi trebuie matale ! O să te lămurească el în privinţa lui Nikon ; ieri au colindat amîndoi, după pomană !

— Dar ce treburi ai la Nikon ?

— Ne cunoaştem... m-a chemat la el... minţi Beghicev.

— Nikon, face amu, ca Iezekiil-proorocul : strigă, învinovăţeşte ! A dat fuga de la Troiţkoe, la Simonovo — cică ar fi auzit, că măria sa vrea să-l pomenească pe Semion ţareviciul ; dar uite că boierii l-au îndemnat pe ţar să nu fie lăsat într-acolo Nikon. Şi-a lepădat mitra, şi-a pus camilafca, a ajuns asemenea păcătoşilor de noi !

— A plecat, dar cinul său de patriarh nu l-a pierdut, nu ?

— Nu, gospodarule. Cine a lepădat veşmîntul sfinţeniei, nu se mai aseamănă cu un monah, ci cu un popă caterisit ! Ei, acum, nu mai are mîna aşa de lungă !

— Cum adică ?

— Boierii poruncit-au ca Nikon să fie păzit cu străşnicie ; şi dacă intră careva pe poartă la Nikon, se alege cu ghionturi, în loc de milă şi pomană !

— Te-ai ales şi tu ? îl iscodiră popii.

— Eu, nu ; mai întîi, am cercetat, ce şi cum, iar apoi, am ajuns la el cu bine prin hudiţa din dos.

— Uite, părinte, ce-am auzit eu : la Simonovo mînia Domnului a făcut să se aprindă umblătorile : au ieşit oamenii cu icoane şi cu cruci să stingă focul dar şi ei, şi cele sfinte, au fost împroşcaţi cu scîrnă, că dăduse în clocot scîrna...

— La foc, să nu vii cu crucea, ci cu cangea şi cu găleata !

— Păi, de asta am auzit cu toţii ! Ei, mai rău o păţeau, dacă ar fi căzut trăsnetul peste chilii ; crucile se spală, iar pîntecul poţi să ţi-l deşerţi şi sub zaplaz.

Beghicev făcu o plecăciune, şi o luă spre pod, iar popii se îndreptară spre cancelarie.

În drum, dvoreanul îşi spunea în sine : „Popii ăştia aiurează, la beţie ! Nikon e mîndru ! Nu-şi schimbă el mitra pe camilafcă.. Dar eu, de ce oi fi minţit ? Kremlinul, îl cunosc... deşi nu în întregime ; pricazurile, le cunosc ; Ivanova, la fel..." Şi dvoreanul ocoli mulţimea de gură-cască din faţa dughenelor de lîngă Spasski în care se vindeau bucoavne, văzîndu-şi de drum mai departe pe lîngă paraclisele din jurul bisericii prin

piaţa Sîngelui. În preajma lăcaşurilor de închinăciune se aflau ţintirimuri sărăcăcioase. O adiere răcoroasă venea dinspre copăceii din ţintirime.

„Ce-ar fi să beau olecuţă de cvas?" se întrebă Beghicev.

— Piepteni, inele! striga un flăcău, vînturînd prin faţa lui Beghicev tot felul de lucruşoare din aramă aurită. Cu mîneca lungă a sumanului suflecată mai sus de cot flăcăul ţinea în mînă doi piepţeni de os, lovindu-i unul de altul, făcîndu-i să ţăcănească: — Ia pieptenii! Pieptenii mei de fildeş prind nu numai păduchi, ci şi lindini! Hei, pe care te pişcă păduchii, mă?

Beghicev ocoli Pricazul Trebilor lăuntrice, lipit de Kremlin şi coti la dreapta. În dreptul Pricazului, în bazar, zări o mare hardughie de scînduri în care se vindea şi cvas, şi ciubote, şi straie vechi, şi lumînări de seu. În jurul hardughiei se îngrămădea o mulţime de oameni. De teamă să nu-i fure careva în înghesuială punga cu bani, Beghicev se depărtă, lipsindu-se de cvas. Ajunse la un şir de dughene cu icoane. Acolo uliţa era ceva mai lată; pe nişte tarabe lîngă dughene şedeau împreună cu neguţătorii, iconarii şi zugravii meşteri de izvoade. „Pe aici, umbli mai în voie, că-s muşterii puţini şi-aceia, nu se tocmesc cu iconarii, că e păcat!" îşi zise bătrînul dvorean.

Uliţa aceea fusese tăiată mai largă numai fiindcă ţarul trecea pe acolo, ori de cîte ori se ducea să se roage la vreun lăcaş de închinăciune în afara cetăţii de scaun. De acolo dvoreanul din Kolomna coti spre podul Mikolski.

Podul era ticsit de lume; peste tot, oamenii înfulecau plăcinte, cu căciulile subsuoară: era păcat să mănînci cu căciula pe cap. Vînzătorii şedeau la ambele capete ale podului, cu coşuri pline cu plăcinte, ce ieşeau din ele ca nişte opinci din scoarţă de mesteacăn.

— Azi e vineri! Care mai vrea? Ia plăcinte, cu obleţi!

— Ia plăcinte, cu zgîrci de morun!

— Care eşti de Kukui, de nu ştii de frica lui Dumnezeu, şi mănînci de frupt în zi de post vino încoa, să-ţi dau eu carne tocată!

Beghicev simţi că i s-a făcut foame: „Mă dor coastele de atîta îmbulzeală, şi apoi mai ştii, cît mai am de umblat?"

— Cît e una?

— O plăcintă, o copeică!

— Dincolo de Neglinîi, se vînd două pe o copeică ! De ce vinzi așa scump ?

— Pînă răzbești la Neglinîi, mănînci trei plăcinte... te alegi cu burta strivită — ia uite, ce de lume !

— Ei, dă-mi una cu obleți ! Ia banii.

— Vrei mai caldă ?

— Să nu fie de ieri !

— Da — de unde ? astăzi au fost prăjite toate ! Vînzătorul își suflecă pînă la coate mînecile lungi boțite și soioase de ulei, vîrî mîna cu unghiile negre pînă la fundul coșului, și scoase de acolo o plăcintă.

— Poftim și poftă bună.

După ce-și potoli cît de cît foamea, Beghicev întrebă :

— Unde aș putea să beau niște cvas ?

— Răzbește spre maidan, aproape de Neglinîi : acolo-s și butoaie de cvas, și oale cu must.

Beghicev bău cvas, apoi făcu cale întoarsă spre pod. Lîngă poarta Nikolskie se opri și se rugă înaintea icoanei de la intrare. Milogii orbi, zdrențăroși, cîntau :

De-ar ști omul, cît are de trăit,
Ar munci el cu puterea lui,
Și-ar împărți avutul
Celor săraci celor oropsiți...

„O-of, ce trîntori... Doamne, iartă-mă ! e păcat să gîndești urît. O-of, Doamne !“

În Kremlin, trecînd pe lîngă jitnițele de zid, și privind cu coada ochiului streliții de pază la ușile palatelor împărătești, Beghicev se mustră din nou în sine : „Ei, Ivane, de ce i-ai mințit pe popi ? Cunoști Kremlinul, e adevărat, nu în întregime, dar tot îl cunoști ; pe Ivanova ai fost ; la Pricazul Dreptății ai fost ; la Pricazul Șerbilor asemenea... ei, dar și ei, popii, au mințit !“

Jitnițele se înșirau pe dreapta pînă la poarta Troițkoe, avînd streliți de pază la toate ușile. La stînga era șirul de gospodării ale popilor, alături de bisericuțe, iar pe-alocuri, alături de paraclise. Beghicev le lăsă în urmă și o luă pe ulița Jitnaia, a cărei priveliște îl miră văzînd-o ce bine podită era. În Moscova erau puține ulițe ca aceasta. După un zaplaz se înălță un paraclis și dincolo de el o biserică. „E chiar Simo-

novo !“ La poarta dinspre uliță, în vreme ce pătrundea pe lîngă paraclis în ogradă, întîlni un călugăraș care părea a fi de pază. Acesta îl privi cu luare aminte. Beghicev își puse căciula tivită cu mărgăritare :

— Părinte, aș dori să vorbesc cu înaltpreasfinția sa patriarhul !

— Dar cine ți-a spus, fiule, că e aci ?

— Înaltpreasfinția sa m-a chemat ! minți din nou Beghicev și, scociorîndu-se în punga atîrnată de cingătoare, sub caftan, îi dădu monahului un altîn.

— Nu prea e voie... dar te las. Du-te, de vreme ce ai fost chemat ! Ai noroc c-ai intrat pe-aici : prin față, nu ți-ar fi dat drumul... cînd pleci, ieși tot pe-aci.

— E mare ograda : încotro s-o iau ?

— Uite, spre chiliile cele de piatră ; la mijloc ai să vezi o scară înaltă : urc-o, și ai să dai de o odaie. Vezi să nu te murdărești : de pe scară își fac nevoile cuvioșii, își deșartă pîntecul...

Pe treptele scării mișunau gîndacii ; muștele roiau, bîzîind, izbindu-l în obraz. O duhoare respingătoare venea dinspre scară. „Oi izbuti oare în treaba pentru care am venit ? ori va trebui să ajung la boierii cei mari și chiar pînă la țar ?“ Bătrînul urcă scara. Sus, își privi cizmele. Ușa la tindă era întredeschisă. Intră. În fața chiliilor dădu cu ochii de un poslușnic, ca o umbră, în veșmînt negru, gîrbovit, cu ochii speriați, cu scufia îndesată pînă la ochi.

Beghicev, ferindu-și mărgăritarele de pe căciula veche, și-o luă din cap cu luare-aminte, își făcu semnul crucii înaintea icoanei de deasupra ușii chiliei din mijloc, rosti o scurtă rugăciune, apoi spuse :

— Aș vrea să vorbesc cu înaltpreasfinția sa patriarhul.

— Nu-i auzi glasul ? Așteaptă, că vine încoace...

Aplecîndu-și capul, Beghicev trase cu urechea, Nikon călca apăsat, vorbind răspicat, cu mînie :

— De cîte ori să vă spun ? Aduceți aici cada de aramă din trapeza palatului patriarhiei. E rușinos pentru patriarh să-și arate de pe scară șezutul gol, în văzul lăcașurilor sfinte din Kremlin. Și nici nu mă lăsați în altă parte !

— Nu îngăduie boierii să te lăsăm. Noi sîntem oameni de rînd, preamărite stăpîne ! răspunse alt glas. Au poruncit : de-o vrea să plece la mănăstirea Iverski, ori la Voskresenski, dați-i

drumul ! Dar prin Moscova, să nu-l lăsați, acolo mișună tot felul de hoinari, iar cei porniți spre răzvrătire, îs chiar mai mulți, și el pune paie peste foc tot alergînd de la o mănăstire la alta.

— Dați-mi-l pe Mardari ! Și pe diaconul Ivan ! Ați tăbărît pe mine, mă sfîșiați ca niște dulăi, de nu mai e chip să răsuflu ! Las c-am să-i afurisesc eu în gura mare prin harul meu de patriarh de o să vuiască toată Rusia ! Dați-mi-l pe Mardari !

— Înaltpreasfinte stăpîne ! Ivan și Mardari te așteaptă la Voskresenski !

Ușa se deschise larg, Nikon, în mantie de catifea neagră, cu cîrja lui cu două coarne în mîna stîngă, intră în tindă. Lanțul panaghiei de patriarh sclipea, cîrja din mîna lui tremura. Purta o camilafcă neagră cu deisus, cusută cu mărgăritare ; în barba sa, de toată frumusețea, se și iviseră șuvițe dese de păr cărunt, asemenea unduirilor de fire argintii de pe mantia lui. Îi aruncă lui Beghicev o privire aspră, și-l întrebă :

— Cine ești tu ?

Beghicev făcu o plecăciune pînă la pămînt, apoi se îndreptă de spate și se apropie spre a fi binecuvîntat. Nikon îl binecuvîntă, cu o mișcare largă a mîinii, cu trei degete împreunate.

— Vii de la boieri ?

— Nu, înaltpreafericite patriarh !

— Te-am mai văzut, dar nu-mi aduc aminte unde. Ce nevoie te aduce ?

— Sînt Beghicev, dvorean din Kolomna... aveam de gînd să rog pe înaltpreasfinția ta, să mă miluiască, să fiu trecut în rîndul scutelnicilor.

— Azi boierii taie și spînzură, pe ei să-i rogi ! Pe mine și pe țar ne silesc să ne despărțim, și nici pe tine n-au să te lase la el... nu mai am voie să mă duc la țar ! Parcă trăiesc un vis urît ! N-am voie ! Am ajuns asemenea lui Lazăr cel drept ; numai că n-am parte de cîini tămăduitori care să-mi lingă bubele... azi, în locul cîinilor boierii ling șezutul țarului... alții îi ling chiar și gîrbacele, și reteveiele cu care îi bate... Eu nu sînt așa, și, de aceea, nu mă mai are la inimă ! Ieșiți ! se răsti el la chelarul care îl însoțea și la poslușnic. Și Nikon scutură mînios mîna dreaptă : Aici, n-am nevoie de urechile voastre ! Voi face asemenea proorocului : voi osîndi duhoarea și babilonul din palatele țarului, văduvite de harul sfințeniei, voi osîndi

pe slugoii de cnezişori, pe cei ce umblă cu zavistii pe lîngă ţar! Voi scrie epistolii către patriarhii din toată lumea, pe piele le voi scrie, pentru aceasta mi-a dat Domnul harul ce nu mi se poate lua, iar îngerul încununat de lumină îmi grăieşte la urechi, în fiece noapte: „Osîndeşte cu înfricoşare, vorbeşte făr-de istov, sfinţite prigonit!"

Beghicev făcu o plecăciune în faţa patriarhului.

— Rogu-mă de iertare, înaltpreasfinte stăpîne! Tare am păcătuit în neştiinţa mea — nu ştiam, ce furtună s-a dezlănţuit împotrivă-ţi şi la care nu mă aşteptam...

Nikon ridică cu mîndrie capul, ridică şi glasul:

— Furtuna o va dezlănţui prorocul Ilie împotriva noastră şi o va arunca pe capetele vrăjmaşilor noştri, şi-i va frînge, aşa cum au pierit într-o clipă, mistuite de foc umblătoarele de aci... Aflat-am, că a sosit în grabă un grec din Gaza, ca să mă judece, cu toate că ştie, că nu sînt supus judecăţii sale! De-alde Ligarizii şi Sofronie din Macedonia [1] colindă prin toată lumea, caută pe cine dă mai mult... grecii aceştia fac neguţătorie cu harul duhovnicesc, aşa cum fac şi cu pietricele din sticlă, pe care le dau drept nestemate; sau cu buruiana-Tabun [2]! Vorbe linguşitoare, beznă sufletească, iscălituri plăsmuite, răspîndire de scrieri împotriva dreptei credinţe a lui Hristos... Nişte tîlhari, cu mitre şi cu mantii de episcopi!

Beghicev ar fi vrut să plece cît mai repede, ca să nu-l mai audă pe Nikon. Îşi zicea în sine: „Da... acum, de la patriarh, nu te mai alegi cu nimica... ţi-e şi frică să-l asculţi; dacă te zăresc boierii aici, e urgie mare. Dacă te-au pîndit, Ivane, pierzi totul!"

Nikon parcă se dezmetici, se potoli. Făcu un pas spre Beghicev, şi-l întrebă:

— Cum ţi-e numele, robul lui Dumnezeu?

— Ivan, înaltpreasfinte stăpîne!

— Ivane, robul lui Dumnezeu, pleacă şi fii încredinţat: de mă voi ridica, te voi ajuta în toate; nu eşti singurul, sînt

[1] *Paisie Ligarid*, mitropolit de Gaza, grec socotit savant teolog, a fost invitat de Nikon în Rusia, pentru a participa la reformele bisericeşti. *Sofronie de Macedonia*, cleric grec; în timpul şederii sale la Moscova, se dădea drept mitropolit şi, folosindu-se de acte plăsmuite, storcea danii de la stăpînire.

[2] Buruiana-Tabun — tutun

mulţi alţii ca tine ; găteşte-te să răzbuni numele nostru neprihănit, vrednicia de patriarh călcată în picioare de boieri...

Beghicev făcu încă o plecăciune pînă la pămînt, se ridică şi, ocolind privirea străpungătoare a lui Nikon, ieşi repede pe scară. Coborînd cu băgare de seamă treptele, îşi privi picioarele : „Acolo la oborul de vite m-am murdărit odată pe picioare dar mi le-am şters ; aci însă te poţi murdări şi mai rău... ajută-mă Doamne să ies din ogradă nevăzut de ochii boiereşti... Şi acum, trebuie să chibzuiesc cum să ajung la boieri ! N-am nici o pricină, anume ! Au să mă-ntrebe : «Pentru ce vii ?» Ce să le spun ? «Vreau să fiu trecut ca scutelnic alb.» «Nu, asta nu-i pricină». Boierilor le place zavistia, dar eu împotriva cui să umblu cu zavistii ? Împotriva lui Semion Streşnev. Ehei, eşti singur, Ivane ? Ai martori, în pricina asta ? N-ai ! O, de-aş putea găsi un martor !"

Călugăraşul de pază la portiţă făcu dinaintea lui Beghicev o plecăciune, dar acesta n-o băgă de seamă. Întinse gîtul, se uită la dreapta, apoi la stînga, şi porni grăbit dar nu spre uliţa Jitnaia ci spre Nikolskaia : „E mare primejdie să trec încă o dată pe Jitnaia !" — gîndea el şi, luînd-o tot pe podul Nikolski, ajunse peste rîpă, în Piaţa Roşie. Înserarea începuse să pogoare, dar clopotele nu băteau încă pentru vecernie ; zăpuşeala zilei scăzuse, şi mulţimea sporise. Ca să scape de înghesuială, bătrînul o luă spre Cetatea Kitai, spre Nikolskaia, la iconari. Străbătu uliţa liniştită, fără îmbulzeală, ajunse la răscrucea Nikolski, şi se îndreptă spre Iliinski. Privind numeroasele pivniţe cu vinuri, ieşite de sub clădiri în uliţă gîndea : „Bun ar fi un vinişor, în răcoarea pivniţei ! Aş mai prinde puteri..." Îşi vedea însă de drum mai departe, privindu-i chiorîş pe străinii care ieşeau din pivniţe : „Nu-i am la inimă şi pace pe veneticii ăştia din Kukui !"

Un pîlc mare de călăreţi venea în întîmpinarea lui ; în fruntea pîlcului era un călăreţ vădit băut, fără suliţă, fără flintă, doar cu sabia la şold. Era stacojiu la faţă ca şi caftanul său boieresc, cu o placă mare aurită pe piept. În urma lui călăreau străjerii din caraulele de noapte de la Pricazul trebilor lăuntrice, cu caftane de catifea aspră, ponosită, şi

streliţi din pricazul Poltev, în caftane albe, cu găitane galbene pe piept. Uitîndu-se cu luare-aminte la călăreţi, Beghicev gîndi, că cel din fruntea lor trebuia să fie un nacealnic de pristavi.

Nacealnicul, scoţînd din scări picioarele încălţate cu cizme din piele verde de ţap, cu vîrfurile îndoite în sus, îl strigă pe un paznic împotriva focului. Acesta, ascuns la umbră, moţăia la fereastra podului unei prăvălii de zid, clădită, ca multe altele, deasupra pivniţei de vinuri :

— Prea devreme te-ai cocoţat acolo, voinice ! Soarele e sus, o să ţi se încingă păduchii, de atîta căldură ! Hai, dă-te jos, şi ţine-mi calul !

Paznicul îşi strînse mînecile lungi ale caftanului de pînză aspră, se lăsă în jos, la marginea acoperişului, iar de acolo coborî pe scară.

— La poruncă, cinstite nacealnic. Îl ţin ! Ajuns cu picioarele pe pămînt, apucă de dîrlogi murgul rotofei. Nacealnicul luneca greoi din şa, clătinîndu-se pe picioare şi se făcu nevăzut în beciul cu vinuri. În urma lui, streliţii vorbeau :

— Păcat că mergem spre dughenele cu zarzavat !

— Dar de ce ?

— Păi, uitaţi-vă şi voi : ăstuia în fiecare a treia pivniţă îi cîntă cucul !

— Nu-i nimic ! Pînă la noapte, cutreierăm prin Cetatea Kitai, în lung şi-n lat ; iar de s-o întîmpla vreo punere de foc, ori vreun omor, el răspunde, nu noi ! Şi dacă ni se urăşte tot aşteptînd, o luăm spre vreun birt !

Beghicev trăgea cu urechea, păşind încet spre răscrucea Iliinski ; se oprea, şi iar trăgea cu urechea, în căutarea unui martor cu care ar putea porni zavistia împotriva boierului Streşnev.

„De-ar fi fost alte vremuri, ehei, cneazule Semion, acu erai surghiunit la Vologda, pentru vrăjitorie ; iar dacă am să te lovesc într-o pricină de credinţă, au să te surghiunească pentru totdeauna, uite, ca pe Avvakum, în Dauria lui !“

Neizbînda în cele ce nădăjduise de la Nikon îl înciudă din nou pe Beghicev : „Patriarhul m-a blagoslovit şi mi-a cerut să-l sprijin — aşa ceva e plăcut lui Dumnezeu, şi de folos pentru treaba mea...“

Tot chibzuind astfel, îşi vedea de drum, fără grabă. Într-un loc, unde două beciuri de băuturi, aşezate faţă-n faţă, ieşeau

peste măsură în drum, micşorînd şi mai mult uliţa îngustă, trei inşi se suduiau de mama focului. Unul, cu caftan lung, la un rînd de bumbi, din catifea roşcată, stătea pe scara dughenei sale, deasupra pivniţei ; iar celălalt, la o fereastră, cu obloanele de fier date în lături. Nu i se vedea decît capul mare, bărbos, căci umerii nu-i putea scoate la fereastră. Capul de la fereastră striga zburlindu-şi mustăţile, către omul în caftan lung :

— Nu-ţi plăteşti toată dajdia către ţar, umbli cu pişicherlîcuri — plăteşti doar a zecea parte, în loc de a cincea ! Pe cînd eu, uite, din neguţătoria mea de patru ori mai mică, a cincea parte din cîştig o dau ţarului !

O femeie palidă la faţă, nesulemenită, cu basma şi cu rochie neagră de văduvă, care stătea lîngă scara tîrgoveţului cu caftan la un rînd de bumbi, i-o reteză bărbosului de la fereastră :

— Tacă-ţi gura, cîine hrăpăreţ şi bărbos ! L-ai tocmit pe băiatul meu cu cinci altîni pe an, şi-l tot momeai : „o să-ţi dau altădată, ai să te pricopseşti !“ Ţi-a slujit un an, şi ce i-ai dat ?

— Nu te-am tocmit pe tine ! Blegul tău e fudul de urechi şi zbanghiu de amîndoi ochii — e bun de milog, nu de tejghetar !

— Vai de tine, birtaşule, ţap împuţit ce eşti ; „fudul de urechi...“ dar un an de zile l-ai ţinut ! Păcat că n-am făcut o zapiscă de învoială...

— Ei, dacă-s împuţit nu te mai vîrî cu nasu-n mine ! Dar, la o adică nici nu vorbesc cu tine, protopopeaso, ci cu el : uite, să ştii că am să fac o jalbă la Pricazul trebilor lăuntrice, pentru că beciul şi prăvălia ta au astupat uliţa ; dar dajdie, plăteşti pe jumătate cît mine, cu toate că am o dugheană mică, şi asta cu chirie !

— Ereoma, eşti un nătărău ! Află, dacă nu ştii că sotnia noastră, a postăvarilor, împreună cu cea a ospătarilor, podesc uliţa Jitnaia de la poarta Nikolskie pînă la Troiţkoe... d-aia ni s-a făcut scădere de dajdie ! răspunse neguţătorul şi intră în prăvălie.

— Te-ai vîrît în vizuină ! Te usturā la rărunchi că am dreptate ! strigă capul de la fereastră, după care se mistui şi el în dugheana sa.

Beghicev își văzu de drum. „Bogătanii podesc ulița Jitnaia din Kremlin... iată de ce e dreaptă și netedă... Ei, de aia nu mă dumiream eu..."

Întîlni doi streliți care tîrau spre pricaz un flăcău beat. Beghicev îi ocoli, dar chipul flăcăului și glasul lui îi părură cunoscute. Se întoarse, îl privi cu luare-aminte, se apropie repede și întrebă :

— Al cui rob ești, flăcăule ?

— Al lui Semion Streșnev ! N-au încredere... cnejii și cu voievo-ozii... da ! Dar vinul, nu-l plătesc, că-i acru ! Doar i-am rugat...

Flăcăul era ciupit de vărsat, și avea păr bălai. Era în capul gol. Pe obraji i se prelingeau lacrimile. Era descheiat la gulerul cămășii albăstrii, murdare și rupte pînă la buric, iar veșmîntul i se tîra pe jos, fiindcă, pesemne, tînărul fusese tras zdravăn de mînecă și acesta se rupsese.

— Nu te împotrivi, cîine ! acuși te blagoslovim cu coada baltagului ca să umbli mai iute !

— Dar cît datorează ?

— A mîncat și a băut în pivniță, de doi altîni, dar avea numai un altîn la el !

— Ca să vezi : i-a venit poftă să bea vin din alte țări, ei, și trebuia să se ducă la crîșmă !

Beghicev se scociorî în pungă și scoase trei altîni, dîndu-i unui streliț :

— Sînt dvorean, din Kolomna ! Îl iau cu mine pe flăcău... pun chezășie pentru el, n-o să mai facă tărăboi.

— Pui chezășie și dai paralele ? Ei, ia-l, numai că trei altîni cere crîșmarul — mai pune doi, pentru osteneala noastră !

Beghicev dădu banii, și-i spuse flăcăului să vină cu el. În drum îl întrebă :

— Cum te cheamă ?

— Cum mă cheamă ? Pe mine ?

— Da, cum te numești ?

— Dar pentru ce vrei să știi, boierule ?

— Cum, pentru ce ? Vreau să-ți cunosc numele ; d-aia te-am luat de la streliți !

— Să nu mă duci la temniță, boierule ! Am să fac rost de bani, juruiesc pe Hristos...

— Nu te-am luat ca să-ți cer bani... O să-ți mai dau eu pentru o treabă, dacă...

— O treabă, pentru dumneata ? Ce treabă ?

— Vreau să te întreb ceva, să aflu ce şi cum, mai cu de-amănuntul, despre cneazul Semion.

— Nu mă năpăstui, nu mă năpăstui ! Nu mă năpăstui, unchiaşule !

— Cum să te năpăstuiesc ?

— Să nu mă duci la cneazul Semion ! Am fugit... colacul, uite, colacul !...

— Nu te teme, n-o să te duc nicăieri. În jurul lor, se strîngeau oameni care trăgeau cu urechea. Hai să mergem, uite cum se înghesuie lumea !

Straiele flăcăului îi alunecaseră peste umeri. Îşi pierduse cingătoarea, şi căciula.

— Ar trebui să mergem la o dugheană unde se vînd blinii. Beghicev se opri o clipă, dar ştiu numai una, pe Arbat. Careva din mulţime îi veni în ajutor :

— Dar de ce să te duci pînă-n Arbat ? Aci, în dosul tarabelor cu zarzavat, e un han, unde se găsesc blinii după pofta inimii !

— Ei bine ; hai într-acolo, voinicule !

Flăcăul păşea ascultător alături de Beghicev. Bătrînul îl lămuri :

— Nu-l am de loc la inimă pe cneazul Semion ! Ei, am să te iau la mine şi te adăpostesc, ca să nu mai poată să-ţi dea de urmă !

— Nu mă păcăleşti, boierule ? Lasă-mă să-ţi pup... să-ţi pup picioruşele... picioruşele, pentru bunătatea matale...

— Şterge-te la nas ! Hai, dăi drumul la picior !

În dosul tarabelor cu zarzavat, curtea mare a hanului era ticsită de cărăuşi şi de căruţele lor, colbuite şi prelungi, ca nişte coşciuge pe roţi. În văzduh stăruia o duhoare de balegă de cal şi, mai ales, de scîrnă de om. Se însera, dar aerul, încins de dogoarea zilei, era încropit, înăbuşitor. Mai multe umblători erau lipite cu spatele de gardul din ostreţe, iar oamenii îşi făceau nevoile în ele, fără să închidă uşile. O mulţime de cărăuşi îl înconjurase pe vătaful hangiului, lărmuind şi vînturînd din mîini :

— Eşti un *barberun*[1] !

— Nu porţi cruce, bărbosule !

— Dar de ce mă faci *barberun* ?

— Vinzi prea scump fînul !

— Găseşti şi mai ieftin, şi nu departe, în ograda tîrgului nou ; acolo ai şi cîntar !

— O ziseşi, la naiba ! În tîrgul nou, la cîntar, e prăpăd de lume : îţi striveşte şi calul, darmite pe tine !

— Dar de ce sînteţi puşi pe gîlceavă ? Că şi noi luăm fînul tot la cîntar.

Beghicev îşi croi drum prin gloata lărmuitoare. Flăcăul se ţinea după el.

De pe scara, cu trepte scîrţîitoare, a hanului, căzută într-o rînă, coborau muşterii, bărboşi, roşii de băutură ; după bărbaţi, se tîrau femei, bete şi ele, fără scurteici, cu basmale pestriţe. Beghicev intră cu flăcăul în tindă ; acolo şedeau pe laviţe alţi beţivi cîntînd în gura mare. Uşa tindei dădea spre o podişcă pe care se putea ajunge drept la cuhnie. La dreapta, în preajma cuhniei, o scară cu trei trepte ducea de pe podişcă într-o odaie cu tejghea ; după tejghea stătea hangiul, un bărbos cu păr bălai legat cu o cureluşă. Lîngă el era o muiere trupeşă, îngrijită, cu şorţul pus peste sarafan, cu părul strîns sub kika roşie, cusută cu mărgele albe. În spatele lor se aflau dulapurile cu mieduri şi cu vodcă, în carafe de cositor, iar pe poliţe erau puşi colaci, pite, plăcinte şi blinii în blide de lemn.

În fund, după cea dintîi odaie fără mese şi laviţe, mai erau două odăi, pline de muşterii gălăgioşi, aşezaţi la mese.

Beghicev dădu roată cu privirea prin încăpere :

— Ptiu, ce hărmălaie, nu poţi să scoţi o vorbă. Se apropie de tejghea, şi-l întrebă pe hangiu :

— Drăguţule, nu ai cumva un loc mai liniştit pentru noi ?

— Mîncaţi, beţi ceva ?

— O să mîncăm blinii şi o să bem ceva... am parale. Şi dvoreanul îşi scutură uşor punga atîrnată de cingătoare sub caftan, clinchetind banii din ea.

— Mergeţi îndărăt... păşiţi pe podişcă ; nu vă întoarceţi spre ieşire, coborîţi în cealaltă parte, unde-s odăile. În cea

[1] Barbari ; în text, într-o germană stîlcită.

dintîi să nu intrați : acolo șade vătaful, în următoarea, voinicii mei, slugile, dar a treia e goală, puteți să rămîneți și peste noapte acolo.

— Chiar o să rămînem ; te pomenești că s-au și închis opreliștile pe ulițe ?

— Nu s-au închis, dar se închid. Și ce să vă aduc în odaie ?

— O grămăjoară de blinii din făină de orz, cu icrișoare și cu oloi.

— Dar, mușteriule drag, mai bine, să-ți dau niște blinii cu unt, și cu smîntînică prăjită, cu oușoare, cu icrișoare și cu ceapă tocată...

— E păcat ! Ce, nu știi că azi e zi de post ? Pune în blid niște icrișoare.

— Dar de băut ?

— Vodcă, cîte o stacană : pentru mine, una mare ; pentru el, mică, c-a mai băut pînă acu.

— Bine ; duceți-vă, așteptați ; vin într-o clipită.

— Vezi să fie calde bliniile !

— Ei, iată și chilia noastră ! rosti Beghicev, după ce dădu de odaia cu pricina. În ea stăruiau izuri vechi de vodcă, de cine știe ce fel de grăsimi și de piele ; odaia avea o ferestruică îngustă, lavițe late, de ambele părți și două saltele de bumbac în unghere. Masa, mai aproape de fereastră, decît de ușă, cu două lăvicioare lîngă ea, cu picioarele strunjite, n-avea față de masă, iar ușa, la nevoie, se putea închide pe dinăuntru cu zăvorul.

Hangiul veni curînd urmat de un flăcăiandru, cu blidul plin vîrf cu blinii, ceapă prăjită în oloi, vodcă, icre și pită.

— Dar șunculița ?

— Îndată, răspunse hangiul ; încă n-am tăiat-o felii, nu i-am făcut safteaua. Iar acum, să cădem la învoială asupra paralelor pentru găzduire. Îi porunci slugii să pună pe masă tablaua mare de lemn cu vodcă și cu gustări. Sluga îndeplini cu băgare de seamă porunca, măturînd cu mîneca muștele moarte de pe masă.

— Du-te, băiete ; dac-or veni niscai streliți străjeri, du-i în odaia din dos, și închide ușa după ei.

— Bine, am înțeles ! Sluga ieși.

— Cît am de plătit, pentru înoptat, și pentru tot ? întrebă Beghicev.

Tot trăgîndu-şi uşor cu o mînă cingătoarea cu care era strîns peste rubaşca roşie, hangiul îşi îndoi degetele răşchirate de la mîna cealaltă, parcă numărînd cele aduse. În sfîrşit răspunse :

— Patru altîni !

— Dar de ce-i aşa scump ?

— Un altîn gustările şi cu băutura, iar trei altîni găzduirea.

— Ei, aşa nu prea e bine. De ce găzduirea n-are acelaşi preţ cu mîncarea ?

— Fiindcă dacă se-ntîmplă să vină vreun pristav, vă vede şi întreabă numaidecît : „Ce-i cu ăştia ?"

— N-are decît să întrebe ! Sînt dvorean din Kolomna ! Eu înoptez şi în casele boierilor mari !

— Dar flăcăul ?

— Flăcăul e sluga mea... auzi, patru altîni ! Uite, la negutătorul Vasili Şorin slujeşti un an bătut pe muche, cu douăzeci de altîni !

— Bine, hospodarule dragă, dar oamenii lui Vasili sînt întovărăşiţi cu el ! Pentru ei, chiar şi simbria pe un an întreg e o nimica toată, fiindcă se îmbogăţesc din pricopseli !

— Nu-s toţi întovărăşiţi cu el !

— Nu sînt, se ştie, dar ceilalţi, cine-s ? Iacătă : sînt înrobiţii pentru datorii, că înrobitului i-e totuna de unde-şi acoperă datoria. Şi, pe deasupra, Vasili Şorin are prăvălii multe, başca schelele de pe rîul Kama, la Vasili agoniseşti bani buni fără prea mare osteneală... unii s-ar tocmi bucuroşi să-l slujească şi fără simbrie, numai că nu ia el pe oricine...

— Uite ce e, ospătarule drag şi cumsecade : îţi plătesc doi altîni, şi cu asta basta !

— E prea puţin, cinstite hospodar !

— Ei, fie ; mai pun un altîn, şi, de azi înainte, te cunosc, şi, altădată tot aici am să poposesc, n-o să te uit !

— Dă-mi patru altîni iar eu îţi mai trimit niscai vodculiţă şi la ea olecuţă de şunculiţă.

— Fie ! Mai trimite şi ceva cvas de orz.

— Îndată. Hangiul ieşi din odaie. Beghicev se aşeză.

— Stai jos, băiete, şi lămureşte-mă ! Cum te-a obidit Semion Streşnev ?

Flăcăul se aşeză. Pe drum, se trezise cu desăvîrşire din beţie.

— M-ar fi obidit rău de tot, dar n-a mai avut cînd... m-a trimis la măria sa țarul, cu un colac — nu știu, pentru ce praznic, ei, și în drum a dat peste mine o hoardă de călărime, o fi fost tătărească, ori altă seminție, nu știu... M-au îmbrîncit, cît pe ce să mă dea peste cap, și am scăpat colacul jos, în nisip, iar caii l-au fărîmat... ei, ce mai tura-vura ? Mă așteptau reteveiele ori altceva și mai amarnic ; și atunci, am dat bir cu fugiții !

— Bine ai făcut că ai fugit, că te-ai păzit de urgie ! Ei ! Dar ia spune... am auzit că Semion, cneazul, atunci cînd fată o cățea, botează cățeii... o fi adevărat ?

— Chiar eu îi botezam, împreună cu el... făceam pe nașul... da, e adevărat, totdeauna îi boteza ; și mai era o fată, Okulia îi zice, ea o făcea pe nașa...

— Și unde-i fata ceea ?

— A fugit și ea... a furat niște țoale de la cneaz și a fugit.

— Ah, ce bine ar fi s-o pun și pe ea martoră !

— Martoră ? Pe fată ? O găsim noi ! Știu unde s-a dus !

— Foarte bine că știi. Și încă ceva : spune vreo rugăciune la cristelniță, cînd botează cățeii ?

— Spune o rugăciune și tămîiază din cădelniță, cu odăjdiile pe el...

— Ce vorbești ? Nu cumva minți ?

— Martor mi-i Isus Hristos, e adevărat ce spun.

— Acum, ia gîndește-te, că ești băiat deștept, nu cumva cneazul Semion are pe cuget și altfel de nelegiuiri ? Se duce la biserică ? Nu cumva rostește ocări împotriva patriarhului sau chiar împotriva măriei sale țarului ?

— Așteaptă o clipă, boierule ! Despre patriarh, întotdeauna a vorbit cneazul Semion numai lucruri urîte. Pe deasupra are un cîine care își face cu laba semnul crucii : „Nikon" îi zice. Și a mai adus cneazul Semion, de la războiul cu leșii, o pînză zugrăvită, și pe ea niște necurați dărîmă clopotnița și-i dau foc ; iar pe aproape șade un fel de fată, cu coarne, și cu șezutul gol îndreptat către clopotniță...

— Și asta-i bine ! Dar unde ține el zugrăveala ceea ?

— E bătută în perete, în paraclisul cneazului ; iar cneazul Semion aprinde lumînări naintea ei, și șade cu mîinile împreunate, ca pentru rugăciune, ba chiar i se-nchină...

— Straşnic, flăcăule! Am să rog pe măria sa să mă facă scutelnic alb; iar tu, de te vei purta cu cinste, ai să fii ocrotitul meu [1].

— Dar cu cneazul Semion cum rămîne?

— N-o să mai pună el mîna pe tine! Aşa, de-i vrea să rămîi şerb, rămîi; de nu, vei fi om slobod, fără bir: ocrotiţii nu-s puşi la bir...

— Dar dacă cneazul Semion tot o să vrea să mă prindă?

— Păi, ai minţit oare, cînd ai spus despre botezarea căţeilor, ca şi despre zugrăveală?

— Pe numele lui Hristos, stăpîne: n-am minţit, totu-i adevărat!

— Ei, dacă-i adevărat, atunci o să-l pîrîm amîndoi pe cneazul Semion, de-o să ajungă să fie şi judecat, pentru asemenea isprăvi eretice. O să fie trimis în surghiun, tot avutul o să i se ia de stăpînire, iar tu ajungi om slobod: şerbii boierilor urgisiţi, surghiuniţi, sînt totdeauna lăsaţi să plece slobozi.

— Toate le pricep, stăpîne! Numai că nu-i uşor să-l birui pe cneaz — doar e neam cu ţarul..

— Hai bea şi mănîncă! Dacă toate-s aşa cum mi le-ai spus, atunci s-a isprăvit cu cneazul Semion! Ei, să ne culcăm ocrotiţi de semnul crucii, de binecuvîntarea Domnului. Mîine o să pleci cu un răvaş al meu, la Kolomna, în Slobozie, şi ai să stai acolo, la mine; iar eu o să chibzuiesc aci, ce şi cum. S-o îndupleci şi pe fata ceea... cum îi zice?

— A, pe Okulka? O dată ce mă iubeşte, are să vorbească şi ea, stăpîne!

Într-o odaie de la catul caselor lui Boris Ivanovici Morozov se adunaseră pentru dezlegarea unei pricini, cu neputinţă de amînat, cîţiva boieri şi anume: roşcovanul Prokopi Sokovnin; Semion Streşnev, bărbosul, cu nas ascuţit, cu ochi ce priveau cu asprime drept înainte, clipind doar arareori; Dolgoruki, bătrînul trupeş, cu mustăţile negre, lungi, pleoştite, peste barba căruntă, ca ale vikingilor din vechime; Bogdan Hitrovo, spătarul ţarului, adus de spate, osos la faţă, uscăţiv, vînos la trup, cu glas tăios. Acesta intră cel din urmă, aruncă

[1] *Ocrotiţii* erau oameni liberi, dar nu plăteau dări, nu erau datori să presteze slujbe către stat; locuiau în gospodăriile altora şi depindeau economiceşte de proprietarii acestora.

o privire asupra celor de față și, zărindu-l pe Semion Streșnev în mijlocul boierilor, se dădu îndărăt, spre ușă, încleștînd buzele cu îndîrjire. După el intră și Ivan Miloslavski, un boier înalt, fălcos. Hitrovo, care se gîndise o clipă să plece, rămase. Toți știau că Morozov era bolnav, de aceea vorbeau încet.

— Va putea oare să se scoale ?

— E tare bolnav, dar vătaful casei a spus că are să vină. Boierii vorbeau în șoaptă de una, de alta. Numai Hitrovo tăcea. Deosebindu-se unul de altul, prin trupeșie și prin statură, îmbrăcați în caftane cusute cu fir sau cu giubele lungi, cu tichii negre pe cap, boierii păreau niște cai de mare, vîrîți în saci viu colorați.

Morozov ieși din iatac îmbrăcat cu un caftan de brocart argintiu, cu izvoade din fir închipuind niște ierburi împodobite cu mărgăritare. Boris Ivanovici era galben la față, iar caftanul argintiu îl făcea să pară și mai galben. Sprijinindu-se în toiege, boierii se ridicară, făcînd o plecăciune dinaintea bătrînului de neam mare.

— Să ne trăiești sănătos, Boris Ivanovici !

Morozov pășea sprijinit de vătaf. Boierii Sokovnin și Streșnev îl dădură la o parte pe vătaf și așezară bolnavul într-un jilț nemțesc. Morozov își clătină capul cu păr zburlit, fie în semn de răspuns la bunețele boierilor, fie către vătaf : „N-am nevoie de tine !“ Acesta se făcu nevăzut.

Rezemat cu capul de spătarul jilțului, Boris Ivanovici rîgîia, gîfîia :

— U-uf ! n-am mers, nu m-am tîrît în patru labe, dar sînt tare ostenit ! Vă ascult, boieri. Știu pentru ce ați venit. Nu m-aș fi sculat nici pentru un botez sau un praznic al cuiva... dar în treaba asta e neapărată nevoie să ne sfătuim făr-de zăbavă... atîta vreme, cît ni se mai mișcă limba în gură, trebuie să ne sfătuim...

— Ne-am adunat să-ți ascultăm vorbele de aur...

— U-uf !... a plecat ursul dar n-a pierit ; iar noi i-om pune capcane, om întinde lațuri, și o să piară ! Frumos l-ați împuns cu țapina ; laudă vouă pentru că a plecat ! Atîta numai că în război dai vrăjmașul peste cap, îl pui pe fugă — nu-l lași să se oprească, să-și vină-n fire ! O-of, bătrînețea, năpasta omului ! De un bănuț bucurii, de o grivnă necazuri..

— Ți-ar trebui un doftor, boierule !

— Davîdko Berlov [1] e cam beţiv, dar se pricepe la meşteşugul tămăduirii... numai că nu ştie să ia sînge...

— L-am chemat la mine pe danez... precum şi pe Collins [2], doftorul ţarului, dar ce mare scofală! Englezul mormăie mai mult pentru sine, m-a pipăit, mi-a dat să beau fiertura unei buruiene, şi cu asta basta...

— Şi Davîdko?

— Davîdko mi-a împuţit odaia cu duhoarea băuturii şi mi-a spus: „Ai pus prea multă osînză, boierule!"

— A vorbit aşa, la beţie.

— „Spre bătrîneţe, zice, trebuie să mănînci păsat cu lapte; peştele îţi face rău mai ales, cînd nu e proaspăt, iar carne n-ai voie de loc! Iar posturile voastre îs mai vătămătoare ca orice: varză, usturoi, ridichi negre... osînza îţi amorţeşte sîngele, căci toate măruntaiele îţi sînt năpădite de grăsime..."

— Ptiu, cîinele! Din pricina beţiei, n-a înţeles ce boală e!

— Osînza încleştează şi inima, iar dacă inima nu e slobodă, atunci se îneacă cu totul în grăsime. „Ţi s-a şubrezit pîntecul, nu mai rabdă hrana tare" zice. Păsat? Păi, aşa ceva nu mi-a plăcut de cînd sînt pe lume, şi încă cu lapte! Îmi place peştele, dar sărat, că proaspăt nu-l pot suferi — miroase a mîl... „Mănîncă în fiecare zi ceva cu lapte, zice, — şi nu mai ţine posturile..."

— Cei din Kukui habar n-au de posturi!

— Da la ce bun să le ţină? Calvini şi luterani! U-uf! Băgaţi de seamă, boieri! Cetiţi tot ce trimete Nikon măriei sale şi, ştiind cum gîndeşte, răstălmăciţi-le în felul vostru.. dar, mai ales faceţi aşa fel încît să nu se mai întîlnească unul cu altul.

— Şi de asta avem grijă, Boris Ivanovici! Nikon a fugit de la Voskresenskoe la Troiţkoe. A aflat că ţarul o să vină la metocul Simonovo — ei, s-a repezit şi el într-acolo, dar noi l-am păcălit pe măria sa cu o născocire: „e primejdios: nu cumva o bîntui molima neagră la Simonovo? S-au prăpădit mulţi monahi acolo!" şi măria sa s-a speriat...

[1] *David Berlov*, medic danez; a stat cîtva timp la Moscova.

[2] *Sammuel Collins*, englez, medicul ţarului Alexei Mihailovici, între 1659—1664. După întoarcerea sa în Anglia, a scris o carte despre Statul Moscovit.

— Ei, așa da ! Îl cunoașteți pe țar. Să nu uitați : azi măria sa se mînie, dar mîine poate să ierte ; doar atîta nu iartă el : cînd e vorba de putere ! la asta ține mai mult ca la orice. Zădărîți-l în privința puterii, și atunci i se spulberă toată bunătatea pentru Nikon... atunci nu unge rănile ursului cu alifie tămăduitoare ! Și încă ceva : aici, la Moscova, Nikon să nu aibă slugi apropiate. Să puneți pe lîngă el pristavi în straie de călugări : o să le vorbească pe față, din răutatea inimii... în preajma lui să fie cît mai multe iscoade, oameni buni de gură, să-l tragă de limbă... nu niște nerozi...

— Chiar așa facem, Boris Ivanovici !

— Nu-i lăsăm nici o ieșire ; n-are voie să umble prin Moscova, dar dacă vrea să plece în altă parte, călătorie sprîncenată !

— Dacă pleacă, trimiteți și acolo iscoade și pristavi pe urmele lui... Așa o să gonim fiara pînă va cădea în capcană ; atunci o să ispășească și afurisenia împotriva mea, și ocara adusă obrazului vostru ! Mai ales, fiți cu ochii în patru la cei ce intră în sufletul țarului să se roage pentru Nikon : aceștia să fie urmăriți. Iar, de se poate, să fie ridicați și bătuți cu cnutul. U-uf !... sînt istovit ! Ajutați-mă să mă întorc în iatac. Spuneți-i țarului, cît mai des și mai stăruitor feluritele vorbe care umblă tot mai mult prin Moscova, zi de zi : „În Rusia avem doi stăpînitori ! “ Oh ce mă mai dor oasele : n-am fost multă vreme cu țarul la război dar acu pare-se că nici cu alte treburi n-o să mă mai îndeletnicesc prea mult — pare-se c-a trecut vremea mea... Nu vă pripiți, nu trăncăniți prea mult, de-a dreptul, și nu-i aduceți la cunoștință orice zvonuri cu privire la Nikon. Dacă vă întreabă, răspundeți-i. Dacă tace, începeți să vorbiți liniștiți între voi, față cu el, despre zvonuri, despre biserica părăsită, orfană ; lăudați-l, cu măsură, pe Pitirim episcopul, pe egumenul Akim... doar știți și voi pe cine anume... Ei, și mi-a mai spus Davîdko : „Trebuie să pleci de-aici, boierule ! Nici aerul stătut nu face bine..."

— Lui Davîdko îi vine ușor să tot umble creanga, veșnic beat, culcat pe spinarea calului...

— Cum mă simt ceva mai bine, cum plec. De bună seamă, că e bine ce a spus : să stau în pădure, ori în grădină, sau... of, ajutați-mă !

Boierii, strînşi roată în jurul lui Morozov, îl duseră în iatac.

— Să-i mai spuneţi ţarului despre Nikon : „Nu s-a smerit ! Chiar şi acum îşi preamăreşte puterea..." Daţi pătura la o parte ! Bogdaproste !

— Iartă-ne că te-am tulburat, Boris Ivanovici !

— Tămăduieşte-te spre bucuria noastră !

— Nu mai tot boli !

Doar doi dintre cei de faţă nu-l ajutară pe Morozov să meargă în iatac : Miloslavski şi Hitrovo. Amîndoi mai mult ascultaseră, vorbind prea puţin. Hitrovo se apropie de Ivan Mihailovici, îl privi mieros şi, uitîndu-se cu fereală spre uşă, spuse :

— Aş dori, cneazule Ivan, să stăm de vorbă, între patru ochi !

— Da ? Bine, Bogdan Matveevici ; treci pe la mine după vecernie — eşti musafirul meu...

— Mulţumescu-ţi de poftire, cneazule Ivan Mihailovici. Am să vin.

Zăboviră amîndoi pînă se întoarseră ceilalţi boieri, şi, plecară împreună cu ei.

Boierului Ivan Mihailovici îi plăcea să petreacă la un pocal de vin cu prietenii ; nu se zgîrcea cînd era vorba să cinstească pe careva, dar nici prea înclinat să-i omenească pe cei ce aveau nevoie de el ; or, pe cît i se păru, Bogdan Hitrovo, spătarul ţarului, avea nevoie de el, aşa că nu-l primi în sufragerie, ci în paraclis.

— Şezi, Bogdan Matveevici !

— Mulţumescu-ţi, boierule !

Şedeau în lumina molcomă a candelelor, în mireasma căldută de ceară topită, lîngă masa rotundă, pe care se aflau pene ascuţite şi o călimară aurită, deşi Miloslavski nu prea se omora cu scrierile, şi nici cu cetaniile, căci nu se prea pricepea la buchii.

— Iată ce e, boierule : gîndeşti oare întocmai ca şi mine ori altcumva ? Aş vrea să vorbeşti pe şleau ! începu Hitrovo.

— Sînt om cinstit, şi nu-mi place să umblu pe ocolite, fie călare, fie pe jos ! răspunse Miloslavski, netezindu-şi mus-

ţa. Adevărul era însă altul: nu-i plăcea cîtuşi de puţin să vorbească pe şleau.

— Ascultă, cneazule: nu cumva te ameninţă vreo primejdie din partea neamurilor măriei sale, nu cumva socoţi că s-au ajuns, dacă-s de alt neam ca noi, ca mine şi domnia ta?

— Nu, boierule! Neamul lui Miloslavski e, din mila stăpînitorului, în cinste osebită. Unchii sau alte neamuri mai depărtate ale măriei sale nu sînt primejdioşi pentru mine...

— Toate ca toate... domnia ta, boierule, bineînţeles, ai ajuns sus, n-ai vreme să te gîndeşti la Semion Streşnev, dar află, că acest Semion Streşnev, adeseori, ne lasă în umbră pe noi amîndoi — pe mine şi pe domnia ta!

— Ei, se-ntîmplă, şi chiar de multe ori, Bogdan Matveevici!

— Şi ca să nu se mai întîmple aşa ceva, ce zici — cum să facem să nu ne mai stingherească?

— Ei, ce să zic? Nu-s împotrivă; dar nu la asta-mi stă capul, Bogdan Matveevici, boierule. Mă întreb însă de ce şi cum a ajuns Streşnev să nu-ţi fie pe plac? Parcă, nu prea de mult, vă împăcaţi în cuget şi-n simţire?

— Da, ne-am împăcat noi pînă la o vreme, pînă m-a ponegrit faţă de oameni: cică „boiernaşul cela prăpădit de Alexa e ridicat de Morozov mai presus de toţi boierii!“ şi, mai mult decît atîta, la o vînătoare, cînd şoimii mei au prins vînat cu toptanul, iar ai săi, nimic, mi-a bătut şoimarul cu gîrbaciul, şi nici măcar nu mi-a spus cu ce s-a făcut vinovat faţă de el.

— Ei, da, boierule, asta-i o ocară şi o asemenea ocară nici eu n-o iert.

— Cneazule Ivan, de priceput mă pricepi, dar văd că privirile-ţi rătăcesc aiurea şi, să-mi fie cu iertare, nici nu asculţi cu luare-aminte cît m-a obijduit...

— Nu te-nfierbînta, boierule: de uitat mă uit aiurea; dar mă tot gîndesc cum să-ţi viu în ajutor, iar ajutorul, pare-mi-se, nu-i departe!

— Ei, ei, cneazule Ivan?

— Ei! N-ai răbdare? Uite, să vezi: deunăzi a trecut pe la mine un dvorean scăpătat din Kolomna şi m-a rugat să pun o vorbă bună pentru el pe lîngă măria sa. Atunci, zice, cînd am să văd prealuminaţii ochi ai măriei sale, am să-i spun ceva despre ruda sa, a preamăritului stăpînitor, despre Semion Streşnev... Ce voia să spună, n-am aflat — ei, şi

l-am lăsat să plece : „Du-te, zic, omule, cinează şi hodineşte-te că-i fi ostenit de drum..." iar el m-a rugat să-l găzduiesc. „Nu-s de neam mare... pot să dorm şi în casa slugilor..."

— Nu ştiu, cneazule, ce folos am putea să avem de la dvoreanul din Kolomna.

— Ehei ! Eu cunosc oamenii. Cînd m-am uitat bine la boiernaşul ăsta din Kolomna, mi s-a părut că are să dea în vileag ceva vrednic de osîndă pe seama cneazului Semion. Ştii ce ? Hai să-l chemăm încoace, să ne dumirim, dacă-i bun de ceva !

— Fie, cneazule Ivan : să-l chemăm, dacă aşa socoţi domnia ta.

Ivan Mihailovici ieşi el însuşi, ca să nu cheme sluga în paraclis unde nu-şi prea lăsa robii să intre.

Bogdan Hitrovo, spătarul ţarului, uscăţiv, dar îndesat, asculta adeseori sfaturile soţiei sale, boiereasă de căpetenie în preajma ţarinei :

— Bogdan, fii cu ochii în patru pe boieri : una zic, alta fac şi gîndesc ; tu să fii cu luare-aminte la ei ca să-i ai la mînă, la o adică !

Acum, neavînd prea multă încredere în vorbele boierului Ivan Miloslavski şi, bucurîndu-se că acesta ieşise să cheme sluga, Bogdan Hitrovo iscodi cu privirea de colo-colo prin paraclis. În perete, în spatele său, văzu o uşiţă luminoasă. Se ridică tiptil, se întoarse şi pipăi peretele : uşiţa se deschise şi Hitrovo zări dincolo de ea tainiţa cu veşminte scumpe şi cu banii lui Miloslavski. La lumina policandrului aninat în colţ, se zăreau în tainiţă pocale, talgere de argint şi de aur, sipete ferecate în care, pesemne, se aflau tot odoare de aur şi găteli ; jos, erau nişte foi de aramă, mari, pătrate. Hitrovo îşi zise : „Tare-i prevăzător boierul ! Nu-i mult de cînd măria sa a vorbit cu boierii de sfat despre înlocuirea banilor de argint cu cei de aramă !... Şi iacă-tă, Ivan a şi adunat aramă, ca să bată bani... dar nu pe numele ţarului, ci pe al său ; ei, să mai aşteptăm, o să vedem, ce-o mai fi !" Împinse cu băgare de seamă uşiţa la loc şi, întorcîndu-se la masă, se aşeză.

Miloslavski intră şi netezindu-şi mustaţa, spuse :

— Vine îndată !

Băgă de seamă şi el că uşiţa era întredeschisă, luminată. Se apropie de ea şi o împinse uşurel : ţăcăni o încuietoare

tainică şi uşiţa se închise. Ca să ocolească întrebările musafirului care şedea, cu ochii la el, spuse :

— Am aci un veşmîntar preoţesc ; dacă-l ţin închis, veşmintele miros urît... d-aia ţin uşiţa deschisă... ei, şi atunci trage în odaie.

— Drept să-ţi spun, nu simt de loc că mă trage, răspunse Hitrovo.

Beghicev intră, făcu dinaintea boierilor o plecăciune şi se închină de mai multe ori, întorcîndu-se în toate părţile.

— Ei, ia spune ce treabă ai domnia ta, dvorene din Kolomna, cu preamăritul nostru stăpînitor, şi ce ai de gînd să vorbeşti cu el între patru ochi, în privinţa cneazului Semion ? începu Hitrovo.

— Şi cu ce te-a supărat cneazul Semion ? Ori ai vreo pricină cu el ? întregi Miloslavski.

Nefiind poftit să ia loc, Ivan Beghicev se trase uşor îndărăt spre uşa paraclisului şi răspunse :

— Iată ce este, cinstiţi şi luminaţi boieri ai măriei sale, cneazule Ivan Mihailovici şi domnia ta, boierule Bogdan Matveevici, mulţumesc Domnului, că m-a învrednicit pe mine, un sărman boiernaş scăpătat, să vorbesc naintea unor feţe alese...

— Vorbeşte mai pe scurt, porunci Miloslavski.

— Am să vorbesc pe scurt dar pricina-i mai lungă, aşa că vă-ntreb : să vorbesc în ceea ce mă priveşte pe mine, ori în privinţa cneazului Semion ?

— În privinţa cneazului Semion să ne vorbeşti ! Ale domniei tale, lasă-le mai la urmă. Ştii, acum măria sa are multe griji, şi nu e chip să-l vezi...

— Iau aminte şi mă supun. Ei, cneazul Semion s-a lepădat de Dumnezeu. Cîndva, de demult, pe cînd mergeam noi amîndoi călări, la vînătoare, mi-a spus că în cartea Facerii ar scrie că „Domnul Dumnezeu, i-a arătat lui Moise dosul pe muntele Sinai..." Asta-i una la mînă ! Alta, iacăt-o : cneazul Semion, a adus de undeva, de prin tîrgurile leşeşti, o pînză olăndească, zugrăvită de un iritic, şi care arată nişte duhuri necurate ce pun foc unei biserici a lui Dumnezeu, şi-i năruie clopotniţa... Nu departe de ele, se vede o fată încornorată, cu şezutul gol întors către acea biserică ! Al treilea : tot el, Semion cneazul, aprinde naintea acelei zugrăveli scîrbavnice, potrivnice Domnului, lumînări de la biserică, şi cică se roagă

la ea... tot şezînd în preajmă-i... Iar a patra ispravă a sa iată care-i : ia de la căţea căţeii ei spurcaţi, ca să-i înece ; dar, în loc de un cazan obişnuit, îi îneacă în cristelniţa de la biserică, şi aprinde lumînări, şi-şi pune un fel de odăjdii, din ţesături cusute cu fir de aur... aidoma unui fedon de popă; şi cîntă stihuri... şi pune lîngă acea cristelniţă un naş şi o naşă, precum se cuvine într-un lăcaş al Domnului...

— Ei, ce zici, boierule Hitrovo ?

Fără să-i răspundă îndată lui Miloslavski, Hitrovo îl întrebă pe Beghicev :

— Dar pentru ce anume tu, un mic boiernaş, voiai să te rogi de măria sa ?

— Eu, boierule, doream să-l rog pe marele stăpînitor să mă facă scutelnic alb în slobozia mea, să-mi dea o slujbă, şi să nu fiu pus la bir...

— Beghicev te numeşti ?

— Beghicev Ivan, dvorean din Kolomna.

— Pare-mi-se, Ivan Beghicev, că printre slujbaşii de la curtea măriei sale se află şi un oarecare Beghicev Piotr... un streapciu... e cumva neam cu dumneata ?

— Acel Beghicev mi-e unchi...

— Dar de ce dumneata, avînd o rudă în preajma ţarului, ai venit la nişte boieri mari, pentru un lucru de nimic ?

— Cinstite boier mare, Bogdan Matveevici ! Am scăpătat rău, fără slujbă, şi puţinii bani, cît am mai avut, i-am irosit ; iar rudele mele dragi, şi unchiul Piotr despre care-i vorba, se cam tem de mine : „nu cumva să cadă pe capul nostru, să ne ceară să-l împrumutăm ? Şi n-ai cum să-i faci zapis de înrobire... că-i păcat ! Doar ne este rudă..." ei, aşa că la neamuri nu mai am nici o trecere...

— Îţi spun : nevoia care te aduce e neînsemnată şi poate căpăta dezlegare fără să mai dai ochii cu măria sa, care, doar vorbe de laudă ar avea, pentru că-i scutit de osteneală ! Cred că n-ai să te apuci de petreceri, ci o să slujeşti cu sîrg, nu ?

— Am să slujesc cu sîrg, cinstite boier mare ! Am scăpătat rău, făr-de slujbă !

— Aşa ! Du-te la Kolomna, şi aşteaptă acolo ; o să te chemăm noi, eu şi cu Ivan Mihailovici. Să vii fără zăbavă la Moscova, o dată cu martorii în pricina cneazului Semion ; şi, dacă vorbele tale împotrivă-i nu-s mincinoase, chiar în

aceeaşi zi facem noi aşa ca să fii trecut în starea de scutelnic alb, în slobozia dumitale, drept care ai să capeţi la mînă şi zapisul cu pecetea măriei sale...

Făcînd plecăciuni adînci, aproape atingînd podeaua cu barba-i ascuţită, zburlită, Beghicev ieşi de-andaratelea, tot închinîndu-se pînă la uşă. De bucurie, îi tremurau picioarele. Iar după ce se pomeni afară, se rugă în umbrele amurgului dinaintea icoanei întunecate, nedesluşite, zicîndu-şi în gînd: „Mulţumescu-ţi ţie, Doamne! Nu m-au pîndit ochii boierilor, atunci în ograda mănăstirii. De Nikon n-am pomenit o vorbă. Mi-am scos pîrleala pentru alergătura mea prin Moscova, pentru osteneala picioarelor şi irosirea celor din urmă parale! Mulţumescu-ţi ţie, Doamne!...“

După ce Beghicev ieşi, Miloslavski rosti pe un ton aproape lăudăros:

— Ei, boier Bogdan, iacătă, de azi înainte poţi să te răfuieşti cu cneazul Semion pentru obida ta. Iar acu, nu mai eşti jălbar, ci musafirul meu! Hai, să bem pentru izbînda noastră, a tuturor!

— Of! cneazule Ivan Mihailovici! Straşnic ar fi să nu fi minţit cumva dvoreanul...

— Nu, eu nu mă înşel, dvoreanul n-a minţit! Dar, boierule, să fim înţeleşi: nu te grăbi să dai în cneazul Semion; o să ne fie de folos şi în pricina cu Nikon. Pe Nikon o să-l călcăm în picioare, o să-l băgăm la mănăstire; ei, şi atunci, o să aibă aceeaşi soartă şi cneazul Semion!

— E vrednică de laudă bunăvoinţa de gazdă a domniei tale, boierule! Şi acu, s-ar cuveni să cinstim pentru o faptă de folos obştesc, bine pusă la cale! Iar cu Streşnev, o să mai zăbovim.

Cei doi boieri plecară din paraclis spre sufragerie.

Trecuseră vreo şase săptămîni. Ţarul începea să umble anevoie: se îngrăşa văzînd cu ochii. Avea treburi multe, şi le dezlega, cele mai adeseori, culcat în pat.

Se adunase cel dintîi sobor să-l judece pe Nikon, care părăsise scaunul de patriarh. Se strînseseră arhierei, egumeni, protopopi; sosise din Gaza episcopul Paisi Ligarid. Se cuvenea ca ţarul să vină dinaintea lor. Ţarul porunci:

— Să se adune în Granovitaia ! Să am mai puţin de umblat...

O dată cu feţele bisericeşti, au fost chemaţi la Granovitaia trei boieri : Ivan Miloslavski, Bogdan Hitrovo şi Semion Streşnev : pe acesta ţarul îl numise sfetnic, şi acum îl însărcinase să-i pună lui Nikon întrebări, în numele său. Din porunca ţarului, Streşnev ticluise treizeci de întrebări.

Ţarul intră, păşind încet. Răsuflînd greu, se lăsă în jilţul său, din colţul icoanelor. Hitrovo şi Miloslavski îl sprijineau, ajutîndu-l să se aşeze, apoi, rămaseră de ambele părţi ale jilţului : cel dintîi de-a dreapta, al doilea de-a stînga. Arhiereii, egumenii, aşezaţi pe laviţe, de-a lungul pereţilor sălii, se ridicară în picioare, îl blagosloviră pe ţar, şi se aşezară la loc. Feţele bisericeşti tăceau, aşteptînd, neştiind ce va zice ţarul despre Nikon. Deşi acesta se lepădase de cinul său, tot se temeau de el. Ţarul îşi petrecu privirea asupra feţelor bisericeşti şi rosti :

— Să începem, părinţi duhovniceşti !

Feţele bisericeşti parcă tot şovăiau. Doar un ierarh uscăţiv pistruiat, Epifani Slavineţki preaînvăţatul episcop, îşi scutură cu hotărîre barba roşcată, tunsă potrivit, se ridică, făcu înspre ţar o plecăciune adîncă şi rosti răspicat, cu glas tare :

— Preamărite stăpîne, patriarhul supus judecăţii n-a fost cercetat, şi nici nu este de faţă, ca să răspundă la învinuirile ce i se aduc. Eu nu socot legiuită judecata noastră, în lipsa lui !

— Aşteaptă puţin, părinte Epifani : să auzim ce au de spus ierarhii, din partea soborului — dacă se cuvine ori ba să fie judecat patriarhul, nefiind de faţă !

Slavineţki se aşeză.

Din rîndurile feţelor bisericeşti se ridica un murmur tot mai stins care ajunse pînă la laviţa din faţă şi pînă la jilţul ţarului. În rîndul din faţă şedea grecul Paisi Ligarid cu camilafca neagră monahală aşezată peste părul negru, lung, cu ochiul stîng mijit, iar cu cel drept cercetînd o carte din alte vremuri scrisă de mînă, deschisă pe genunchii săi osoşi, scoşi înainte. Îngustîndu-şi ochii, fără să ridice capul, grecul privi ţintă partea de jos a jilţului împărătesc, şi, parcă numărînd elefanţii argintii zugrăviţi pe fondul roşu, începu domol, fără aprindere, fără a lua seama la vorbele lui Slavineţki :

— Fraţi şi părinţi duhovniceşti... arhierei şi ierei, voi care suferiţi sufleteşte alături de sfînta Biserică ecumenică şi o păziţi de carii destrămării... Ţarul, singur stăpînitor a toată

Rusia, marele şi dreptcredinciosul monarh, ne-a chemat, şi nu se cuvine să pierdem vremea în zadar la acest sobor... Noi n-am venit aici să-l judecăm pe Nikon care a fost patriarh...

— Şi este, încă şi azi, părinte Paisi ! întregi Slavineţki.

Ligarid îşi depănă firul cuvîntării, fără a lua în seamă nici de astă dată vorbele lui Epifani :

— A fost patriarh ! Fiindcă cel ce şi-a lepădat veşmîntul în lăcaşul Domnului, fie călugăr de rînd, fie arhiereu, nu mai poate fi numit faţă bisericească, ci este un fugar, un caterisit ! Deci, noi n-am venit să-l judecăm, ci să cumpănim faptele unui arhiereu care a părăsit sfîntul lăcaş. A făcut bine oare acest păstor, ori a semănat un rău negrăit ispitind credincioşii cu făţarnica lui smerenie ? Ne vom pune întrebări, într-un chip şi într-altul, şi ne vom răspunde, potrivit cu înţelesul faptelor sale...

Epifani voi să rostească o împotrivire dar nu cuteză, fiindcă ţarul i-o luă înainte :

— Aşa să fie, părinte Paisi !

— Părinţi şi fraţi, smeriţi ierei ! Iată-le aici, legile sfinţilor părinţi... — grecul răsfoi cartea din faţa lui — şi ele rostesc o osîndă grea pentru un vlădică dacă acesta îşi părăseşte păstoriţii, înfricoşat fiind de foamete, de molimă, de foc sau de ameninţarea morţii din mîna vrăjmaşului. Dar ce anume îl ameninţa pe fostul patriarh ? De ce a părăsit sfîntul lăcaş, fără măcar să ceară părerea capului a toată Rusia, al întregului norod şi al oştirii sale, preamăritul stăpînitor ? Marea lui semeţie l-a făcut pe patriarh să-şi lepede odăjdiile şi să părăsească sfîntul lăcaş ! Se cădea oare să facă aşa ceva ?

— Nu !

— Nu ! răsunară glasuri.

— Mare păcat e pentru un iereu să-şi lepede veşmîntul în sfîntul lăcaş !

— „Mare păcat“, răspundeţi, şi eu întăresc părerea sfinţiilor voastre : da, e un mare păcat ! Dar Nikon a săvîrşit un păcat şi mai greu : cu glas tare, şi-a hulit cinul, precum şi sfînta Biserică : „Precum nu se întoarce cîinele la locul în care a vărsat, afurisit să fiu şi eu, dacă mă voi întoarce aici !“

Toţi cei de faţă tăceau. Ţarul oftă adînc şi închise ochii. Ligarid, mijindu-şi ochii, urmă tot atît de blajin şi cu tîlc :

— Şi am să vă întreb încă ceva, cuvioşi ierei. Nikon cunoştea — aşa cum cunoaşteţi şi sfinţiile voastre povaţa unui

înţelept stareţ ca Nil Sorski[1] pe care a dat-o unui călugăr : „să nu fii ispitit de bucuriile lumii, ci să-i slujeşti Domnului Dumnezeu, să alungi patima arginţilor, patima pîntecului, şi păcatul preacurviei..." Aşadar, vă-ntreb : nu este oare patriarhul cel ce ţine cu cea mai mare osîrdie posturile, cel ce se roagă, nu este el ocrotitorul oropsiţilor ?

— Adevărat, aşa ar trebui să fie !

— Şi acum ia să vedem : trăit-a oare Nikon ca un monah smerit ? Nu, şi iar nu ! Avut-a parte de multe bogăţii, de viaţă de huzur, căci el se desfăta cu băuturi şi se îmbuiba cu mîncăruri îmbelşugate.

— Aşa a fost de cînd lumea, părinte ! Chiar şi măria sa îl ospăta pe patriarh la masa măriei sale ! se amestecă în vorbă Epifani.

— De la masa aceasta nici n-avea voie să lipsească ! Ştiu că marele stăpînitor îl ospăta la masa măriei sale şi nu-l osîndesc pe Nikon pentru asta. Dar ştiu, la fel cu sfinţiile voastre, că el se lăfăia şi singur întru risipă şi desfătare, că purta veşminte de neasemuit cu ale altor patriarhi, că şi-a ridicat palate mai presus de ale măriei sale. De aceea, putea oare el, patriarhul, să-şi păstorească credincioşii, fără smerenie, fără să cinstească voia Domnului, ci slujind lui Mamona[2], şi desfătîndu-l, mi-e şi groază s-o spun, pe Belzebut, stăpînul întunericului ? Nu, nu putea ! Şi, tot punîndu-ne atîtea întrebări, să urmărim calea lui Nikon, fostul patriarh. Priviţi, fraţi şi smeriţi ierei : un patriarh care este cu adevărat un străjer al credinţei lui Hristos trăieşte ca un călugăr, ca un monah, precum poruncesc sfinţii părinţi ; pe cînd Nikon trăia ca un ţar, şi-şi alegea slujitori dintre mireni, după bunul său plac ! E ştiut de toată lumea, că diaconul său Ivan n-a fost tuns întru călugărie. După pravilele sfinţilor părinţi, slujitorul patriarhului trebuie să fie un protosinghel[3] care să-i urmeze în scaunul patriarhal, ca să nu rămînă acest scaun gol, o clipă ! Dar ştiţi, fraţi şi părinţi

[1] *Nil Sorski* (1433—1508), întemeietorul schitului de pe rîul Sora, nu departe de lacul Beloozero, iniţiatorul curentului adoptat de aşa numiţii stareţi de peste Volga care luptau împotriva proprietăţii bisericeşti.

[2] Denumirea „bogăţiei", a „bunurilor pămînteşti", în Evanghelie şi în Talmud.

[3] *Singhel, protosinghel*, ranguri de călugări puşi slujitori pe lîngă patriarhii de la Constantinopol.

duhovniceşti, că pe lîngă Nikon, în chilia lui, n-a fost nici măcar un singhel. Pe lîngă acest diacon, nemiruit, a slujit patriarhului un mirean, — un tînăr adus de ei amîndoi de la chinovia Iverskaia ; mai mult decît atîta : tînărul cela a fost scos din temniţa mănăstirii şi, potrivit cu spusele stareţilor de la Iverski, pus în butuci întru îmblînzirea firii sale, pentru că pîngărise cele sfinte ! Pe stareţul Suhanov l-a scos de asemenea Nikon din temniţa de la Soloveţki, şi l-a pus să vegheze asupra cărţilor bisericeşti, deşi stareţul acela a dovedit o mare şovăire în ale credinţei, ba a fost judecat chiar pentru papistăşie... Nu a fost oare acesta un prilej de a păcătui, pentru norodul rus ? Iar atunci cînd şi-a părăsit scaunul arhieresc, s-a asemuit cu cîinele — el, arhiereul, vorbă pentru care se taie capul orişicărui mirean ce-şi bate joc de cinul lui. E groaznic de spus : el şi-a bătut joc de sfintenia Bisericii. Cu cine oare să-l asemuim ? Doar o singură vorbă potrivită avem : a arătat o semeţie mai presus de Lucifer !

Ţarul izbi cu vîrful de fier al toiagului în podina jilţului şi aproape că gemu, ridicîndu-şi cu ajutorul boierilor făptura trupeşă :

— Oh... nu mai pot !

— Prea mărite stăpînitor ! rosti Hitrovo : în mîinile noastre a căzut o epistolă scrisă de Nikon.

— Cui ?

— Boierului Nikita Ziuzin...

— Bine ; să se citească în auzul nostru...

Ţarul se aşeză la loc.

Miloslavski făcu o plecăciune şi, tăcut, păşind uşor, ieşi din Granovitaia sub privirile ţarului.

Ligarid, cu ochii ţintă spre picioarele jilţului împărătesc, parcă i-ar fi cercetat înfăţişarea, vorbea înainte, fără să ridice nici capul nici glasul :

— Părinţi, smeriţi ierei ! Mult l-au înălţat bunurile lumii pe fostul patriarh, care s-a închipuit a fi mai presus de ţari, de stăpînitori ! Priviţi odăjdiile sale, şi veţi vedea : smeriţii părinţi ai bisericii au pe mantia lor un heruvim, deasupra tablelor legii, pe cînd Nikon are un arhanghel cu paloş !

Pe epigonatul [1] fostului patriarh veţi vedea crucea şi paloşul, pe cînd cuvioşii ierei n-au pe epigonat, numit în slavoneşte

[1] Însemn bisericesc — un trapez de brocart, atîrnat la şold.

„bederniţă", decît o singură stea, simbolul magilor în căutarea Domnului. Aşadar, Nikon este un ostaş întru toate, dar nu pentru biserică — întrucît a călcat-o în picioare, revărsînd faţă cu tot norodul, duhoarea gurii sale, hula împotriva celor mai presus de toate — sfintele sfintelor !... Miloslavski se întoarse cu diacul. Ţarul îşi ridică privirea spre diac, şi-i porunci :

— Ceteşte !

Diacul făcu o plecăciune, se lăsă fără zgomot de pe un picior pe altul şi începu să citească curgător, cu glas scăzut :

„Şi-ţi scriu, boierule Nikita, cele ce am mai spus şi le voi spune întotdeauna :

Nu de la ţari purcede obîrşia preoţiei, ci preoţia îi unge pe ei la domnie. Preoţia e mai presus de împărăţie.

Ţarul nu ne-a dat drepturi, ci ne-a răpit drepturile, întărind nelegiuita sa «Pravilă »; prin silnicie stăpîneşte ţarul Biserica, şi se îmbogăţeşte pe seama celor sfinte ; toată tagma preoţească pentru el trudeşte, varsă dăjdii, luptă... Ţarul a pus stăpînire pe danii, pe vămile bisericeşti ! Poruncit-a Domnul la două astre cereşti să lumineze : soarele şi luna — prin ele, ne-a arătat în ce stă puterea arhiereului şi a ţarului. Puterea arhiereului străluceşte ziua asupra sufletului omenesc ; iar puterea ţarului nu e veşnică, asemenea deşertăciunii : străluceşte asupra lucrurilor trecătoare ale acestei lumi..."

Ridicîndu-se, ţarul încheie :

— N-o să fie uşor pentru el cînd ne-om apuca să ne răfuim pentru putere... Îndată ce se va isprăvi slujba în biserică, rog tot soborul şi pe domniile voastre, boieri, să poftiţi la ospăţ. Dar unde-i cneazul Semion ?

— Aici sînt, măria ta ! răspunse Streşnev ridicîndu-se de pe laviţa de lîngă uşă.

— Să vii şi domnia ta la ospăţ ! Părintele Ligarid ne va spune acolo tot ce mai are de spus ; iar domnia ta ai să împărtăşeşti tuturor întrebările pe care le-ai pregătit pentru Nikon...

— Am înţeles, măria ta !

Boierii, asudaţi în veşmintele şi-n şubele lor călduroase, ieşiră pe cerdacul scării principale, fără să-şi pună pe capete gugiumanele, bătînd cu toiegele în podină. Era o seară senină,

răcoroasă ; glodul gros de pe uliţele Kremlinului îngheţase ţăcănind sub copitele cailor aduşi pentru boieri ! Frigul înserării ferecase băltoacele care, acum, sclipeau ca nişte oglinzi trandafirii, presărate cu colbul de aur al asfinţitului. Cele dintîi bătăi de toacă ale străjilor începeau să se amestece cu sunetele noului orologiu.

Peste tot prin Moscova, clopotele vesteau vecernia, pe toate glasurile. Boierii îşi făceau semnul crucii.

Grecul Ligarid se făcuse repede nevăzut. Nu se simţea în apele lui. Voise să se pună bine cu ţarul şi cu boierii, deşi nu era mult de cînd rîvnise să intre pe sub pielea lui Nikon, preamărindu-i în toate chipurile tăria de cuget, mintea ageră şi milostenia.

Capitolul II
GOSPODĂRIA OBLEPIHĂI

O ogradă încăpătoare, la mai puţin de o verstă spre miazăzi-răsărit de Valul de Pămînt, şi ceva mai departe de o crîşmă mare de pe malul rîului Iauza, care, spre deosebire de crîşmele stăpînirii, se numea Crîşma Veche.

Dincolo de gospodăria Oblepihăi, înspre Valul de Pămînt, se întindea o pădurice, iar în pădurice se afla căsuţa vrăjitoarei Fimka, sora Oblepihăi. Iată de ce erau în acea parte multe potecuţe şi spărturi în zaplazul vechi ; mulţi streliţi se temeau să umble noaptea pe acolo : „Dar dacă Fimka-vrăjitoarea m-o preface în lup, după vorba Oblepihăi ?“ Baba Oblepiha era înaltă de stat, cu plete cărunte pe care şi le ascundea şi iarna şi vara sub basmaua veche, murdară iar sarafanul şi-l peticise cu atîtea cîrpe, în toate culorile, încît nu era cu putinţă să le numeri : aduna petice pe unde le găsea şi cînd tot sarafanul ei ajunsese un talmeş-balmeş de culori, cosea peticele pe zăbunul ei de dimie.

În ograda Oblepihăi erau fel şi chip de izbe şi de bordeie, unele cu acoperişul aproape de pămînt. Milogilor le plăcea mai mult să stea în bordeie, decît în izbe. Arareori, pe la Oblepiha trecea călare un nacealnic cu străjerii de la rohatcele de noapte ale Pricazului Treburilor Lăuntrice, toţi călări şi înarmaţi. Zbîrcindu-şi nasul vînăt pe faţa stacojie, nacealnicul adulmeca încolo şi încoace în izba mare, unde Oblepiha stătea într-o cămară, striga şi izbea cu piciorul în podea :

— Hei, Katiko ! Oblepiha dracului ! Nu cumva ascunzi aici niscai tîlhari ?

Oblepiha ieşea în zdrenţele ei pestriţe, şi făcea o adîncă plecăciune, ca dinaintea unui ţar :

— Am o căsuţă săracă, drăguţule, tare săracă... ia adăpostesc şi eu aci nişte creştini ai lui Dumnezeu... care se roagă celui de sus, pentru sufletul meu păcătos ! Doar pentru izbăvirea sufletului meu mai trăiesc, de aia-i ţin la mine pe mîntuiţii ăştia !

— Dacă i-am scutura zdravăn pe mîntuiţii tăi, mama lor de cîini, să vezi, ce de lucruri furate prin tîrguri ar curge din trăiştile şi tăgîrţele lor !

Oblepiha dădea fuga în odaia ei, de unde aducea o carafă de aramă plină cu vodcă, un căuşel de lemn, o halcă de ceafă de vită dreasă cu usturoi şi un ştergar de pînză albă, aspră, îmbiindu-l pe nacealnic cu temeneli :

— Pofteşte, drăguţule ! Pentru mine ţin bucatele astea, nu pentru vînzare... La ce bun să faci necazuri oropsiţilor soartei ? Îs destui bogaţi, hoţomani şi tîlhari, ei, ia de la ei, stoarce-i, e-n puterea ta !

Nacealnicul dădea de duşcă un căuş, rîgîind zgomotos. După ce-şi trăgea sufletul, rostea răguşit :

— Halal ! Ţi-ai împuţit izba de tot — ptiu — e mai rău ca într-o cocină de porci ! Să cadă omul din picioare, de atîta duhoare !

— Pute cel ce a îmbătrînit ! Cînd omul e bătrîn, şi pe deasupra calic, mîinile lui nu mai au vlagă să cureţe rapănul de pe el...

— Ei, dar-ar lingoarea-n tine ! Păzeşte-te — nu cumva să găzduieşti niscaiva tîlhari !

— Dumnezeu îmi apără sălaşul ; iar tîlharul nu se simte bine aci, la strîmtoare şi cu frica-n sîn...

Streliţii îl săltau în şa pe trupeşul nacealnic, şi ceata lor pierea din vedere.

Oblepiha se închina la icoana neagră din ungher :

— A trecut năpasta, cea cu glas înfricoşător, cu ochi nedormit !...

Uneori, în faptul nopţii, cei certaţi cu legea intrau în izbă, uitîndu-se cu teamă prin unghere, pe sub laviţe, şi nu păşeau toţi odată, ci ca orbeţii, pitindu-se unul în spatele altuia ; întrebau cu glas înăbuşit :

— E voie, babo Katerinko ?

— Ei, intraţi... dar să ştiţi aici nu-i loc pentru opincari... ci pentru obraze alese...

Se așezau la aceeași masă mare din mijlocul izbei, la care, cu puțină vreme înaintea lor, se îmbuibase nacealnicul, pe aceeași laviță șubrezită de vechime.

— Mare lucru, c-ai avut o vacă de muls ! Obraze alese, ai ? Păi, toți sîntem neam cu cneazul Semeaka ! și revărsau pe masă pumni de copeici de argint.

— Adu-ne ceva băuturică !

— Nu-i de voi aci, căpoșilor, voiniceilor ! Duceți-vă, în izba de la margine, de lîngă zaplaz — acolo o să căpătați tot ce vă poftește inima. La zaplaz e și mai aproape de Fimka.

— Las că cea dintîi bărdacă om bea-o aci ! Iar cea de a doua, unde ai să ne spui.

Oblepiha le dădea tîlharilor să bea cea dintîi bărdacă de vodcă, apoi încă una dar nu se mai ostenea să le-o aducă și pe a treia, ci le spunea :

— Care dintre voi are un nume omenesc, ai ?

— Nicicum nu-mi zice mie, pentru care vrea să știe !

— Dar de ce vrei să ne afli numele ?

— Ca să știu cum să-ți zic, și pre numele tatălui...

— Mult am mai petrecut, iară numele ni l-am pierdut, chiar acolo unde ne-am născut — glumea vatamanul tîlharilor. Auzit-am că atunci cînd cu botezul meu a trecut scaraoțchi cu popa-n gheare pe lîngă izba tătînelui-meu... banii lui taică-meu i-o luat, cu apă m-o udat și Toma m-o chemat.

— Halal să-ți fie, Tomușka ! Iar eu am o surioară, Fimușka : de tot ce vrei are parte și nici nu șade prea departe ! Vă strecurați prin zaplaz, iar încolo, neted e drumul !

— Hei, babo...

— Aud...

— Ne ascunzi niscai lucruri de furat ?

— Nu ! Aci e casă cinstită. De cînd îs pe lume, dau adăpost oamenilor lui Dumnezeu, dar cu o învoială : să nu umble cu furtișaguri, iar care-i prins cu asemenea isprăvi, n-are loc la mine — se cară la Fimka !

— Poftim de te-nțelege cu ea ! Pare-se că și noi trebuie să ne cărăm la Fimka, ai ?

— La ea, chiar la ea ! Dar spuneți-i că v-am trimis eu. Doar vă știu mai de mult, am vedere slabă, dar vă cunosc după miros...

— Amirosit-ai sîngele de pe noi ?

— Haideți ! Știu, de la cine pute, și a ce...

Uneori tîlharii, chercheliţi, se încăpăţînau. Atunci baba, cu glas scăzut mai mult în şoaptă, îi întreba :

— Sînteţi copii, ori flăcăi în toată firea ?

— Flăcăi sîntem, buni de însurat !

— Ei, atunci, iată ce-i mirilor ! Ascultaţi ce vă spun : acu pică-n ospeţie peţitorii — nacealnicu cu străjerii ! Zău că nu vă mint, e adevărul adevărat.

Tîlharii săreau sprinteni în picioare, speriaţi : „Haideţi, la Fimka, fîrtaţilor !" strigau ei şi îndată se făceau nevăzuţi.

După plecarea acelor muşterii primejdioşi, Oblepiha vîra cu pumnul în buzunar banii de argint de pe masă : ştia totdeauna, că tîlharii plătesc pentru băutură şi adăpost mai bine decît alţii, că dau nu numai pentru ei, ci şi pentru cheltuiala ei întru primirea nacealnicului. Îşi smulgea basmaua groasă de pe cap, şi pe chipul ei cu pleoapele boboşate, coborîte peste ochii înguşti, se oglindea o mulţumire blajină. Îşi vîra în pletele cărunte degetele cîrligate, cu unghii negre, se scărpina şi se ciufulea bombănind împotriva tăunilor :

— Ce, e oare semn de ploaie, de pişcaţi aşa, băutori de sînge ?

Vreme de trei ani şi jumătate, Senka şi Taisi scăpaseră de urmăriri prin bordeiele din gospodăria Oblepihăi : milogii le slujeau drept acoperire în hoinăreala lor. Pînă la urmă, trepăduşii lui Nikon se lăsaseră păgubaşi — nu-i mai căutau şi nici lui Nikon nu-i mai ardea de asemenea fleacuri. Pe deasupra, s-ar putea zice, că de n-ar fi fost rascolnicii, patriarhul ar fi avut o fire cît de cît iertătoare. Dacă-i nimereai în cale, ar fi fost în stare la mînie să te ucidă în chinuri, să te ardă pe rug, să te schingiuiască, să te facă din om, neom. Dar dacă trăiai departe de el, de mîna lui răzbunătoare, n-aveai de ce să te temi, te puteai înfăţişa cu toată îndrăzneala să munceşti la curtea patriarhiei : n-avea să te vadă, să te întrebe : „Cine eşti ?"

Toată suflarea milogilor cunoştea cele ce se petreceau în Moscova, după glasurile clopotelor ei : dacă cele din Kremlin sunau măreţ, fără îndoială că ţarul pleca să se închine la lăcaşurile sfinte. Uneori, glasul Moscovei suna jalnic, tînguitor : răposase mitropolitul. Alteori, era vesel, sărbătoresc. Atunci zeloşii întru vechea credinţă, ţinînd isonul protopopului Avvakum, cîntau : „Urît bat clopotele, acu, cînd cheamă lumea la sfînta slujbă ! Parcă ar vesti vreun foc, sau altă primejdie !"

Milogii deosebeau un dangăt de altul, rămînînd nepăsători, fie la foc, fie la orice primejdie, dar o luau repede la picior cînd auzeau altfel de dangăte, fiindcă atunci se adunau totdeauna o mulţime de credincioşi şi, pe deasupra, aveau de ce să se bucure cînd pleca ţarul din Kremlin : se împărţeau totdeauna bani. Dar, milogii se bucurau cînd pleca mai cu seamă ţarina.

Senka se aciuiase împreună cu Ulka într-o izbă răzleaţă. Aşa poruncise Oblepiha :

— Nu-i cinstit : trăiesc fără cununie. Ei, las c-o să le vină lor vremea să se cunune, mai ales, atunci, cînd le-o scînci pruncul...

Ulka îşi împodobise crivatul cu perdele de pînză roşie ; pusese perdele şi la ferestre ; de altminteri, ferestrele, cînd erau deschise, nici n-aveau nevoie de perdele. O dată la două zile, Ulka spăla pereţii izbei fără horn, pînă la poliţa lată şi groasă de sub tavan.

Lui Taisi nu-i prea plăcea să treacă pe la ei. Ulka îşi dădea seama că iubitul ei asculta în toate de Taisi, iar de ea, nu prea, şi nici n-o bătea, măcar aşa, cît de cît ; or, se ştie : bărbatul, o dată ce nu te bate, nu te iubeşte cu adevărat !

Uneori, cînd Taisi îl dăscălea pe Senka sau îi împărtăşea cîte ceva din ceea ce avea de gînd să facă, băga de seamă cu ciudă că Ulka, deşi nu fusese în izbă, se ivea pe neaşteptate, ba de după perdeaua crivatului, ba dintr-un ungher întunecos.

Într-o zi, pe cînd Ulka lipsea din izbă, Taisi îşi dădu cu părerea :

— Ce-ar fi, Semioane, s-o alungi pe fata asta ? Mi se pare că nu miroase a bine cu ea... ne iscodeşte, trage cu urechea la ce vorbim, iar pentru noi, urechile, ochii de prisos, îs duşmani fioroşi. Nu trebuie să afle nici o ureche de prisos încotro ne îndreptăm spre slobozenie...

— Nu-i nimic ! O alung eu, cînd o veni vremea.

— Tu nu cunoşti ce-i muierea ! Te iubeşte ca o turbată...

— Nu-i nimic ! Nu te teme : n-o să se ridice împotrivă-ne, are ea atîta glagorie...

— Nu pricepi : ai încins-o pînă a turbat... ia uită-te la ea : i s-au ivit zbîrcituri la gură, ca tăiate cu jungherul, iar ochii, uneori, îi ard ca flacăra, şi ce flacără ! Leit ca la nebunul cela pentru Dumnezeu — de Fedko, cel pus în lanţ, din porunca ţarului, fiindcă l-au prins cu o epistolă de la Avvakum. Acel

Fedka stă în cuptorul încins, cu şezutul gol, şi mănîncă firmituri de pîine. Bagă de seamă, şi ea este la fel, se zvîrle şi-n foc, din dragoste. Se teme, simte, că o să te iau cu mine, aşa cum te-am luat din Kolomna...

Beau tutun şi trăgeau cîte o duşcă dintr-o stacană mare de vodcă tare. Pe masă, ardeau lumînări de seu. Deodată, o suflare de vînt străbătu izba ; careva dădu cu mîna peste lumînări, şi acestea se rostogoliră pe podea şi se stinseră. Laviţa se răsturnă. Un corn de tutun căzu jos pocnind. Taisi se izbi cu ceafa de podea.

— Stai, drace ! hîrîi el. Stai ! Semion, mă sugrumă...

Senka şedea îngîndurat, cu coatele sprijinite pe masă fără să bage de seamă că nu mai era lumină. Auzind strigătul prietenului îşi veni în fire :

— Unde eşti ? Ce este ?

— Mă sugru-umă !

Senka se aplecă spre podea, înşfăcă în întuneric părul despletit al femeii, şi-i scutură capul, pînă îi clănţăniră dinţii.

— Senea-a... lasă-mă !

— A-a, va să zică, tu eşti, căţea ? Tu ? Tu ?

— Senea-a...

Taisi se ridică de jos, găsi pe dibuite o lumînare dintre cele căzute, scăpără cu amnarul, o aprinse, şi o lipi de masă. Senka şedea tot pe laviţă, cu o mînă înfiptă în părul Ulkăi, iar cu cealaltă ţinînd cornul din care bea tutun.

— Senea, lasă-mă !

— Ba nu te las, dacă nu te iartă Taisi ! Cere-i iertare, pleacă-te înaintea lui. Şi el ridică de păr capul Ulkăi, voind să-l plece pînă la podea.

— Las-o, Semion ! N-am nevoie de temeneli, e mai rea ura, care s-ar stîrni !

— O zdrobesc ca pe o căţea, şi-i arunc pielea sus, pe acoperiş, îi dau maţele afară, dacă se mai vîră între noi, cu zîzanii ori sare la bătaie !

Ulka pieri ca luată de vînt.

Cei doi prieteni mai umplură cîte o stacană din carafa de pe masă, o dădură de duşcă apoi ieşiră pe poarta Oblepihăi, să răsufle în voie. Primăvara pogora pe drumurile încă încleştate de gheţuş. Sus, pe cer, scînteiau viu o puzderie de stele şi craiul nou al lunii. Înaintea celor doi prieteni se întindea uliţa pustie, strînsă între zaplazuri. Pe-alocuri, zaplazurile se

dărîmaseră, lăsînd să se vadă grădinile de zarzavat alburii, sclipitoare de dincolo de ele. În depărtare răpăia toaca unor străjeri. În văzduh plutea, dinspre un loc pîrjolit de foc, un iz rece de ars. O telegă neagră a Pricazului Trebilor Lăuntrice se apropie de două bîrne ce împiedicau trecerea. În urma ei păşeau nişte flăcăi trupeşi — călăii, cu securi sclipitoare pe umeri. Cel din fruntea lor era mai înalt ca toţi. Călăii purtau straie în culori felurite — negre, albastre, iar al celui dinainte era roşu. Telega, trasă de un cal, căra la Pricazul Trebilor Lăuntrice, curele, hamuri de legat la roată înşirate pe frînghii, lanţuri şi cnuturi.

— Ia uite, cară colaci şi salbe pentru noi ! zise Taisi. Senka tăcea, privind cu luare-aminte înfiorătorul alai. Hurducăind cu roţile prin hîrtoape, telega se opri lîngă oprelişteа de bîrne ; un străjer cu felinarul în mînă ieşi dintr-o gheretă din dosul ei, urmat de altul, care veghea la oprelişte. Călăul din faţă, cel cu strai roşu, scoase din sîn hîrtia de slobodă trecere. Vorbele lor se auzeau nedesluşit.

În urma telegii Pricazului Trebilor Lăuntrice, sosi cu un cărucior un popă păros, în anteriu negru de sus pînă jos, cu potcap, tot negru.

Cei de la oprelişte îl lăsară să treacă fără a-i cere hîrtia de trecere şi tot făcînd plecăciuni.

— Ei, vezi ? şopti Taisi.

— E popă ! răspunse Senka.

— Da, popă, aşa e. Dar dacă am face aşa şi noi, odată, la o nevoie ?...

— Să ne înveşmîntăm popeşte ?

— Chibzuieşte bine ! Aşa, putem să scăpăm de străjeri. Of, Semioane ! Trebuie să găsim alt ascunziş !

— Da de ce să nu mai stăm aci ?

— E primejdios ! De s-o stîrni răzmeriţa, iar noi om fi în frunte, au să fie cu ochii pe noi !

— Ochiul Ulkăi nu ne împiedică...

— Ba eu una ştiu : ea o să ne despartă, pentru totdeauna...

— Doar moartea, numai ea, are să ne despartă...

— Ei, hai la culcare, Semioane !

— Hai.

Se întoarseră în tăcere : Senka, intră în izbuliţa lui, iar Taisi, în cealaltă, alături : stătea singur, neavînd încredere în nimeni.

Senka se strecură încet pe uşa joasă, aplecîndu-se, atingînd pragul de sus cu spatele, ferindu-şi capul.

Nu se îndreptă spre crivat, ci se aşeză la masă, pe laviţa pe care, nu de mult, stătuse Taisi. O făptură albă femeiască se zărea ca o nălucă într-un ungher, subţire şi mlădioasă, cu părul gălbui în lumina unei lumînări de ceară. Senka îi auzi şoapta : „Mîntuieşte, şi ne ocroteşte ! Izbăveşte-l, Hristoase, pe robul tău Semion, şi pe Uliana, roaba ta cea păcătoasă, nepocăită şi rea... iartă-i Doamne". Senka îşi scoase căciula şi o zvîrli pe masă. După ce-şi isprăvi rugăciunea, Ulka păşi spre fereastră. Una din acestea era deschisă, iar oblonul dat de perete.

Senka tăcea ; îşi îndopă cornul, scăpără foc cu amnarul pe iască, şi începu să pufăie. Cornul gîlgîia, imameaua dinlăuntrul lui scotea şuierături slabe. Femeia îşi întoarse privirea dinspre fereastră, se uită la el, cu capul în jos, apoi îngenunche, izbind podeaua cu genunchii :

— Semion !

Senka pufăia în tăcere.

— Senea !

Nici un răspuns.

— Semionuşka !

În loc de orice răspuns, apa gîlgîia uşurel în corn, imameaua şuiera slab, jarul licărea.

— Omoară-mă, tot mai bine o să-mi fie ! Spune-mi măcar o vorbuliţă...

Senka îşi scoase ciubucul cornului din gură :

— Iată ce am să-ţi spun... ascultă !

— Ascult, Seniuşka...

— Dacă ai să-l urăşti pe Taisi, să uiţi de mine !...

— Vai, l-aş omorî, vrea să ne despartă, cînd noi ne iubim !

— De ce vorbeşti de iubire ?

— Te iubesc, ţin la tine mai mult ca la viaţa mea ! Mai mult ca la soare, la lumină...

— Ei atunci află tu, slabă la minte ce eşti ! Senka îşi coborî glasul, îndesîndu-şi din nou cornul cu tutun — Taisi, iată cine-s eu !

— Nu ! nu ! El e un şarpe !

— Atîta numai, că eu încă nu-s aidoma lui. Eu-s cel pe care îl iubeşti tu... şi-l urăşti pe cel ce aş vrea să fiu. Aşadar în loc de iubirea de care vorbeşti, mă urăşti !

— Nu, nu, nu ! Senea, tu eşti tu ; el e rău, e viclean ca diavolul ! O simt, dar nu ştiu cum s-o spun, o simt !

— Ei, atunci uite ce e ! Mîine plec şi eu de aici...

— Senea, Senea ! Luceafărul meu, nu pleca ! Am să-l iubesc şi pe el. O să-i iert tot... tot ! Niciodată n-am să-i mai spun o vorbă rea ; o să-ncep să cred aşa cum mă-nveţi tu — că tu şi cu el, sînteţi una !

— Ei, aşa da ; ţine minte ! Dacă ai să mă cunoşti bine pe mine, iar pe el îl ţii în cinste, ca pe mine, atunci e pace şi iubire... Dar numai atunci, să nu uiţi !

— Hai, bate-mă ! Ca să ştiu sigur că mă iubeşti !

— Eşti prea firavă ! În cine vrei să dau ? Hai, închide fereastra, şi — culcă-te !

— Bate-mă !

— Vorba ! Închide fereastra...

— Vai, tu nu mă iubeşti...

Taisi îşi petrecu toată ziua aceea, cutreierînd prin Moscova, trăgînd cu urechea, iscodind tot ce se putea iscodi. Soarele scăpăta spre asfinţit, cînd el se întoarse şi se abătu pe la Senka. Temîndu-se de Ulka, îl luă la el, în izbuliţă, închise uşa de la tindă trăgînd zăvorul de fier, iar pe aceea a odăiţei sale o propti cu un par.

Apoi, se aşeză la masă, şi-şi pofti prietenul să stea pe laviţă, în faţa lui ; pe masă ardea o lumînare. Taisi îşi umplu cornul şi începu să pufăie. Senka aşteptă pînă cînd prietenul lui îşi isprăvi tutunul din lulea tot trăgînd fumul prin apă.

— Hai, bea tutun şi tu ! Povestea o să fie cam lungă... Ascultă, Semioane : prea mult am stat în ţarcul milogilor ! Acu, trebuie să chibzuim cum să scăpăm cu viaţă.

Într-o săptămînă, ori ceva mai mult, au să treacă pe aici cei cu catastiful, să ne scrie... doar ştii că se face numărătoarea tuturor oamenilor de rînd, buni de pus la bir. Ţarul a isprăvit războiul cu leşii. Iacătă, acu vin şi solii dar miroase a alt război de data asta cu şvezii. Războiul cu leşii a sărăcit norodul, l-a adus la sapă de lemn, iar pentru cel cu şvezii, ţarul are nevoie de bani : vinde-ţi şi pielea de pe tine, ca să aduci bani ! Au să numere toată lumea pe capete. Pînă nu se isprăveşte cu catastiful nu mai putem să stăm aci. Drept ce ne dăm ?

— Drept milogi ! răspunse Senka.

— Bine ar fi ; dar vezi că ne privesc cu ochi de lupi : „puţină rîvnă aţi arătat pentru pricopseala tagmei !“ Şi au să

le șoptească la ureche nacealnicului și celor de la oprelişti: „Ăştia nu-s de-ai noştri !"

— N-au să cuteze ! Doar tu eşti vataman peste toţi ! Senka îşi scutură părul pletos, castaniu. De cînd trăia ca un hoinar, îl lăsase să-i crească pînă la umeri ; barba creaţă, de aceeaşi culoare, îi crescuse şi ea ; nasul subţire, uşor coroiat, părea mai lung. — N-au să cuteze, ascultă-mă pe mine ! — Şi el încleştă pumnii grei.

Taisi, răsfirîndu-şi bărbuţa mătăsoasă, ascuţită ca o pană, se holbă în zeflemea spre prietenul lui, se mută uşor pe laviţă, şi spuse :

— Aha, nu ştii ? Ei, eu am prins de veste cîte ceva dintr-ale bătrînilor, şi iacă ce cred : aşteaptă doar ziua în care să ne vîndă. Ei, să-i dăm naibii ; mai bine, să-ţi cetesc ce a scris Nikon ! Rostind aceste cuvinte, scoase din buzunarul nădragilor de pînză groasă o epistolă :

„Ştiut este, că soborul nu s-a ţinut în numele dreptăţii preacurate, ci din pricina temerii de tulburări lăuntrice, a prostimei"...

— Vezi ! Totdeauna s-au temut toţi de tulburări lăuntrice. Atîta numai, că în această epistolă Nikon îl împunge pe ţar într-o coastă : loveşte-n „Pravilă", iar mai încolo, scrie cu privire la noi : „Azi nu se mai ştie cine nu ţine posturile : căci pretutindeni postesc mii şi mii de suflete pînă-şi dau obştescul sfîrşit, fiindcă n-au ce mînca ; şi nu e nimeni nepus la bir sau scutit : milogii, nevoiaşii, orbii, şchiopii, văduvele, monahiţele, monahii, toţii-s împovăraţi de dăjdii grele. În zilele noastre, toţii-s cu jalea-n suflet !"

— Ei, acum, pricepi ?

— Dar ce să ia de la noi ?

— Las că găsesc ei ce să ia ! Şi mai rău ca de bir, teme-te de ochiul lor — pisarul e totdeauna cu ochii pe birnic iar noi trebuie să fugim de ochiul lor !

— Atunci hai să ne ducem tot la el, la Nikon. Cred că i-a trecut ciuda pe mine. Este îndurător, îl ştiu... Ori să rămînem aci. Chiar tu ziceai : „Milogii ne ascund ca o perdea !" De trei ani şi jumătate, stăm aci şi ne ducem unde poftim...

— La Nikon nu putem să ne ducem ! Da de ce ? Păi, pentru că e surghiunit, chiar şi el, că-l mănîncă boierii de viu, că-l scot din sărite, zi de zi. I-ar face praf şi pulbere, da nu mai poate ! Flacăra lui a ars şi s-a stins.

— Şi încotro s-o luăm ?

— Încotro ? O să chibzuim noi, mai pe urmă.

Senka oftă din rărunchi, şi pufăi din pipă slobozind fumul din pieptul său vînjos. Lumina lumînării tresări, jucînd pe pereţii întunecaţi ai izbuliţei roase de vreme, făcînd umbrele negre să se mişte pe laviţe. Apoi, ea se învioră, luminînd mai viu ; buzduganul aninat în cuierul din colţ sclipi. Băgînd de seamă această sclipire, Senka rosti visător :

— Vai, de cît amar de vreme stai tu aşa, atîrnat fără treabă !

— De buzdugan vorbeşti ? Ehei ! Mai stai puţin, îşi găseşte el de lucru ! O să înceapă războiul cu şvezii, se şi strîng oameni la oaste. Aceştia-s însă goi, fug, se ascund prin păduri. Şi apoi — ascultă vorba mea — are să se stîrnească răzmeriţă ! Şi uite de ce : se zvoneşte că boierii îi şoptesc ţarului să schimbe banii de argint cu bani de aramă. Se ştie că noi n-avem argint — asta am aflat-o atunci cînd lucram prin pricazuri : argintul se aduce de peste hotare. Acu, din pricina războiului neamţul şi englezul nu mai aduc argint. Aşa că are un temei, zvonul acela despre aramă : unii s-au şi apucat să dosească argintul ; ei, acu îţi dai seama, de ce are să se stîrnească răzmeriţă ?

Senka nu răspunse. Apăsă greoi cu pieptul în masa veche de un veac, făcînd-o să pîrîie.

— Răzmeriţa o să se stîrnească, atunci cînd s-o plăti totul cu aramă, în loc de argint. Neguţătorii au să dosească grînele, mărfurile, şi atunci, dă foametea în gloată.

— Asta am priceput-o. Dar n-am înţeles, încotro am putea s-o întindem, şi unde nu-i primejdie să flămînzim şi, mai ales să nu ne cunoască nimeni ?

— Iată ce m-am gîndit eu. Trebuie să ne întoarcem iar la un lăcaş al Domnului... să ne ducem să batem temenele la biserica Zămislirii preafericitei Anna-prorociţa... ştii, la zidul Cetăţii Kitai, aproape de poarta Nikolskie ce dă în Lubeanka...

— Ştiu biserica aia, mă tot momea Ulka într-acolo ! Ea stă prin partea locului. De la biserică am putea merge să dormim la Oblepiha.

— Ei, altceva mi-am pus eu în gînd. Ascultă ! De dormit o să dormim în Kremlin, în casele boieresei Morozova... ea vine în fiecare zi acolo, cu o droaie de schilozi şi de milogi. Unii se adăpostesc chiar la ea... o să te-nţoleşti iar ca la Kolomna,

o să te faci că eşti lipsit de grai, o să te împodobeşti cu lanţuri şi cruci berechet şi, n-avea frică, o să se înduioşeze dînsa cînd te-o vedea. Iar eu o să mă apuc să fonfăi la stihuri şi s-o adorm cu pălăvrăgeala. Doar de Ulka ta mi-e frică ! Ea ne pune beţe-n roate, peste tot...

— Nu cutează ea ! Ei, dacă-i aşa, fie !

— Prin gospodăriile boierilor n-o să se facă numărătoare. La boiereasa Feodosia boierul ei, Gleb, boleşte ; abia mai umblă — mai mult zace şi aiurează. Poate că de acolo ne-om croi drum şi spre ţar. Se ştie, că Kiprian-rascolnicul a fost dus la el — l-a chemat ţarul să stea de vorbă despre credinţa cea veche. Ehei, de-am răzbi pînă acolo, l-am ucide pe ţar, şi gloatele s-ar mai înviora...

Clopotele amuţiseră de mult. După vecernie, milogii începură să se adune prin ogradă.

— Du-te la tine ! spuse Taisi. Ulka nu trebuie să ştie că ai venit la mine.

Senka se ridică.

— Am tot băut tutun. Ia uite ce fumăraie am făcut. Dar tot pute a şoareci — n-aş putea dormi aci !

Taisi îl petrecu prin tinda mică, cu duşumelele putregăite, şi trăgînd zăvorul de la uşă răspunse :

— Semion ! De muierea rea şi zuliară să dai să fugi mai abitir decît de şoareci !

—Tot tu mi-ai peţit-o la Kolomna ! Eu nu voiam, dar acu, m-am obişnuit : lîngă ea, trăieşti ca pe puf, la căldură...

— Nu mă aşteptam să te ţină în hăţuri o muiere ! Cît despre puful cela, mai ţii minte — am cetit amîndoi la Iverski o poveste din vechime, cu Samson, care a pierit din pricina Dalilei !

— Nu-i nimic, Taisi, prietene, zvîrl eu hăţurile de pe mine !

Clopotele băteau prelung, măreţ, în toată Moscova. Băltoacele sclipeau în bătaia soarelui, umbre palide străbăteau gheţuşul albăstrit de peruzeaua cerului.

Mulţimea mergea pe o parte a uliţei, făcîndu-şi semnul crucii, ascultînd dangătul apropiat. Prin mijlocul uliţei, păzită de streliţi cu baltage, păşea în voie o ceată de osîndiţi zdrenţăroşi, pe jumătate desculţi, cu lanţuri la mîini. Butucii de la picioare îi lăsaseră în temniţă.

Slujbele tînguitoare din postul mare răzbeau în afara bisericilor de lemn, cu zugrăveli pestrițe.

Iată și o bisericuță de piatră, cu turle mari, bulbucate, cu gît scurt, cu scuturi zugrăvite pe cornișa de sus. Ușa ei era deschisă spre pridvor, pentru marea mulțime a credincioșilor, și dinlăuntru ieșeau nori de aburi.

Osîndiții priveau pieziș spre bisericuță. Fură opriți o clipă ca să se închine, însă mîinile încătușate doar se plecară înaintea icoanei de deasupra ușii :

— Mîntuiește-ne Hristoase ! șoptiră unii.

Streliții își făcură semnul crucii, apoi strigară :

— Hai băieți, dați drumul la pas ! Acu se înserează...

Osîndiții își văzură de drum, bălăcind cu picioarele goale sau în opinci de scoarță prin băltoacele al căror ghețuș fusese spart și cîntînd :

O să mă duc, să stau în casa mea,
Multă agoniseală am în casa mea,
Aur cu toptanul și argint berechet ;
Dar îmi voi irosi tot bănetul
Prin biserici și prin schituri
Pentru frații mei cei nevoiași,
Ca să-i fie sufletului de folos,
La judecata cea de-apoi, la venirea lui Hristos...

Osîndiții pășeau înainte cu părul vîlvoi, cu fețele năpădite de păr. Trecătorii se apropiau de ei, făcîndu-și semnul crucii, și le vîrau bănuți în gurile deschise, le băgau pîini și colaci după gulerele descheiate ale rubaștelor, rupte, strînse cu cingători, și ale sumanelor de pînză aspră.

Osîndiții, posomorîți, făceau cîte o plecăciune scurtă drept mulțumire, își scuipau în sîn banii și pășeau încet mai departe, începînd alt cîntec :

Și mîniatu-s-a Dumnezeu pe ei,
I-a vîrît în năpastele cele mari...

Cei ce-i întîlneau își făceau semnul crucii. Unii din mulțime spuneau :

— Ehei, s-ar răscumpăra ei, de-ar avea ceva avuții, ceva aur sau argint în casă !

— Te zvîrle în temniță, pe drept ori ba, și acolo pieri de foame !

— Au păzitori omenoși ! I-au lăsat în postul mare să strîngă pomeni !

— Omenoși, zici ? Ehei, e știută omenia lor : osîndiții capătă mult, dar rămîn cu puțin !

— Ei, tot e ceva ! Nu toți îi lasă...

Ulița, în lucirile tulburi ale ferestrelor cu mică, ale coperișurilor de la izbele scunde, înnegrite de ani, ori chiar noi, mirosind a rășină de copac, cotea într-o parte, apoi cobora la vale.

După colț, în fața osîndiților se iviră doi streliți ce trăgeau de capetele unei funii legate de brîul ce strîngea nădragii de pînză vopsită ai unui om fără cămașă, cu o cruce neagră aninată de gît. La cîțiva pași în urma lui, venea călăul în strai alb, împroșcat de sînge, cu mîneca dreaptă suflecată, cu un gîrbaci în mînă. Cînd și cînd, călăul șfichiuia cu gîrbaciul spinarea omului tîrît de streliți. La fiecare lovitură, omul gemea și sărea înainte dar streliții țineau zdravăn capetele funiei și nu-l lăsau s-o ia la goană. Celui bătut i se descheiaseră nădragii și i-ar fi căzut dacă n-ar fi fost strînși cu brîul. Spinarea lui era sîngerată, brăzdată de lovituri, vînătă de frig și de bătaie.

O ceată de trecători îl petreceau cu lămuriri :

— Ei, a băut, și a zăcut beat, în văzul lumii !

— N-a așteptat să treacă cea dintîi săptămînă din post !

— Păi, de ! Doar patriarhul a poruncit să nu se bea în cea dintîi săptămînă !

Zbucni și un glas răzleț, veninos :

— Legea asta a scos-o Nikon la Novgorod !

— Hei, voi ! Lăsați trăncăneala cu privire la patriarh, că-s destule urechi care ascultă !

— Spunem adevărul !

— Nu orice adevăr se spune !

— Ce le pasă lor ! N-au mîncat de mult papară !

— Fără frică, băieți ! Dreptatea-i de partea voastră, așa că o să vă țineți bine și la cazne !

Taisi și Senka pășeau și ei în rînd cu gloata. Senka șopti la urechea prietenului său :

— Am buzduganul la mine...

— Și ce-i cu asta ?

— E păcat să stai cu mîinile-n sîn! Ce-ar fi să-l pocnesc la mir pe gîde? Streliţii au să sară şi-or să aibă parte de aceeaşi bucurie...

— Ba fereşte-ţi pielea pentru treaba noastră! Nu-i înţelept să faci tărăboi pentru un prăpădit. Azi îl scapi din mîinile lor, şi, mîine, zace iar beat turtă... Mă şi mir de vorbele astea ale tale!

— Aşadar, nu-mi dai voie? Fie, o să rabd...

Mulţimea se îndesa. Credincioşii începuseră să iasă din biserici, unii cu lumînări în mîini, alţii cu prescuri.

Dangătele amuţiseră. Uliţa din vale se cufunda în înserare. Pe alocuri, în vîrful turlelor mai nalte, încă stăruiau crîmpeiele de lumină ale asfinţitului, tot mai stinse, ca jăratecul sub spuză.

— Ei, frate, e vremea s-o luăm spre ograda Oblepihăi!

— Ba nu, Semioane: mai bine am merge să dormim la Konon, în Slobozia Bronnaia.

— Ia-o într-acolo! Arată drumul.

— În noaptea asta, Ulka ta o să-şi muşte perina!

— Nu-i nimic! Grăbeşte pasul că se lasă opreliştea.

— Cu Konon sînt prieten la cataramă! N-are darul vorbirii şi-al auzului, dar e mare meşter — să tot cauţi unul ca el şi la nemţi...

— Şi ce meştereşte?

— Zale şi platoşe. La el îmi ţin banii.

Răcoarea dimineţii adia prin ferestruicile înguste. În izba încăpătoare, fără horn, era încă întuneric. De undeva se auzeau dangăte jalnice, ca în postul mare. Undeva, hăt departe, bubui un tun, pesemne, dintre cele nouă turnate, puse la încercare.

Senka se trezi din somn de-a dreptul pe pămînt, şi-şi împinse caftanul spre picioare. În timpul nopţii, aşternutul şi salteaua subţire de sub el, se făcuseră sul, dar pămîntul era cald, uscat. Nu-l trezise frigul sau bubuitul tunului ci un şuier pătrunzător. Privind printre pleoape făclioarele lumînărilor din sfeşnicele puse pe jos, nu-şi dădu numaidecît seama ce anume licărea în întuneric şi de unde veneau şuierăturile: Konon, armurierul surdo-mut, stătea în genunchi dinaintea unei tocile, al cărui butuc era îngropat în pămînt. Cu o mînă învîrtea mînerul pietrei de ascuţit, iar cu cealaltă ţinea o sabie pe ea. Prin aerul încălzit de scînteile ce ţîşneau

de sub mîna meşterului, pereţii întunecaţi, înnegriţi de fum, se zăreau ba trăgîndu-se îndărăt, ba apropiindu-se în sclipirile zalelor şi platoşelor pe care scînteiau viu plăcuţele poleite. Senka îşi netezi pletele, şi se ridică în capul oaselor. Voi să spună ceva, dar îşi aduse aminte că meşterul era surd.

Se trezi şi Taisi.

Mutul dădu din cap, drept bineţe, apoi, arătă cu sabia ascuţită, sclipitoare, spre masa mare din colţ. Opri piatra de ascuţit, încercă cu degetul tăişul săbiei, apoi o înfipse în pămînt. Îşi duse mîna la gură şi dădu capul pe spate. Mărul lui Adam îi juca în sus şi-n jos. Îşi îndreptă cureluşa cu care îşi legase părul, îşi netezi barba neagră, şi se apropie de dulapul atîrnat deasupra mesei de la perete din care luă ceva. Apoi, frecîndu-şi palmele, le arătă tinda.

Taisi şi cu Senka se spălară în tinda cu pămînt pe jos, bine bătut, ca şi în izbă. Spălătorul mare, de aramă, n-avea găleată dedesubt — apa se scurgea în pămînt. Se şterseră cu un prosop de pînză, apoi se întoarseră în odaie. În lipsa lor, gazda pusese pe masă o cofă mare cu bere, şi o tavă lată de lemn cu carne de vită fiartă, rece, presărată cu ceapă tocată. Meşterul îşi făcu semnul crucii dinaintea peretelui pe care nu se afla nici o icoană, ridică cofa cu bere, uşor, ca pe o bărdacă goală, turnă în trei stacane de lemn, crestate, fără să verse măcar o picătură, ridică stacana, clătinînd din cap, în cinstea musafirilor, dădu de duşcă berea, şi începu să mănînce.

Senka şi cu Taisi îi urmară pilda. Gazda tăia pita cu un cuţit îngust, în felii atît de subţiri, încît lui Senka i se păru, că pita fusese tăiată mai înainte şi că gazda doar şuguia jucîndu-se cu cuţitul.

După ce se săturară şi aproape că goliră cofa de bere, Konon voi să le spună ceva, cu graiul lui de surdo-mut. Plescăia din limbă, clătina capul, se pocnea peste un picior, apoi, peste o mînă. În sfîrşit, sări în sus, se apucă de acelaşi picior şi, ridicîndu-l puţin, se îndreptă spre perete, făcîndu-se că-l bate cu el.

Senka se holba, fără să priceapă nimic. Taisi, care pe semne înţelesese ceva, îl lămuri :

— Au tăiat piciorul şi mîna cuiva, şi le-au bătut în zid !

— Aşa... şi eu nu mă dumiream de loc...

După toate schimonoselile şi mişcările lui de neînţeles, Konon luă dintr-un ungher o foaie de aramă galbenă, o învîrti în mîini, scuipă şi, aruncînd-o înapoi în acelaşi loc de unde o luase, deschise larg uşa izbei. Poarta era şi ea larg deschisă. Uliţa era scăldată în lumina soarelui din cele dintîi ceasuri ale dimineţii, în sclipirile chiciurii, învolburate de vînt.

Un crainic care cunoştea pesemne casa lui Konon armurierul se opri în uliţă, în dreptul ei. Bătu toba, ca să fie ascultat, apoi, strigă răsunător :

— Norod al Moscovei ! Din porunca măriei sale ţarului şi marelui cneaz Alexei Mihailovici, singur stăpînitor a toată Rusia, oricine are în gospodărie sau în meşteşugăria lui aramă galbenă, ori oale, sau bucăţi nelucrate, tot de aramă, să ia aminte şi să aducă neîntîrziat arama aceasta sau vasele de aramă la Curtea de meşteşuguri a măriei sale ; iar de acum înainte să nu se mai ţină aramă şi vase de aramă prin curţi şi în izbe, şi să nu se cumpere aramă. Cei ce vor cumpăra aramă, ori o vor dosi, vor avea parte de cazne cumplite din porunca marelui stăpînitor !

Crainicul îşi văzu de drum. Taisi îi spuse lui Senka :

— Ei, acum ai priceput ce spuneam ?

— Am priceput... şi pe Konon îl înţeleg acum : cine n-a adus arama, i se taie mîinile, şi picioarele.

— Asta-i ! Acu, hai să-mi vezi comorile.

Taisi dădu din mînă, arătîndu-i tinda de dincolo de uşă şi făcîndu-l, prin mişcări, pe meşter, să înţeleagă că avea nevoie de lumină. Armurierul scutură din cap, îşi potrivi cureluşa pe păr, păşi înaintea celor doi prieteni în tindă, luă felinarul cu mică din perete, se întoarse în izbă, la vatra aşezată în mijlocul ei, aprinse felinarul şi, ajungîndu-i din urmă pe cei doi, se îndreptă spre fundul unui coridor lung. La capătul său, pe podeaua coridorului se afla o tocilă grea, de cîteva puduri, pe o capră aşezată deasupra unui butuc. Acolo, Konon îi dădu lui Taisi felinarul apoi se opinti şi împinse tocila la perete, rezemă butucul de capră, răsturnă o jumătate lungă a chepengului din podea, cu un cîrlig în loc de belciug, descoperind treptele care duceau jos, în întuneric, de unde veni o adiere rece, şi un iz stătut, de mucegai.

Taisi şi Senka coborîră adînc sub izbă, într-o hrubă săpată în pămînt, cu tavanul, pereţii şi pardoseala din cărămidă.

— Chiar dacă ai arde izba, hruba asta rămîne neatinsă !
— Da, Taisi.. Şi Moscova arde cam adeseori.
Trecură pe lîngă nişte lăzi de stejar trainice, ferecate. Ceva mai departe, Taisi deschise o ladă nu prea mare, fără lacăt, vîrîtă într-o firidă pe o treaptă de cărămizi.
— Priveşte !
Senka se aplecă : înaintea ochilor săi scînteiară rubine, smaragde, mărgăritare mari. Deasupra tuturor se afla tsata Maicii Domnului de la Iverski, tăiată de Taisi de pe iconiţă, în noaptea cînd cu focul pus de Senka.
— Ehei ! Cît e de atunci ! Pentru tsata asta m-au întemniţat stareţii în hrubă ! rîse Senka.
Taisi zîmbi pe sub mustăţi ; răvăşind cu mîna aurul, argintul, mărgăritarele şi pietrele scumpe, răspunse :
— Dacă, cine ştie, într-un ceas rău, oi pieri, îţi rămîn ţie giuvaerurile acestea, drept moştenire de la mine, pentru răzmeriţe şi tulburări, pentru lupta cea mare, a tuturor ; de dragul ei, nu mi-ar părea rău să-mi pierd şi capul... Nici tu să nu ţi-l cruţi, numai să ai pentru ce... Nu te amesteca în fleacuri, aşa cum era s-o faci, de pildă, ieri, cînd ţi s-a făcut milă de un prăpădit de beţivan... Şi încă ceva ţine minte : cînd vezi că eşti în primejdie să pierzi lupta şi n-ai cum să îndrepţi lucrurile — fie că oamenii au fost căsăpiţi, fie că s-au risipit, să nu rămîi acolo pînă la sfîrşit. Fugi — găseşti tu alt prilej ca să-ţi fie de folos capul şi braţele...
— Am să ţin minte şi am să fac precum ai spus ! Dar, uite că am o îndoială în privinţa acestor bunuri ; lada ta n-are lacăt. Cum de ai tu atîta încredere în gazdă, Taisi ?
— Nu-i ladă pe lume, cu neputinţă de spart ! Nu-i lăcat cu neputinţă de sfărîmat. Totuşi, am încredere în gazdă. Vezi, Konon e neam de turc... Cînd era tînăr, a căzut în robie, o dată cu alţii, nu ştiu unde anume. Păgînii l-au învăţat să făurească arme. Şi are o fire... De te-a îndrăgit turcul, iar tu dormi la el în casă, are să stea lîngă prag, cu securea în mînă ! Numai dacă-l omoară pe el, numai atunci te omoară şi pe tine ! L-am învăţat să citească ; cu scrisul, n-am izbutit, n-are mînă grea, hîrtia nu-i ţine slovele — se taie, se boţeşte...
— Ciudat mai vorbeşti !
— Spun adevărul...

Ieşiră din hrubă. Taisi apucă chepengul greu, dar nu fu în stare să-l ridice. Senka închise beciul, şi trase tocila la locul ei. Stinseră felinarul şi-l aninară de perete, în tindă.

În izbă, lîngă vatră, era înfipt în pămînt un butuc gros, cu o nicovală mică şi o menghină la fel.

Un om ghebos, cu ochii ageri, ca de şoarece, păros şi ciung, trebăluia sprinten pe lîngă nicovală. Ungînd cu ceva plăcuţele de fier, strălucitor de curate, scoase din gură o bucăţică de aur, şi o puse pe una din ele; luă din vatră o vargă de fier încinsă şi, cu mîna înfăşurată în mîneca hainei, trecu varga pe lîngă aur, bătînd uşor cu ea în plăcuţă; aurul se întindea strălucitor, se prelingea, supunîndu-se mîinii de meşter a aurarului. Plăcuţa se luminase toată de o strălucire vie. Konon plescăi din limbă. Iar omuleţul ghebos, vioi, ocăra de zor!

— Dare-ar buba în gîtlejul lor, îneca-i-ar, pe schingiuitorii mei! Le-am spus, nelegiuiţilor: tăiaţi-mi un picior, ca şi tovarăşului meu; dar nu! — „Nu călcăm porunca ţarului!“ Şi omuleţul îşi legăna în aer mîneca goală a straiului, legată nod. — Înghiţi-v-ar pămîntul pe loc, de-a-npicioarele, cu ucazul vostru diavolicesc, cu tot! M-au schilodit, dimonii! Mulţumită sufletului bun al lui Konon, am de lucru şi, pe deasupra, mă ajută. De n-ar fi el, aş fi plecat cu traista-n băţ în cerşit...

După ce meşterul auri placa pentru platoşă, Taisi îl întrebă:

— Omule drag! Pentru ce te-au schilodit?

— Diecii-s nişte cîini afurisiţi! Au pus ucazul ţarului la răscruci, dar eu nu ştiu buchiile şi nici tovarăşul cu pricina. tot din meşteşugul meu, n-a fost dat la carte. Nu le-a trecut prin cap să trimeată mai de mult un crainic, să vestească norodul — şi ce de lume au prăpădit! Iară noi, eu şi tovarăşul cela, neştiind nimic de ucaz, am cumpărat două puduri de aramă de la o neguţătoreasă bătrînă, care ţine o dugheană de fierărie — şi pesemne că nici ea nu-i tare în ale buchiilor. Ei, şi aveam de gînd să făurim cununi şi inele pentru fete, aşa cum am făcut mereu, să le făurim şi să le aurim. Arama este spornică la lucru. Arunci un pic de sare peste jăratec şi atunci, căleşte aramă cît pofteşti, încinge-o la alb, şi nu se mai fărîmă; căleşte-o, şi întinde-o, şi îndoieşte-o, cît vrei...

— Şi v-au prins cu cumpărătura ?

— Chiar acolo, pe loc ! Nici din Cetatea Kitai nu ne-au lăsat să ieşim — ne-au dus la pojarişte[1], lîngă dughenele birtaşilor, şi ne-au tăiat, mie mîna, iar lui, piciorul ! Vai, ce de sînge am pierdut ! Dar iacă-mă tot viu, ei, şi nevoia mă mînă : trudeşte ! Meşterul aurar închise ochii şi tăcu amintindu-şi parcă de chinurile prin care trecuse.

— Bine dar de ce ţin ei atît la arama galbenă ? întrebă iar Taisi.

— Dracu le cunoaşte gîndurile ! Le-o trebui pentru războiul cela, cu şvezii.

Cei doi prieteni îşi luară rămas bun de la gazdă şi de la giuvaergiu, şi porniră la drum pe uliţe şi ulicioare — aveau de mers nu glumă pînă la sloboziile streliţilor din Zamoskvorecie, iar gospodăria Oblepihăi era şi mai departe. În drum, Taisi îi povestea lui Senka :

— L-au botezat în credinţa noastră... i-a fost naş Nikita Odoievski, boier de viţă veche. I-au dat numele de Konon, în amintirea unui alt armurier, care a locuit cîndva tot aici în slobozie. A învăţat buchiile, cu toate că nu i-a fost uşor de loc. Cînd are un pic de răgaz, citeşte tot felul de bucoavne meşteşugite, scrise despre buruieni, despre farmece ; are şi nişte terfeloage cu însemnări. De cîte ori nu i-am spus : „Păzeşte-te, Konon ! Pentru asemenea terfeloage, de te află diecii, te cară la Dregătoria Patriarhiei, iar ăi de-acolo te şi incondeiază ca vrăjitor“. El nu-mi dă crezare dar nu lasă în casă nici diac, nici pisar. Ba de lăsat te mai lasă, doar că atunci nu zăboveşti îndelung la el : umple casa de duhoare — se apucă să făurească ceva, ori să îndoaie la vergi de fier, pe foc, de-ţi vine să fugi şi să strănuţi !

— Îi spuneai, zici — dar el cum înţelegea ?

— Cînd vreau să-i spun ceva, îi scriu... alt mijloc să te înţelegi cu el n-ai. Îi scriu cu slove de tiparniţă, aşa înţelege bine. Şi terfeloagele lui-s scrise la fel, tot cu slove de tiparniţă.

— Timoşa, trebuie să-i aduc lui Konon zalele mele, să le dreagă, că s-au rupt...

O vreme tăcură. În întîmpinarea lor venea un pîlc de streliţi, cu căpeteniile în frunte ; după ei, trecură dvoreni de oaste, călări, cu aripi prinse după umeri, peste caftanele

[1] Loc de execuţie (n. aut.).

roșii. Tunarii însoțeau pe jos tunurile puse pe telegi, iar după oști se înșirau de la balta de dincolo de Moskvorecie, alte telegi ducînd sub rogojinile sîngerate oameni schilodiți, cu mîinile sau picioarele tăiate, pentru că încălcaseră ucazul cu arama.

— Taisi dar de ce o luăm către Arbat ? Trebuia să trecem pe la Lubeanka... întrebă Senka.

— Prin partea ceea, ar trebui să facem un ocol, dincolo de Iauza. Las că ajungem noi ! Trecem peste rîul Moscovei prin sloboziile streliților.

Tot vorbind de una de alta, după ce băură cvas cu must de la tarabagiii de lîngă zahana, ocoliră balta și cîmpul unde erau arși de vii vrăjitorii, ca și podinele ridicate pentru cazne, strecurîndu-se pe drumuri lăturalnice, prin hudițe, pînă la Oblepiha.

Căpeteniile cetei de milogi se aciuiseră într-o izbă răzleață din ograda Oblepihăi. Bătrînii, bătrînele și celelalte muieri se adăposteau în casa mare, unde chiar lîngă prag, se afla un cuptor lat, cu gura neagră și cu poliță de dormit, sus. Erau doi bătrîni : unul, tatăl Ulkăi, iar celălalt, pre numele lui Serafim. La rugămintea celor din ceată, în lipsa lui Taisi, acesta punea la cale toate treburile, cercetînd dihoniile și împărțind cele agonisite, ca să nu se stîrnească gîlceavă. În noaptea cînd Senka și Taisi nu dormiseră acolo, cei doi bătrîni cu rubăști din pînză cenușie, de cînepă stăteau culcați pe lavițele lor, fiecare lîngă un perete ; bărbile lor brumării și capetele certate cu pieptenele erau însă întinse, unul aproape de altul, chibzuind în taină, pe ascuns, despre treburile cetei. Serafim îl ațîța pe tatăl Ulkăi :

— Nikola ! De cînd te știi tu, cinstite stareț, dovedit-ai osîrdie pentru treburile cetei, pentru frăția nevoiașilor... Fiica ta Uliana nu-i la fel cu tine. Nu știu ce zici tu, dar eu o văd încleștată zdravăn în ghearele diavolului !

— Vrei să zici că s-a împreunat trupește cu flăcăul ?

— Tocmai la asta mă gîndesc : duce o viață păcătoasă, și de multă vreme ! Este iertată de păcat muierea ce se lasă pradă desfrîului — una d-alde alea care trec din mînă-n mînă, ca unele de la noi. Nici nu li s-a răcorit încă sîngele, mai au lapte-n sîni și... ei, troacă să fie, că porci îs cu toptanul. Dar ea ? Ea trăiește ca nevastă, dar fără cununie, și-i păcat !

— Serafimuşka, e o făptură nărăvaşă, aprinsă : am bătut-o destul, dar de încăpăţînarea ei tot n-am lecuit-o, şi nici nu-mi pot da seama cu cine seamănă... maică-sa era ascultătoare, se temea de ochiul meu, nu numai de vorbă. E aprinsă, fata, îi ştiu cusurul ! Dar cum s-o dezbăr de nărav habar n-am...

— Ascultă-mă, nu vorbesc în dodii : dă-mi-o mie de nevastă. Că eu-s vataman, îs căpetenie ! Buruiană-Arhilin, nu prea ţine la vătămănie, ştiu eu ! Alte gînduri are el, decît să fie căpetenie peste milogi...

— Dar cum vrei, Serafimuşko, să ţi-o dau eu de nevastă ? Nu pot pricepe cu mintea mea !

— Eu-s vataman ! Tu o să-mi fii rudă, ei, atunci să vezi trai pe noi, amîndoi căpetenii peste ceată ! Împărţim agonisita cum vrem. Cine are să ne stea împotrivă ? Am pune cu botul pe labe toată ceata ! Şi o să facem nişte legi drepte : cinsteşte-ţi vatamanul şi închide pliscul ! Că altminterea te bag pînă la gît în pămînt, şi nu mai uiţi !

— Dar, Serafimuşko, ia învaţă-mă, cum s-o silesc pe fată ? Pricepi şi tu : flăcăul ei nu-i din cei gălăgioşi, dar e cumplit la mînie, n-o lasă cu una, cu două. Şi, dacă o lasă, apoi, ea-i chiar mai aprigă ca el — foc şi pară ! Numai încearcă s-o îndemni să se despartă. Îţi scoate ochii.

— Iaca am să te-nvăţ ce să faci... ascultă...

— Ei ?

— Curînd se face numărătoarea sufletelor — ei şi atunci îi pîrîm la diac... pricepi ? Iată ce-i spunem celui ce va veni să ne scrie la catastif : „Ăştia doi au venit de la drumul mare, în lanţuri şi le-au lepădat chiar faţă de noi... Ce au fost pînă atunci, asta n-avem cum s-o ştim dar de pe toate semnele, îs tîlhari — unul are cămaşă de fier, altul poartă buzdugan, ca să spargă capetele oamenilor..."

— Dar dacă ei au să ne ameninţe că dau în vileag cele petrecute la Kolomna, Serafimuşko ?

— Ei, Kolomna, au făcut-o praf şi pulbere streliţii şi cu oştenii ! N-au cum să dibuie isprăvile noastre de-acolo. Iar de s-o agăţa de noi : „Dar de ce i-aţi ţinut pe tîlhari între voi, fără să daţi de ştire ?" — răspundem amîndoi, şi bătrînii şi bătrînele — pe toţi îi învăţăm să spună : „Ne-au ameninţat, iară nouă ne era frică de vîrtoşenia lor, că sîntem oameni slabi, împovăraţi de ani, pe cînd ei umblă totdeauna cu securile sub caftane — nici în sfînta biserică nu intrau fără ele... S-au pus

cu de-a sila vatamani peste noi... iar nouă, cu toate că sîntem bătrîni, nu ne-a venit încă sorocul morţii..."

— Ei, Serafimuşko, îmi dau seama: chiar aşa trebuie să facem!

— Dar acu, pînă la ziua numărătorii: lacătă la gură!

— Muţi sîntem... să aşteptăm diacul! Domnul cu noi...

În ungherul cămării făclioara vie a candelei dinaintea icoanei cu chipul pierdut sub negreală, se legăna. Vîntul răzbea prin crăpăturile dintre bîrnele izbei şubrezite de vreme. Pe pereţii de lemn gălbui, umbrele jucau, săltau, frînte, colţuroase, părînd cînd o mînă, cînd un picior. În zăpuşeala împuţită, cei doi bătrîni mormăiau surd, se scărpinau — păduchii şi stelniţele le pişcau mădularele ciolănoase. Obişnuiţi să nu-şi scoată niciodată straiele de pînză sau zăbunurile vătuite, bătrînii ţineau la lighioanele cuibărite sub ele ba credeau chiar că le erau de neapărată trebuinţă. Cînd venea vorba, ziceau: „Trupul omului e păcătos, trebuie deprins cu mîncărimile, cu rapănul! Pravila stăpînirii e deasupra capului nostru — într-un ceas rău, te pomeneşti şi sub cnut; atunci să vezi ce te scarpină, ce te muşcă pînă la os!" „Păduchii, stelniţele-s pedeapsă de la Cel de Sus... n-ar fi zămislit Domnul Dumnezeu aceste fiinţe sugătoare de sînge, de n-ar fi vrut să-i pedepsească pe robii cei păcătoşi... duhul tău păcătuieşte luptînd împotriva pedepsei ce vine de la Dumnezeu!.."

Doar Ulka şi cu Taisi îl ajutară să se înveşmînteze ca un milog pe Senka, gătindu-l ca să plece la biserica Zămislirea. Tatăl Ulkăi şi bătrînul Serafim nu voiau ca Senka să fie dus la zidul Cetăţii Kitai; le dăduseră voie celorlalţi bătrîni şi bătrîne să ajute la înveşmîntarea lui Senka în stare de milog, iar lanţurile cu cruci, păstrate pentru orice împrejurare, le dădură, ocărînd de mama focului, numai după ce Senka ameninţă că-i va „căsăpi pe bătrîni, ca pe nişte mîţe rîioase!"

Senka, alături de Ulka, mergea în fruntea cetei. Taisi într-o rasă veche, cu scufia ruptă, păşea după ei. Mult mai în urmă veneau cei doi bătrîni, tatăl Ulkăi şi cu Serafim, urmaţi de toată ceata.

Tatăl Ulkăi întrebă în şoaptă:

— Serafimuşko! Văzînd încăpăţînarea ta, m-am împotrivit şi eu plecării lor. Dar de ce te-ai aprins aşa? Era, cît p-aci să ajungeţi la încăierare! Asta nu pot s-o pricep!

— Aşa am hotărît eu, Mikolai ! Mi-am dat seama — auzi ? — că urzelile acestui Buruiană-Arhilin... îs tare viclene...

— Ei ?

— Nu din prostie l-a îndemnat el să plece pe dimonul cela în straie de om, pe ademenitorul fiicei tale — ci mie mi se pare, c-a mirosit tîlharul ce avem noi de gînd, ce am chibzuit astă noapte, şi vrea să se ascundă în altă parte.

— Vai, Serafimuşko ! Iar mie-mi vine chiar să mă bucur, dacă o să scăpăm de ei. Atunci o să sălăşluiască Uliana făr-de păcat în casa mea. N-are unde să plece de lîngă ceată — poate numai la vreo mănăstire ; şi, uite, taman atunci o să ţi-o peţim ! Atunci să vezi nuntă şi ospăţ cu veselie !

— Ţi se usucă gîtlejul pînă la ospăţul cela ! Ce, nu ştii ? O să fugă după el, că-i prea mare ispita ! Iar de nu s-o putea aşa, o să vină el mereu să doarmă la Oblepiha !

— Vorbeşti aiurea ! Ia ascultă...

— Ascult !

— Cînd o mai veni pe aici, o asmuţim împotrivă-i chiar pe Oblepiha. Ea e o babă nărăvaşă, căţea fioroasă ; nici cu gîndul nu gîndeşti pe cine poate să pună ea pe fugă.

— Nu pricepi nimic ca lumea Mikola. Altfel de groapă, cred, trebuie să-i săpăm noi. Să lăsăm baltă isprava cu diecii...

— Ei, oricum ai da-o s-ar putea să iasă cum nu se poate mai prost ! Chibzuisem bine socoteala cu catastiful. Mă-ntreb, cum am putea s-o scoatem la capăt prin altă urzeală ?

— Deocamdată o să ne vedem de treburile noastre bătrîneşti... Veghem, aşteptăm, chibzuim pe îndelete. Uite, ia priveşte colea !

— Ce să privesc ?

— Chiar boiereasa Morozova a poftit la biserica Annei prorociţa. Ce-ar fi să-i cadă ei cu tronc ?

— Ehei...

Boiereasa, în haină lungă, de un vişiniu-închis, la un rînd de bumbi, cu căciuliţă neagră, tivită cu samur, stătea cu toiegelul în mînă în uşa larg deschisă ce dădea în grădina răcoroasă. În grădină, în unele locuri înnegrite de dezgheţ, stăruiau ici, colo crîmpeie de zăpadă netopită. Razele soarelui jucau în băltoacele apropiate iar peste cele mai depărtate se aşterneau umbre sinilii. Din cînd în cînd, vălătuci de zăpadă udă lunecau zgomotos de pe acoperişurile înalte ale caselor lui

Morozov. Picături grele cădeau plescăind, răsunător, scînteind multicolor, în băltoacele de pe petecele de pămînt dezgheţat.

— Ei, vin milogii ?

Chelăreasa, cu faţa galbenă, colţuroasă, în veşmînt negru, răspunse :

— S-au adunat, au şi venit maică-boiereasă !

— Dariuşka ! Băgaţi-le toate straiele în apă cu cenuşă... Daţi-le cămăşi albe, nădragi şi, la unii, cîte un suman mai omenesc...

— Vai, măicuţa noastră ! Mare gloată vine, nu ştiu, zău, de-o să ajungă straiele la toată lumea. Şi unii n-o să vrea să facă baie, ca Feodor-cel nebun întru Hristos...

— Trebuie să-i spălăm pe toţi ! Pentru cei la care n-o să ajungă veşmintele, spuse să se cumpere de la vechituri ; şi numără-i pe milogi. Pe femei să le trimitem să facă baie înainte, cît e aburul mai vîrtos, că tare-s jegoase...

Chelăreasa se trase în fundul tindei. Tîrşîitul opincilor de scoarţă zgîria treptele scării tindei de sus. Răsuna vuietul unei mulţimi de glasuri înăbuşite :

— Vai, stăpîna noastră !

— Maica noastră, suflet luminos !

— Ocrotitoarea noastră cea dragă !

În dreptul uşii, în fundul grădinii, era o izbă cu două ferestre, cu uşa înnegrită de fum. Şuvoaie de aburi răzbeau afară pe uşă, pe ferestre. Zidurile de deasupra ferestrelor erau aburite, de pe ele picurau stropi în băltoace.

Caftanul la un rînd de bumbi, al boieresei, avea mîneci lungi, aproape pînă la podea ; dedesubtul mînecilor erau nişte tăieturi tivite, pentru mîini, prin care boiereasa ridica în voie mîna cu toiagul, atingînd din cînd în cînd cu el cîte o femeie dintre cele ce treceau prin faţa ei, urît mirositoare, şchioape, gheboase, jegoase.

Numărînd gloata de miloage, boiereasa strigă :

— Pentru Dumnezeu, opriţi-vă o clipă ! Nu e loc pentru toate !

— Ne-am oprit măicuţă !

— Aşteptăm, Feodotia Prokopievna !

— Dar roaba Okulina, unde e ?

— Vai, maică ! Fedko-nebunul şi cu Okulia cea care ţine cu osîrdie posturile nu vor să-şi spele mădularele...

— Oculea spune: „Am juruit lui Dumnezeu să nu-mi pun altă cămaşă pînă nu va putrezi pe mine cea pe care o port".

— Şi Feodor?

— Şi Fedko, maică, aiurează iac-aşa: „N-am venit pe lume să mă spăl, ci să mă-nchin! Şi tătucul Avvakum a poruncit la fel: «Pune-ţi patrahilul[1] meu pe umeri, şi să nu-l scoţi în vecii vecilor!»Doar am umblat şi pe ger, numai cu cămaşa pe mine!"

— Pe Feodor-nebunul, şi pe Okulina cea cu osîrdie la posturi să-i ţii în odăile de jos. Prin cele de sus, să nu umble! Boierul boleşte, dar tot se-ntîmplă din cînd în cînd să se scoale, să vină încoace. Ivanuşka e vioi, dornic să vadă, să ştie tot — te pomeneşti că scapă, fuge la ei; iar nespălaţii ăştia, umblă cu păduchii, cu jegul după ei. Mie nu mi-i frică, îmi dau straiele jos, le dăruiesc la fete, însă trebuie să-mi feresc boierul şi feciorul...

— Vai, boiereaso! Îi tot dau afară — dar parcă poţi să le vii de hac? Iar Fedko încaltea, e şi încăpăţînat, nici cu vătraiul nu poţi să-l birui.

— Ei, ia-i mai bine cu duhul blîndeţii... altminterea e păcat...

— Ba nu, mămuco! Vătraiul e-n stare să înduplece pe oricine. Bine, fie, de i-oi vedea nu-i las.

Cîtă vreme cel dintîi şir de milogi era la baie, boiereasa rămase la uşă. Începuse să amurgească, se făcea răcoare. Morozova porunci chelăresei să dea drumul la schimbul următor:

— Să nu laşi prea mulţi, să nu se îmbulzească!

Daria se proţăpi la uşă — fără toiag. Mîinile ei erau însă mai înfricoşătoare pentru milogi, decît toiagul boieresei...

După ce toate femeile se îmbăiară, îşi puseră caftane sau sumane curate şi urcară sus, boiereasa veni s-o schimbe pe chelărească; nici Daria nu pleca însă din tindă. Trecu şontîcăind cel dintîi rînd de moşnegi îmbăiaţi şi premeniţi. Senka şi Taisi păşeau laolaltă cu bătrînii schilozi şi cu băieţandrii săraci cu duhul. Ajuns în faţa boieresei, Senka îşi scoase scufia cu guler, ponosită, de croială femeiască, îndesată de nădejde pe cap, lăsîndu-şi inelele pletelor să i se reverse pe faţa-i de

[1] Stîlcit din „epitrahil" („patrafir"): fîşie lungă de stofă, cu diferite ornamente pe ea; obiect de cult purtat de preoţi.

„om fără căpătîi“ şi pe umeri, şi, scuturîndu-le, lanţurile grele, de două puduri, clinchetiră pe el împreună cu crucile lor.

— Doamne ! Ce chip are... ce chip minunat !

Taisi auzi vorbele boieresei, deşi ea le spusese încetişor. La rîndul său, îşi scoase scufia, şi făcu o plecăciune adîncă :

— Flăcău ca el, mai rar, măicuţă boiereasă ! Trup de viteaz, cu păr de toată minunăţia, dar e mut şi surd. Sînt rudă cu el... ce m-am mai rugat pentru el, ce i-am tot scris la pomelnice, cu mîna mea, şi le-am trimis chiar şi azi, la slujba de la icoana prea fericitei Anna prorociţa. Poate s-o îndura Domnul Dumnezeu.

— Ştii buchiile ?

— Ştiu să scriu, milostivo şi pot să cetesc curgător scrierile sfinte...

Boiereasa se uită din nou la Senka, şi oftă :

— Se pare, că aşa i-e scris din născare... Tu eşti călăuza lui ?

— Eu, boiereaso ! Fără mine-i ca un prunc...

— Ce lanţuri grele poartă ! Ajută-i să-şi scoată fiarele de pe el, şi spală-l, Dariuşko !

— Aud, maică ! Aud !

— Uite, celui ce merge prin grădină, cu lanţuri, dă-i o cămaşă din cele boiereşti, mai vechi.

— Vai, maică, boiereasă ! Dar, pentru unul ca el, nici o rogojină nu-i încăpătoare... Parcă îl încap pe el cămăşile boierului Gleb ?

— Atunci să faceţi o rubaşcă anume pentru el.

— Facem una osebită. Iar azi o pune pe el ce s-o nimeri.

— Să poarte ceva osebit, că-i curat la obraz, şi la păr...

— I-om face totul din nou...

Chelăreasa îşi văzu de treburi. Boiereasa stătea pe loc, cu ochii pierduţi în amurgul ce pogorîse asupra grădinii. Oftă iar, cînd Senka, aplecîndu-se, se strecură în veşmîntarul băii trîntind uşa în urma sa. Zgomotul acela şi răcoarea o făcură să tresară. Porni încet în sus, pe scări, cu căftănelul încheiat la piept, cu toiagul ascuns între cutele poalei. Sus, lăsă caftanul şi toiagul în mîinile slujnicelor, şi intră repede în paraclis. Acolo, îşi făcu semnul crucii, şi luînd mătăniile, stătu dreaptă rugîndu-se şi înaintea icoanei Mîntuitorului. Cînd şi cînd se pleca pînă la pămînt, tot depănînd mătăniile. Chipul ei de călugăriţă, frumos, cu trăsături gingaşe, era palid ca ceara stră-

vezie, luminoasă. Ochii ei senini, ca şi chipul, aruncau uşoare sclipiri aurii, iar buzele şopteau :

— Tu, carele eşti peste toate de faţă : Tu, atotştiutorule, atotputernicule ! Izgoneşte demonul poftelor trupeşti ale roabei tale... întăreşte-o, Doamne, pe roaba ta Feodotia, dăruieşte-i puterea neprihănirii, de nezdruncinat... închide-i ochii inimii asupra bucuriilor pămînteşti... iară ochii cei ce privesc în afară, să nu vadă nestemate ! Ci hărăzeşte ochilor ei să vadă numai lespedea cea neagră de piatră ce acoperă sicriile celor neprihăniţi...

După ce bătu trei sute de mătănii, boiereasa îşi îndreptă făptura. Făcîndu-şi semnul crucii în tuspatru părţile, ieşi din paraclis, dar îndată sări îndărăt : o mogîldeaţă păroasă, în zdrenţe împuţite, se rostogoli la picioarele ei, iar un glas scheună, mieună, sforăi, ca un motan mînios.

— Lasă-mă, diavoliţo ! Fugi d-aci babornițo ! Piei satană... nu mă las eu prins de tine ; de mii şi mii de păcate scap, prin rugăciune. Doamne-Isuse, miluieşte-ne pre-e...

Feodor-nebunul ţopăia sprinten încolo şi-ncoace, iar chelăreasa Daria, cu vătraiul scurt în mînă, alerga după el.

— Măscărici murdar ! Ieşi afară ! Cară-te ! — şuiera ea, încet, de frică să nu-l tulbure pe boierul bolnav.

— În beci e întuneric ! Aici, iacătă ce frumos e ! E lumină şi pentru robul lui Dumnezeu. Auzi, babornițo : hai să-ţi slujesc prohodul, tot prohodul numai pentru tine !

Boiereasa porunci cu asprime :

— Feodor ! Nu te încăpăţîna... De ce nu vrei să te speli ? Stai în odăile de jos.

— Îl prigoneşti pe Fedosok, cel de Dumnezeu obidit, îl trimiţi în gropniţă ! Îl izgoneşti în beznă, las că-ţi vine şi ţie ceasul, o să te pomeneşti singurică acolo ! Şi de ce ? Păi, fiindcă ţarul se ţine scai de coada lui Antihrist !

— Hai, hai, piei d-aci, măscărici împuţit ! nu-l slăbea de loc chelăreasa.

În cele din urmă, îşi dădu seama că boiereasa n-are să-l lase să sălăşluiască sus, aşa că ieşi de-a-buşilea pe scară, în tindă :

— Ţarul şi cu Antihrist înfulecă ciosvîrte de viţel din acelaşi blid ! Ptiu, halal de voi !

— Schimbă-ţi boarfele ! Spală-te, şi ai să stai la un loc cu toată lumea, rosti boiereasa, cu glas tare şi păşind uşor, se îndreptă spre odăile ei.

Nebunul ţipă piţigăiat :

— Fedoska ! Ascultă vorba mea : în cîţiva ani, praf şi pulbere se alege de tot ce ai ! Şi ai să te umpli de păduchi, mai rău ca mine, Amin ! şi aleluia ! Pr-r ! Înapoi la Borovsk !

„Nenorocitul de el... iar părintele Avvakum îl ţine în cinste" — îşi zise Morozova în gînd.

Din pricina numeroaselor candele ce ardeau zi şi noapte înaintea icoanelor întunecate, bizantine, odăile Morozovei erau pline de luminiţe, înăbuşitoare, şi aurii de atîtea făclioare, ca în preajma răsăritului de soare. Icoanele erau aninate prin toate ungherele, pe pereţi şi deasupra uşilor tuturor odăilor. Ferestrele nu se deschideau nicicînd ; foile de mică din ele, cu zugrăveli, erau prinse de nădejde în ramele de plumb. Izurile omeneşti n-aveau pe unde ieşi ; prin odăi mirosea a mucegai, a tămîie, a boarfe şi a oloi. Dacă nu erau păziţi, milogii se suiau pe laviţe, îşi muiau degetele murdare în candele, şi-şi ungeau părul cu oloi. Dormeau pe aceleaşi laviţe, iar unii, sub ele. Se tîrau pe duşumea, strivindu-şi trupurile, şi se ţineau mai mult de năzdrăvănii decît de rugăciuni.

În ziua aceea, puţin înainte de amiază, boiereasa plecase cu carîta trasă de şase cai, fiind chemată de ţarină, la palat. N-avea cine ştie ce drum de făcut, l-ar fi străbătut şi pe jos, lesne — dar nu se cădea ca o boiereasă de vază să umble pe jos. Asemenea, şi munca era socotită o mare ruşine : „D-aia-s robi pe lume !" În lipsa boieresei, făcîndu-şi de cap, milogii veniseră jos, cu mult înainte de ora mesei. Înainte de prînz, se cuvenea să se facă totdeauna rugăciunea, urmată de masă, apoi, de o altă rugăciune ; după ceea, toată lumea dormea, iar seara se făceau din nou rugăciuni, însoţite de cîntări pline de evlavie.

Sus, nu rămăseseră decît Senka şi cu Taisi ; şedeau amîndoi tăcuţi, ascultînd ţipetele piţigăiate ale lui Feodor-nebunul, ce se auzeau de jos :

— Ţarul ? Ei, şi ce este ţarul ! Într-o zi, i-am arătat şezutul gol, în crîşma lui Nikon căreia-i zic ei biserică. Cînd am auzit, hm ! că strigă aleluia de trei ori [1], am sărit dinaintea

[1] Aşa numita *„chestiune aleluia"* a fost unul dintre punctele de divergenţă între Biserica oficială şi raskolnici. Cea dintîi cerea ca această strigare să fie rostită de trei ori, cei din urmă, de două.

ţarului, ca o broască, m-am izbit cu fruntea-n podea şi mi-am dat rubaşca peste cap...

— Vai, Feodoruşko ! Cum, dinaintea ţarului ?

— Da, ce-mi pasă mie de el ? Nikon, Antihristul, a scrîşnit din dinţi, către mine, şi-a răcnit : „În lanţ cu el, nerodul !" Dar ţarul, nimic ! a poruncit doar să mă dea afară în brînci... şi chiar că m-au îmbrîncit îndată ! Ştia el, ţarul, că o făcusem pentru adevăr, pentru aleluia...

— Eşti un mucenic, Feodoruşko... pentru dreptatea ta te-au îmbrîncit...

— Ei, şi-acu l-au dat jos pe Nikon ! Destul s-a fudulit.

Senka şedea în colţ, pe laviţă. Taisi îl întrebă :

— Nu-ţi vine greu să stai aşa, tăcut ?

— M-am deprins să vorbesc puţin, nu e ceva neobişnuit pentru mine.

— Aş vrea s-o duc pe boiereasă în ispită, cu ajutorul tău. Dacă ne-o cădea în mreje atunci ale noastre-s avuţiile ei. O să dăm afară toate neroadele care orăcăie în jurul ei. Singura grijă e popa Avvakum ! Se zvoneşte că ţarul l-ar fi iertat, că i-ar fi dat voie să se întoarcă la Moscova... că s-ar gîndi să-l împace pe Avvakum cu nikonienii. Dar, Avvakum, nu-i de împăcat. În vreme ce măscăriciul de popă zăboveşte şi şovăie, noi ne strecurăm pînă în preajma ţarului şi... s-a isprăvit cu el ! Cu banii Morozovei, cumpărăm streliţii, şi alţi voinici cutezători, şi începem lupta, din care eu am să ies ţar ; dar nu la fel cu toţi ţarii, ci un ţar drept, aşa că o să slobozesc robii şi şerbii...

— Taisi... ţari drepţi pe lume nu-s, şi n-au să fie !

— Ba eu am să fiu un astfel de ţar !

— Nici tu... n-ai să fii... Nu trebuie să mai fie ţari, de loc !

— Aha, de ăştia-mi eşti, ai ? Ciudat, ţi-ai întrecut dascălul, ai crescut mai înalt ca el. Dar, uite, eu...

— Stai ! Vine cineva...

Din odaia de alături veni, păşind încet, şi mormăind pe sub nas, boierul Gleb Ivanovici. Avea pe el o cămaşă de mătasă albă, lungă pînă la călcîie, asemenea unui giulgiu. Vorbea pentru el, dar cu glas tare :

— Măria ta ! Boierul Bogdanko Hitrovo e un tîlhar... Dijmuieşte veniturile moşiilor măriei tale. Ce să-i mai ascundem potlogăriile ! Şi scumpul socru al măriei tale, Ilia Miloslavski,

e la fel... Ce, te mîniezi ? Ei, atunci nu mai vorbesc, lasă-l în plata Domnului....

Boierul se opri, trezit parcă din somn, apoi, se întoarse pe loc, și ieși clătinîndu-se pe picioare.

Taisi își dădu cu părerea :

— Boierul n-o mai duce mult, iar văduva lui e o nestemată, bună s-o înșfaci !

După puțină vreme de la această întîmplare, boierul Gleb Ivanovici a răposat. Epitropul țarului, cuscrul său, Boris Morozov, murise cu un an înaintea lui.

Lăsaseră două văduve, aproape de neam împărătesc : una mai în vîrstă. Anna Morozova, născută Miloslavskaia, alta, mai tînără, Feodosia Prokofievna Morozova, născută Sokovnina. Ca și Anna Ilinișna, Feodosia Prokofievna și-a înmormîntat soțul cu multă falǎ. Țarul, împreună cu boierii de neam mare au urmat sicriul, la biserică, și apoi pînă la mormînt. O săptămînă întreagă, Morozova, a hrănit milogii și le-a dat bani de pomană, cu mîna ei. A făcut danii mari mănăstirilor, ca să se slujească parastase întru pomenirea sufletului celui răposat. A cerut să se slujească și sărindare scurte, toate, precum cerea datina.

Chiar pe cînd soțul ei încă trăia, Feodosia Prokofievna arăta ca o călugăriță. Cînd nu se ducea la curte, purta o căciuliță de catifea neagră, mantie vișinie sau caftan lung. După moartea soțului ei, și-a pus scufie de călugăriță cu văl negru și mantie neagră, începînd să semene cu o stareță unsă prea de timpuriu. Întotdeauna se ruga cu evlavie, dar acum, o făcea cu și mai multă osîrdie.

Pe la orele șase ale dimineții, boiereasa se ducea în paraclis. Taisi venea la rugăciune cu mult înaintea ei, se închina la icoanele de pe peretele odăii din fața paraclisului, citea dintr-un ceaslov, făcea mătănii și se așternea cu fața la pămînt. Intr-o zi, boiereasa îl întrebă cu jumătate de glas :

— Cetești din cărțile vechi ?

— Cetesc din „Viețile sfinților"... Multe lucruri din cartea asta le-a grăit Dionisie Areopaghitul, cu care dascălul nostru Avvakum nu arareori i-a făcut pe nikoieni de rușine !

— Amin! întări boiereasa; apoi, luă cartea, o frunzări, şi adăugă: Pe stareţul Kiprian care mi-era de trebuinţă l-a chemat ţarul să stea la el. Nu mai are cine să-mi cetească cuvîntul Domnului. Feodor se ţine de năzdrăvănii, iar monahiţe cu carte mai multă nu se prea găsesc... unele nici nu desluşesc buchiile. Uite ce vreau să te întreb, frate Taisi, n-ai vrea tu să-mi ceteşti cîte ceva după tipic?

— Binefăcătoarea noastră... am învăţat buchiile cu cea mai mare rîvnă... nu mă laud în deşert. La nevoie am slujit şi liturghia... Vai şi amar, boiereasă! Prea puţine locuri mai sînt pe lume unde dăinuieşte încă vechea credinţă...

— Frate Taisi, să nu-mi mai zici boiereasă, ci sora Feodotia. Of, s-au dat oamenii de partea lui Antihrist! A plecat Nikon dar şi de acolo de unde se află, tot mai răspîndeşte molima sufletească. Şi puternică e ademenirea nelegiuirii sale — chiar ţarul s-a ridicat ca un zid întru apărarea lui!

— Soră Feodotia, sînt zvonuri, şi nu neadevărate, că părintele Avvakum se întoarce iertat din Dauria cea sălbatică! Nădăjduiesc că în strălucirea harului său, va să învie vechea credinţă!

— Oh, frate! O fi fost iertat părintele nostru, dar pentru cîtă vreme? Şi, apoi, cînd are să vină?

— Ani de zile călătoreşte de acolo... Cică voievodul, prigonitorul său — unul Puşkov — i-a dat drumul, după ce l-a jefuit. „Acu poţi să pieri, n-ar strica!“

— Nelegiuitul! Vai, ajunge-va oare cu bine, părintele nostru?

— Dumnezeu ocroteşte pe cei drepţi, soră! O să ne-nvrednicim să ne vedem păstorul, cred cu tărie...

Intrară în paraclis şi începură să împlinească rugile după tipic. Taisi ceti din „Vieţile sfinţilor“ ceea ce era hărăzit pentru ziua aceea.

De atunci, el a fost nelipsit de lîngă boiereasă.

Cetea totdeauna răspicat, domol şi rostea aleluia de două ori, nu de trei. Se închina, făcîndu-şi semnul crucii cu două degete împreunate.

Cînd oboseau de atîtea rugăciuni, şi mai aveau de împlinit o parte din tipic se aşezau amîndoi pe o laviţă îmbrăcată în catifea neagră, şi se hodineau. De fiecare dată, boiereasa îl ruga pe Taisi să-i povestească una şi alta despre minuni şi

tămăduiri. El avea darul povestirii, așa cum Feodosia Prokofievna nu mai auzise niciodată.

De data aceasta îi povestea o întîmplare adevărată :

— Și s-a petrecut aceasta, soră Feodotia, la Novgorod... i-a arătat un nebun pentru Hristos fratelui meu întru Domnul, Semion cel vătămat, calea spre tămăduire de beteșugul său. Zicea, arătîndu-l cu degetul : „După plecarea slugii lui Antihrist, Nikon, care neizgonit fiind, se va lepăda el însuși de capiștea cea zidită aidoma templelor păgînești și pîngărită tot de el... Îl va izgoni sîngele mucenicilor, al celor drepți pe care i-a călcat în picioare, pentru chipul în care-și împreuna degetele... Și afla-se-va o femeie vrednică de cinstire pentru acest tînăr. Ea, luînd asupră-și ca o tainică pildă de la prorocul Osie căruia Domnul poruncitu-i-a să ia o femeie desfrînată... va petrece o noapte în așternutul lui, și-l va tămădui, prin păcatul ei, de beteșugul său, curmîndu-i neprihănirea"... Nebunul, soră, a văzut cu ochii sufletului, că Semion nu s-a căsătorit din pricina beteșugului și a rămas neprihănit...

— Ei, Taisi, și ce a mai prezis acel nebun ?

— Mai încolo, așa grăit-a el : „Se va ridica acest rob, tămăduit de păcat de năpasta sa, și pe acea femeie o va mîntui ; căci, cu glasul dobîndit prin minune, laude cînta-va Domnului, după tipicul cel vechi".

— Frate, și cum era numele acestui nebun ?

— Soră Feodotia, Mikola îi ziceau, dar numele său din născare, Mitea fusese. Cerea însă să i se zică Mikola, în cinstea nebunului pentru Hristos, novgorodean din vechime, Nikola Kocean care umbla pe rîul Volhov, de parcă avea pod sub picioare....

— Și, zici că, avea darul prezicerii, acest Mitea ?

— Avea, soră ; multe minuni a făcut, beteagul cela : iar față cu mine, cînd l-am adus pe Semion la el, a prorocit și în privința lui, a bătut din palme, a cîntat cocoșește. Multă lume îl privea, și se minuna, zicînd : „Tămăduiește... se roagă Domnului și totodată, se destrăbălează cu nerușinare..."

— Frate Taisi, așa-s totdeauna nebunii întru Hristos. Își iau pilda vieții lor de la prorocii străvechi, și trăiesc tot în felul acelora. Și Feodor, al nostru, umbla pe ger fără nădragi, numai cu rubașca pe el ; doar de părintele Avvakum asculta, își punea rasa dată de acela, dar și asta, pentru a se ascunde de nikonieni.

Uneori, pe cînd Senka şedea singur în odăiţa pe care i-o dăduse lui şi lui Taisi, boiereasa îl privea prin uşa întredeschisă. Iar dacă nu era nimeni în odaie, stătea acolo îndelung, uitînd parcă totul din jur. Cînd îşi venea în fire, se ducea grăbită la rugăciune. Se închina în faţa icoanei Mîntuitorului, rugîndu-l s-o ajute să nu se lase ispitită de plăcerile lumeşti şi să izgonească demonul poftelor din ea ! Aşa fusese şi în ajun. Acum, după ce isprăvi rugăciunile, se duse să-i asculte pe milogi care vorbeau despre credinţa cea veche. Stătea nevăzută, la uşa întredeschisă, după perdeaua de ştofă. Senka se afla împreună cu milogii. Şedea, ca-ntotdeauna, în acelaşi colţ, pe laviţă. Privindu-l boiereasa simţea pornirea din ea, lupta împotrivă-i, dar nu era în stare să-şi biruie demonul ispitei. Deodată însă Ivanuşka, fiul ei, un băieţel zburdalnic de nouă ani, cu părul creţ, moştenitorul boierului Gleb, intră vijelios, rîzînd, peste frăţia nevoiaşilor. Abia atunci Feodotia Prokofievna îşi găsi în ea puterea de a se depărta. Porunci fetelor din casă să-l ia pe zbînţuitul de copil. Îşi luă ochii de la chipul lui Senka, şi-şi îndreptă privirile către milogi, ascultînd : Feodot Stefanîci dădea poveţe bătrînilor întru dreapta credinţă. Era despuiat, numai cu nădragii de pînză albastră pe el — avea atîtea răni pe trup încît nu putea să poarte cămaşă. Scuturîndu-şi barba încîlcită, cu spicuiri roşii, Feodot ţipa răguşit :

— Fraţilor ! În cartea lui Ion Damaschinul, ce se cheamă „Cerurile" iaca ce stă scris : „Oricine nu mărturiseşte că Fiul Domnului s-a pogorît din cer şi s-a născut cu trup omenesc, e Antihrist !"

— Stefanîci ! Vorbele acestea înseamnă : „N-a venit încă ci va să vină !"

— Aşa este, cucernice ! Iaca tu ai şi căzut în ispita credinţei lui Antihrist, dar cine pogorîtu-s-a în iad, pentru mîntuirea oamenilor ? Cine fost-a răstignit ?

Păşind încet, Taisi intră în odăiţă, cu scufie, cu rantie neagră, o străbătu şi se aşeză pe laviţă alături de Senka.

Morozova se depărtă, nefiind chip să audă ceva, prin larma atîtor glasuri, afară de vorbe fără înţeles. Un moşneag gîrbov, cu barba ascuţită, lungă pînă la genunchi, întreba cu glas tunător :

— Ce-i patrahilul ? !

Nu i se răspundea, aşa că tot el răspunse în locul altora: „Patrahilul e un stîlp de fier, pe care pluteşte tot pămîntul!"

— Departe ai să ajungi, tot plutind aşa... rosti Taisi, atît de încet, încît nu fu auzit decît de Senka. Şi adăugă, fără să-l privească: Toată grija mea, e dragostea pentru milogi... Iar ţie ţi-o peţesc pe boiereasă... fii gata!

— Eşti aidoma ca la Iverski... scufia, rantia, cetaniile, cîntările... mi-e şi ruşine să te văd...

— Semion, e greu unuia făr-de Dumnezeu în suflet să i se închine; dar dacă aşa trebui-va, dacă aşa cere-va lupta noastră, mă fac şi egumen! De lipseşte credinţa, totuna-i ce este!...

— Dar dacă ne-or afla? Aici-s urechi şi ochi, sumedenie.

— Ei, un drum scurt am avea: am şterge-o la ceată.

Feodot, îşi scărpina rănile cu degetele boante, murdare, ţipînd:

— Nikonienii, fraţilor, poruncit-au să se împrăştie scrum peste trupul răposaţilor, în loc să-i ungă cu oloi sfinţit: Scru-um!

Uneori, Senka, neavînd cum să-şi întrebuinţeze voinicia, dînd cu ochii de moşneagul Feodor lîngă uşa odăiţei lui, îl lua în braţe, purtîndu-l ca pe un prunc de colo-colo. Strîngîndu-şi lanţurile, Feodor stătea cuminte în braţele lui Senka. Atunci cînd Senka îl lăsa jos, mîngîindu-l pe chelie şi pe spinare moşneagul dădea totdeauna cu faţa la pămînt înaintea sa, torcînd ca un motan.

— Ce mîndreţe de flăcău! Cîtă vînjoşie e în tine! Dar şi tu, chiar şi tu, eşti trimis de Satana! Ptiu! Mîntuieşte-mă pre mine, Isuse Hristoase!

Boiereasa, văzîndu-l pe Feodor, în ochii căruia nimeni nu era vrednic de cinste, căzînd astfel la picioarele lui Senka, îşi zicea în sine uimită:

„Poate să facă minuni, d-aia e atît de senin chipul lui!"

Cînd se întîmpla ca nebunul să se strecoare pînă sus, adormea totdeauna la uşa odăii lui Senka. Morozova îi poruncise chelăresei să nu-l gonească de acolo pe cel blajin întru Domnul.

Boieresei nu-i fuseseră de nici un folos rugăciunile scăldate-n lacrimi. Dăduse uitării mătăniile. Era istovită de atîtea plecăciuni adînci, cu fruntea pînă la pămînt.

— Nelegiuito! Roagă-te, izgoneşte demonul din tine! Doamne! O, Doamne! Nu mi vezi zbuciumul? Ajută-mă! Dar

ce ar fi, ca într-adevăr el să poată fi izbăvit, prin mine ? Nu ! În el stă pieirea, păcătoaso ! Ce grele-s lanţurile lui ! Ce chip luminos... Doar să mă uit... Tot n-are să vorbească... Nu, că n-are darul grăirii...

Fără să-şi dea pe deplin seama ce-i cu ea, îşi scoase rochia, îşi îndesă sub scufie părul ce-i răzbea cu îndărătnicie în afară, şi numai cu caftanul negru, uşor, pus peste cămaşa cu cingătoare, se apropie cu picioarele goale, aproape poticnindu-se. Podeaua părea încinsă, simţea că-i arde picioarele, dar păşea înainte, ca purtată de vînt.

— Opreşte-te ! îşi zise. Stai ! Cum, nu poţi ? Părintele Avvakum... o să înţeleagă... o să ierte...

O scîndură scîrţîi sub paşii ei. Se opri după uşă.

— Trei făclii ? Trei lumînări ? Pentru ce ? Trei...

Pieptul lui păros era brăzdat cruciş de lanţurile negre. Cămaşa îi lunecase de pe umeri ; pletele aveau lîngă obraji luciri nedesluşite. Prin întuneric chipul lui părea mîhnit.

Un fior arzător străbătu făptura boieresei, arătîndu-i-l ca luminat de o flacără, ca o făptură necunoscută, de neînţeles. Cine era el ? Un neprihănit ? Un duh necurat ? Îşi simţi picioarele reci ca gheaţa ; apoi o săgetă acelaşi fior şi, din nou, el apărea în mintea ei, ca luminat de o flacără tainică.

Era de nepriceput pentru ea : dormea ciudat, pe jos, cu un capăt al aşternutului sus, pe laviţă, iar cu celălalt pe podea. Aşa-l sfătuise Taisi : „De te vede careva, are să zică : doarme ciudat : de bună seamă, că e un neprihănit !"

Capul i se sprijinea de laviţă şi braţele îi erau date larg în lături.

Boiereasa îngenunche şi se lipi de el :

— Iau asupră-mi păcatul ! Fie, primesc şi chinurile iadului... primesc un sfîrşit năprasnic, Doamne, pentru ispăşirea păcatului meu !...

Îşi aplecă obrazul arzător spre chipul lui Senka. El deschise ochii : nu tresări, nu se trase îndărăt, ci gîndi : „Are dreptate Taisi... a învins-o ispita"...

I se aprinseră obrajii. Voia să-i răspundă la sărutările fierbinţi dar, dîndu-şi seama că poate s-o sperie, poate i s-o trezi simţul ruşinii, rămase ca împietrit, lăsîndu-se în voia mîngîierilor ei pătimaşe. Îi vedea mîinile ieşindu-i din mînecile largi ale cămăşii de mătase, le simţea pătrunzînd adînc în părul lui ; scufia şi caftanul lunecaseră de mult la picioarele

lui. Cu un clinchet uşor al verigilor, el îşi puse mîinile grele pe umerii ei plăpînzi, ascunşi sub cosiţe Ea se cutremură de sforţarea pe care o făcu silindu-se să se tragă la o parte, voind pesemne să se împotrivească dar, după o luptă scurtă cu ea însăşi, se lăsă neputincioasă, cu toată făptura ei, pe pieptul lui încătuşat de fier. Pierzîndu-şi cele din urmă rămăşiţe de voinţă, boiereasa întinse braţele subţiri după grumazul lui, ca să-l îmbrăţişeze cu toată puterea, cînd un glas de după uşă răsună ca un miorlăit şuierător de pisică :

— Priviţi ! Crăpelniţa lui Belzebut ! hi-hi-hi ! Hei, tu, care te-ai dat Satanei ! Asemenea lui Iuda la judecata de-apoi, în ghearele lui Scaraoţchi !

Simţind că e împins cu putere în piept, Senka îşi dădu larg braţele în lături ; n-o văzu, cum se sculă, cum îşi puse scufia şi se înfăşură în haină. Stătea de mult culcat cu ochii închişi, cînd auzi un glas de după uşă, aproape necunoscut de el, plin de ciudă şi de tărie :

— Nu tulbura lumea ! Nebunule !

La amiază, hotărînd să plece spre mănăstirea Simonov, pentru a se închina la cele sfinte, boiereasa porunci să se înhame caii la rădvan şi-i spuse vătafului casei :

— Akim, pune ceva merinde în traista de drumeţie, pentru Feodor nebunul întru Hristos, dă-i o rublă şi spune să fie scos din Kremlin, la rîul Moscova...

— Am înţeles, boiereasă, mămuco ! Îndeplinesc porunca întocmai...

Mai tîrziu, protopopul Avvakum o mustra pe Morozova, pentru că-l alungase pe nebunul Feodor : „Îl pomeneşti în rugăciuni pe Feodor ? Eşti supărată pe el ? Pomeneşte-l, pentru numele Domnului, nu fi supărată ! Nu prea a fost vinovat faţă de voi. Răposatul mi-a scris despre toate, înainte de a muri : «Te făcuseşi zgîrcită ; milă nu arătai, pomeni nu dădeai». A plecat la Moscova, fiind izgonit de tine. Şi mai spunea ceva... dar pentru asta o să te ierte Dumnezeu... Eşti o făptură omenească, iar omul e pururea slab, şi păcătos, faţă de Dumnezeu ; şi muierea mai cu seamă..."

În preajma acelei nopţi de pomină, Taisi primise de la boiereasă învoirea de a se duce la mănăstirea Savvin, pentru

a se închina la lăcaşurile sfinte dar, în loc de a face rugăciuni, de care n-avea nevoie, cutreiera Moscova, privind mulţimea, trăgînd cu urechea încolo şi încoace. Într-un tîrziu, dădu peste Feodor. Bătrînul purta pe umăr o traistă dar n-avea băţ. şi umbla într-o cămaşă lungă, fără nădragi. Rasa lui ponosită, primită cîndva în dar de la Avvakum, şi-o lepădase în cerdacul caselor Morozovei. Dînd din cap, arătase rasa vătafului casei care îl petrecuse pînă la trepte şi grăise :

— Spune-i boieresei... prr ! s-o ia de jos ! O să aibă nevoie cînd o zăcea în gropniţă...

— Cară-te, nerodule ! îi strigase vătaful.

Cînd îl întîlni din nou, lui Taisi i se făcu milă de bătrîn ; nişte copii se strînseseră roată în jurul său şi-l trăgeau de poala cămăşii, cîntînd :

Fedka, melcul,
Melcul, codobelcul,
Cară maţul în desiş
De tufiş !

— Împieliţaţilor ! Jigăniile lui Dumnezeu, fir-aţi să fiţi cu taţii şi mamele voastre laolaltă. Pr-r ! Arde-v-ar focul gheenei, pica-v-ar smoală din cer ! Mînca-v-ar fiarele pădurii...

Fedka-melcul !

Taisi împrăştie copiii. Un trecător îi lămuri :

— L-au văzut pe omul Domnului, cum a scos din el un vierme lung, cam de un arşin ; şi-au închipuit că-i un maţ... Trecătorul se uită împrejur şi adăugă cu glas înăbuşit : Nu cumva, frăţioare, moscoviţii pun la cale vreo răzmeriţă ?

— Ei, e olecuţă de zarvă... mai va pînă la răzmeriţă.

Trecătorul îşi văzu de drum. Alţi trecători, mergînd pe mijlocul drumului, răcneau.

— Ne jefuiesc, ziua-n amiaza mare ! Cum să nu huzurească ?

— Ia uite ce au născocit ! Au schimbat argintul, acu bat bani din aur de ţucale !

— Taie mîini, picioare, pentru aramă, dar cine nu are aramă ?

— Nu le taie pentru aramă, ci pentru tipare !

— Şi toate, din pricina lui Ilia Miloslavski şi a boierului Fedko Rtişcev !

— Vaska Şorin, neguţătorul cu dare de mînă, umblă şi el cu hoţii !

— Merg mînă-n mînă ! Şo-orin...

„Se apropie vremea, iar eu şi cu Senka, nu sîntem gata !" gîndi Taisi. Băgă de seamă că nebunul Feodor, care se apropiase de podul Zamoskvoreciei, se întîlni cu un boier călare pe un cal corbiu, urmat de doi slujitori, pe cai roibi !

Boierul se răsti la nebun :

— Raskolnic nelegiuit, umbli fără nădragi, ai ? !

Taisi nu auzi răspunsul bătrînului. Acesta se îndrepta spre poarta Zamoskvoreciei. La porunca boierului însă, un slujitor se luă după el şi-l ajunse, pe cînd trecea grăbit podul, săltîndu-şi traista cu pita pe umeri.

Taisi auzi vorbe în mulţime :

— Zuzin ! E prieten la cataramă cu Nikon !

— Ăsta-i vrăjmaş vestit, îi înşfacă pe staroveri !

— Băieţi, tot i-a tras-o blajinul întru Domnul, i-a zis una şi bună, diavolului !

— Dar ce i-a zis ?

— Boierul a răcnit : „Umbli fără nădragi !" iar Feodor s-a oprit o clipă, şi i-a răspuns : „Umblu fără nădragi, iar tu, fără cămaşă, şi cu spinarea plină de sînge, crîmpoţită de cnut !"

— I-a prezis ! Boierul poartă caftan de scarlat roşu. Te pomeneşti, că s-a mîniat pe blajinul ?

— Vai, tare s-a mîniat ! Şi-a chemat slujitorul şi, i-a poruncit : „Mînă-l pînă la cea dintîi staţie de poştie, spune să-l ţină acolo, iar apoi — cu el — la Mezen !

— Sărmanul de Feodoruşka ! Au să-l surghinească — doar că puţin mai aproape decît pe Avvakum...

Fără să mai asculte, Taisi ocoli Vama Oborului intrînd pe poarta Moskvoreciei, în Piaţa Roşie.

Noaptea trecută, „pribeagul" dormise la Konon, în slobozia Bronnaia, şi acum, se îndrepta tot într-acolo.

Armurierul mut era mînios şi tulburat de ceva. Bea, mînca şi dormea, aproape fără să-l bage-n seamă pe Taisi. Acu îşi aduse sculele, şi le cără în beciul tainic de sub izbă.

Nu cumva se aşteaptă să-l calce iscoadele! se gîndi Taisi. Konon nu prea ţinea la dieci şi la străjerii de noapte. Nu cumva diecii aflaseră că Konon avea bani?

Dimineaţa, armurierul ridică chepengul greu al beciului şi Taisi coborî pe gura gîrliciului. Beciul tainic era plin de giuvaericale şi de veşminte scumpe. Taisi îşi luă săcoteiul cu aur din lada lui, gîndind: „Te pomeneşti că Konon dă foc casei!"

Serafim, vatamanul cetei de milogi, se culcase pe crivatul lui, în aerul năbuşitor al cămăruţei întunecoase. Tatăl Ulkăi şedea pe marginea crivatului; cei doi bătrîni puneau din nou la cale ceva, în taină.

— Ascultă, Serafimuşko!

— Ascult. Doar nu dormim, veghem. Poţi vorbi...

— Ce-i de făcut cu fata? Umblă ca o lupoaică, nu-i chip să te apropii de ea, că te sfîşie cu ghearele şi cu colţii. Flăcăul ei s-a ascuns, ştii, în casa boierească...

— Îţi spun eu, ce-i de făcut. Mikolai, atîta vreme, cît trăieşte flăcăul ăsta, eu nu ţi-o peţesc pe Ulka ta, iar tu n-ai s-o mai vezi sănătoasă...

— Zău?

— M-am gîndit mult la asta, d-aia ţi-o spun.

— Nu cumva e o vrăjitorie la mijloc?

— Nu pune de-a surda nimic pe seama dracului, că iubirea e mai tare ca dracul! Atunci, la Kolomna, de sărbătoarea ceea, i-am împerecheat, ştii doar, aşa, pentru o noapte; şi iată că trăiesc împreună de ani de zile. Trebuie să-i despărţim; dar să ştii de la mine, că n-ai să faci nimic, numai cu vorba bună: doar moartea, ori temniţa poate să-l despartă de ea! Şi moartea e mai tare decît temniţa, că ea tot l-ar aştepta, pînă iese de acolo! În schimb, moartea pune capăt la toate...

— Dar ia judecă şi tu cum să-l momeşti pe cîinele ăsta să plece de la Morozova? Şi chiar dacă-l înhaţi, cum să răpui un taur ca el?

— Om chibzui noi, că nu-i de piatră, ba chiar şi piatra crapă de foc... Întîi şi întîi, să-i momim pe amîndoi, să stea la un loc cu ceata...

— Da, asta-i grija cea dintîi...

— Şi să nu-şi dea seama, prin nici un semn — să nu-i privim ameninţători, să nu scăpăm vreo vorbă... Pe ascuns să le răpunem capetele...

— Crezi că trebuie să-i răpunem pe amîndoi ?

— Dar cum ? Îs ca o singură făptură, unul fără altul n-are cum să trăiască.

— Ei, atunci chibzuieşte cum s-o făptuim mai repede...

— Mult am chibzuit... Trebuie s-o strecurăm pe fiica ta în casa boieresei.

— Ia uite ce ţi-a trecut prin gînd ! Dar dacă rămîne acolo ?

— Eu zic că multă vreme n-o să stea... La boiereasă, toată lumea trăieşte cumpătat ; ea ţine posurile, se roagă lui Dumnezeu, pe cînd ei, cînd se întîlnesc, pot oare să nu se destrăbăleze ?

— Vai, ce cap isteţ ai ? De bună seamă că n-au să rabde.

— Şi atunci, judecă şi tu : o dată ce te-ai ţinut de măscări într-o casă ca asta, nu mai ai ce căta acolo — cară-te, fără zăbavă !

— Şi încă ceva : ştii şi tu, c-a întrebat chiar ea, cum să ajungă la el... doar e tînără, chipeşă... nu pune o zdreanţă pe ea, numai cu straie frumoase vrea să umble. Doar orbul are s-o adăpostească la un loc cu cel lovit de soartă...

— Las-că facem noi rost de o epistolă pentru ea ! Cu epistolă au s-o primească.

— Dar nu mă duce mintea, nu pot să-mi dau seama : de unde, de la cine am putea face rost de epistolă.

— Ascultă...

— Ei ?

— Azi am fost la mînăstirea Simonovo, la slujbă, şi după pomană dar, mai ales, ca să aflu, pe cine a trimis monahul starover Trifili la boiereasa Morozova. Şi am aflat, că a trimes-o pe Melania care ţine pe ascuns la credinţa veche. Ei, de la Trifili facem rost de epistolă, şi chiar către Melania.

— N-o să ne creadă monahul...

— Şi ce ne pasă nouă ? Vine la Oblepiha tot o monahiţă, la fel ca Melania, cred c-ai văzut-o şi tu. Şi am auzit-o pe monahiţa ceea, cum o îndemna pe fiică-ta : „La noi, e linişte... e frumos... iar tu, ptiu, stai aci, înglobată-n păcat“. Uliana ta nici nu vrea să audă de ea. Ei, uite ce spunem noi acestei monahiţe : să ne faci rost, pentru ea, de o epistolă către Melania, care se află în casa Morozovei, ca s-o lase pe Uliana să

stea cîtăva vreme acolo, iar apoi noi o s-o înduplecăm să intre la mănăstire la tine...

— Vai, Serafimuşko, bine ai chibzuit ! Mă şi minunez...

— N-avem vreme de minunat... Mîine dimineaţă vine monahiţa.

Lucrurile luară întorsătura la care se aşteptase Taisi. În vreme ce cobora din Piaţa Roşie spre Poarta Nikitskaia, slobozenia Bronnaia începuse să ardă. Mulţi oameni fugeau spre Bronnaia, în vreme ce alţii se îndreptau spre Piaţa Roşie, lărmuind.

— S-a poruncit ca toată lumea pe vreme de secetă să facă foc în cuptoare, departe de case, prin grădinile de zarzavat, dar te poţi înţelege cu zănaticul ?

— Adevărat ! Vii la el, îi vorbeşti omeneşte, şi el sare la tine, duşmănos, cu pumnii !

— Îşi face de cap ! Are de naş un boier mare !

De departe se zăreau învolburările uscate ale văpăilor, se auzeau trosnete de lemn şi bocănit de securi ; streliţii dărîmau casele rămase întregi din jurul focului.

— Drac necuvîntător ! Cîtă lume a ajuns la sapă de lemn, din vina lui !

— Ba nu-i de vină necuvîntătorul : Au venit diecii să-l jefuiască, căutau tiparniţele cu care se bat banii...

— La acel necuvîntător venea un meşter argintar, ciung de o mînă : „Cică el face bani !"

De la poarta Nikitskie, Taisi se întoarse în Piaţa Roşie, apoi trecu podul. Aşteptînd să se întunece, păşea agale prin sloboziile streliţilor spre casa Oblepihăi. Temîndu-se să nu-l vadă Ulka, se strecură cu băgare de seamă în izba lui. Socotea că nimeni nu-l văzuse dar cei doi moşnegi, duşmanii de care nu ştia, îl zăriră. Serafim îi spuse tatălui Ulkăi :

— Nikolai... uite, unul dintre cei pe care-i aşteptăm s-a şi întors la ceată !

— Slavă Domnului, Serafimuşko ; numai să nu se facă nevăzut iar !

— Nu cred. Unul s-a întors, vine şi celălalt, repede de tot...

Un călugăr raskolnic din mănăstirea Simonov, pre numele său lumesc Trifon Pleşceev, unchiul stolnicului ţarului, rugat fiind de stareţa Fetinia scrise o scurtă epistolă către stareţa Melania, adăpostită în casa Morozovei :

„Melania, fiica mea întru cele duhovniceşti, roaba lui Dumnezeu! Primeşte binecuvîntarea ce ţi-o trimit prin această fată cu numele de Uliania, iar stareţa Fetinia, care ţine cu osîrdie la vechea credinţă, te roagă, fiica mea, s-o laşi pe fata Uliania să sălăşluiască în casa boieresei, binefăcătoarea şi sprijinitoarea noastră, deoarece ea, Fetinia, doreşte s-o vadă pe Uliania la mănăstire. Din ce în ce mai săracă în oameni este oastea lui Isus, iar tinerele fete şi femei au nevoie de ocrotire, pentru ca astfel ele, împărtăşindu-se din harul vechii credinţe să intre în rîndurile neprihăniţilor, de nebiruit, gata să primească moartea de mucenic, pentru dreapta împreunare a celor două degete.

Smeritul ieromonah
TRIFILI.“

Melania îi ceti Morozovei epistolia lui Trifili şi Ulka fu primită în casă, în numele Domnului, la fel cu toţi ceilalţi nevoiaşi. În aceeaşi seară, potrivit orînduielilor din casa boierească, ea făcu baie. I se dădu un suman închis la culoare, iar rochia ei înflorată, deşi curată, fu dată la spălat.

După ce-şi petrecu noaptea în casa Oblepihăi, Taisi plecă dimineaţa devreme şi hoinări toată ziua prin Moscova, privind caznele la care erau supuşi cei ce făceau bani de aramă calpi. Oamenii flămînzeau, fiindcă prin dughene aproape că nu mai era nimic de vînzare. Pîinea lipsea şi ea. Neguţătorii şi precupeţii cereau argint. Şi nimeni n-avea argint. Prin crîşme, prin birturi oamenii se adunau grămadă cîrtind împotriva boierilor.

„N-au o căpetenie, se gîndea Taisi. Trebuie să ne punem noi, eu şi cu Senka, în fruntea răzmeriţei. De ţipat ţipă toţi, vor să-i dea drumul, dar n-au arme — nu poţi să te aştepţi la milă din partea ţarului. Ehei, e lung drumul de la casa Morozovei pînă la ţar... e mai uşor să-l ucizi în toiul răzmeriţei...“

Taisi se întoarse spre casa Morozovei pe înnoptate. După ce se îmbăie, şi-şi schimbă caftanul negru pe rantie şi căciula, pe scufie, îndreptîndu-se spre paraclis, privirea sa întîlni ochii răutăcioşi ai Ulkăi. Ea şi uitase de Taisi, bucuroasă că nime-

rise în aceeaşi casă cu Senka — iar acum, zărindu-l îşi aduse aminte de el.

„Care naiba a lăsat-o pe neroada asta de fată să vină aici ?“

În paraclis, boiereasa nu era singură, ci cu monahiţa Melania, o făptură uscăţivă, osoasă, galbenă la faţă. Taisi cetea „Vieţile“, iar călugăriţa şi cu Morozova se închinau. Cînd se opriră să se odihnească, ca de obicei, Melania începu s-o povăţuiască pe boiereasă :

— Nu se cade, maică, Feodotia Prokopievna, să ţii în casă cetitori de parte bărbătească... Frumos ceteşte el, ăst frate, dar fără asprime, ca după vechiul tipic. Şi-apoi, îţi laşi vederea şi simţirea să-ţi fie ispitite la rugăciune de chipul şi de suflarea unui bărbat... Uite, o să-ţi aleg eu nişte stareţe pricepute în ale cetaniei, aşa cum se cuvine ; iar pe fratele să-l lăsăm să stea în odăile milogilor...

Morozova, cu un aer de vinovăţie, îi răspunse aprigei starovere :

— Cetitoare n-am avut la îndemînă, maică Melania ; iar fratele Taisi ceteşte precum se cuvine...

— A fost nevoie de el pînă azi, dar acu am venit eu, şi ai să duci altă viaţă, cuviincioasă...

Într-altă parte a casei se petrecea o altfel de întîmplare. Ulka nu venise la rugăciune împreună cu milogii, ci ajuta la bucătărie şi la treburile casei. Prinzînd o clipă potrivită, intră în odăiţa lui Senka şi a lui Taisi, şi se apucă să spele pe jos şi să scuture aşternutul.

La început, chelăreasa Daria o lăudă pe Ulka pentru hărnicia ei, dar mai apoi începu să vegheze asupra fetei, cu ochii în patru. De astă dată se ivi tocmai în clipa cînd Ulka spăla pe jos, iar Senka şedea pe laviţă, uitîndu-se la fata pe jumătate dezbrăcată, descinsă, cu părul despletit, ciufulit. O întrebă cu asprime :

— Dar cine te-a pus, fată hăi, să faci aşa ceva ?

— Ce anume, maică ?

— Ei, ce ! Eşti aproape despuiată, iar omul ăsta şade pe laviţă ! Încă n-am pomenit păcat ca ăsta, la noi în casă !

— Da de ce să nu şadă ? Poate că mi-a fost drăguţ !

— Vai, vai de tine, păcătoaso !

Ţuguindu-şi buzele, uitîndu-se bănuitoare împrejur, chelăreasa ieşi. Ulka isprăvi cu spălatul podelei, îşi netezi părul, şi se duse să facă baie. Îşi dădu cămaşa jos, îmbrăcă sumanul de-a dreptul pe trupul gol, se încinse şi se încheie. Cămaşa o făcu ghem, o puse într-un colţ lîngă uşă, şi intră în odăiţa milogilor, unde stătu puţin, făcînd o strîmbătură de scîrbă.

— E o putoare la voi... nu e chip să răsufli !

Se strecură pe uşă şi, păşind tiptil, cu picioarele goale, întredeschise uşa lui Senka.

— Semion !

— Taci ! De ce ai venit ? E primejdios, o repezi Senka.

— Nu pot să trăiesc fără tine ! Stinge lumînările...

— Nu-i nevoie... pleacă de-aici, turbato !

— Mă goneşti ! Ţip, mă arunc de gîtul tău, povestesc tot, faţă cu toată lumea !

— Să nu-ţi faci de cap, nu-i voie !

— Taci... iubeşte-mă... Aşa am să tac şi eu...

Ulka vîntură cu aprindere din mînă şi stinse lumînările...

Învăpăiată, descinsă, descheiată la suman, Ulka se strecură sprintenă prin întuneric pe uşa cămăruţei.

— Ia stai, stai, neobrăzato ! strigă pe neaşteptate un glas aspru, înciudat.

Chelăreasa Daria o apucă pe Ulka de braţe. Ulka scăpă din mîinile de fier ale bătrînei, se încheie la suman, şi se făcu nevăzută în odaia milogilor.

Tocmai în clipa aceea, Morozova, Melania şi Taisi ieşeau din paraclis, apropiindu-se tustrei cu lumînările aprinse în mîini.

— Ce s-a întîmplat, Dariuşka ? De ce faci gălăgie ?

— Boiereasă, mamă ! Dar cum să nu fac ? Îmi vine să ţip ; ia uite, ia uite ! Chelăreasa arătă cămaşa Ulkăi, despăturind-o.

— O cămaşă ! Văd, Dariuşko.

— Păi, să vezi : fata asta nouă, venită ieri la noi, se destrăbălează, se ţine de măscări !

— Cu cine ?

— Cu beteagul din odaia asta, ăla care stă cu lanţurile pe el !

Boiereasa se schimbă la faţă. Ochii i se aspriră, cufundîndu-se parcă mai adînc în găvane, dedesubtul sprîncenelor.

Călcă pe loc, ca să nu se clatine şi, cu glasul scăzut, întrebă mai departe :

— Cu ce poţi s-o dovedeşti ?

— Dar cu ce s-o mai dovedesc, maică ? Şi-a dat jos cămaşa, s-a furişat la el, numai cu sumanul pe ea. Am stat cît am stat, le-am ascultat vorbele, că şuşoteau între ei ; apoi ea a ţîşnit afară, descinsă, parcă nici nu mai era ea. Am încercat s-o opresc, dar n-am izbutit. Uite, cheam-o ; acu este aci, la un loc cu toate.

Boiereasa rosti cu asprime :

— Ia cămaşa, Dario ; cheamă-i pe toţi, trezeşte-i din somn... Ea n-are să plece nicăieri, iar mîine în zori chemăm grăjdarii şi ne spune ea tot... ziceai că au vorbit între ei ?

— Cum nu ? Au vorbit, boiereaso, i-am auzit limpede...

— Asemenea păcate, soră Feodotia, nu se pot îngădui într-o casă cinstită ! rosti boiereasa.

— E dezmăţ ! E murdărie ! Îl dau afară din casă ! răspunse boiereasa. Plecară tustrei.

Taisi se duse la Senka. Trase o clipă cu urechea şi, după ce se încredinţă că nu era nimeni prin apropiere, întrebă :

— Dar cum, n-ai putut s-o dai afară ?

— N-am putut, Taisi ! M-a speriat, drăcoaica ! Voia să ne dea de gol.

— Ei, ne-a şi dat de gol. Mîine, sub gîrbaci, are să dezvăluie ea cine sîntem noi ; iar pe urmă, au să ne tîrască şi pe noi la Pricazul lăuntric.

— Nu-i nimic ! Îmi scot lanţurile şi dau grămadă cu ele toată slugoimea boierească.

— Iese prea mare încăierare, flăcăule ! Aici, se poate aduna pe puţin o sută de grăjdari, de paznici şi robi. Nu ! Hai, pune-ţi scufia şi rasa. Lanţurile, să nu le dai jos — ascunde-le ! Să ne cărăm repede din Kremlin. Pe mine mă cunosc streliţii din strajă. Pe tine au să te lase să treci, împreună cu mine. Fugim spre Zamoskvorecie şi scăpăm de belea, iar Ulkăi, drăcoaicei, o să-i arză mîine la gîrbace, atîta cît îi trebuie !

— Bine, fie !

— Altă cale n-avem, şi nici n-are rost să mai stăm aici. Starovera aia are să preschimbe toată casa în schitul lui Avvakum. Iar pe noi ne aşteaptă lupta noastră.

Capitolul III
CRÎŞMA VECHE

Acolo unde se varsă Iauza în rîul Moscova, dacă mergeai spre Valul de Pămînt, aproape de casa Oblepihăi, îţi ieşea în cale Crîşma Veche. Îşi păstrase numele de pe vremuri, spre osebire de casele de desfacere cu amănuntul, fiindcă acolo nu se făceau pe loc nici vodcă, nici mieduri.

Pe vremuri se clădea de nădejde, fără să se cruţe cheresteaua ; clădirea era veche, dar trainică. Temelia era de cărămidă, pe jos fusese humuită, tavanul şi acoperişul n-aveau horn, ci doar o bortă pentru fum. Cuptorul despărţea crîşma în două ; de ambele părţi erau aşezate laviţe. Muşteriii, nelipsiţi din crîşmă, după ce-şi beau şi cămaşa de pe ei, se urcau pe aceste laviţe, se umpleau de funingine şi-şi pierdeau cu desăvîrşire chipul omenesc. Prin uşa, ca de hambar, puteai intra şi cu troica, fără a atinge uşorii cu nici o roată. In cea dintîi jumătate a încăperii se vedeau butoaie goale ; în cealaltă, se afla tejgheaua după care şedea crîşmarul, lîngă cada cu bere atît de încăpătoare, încît părea cu neputinţă să fie golită vreodată pînă la fund. In spatele tejghelei erau dulapurile cu văsărie pentru băuturi, stacane, căuşe şi colaci mari, galbeni, din făină de grîu, părînd nişte hamuri. În colţuri, după tejghea, ardeau făclii, din zori şi pînă noaptea tîrziu. În peretele din faţa tejghelei, era prins un susţinător de fier cu surcea. Surcelele erau aprinse de muşterii care aveau grijă să nu se stingă o clipă ; de la surcea puteai să-ţi aprinzi cornul cu tutun, ori luleaua obişnuită. Chefliii fumau, jucau cărţi, zvîrleau zarurile ; iar care vrea, chema măscăricii, şi-i punea să joace, ori şuguia cu ceilalţi beţivani din crîşmă — nu-l oprea nimeni.

Erau daţi afară din crîşmă doar cei ce veneau să bea pe veresie, fără să aibă bani sau vreun lucru de amanetat.

Crîşmarul, un bătrîn bărbos, uşor gîrbovit, Anika cel Iubitor de Dumnezeu — cu ochii roşii ca sîngele, era şi staroste de crîşmari. Cam fudul de urechi, îi plăceau însă lucrurile făurite frumos, pentru desfătarea ochilor. Măscăricii erau prigoniţi încă înainte de Nikon. Iar Nikon care răsădea peste tot buna orînduială bisericească poruncise :

„Diblele, cobuzele, dairelele şi toate lucrurile cele păgîneşti, potrivnice lui Dumnezeu, să se ia cu de-a sila şi să fie arse laolaltă, acolo unde se pun la cazne şi se ard vrăjitorii".

Dar, încet, încet, lucrurile arse se iveau din nou, iar la Crîşma Veche măscăricii nu se temeau nici de temniţă, nici de Pricazul Nelegiuirilor şi cu atît mai cutezători erau de cînd aflaseră că Nikon părăsise scaunul de patriarh.

Anika fusese poreclit : „iubitor de Dumnezeu", fiindcă nicăieri, la el, nu zăreai opreliştea scrisă din porunca ţarului : „Muşteriii să nu fie izgoniţi din crîşme !" În loc de oprelişea aceasta crîşmarul agăţase de perete, o foaie de pergament îngălbenită de vreme, cu o povaţă din „Cuvîntul sfîntului Ioan Gură-de-Aur, cu privire la suduielile de mamă, spre folosul sufletesc al tuturor creştinilor pravoslavnici" :

„Nu se cade ca drept credincioşii creştini să suduie de mamă, întrucît Maica Domnului, Preasfînta Născătoare a celui ce a făcut cerul şi pămîntul, Maica Domnului şi Mîntuitorului nostru, ocrotitoarea noastră, a tuturor creştinilor provoslavnici, se roagă de Dumnezeu pentru toţi binecredincioşii... Cea de a doua mamă, a fiecăruia dintre noi, ne-a adus pe lume, al cărei sîn îndurat-a muncile şi suferinţa pentru noi, şi descătuşatu-ne-a de nemernicia noastră, prin durere şi lacrimi. Cea de-a treia mamă e glia noastră ! Ea ne hrăneşte şi ne ţine în viaţă, ne îmbracă goliciunea cea ruşinoasă, şi ne dăruieşte, din porunca Domnului, bunuri făr-de număr, şi tot la sînul ei ne întoarcem, pentru hodina de veci..."

Crîşmarul Anika cel Iubitor de Dumnezeu nu ierta nici o sudalmă de mamă. Chiar atunci cînd nu auzea vorbele, le ghicea, privind buzele celui ce împroşca măscări, îi ameninţa cu degetul, iar dacă petrecăreţul nu se astîmpăra, poruncea să fie zvîrlit afară, şi beţivii ascultau de el. În afară de sudalme de mamă chefliii erau slobozi să facă tot ce le poftea inima. Pentru această slobozenie de care se bucurau la el stîlpii de

crîşmă, Anika fusese silit de multe ori să se înfăţişeze la Pricazul trebilor lăuntrice, în cămările de cazne, dinaintea voievodului şi a diecilor care treceau pe hîrtie mărturisirile celor schingiuiţi pentru isprăvile lor hoţeşti. Îl ameninţau şi pe el cînd cu cleştele înroşit în foc, cînd cu dîba, iar călăii erau gata să-i smulgă sumanul şi să-l schingiuie. I se spunea de multe ori că fusese chemat acolo pentru nelegiuirile ce se petreceau în crîşma lui, unde beţivii ocărau pînă nu mai puteau sfintele biserici, huleau pe sfinţii din cer ba chiar şi pe însuşi Dumnezeu şi rosteau fel şi chip de vorbe necuviincioase chiar şi pe seama măriei sale şi a boierilor de viţă veche, vrednici de cinstire.

În asemenea împrejurări, Anika făcea plecăciuni adînci, pînă la pămînt, dinaintea voievodului şi altele mai puţin adînci, în faţa diecilor, întru apărarea sa, grăind: „De mulţi ani ţin crîşma asta. De cîte ori rugatu-m-am să nu mai fiu pus să sărut crucea, să juruiesc credinţă şi slujbă dreaptă, tătucule voievod şi voi, oameni ai stăpînirii, milostivi dieci! Şi cu ce mă aleg? Sînt pus mereu s-o fac! Mi se porunceşte să sărut crucea, şi nu mi se dă un staroste, că tot eu-s şi staroste, şi crîşmar. Şi apoi ştiţi şi voi, că am auzul slab, că trebuie să-mi strigi vorbele drept în urechi, cum ai bate nişte piroane-n perete, ca să le pot auzi. Mi-a slăbit şi vederea... ajutorii mei-s slujitori de la Pricaz, dar la ce-s buni oare, cu glagoria lor puţină! Dar oamenii stăpînirii, cinstitul nacealnic şi cu străjerii, îmi tot poruncesc: «Alungă tîlharii!» Iar eu nu ştiu să-i deosebesc: muşteriul e muşteriu. Şi apoi, cinstiţii nacealnici, vin şi cercetează alte crîşme şi birturi, dar crîşma mea mi-o ocolesc...“

Crîşma lui Anika cel Iubitor de Dumnezeu îi aducea Pricazului Marelui Palat un venit de două ori mai mare, decît toate celelalte. Ţarul dădea adeseori porunci celor de la Pricazul trebilor lăuntrice: „Pe cei ce-şi văd cu vrednicie şi cu pricepere de treabă, nu-i prigoniţi! Alegeţi crîşmari harnici în aşa fel, ca venitul din băuturi să fie o dată şi jumătate mai mare decît în anii trecuţi... iar de acest Anika de la Crîşma Veche să nu vă atingeţi...“

Voievodul şi cu diecii de la Trebile Lăuntrice hotărîseră:

— De vreme ce ţarul îl apără pe acest crîşmar, lăsat să fie să-şi ţină crîşma după vrerea lui!

— Dar, boierule, cu tîlharii cum rămîne?

— Pe tîlhari, pe fiecare după isprăvile sale, să-i prindeţi în alte locuri, nu la Anika.

Şiretenia lui Anika îşi avea tîlcul ei : nacealnicii se temeau să se apropie de crîşma sa. Totuşi, s-a găsit o dată unul mai cutezător, a adunat o ceată de streliţi şi de slujitori de la Pricaz şi a năvălit în crîşmă să facă cercetări, dar a fost răpus de un foc de pistol, iar streliţii şi străjerii au fost puşi pe fugă cu parii. De atunci, nici unul dintre oamenii stăpînirii nu mai dădea pe la Crîşma Veche.

Într-o zi, pe înserate, Taisi şi cu Senka poposiră acolo. Senka avea la el buzduganul, vechiul său prieten, atîrnat sub poala caftanului şi-şi pusese sub rubaşca de mătase albastră zalele luate de la Konon. În crîşmă se aflau destui muşterii, printre care şi mulţi tîlhari, care aşteptau ceasurile tîrzii, mai potrivite pentru isprăvile lor. Aceştia din urmă, zărindu-i pe cei doi prieteni, începură să şuşotească într-un ungher, după cuptor :

— Voinicii ăştia nou veniţi au parale, să ştii !

— Ba nu-s nou veniţi ci-s dintre cei ce s-au oploşit la Oblepiha...

— N-are a face unde s-au oploşit — ăştia-s bafta noastră, la noapte. Şi mulţi zăriră îndată un lucru de mirare.

Taisi se apropie de tejghea, şi puse dinaintea lui Anika un galben de aur.

— Ia priviţi-l ! Cumpără crîşma !

— Ehei, fîrtaţilor, drăguţilor, să vedeţi ce petrecere straşnică încingem noi astăzi !

Crîşmarul luă fără grabă galbenul, îl încercă cu dinţii, îl privi cu luare aminte, îl izbi de tejgheaua de stejar ; apoi, zîmbind, scoase din sîn punga de piele, şi-i dădu drumul în ea. Ridicînd capul, rosti în auzul tuturor celor din crîşmă :

— Petreceţi şi vă veseliţi, flăcăi ! Domnul cu voi ! Mîncaţi şi beţi pe veresie !

— Iuhuu ! Bogdaproste !

— Mare baftă pe noi, astă-seară !

Taisi strigă şi el, de vui toată izba :

— Auzit-aţi ? Mîncaţi şi beţi, totu-i plătit. Am cumpărat crîşma. În seara asta, eu-s hatman peste sărăcimea din crîşmă. Şi iată-l pe esaulul meu ! Rostind aceste cuvinte, puse mîna pe umărul lui Senka. Ascultaţi ce am să vă spun ! Aduceţi la îndeplinire ce am să vă poruncesc ! N-am să obidesc, n-am

se năpăstuiesc pe nimeni, în afară de potrivnicii care şi-ar bate joc de careva ori ar necăji pe cinstiţii meseni!

— Am înţeles, hatmane!

— O să te ascultăm întru totul! răspunseră glasurile celor de la mese.

Mînjiţi pînă la ochi de funingine, beţivanii înrăiţi, despuiaţi pînă-n brîu, numai în nădragi, cu cruci negre atîrnate la gît, începură să se dea jos de pe laviţe.

— Ptiu, ce oameni! Nu-ţi iau ca amanet crucea, iar pentru nădragi nu-ţi dau nimic!

— Iacă-tă: doar astea-s avuţiile noastre pe care n-am avut cum să le bem!

Crîşmarul Anika umplea domol, fără grabă, stacanele întinse de beţivi. Mîinile se întindeau spre tejghea, tremurînd, şi băutura picura pe jos. Dinţii unora clănţăneau de stacanele care le tremurau în mîini. Vodca le curgea pe bărbile murdare.

Anika le azvîrli un colac. Il rupseră, mîncînd bucăţile fără chef şi bînd cu nesaţ, dar cîte puţin. Pe urmă, grăbiţi, se plecară, mulţumind pentru cinstire şi se căţărară la loc, pe laviţele lor.

— Iată, priviţi-i! Oamenii ăştia îi plătesc ţarului a cincea sau a zecea parte din tot ce au, dar se ştie bine ce capătă în schimb! Ghionturi şi bătaie de joc! strigă Taisi arătînd spre cel din urmă beţiv care încerca să se suie pe cuptor, lunecînd dar căznindu-se mereu să se suie.

După prăpădiţii muşterii, se apropiară de tejghea măscăricii, cu dairele, cu dible, cu cobuze — să bea şi ei vodcă. Ţineau în mîini măştile zugrăvite; unul, făcînd pe ursul, era îmbrăcat într-un caftan roşcat, păros, cu picioarele vîrîte în mîneci, cu poalele prinse de umeri, cu capul de urs la spate; şi-l punea atunci cînd voia să joace. Altul făcea pe ursarul, fără mască, cu un ciomag în mînă; al treilea făcea pe capra; al patrulea făcea pe pescarul, iar al cincilea pe tîlharul cu ghioagă şi cu jungherul în brîu.

— Ptiu! Ia uite ce fioros e!

— De ce?

— Nu vezi? Are botul sîngerat!

Anika îi cinstea cu un aer grav, liniştit, pe toţi cei ce veneau la tejghea.

Măscăricii se traseră de la tejghea spre uşa crîşmei, după cuptor. În urma lor se apropie un şir de ţărani opincari, flămînzi, cei mai mulţi fiind fugari de pe meleagurile lor şi neavînd de lucru. Feţele unora erau brăzdate de crestături. Purtau cu toţii zăbune de aba, încinse cu funii sau cu curmeie de tei. Se apropiau şuguind :

— Robul e urît şi la mutră şi la straie, dar boierul, cu feregea aurită, are înfăţişare frumoasă !

— Acoperişul boierului e întreg dar izba robului are doar două colţuri !

Taisi strigă :

— De ar putrezi temelia, adică norodul, de n-ar mai ţine sub apăsare, mult noroi ar împroşca toată poleiala de aur din palatele ţarului !

— De mult s-a strîmbat izba ţarului, a boierului, dar uite că ţarul şi cu boierii umblă sănătoşi şi pe duşumele strîmbe !

Careva strigă din fundul întunecat al crîşmei :

— Las-că punem noi foc la izba aia strîmbă !

— Aşa-i ! Şi eu cred, fraţilor, că o să dăm foc la izba aia ! strigă Taisi.

Beţivanii se apropiau fără istov, beau, luau colaci de la crîşmar şi se depărtau, făcînd plecăciuni dinaintea lui Taisi.

După cuptor se sfădeau doi inşi, tîlhari pesemne :

— Îţi spuneam eu ! Nu trebuie să se ia viaţa unor flăcăi ca ăştia, că-s vatamani !

— Tocmai lor trebuie să li se ia viaţa ! Sînt oameni fără de căpătîi, ei pun la cale răzvrătirea.

— Răzvrătirea ? Ia mai tacă-ţi gura, drac bătrîn !

— Ba nu, nenişorule, răzvrătirea e un lucru drept !

Crîşma îşi schimba înfăţişarea ; se mutau mesele. Susţinătorul greu de facle fu tras la perete. Aduseră două mese mici, una la dreapta, aproape de tejghea, alta la stînga ; în mijloc fu pusă, aproape lipită de tejghea, o masă mare, acoperită cu o rogojină, şi o laviţă.

— Care este cădelnicerul ? întrebă Taisi.

La chemarea lui, ieşi înainte un măscărici tîlhar, cu o ghioagă în mînă.

— Blagosloveşte, părinte paroh, să se bată toaca de slujbă !

Taisi îşi vîntură mîinile înainte ; măscăriciul făcu o plecăciune, se trase spre uşă şi izbi de unsprezece ori cu ghioaga într-un butoi, rar şi tunător :

— Treceţi în strane ! porunci Taisi.

Senka se aşeză la masa din dreapta, iar un beţiv, fost pisar, la cealaltă. Cădelnicerul îi aduse lui Taisi un spălător de tinichea umplut cu jeratic, legat cu o sîrmă.

— E cam puţină tămîie dar jar destul ! îi spuse lui Taisi, făcînd o plecăciune.

Acesta dădu roată prin crîşmă, făcînd plecăciuni, după tipic, legănîndu-şi cădelniţa în care pîlpîia jarul, scoţînd din întuneric chipurile beţivilor. După cuptor, ea lumină prichiciul lat pe care şedeau doi moşnegi şi o femeie care nu era alta decît Ulka.

Cunoscînd bine tipicul slujbelor bisericeşti, Taisi păşi spre mijlocul celeilalte jumătăţi a crîşmei, clătină cădelniţa în tuspatru părţile, făcînd cîte o plecăciune, şi strigă :

— Sculaţi voi, dreptcredincioşilor !

Şi el cădelniţa dinaintea tuturor celor sculaţi în picioare. În sfîrşit, se apropie de tejghea, cădelniţă şi în faţa crîşmarului şi, făcînd o plecăciune, strigă :

— Să înălţăm fumul de tămîie pentru cuviosul Anika ! Şi pentru casa Domnului ce poartă numele lu-u-ui !

Pe urmă, tot cădelniţînd, păşi după masa acoperită cu rogojină. Cu puţin înainte de venirea sa, crîşmarul poruncise unui om să aducă un vas mare cu vodcă şi să pună pe masă, lîngă el, un colac tăiat bucăţele. Cădelniţînd în dreapta şi-n stînga Taisi strigă :

— Şi iarăşi, şi iarăşi să ne apropiem şi să ne închinăm cu osîrdie la secure şi la ghioagă ! Blagosloveşte, suflete al meu, să îndrăgesc mînia no-ro-odului !

La masa din dreapta, Senka cetea cu glas tare, cîntător, cele scrise pe o hîrtiuţă :

— „Purta-vor slujitorii tăi focul cel mistuitor ! Şi prin cetate, şi prin pieţele ei, revărsa-se-vor pîrjolul şi apele mîniei noro-o-dului !“ De după cuptor se auziră vorbele rostite cu glas tare :

— Auzi, Serafimuşko ! Ptiu, diavolii !

Taisi îşi dădu seama că vorbise tatăl Ulkăi, dar nu prea îl luă în seamă. La masa din stînga, beţivanul de pisar cetea după altă hîrtie :

— „Sătura-se-va pămîntul de sîngele obijduitorilor şi asupritorilor, supune-vom, orîndui-vom pămîntul nostru cel ce ne dăruieşte pita !“

Acelaşi măscărici cu faţa sîngerată se apropie de masa lui Taisi, cu o mantie neagră, cîrpită cu petece sinilii dintr-o ţesătură necunoscută. Peticele ţineau loc de cruci.

Binecuvîntînd, Taisi îşi puse mantia şi strigă tunător :

— Să înnoim, fraţilor, faţa pămîntului ! Fericit este bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioşilor, ce se descotorosesc de arama lor, dînd-o în loc de argint, pricinuind nevoi şi suferinţe norodului !

— Dreaptă-i năzuinţa ta, hatmane ! zbieră cu glas dogit de beţie un chefliu din fundul crîşmei.

O mireasmă înecăcioasă plutea în jurul cădelniţei, iar aerul înăbuşitor, încărcat de duhorile băuturii, sudoarei şi boarfelor era tot mai greu de răsuflat. Taisi clătină din cap, şi urmă cu glas cîntător :

— Calea răilor, care îndrăgesc silnicia duce la pieire ! Să învie din nefiinţă, să vină ziua celor fără de prihană, a celor flămînzi şi însetaţi, să smulgă rodul trudei lor din ghearele boierilor hrăpăreţi ! Ocroteşte-ne pre noi, Mîntuitorule, şi sloboade din temniţe pre cei schingiuiţi de răufăcători...

— Amin ! rosti Senka cu glas tare.

— Amin ! rosti şi un beţiv de la o masă.

— Cădelnicer ! strigă Taisi.

Se apropie măscăriciul boit pe faţă şi făcu o plecăciune :

— Iată-mă, părinte paroh !

— Ia cădelniţa şi bate toaca la trapezărie pentru frăţie !

Taisi îi dădu măscăriciului cădelniţa. Luînd-o acesta făcu o plecăciune, după tipic.

La uşa crîşmei răsunară în întuneric bocăniturile ghioagei ce izbea în butoi. Măscăriciul care făcea pe cădelnicerul începu să umble de colo-colo prin crîşmă cu un ciur mare plin cu bucăţi de colac, împărţind la toţi beţivii. Un alt măscărici — ursarul — venea mereu la tejghea, unde crîşmarul, neobositul Anika umplea cu vodcă bărdace, căuşe şi stacane. Toţi cei miluiţi făceau plecăciuni, luau vodca pe daiboj şi o dădeau de duşcă, lăudîndu-l pe hatman cu glas tare. Numai cei doi moşnegi de pe prichiciul cuptorului şi cu Ulka, însoţitoarea lor, nu se lăsară momiţi.

— Hai să părăsim această adunătură drăcească ! spuse unul.

— Da, Serafimuşko ; să ne cărăm cît mai sîntem teferi ! încuviinţă celălalt şi adăugă : Hai, Uliano !

— Eu mai stau, tată !

După ce bătrînii ieşiră pe uşă, un tîlhar se apropie de Taisi :

—Vatamane ! Doi ghiuji împuţiţi au stat aici, îşi băteau joc de petrecerea noastră. Fă-mi numai un semn, şi-i răpun pe loc !

— Nu umbla prin scîrnă, că te spurci cu ea ! Lasă-i să se care.

— E-eh... eu le-aş face seama... Simte inima mea, c-au să ne pîrască...

— Ducă-se sănătoşi ! Au întîrziat...

După ce se înfruptă cu pită şi cu băutură, frăţia petrecăreaţă zbucni în hărmălaie, însă într-alt chip. Măscăricii puseră stăpînire pe crîşmă. Taisi îi lăsa în voia lor. Cîntînd şi dănţuind, chefliii aduseră la masa hatmanului o femeie între două vîrste, îndesată, cu obrajii rumeni, în haină vişinie, descheiată, cusută la poale cu fir, cu kikă purpurie şi cu sarafan de pînză roşie. Jucau şi chiuiau de mama focului :

— Tătucule hatman ! Ea are să fie mireasă.

— Dar unde-i mirele ?

— Te roagă să-i dai tu mirele, să numeşti pe cine vrei. Se cunună cu oricine — c-aşa e năravul ei de vădană !

— Semion, îl chemă Taisi pe Senka. Adu-ţi masa în mijloc — să fie analog ; şi apoi, te faci mirele ei, că-i muiere de toată frumuseţea...

— Mă supun, hatmane !

Masa fu aşezată la locul arătat. Senka o luă de mînă pe femeia în roşu ; doi măscărici îi apucară de mîini, şi-i duseră în jurul mesei, cîntînd mereu :

— După soarele cum merge, duceţi-i ! strigă un beţiv, înalt de un stînjen, năvălind în gloata de măscărici.

— E drept ! Cununaţi-i în felul nostru, după datina străveche ! încuviinţă Taisi.

Ulka, tot în straie roşii, pestriţe, ţîşni de după cuptor, clocotind de mînie :

— Semion ! Vin eu, nu-i nevoie de Fimka !

Taisi ridică poala caftanului şi-i arătă pistolul.

— Taci, turbato ! Aci, eu sînt stăpînul. Acuşi îţi fac seama !

Ulka scrîşni din dinţi şi se făcu nevăzută.

Perechea adusă la cununie se rotea în jurul mesei. Măscăricii, ridicînd dairelele deasupra capetelor lor, cîntau :

M-a dat taica într-o casă mare,
Casă mare, dar năbădăioasă !

Am un socru şi o soacră şi patru cumnaţi,
Patru cumnaţi şi două cumnăţele,
Două cumnăţele bătăioase şi două mătuşele...

— Staţi ! Ajunge... Înainte să-i ducem la culcare, mai trebuie să le socotim zestrea : o fi avînd pe ce să şadă ? Dar să se culce ? Dacă n-au, ce fel de cununie e asta ?

— Opriţi mirele şi mireasa !

Măscăricii îi apucară de coate, pe Senka şi pe muierea în roşu şi, făcîndu-le plecăciuni, îi opriră în dreptul mesei la care şedea beţivanul de pisar. Acesta, după ce-şi golise cel din urmă căuş de vodcă, căzuse sub masă şi acum zăcea acolo, sforăind şi bolborosind în somn, strîngînd în pumn o bucată de colac.

Măscăricii se înşiruiră dinaintea mesei lui Taisi, şi începură să strige care mai de care.

— Tătucule vataman, ăsta-i naşul din partea miresei...

— Vino, Mihailo !

Măscăriciul care făcea pe ursul ieşi înainte, făcînd o temenea.

— Tătucule, naşul miresei o să cetească zapisul cu zestrea ei !

— Ceteşte, Mihailo !

Măscăriciul începu :

„O dată cu zestrea mireasa aduce şi un popă, cu cădelniţa lui, iar într-însa-s trei puduri de cărbuni, şi cînd cădelnitează popa cu vîrtoşie, se simte de la o verstă, că-i nespălat şi împuţit ! Iar cînd alţii, pe el şi cădelniţa sa la icoane îi tîrăsc, atunci bărbile sfinţilor plesnesc ! Zapisul de zestre e ferfeniţă de vechime, căci mireasa un veac a stătut nemăritată... Dar tot am să-l cetesc : se dă pentru mireasă opt gospodării ţărăneşti, între Lebedean şi vechiul Reazan, mai încoace de Kazan, acolo unde au fost legaţi fedeleş beţivanii... între cer şi pămînt, deasupra apei şi pădurii. Se dau încă opt gospodării de burlaci, iar în ele sălăşluieşte un om jumate, fără un sfîrtac, trei moşnegi buni la treabă şi de ispravă, aciuiţi în cămări goale, patru fugari şi cu un întemniţat, în datorii înglodat !"

— Ho-ho ! Auzi ? Ia uite dracii, mutrele boite !

— „Iar în aceleaşi gospodării se află o odaie doar cu trei unghere, deasupra beciului, care nu-i bun de nimic, doar vara

e locuit. A treia gospodărie — pe cîmpul Voronţov, dincolo de drumul Tverului. Acolo-s acareturi multe : o buturugă de tei şi cu rădăcinile ei ; deasupra, doi stîlpi în pămînt şi cu-al treilea-n vînt. Se adună de la aceste gospodării şapte jitniţe de grîne fără zidurile dindărăt, dar pline. Într-o magazie-s zece şunci de varză, şapte ciosvîrte de ploşniţe şi opt hălci de ţînţari..."

— Hai gata cu zestrea ! Omeniţi-i pe cei poftiţi la ospăţ. Phii ce sete mi-e ! Ei, mîine dimineaţă, ne batem împotriva banilor de aramă...

— Bea ! Şi nu tulbura datina cununiei.

Un vlăjgan ursuz, înalt de un stînjen, îşi făcu semnul crucii cu două degete împreunate şi se apropie de tejghea. Avea ochii înguşti, răi, de fiară.

— Uite, ăsta ar fi bun de urs !

— Adevărat ! Măscăriciu-i brumăriu, iar ăsta ar fi ruginiu !

— Dar cine-i ?

— E Kirilka-staroverul ! Ţarul îi e drag ca sarea-n ochi ! L-am auzit de atîtea ori pe Kirilka.

— Şi Nikon a fost înălţat tot de ţar : împreună au stricat credinţa ! ţipau beţivii.

Anika îi umplu lui Kirilka un căuş de vodcă. Staroverul o dădu pe gît. Rîgîind duhoarea băuturii, se aplecă la urechea lui Taisi :

— Hatmane ! bîigui el, silindu-se să vorbească încet. Vreau să-ţi spun ceva în taină. Adică, dacă începe chelfăneala ..

Fără să-i răspundă lui Kirilka-staroverul, Taisi se ridică, dădu din mînă, curmînd jocul măscăricilor, şi strigă atît de tare încît vui toată crîşma :

— Oameni buni ! Mîine, tot pe vremea asta, toţi să fiţi aci cu securile la voi, sub caftane. Crîşma o s-o cumpărăm, aşa c-o să bem şi să petrecem în voie !

Kirilka dădu din cap, cu tîlc, privindu-l pe Taisi.

— Mîine îţi spun !

În jur totul începu să se potolească ; măscăriciul îi dădea zor cu zapisul de zestre, scris pe un pergament de viţel, ferfeniţit de vechime.

— „Şi se mai dă ca zestre miresei patru puduri de unt-depiatră ! Şi tot în aceleaşi gospodării, se află un grajd de cai,

făcut făr-de uşi, de ziduri şi de acoperiş! Sînt în grajdul cela trei cocori stătuţi, şi un cal pag, slăbănog, şi cu păr, ioc!"

— Ia uite ce dobitoc straşnic! răcniră beţivii.

— Hei, lăsaţi-ne să ascultăm zapisul!

— „Pagul, cu picioarele din faţă se poticneşte, iar cu cele dindărăt se tîrăşte. Tot în zestrea asta se dau două pisici bune de muls, opt ştiubeie de albine pripăşite, cu botci de miere nesocotite. Apoi i se mai dau miresei doi corbi-copoi. Şi gospodăriile celea mai dau în fiece an, cîte patruzeci de legături de cozi de cîini, de pus la păstrare! Şi o traistă de ciorbă, şi cîte o umblătoare plină cu posmagi!"

— Ia mai dă-te naibii! Auzi — umblătoare cu posmagi!

— „Un hîrdău mic, cu lapte, şi o uscătorie de chisăliţă neîmblătită..."

— Înfulecă-le tu, pe toate cînd ăi isprăvi cu îmblătitul!

Fimka, se apropie şi-i şopti lui Taisi:

— În noaptea asta, nu te duce la Oblepiha; dormi la mine c-au rostit moşnegii ameninţări şi-i cunoscută şiretenia, viclenia lor...

— Venim la tine, drăguţo!

Măscăriciul nu se lăsa de loc — ţinea morţiş să isprăvească zapisul:

— „Şi se mai dă miresei două şube, una de samur, alta de somn, amîndouă căptuşite cu scoarţă de pin, iar scoarţa ceea a fost jupuită-n toiul verii, cu coada-n sus, de postul cel mare al Crăciunului! Trei caftane de postav, de o anumită coloare, numai verde nu... un cot de postav de trei ori zdrenţuit, şi cumplit de ponosit... Şi o dulamă la un rînd de bumbi, tot de altă coloare..."

— Ia zi limpede, ce coloare?

— „Un sac de piele plin cu surcele, de ulm toate, prin codrii Brînskului tăiate, în ceasuri neştiute, în preceas de răsărit şi la miez de noapte. O pereche de ciubote din pînză văpsită! O căciulă de arici!"

— S-o porţi tu, cît mai strînsă pe bot!

— „Patru sute de boabe de mărgăritare verzi!"

— Caută-le, pînă le găseşti!

— „O salbă ţintuită, bătută în trei ciocane, făurită la Serpuhov!"

— Ehei să te văd la Pricazul Nelegiuirilor! Acolo, altă salbă au să-ţi dea, făurită la Moscova!

— „Şapte kokosnice, cusute cu fir de aur din gropile de peste Iauza !“

— Se ştie ce fel de aur se aruncă în gropile de peste Iauza !

— „Nouă inele făurite din fier, bune să le poarte unii la mîini... iar nestematele lor roşii sînt scoase din Neglinnaia ! O scurteică de mătase prefăcută, cu horbotă din scoarţă făurită, cu trei sute de stropi din apa Moscovei cusută ! Şi toată zestrea asta pînă la trei sute de bucăţi se adună, şi tot cade, într-una ! Şi, fie chiar de cinci sute, tot n-are cu ce să-ţi ajute ! Pentru cetitor o stacană de băutură, iar pentru cei ce la el căscat-au gura, o cofă de zoaie, ca să aibă cu ce să-şi spele obrazul şi urechile. Iar care n-ai fost ca luare-aminte, ţine minte : ai parte de-un tăciune şi un cărbune !“

— Hei, hatmane ! Cîte o stacană de vodcă la măscărici !

— Mîncaţi şi beţi fîrtaţi, că voi sînteţi stăpîni, peste băutură şi peste colaci, le răspunse Taisi.

Şi luîndu-l pe Senka de braţ, ieşi cu el din crîşmă. Careva păşea grabnic în urma lor prin bezna călduţă, pesemne cu gînd să-i ajungă din urmă. Cei doi prieteni se opriră în loc, văzînd-o pe Fimka, mireasa lui Senka.

— O-of, abia mai răsuflu ! Tu mi te-ai făgăduit ? îl întrebă ea pe Taisi.

— Bine, dar mirele tău ? Nu te-ai cununat cu el ? Cu care vrei să te culci ?

— Crîşma, ai cumpărat-o... parale ai, holtei îmi eşti... Ştiu eu ce ştiu, de la Oblepiha, sora mea... De-l aduci la mine, ne scoate ochii nebuna de Ulka, la toţi !

— Holtei sînt, e adevărat ! Şi bani am. Numai că, deocamdată, nu pot să viu de unu singur, fără prieten. Avem noi ce avem de pus la cale. Dar ia spune : ai un cotlon mai ferit de urechi, unde să stăm de vorbă ?

— Nu-i suflare de om, în toată izba — a mea-i toată. Iar de-ar veni careva, vreun străin, nu-l las.

— Bine ! Hai să mergem frate. Ne-nţelegem, vedem ce şi cum, pe urmă eşti slobod să pleci.

Cînd cei doi bătrîni ieşiseră din crîşmă Serafim spusese :

— În zori, Mikola, o trimitem negreşit pe Uliana înapoi la crîşmă !

— Pentru ce, Serafimuşko ?

— Pentru că trebuie să afle şi să ne spună, ce pun la cale tîlharii !

— Răzvrătirea ! Altceva, ce ?

— Dar cînd se adună şi în ce loc ? Vor să stîrnească „Răzmeriţa arămii“, d-aia îmbată oamenii cu vodcă... de aia trebuie să-l vestim din vreme pe nacealnic. Îl cunoaştem, e dvoreanul cela, din Kolomna.

— Cel cu barba stufoasă ca tîrnul...

— Chiar el... muierile noastre au fost la el în casă, la Kolomna. Uliana o să-i spună ce urzesc.

— Ba noi trebuie să-i spunem. Asta nu-i treabă pentru o minte femeiască, Serafime !

— Nu, pentru nimic în lume. Dar dacă nu vor izbuti să-l prindă pe diavolul de Taisi ? Atunci s-a isprăvit cu noi, cu amîndoi, iar pentru Uliana totul o să iasă bine... „l-a pîrît... i-a fost frică să nu pună stăpînirea mîna pe iubitul ei, ca aţîţător la răzvrătire !“

— O-of, Serafimuşko ! Ea o să-i destăinuie lui Senka urzelile noastre, şi n-o să meargă...

— Ian ascultă ! Trebuie lucrată, perpeliţă : „Taisi ţi-l codoşeşte pe Senka cu Fimka...“

— Pare-se că-i chiar cam aşa ! Atunci ar merge treaba !

— Isprăvim cu capul răutăţilor iar apoi pe Senka e uşor să-l dăm gata : e un netot, încrezător — pricepe odată !

— Şi p-asta ai ticluit-o bine, Serafime !

În aerul cald, de vară, cei trei tineri se strecurară pe potecuţele întortocheate în curtea Fimkăi. Gazda se urcă cea dintîi în pridvorul înverzit de hamei, descuie uşa tindei şi cu o mişcare sprintenă se făcu nevăzută în întunericul izbei. O auziră, cum, stînd la gura vetrei, sufla în jăratec, aprinzînd o surcea. Senka şi Taisi aşteptau în tindă. Fimka le strigă :

— Intraţi !

Ea lumină cu flăcăruia surcelei prichiciul lat de lut, cu trepte de cărămidă, lipit de cuptorul fără horn, apoi, dădu la o parte un chepeng cu două canaturi descoperind un gîrlici din gura căruia începeau treptele unei scări ce duceau în beci.

— Aplecați-vă cît mai mult, și o să vă puteți strecura ! zise Fimka, începînd să se coboare cea dintîi în beci și adăugă : Care rămîne în urmă, să pună chepengul la loc !

Senka rămăsese în urmă. Apucînd scoabele canaturilor, le ridică și le lăsă la loc, închizînd intrarea. În beci mirosea a pită proaspătă, a blănuri de oaie, a miere. Beciul, nu prea înalt, era destul de încăpător. Deasupra capetelor, se întindea podeaua izbei durată pe bîrne groase. Cu surceaua în mînă, Fimka aprinse două lumînări pe o masă lată, apoi strivi surceaua jos pe pămînt. Ferestre nu erau. Gazda se duse în fundul beciului, unde deschise o ușiță prin care pătrunse răcoarea ușoară a nopții de vară, cu miresme de iarbă. Lîngă masă se afla crivatul Fimkăi. Crivatul era lat și pe el fusese așternut un macat făcut din petice colorate de stofă. La capătul crivatului era grămădit un morman de perine cu fețe roșii. Crivatul n-avea picioare, fiind îngropat în pămînt cu rama lată de jos.

Cei doi prieteni se așezară la masă pe laviță dînd amîndoi roată cu privirile. În fund pe un stîlp care sprijinea tavanul beciului, era prinsă o icoană luminată ; candele aprinse dinaintea ei pîlpîiau în adierea nopții, ca și făclioarele lumînărilor de pe masă.

— Drăguțo ! E răcoare, închide ușa, o rugă pe gazdă Taisi.

— O închid îndată ! Numai să găsesc...

Femeia căuta ceva după ușă. În sfîrșit, închise ușa, și aduse la masă o ulcică plină cu bere, două stacane făcute din lemn strunjit și o tipsie de cositor cu plăcinte.

— Mîncați și beți. Eu am să ațipesc puțin.

Lăsă jos cipicii de piele, unul după altul, își înfășură picioarele goale, vînjoase, în fusta roșie, și se lăsă greoaie pe crivat, înfundîndu-și fața-n perină. Vădit avea să ațipească repede.

Cei doi prieteni băură cîte o stacană de bere, își umplură cornurile cu tutun și începură să pufăie, în gîlgîitul apei. Taisi scoase din sîn o pungă de piele, căută în ea, făcînd să clinchetească banii de aur dinlăuntru, dădu la iveală două hîrtii și, întinzîndu-le prietenului său, spuse :

— Aici, Semioane, îs două chemări și trebuie puse amîndouă — una la Lubianka, alta, în Piața Roșie. Nu știu cum s-ar putea face așa ceva, dar trebuie să se afle acolo cît mai devreme, înainte de ivirea oamenilor. Aceștia se vor re-

pezi să vadă ce scrie, diecii, la fel ; ei, şi aşa se va stîrni de la început zarva.

— Cunosc eu pe cineva care o s-o facă...

— Chemările-s gata. Au fost plăsmuite după scrisul cu caturi al lui Maxim Grecul [1] — vorba ceea, ia-l de unde nu-i, cată-l printre cei din morminte !

— Bine ai face, Taisi, să nu-ţi iroseşti aurul, o să mai fie de trebuinţă.

— Argint să cauţi mult şi bine, şi apoi dacă ai făcut rost de el, poţi s-o păţeşti rău ! Mîine, la crîşmă, oamenii au să vină cu securi, şi nu trebuie să li se dea băutură prea multă. Să-i spui lui Anika, să nu uite. La beţie încep să se laude, şi-s în stare să se căsăpească între ei, spre paguba luptei noastre, pe care o pot zădărnici. Dar de asta am eu grijă. Iar tu, mîine, du-te la Kolomna şi aşteaptă-mă, împreună cu mulţimea. Dormi la moară, la vadul Kolomenkăi. Moara nu macină, e pustie. O să vină Kirilka. Acolo să ne întîlnim tustrei. Să nu vă apropiaţi de ţar, pînă nu spun eu... Ţarul şade la Kolomna.

— Bine. Mîine dimineaţă mă duc acolo. Să ştii că nu toată lumea are să vină la crîşmă cu securi. Pe cînd îi îndemnai tu să se răzvrătească, am umblat prin crîşmă şi am auzit ce spuneau : „Dar pentru ce să luăm securile ? Ne ducem la ţar, să ne dea dreptate împotriva boierilor !"

— Nătărăii ! Vor să capete prescuri de fier de la un popă de piatră. De s-or duce la el cu mîinile goale — o să le facă dreptate cu vîrf şi îndesat. Ehei, am mai spus eu că norodul are nevoie de un ţar drept — că norodul ăsta nu poate trăi fără ţar ! L-au prostit popii, e întunecat la minte. Dacă n-are ţar, se apucă să-l caute, iar boierii doar atîta aşteaptă, îndată îl încătuşează, îndată îi cocoaţă în cîrcă un asupritor şi mai hapsîn.

— Şi, totuşi, nu trebuie să mai fie ţari !

— Odată şi odată, nu ; dar nu acum.

— Acum, dacă-l răpui pe unul, ţi se suie altul în cap ; îi faci seama şi ăstuia, vine altul...

[1] Călugăr grec (1480—1556), din 1515 a trăit în Rusia, unde a tălmăcit cărţi de cult. A lăsat un număr mare de scrieri bisericeşti.

— Ei, crezi că-s mulţi oameni asemenea lui Kirilka ! Puţini, ori chiar de loc ! Popii propovăduiesc : ţarul e Dumnezeu, şi cum să te ridici împotriva lui Dumnezeu ? E plină mintea norodului de credinţe deşarte, nefireşti.

— I-ai spus lui Kirilka, cum îl răpunem pe ţar ?

— Mîine, la crîşmă, o să ne înţelegem noi...

— Bine ! Numai să nu ne vîndă...

— Asta nu te vinde.

— Da, mai departe ce facem ?

— Cum isprăvim cu ţarul, tîlharii au să spargă casele boierilor, şi pe ei au să-i căsăpească. Dăm drumul la cei din temniţe — avem nişte streliţi înţeleşi cu noi ; iar pe urmă după treaba asta o să vedem noi, ce şi cum...

— Mă duc să mă culc !

Senka se ridică, îl îmbrăţişă pe Taisi, iar acesta îl întrebă, înainte de a se despărţi :

— Ai pistoale la tine ?

— Două ; ia-le ! Mai am două, acasă, pentru orice împrejurare.

Taisi luă pistoalele, Senka plecă.

Ulka se repezi de mai multe ori afară, după gardul de ostreţe al Oblepihăi, privea cu nesaţ spre pădurice, spre desişul de tufe, trăgea cu urechea şi se întorcea iar în casă. Într-un tîrziu o strigă taică-său :

— Uliana !

— Ei, ce vrei ?

—Ia vino-ncoace... Eu şi cu Serafim, vrem să-ţi spunem o vorbă...

— Nu-mi arde de tine, tată !

— Tot una e : cel pe care-l aştepţi n-o să-ţi vină prea curînd...

— Dar de ce n-o să-mi vină ?

Ulka intră în izbă. Femeile dormeau. Taică-său o duse în odăiţa de alături. Acolo Serafim, hatmanul cetei, şedea pe crivatul lui aşternut curat, în caftan negru de catifea aspră, la un rînd de bumbi. Moşneagul îşi pieptănase barba cu îngrijire, îşi unsese părul cu oloi, netezindu-l peste chelia bine spălată, lucioasă, iar ochii îi sclipeau şi ei cu o blîndeţe şireată. Înaintea icoanei întunecate, ardea o candelă. Pe poliţa de

lemn crestat, într-un sfeşnic mare de aramă, trei capete de lumînări groase revărsau o lumină vie.

— Da ce, azi, la voi, e sărbătoare ? întrebă Ulka, aşezîndu-se pe crivatul tatălui ei.

— Da, fetiţo, e sărbătoare, avem un nou nacealnic.

— Da cine-o fi, de-l sărbătoriţi într-acest chip ?

— Ţii tu minte, ce s-a petrecut la Kolomna ? Nu v-aţi dus voi, tu şi cu alte muieri, în izbă, la diavolul cela, la Buruiană-Arhilin, la Taisi, să-l pofteşti să meargă cu noi, la Moscova ?

— Tată, nu-mi vorbi de el, că nu-l am la inimă. Şi dacă-l mai rabd, apoi asta-i de dragul lui Semion.

— Ţi-o fi drag, ori ba, dar toată pacostea asta de la el se trage ! Serafim îşi miji ochii, uitîndu-se la tatăl Ulkăi.

— L-am auzit eu, Mikolai, ce-i şoptea lui Semion, la crîşmă, cînd îi cununau măscăricii...

— Dar cum, voi n-aţi plecat înainte de asta ? întrebă Ulka.

— Mikolai, taică-tău, a plecat, dar eu am mai zăbovit... şi-am ascultat.

— Ei ? !

— Aşa i-a spus el : culcă-te cu Fimka... eu plec... în izbă e loc berechet... o să ai parte de mai mult noroc, cu femeia asta nouă, că-i isteaţă, nu-i ca Ulka ta.

Ulka scrîşni din dinţi, şi sări în picioare :

— Mă duc !

— Mai aşteaptă, fetico ! Poate că azi s-o întoarce, dar mai departe, ai nevoie de ajutor.

Ulka se aşeză la loc, răsuflînd greu, schimbată la faţă. Întrebă încet :

— Dar de ce fel de ajutor mai poate fi vorba ?

— Să-l vindeci pe un om de friguri, e un fleac : numai să te creadă, să te asculte, să facă tot ce-i spui — şi atunci, iar ţi-l vrăjim pe drăguţul tău... hi-hi !

— Hai, nu mă mai chinui şi dumneata, moş Serafime !

— Fără moarte de om, fată hăi, n-ai cum s-o scoţi la capăt ! Buruiana Arhilin trebuie smuls cu rădăcină cu tot, ca să nu mai facă vrăjitorii. Şi nu-s cine ştie ce grozăvie, vrăjitoriile lui. Dar are să plece şi-ţi ia iubitul cu el.

— Îl ia, Uliaşa ! Vai, ţi-l ia !

— Ei atunci îl hăcuiesc, chiar astăzi ! Mă strecor la Fimka — i-am aflat toate intrările şi ieşirile de sub izbă...

— Ia-n ascultă-mă, fato... Taisi acesta e un hoţoman umblat prin lume. Şi alte mîini l-au înşfăcat, nu ca ale tale, şi tot a scăpat. Nu! Trebuie să-l înhaţi cu pricepere. Te învăţ eu, dacă ai să mă asculţi!

— Învaţă-mă, moş Serafim. Te ascult...

— Acum, e nacealnic dvoreanul Beghicev. La el trebuie să te duci — nu-i singur, are streliţi cu el, iar streliţii au pistoale şi săbii. Strecoară-te pînă la el, şi şopteşte-i la ureche, ce şi cum despre buruiana cea spurcată.

— Şi ce să-i şoptesc?

— Să-i şopteşti cele ce vei afla mîine, la Crîşma Veche. Intră pe seară în crîşmă, piteşte-te într-un ungher întunecos, laolaltă cu muierile beţive, şi ai să afli, ce să-i spui nacealnicului. Iar noi, eu şi cu taică-tău te-om duce la Kolomna, ca pe un covor zburător; şi acolo chiar el, nacealnicul o să-ţi dea la plecare un cal, cu multă cinste, nu alta. Şi n-ai să treci prin spaime — cei de acolo, fără tine, au să-l cetluiască pe diavol, şi-n coşciug au să-l bage!

— Bine, chiar aşa am să fac!

— Dar, fată, să nu scapi vreo vorbă către drăguţul tău, nici măcar în somn.

— Las-că — îi ştiu eu, cît ţin unul la altul!

— Fă-ţi semnul crucii, fato, înaintea icoanelor: te vede Dumnezeu; juruieşte că vei împlini cele făgăduite.

Stînd alături de taică-său şi de Serafim, Ulka îngăimă vorbele pe care i le şoptea acesta din urmă:

— Doamne, Dumnezeule! De nu mi-oi împlini făgăduiala ce am făcut-o cinstiţilor bătrîni, tatălui meu Mikolai şi robului tău Serafim, pedepseşte-mă cu dureri de neîndurat, cu întunecarea vederii şi cu mormîntul cel umed, amin!

Apoi, Ulka ieşi, fără să se mai uite la cei doi bătrîni.

— Are s-o facă! îşi dădu cu părerea tatăl Ulkăi. Am văzut după chipul ei: o dată ce s-a făcut pămîntie, şi-i saltă sprîncenele, înapoi nu mai dă!

— Amin! încheie Serafim.

Pîra strecurată de Ivan Beghicev împotriva voievodului Semion Streşnev, întărită de cei doi martori — rîndaşul şi slujnica lui — s-a dovedit a fi adevărată în toate; totuşi,

ţarul, vremelnic, n-a luat nici o măsură, oprind la el destăinuirile aflate în cercetare. Îndrăgitul ţarului, Bogdan Hitrovo, şi boierul Miloslavski şi-au ţinut făgăduinţa ; l-au numit pe Beghicev scutelnic alb la Kolomna. Gospodăria lui Beghicev, grădina, toate acareturile şi izbele locuite sau nelocuite au fost scutite de orice fel de dări şi trecute la catastif ca „Gospodărie Albă".

Din porunca aceluiaşi Bogdan Hitrovo, spătarul ţarului, către voievodul Pricazului Trebilor Lăuntrice „să se dea o slujbă dvoreanului Ivan sin Beghicev" — el a fost numit nacealnic, în locul celui ce fusese omorît de tîlhari, la Crîşma Veche.

Cînd s-a văzut nacealnic, boiernaşul scăpătat din Kolomna a început să facă pe grozavul. Călătorea adeseori pentru treburile slujbei. Pe de altă parte, chiar de sărbători veneau la el, tot felul de oameni — streliţi, slujbaşi de la Pricazul Lăuntric, şi nu dintre cei puşi de pază împotriva focului, ci iscoade care trăgeau iţele la cercetări. Aceştia se înfăţişau, chemau împricinaţii, cereau una alta cînd era vorba de „asmuţitori" sau de oameni care pomeniseră ceva despre „vorba şi fapta stăpînitorului" ! Din pricina bătrîneţii, Beghicev o scotea uneori la capăt cam greu cu treburile, dar setea sa de căpătuială şi, cu atît mai mult, rîvna de a înainta în slujba ţarului, îl făceau să uite de odihnă. Pe deasupra, Ivan Beghicev, om cu carte, slujind cu osîrdie biserica înnoită de Nikon, prigonea de zor raskolul, din care pricină se ciocnise de mai multe ori cu epitropul de la patriarhie.

La Kolomna, în partea pe care o oblăduia, Beghicev rînduise ca în izba cea mai depărtată, aceea în care se adăpostiseră cîndva Taisi şi Senka, să primească pricinaşii. Poruncise liotei de slujbaşi să vină la el pe portiţa dinspre rîuleţul Kolomenka, prin grădină, zicîndu-şi în gînd : „N-au să-mi aducă noroi în odăi".

Ulka veni la Beghicev pe acelaşi drum, o dată cu toată lumea. Se opri lîngă uşă. În clipa aceea, Beghicev le scria diecilor de la Marele Palat despre dajdia pe birturi. Înainte de a începe să scrie, socoti, cam cît avea să aducă sporul peste dajdia cea veche. Dînd cu ochii de Ulka, se uită la ea pieziş, gîndind : „Aci intră cine vrea, chiar şi fără treabă... Dar fata asta-i tare trupeşă şi chipeşă. Să mai aştepte..." Cu

ochelarii pe ochii plecați asupra hîrtiei, cu barba trasă după marginea mesei, scria :

„Poruncitu-s-au de către marele stăpînitor Alexei Mihailovici țar și singur oblăduitor a toată Rusia cea Mare și cea Mică, ca dvorenii în slujba-i să caute în toate chipurile să sporească venitul visteriei măriei sale, și eu, prea plecatul rob al măriei sale, dvoreanul Ivașko sin Beghicev din Kolomna, scutelnic alb și nacealnic de ulițe spre partea porții Serpuhovului, am găsit de cuviință să pun la plata dării..."

„Ce-o fi vrînd fata asta ?"

— Hei, fato ! Ce ți-i voia ?

Ulka îi făcu o plecăciune.

— Capul ți se bălăbănește, dar limba de ce ți-e mută ?

— Tac fiindcă nu știu cum să încep...

— O dată ce-ai venit, înseamnă că știi.

— Vin cu o pîră, unchiule...

— Pesemne vii să-ți pîrăști ibovnicul ! Mai bine așteptai afară.

— Eu, unchiule, nu-s de aici... am venit de la Moscova... din casa Oblepihăi.

— Aia care-i plină de milogi ?

— Aia, unchiule... casa milogilor.

— O, de mult am de gînd să văd ce-i cu casa aceea ! Hei, vino mai aproape, șezi pe laviță. Tot acolo, lîngă ea, e și casa Fimkăi ?

— Stau și așa, în picioare. Casa Fimkăi e dincolo de val.

— Vino ! Șezi ! Eu am putere mare, dar nu-s fudul cu fetele tinere.

Ulka se apropie de masă și se așeză la o parte, pe laviță.

— Pe cine vrei să pîrăști ? întrebă Beghicev luîndu-și ochelarii de pe nas.

— Cu toate că am mai umblat cu milogii, aici n-aș fi venit niciodată, de n-ar fi moșnegii noștri...

— Nu prea pricep... ce moșnegi ? Așadar, vrei să pîrăști...

— A fost odată... pe cînd eram aci, știam : stătea în izba asta un om fără căpătîi, unul Ivan ; dar la noi, Taisi îi zice.

— Da, fato, îmi aduc aminte. A stat aci unul, Ivan Kamenev, poreclit de oșteni, la Kolomna, Căpitanul Negru... el e ?

— El, unchiule !

— Grozav ! Demult îl caut... Zi-i mai departe !

— Şi-a pus în gînd el, Taisi acela, o ispravă tîlhărească împotriva măriei sale. Să vorbesc ?

— Hai ! Vorbeşte, vorbeşte ! Beghicev zvîrli pana pe masă. Spune totul, pînă la capăt !

— Pe măria sa, şi-a pus în gînd să-l...

— Vorbeşte, nu tăinui nimic... pe măria sa ?...

— Vai de capul meu de nebună... şi-a pus în gînd Taisi ăla să-l omoare...

— Cu-um ? ! Pe măria sa ?

— Da...

—Şi unde se află acu răufăcătorul ?

— Am să spun eu unde se află...

— Dar cînd şi în ce loc are de gînd să-l omoare ?

— Poimîine, la Kolomenskoe. Lîngă sobor... ori în altă parte, n-am auzit... că era larmă.

— Dar, fato, nu e singur Taisi cela, nu ? Nu tăinui nimic — doar e vorba de măria sa...

După obiceiul său dintotdeauna, în clipe de tulburare, Beghicev îşi dădu capul pe spate, şi-şi răsfiră cu degetul barba roşcată, înspicată de cărunţeală.

— De celălalt vorbeşti ? De Semion ? Să nu te atingi de el... stă la un loc cu noi...

— O fi ibovnicul tău, aşa-i ?

— Al meu e...

—Tot tîlhar e, de vreme ce-s prieteni.

— De Semion să nu te atingi !

— Semion ? Pe cînd şedea la mine, îi zicea Grigori... ehei — taler cu două feţe !

— Să nu te atingi de el, am zis ! Ulka sări în picioare.

— Asta-i treaba mea !

— De nu-mi făgăduieşti, că n-ai să-i faci nimic, nu mai spun nimic !

— Aşa vorbeşti tu cu mine ?

— Sau, dacă aşa îmi eşti, te pîrăsc pe matale la boierii mari, le spun că l-ai ţinut pe Taisi, ascuns aci. Şi ştiai, că el, Taisi, jefuia Kolomna ; iar capii răutăţilor, dintre oşteni, veneau şi ei aci !

Un fior rece străbătu picioarele lui Beghicev. „Ia uite, drac de fată !“ gîndi el ; apoi şopti cu duioşie făţarnică :

— Fato, nu mă tem că mă pîrăşti. Şi am să-ţi spun de ce nu mă tem : cine vrei să te creadă şi să te lase pînă la boierii

cei mari ? Şi acu, iaca îţi făgăduiesc : fie, o să-ţi rămînă acel Siomka, preaiubit, neatins, de n-o cădea el singur pe mîna vreunui om al stăpînirii. Azi, au şi început zurbagiii zarva prin Moscova. Dacă nu s-o afla că el a fost printre aţîţători, ei, cine o să se atingă de flăcău ? Şi acu, ia spune-mi, cînd punem mîna pe Taisi ?

— Îţi spun...

— De-om izbuti să-l prindem, ai să capeţi şi o răsplată de la măria sa !

— Am venit din ură ! N-am nevoie de răsplată !

— Aşa, aşa...

— Da, aşa e !

— Vorbeşte deschis, fără minciuni, şi nu arăta alt loc aiurea, de ochii lumii ! La noi, la Pricazul Lăuntric, sînt călăi care, pentru minciuni, din trei plesnituri de cnut despică omul în două.

— Pe mine, unchiule, de mă mînie cineva, ori de cade o năpastă peste mine, mă smintesc... mă apucă tremuriciul... şi atunci, pe foc să mă frigi, şi nu scot o vorbă !

„Vai ce mîndreţe de fată ! Agrafiona mea e o vacă, pe lîngă ea..." îşi dădu cu părerea în sine Beghicev.

„Să sar pe el, dracul bătrîn ? Să-l sugrum ? gîndea Ulka. Ba nu ! N-am venit aiurea. Trebuie să-l bag în mormînt pe Taisi, diavolul..."

— Ei, de ce taci ?

— Mă gîndesc, în ce chip e mai bine să fie prins Taisi !...

— Şi ?

— Mîine, unchiule, după ce bat clopotele de vecernie, să vii în pădurice, dincolo de casa Fimkăi ; eu am să fiu acolo, o să bat de trei ori în capacul de la cuptor. Atunci strecoară-te în ograda Fimkăi... Eu am să fiu în urma matale şi-ţi arăt pe unde se intră sub izbă. Şi acu, dă-mi o teleagă, şi un om să ne ducă îndărăt.

— Dar ce, nu eşti singură ?

— Sînt cu un bătrîn — aşteaptă la han.

— Du-te de-l cheamă încoace pe bătrînul ăla... vă fac eu rost şi de teleagă, şi de om !

Senka se înapoie noaptea. Ulka se prefăcea că doarme. O durea tot trupul după bătaia din curtea Morozovei. Mai

ales, o chinuia ruşinea ; au bătut-o în pielea goală, apoi i-au aruncat cămaşa, cînd i-au spus să se îmbrace. Ea n-a plîns, doar şi-a muşcat buzele pînă la sînge. Chiar Morozova, Feodoska, afurisită să fie, privea de pe scară şi-şi bîţîia toiegelul, numărînd loviturile...

„Numai el, nesuferitul, era vinovat că fusese bătută..." Acum, i se părea Ulkăi, pentru întîia oară, că nu-l mai iubea pe Senka. „Încaltea de m-ar fi bătut el, cît ar fi poftit. Dar m-au bătut străinii, cîinii, slugoii beţi..."

Senka o atinse uşor pe umăr :

— Uliana !

O clipă, ea nu răspunse, apoi, sforăi de parcă s-ar fi trezit din somn.

— Uliana !

— Ce vrei ?

— Mîine, înainte să se lumineze, îmbracă-te şi du-te la Lubianka ; uite, ai aci două hîrtii şi ceară ; lipeşte-le : una de stîlpul cela cu icoane pe el, alta în Piaţa Roşie, pe zidul judecătoriei. După ce te întorci, dormim înainte pînă răsare soarele ; apoi, mă duc la Kolomenskoe...

— Te trimite Taisi la Kolomna ?

— Nu mă întreba... Aţipeşte. Şi eu am să fac la fel.

— Dă-mi hîrtiile !

— E prea devreme... Sînt oprelişti, străjeri...

— Da ce-mi pasă mie de oprelişti ? Am umblat la orice ceas ! Dă-mi hîrtiile.

Senka i le dădu. Simţea că fata era mînioasă ; totodată, ştia că la porunca lui ar face orice, oricît de rău ar fi supărată pe el.

Ulka se făcu nevăzută, fără zgomot, cît ai clipi. Senka adormi.

Cînd se trezi din somn soarele abia mijea. Clopotele de primejdie vuiau de zor peste Lubianka.

„E mînioasă rău fata... să ştii, că au muştruluit-o moşnegii..."

Îşi puse la iuţeală caftanul de aba vopsită, vîrî sacul de piele în traistă şi pe aceasta o zvîrli pe umeri ; în sac pusese pistoalele şi buzduganul, iar zalele trase peste cămaşă la ascunse sub scurta uşoară : „nu se văd din mers, iar la moară mă îmbrac altcum..." Luă în mînă un toroipan de stejar, cu ţepuşă de fier, îşi îndesă pe cap scufia largă, peticită

și-și vîrî pletele sub ea. Porni la drum, ascultînd vuietul depărtat ce se auzea dinspre Kremlin. Izbuti anevoie să tocmească un cărăuș.

— Ce, de cărăuș ai nevoie tu ? Un nevoiaș, opincar...

— N-auzi, ce zarvă ? N-auzi ?

— Ei, să mergem, dacă vrei. Dar azi, pare-mi-se, n-ai cum să răzbești prin Moscova !

Cărăușul se tocmi cu Senka să-l ducă numai pînă la jumătatea drumului.

— De la stația de poștie o iau îndărăt !

Senka nici n-avea nevoie să fie dus mai încolo ; în acel loc drumul cîrmea într-o parte, iar el, știind sama locului, hotărî s-o ia prin crînguri și peste ogoare : „nu e așa de cald, și mai scurtez din drum. Cositul s-a isprăvit, n-o să merg greu prin iarbă ; iar de-oi obosi, dorm sub vreo claie..."

Cerul era senin ; soarele ardea, deși scăpăta spre asfințit. Sosiră la stația de poștie, unde nu era nici un cal de schimb. Senka plăti cărăușului, acesta mai zăbovi olecuță, ca să dea nutreț calului, apoi, o luă îndărăt.

În sala stației de poștie era un aer înăbușitor, îmbîcsit cu duhori de mucegai și de piele proaspăt argăsită ; în tindă mirosea a catran. Ușa stației era deschisă. Pe pereți erau atîrnate chingi și hamuri noi. Într-un ungher, lîngă ușă era un butoi cu apă. Căușelul cu care Senka voi să bea apă, era plin de muște. O muiere grăsană, cu fața de culoarea pielii proaspăt tăbăcite ieși, căscînd, dintr-o odaie de alături, strîngîndu-și sub basmaua sură părul care îi luneca peste urechi. Îl privi pe Senka cu ochi somnoroși și spuse :

— Mai răsuflă un pic, drumețule... șezi... cred că acu, pe vipia asta, nu-i ușor la drum. Dac-ai ști de cînd dorm eu !

— E tare cald aci, mătușă...

— Ehei ! Cald ! nu glumă. Ia uite, ce de muște... se tîngui ea dînd din mîini.

Senka făcu o plecăciune, apoi ieși.

Afară, privi grajdul mare dintr-o parte a curții care i-l aminti pe al său, de acasă, din gospodăria lui Lazăr Palîci. Aducîndu-și aminte de taică-său, suspină adînc :

— Ce m-aș mai juca acum cu roibul ! Of, of, ce vremuri dulci, ce zile trăite...

Cîțiva pași, și coti după colțul grajdului, unde se așeză pe o troacă răsturnată cu fundul în sus. Scoase cornul, îl încercă,

văzu că mai avea apă, că era gata de fumat, şi începu să-l umple cu tutun. Deodată auzi un glas cunoscut :

— Bine ar fi să ajungem înainte să se înnopteze, moş Serafim...

„Ulka ? Dar ce-o fi căutînd aci ?"

— Să vezi cu ce pereche falnică de cai ne întoarcem încoace, curînd ! Hai pe la han, poate om găsi nişte cvas.

Senka puse băţul deoparte, să nu-l stingherească şi se uită de după pervazul uşii grajdului : Serafim era îmbrăcat în chip neobişnuit, cu caftan de catifea neagră, la un rînd de bumbi, iar în cap avea o scufie nouă, tot de catifea.

După ce intrară tustrei în tinda izbei, Senka îşi ridică băţul de jos, ieşi cu băgare de seamă de după colţul grajdului, şi porni grăbit, pe ocolite, prin grădinile de zarzavat, peste arie. Dincolo de ea se opri într-un tufiş, îşi aprinse cornul, apoi îşi văzu de drum, zicîndu-şi în gînd :„Au fost să ne pîrască ! spunea Taisi, la crîşmă : «au întîrziat», dar tot mai bine era să-l spintec în două, pe ticălosul ăsta de Serafimuşko !"

Capitolul IV
RĂZMERIŢA ÎMPOTRIVA ARAMEI

Aproape de mijlocul pieţei se înălţa un stîlp gros, cu o mică streaşină vopsită, sub care, într-un lăcaş scobit, ardea făclioara nestinsă a unei candele ferită de o foaie de mică împotriva vîntului. În lumina zorilor, făclioara începea să pălească. Zorile, tot mai învăpăiate prin vălul uşor, alburiu, al ceţei, înveşmîntau din ce în ce mai darnic turlele de aur ale bisericilor în brocart trandafiriu-auriu.

Zgribulindu-se în răcoarea dimineţii, suflîndu-şi nasul în pumn şi făcîndu-şi semnul crucii în faţa paraclíselor din drumul lor, păşeau anevoie în caftane negre, strîmte, paraclíserii bisericilor în preajma cărora nu erau lăcaşuri pentru clopotari. Mulţimi neobişnuit de dese veneau de la Stretenka la stîlpul cu icoana din piaţă.

— O înştiinţare !

— Înştiinţare ? Despre ce ?

— O fi în privinţa dării, a cincea parte, ori vreun ucaz !

Pe stîlp, ceva mai jos de icoană, se vedea o hîrtie lipită cu ceară. Prin faţa ei se şi perindau oamenii. Cei neştiutori de carte se apropiau mai mult ; ştiutorii de carte nu se iveau. Unii pricepeau însă cît de cît slovele scrise. Oamenii mişcau din buze, urmărind cu băgare de seamă rîndurile de pe foaie cu degetele lor aspre.

— Ce scrie aici ? Despre a cincea parte ?

— E cam stîlcit scrisul... Altminteri pare curgător...

— Ce curgător ? Uită-te mai bine, e aproape ca de tiparniţă.

— Ei, dacă înţelegi, ceteşte !

— O fi vreo păcăleală, de-a vreunor potlogari, şi nu-i voie s-o cetim ! Se apropie un staroste de sotnie, dînd la o parte mulţimea, cu toiagul.

— Grigoriev ! Cinstite staroste, ia ceteşte, că noi nu ne putem dumiri.

Starostele ceti încet şi parcă cu mirare în glas :

— „Norod al Moscovei ! Nişte haini, Ilia Danilovici Miloslavski, şi cu Ivan Mihailovici, tot Miloslavski, boierul Matiuşkin şi cu Feodor Rtişcev, boier de sfat, rude ale stăpînitorului..."

La cuvîntul „stăpînitorului", în ochii starostelui se oglindi spaima.

— Hei, băieţi ! strigă el. Nu vă atingeţi de hîrtie, să n-o daţi jos. Eu am să alerg la Pricazul trebilor lăuntrice, să-i vestesc pe dieci. Păziţi-vă, că aici e vorba de stăpînitor !

— N-o atingem !

Aşa începu „răzmeriţa aramei", în luna lui cuptor 1662.

Un streliţ uscăţiv, cu barba lungă, oleacă adus de spate, se strecură pînă la înştiinţare.

— A ! Streliţii ştiu carte ! Ia ceteşte-ne-o, Nogaev [1] !

Streliţul, ţinîndu-şi baltagul cu tăişul în jos, ca să nu taie pe cineva, ceti cu glas tare :

— „Norod al Moscovei ! Nişte haini, Ilia Danilovici Miloslavski, şi cu Ivan Mihailovici, tot Miloslavski, boierul Matiuşkin şi cu Feodor Rtişcev, boier de sfat, rude de ale stăpînitorului... — streliţul se opri o clipă, pe gînduri, apoi, ceti înainte, mai tare — şi dimpreună cu ei, neguţătorul Vasili Şorin s-au vîndut craiului leah !"

— Au mai venit scrisori din Lehia, în privinţa lui Rtişcev !

— Se ştie de toată lumea ! Lăsaţi-l pe Kuziomka să citească mai departe !

— Ceteşte, Nogaev.

— Au vrut să se înţeleagă cu craiul, pentru ca la noi să se bată bani de aramă ; şi craiul leah a trimes pe ascuns multe tipare pentru isprava asta...

— A trimes ?

— Haini mai sînt cei din neamul Miloslavski, luaţi aminte ! Se ştie prea bine, că numai banii de argint au preţ peste

[1] Streliţul Kuzma Nogaev şi posădeanul Luka Jidkov, menţionat mai jos, sînt personaje istorice şi cei mai de vază conducători ai răsculaţilor în timpul „răzmeriţei împotriva aramei".

tot, pe cînd cei de aramă n-au preţ. Înainte de învoiala lor, s-a dat de ştire de către haini, prin neguţătorul Vaska Şorin, că neguţătorii n-au să primească bani de aramă...

— Şi nu-i primesc !

— Moare lumea de foame !

— Ia mai tăceţi din gură ! Ceteşte, Nogaev !

—„şi nici în Ucraina leşească nu-s primiţi banii de aramă, iar oştenii noştri pier de foame în Ucraina, tot din pricina aramei, pacostea asta !"

— Aha ! Sigur, e adevărat !

— „Cu aramă, nu poţi să cumperi nici măcar o bucată de pîine..."

— Şi la noi e la fel !

— „Isprava asta a fost urzită de vînzători ca să se pricopsească hoţeşte, iar craiul leah şi cu panii lui se bucură văzîndu-ne aduşi la sapă de lemn.

— Şi asta-i adevărat !

— „Orice fel de vătămare şi de năpăstuire a pravoslavnicilor îi sînt dragi craiului leşesc, căci acesta este un moşneag înrăit, un vrăjmaş al credinţei întru Hristos ! Apăraţi-vă, pravoslavnici, împotriva hainilor !"

După ce isprăvi cu cetania hîrtiei, streliţul, aplecîndu-se la dreapta şi la stînga strigă :

— Asta-i adevărul adevărat, fraţilor !

— Adevărul ăsta îl ştim noi, pe pielea noastră !

— Ştim noi care-i adevărul, de cînd a plecat Nikon !

— De ştiut ştim, dar de ce tăcem ?

— Să ni-l căutăm ! Cu securile să ne luminăm calea, în loc de lumînări !

— Adevărat ! Aşa cum ne-am înţeles la Crîşma Veche !

Mulţimea creştea tot mai mult ; oamenii se înghesuiau să vadă hîrtia.

Preotul de la biserica sfîntului Feodosi de pe Lubianka se strecură grăbit în biserică, şi-i spuse paracliserului :

— Deocamdată, nu trage clopotele pentru utrenie, că tot are să vină lume puţină... mai bine bate să afle lumea de primejdie !

Din clopotniţa sfîntului Feodosi clopotul începu să sune ameninţător. Curînd după aceea sosiră în goană doi călăreţi de la Pricazul trebilor lăuntrice — un dvorean îmbujorat la faţă, cu barba lungă, rotundă, ca o coadă de vulpe, şi un diac,

cu scufie albastră şi cu caftan negru, cu bumbi mari şi cu un pistol la brîu. Dvoreanul avea şi el pistoale în coburii şeii. Strigau amîndoi, vînturînd gîrbacele :

— Faceţi loc !

— Da ce-i cu ulii ăştia ?

— E dvoreanul Larionov şi cu diacul Başmakov !

— Ia uite, rup hîrtia !

Larionov smulse hîrtia de pe stîlp, şi-şi întoarse calul :

— La o parte, oameni buni ! strigă el vînturîndu-şi iar gîrbaciul. Mulţimea se luă după el, urmîndu-l spre Pricazul trebilor lăuntrice, mergînd înaintea şi în spatele lui, de ambele părţi, împiedicîndu-l s-o ia la goană.

— Dar pentru ce au venit iscoadele astea de la Trebile lăuntrice ? !

— Au auzit clopotul !

— Starostele de la Sretenka a dat fuga la Trebile lăuntrice !

— Păliţi-i, băieţi, şi s-a isprăvit cu ei !

— Să nu cutezaţi ! Sîntem oameni ai stăpînirii, în slujba ţarului !

— Ei, şi printre slujbaşii ţarului sînt vînzători !

— Slujitorii ţarului sînteţi ? Şi duceţi hîrtia la haini, să le-o daţi lor ?

— Măria Sa nici nu se află la Moscova !

O mică ceată de streliţi se alătură mulţimii pestriţe de tîrgoveţi asudaţi de căldură. Acelaşi streliţ care cetise hîrtia strigă către mulţime.

— Pravoslavnicilor ! Ridicaţi-vă cu toţii : Dvoreanul şi diacul sînt slugile boierilor, ţin cu ei, au să ducă hîrtia la Miloslavski, şi atîta tot !

— Adevărat, Nogaev !

— Hei, dacă-i aşa... Puneţi mîna pe ei !

Mulţimea se îmbulzi în jurul celor doi ; calul dvoreanului fu înşfăcat de dîrlogi, iar el, de picoare, de cizmele din safian gălbui.

— Nu te mişca, ori te descălţăm !

Starostele Grigoriev se afla şi el în mulţimea din care începură să se audă strigăte :

— Ai fost să pîrăşti, diavole ! Ia-i hîrtia, că te omorîm cu pietre !

Grigoriev, un slăbănog, cu pielea aspră şi albă ca scoarţa de mesteacăn se agăţă deznădăjduit de şeaua dvoreanului. Buzele îi tremurau.

— Dă-mi hîrtia ! Nu vreau să mor ! şi în aceeaşi clipă smulse din mîna dvoreanului hîrtia pe care acesta n-o ţinuse bine. În drum, mulţimea îi smulse şi pistoalele din coburi. De aceea ar fi fost bucuros să fugă cît mai degrabă.

— Afanasi, dă-i drumul, iute !

Mulţimea le făcu loc. Se depărtară. Streliţul Nogaev îl apucă pe Grigoriev de guler, şi-l îmbrînci înaintea sa, iar toată gloata se luă după ei. Careva ţipă :

— Fraţilor ! În Piaţa Roşie, lîngă judecătorie, s-a mai pus o hîrtie la fel...

— Las-că vedem noi !

— Haideţi într-acolo cu toţii !

Piaţa era scăldată în lumina soarelui care tocmai răsărise. Ceaţa se albăstrea, destrămîndu-se. Dangătul de clopote plutea pe aripi de aramă în adîncul cerului de peruzea tot mai pal. Unii, mai cutezători, cu securile ascunse sub caftan, ieşiră din mulţime, intrînd în biserică, ca să vorbească cu popii. Ograda şi pridvorul bisericii erau pline, dar numai de milogi.

— Hei, popo ! Trage clopotele pentru utrenie !

— Fraţi creştini ! Paracliserul îşi face datoria către ţar...

— Bagă de seamă ! O să rămînă fără cap, pentru datoria asta !

— Rugaţi-vă Domnului, fiilor. De ce faceţi atîta tărăboi ? Dumnezeu, tatăl nostru cel din ceruri să vă îmblînzească sufletele...

— Întîi şi-ntîi, hai la crîşmă ! Rugăciunea, mai pe urmă ; Iară ţie, pentru toată, uite, asta !

Îi arătară securile. Popa, speriat, îi făcu semn paracliserului să tragă clopotele pentru utrenie.

Adus cu sila, starostele de sotnie de la Sretenka zbieră :

— Daţi-mi drumul, pentru numele lui Hristo-os !

— Nu-i voie... să vedem, ce zic vatamanul şi cu streliţii, apoi, te-om căra şi la Lăuntrice !

— De ce ai dat fuga să pîrăşti !

— Sînt staroste de sotnie, Pavel sin Grigoriev e numele meu. Nacealnicul mi-a poruncit : „De se iscă vreo zarvă, vino-n goană la Pricazul trebilor lăuntrice ! “

— Da ce, asta-i zarvă ?

— O să te ducem în Piaţa Roşie !

Taisi, în caftan de bumbac roşcat, cu tichie de diac, tivită cu blană de castor, se ivi în piaţă.

— Vatamane ! Ia ceteşte hîrtia. Aşa să fie oare ?

— E adevărat ce scrie ! Ăsta-i adevărul... Să mergem cu hîrtia la Kolomenskoe, la ţar...

— Să-l ducem pe staroste în Piaţa Roşie !

— Da, da !

— Cu o hîrtie către ţar : „Dă-ne pe vînzători !"

— Ei, vatamane ! Acu, ce facem ?

— Să scoatem osîndiţii din temniţi !

— Ei, asta o să ducă la o încăierare straşnică ! Streliţii...

— Străjile-s tari... temniceri mulţi !

— Puterea-i de partea noastră. O să vină streliţi, oşteni...

Răzbind prin mulţime, careva se repezi la Taisi, şi-i puse mîna pe umăr. După greutatea mîinii, acesta îl cunoscu pe Konon-armurierul. Meşterul îl îmbrăţişă şi voind să zică ceva, îşi netezea creştetul capului şi barba, parcă ar fi vrut să spună că barba altcuiva era cu mult mai lungă, decît a sa. Vînturîndu-şi înverşunat pumnul spre Kremlin, mugi îndelung, încruntîndu-se.

— Ia uite ! Limbă n-are, dar ştie să arate cu pumnul despre ce fel de treabă este vorba : zice că Vaska Şorin a fugit...

— Încotro ?

— Mai întîi, a luat-o spre Kirillovo, în rasă de monah, iar cînd ai noştri au băgat de seamă, s-a dus la cneazul Cerkasski.

— Ca să vezi !

— Lîngă Kirillovo, ai noştri l-au înşfăcat de guler pe străjer iar el le-a spus : „Dar unde v-au fost ochii ? A intrat în curtea cneazului pe poarta din dos !"

— Păi, tocmai asta e : poarta din faţă a cneazului dă în uliţa Spasskaia !

— Auzi, pe poarta din dos a intrat !

— Nu-i nimic ! Am auzit că i-au făcut casa praf şi pulbere, că l-au prins pe feciorul lui Şorin, şi au să-l ducă-ă la ţar !

Soarele se apropia de nămiezi, arşiţa din slăvi dogorea necruţător capetele asudate, toată lumea îşi ţinea căciulile vîrîte în sîn. În ferestre, mica din ramele lucrate cu măiestrie, arunca sclipiri stinse şi scînteieri în toate culorile curcubeu-

lui. Adieri uşoare purtau prin văzduhul arzător duhori rîncede de mortăciuni, izuri de bîrne putrede, împrăştiate prin cotloane ferite de vedere. Străvechile turnuri se înălţau somnoroase spre cer.

Dangătul vestitor de primejdie se răspîndea în mai toate părţile oraşului.

Ciobanii, obosiţi, mînioşi, îşi băgaseră vitele în grajdurile şi în staulele Vămii Oborului, ca să plătească vămile cuvenite pentru trecerea slobodă şi, pe deasupra, pentru fiecare cap de vită. După ce, cu bîtele lor grele, goniseră la o parte boii încăpăţînaţi, închiseseră porţile ţarcului. Din cînd în cînd, priveau cu coada ochiului spre foişorul temniţei ce se ridica în fundul unei curţi late, povîrnite. Boierul care de obicei ieşea în cerdacul din jurul foişorului, acum nu se ivea ca să pună întrebări pisarilor asupra numărului capetelor de vite, şi nici aceştia nu se vedeau. Un cioban înalt, bătrîn, spuse :

— Dar pînă cînd să stăm aici, în dogoarea asta, să-i aşteptăm pe diavoli ? Se întărîtă rău vitele !

— Le e frică să iasă Profiri ! Uite ce zarvă a stîrnit norodul.

— Ei, dă-o naibi de treabă ! Se cuvine să ne bucurăm şi noi de o zi slobodă — spuse altul.

— Hai să mergem ! Poate-om păli şi noi vreun boier la mir... De ce ar da numai ei în noi...

Şi ciobanii plecară, suflecîndu-şi poalele sumanelor murdare de balegă şi vîrîndu-le după brîu. Greoi, bondoci, ştergîndu-şi cu căciulile feţele asudate, păşeau legănat, sprijinindu-se în bîtele lor ciobăneşti. Se îndreptau într-acolo unde vuia clopotul de primejdie şi lărmuia mulţimea. În urma lor, brăzdînd cu coarnele drumul podit cu bîrne, boii se apropiaseră de porţile ţarcului, adulmecînd aerul jilav ce adia dinspre rîul Moscova. Boii şi vacile mugeau, oile behăiau. Ciobănaşii rămaşi de pază, temîndu-se de boii întărîtaţi, se căţăraseră pe gardul de ostreţe. Un diac se strecură pe maidan, ajunse la Pricaz, intră în odaia de lucru a boierului Miloslavski şi făcu o plecăciune dinaintea acestuia :

— Boierule ! Pare-mi-se că răzvrătiţii au trecut numele domniei tale pe hîrtia lor ! N-am văzut-o cu ochii mei. Se zice că ar fi o asemenea hîrtie. Ei, mă gîndesc : ce-ar fi să pleci de aici să-ţi aperi viaţa, să fii cît mai departe de zarvă ? O scoatem noi la capăt eu şi cu pisarul ; că, uite, ciobanii, sufletul mamei lor, au să aducă gloata pe capul luminăţiei tale...

Miloslavski, tăcut, ascultă sfatul şi ieşi din Pricaz. Coborînd în curte scările scîrţîitoare, murdărite de picioare pline de balegă, îşi spunea în gînd :

„S-a lăsat într-o rînă clădirea asta... şi scara a putrezit, trebuie dreasă..." Slujitorii ţineau calul înşeuat, dar boierul fu nevoit să-şi lepede numaidecît caftanul roşcat de pe umeri : îndată ce sări în şa, boii, lăsînd capetele în pămînt, se năpustiră spre calul lui. Miloslavski îşi întoarse repede caftanul, cu căptuşeala verde în afară, şi se aşeză peste el. În rubaşca de mătase galbenă, cu calpac înalt, azuriu, tivit cu cusături de nestemate mărunte, se îndreptă călare spre poartă, plesnind cu gîrbaciul vitele întărîtate care mugeau şi fornăiau. Afară, văzduhul, întunecat de cîrdurile păsărilor vioaie, fără număr, vuia de croncănitul stăncuţelor.

La poartă, rîndaşul de pază îşi luă repede căciula din cap, se plecă pînă la pămînt şi deschise un canat. Boii se repeziră după calul boierului, dîndu-l grămadă pe rîndaş. Tîrîndu-se în patru labe la o parte, acesta răcnea de mama focului :

— Unde vă mînă dracu, fir-aţi afurisiţi să fiţi !

— Lasă-i. Asta o fac fiindcă ciobanii nu stau pe lîngă ei ! strigă boierul.

La porunca sa, rîndaşul deschise larg toată poarta. Boii, vacile, viţeii, plesnind mînioşi din cozi, ca să se apere de tăuni, alergau la rîu să-şi potolească setea arzătoare ; oile ţîşniră buluc şi ele din ţarcurile lăsate deschise. Mugetul, behăitul dobitoacelor amuţiseră, iar dangătele de primejdie ale clopotelor se auzeau acum mai limpede. Dincolo de poartă, boierul îşi scoase calpacul cu scînteieri de nestemate : „Jos cu el, să nu-l vadă gloata ! Prea mulţi ochi-s aţintiţi asupra mea... pînă şi caftanul a trebuit să-l ascund ca să nu întărît boii... Frumoase vremuri am ajuns să trăim, n-am ce zice !" Mergea pe malul rîului Moscovei, uitîndu-se de jur împrejur, în vreme ce gîndurile nu-i dădeau pace : „Chemarea ceia neobrăzată, hoţească... Să se curme zarva... să fie prins tîlharul care a ticluit chemarea".

Un vînzător de sbiten [1], bărbos, cu ochii şireţi, rotunjor ca şi samovarul său, cusut în sac, îi spunea unui neguţător de colaci, cu mîinile butucănoase, care îşi puse neîndemînatic coşul cu marfă alături de el :

[1] **Băutură caldă cu miere şi mirodenii, nelipsită în vechea Rusie.**

— Vine răzmerița ! Ei, atunci, Grișka, să nu te pui cu norodul. Norodul e ca apa din samovar... pînă nu dă apa-n clocot... samovarul tot zumzăie, dar cînd dă apa în clocot, de-i tragi un bobîrnac, ce auzi ? Arama e surdă, ca piatra...

— Cam ciudat judeci tu !

— Ia seama : norodul țipă, strigă, suduie, pînă nu dă în clocot. Dar cînd a dat în clocot începe să dărîme totul. Și atunci, nu mai auzi vorbe, ci numai troznete...

În Piața Roșie se auzea dinspre Cetatea Kitai, sau dinspre ulița Kristalnaia, zuruit de vase, ori de geamuri sparte și trosnete de lemn fărîmat.

— Parcă se nimerește ceva ?

— Ehei, de cînd se sparg casele negutătorului Șorin...

Cîinii lătrau și urlau iar deasupra tîrgului cerul era negru de corbi făr-de număr.

— Cum, iar l-au înhățat pe Pavluha din Sretensk, feciorul lui Grigori ?

— L-au înhățat din pricina hîrtiei. Colea, lîngă judecătorie, popii au găsit încă una asemenea celei dintîi...

— Popii făr-de parohii, îs toți niște potlogari, pînă la unul. Poate, chiar ei au ticluit-o...

— La asta mă gîndesc și eu ! Auzi, Grișka ? Hai să ne cărăm de aici mai repede... eu am plecat !

Vînzătorul de sbiten își puse peste umăr cureaua samovarului.

— Plec și eu ! Ridicîndu-și tava, celălalt îl rugă :

— Ia, dă-mi tu căciula pe spate, că-mi cade peste ochi.

Vînzătorul de sbiten îi așeză căciula mai bine. Trecură amîndoi pe lîngă taraba unui negutător de cvas, burtos, cu chelie sclipitoare. Acesta înșiruia la vedere căușe de felurite mărimi.

— Ia-o din loc, chelbosule, că vine răzmerița !

— Ia uite ce de lume, cîtă frunză și iarbă !

Scuturîndu-și barba, trăgîndu-și în sus șorțul de rogoz, vînzătorul de cvas răspunse scurt :

— Halal sfătuitori ! Păi, pe zăpușeala asta, pînă și dracilor o să le fie sete !

— Ei, chiar că dracii au să-ți bea cvasul ! Vînzare bună !

Cei doi își văzură de drum, iar vînzătorul de cvas mormăi, în urma lor :

— Sfătuitorii, păguboşii... Luă capacul rotund al butoiaşului, îl puse alături de căuşe, scoase dintr-o ladă o bucată de gheaţă şi-o aruncă în cvas.

Doi flăcăi cu păr bălai, cam băuţi, cu rubaşte roşii, îmbujoraţi de arşiţă, se apropiară de vînzătorul de cvas, strigînd şi vînturînd din mîini :

— Te ajutăm noi !

— Moşulică-ă ! Hai să dăm butoiul jos, că norodul are nevoie de taraba ta !

— Hîrtia ! Ştii ? Aia despre hainii ceia o să se citească acum... Hai că te ajutăm noi ! Unul dădu jos capacul, şi mătură căuşele de pe tarabă, trîntindu-le jos, în colb.

— Cîini ce sînteţi ! Umblaţi în blestematele astea de catifele cu rubaşte de furat, şi cu cipici, vara, golani, tîlhari ce sînteţi !

— Hai să-i ajutăm chelbosului ! Pune mîna, Vaniuşka !

— Chem straja într-ajutor ! Taraba e a mea, darea am plătit-o... Aici e locul meu ! Tîlharilor ! Bătrînul se aplecă să ridice de jos capacul şi căuşele.

— Hei moşulică ! Te pomeneşti că niciodată n-ai băut din cvasul tău, ai ?

— De făcut, l-am făcut, dar de băut, n-am băut din el !

— Sus cu el, Vasiuşka ! Butoiul fu săltat în sus, cercurile-i sclipiră, iar cvasul din el, vărsat peste moşneag.

Cîteva clipe acesta rămase buimac, şorţul de rogoz îi căzu jos, cvasul i se scurse de pe barbă, pe sub guler. Tot suduind de mama focului, abia avu vreme să-şi strîngă căuşele şi să dea butoiul la o parte din calea puhoiului de lume care se revărsa spre Piaţa Roşie, luîndu-i şi taraba. În piaţă streliţul Nogaev se sui pe tarabă, aplecat uşor de spate. Pe celălalt capăt al tarabei fu urcat un beţivan de pisar, nelipsit din crîşma lui Anika cel Iubitor de Dumnezeu. Începură amîndoi să citească mulţimii, în gura mare, una şi aceeaşi chemare, scrisă de două ori.

Mulţimile sporeau prin slobozii, iar de acolo se scurgeau puhoaie spre Piaţa Roşie, printre şirurile de dughene din Cetatea Kitai şi din Lubianka.

Trecînd pe lîngă făurării, oamenii strigau :

— Făurari ! Azi sîntem slobozi, nu muncim, mergem să ne căutăm dreptatea !

Făurarii părăseau lucrul, intrînd şi ei în şuvoi. Unii, pentru orice împrejurare, îşi luau baroasele cu ei.

— Ce mai bat clopotele a primejdie !

— Să bată şi mai tare, să vestească parastasul vînzătorilor de ţară !

După fiecare uliţă pe care se aflau casele meşteşugarilor, mulţimea creştea mereu.

Trecînd pe lîngă gropile de gunoi din care se răspîndea o duhoare de fum, unde trebăluiau nişte oameni în zdrenţe, cu feţele cenuşii, pe care nu se vedeau decît albul ochilor, buzele vinete şi urechile tuciurii, printre felurite vechituri de fier, — garniţe de tinichea, ceaune, bucăţi de tablă, se auzeau strigăte :

— Hei, tinichigiilor ! Lăsaţi iadul ăsta, haideţi cu noi, să ne căutăm norocul !

— Veni-im !

— Hei spoitorule ! Suflă-n cădelniţă, să cădelniţăm prin casele boiereşti !

— Sîntem gata !

Şi către vînzătorii de cvas :

— Hei, voi neguţători de cvas şi de bere ! De pe urma băuturii voastre, de bună ce este, omul umblă o zi întreagă cu nădragii descheiaţi, că nu-i trece pîntecariţa !

— Hai, aruncă-ţi butoiul cît colo ! Hai cu noi !

— Vin, fraţilor !

Mulţimea creştea mereu. Fără sforţări, fără încăierări, mătura, înghiţea totul din drum.

Unii mergeau de frică, mulţi alţii doar fiindcă voiau să vadă ce se va întîmpla ; erau şi destui dintre acei care se săturaseră de truda fără de sfîrşit, iar unii îngroşau gloata cu gîndul la prădăciuni; aceştia se apropiau în goană, şuguind.

Ţarul ahtiat de putere, hotărît să-şi impună voinţa, se temea de boierii cu scaun la cap ; şi, cu toate că aceştia nu erau prea mulţi, amintindu-şi cum ocîrmuiau ţarii dinaintea lui, îi trimetea ca voievozi, cît mai departe de Moscova, prin străfunduri de ţară. De cneazul Hovanski nu se temea, ştiindu-l neînzestrat cu prea multă minte şi nici cu prea multă putere. Cînd se mînia pe el, ţarul îl făcea palavragiu, pentru flecăreala lui nechibzuită. Cît despre cneazul Ivan, acesta se fudulea

în sine, socotindu-se mai presus de țar, după vechimea neamului : „Străbunii mei, își zicea el, au fost cneji de sine stătători, mai presus de Romanovi și de Koșkini, strămoșii Romanovilor..." Și, nu o dată, cînd era cu chef, îi strecura și fiului său, Andriușka, același gînd cutezător : „Andriușka, poate că de n-ai să ajungi tu țar, o să ajungă vreunul dintre feciorii tăi !"

Acum, știind că mulțimea ținea la Hovanski, țarul îl trimisese de la Kolomna să le vorbească răzvrătiților, să-i potolească. Soarele ce scăpăta spre apus încă dogorea nemilos iar mulțimea din Piața Roșie creștea necontenit, îmbulzindu-se spre taraba de pe care strelițul Nogaev și cu stîlpul crîșmei lui Anika cel Iubitor de Dumnezeu ceteau și tot ceteau, la cererea ascultătorilor, „epistola despre vînzători".

— Hei, ia priviți ! A sosit trimisul țarului !

— Dar de ce nu vine țarul însuși ?

— Adevăr grăiești ! Doar le-a făgăduit trimeșilor norodului să vină la Moscova, să judece și să pedepsească...

— Ehei, dar multe mai vrei ! Ce, nu știi, că vînzătorii-s încuscriți cu dînsul ?

Cneazul Ivan se strecură pînă la Podina caznei, însoțit de o mică ceată de streliți, vreo cinci-șase la număr :

— Hei, băieți ! Dragi băieți, naiba să vă ia !

— Te ascultăm, tătucule !

— De ce v-ați strîns aci ? De ce faceți zarvă, lua-v-ar naiba !

— Ducem dorul dreptății ! Și am venit s-o căutăm !

— Dragi copii ! Ascultați, înțelegeți-mă, să știți că...

— Te ascultăm ! N-avem nimic cu tine...

— Știe toată lumea cum ai slujit împotriva craiului leșe-esc !

— Băieți ! De ce umblați cu samavolnicii ? Se supără Măria Sa ; iar dacă se supără păstorul, turma se alege cu bice zdravene...

— Cum, cu bice, în loc de pită ?

— Ne potolim, după ce se isprăvește cu vînzătorii, și cu banii de aramă-ă !

— Țarul să ni-i dea pe mînă pe Miloslavski, cu tot neamul lui, și pe Feo-dor Rtișcev !

— De mult au venit scrisori din Lehia împotriva lui Rtişcev!

— Nişte răi au clevetit împotriva lui Feodor! S-o ştiţi, băieţi: în privinţa lui Feodor, toate au fost minciuni! Şi am să vă mai spun ceva despre păstor: dacă-i bun păstorul, oaia se alege şi cu o bucată de pită!

— Ne-a îndestulat, de-am ajuns de rîpă!

— Crăpăm de foame!

— O dată ce am ajuns lupi, nu mai căuta oi printre noi!

— He-ei, cneazule Ivan!

— Vă ascult, băieţi! Vă ascult şi iau aminte!

— Ia aminte, dar nu mai pune mîna pe muierile din Pskov!

— Cică ai batjocorit jumătate din muierile şi din fetele din Pskov, pe cînd erai locţiitor acolo!

— Clevetiri, clevetiri, clevetiri! Doar îs bătrîn, băieţi, îs bătrîn! Andriuşka al meu el, da, a făcut prostii, n-am ce zice; dar feciorul ăsta al meu e acu om în toată firea, ce putere mai poţi să ai asupra lui, să-i curmi isprăvile?

— Vai de capul tău de poznaş! Doar nici tu nu eşti făr-de păcat!

— Dracu omoară oile, iar vina e a lupului, Andriuşka!

Cneazul Ivan asudase de-a binelea; îşi scoase căciula de căpetenie a streliţilor, îşi răsfiră barba bălaie, de pe piept, lată ca lopata şi se aplecă uşor, lăsîndu-şi pîntecul impunător peste şa, pe coama calului. Valtrapul de pe spinarea corbiului său strălucea de safire şi de smaralde, iar caftanul lui din brocart auriu parcă ardea în învăpăierile soarelui ce se apropia de asfinţit.

Cneazul îşi şterse capul asudat cu o năframă înflorată, şi le spuse celor mai apropiaţi din mulţimea înghesuită în jur:

— Să drăgosteşti muierile, băieţi, nu-i mare păcat! Ce muiere-i aceea, care n-are nevoie de bărbat?

— Asta aşa-i!

— N-ai nevoie de bărbat? Du-te la mănăstire! Dar ele, şi călugăriţe de-ar fi tot fug chiar şi de la mănăstire după bărbaţi, în văzul lumii.

— Ei, se-ntîmplă, cneazule Ivan!

— Se şi plîng episcopii din toată Siberia şi de la Tobolsk, patriarhului; dar, mai ales, ţarului; că „multe monahiţe fug de la mănăstiri, fără să lepede portul lor de monahiţe, şi umblă prin casele oamenilor şi fac copii cu ibovnicii lor“ —

așa că, mai bine, să lăsăm daravera asta, despre păcatele mele de la Pskov ! Vorba-i ce doriți să-i spun măriei sale, din partea voastră ? Asta-i o treabă cu neputință de amînat, copii ! O să stați oare cuminți ?

— Ne cumințim noi, atunci cînd o să ni-i dea pe mînă pe vînzători !

— Altminteri venim noi la Kolomna, la el, să-i căutăm !

— Așa o să fa-acem !

— Temeți-vă de urgie, băieți ! Lăsați samavolniciile ! Și nu vă plecați urechea la cei ce vă asmut la rele !

— Iată cum are să ne fie vorba cu țarul : venim noi acolo. Îl aducem cu noi și pe băiatul lui Șorin !

— El are să vorbească despre taică-său, vînzătorul, ba să-i mai dea în vileag și pe alții !

Larma se întețea.

— O să-i dea în vileag ! Are să le spună numele !

— Noi și așa le știm : dar să le audă și țarul !

Hovanski își puse căciula, și dădu din mînă către streliți poruncind :

— La Kolomenskoe !

Toată ceata își întoarse caii și porni încet, cînd deodată careva strigă :

— Dar ce-ar fi, fraților, să-l punem țar peste noi pe cneazul Hovanski ? Tare-i de treabă !

— Dar cu țarul de acum ce facem ?

— Hei, voi ! Ajunge cu vorbăria despre țari. Mai bine, faceți rost de o telegă. Lucika e cam slăbănog.

— Și epistola e la Lucika, slăbănogul ! Fiți cu ochii în patru pe el !

— Suiți-l pe Lucika în telegă, la un loc cu feciorul lui Șorin !

Mulțimea porni spre drumul Kolomnei ; nu toată lumea însă plecă spre Kolomenskoe, — și în Piața Roșie mai rămăseseră destui oameni. Pe tarabă nu mai era nimeni. Nogaev plecase o dată cu mulțimea, la Kolomna, iar bețivul se depărtase, căutînd o crîșmă primitoare.

Taisi se sui pe taraba de pe care fusese citită epistola.

— Vorbește vatamanul ! Ascultați...

— Moscoviți ! Iată, ați spus, că ați dori să fie țar cneazul Ivan Hovanski, strigă Taisi, cu glas răgușit, dar destul de tare.

Toți cei din jur tăceau, nu se auzea nici un răspuns.

— Îl doriţi ţar pe Hovanski, dar nu vă întrebaţi la ce bine poţi să te aştepţi de la un boier ! ? Ia gîndiţi-vă : cine vă aduce la sapă de lemn ? Boierul ! Cine vă dijmuieşte a cincea parte din tot ce aveţi ? Boierul ! Şi unde merge cincimea asta ? Merge la ospeţe boiereşti şi la război... Războiul e o pacoste şi pentru capetele voastre, şi pentru toată agoniseala voastră !

— Adevăr grăieşti, vatamane !

— Nu asmuţi norodul ! Rău are să fie şi de capul tău, şi de norod ! strigă din răsputeri un glas din mulţime.

Taisi continua nebăgîndu-l în seamă pe potrivnic.

— Vedeţi singuri, cu ochii voştri ! Boierii îi năpăstuiesc pe ţărani, pe posădeni, pe tîrgoveţi, îi aruncă în cea mai neagră sărăcie ! Dacă vreţi să vă căutaţi alt ţar, — atunci, cînd va veni vremea lui, căutaţi-l printre cei care îi vor slobozi pe mujici, şi pe robi ! Nu cercaţi să vă găsiţi norocul de la un ţar din sînul boierimii ! Descătuşarea din robie, iată ce trebuie să vă doriţi ! Boierul nu poate să vă descătuşeze... Pentru el asta ar fi ca şi cînd şi-ar deshăma calul de la telegă, căci voi, norodul, îi sînteţi cal ; odată ce l-a deshămat, trebuie să-şi tragă singur telega !

— Ho-ho-ho ! Aşa-i !

— E adevărat, vatamane !

— Boierii nu pun umărul la muncă... iar cu războiul, o scot prost la capăt, îşi vor pune unul altuia beţe-n roate, de teamă să nu aibă altul parte de slavă, de izbîndă, aşa că ne irosesc fără rost vieţile !

— Bine grăieşti, şi cu miez. Dar ce, crezi, c-o să pună boierul mîna pe coarnele plugului ? !

— Fără voi, ţărani, robi şi precupeţi, pier ca gîndacii zvîrliţi în zăpadă !

— Fie, să zicem ; n-o să mai fie boieri, n-o să mai fie ţar, — dar atunci cine o să aibă grijă de oştire, cine o să cîrmuiască ţara ?

— Chiar voi o să învăţaţi treaba asta ! O să alegeţi pe cei mai cutezători dintre voi.

— Hei, flăcăule ! Asmuţi norodul la răzvrătire !

— Astupaţi gurile scîrbavnice ale celor ce nu lasă pe alţii să vă spună adevărul ! De cîrmuit o să vă cîrmuiască acela care are să vă scoată din robie, să facă din voi oameni slobozi ! Iacătă, din pricina banilor de aramă, aţi ajuns muritori

de foame ; dar cine a născocit banii aceştia ? Boierii ! Cine-i apără pe cei ce fac bani calpi ? Boierii !

— Miloslavski, cu tot neamul lui ! Se ştie cine-i apără pe potlogari, pentru plocoane !

— De cînd e lumea, aşa cred boierii : cu cît sînteţi mai flămînzi, cu atît vă prăsiţi mai mult. Pînă şi cel mai hapsîn moşier se bucură atunci cînd îi sporesc mujicii, cînd îs tot mai mulţi la număr. Iar dacă ai un om de prisos, poţi să-l vinzi oricînd în robie !

— Adevărat ! Chiar îi vînd !

— Dar voi sînteţi oameni ! Toţi aveţi cîte un nume omenesc pe care vi l-au dat popii la botez — dar boierii, vă bagă ca pe nişte vite, la Vama Oborului, vă silesc să le plătiţi pentru sălaşul vostru, vă pun la muncă, vă storc de rodul ei ! Iar atunci cînd vor ei, vă mînă şi la zahana ; iar voi vă duceţi şi acolo, ca nişte vite ascultătoare !

Mulţimea îl asculta în tăcere ; unii, dintre cei cu straiele mai acătării se depărtau. Iar Taisi striga într-una, cu glas răguşit :

— Au risipit casele oamenilor, i-au despărţit de ai lor ! Mujicul fuge de la boier, dar ai lui rămîn pe loc. Pe care dintre voi nu-l doare sufletul, cînd se gîndeşte la ai lui ? Iar de te întorci la ei, te stîlcesc în bătăi cu reteveiele, te zvîrle în temniţă. Pe urmă, iar te speteşti trudind, pentru boier, pînă la moarte. Duceţi-vă la ţar, şi cereţi-vă dreptatea ! N-o mai căutaţi aiurea, — cereţi-o ! Ţarul se sprijină pe lege, dar legea asta a ţarului, e temniţa, şi roata şi cnutul pentru voi ! Pentru voi, pentru norod, ţarul nu găseşte dreptate !

— Te ascultăm, vatamane ! Te-nţelegem !

— Haideţi, să facem praf şi pulbere casele boiereşti !...

Taisi era istovit. În lipsa lui Senka, totul în jur i se părea mohorît şi pustiu.

„Mă odihnesc puţin, şi-apoi plec la Kolomna ! Oamenii merg cam fără rîvnă, cu mîinile goale, de parc-ar fi un alai bisericesc, cu crucea în frunte. Ei, fie ce-o fi ! Sîngele vărsat dă naştere la o nouă răzvrătire“...

Proiectat pe fondul alburiu al zării, cu capul sus, Taisi păşea pe potecuţe, dînd la o parte crengile tufelor, ocolind

curtea Oblepihăi. Ulka îi zări chipul cu nasul ascuţit sub căciula de pisar ; îşi dădea seama că era Taisi, după barba scurtă, ca o pană, după cîrlionţii îndoiţi în sus, ca şi după toate celelalte semne. Ea se ascunse în tufăriş, după zaplaz. Un ceas mai tîrziu, din ascunzătoarea ei răsunară cîteva bătăi într-un drug subţire de fier :

„Un' ! Doi ! Trei !"...

— Ia, flăcăule, bea puţină bere, înfulecă ceva şi culcă-te ! Uite ce ostenit eşti. Ai părul ud, eşti tras la faţă, îl îmbia Fimka pe Taisi, stînd culcată cu el pe laviţă. Pe masă ardea o lumînare ; făclioara candelei licărea în depărtare, aninată de un stîlp, în beci.

Taisi scoase din sîn o pungă grea cu bani :

— Ia, ţine-o, femeie şi ascunde-o ! De-oi scăpa cu viaţă, mi-o dai înapoi. De m-or răpune, are să-ţi ajungă pînă la sfîrşitul zilelor ! Oamenii nu se-nţeleg între ei ; streliţii nu ţin la robi, robii îşi bat joc de mujic, iar lumea tîrgoveţilor merge nainte dar i-ar părăsi pe toţi în voia soartei, la o nevoie...

— Dar tu, de ce-ţi baţi capul, de ce ai grijă pentru toţi ? De cînd e lumea, fiecare caută să-şi vadă numai de rostul său...

— Ei, pe mine mă munceşte grija de toate ! Hai să beau olecuţă de bere. De mîncare n-am poftă... Şi nici de dormit nu prea am vreme — nu-i nimic, îmi scot eu şi paguba asta ! Ascultă drăguţo : pe cînd mă strecuram încoace, am auzit nişte streliţi, vorbind între ei : „Dis de dimineaţă, boierii au să închidă porţile oraşului !"...

— Ei ! Ţi-ai găsit de ce să te temi ! Ştiu eu o ieşire tainică — fugim amîndoi din oraş, şi fără poartă !

— E gata calul ?

— E un cal aprig — l-ai încălecat, nu mai ai grijă.

— Asta-i bine !

Taisi se sculă şi-şi cercetă pistoalele de lîngă lumînarea de pe masă. Bău un căuş de bere, se culcă, închise ochii, şi aţipi.

Fimka, cu cipici de pîslă, se depărtă tiptil, pierind în întuneric.

Taisi visă ceva urît, tulburător.

Deodată, tot ca în vis, fără zgomot, Fimka se ivi iar, albă ca varul. În mîinile care îi tremurau vădit, ţinea nişte straie de femeie : un sarafan roşu, un pieptar de aceeaşi culoare şi o glugă.

— Hai, omule dragă, găteşte-te de fugă ! spuse ea încet, aproape în şoaptă. Au venit nacealnicul şi streliţii, te-a vîndut diavoliţa de Ulka...

Taisi sări în picioare.

Tăcut, îşi puse sarafanul, pieptarul şi gluga.

— Gluga mea are coarne... mi-o pun atunci cînd fac farmece... multă lume se teme de ea...

— Pricep...

— Iacătă şi basmaua... Acoperă-ţi faţa cu ea, pînă la ochi. Colea, sub scară, e o portiţă... împinge-o, strecoară-te tîrîş în hamei, prin dreapta izbei, iar apoi, prin spatele caselor, pînă la pădurice...

Sus, în izbă, se auzea tropot de picioare. Cineva ridică cele două canate ale chepengului de pe laviţa de lut, făcîndu-le să pocnească zgomotos. Taisi îşi înşfăcă pistoalele, ţinu unul în mînă şi-l vîrî pe celălalt în brîul cu care era încins pînă la piept, peste sarafan.

Sus se iviră două picioare în cizme, şi un cap cu căciulă de streliţ se aplecă repede în jos. Taisi trase un foc ; streliţul se prăbuşi de pe scară ca trăsnit de fulger. Fumul întunecă tot locul dintre masă şi scară. Taisi zvîrli jos pistolul gol, îl înşfăcă pe celălalt, sări afară, se lăsă jos, pe pămînt, şi se tîrî pe lîngă cel răpus... Dincolo de hăţişul de hamei, la colţul izbei, veghea în întunericul călduţ un streliţ pus de strajă în locul ce fusese arătat de Ulka. Era un flăcău ce se temea şi de umbra lui ; tremura de frică şi arunca în jur priviri speriate. Pe cînd venea călare, împreună cu alţii, spre casa Fimkăi, streliţii bătrîni îl băgaseră în sperieţi cu născocirile lor.

— Uite, colo îşi are bîrlogul ei ! De ea, flăcăi, trebuie să ne ferim, ca de necuratul. Merg, dar îmi simt inima cît un purice...

— Da, asta-i o casă blestemată ! Am auzit şi eu : pe mulţi i-a prefăcut Fimka-vrăjitoarea din oameni în lupi... i-a pus să umble în haite şi să urle...

— Bagă de seamă : acuşi sare asupră-ţi dracu din iad, cu mutră de foc, încornorat... ptiu, ucigă-l crucea !

În drum, flăcăul fusese năpădit de spaimă ; își întrebase tovarășii :

— Ce vorbiți, oameni buni ? O fi chiar adevărat ?

— Așa e, zău !

Nacealnicul, Ivan Beghicev, dăduse porunca : să se facă toată treaba în tăcere.

— Se trag focuri în voi ? Răspundeți tot prin focuri, dar fără o vorbă !

Tînărul streliț abia se ținu pe picioare în clipa cînd zări ivindu-se din desișul de hamei și tîrîndu-se pe lîngă el prin întuneric o dihanie ca din iad, ce aducea foarte puțin a om. Amintindu-și porunca nacealnicului — „să se tragă focuri, de va fi nevoie !" — se dădu puțin îndărăt, își făcu semnul crucii, săltă flinta la ochi și, abia dîndu-și seama ce face, fără să ochească prin cătare, doar privind de-a lungul țevii, puse fitilul aprins în lăcașul pulberii, slobozi un foc, scăpă flinta jos și o rupse la fugă, bolborosind vorbele psalmului : „Să învie Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii lui !"...

Fugea spre scara lîngă care fornăia calul nacealnicului, legat de stîlp, iar acesta ședea pe o buturugă, ușor aplecat, netezindu-și barba, caftanul roșcat și barba albă abia i se deslușeau lîngă scară.

— În cine ai tras, flăcăule ? întrebă nacealnicul încetișor, scuturîndu-și barba și îndreptîndu-se de șale. Strelițul tăcea, trăgîndu-și anevoie răsuflarea.

— Unde fugi din slujba măriei sale ? Glasul nacealnicului sună de astă dată cu mai multă asprime.

— Văleu, văleu ! Domnule nacealnic, acolo e dracul! În el am tras...

Flăcăul abia putuse rosti aceste vorbe. Dinții îi clănțăneau.

— Nu te pierde cu firea, flăcăule ! Aci șade o afurisită de muiere, în stare să te păcălească, să te bage-n sperieți și cu un cocoș, zicînd că e dracul ! Hai, arată-mi, unde ai tras, în vînt ori în pămînt ? Vino după mine, dacă ți-e frică...

Se îndreptară amîndoi spre locul cu pricina.

— E aci, boier nacealnic ! Uite, uite, vezi ?

— Văd ! I-ai făcut seama muierii...

Și Beghicev strigă :

— Hei, streliți !

Streliţii descălecaseră cu toţii şi aşteptau. Caii lor lăsaţi în tufăriş aveau pripoane la picioare. Doi dintre ei veniră mai aproape :

— Domnule nacealnic ! Ai auzit focul de pistol ?

— Ba am auzit două focuri — unul de pistol, altul de flintă. Le-am auzit pe-amîndouă.

— Ei, află, domnule nacealnic, că atunci cînd s-a tras cu pistolul, tîlharul l-a omorît pe streliţul Trofim !

— Vai, flăcăi, ce năpastă ! Trofim a fost streliţul cel mai de ispravă... Iar flăcăul ăsta, urmă Beghicev, arătînd spre tînărul streliţ, a răpus-o pe gazdă. Cercetaţi casa !

— Şi unde-i gazda ?

— E dincolo de hamei. Ei, acu n-avem vreme de ea, trebuie să punem mîna pe tîlhar !

— Dacă-i aşa, domnule nacealnic, noi am zice să dăm foc izbei !

— Să-i daţi foc ? Nu, flăcăi ; aşa nu faceţi nimic, tîlharul se ascunde... Lumea o să se adune la foc, şi, cine ştie — poate-or fi ieşiri tainice sub izbă, iar tîlharul se strecoară printre oameni, se pierde-n mulţime. Şi atunci, poftim, descurcă-te, cercetează pe fiecare, cum şi ce. Pe întuneric, doar toţi îs nişte tîlhari !

— Întrebarea-i : ce-i de făcut ? Ne vîrîm după el, iar tîlharul, în strîmtoarea din beci o să răpună cît ai clipi pe orişicine, aşa cum l-a răpus pe Trofimka-streliţul !

— Întîi şi-ntîi, aduceţi încoa la scară leşul vrăjitoarei !

— Am înţeles ! Ia veniţi şi puneţi mîna, băieţi...

Streliţii îl ridicară din iarbă pe Taisi care se îmbrăcase în veşminte muiereşti şi îl lăsară jos, pe scara care abia se vedea în beznă.

— Aveţi o făclie ? întrebă Beghicev.

— Este, iacăt-o !

— Aprindeţi-o !

Aprinseră făclia care începu să fumege în întuneric căci nu sufla nici o adiere de vînt.

— Ia uite, ce a mai tras Filka ! Parcă nici n-a avut ceafă. Numai că, domnule nacealnic, nu-i muiere, ci bărbat !

— Ia cercetează-l cu mîna ! Ia uite, să nu-ţi crezi ochilor.

— E bărbat ! Filka i-a zburat toată ceafa, c-a avut flinta încărcată cu un plumb d-alea ce se fac douăsprezece dintr-un funt...

Toţi îl cercetau pe Taisi, cu luare-aminte, pe toate părţile.

— Dă lumina mai aproape !

— Gluga-i cu coarne, roşie... Şi pe burtă, — uite, nacealnicule — are nişte mutre cusute, tot cu coarne.

Desfăcură legătura ce acoperea partea de jos a feţei mortului scoţîndu-i la iveală barba ascuţită şi mustăţile. Mortul avea buzele încleştate, sprîncenele încruntate, iar ochii sticloşi priveau drept înainte. În mîna dreaptă, tare ca lemnul, ţinea încă pistolul încărcat.

Beghicev îşi scoase căciula, şi-şi făcu semnul crucii :

— Ei, slavă Domnului, flăcăi !

— Cum, e el ? Chiar el, tîlharul ?

— El e, flăcăi, el e ! I-am aflat semnele de la slujbaşi, de la iscoade, şi toate se potrivesc ; el e ! Să ştiţi, flăcăi, că ăsta a fost unul dintre cei mai mari aţîţători la „răzmeriţa împotriva aramei !" Ei, s-a isprăvit cu el. Iar pe Măria sa l-am scăpat de primejdia morţii... După muiere om mai veni o dată, iar de n-om pune mîna pe ea, naiba s-o ia... N-a fost ea capul răutăţilor...

— Ei, da : s-o ia dracu de muiere !

— Hei, aduceţi-l pe tîlhar la Pricazul Trebilor Lăuntrice. Acu, noaptea, nici diacul, nici pisarii nu-s acolo...

— Sigur, că nu-s !

— Beciurile caznelor îs încuiate şi ele, aşa că voi, cînd ajungeţi acolo, lăsaţi-l în ogradă, lîngă zaplaz, la o parte de alţi morţi. Eu vin mîine, spre seară. O să-i spun voievodului totul, aşa cum a fost, iar voi o să fiţi martori. Pentru asta, o să vă laude Măria sa, c-o să vă ridice şi-n slujbă. Nu l-am prins de viu pe capul răutăţilor, ei, l-am răpus — altminterea aţîţa şi acu norodul la răzvrătire...

— Am înţeles ! Dar cu Trofimka, ce facem ?

— Pe Trofim, să-l duceţi tot la Pricazul Lăuntric odată cu tîlharul, şi să-l aşezaţi lîngă zaplaz, alături de el.

— Hei, streliţi ! Hai să-l ridicăm pe Trofim !

— Eu, flăcăi, pornesc spre Kolomna... dorm olecuţă şi mîine mă-ntorc la Pricazul Lăuntric... o să alerge sprinten calul, pînă acasă, că nu-l supără tăunii, noaptea.

— Bine, domnule nacealnic ! Facem totul întocmai.

Soarele răzbea prin crăpăturile coperişului putregăit, întinzînd fire drepte de aur. Muştele le străpungeau în zbor, scli-

pind în aurul topit al soarelui asemenea mărgăritarelor; firişoare de pulbere argintie se roteau prin încăpere.

Cu capul gol de gînduri, Senka privea jocul sclipirilor de aur, aşteptîndu-l pe Taisi. Apa îndrumată să se scurgă-n voie, pe lîngă roata morii, curgea la vale, susurînd uşor. Din tîrg, de departe, ajungea pînă la moară larma unei mulţimi ce părea uneori o rugă, alteori, o ameninţare. Larma ba descreştea, ba se înteţea din nou :

— Măria ta-a !

— Vînzătorii !

— Lasă-ni-i pe mînă !

— Dreptate ! Fă-ne dreptate !

Strigătele răsunau într-una, dar nu se auzea nici un răspuns. Prin larma din depărtare stăruia dangătul clopotului de la o biserică.

Alături de Senka, pe podeaua morii, în pulberea veche de măcini, stătea culcat un om tot atît de vînjos ca şi el, dar cu un cap mai înalt.

Senka tot pufăia din cornul de tutun. Tovarăşul lui scuipa cu ciudă, şi dădea mînios din mîini, ca să spulbere fumul :

— Ptiu, măi frate Semion, oare nu-ţi vine să oticneşti, ai ?

— Adică, de ce ?

— Tot sugi zeama spurcatei buruieni-tabun, dar ştii oare unde creşte buruiana asta ?

— Nu ştiu...

— Ei, să ştii, că buruiana asta a ta a răsărit pe mormîntul unei tîrfe, din sucurile ruşinii ei...

— Frate Kirill ! Şi grînele, şi orice fel de flori, roşii ori albastre, cresc din pămîntul îngrăşat cu balegă. Toate ies din ţărînă, şi noi tot ţărînă sîntem !

— E-hei ! Auzi, cum răcnesc oamenii ?

— Aud de mult...

— Bine, dar nu ne-am înţeles noi să ne întîlnim cu norodul la crîşma lui Anika ? !

— Fără vataman nu mă urnesc din loc...

— Dar de ce o întîrzia ? Nu cumva s-o fi speriat ?

— Doar atîta ştiu : Taisi nu se sperie cu una cu două, — habar n-am însă de ce întîrzie.

— Trebuia să vină de multă vreme ! Nu mai are rost să-l aşteptăm. Eu nu mai stau !

— Fără vataman, e greu să te apuci de treabă — numai el știe cu ce să începi.

— Eu, atîta știu : și fără vataman, ard de dorul luptei ; am securea sub poală, îl dobor pe nemernicul care și-a lepădat credința întru Hristos, iar după aceea, mă arunc și-n foc...

Staroverul se ridică în picioare. Dușumelele scîrțîiră sub greutatea făpturii sale ; firele de aur întinse de soare se curmară pe caftanul său negru. El porni spre ieșire.

— Mai așteaptă, frate ! Nu-ți pune capul fără rost pe butucul gîdelui...

— După ce-aș pune mîna pe capul altuia, cel cu căciula de țar, mi-l dau pe al meu, fără să tresar !

Kirillka se depărtă.

Tot pufăind din corn, Senka se gîndea : „Nu cumva a pățit ceva Taisi ? Avea de gînd să vină dis-de-dimineață, și acum e trecut de mult de amiază"...

Tot stînd așa, și tot pufăind în răcoarea jilavă a morii părăsite, în susurul fără de istov al apei, ascultînd larma îndepărtată, Senka începu să moțăie. Îl treziră din picoteală răcnetele deznădăjduite ale mulțimii și trosnete de împușcături.

„Mulțimea n-are arme. Streliții trag asupra ei !"

Niște oameni se apropiau în goană de moară, se strecurau țipînd, pe creasta stăvilarului. Senka, de la fereastră, le vedea picioarele.

— Oho, a venit urgia peste noi ! Tare s-a mai mîniat țarul : a asmuțit streliții !

— Da tu, de ce stai cu gura căscată ? Fugi, scapă-ți pielea !

„Da, trebuie să fug și eu", gîndi Senka. Se ridică, găsi într-un ungher gîrliciul și coborî pe scară pînă la roata uscată, zimțată. Se așeză pe o bîrnă și se rezemă cu spatele de roată. Stătea pierit, privind spre Kolomenskoe pe fereastră, oblonul acesteia fiind pe jumătate deschis.

Luase hotărîrea neclintită să aștepte. Își amintise vorbele rostite cîndva de Taisi : „Dacă vezi că lupta obștească a fost pierdută, nu te lua după mulțime. O să mai fie nevoie de capul tău !"

„Da... am întîrziat, și pe Taisi, ia-l de unde nu-i. Lupta obștescă e pierdută. N-a dus-o bătrînul pe Ulka fără rost la Kolomna. E oare cu putință ca prietenul meu să fi fost întemnițat ?"

Acum, Senka auzea limpede oamenii răcnind, spăimîntaţi. Pămîntul se zguduia de tropotul miilor de picioare :

— Tătu-u-cule !

— Cruţă-ne !

— Fie-ţi milă de no-oi !

— Trageţi în răzvrătiţi !

— Streliţi ! Măria sa...

— A poruncit : să nu cruţaţi pe nimeni !

Auzind glasurile căpeteniilor de streliţi, Senka se apropie de oblon, şi-l pipăi. „La nevoie, îl fac să zboare afară. E lesne de tot". Îşi dădu jos traista de pe umeri, scoase pistoalele din ea, şi le vîrî sub caftan, după cureaua cu care era încins peste rubaşcă. Îşi prinse buzduganul sub poală, zicîndu-şi în sine : „Ptiu, mi-am lăsat ghioaga în cotlonul în care m-am culcat ! Dacă or să dea de mine mă lipsesc de ea, iar dacă nu năvălesc în moară, mă duc şi o iau : e ghintuită, aşa că tot e bună la ceva"...

Mulţimea se îmbulzea în neorînduială, lărmuind pe drumul ce ducea la Moscova, iar streliţii călări se repezeau în urma ei, căsăpind oamenii cu săbiile.

Privind pe fereastră, de-a lungul Kolomenkăi, Senka îşi şopti şieşi : „E un nătîng Kirillka ! Aici, cît ai fi de viteaz şi nu poţi s-o scoţi la capăt. Păcat de oameni, că-i omoară"...

Alţi fugari treceau pe stăvilar, vorbind cu fereală între ei :

— Multă lume s-a înecat în rîul Moscova !

— Mii, vai ! Mii de oameni !

— Cei ce scapă cu fuga la Moscova o să aibă parte de cazne !

— La Moscova, curînd... Aşteaptă puţin. Ptiu ce putred e stăvilarul... Te îneci şi aci, ca şi în rîul Moscova...

— Te aştept... Ce ai zis ? Curînd, la Moscova...

— De ajungi repede la Moscova, acolo te paşte moartea ! Nu ! Ne ascundem undeva pe cîmp, mai bine, să flămîn... Ei, drăcie mi-a intrat apa-n cizmă...

— Fereşte-te ! Aici e adînc...

Cînd totul se linişti şi pogorî întunericul, Senka îşi luă ghioaga şi părăsi moara. Un singur gînd îl stăpînea fără de istov : să-l caute pe Kirillka, prin hudiţele mai apropiate ale satului. „Dacă zace undeva, îl ridic de jos. Doar ştia că aştept la moară..."

Dacă e teafăr ar trebui să alerge încoace — gîndea Senka, urcînd la deal, pe drumul cunoscut, spre casa străjii. Nu se ferea cîtuși de puțin — în toiul zarvei, frămîntat de grijă, uitase cu desăvîrșire că Beghicev era nacealnic, deci avea o slujbă destul de însemnată la Pricazul Lăuntric. În vreme ce urca la deal, se opri o clipă, dădu roată cu privirea și deodată îl zări pe Beghicev. Cu caftanul zmeuriu, descheiat, acesta ieșea pe poartă, braț la braț cu un popă în anteriu albastru, cu o cruce mare, aurită, pe piept. Amîndoi păreau beți de-a binelea. Ieșiră pe uliță. Senka se ținu după ei la o oarecare depărtare.

Și popa, și Beghicev vorbeau tare, de parcă ar fi fost surzi.

— Părinte protopop ! strigă Beghicev.

— Am înțeles ! Te ascult ! Dar vorbești mereu același lucru !

— Nu, nu te bucuri de bucuria mea ! Azi o fac lată, sfinția ta ! Pricepe odată și spune : de ce ?

— Ei, o dată ce e praznic, de ce să nu petreci, întru slava celui de Sus ?

— Nu, asta... nu-i așa ! Acolo unde-s de față capii streliților, nacealnicul n-are de ce să se amestece printre ei !

— Dar cinstirea celor de cin mare ? E mare lucru, cinul !

— Cinul ! Ei au făcut o mare ispravă : praf și pulbere s-a ales de gloata răzvrătiților ! Iar eu ? Eu am cin mic dar, cu o mînă de streliți, am făcut mai mult ca ei ! I-am omorît pe capul răzvrătiților ! Și cred că, în felul ăsta, am tăiat capul întregii răzmerițe ! Și s-ar cuveni să fiu cinstit în fruntea tuturor. Dar nu, să știi că n-o să fie așa !

Vorbele celor doi oameni beți ajungeau cum nu se putea mai limpede la urechile lui Senka. „Se poate să-l fi omorît pe Taisi ?“ se întrebă el, cît p-aci să strige în gura mare.

— Ești buimac de atîta băutură ! Iartă-mă, pentru Dumnezeu ! A cîta oară îmi spui același lucru...

— Nu, părinte... Ei omoară oameni neînarmați, pe cînd noi ? Noi l-am omorît înarmat, la strîmtoare, în preajma izbei !

— Taisi a fost la Fimka, își spuse Senka în șoaptă.

Hotărî să-i ajungă din urmă, fără zăbavă, pe cei doi bețivi. Totuși, se stăpîni, și oprindu-se în loc, privi cu luare-aminte drumul pe care, ici colo zăceau morți și răniți dintre care unii gemeau surd.

„De-ar veni îndărăt !“

Popa rosti cu glas tare :

— Întoarce-te în pace, Ivane ! A fost destulă zarvă ! Acum, întîlneşti puţini oameni cu frica lui Dumnezeu, dar pe mine o să mă apere sfînta lui cruce...

— Ei, cu plecăciune, părinte ! Şi acu, la culcare... Mîine am treabă...

Beghicev făcu cale întoarsă. Păşea cu gîtul întins, poticnindu-se ca un cal bătrîn.

Senka aştepta la marginea drumului. Cînd ajunse în dreptul lui, Beghicev se opri şi se holbă la el. Deodată răcni cu glas de om beat, încercînd să se facă temut :

— Ce cauţi aici, golane ?!

— Pe tine te aştept ! Rostind aceste cuvinte, Senka îl păli năprasnic cu ghioaga peste picioare. Beghicev se prăvăli la pămînt ţipînd hîrîit :

— He-ei ! Ajuto...

Nu-şi isprăvi strigătul. Senka făcu un pas spre el, şi-l izbi din răsputeri cu măciulia ghioagei în cap. Beghicev, cu ţeasta zdrobită, începu să se zvîrcolească în colb.

— Ce, nu-i ajunge, diavolului ! Senka îl mai izbi o dată cu ghioaga în burta din care, ca dintr-o băşică de bou plesnită, ţîşni băutura, şuierînd respingător şi împroşcînd totul în jur.

— Vai de tine, Kirillka ! Ei, şi acu trebuie să plec.

Se îndreptă spre moară. Odată ajuns acolo îşi zise că nu era înţelept să petreacă noaptea prin partea locului.

— S-o întind !

Trecînd peste stăvilar Senka ţinu o clipă în apă ghioaga înnegrită de sînge.

— Taisi ! Taisi ! De mult trebuia să măturăm viermii din drum ! Păcat de tine !

Răcnetele celor puşi la cazne pentru că luaseră parte la „răzmeriţa aramei“ încetară pentru o vreme ; diecii, pisarii, călăii şi streliţii plecaseră la masă.

În ceasurile după-amiezii, cînd oamenii se odihnesc, Senka se furişă spre ograda Oblepihăi, strecurîndu-se în izba lui. În odaia întunecoasă, mohorîtă, Ulka şedea trează pe laviţă, cu părul vîlvoi, răvăşit peste pieptul gol, peste umeri, descheiată la cămaşă. Cingătoarea şi-o zvîrlise pe laviţă.

Senka își aruncă traista și straiul de milog pe laviță, la capătul ei. Ulka îl strigă cu glas înăbușit :

— Semion !

— A fost cîndva Semion !

— Semion, mi-era dor...

— De cine ?

— De tine !

— Cine mi-a smuls ochii din cap, fără să am vreo vină, în zadar îmi duce dorul ! Să se-nece în mocirla vicleniei sale !

Răspunzîndu-i astfel, fără s-o privească, Senka își schimba hainele. Își puse caftanul de stofă groasă, vîrî sub el două pistoale în cingătoarea rubașcei, își anină buzduganul tot acolo, apoi, se încinse cu brîul peste caftan.

Ulka se ridică pe laviță în capul oaselor. Ochii îi luceau în ușoară adumbrire din încăpere.

— Tu nu m-ai iubit niciodată, niciodată !

— Cel ce și-a pus în gînd să facă pe cei mulți fericiți... el tăcu o clipă apoi, întregi : nu poate să iubească pînă la capăt ! Nu trebuie să se gîndească la fericirea lui...

— Nu pot să te pricep...

— Dar eu te pricep prea bine ! De ce l-ai vîndut ?

— Bătrînii ; iar Serafimka, cel mai mult, m-a tras de limbă...

— Și ai uitat învoiala noastră, mi-ai uitat vorbele : „Noi doi sîntem unul !"

— Mi-a spus Serafimka, cică l-a auzit pe Taisi, cum că te-ai înhăitat cu Fimka !

— Și tu, la auzul vorbelor lui, te-ai și dus cu dracul ăla de moșneag la Kolomna !

— Ei m-au dus la icoană, m-au pus să jurui c-o să-l pîrăsc pe Taisi la nacealnic. Știau ce mult îl uram pe Taisi. Și altceva mi-au spus : „Vezi ? Ți l-au dus la Morozova ! Iar acu, are să ți-l ia cu totul". Acolo, la ea, m-au despuiat și m-au bătut, se tîngui Ulka.

— Ia potolește-te ! Unde-s bătrînii ?

— Dorm în beciul de sub izba lor...

— Du-te de vezi dacă-s acolo !

Ulka își netezi la iuțeală părul, se încheie la cămașă, își puse caftanul apoi ieși tiptil din odaie.

Senka se așeză pe laviță cercetînd cu privirea izba în care nu se făcuse foc de mult : mirosea a fum vechi, a pîine și a

vopsea de la o ţesătură pe care Senka n-o mai văzuse. La fereastra deschisă, aproape de laviţă era pusă cingătoarea împletită a Ulkăi ; ani de-a rîndul, Senka şezuse acolo pufăind din corn. Aproape de el era masa la care vorbea cu Taisi de-ale lor. Acolo, întîia oară, Ulka stinsese lumînarea şi, clocotind de mînie, se repezise asupra lui Taisi. „Şi el mi-a atras aminte, mi-a spus ce şerpoaică e"...

Ulka se întoarse :

— Toată lumea doarme... bătrînii-s în beci.

— Ia o lumînare !

Ulka luă de pe poliţă o lumînare de ceară apoi ieşiră amîndoi, păşind cu băgare de seamă. În clipa cînd intrau în izbă, o faţă galbenă sub scufia neagră se ivi o clipă la uşa beciului, făcînd-o să scîrţîie uşor de tot. În izba în care sălăşluia toată ceata stăruia o duhoare de obiele, de sudoare, de picioare murdare. Muştele bîzîiau în jurul unui coş pus jos, plin cu bucăţi de pîine. Babele miloage dormeau pe mindire, cu capetele oblojite în cîrpe. Senka porunci în şoaptă :

— Aprinde lumina !

Ulka răscoli jarul din vatră, suflă într-o surcea, şi aprinse cu ea lumînarea pe care i-o dădu lui Senka. Mîinile nu-i tremurau, deşi îşi dădea seama ce avea de gînd să facă ibovnicul ei. Se aşeză pe laviţă, tăcută, aproape de chepengul beciului. Senka păşi prin faţa ei, cu lumînarea în mîna stîngă, ferindu-i făclioara cu dreapta. Pogorî în beci, bocănind surd cu cizmele potcovite. Chepengul rămăsese rezemat de perete. Stînd aproape de gîrlici, Ulka auzea glasul lui Serafim :

— Fătul meu ! Fătul meu ! N-am făcut-o noi... iaca sărut crucea ! Nacealnicul a făcut-o !

Drept răspuns, se auzi glasul domol al lui Senka :

— De mi-ai fi tată, şi tot nu m-aş speria de cnut şi de butuc, pentru uciderea unui tată ca tine !

— Fătul me-eu ! Îndurare ! O-o...

Ulka şi-ar fi astupat urechile cu degetele, dar îşi lăsă mîinile să-i cadă pe genunchi. Bufni ceva moale trîntit de perete, urmat de un sunet scurt, ca un trosnet de oase.

Senka se urcă pe scară, ieşind din beci ; nu mai avea lumînarea în mînă. Smulse pătura de pe laviţa cea mai apropiată, şi-şi şterse mîna dreaptă plină de sînge.

— De-al tău nu m-am atins... pentru tine... i-am văzut picioarele în paie..

— Semion, hai să mergem la mine !
— Acum sînt orb ! Tu mi-ai stins lumina ochilor...
— Semion ! Nu mă lăsa !
— Să rămîn aci — nu e cu putinţă, o ştii şi tu !
— Spune-mi, unde ai să pleci ?
— Nu mă-ntreba, şi nu mă căuta !
— Seniuşka ! Nu vorbi aşa ! Seniuşka !
— Să-mi uiţi numele !

După ce uşa se închise în urma lui Senka, Ulka se prăvăli de pe laviţă şi începu să se zvîrcolească picnită de boala copiilor.

O bătrînă în straie negre se ivi în tinda izbei, cu scufia neagră îndesată pînă la urechi. Intră în odaie, se închină la icoană, făcîndu-şi semnul crucii cu două degete împreunate, apoi smulse o pătură de a milogilor de pe o laviţă pe care nu dormea nimeni şi o zvîrli peste Ulka, acoperind-o. Pătura săltă multă vreme. Într-un tîrziu de sub ea se ivi capul Ulkăi cu spumă la gură şi cu privirea sălbatecă a ochilor aţintiţi în tavan. Ulka nu se mai zvîrcolea. Sprijinită de bătrînă, se ridică în picioare. Aceasta îi spuse cu glas blajin :

— Ţi-am spus, fată : acolo o să ai parte de o chilie cufundată în linişte... de cînd ţi-am vorbit, te-am chemat, iar tu te tot împotriveşti. Ce, nu vezi acum şi tu, cu ochii tăi, cîţi oameni îşi prăpădesc sufletele în lumea asta scîrbavnică, în iadul ăsta plin de păcate omeneşti ? În lumea asta se veselesc diavolii, care-i pîndesc pe oameni, iar azi, te-am auzit şi te-am văzut, ce păcat groaznic ai făptuit, cum ai luat asupră-ţi un omor, o ispravă tîlhărească ! Leapădă-te de toate... Să mergem împreună la stareţul Trifili cel neprihănit, să te dezlege de păcate, să te blagoslovească cu harul ceresc — atunci fi-vei printre cei izbăviţi de păcatul Vavilonului de aici de pe pămînt şi de blestemăţiile lui diavoleşti. Amin !

— Mătuşă Fetinia ! Fug de-aci ! Hai să plecăm, să plecăm cît mai degrabă !

— Să mergem, hulubiţo ! Să mergem !...

Pe uliţele Moscovei se înstăpînise zăpuşeala, zăduful şi colbul. Printre şirurile de dughene şi în Piaţa Roşie se vedea puţină lume. Prăvăliile erau pe jumătate goale. Multe făurării şi alte meşteşugării fuseseră închise.

În Kremlin, la biserica Bunei Vestiri, clopotele băteau jalnic ca pentru parastas — aşa poruncise ţarul. Boierii de sfat primiseră porunca să se înfăţişeze la Granovitaia în veşminte cernite. În sala cea mare a palatului, pereţii şi podeaua fuseseră înveşmîntate în zăbranic negru, cernit ca şi armeacurile şi caftanele boierilor care, pe deasupra, nu aveau voie să vină cu gugiumane, ci cu scufii negre.

— Boierii zic că la palat s-a aşezat o podină de ispăşire, că a fost adus şi un călău.

— Vorbeşti anapoda... las-c-o să vedem cu ochii noştri ce este !

Ţarul, în caftan vişiniu, şedea în jilţul său împărătesc. Ţinea în mînă un toiag negru, şi nu purta coroană, ci scufie. La uşile sălii palatului Granovitaia, bătrînul stolnic Saltîkov, cam guraliv, îi spuse spătarului Hitrovo :

— Măria sa, stăpînitorul nostru, aduce cu străbunul său Ivan Vasilievici.

Drept răspuns, Hitrovo ridică din umerii săi înguşti.

Ţarul era tot mai trupeş ; părea chiar că se îngrăşa, tot atît de mult ca şi tatăl său, Mihail. Privirile sale erau însă agere ca şi auzul. Bănui de departe înţelesul vorbelor lui Saltîkov. Scuturîndu-şi pîntecul rotofei, îşi şterse sudoarea de pe faţa mohorîtă, întunecată, şi în loc de bineţe rosti :

— Da, boieri ! Cred că n-ar strica să se întoarcă aci, vremelnic, străbunul meu, Ivan Vasilievici ! V-ar zidi el biserici pe sînge [1], pentru faptele voastre !

Privindu-şi mînios boierii, bătu cu toiagul în podina jilţului. Totuşi, ţarul cu faţa sa fălcoasă şi trupul lătăreţ, nu prea semăna cu Ivan cel Groaznic. Boierii făceau plecăciuni pline de umilinţă :

— Dar cu ce l-au mîniat robii lui pe marele stăpînitor ?

— În veci, n-o să ispăşiţi păcatele voastre !

În stînga jilţului împărătesc se ridica o podină cu trei trepte, acoperită tot cu pînză neagră, pe care stătea diacul de sfat Semion Zaborovski, cel ce avea în seama sa trebile boiereşti. Pe masa neagră dinaintea sa se afla un teanc de hîrtii lungi

[1] Biserici clădite pe locul unde fuseseră executaţi oameni de vază, întru pomenirea acestora.

și înguste, scrise. Deși avea jilț, diacul nu se așeza în el ca boierii.

Diacul cerceta și rînduia foile fără grabă ; lîngă cele îngălbenite de vechime, mai era una albă. Diacul avea barba bălaie, spălăcită, iar ochii negri erau așezați unul aproape de celălalt pe fața lată, fălcoasă. Un ochi privea zbanghiu într-o parte. Părea că diacul, uitîndu-se drept înainte, căta oarecum înlăuntrul său.

În sală adiau izuri iuți de sudoare și de lumînări arse. Trei lumînări ardeau într-un policandru pus, cine știe de ce, într-un ungher depărtat, lîngă ușă, în loc să stea în fața icoanei. Tot frunzărind hîrtiile, diacul aștepta porunci de la stăpînitor.

— Ia cetește, Semion, în ce chip slujesc cei din preajma mea ! porunci țarul.

Diacul își scoase scufia, o puse pe masă, își scutură pletele și luînd o hîrtie pusă de o parte, începu să citească curgător, nepărtinitor, apăsînd pe vorbe în anumite locuri :

„Schilodiți în cazne la Pricazul Lăuntric și la Pricazul trebilor tîlhărești, ațîțătorii la răzmerița împotriva aramei i-au arătat pe boierii părtași la potlogăriile săvîrșite cu arama : cel dintîi e Ilia Danilovici Miloslavski, tatăl măriei sale țarina Maria Iliinișna ! În schimbul plocoanelor, boierul ascundea pe hoții împricinați în potlogăriile cu banii de aramă... Marele stăpînitor a luat asupra sa judecarea lui“...

Pleșuv, cu rămășițele părului cărunt, cu umărul drept mai sus decît cel stîng, Ilia Miloslavski făcu în tăcere dinaintea țarului o plecăciune adîncă, scoțîndu-și scufia în fața lui, apoi se trase înapoi în spatele boierilor, mai aproape de ușă.

— Ivan Mihailovici Miloslavski ! Și tu te-ai apucat de nelegiuiri, așijderea lui Ilia Danilovici. Judecarea ta are s-o săvîrșească tot marele stăpînitor Alexei Mihailovici, țar a toată Rusia !

După cuvenita plecăciune înaintea țarului, Ivan Miloslavski, înalt, fălcos, se trase și el înapoi, ușor înclinat, ciupindu-și mustața.

— Afanasi Matiușkin, ocolnic ! Ai cumpărat cu dobîndă — arama, de la șvezi, și ai poruncit să se bată bani din ea ; ai ademenit cu plocoane slujitori juruiți și pristavi de la tarapana, și ai cărat banii în saci, la tine acasă ! Marele stăpînitor n-a poruncit încă, în ce chip ai să fii judecat.

Scoţîndu-şi scufia, molfăind din buze, Matiuşkin se trase şi el îndărăt, spre uşă, făcînd plecăciuni grăbite, în vreme ce boierii se dădeau în lături, făcîndu-i loc. Strecurîndu-se astfel, de-a-ndaratelea, boierul ajunse la uşa tindei, apoi, se făcu nevăzut, pe furiş.

— Piotr Mihailovici Saltîkov, stolnic al măriei sale! Ai fost pîrît de slugile casei tale care s-au apucat de fărădelegi, împreună cu aţîţătorii la pricina cu arama. Te-au pîrît în chipul următor: „Boierul Piotr Mihailovici n-a bătut bani, nici aramă n-a cumpărat, dar a acoperit şi a ascuns la el acasă pe răufăcători! Marele stăpînitor te lasă să-ţi judeci singur vina, cu mintea ta!"

Saltîkov păşi de o parte, fără să facă vreo plecăciune; de altfel, ţarul nici nu-l privea.

— „Andrei sin cneazul Mihail sin Meşcerski! Ai săvîrşit isprăvi nelegiuite spre paguba visteriei măriei sale, căci ai tocmit oameni cu plată să aducă în taină, la Tarapana aramă cumpărată, necîntărită şi fără izvoadele cuvenite pe ea!"

— Nu le mai ceti numele, Semion! E de ajuns şi atît. Cine-s oamenii aceştia, de unde au venit? Nu cumva sînt cei de mănîncă la masa mea, umblă cu feregele de fir şi ţin cuvîntări în numele meu, înaintea solilor ţărilor străine? E amarnic să auzi şi să-ţi dai seama de asta, dar sînt chiar aceiaşi!

Ţarul, cu capul plecat, tăcu o clipă, privind podina jilţului împărătesc, apoi vorbi iar:

— Cine a schimbat-o pe logodnica cea dragă ţarului pe una la care el nu ţinea? [1] Saltîkovii, Morozovii...

Întorcînd scurt privirea spre podina diacului, ţarul urmă:

— Stai jos, diece! Tu n-ai făcut potlogării ca ei! Mai osteneşte-te, ceteşte-ne despre isprăvile slujbaşilor.

Diacul făcu către ţar o plecăciune şi se aşeză. Luă din teancul de hîrtii înguste una, scurtă şi îngălbenită de ani care părea o scrisorică, şi începu să citească, fără să ridice glasul:

— „Poruncă de la stolnicul Kolotaev, către vătaful său de casă: să te duci la Piotr Iliici şi, de va spune el, aleargă la diacul Vasili Sîcin"...

[1] Logodnica ţarului Mihail, Maria Hlopova, familia căreia nu era în relaţii bune cu Saltîkovii şi cu alţi boieri, a fost surghiunită în Siberia, împreună cu toate rudele ei, în urma unor intrigi, iar ţarul a fost silit să facă o altă căsătorie.

Boierii schimbară priviri pe furiş, miraţi. Careva, îşi dădu cu părerea în şoaptă :

— Dezgroapă morţii !

Diacul, potrivind şi netezind un loc rupt al hîrtiei, tăcu o clipă, apoi, urmă :

...„la Vasili Sîcin... Cînd soseşti la diac, să nu intri în casa lui, ci află, mai întîi, de-i voios diacul, şi atunci intră, fă-i plecăciuni pînă la pămînt şi dă-i epistola. De va primi diacul epistola cu bunăvoinţă, atunci dă-i trei ruble, şi mai făgăduieşte-i ceva ; iar găinile, berea şi şuncile să nu le dai chiar diacului, ci bucătăresei. Pentru pricina lui Proşka, du-te la pisarul Stiopka Remizov şi roagă-l să facă tot ce poate ; iar la Kirilla Semionovici să nu te duci, că blestematul de Stiopka, toate le-a înşfăcat în ghearele lui. Şi să nu-l rogi pe Stiopka în numele meu, că nu vreau să-l cinstesc pe hoţul hicălos. Să-i dai plocon trei altîni şi ceva peşte uscat, şi vodcă, fiindcă acest Stiopka e un nesăţios şi un beţiv..."

Ţarul ridică privirea :

— Iată cum au fost diecii sub răposatul meu părinte şi stăpînitor, slăvită fie-i pomenirea. Pînă şi stolnicii trebuiau să-i cumpere ; şi atunci, cum putea un om de rînd să ajungă pînă la ei ?

Boierii, tot făcînd temeneli, cîrteau care de care :

— Sînt lucruri de demult, măria ta !

— Acestea s-au petrecut de mult. Nici stolnicul, nici diacul nu mai sînt în viaţă... o dată cu ei s-a dus şi strîmbătatea lor...

— Ba nu s-a dus ! le-o reteză ţarul cu ciudă. Semioane, ia ceteşte-le despre slujbaşii din vremea noastră !

Diacul luă altă hîrtie :

— Un frate de la mănăstirea Soloveţki, trimes fiind la Moscova, cu o jalbă la Pricazul Streliţilor, într-o pricină privind mănăstirea... a arătat în darea de seamă a cheltuielilor făcute pentru acea pricină : „Diacului, zece ruble, o plăcintă, o căpăţînă de zahăr, un nisetru mare, neînceput, un pieptene de os, jumate pud lumînări de seu, două vedre de rîşcovi, pentru oamenii săi, şi doi altîni bani peşin...

Pisarului bătrîn, douăzeci şi opt de ruble ; oamenilor săi : o plăcintă, o vadră de rîşcovi şi patru dengale.

Pisarului tînăr, trei ruble bani peşin; şi tot pentru el şi pentru nepotul diacului, de şapte altîni vin bisericesc pe care l-au băut în beci"...

— Precum se vede, s-au scumpit plocoanele, şi pentru mine, şi pentru voi. Iar diecii s-au făcut mai de înţeles: primesc orice, ei înşişi, aşa că nu mai trebuie să-i dai bucătăresei nici peştele, nici căpăţîna de zahăr, şi, pe deasupra, e nevoie să le dai să bea şi trepăduşilor din preajma lor!... Ce pacoste... ce năpastă... Dar şi voi, boierii, parcă vă purtaţi mai bine cu oamenii?

Boierii tăceau, cu capetele plecate. Nu cutezau să deschidă gura. Totuşi, Ivan Miloslavski ridică glasul în apărarea boierimii:

— Viclenii, mărite stăpîne! Cum să nu clevetească ei, cînd au fost înhăţaţi fiindcă s-au ridicat împotriva stăpînirii? Ar trebui puşi să vorbească de faţă cu cei pîrîţi...

Ţarul nu-i răspunse, ba chiar nici nu-l învrednici cu o privire:

— Maria Ilinişna, ţarina mea, zace şi azi... nu mai poate să mişte nici braţul, nici piciorul. A doborît-o spaima, în ziua aceea cînd norodul i-a luat părintele, l-a tîrît la răfuială... Ce, voi credeţi că mie-mi pare bine, că mă bucură, dacă boierii, printre care şi cei încuscriţi cu mine, împing norodul spre răzvrătiri, spre sărăcie? De astădată nu v-am dat pe mîna norodului, aşa cum s-a întîmplat cu Trahaniatov şi cu Cistov [1], în tinereţea mea. Iar pentru Boris Morozov care mi-a fost dascăl, chiar m-am rugat de gloată, pe Locul caznei, în Piaţa Roşie, ca să-l scap de la moarte! Doar se înţelege: nu se cuvine să vă dau! Cine sînt voievozii mei! Voi sînteţi! Stolnicii mei? Voi! Chivernisitorii veşmintelor? Tot voi! De dragul vostru, poruncit-am să fie răpuşi atîţia oameni, şapte mii de suflete au fost înecate sau tăiate! Pe cei prinşi ca aţîtători, alţi două sute de inşi, nici nu-i mai pun la socoteală! Dar cei şapte mii erau birnici, cu toţii! Posădeni, mici tîrgoveţi şi unii dintre ei streliţi. Nu de capetele lor am nevoie — îmi trebuie birul lor! Iar voi, prin potlogăriile voastre, îmi goliţi visteria!

[1] În 1648, în timpul unei răzmeriţe, la Moscova, ţarul, speriat, a dat pe mîna răzvrătiţilor (care i-au şi omorît) pe stolnicul *P. Trahaniatov* şi pe diacul *Nazari Cistov*.

Boierii începură să vorbească cu fereală :

— Avem destul norod — cîtă frunză şi iarbă !

— Unii s-au prăpădit, ei, au să vină alţii în locul lor, bucuroşi să ia locul celor ce-au pierit...

— Au să vină, să înşface toate neguţătoriile şi să plătească bucuroşi !

Dar ţarul, fără să le asculte vorbele, mîniat de-a binelea, le amintea boierilor :

— Din vina voastră, s-a iscat răzmeriţa sării ![1] Boierii au strîns toată sarea şi s-au apucat s-o vîndă la preţuri peste puterile oamenilor de rînd ; iar acu, după ce au pus mîna pe aramă, au surpat încrederea în banii stăpînirii... Altă dată, samavolnicia voastră era pricina tuturor relelor, dar şi acum sînteţi la fel... Eu nu ştiu cum să vă fac să ştiţi de frica mea. Ştia Ivan Vasilievici să facă aşa ceva, dar eu, nu ! Pînă şi micii slujbaşi se ţin de potlogării, unde pot şi cum pot, luînd pildă de la samavolnicia voastră, de la jafurile voastre, de la lăcomia voastră pentru plocoane. Patriarhul a părăsit samavolnic Biserica, a stîrnit o tulburare bisericească, cum nu s-a văzut nici la păgîni... Face pe smeritul şi le aruncă toate pe capul meu : „Dumnezeu o să-ţi ceară socoteala pentru toate !" Celor trimeşi de mine să-l roage să se întoarcă la turma păstoriţilor le răspunde ca un îngîmfat scos din minţi : „Lăsaţi-mă să ajung la Sobor şi atunci îl scot eu pe ţar din sînul creştinătăţii !" De i-ar fi zis una ca asta vreun arhiereu străbunului meu Ivan Vasilievici, acesta l-ar fi îngropat de viu.

Ţarul, cu capul plecat, îşi ascunse faţa în mîini. Toiagul îi căzu jos. Boierii se repeziră să-l ridice şi-l rezemară fără zgomot de jilţ :

— Nu te mai necăji, mărite stăpîne !

— O s-o luăm pe calea cea dreaptă ! Nu te mînia, ai să vezi ce oameni cinstiţi o să fim !

Ţarul îşi descoperi faţa şi închinîndu-se la icoana din depărtare, se ridică în picioare :

— În nopţi făr-de somn, cugetînd mereu asupra nepăsării voastre, asupra necinstei voastre, mă rog la Domnul Dumnezeul nostru, carele este pretutindeni : dă-mi Doamne, un

[1] Răzmeriţa (1648) a avut, printre alte cauze, fixarea unei taxe uriaşe asupra sării.

moştenitor cumplit şi nemilos, ca să spulbere trufia boierească, să-i strîngă în chingi pe toţi voievozii hrăpăreţi, asemenea ţarului Ivan, odinioară ! Iar mie mi-e scris să-mi trăiesc viaţa cu voi pînă la capătul zilelor, aşa cum sînt eu, cel de care nu vă temeţi, amin ! Duceţi-vă !

Făcînd plecăciuni, boierii începură să iasă din sală ; ţarul îi mai opri o clipă.

— Ascultaţi ! Luaţi de la Curtea Visteriei vase de argint, din cele mai proaste, că-s destule acolo, şi spuneţi să se bată din ele bani de argint, iar cei de aramă să fie strînşi...

Şi se uită la Streşnev Semion şi la Bogdan Hitrovo :

— Iar voi, rămîneţi ! Cneazule Semion Lukianîci ! Ai fost învinuit de hulă împotriva Domnului, dar, o dată ce patriarhul cel plecat mă nesocoteşte cu desăvîrşire, stăruind să mă privească asemenea unui păgîn, eu, luînd asupră-mi păcatele multor boieri, îl iau şi pe-al tău asupra mea, fără teamă !

Streşnev făcu o plecăciune şi răspunse :

— Mărite stăpîne ! Cei ce m-au pîrît nu prea au priceput zugrăveala pe care o socotesc ei drept eretică... Zugrăveala aceea înfăţişează ispitirile sfîntului Anton. Multe-s pe ea : şi duhuri necurate, şi fete desfrînate ; dar un lucru îi lipseşte, şi acesta este hula împotriva Domnului. Zugrăveala aceea îl arată pe sfînt acoperindu-şi faţa cu palmele...

— Dar, ca să nu se vorbească iar pe seama ta, te-am dezlegat — şi socotindu-te fără vină, te numesc voievod al tîrgurilor pe care le-ai cucerit prin luptă. Ia-ţi cu tine şi zugrăveala aceea. Într-o zi, curînd, am să te chem, să te înfăţişezi pentru plecare tot aci, la Gronovitaia...

Cei doi boieri ieşiră.

Boierii plecau din faţa intrării principale spre casele lor. Saltîkov şi Hitrovo aşteptau să le vină slugile care duseseră caii dincolo de clopotniţa cneazului Ivan şi nu ştiau că boierii au ieşit de la ţar. Mai mulţi streliţi care treceau pe acolo primiră poruncă să le dea de ştire.

Saltîkov îi spuse spătarului împărătesc :

— Of, Doamne ! Tare supărat e Măria sa...

— Are de ce să fie supărat ! Eu nu m-am ţinut de potlogării, aşa că n-am de ce să mă tem.

— Nici eu n-am făptuit nimic — d-asurda m-au pîrît slugile casei. E adevărat, n-am băgat de seamă că tot ele au adus

nişte răufăcători şi i-au ţinut ascunşi la mine — ăsta e păcatul meu.

— Ei, trebuia să fii cu băgare de seamă ! Acum, rabdă şi taci.

— Cică, dimineaţa, măria sa ar fi avut de gînd să poruncească să vină călăul, ca să le spună el boierilor vina lor, şi nu diacul !

Hitrovo tăcu o clipă, apoi răspunse :

— Eu şi cu Trubeţkoi nu l-am lăsat să facă una ca asta, i-am spus măriei sale că nu e locul călăului acolo unde-s primiţi solii...

— Şi cu cîtă evlavie s-a rugat lui Dumnezeu să-i dea un fecior asemenea străbunului Ivan !... Ivan Vasilievici era cumplit la mînie, căta fără de istov vrăjmaşi printre boieri, dar Kurbski tot i-a scăpat printre degete, şi nu i-a descusut nici pe Godunov, nici pe cei din neamul Şuiski... A vărsat sînge cu nemiluita, dar a lăsat moştenitor un paracliser [1], bun numai să tragă clopotele şi să aprindă lumînări... slăbiciunea lui ! Ei, toţi-s muritori, şi neamul lor vieţui-va precum fi-va voia Domnului...

Slujitorii aduseră calul lui Hitrovo. Încălecînd, acesta se aplecă spre urechea lui Saltîkov şi-i spuse încet, ca să audă numai el :

— În locul măriei sale, nu te-aş fi pus stolnic, Piotr Mihailovici !

Asemenea vorbe-s nelalocul lor !

— Dar de ce, Bogdan Matveici ?

— Eu ştiu să tac, dar cu alţii să nu mai vorbeşti aşa ceva !

Saltîkov îşi încruntă sprîncenele argintii, iar după ce Hitrovo se depărtă, rosti cu glas tare :

— Nu i-a mers ceea ce avea de gînd să-i facă lui Streşnev ; ei, şi acu are ciudă pe mine !

Senka dormi în noaptea aceea în beciul Fimkăi, pe laviţa, pe care, cu puţină vreme în urmă, stătuse Taisi, pentru cea din urmă oară în viaţa sa. Fimka dormea sus, în izbă, pe o laviţă.

[1] Nume dat de Ivan cel Groaznic fiului său, Feodor, incapabil şi mare iubitor de zvon de clopot.

În preajma zorilor, Senka avu un vis. Se făcea că merge pe podețul îngust dintre malul rîului și ostrovul din mijlocul lui, iar nainte pășea o călăuză, privind cu grijă podețul, îndreptînd scîndurile pe alocuri. Deasupra ostrovului, se lăsase o o ceață deasă. Deodată, călăuza pieri din vedere și cînd Senka puse piciorul pe ostrov, nu mai știu încotro s-o apuce. Apă dincolo de ostrov, apă în spatele drumețului. Senka se trezi din somn speriat.

„Călăuza e Taisi... a pierit fără urmă"... gîndi el.

— Hei, gazdă ! strigă el.

Fimka se ivi la gîrlici.

— Dă-mi să beau niște mied tare !

Fimka aprinse o lumînare pe masă, aduse o ulcică de mied cu ghimber, și-i spuse lui Senka :

— Bea, băiete, cu fereală : o singură ulcică din miedul ăsta te doboară din picioare...

— De mi-aș pierde și picioarele și capul ; tare mă doare cînd mi-aduc aminte că prietenul meu nu mai e pe lume...

— Mai trebuie să-i găsim leșul, dragul de el, ca să nu-și bată joc de el nemernicii slugoi boierești...

— Îl găsim noi !

Senka bău trei căușe de mied, unul după altul, apoi se ridică mișcîndu-se anevoie. Plecară amîndoi spre Pricazul Lăuntric.

Pe cînd străbăteau Cetatea Kitai, zăriră dincolo de hanul nou, pe maidanul unde osîndiții erau căzniți cu moartea, cum niște oameni cu șorțuri de piele, strîngeau de pe jos, cu mîinile însîngerate pînă la coate, brațe și picioare tăiate, adunate grămezi. Le puneau în căruțe încărcîndu-le pînă sus, apoi porneau la drum. Picioarele erau în opinci și în cizme, iar mîinile aveau degetele rășchirate sau unele pumnii strînși, parcă amenințau încă pe cineva.

În răcoarea ușoară a dimineții, o pîclă de aburi de sînge stăruia deasupra maidanului. Duhoarea de sînge se amesteca cu alte mirosuri ce veneau de la han.

— Vai, ce de oameni fără vină au schilodit — rosti Fimka încetișor, scoțînd un oftat.

— Parcă geme și scrîșnește tot orașul, răspunse Senka.

— Și nu e de mirare că geme ?

— Din mila țarului! După porunca țarului! Hei, fie: Tăiați capete, picioare, mîini, toate o să le rabde norodul! amenință mînios Senka scuturînd pumnul greu.

— Ho, potolește-te! șopti Fimka.

Pe lîngă ei treceau streliți — plecau de pe cîmpul caznelor. În urma lor, pășea grăbit călăul, ștergînd cu poala caftanului sîngele de pe secure.

Senka petrecu streliții cu privirea, pășind cot la cot cu Fimka.

— Cine trăiește din munca lui e de nebiruit! spuse el. Trîntorii, iată cine stă cocoțat cu ajutorul cnutului și al securii călăilor!

Furișînd în lături priviri repezi, Fimka se gîndi să alunge gîndurile negre ale lui Senka:

— Să dea Dumnezeu să nu-i ridice leșul, sărmanul de el, nacealnicul acela care l-a omorît!

— A, una ca asta n-o să se întîmple! Morții nu mai au cum să poruncească...

— Dă, Doamne... am luat cu mine o bocceluță; îi duc nădragii, cămașa și giulgiul. A fost lucrat și stîlpul cu iconiță; cele ce mai rămîn de făcut, și p-alea o să le fac...

— Mai bine să-i punem o piatră! Că stîlpul e de lemn...

— Dar să știi că streașina-i vopsită, iar bîrna-i de stejar, cu capătul de jos smolit... Dincolo de gîrlă locul e cam umed. Țintirimul e plin de copaci pe care cîntă păsărelele...

— Dar de ce să nu-i punem o piatră?

— Nu, puiule! Piatra se înfundă în pămînt...

Sosiră la Pricazul Lăuntric. Ocoliră clădirea cea mare, cu turnurile așezate lîngă scară, îndreptîndu-se spre fundul ogrăzii, unde se vedeau leșurile întinse lîngă zaplaz, adunate de cei de la casele de ocrotire ale săracilor. Mulți plîngeau cu capul aplecat asupra leșurilor, apoi puneau la loc giulgiul peste ele și le cărau afară din curte. Se adunase multă lume, ca niciodată. Senka și Fimka cercetară leșurile de pe jos, dar nu dădură de Taisi.

— Oh, Doamne! Nu l-or fi dus la casa caznelor? se tîngui Fimka.

Se apropie de ei un om cu bărbuță bălaie, în giubea și cu scufie neagră. Ținea în mînă o foaie de hîrtie, iar la brîu purta o călimară cu nisiparniță.

Fimka făcu o plecăciune adîncă:

— Trofimuşka ! Nu cumva ai văzut tu pe undeva un mort, sărăcuţul de el ! în straie de măscărici, cu sarafan, cu glugă cu coarne ?

— Da ce, a fost măscărici ?

— Măscărici, părinţele ! Măscărici, zău !

— Streliţii spun că e unul, un tîlhar, cică a omorît pe unul de-ai lor. Şi nacealnicul a poruncit să fie păzit.

— Ei, şi, l-au dus înăuntru ?

— Aveau de gînd să-l ducă, dar nu le-a dat voie diacul...

— Şi unde-i acum ?

— Ceva mai încolo... la o parte, după casa caznelor, lîngă zaplaz. Ia staţi o clipă !

— Ce e, Trofimuşka ?

— Iată ce zic eu : daţi-i un plocon streliţului care-l păzeşte şi o să vă lase să-l ridicaţi. Vin şi eu să pun o vorbă bună...

— Bogdaproste, să trăieşti !

În vreme ce se îndreptau spre fundul curţii Pricazului Lăuntric, Fimka şopti :

— E clopotarul de la paraclisul ţarului...

Ajunseră în dreptul leşului. Streliţul de pază îl privi chiorîş pe Senka, în clipa cînd acesta, aproape fără să-l recunoască pe Taisi, îi ridică puţin capul şi spuse :

— Crunt a fost lovit, n-are ceafă de loc !

Pielea de pe fruntea lui Taisi se lăsase peste ochii care nu se mai vedeau, bărbia i se ascuţise, nasul i se lăţise, iar în obraji făcuse gropiţe.

Streliţul, sprijinit în coada baltagului, părea plictisit, moleşit de arşiţa zilei ce se şi făcea simţită, îi aruncă lui Senka şi Fimka o privire piezişă, peste umăr, şi spuse :

— N-aveţi ce căuta aici — ăsta-i un mort deosebit...

— Căutăm un măscărici, oşteanule ! Un măscărici ! răspunse Fimka, repede şi cu însufleţire.

— Halal măscărici ! Uite, colo, zace un streliţ de-ai noştri, omorît de acest măscărici, c-un foc de pistol în cap.

— Şi ce păzeşti aci ? întrebă Fimka.

— Păzesc leşul. Nacealnicul mi-a poruncit să-l păzesc : „Cînd mă întorc, zice, căpătaţi o răsplată pentru el". Dar, uite, e a treia zi de cînd nu se mai arată pe-aci.

— Ei, atunci îţi dăm noi răsplata ! Fă pe placul muierii mele ! Vezi, drăguţule : pentru mîntuirea sufletului ei, i-a trăs-

nit prin cap să înmormînteze un mort dintre cei deosebiţi, cu păcate multe. Şi acesta e taman cel mai nimerit, un măscărici, în straiele lui...

— Uite, omule dragă, ia trei ruble de argint de la noi! spuse Fimka scoţînd banii din pungă şi întinzîndu-i streliţului.

Omul îi jucă în palma-i lată.

— Mai pune o rublă! Că sîntem patru inşi părtaşi la isprava asta. Au să vină cei trei din strajă şi împărţim frăţeşte. Iar nacealnicului îi spunem: „A furat careva leşul..."

Clopotarul se oprise deoparte, să scrie ceva; streliţul îi aruncă o privire şi-i strigă:

— Hei, ţînc de popă! Vezi-ţi de treabă, să nu-i spui nacealnicului ce a fost pe aci.

— Degeaba ţi-e frică de mine, răspunse clopotarul: se aude că nacealnicul tău a pierit la Kolomna, în răzmeriţa împotriva aramei.

Streliţul tresări înveselindu-se:

— Hm, atunci e tare bine. N-o să ne mai trezească din somn noaptea. Ei, femeie, scoate-i ţoalele astea ruşinoase de pe el, fă-le boccea, pune-i altele şi luaţi-l de aici la iuţeală!

— Prea bine, oşteanule!

Cu ajutorul lui Senka, Fimka schimbă la iuţeală straiele lui Taisi şi puse giulgiul peste el. Afară, pe uliţă, aştepta o telegă în care se afla un coşciug cioplit dintr-o bîrnă întreagă, tocmit de cu seară. Ea şi cu Senka îl ridicară pe Taisi şi-l scoaseră afară pe poartă; cărăuşul şi groparul culcară leşul în coşciug şi-i puseră capacul.

Groparul mai aşezase în căruţă şi o scurtătură de stejar, cu cioturi de crengi peste care fusese prinsă în cuie o icoană. El şi cărăuşul şedeau pe capră. Fimka şi cu Senka păşiră pe jos în urma căruţei, pînă la locul de înmormîntare.

— S-a săpat groapa, spuse Fimka... Popa a fost tocmit. Streaşina stîlpului e la gropari. Facem un mormînt ca lumea; am să vin, să-i aduc floricele, crini, să-i fac pomeni pentru odihna sufletului... Of, tare deştept a fost, dragul de el!...

Senka păşea tăcut, cu capul în piept.

— Oameni ca el — nu-s mulţi! spuse el.

Fimka vîrî cu dărnicie în mîna popii de la ţintirim un pumn de copeici de argint şi acesta petrecu mortul pînă la groapă, tot cădelniţînd deasupra sicriului; cîntau cu osîrdie, şi el şi ţîrcovnicul. Apoi, popa ceru să se ridice capacul sicriului.

Senka își lipi buzele de fruntea prietenului pe care se și tîrau viermii. Popa presără puțină țărînă peste sicriu și rosti fonf cele din urmă cuvinte din slujba prohodului : „Al Domnului este pămîntul, și plinirea lui — lumea"... Umplură groapa cu țărînă și-i puseră la căpătîi scurtătura de stejar, deasupra căreia groparul așeză streașina. După ce-și primiră banii, plecară cu toții.

Fimka și Senka se închinară la mormîntul pribeagului cutezător. Senka zăbovi îndelung în genunchi, cu fața îngropată în palmele lui mari. Plîngea, a doua oară în viața lui ; la mormîntul prietenului. Cîndva, plînsese atunci cînd moartea îl răpunea pe Lazar Palîci, tatăl lui.

— Acum, ia o telegă, îl îmbie Fimka, să mergem la mine ! Să bem mied, întru pomenirea lui...

— Nu ! răspunse Senka. O să încerc singur să deschid drumul, așa cum pot și cum mă pricep.

— Ce tot vorbești aiurea ? Ți-e frică de mine, de nazurile mele muierești ? N-o să fac nazuri ! Nu mă drăgostesc cu flăcăi chipeși, ca tine, și nu fiindcă nu mi-ai plăcea, ci pentru că-s muiere bătrînă și nu-s de tine, sînt oală ciobită pe cuptor. Hai !

— Nu ! Mă duc în Bronnaia. Nu mi-e frică de tine, ci de locul în care l-au răpus, și-mi vine greu să mai trăiesc...

— Dar nici eu n-o să mai stau acolo. M-a amenințat nacealnicul c-o să vină să-mi risipească toată casa.

Senka îi întinse mîna :

— Bogdaproste, pentru toate ! Și stai în pace la tine-n casă : clopotarul a spus adevărul : nacealnicul care te-a speriat n-o să mai vină.

— Vai, adevărat să fie ? Ce minunat ar fi !

— Du-te, și dormi liniștită !

Senka plecă.

Fimka îl privi din urmă și-și făcu semnul crucii.

Capitolul V
TURMA LUI AVVAKUM

În odaia cea mare din casa boieresei Morozova, aerul era greu din pricina duhorii de trupuri omenești și a răsuflării puturoase. Stăruia în ea și mirosul înăbușitor de oloi de candelă ars. Candelele ardeau înaintea sumedeniei de icoane, iar milogii și nebunii pentru Hristos se îmbulzeau spre lavița pe care stătuseră cîndva Senka și cu Taisi. Acum, în locul lui Senka, în ungherul de dedesubtul icoanei sfîntului Nicolai ședea un popă spătos, ciolănos, cu fălcile arse de soare pe fața scofîlcită. Barba popii, lungă și îngustă, atinsă din plin de promoroaca anilor, ajungea pînă la brîu. La picioarele lui ședeau smerite, pe două lavițe joase de-a dreapta și de-a stînga, boiereasa Feodosia Morozova, în straie cernite, cu scufie neagră pe cap, și dăscălița ei, raskolnița Melania, în veșminte asemănătoare. Popa, cu anteriu negru ponosit, purta pe piept o cruce mare de lemn cu un Hristos răstignit pe ea, aninată cu un lănțișor de aramă. Popa își îndesase scufia pe frunte, pînă la sprîncenele cărunte, stufoase, deasupra ochilor cu albul gălbui, mohorîți, în care se oglindea încăpățînarea. Grăia răspicat, cu glas tare, dar răgușit.

— Dragii mei credincioși, iată-mă sosit la voi din Dauria cea friguroasă. Am venit să vă spovedesc și să mă spovedesc și eu față cu toată lumea...

— Așa e, tătucule ! E adevărat, părintele nostru !

— Vă poruncesc să vă mărturisiți păcatele, în gura mare, fără frică și fără ascunzișuri. Harul sfîntului duh pogoară asupra robilor lui Dumnezeu care nu se tem să-și dezvăluie sufletul unul în auzul altuia !

— Te ascultăm, părintele nostru !

Milogii plîngeau ; nebunii, întinşi pe podea, se izbeau zgomotos cu capetele de ea, spunînd în gura mare rugăciuni, fiecare după priceperea lui.

Popa tăcu cîteva clipe, aşteptînd. Un milog bătrîn, pe jumătate despuiat, ridicînd braţele spre tavan, cu privirea aţintită asupra icoanei, strigă :

— Părinte ! Sînt păcătos, şi nu mă aştept la iertarea păcatului meu !

— Spune, în ce chip ai păcătuit ?

— Vai, am păcătuit cu o capră, blestematul de mine !

— Dar cum, drăguţule, îs aşa puţine trupuri de muieri pentru tine, că ai îndrăgit o vită ?

— Credeam, părinte, că e o fiinţă necuvîntătoare... că n-o să mă dea în vileag Domnului... şi că o să-mi rămînă păcatul ascuns...

— Află, om făr-de minte că Isus cunoaşte orice păcat, nevăzut de nimeni. Nu cuteza să-l ispiteşti pe Dumnezeu prin înşelăciunea şi prin minciuna ta !

— Părinţe-ele ! Eu, în săptămîna Patimilor, în ajun de înviere, am preacurvit cu un golan ! ţipă o tînără miloagă.

Un nebun mărturisi cu glas tare, fără să se scoale în picioare :

— Am batjocorit o monahiţă ! A început să ţipe, iar eu i-am vîrît în gură crucea de la piept şi a tăcut... Credeam că şi-a dat duhul, înăbuşită... Ce fel de pedeapsă mi-e hărăzită ?

— Eu, părinţele, am umblat cu tipsia prin biserică şi am furat copeici !

— Furtişagul e mare păcat ; dar de s-a-ntîmplat într-o „crîşmă“ a lui Nikon, iertat să fii !

— Învaţă-mă, părinte, cum să scap de năpastă ! Sînt istovit căci tot fac la malahie — aiurez în fiece zi, mi se năzăresc fel şi chip de diavoliţe despuiate !

— Posteşte, roagă-te lui Dumnezeu ! Şi spune să-ţi lege careva mîinile, cînd te culci noaptea.

Altă femeie ţipă :

— Şi eu am ademenit tinerei, să preacurvească cu mine ! Iartă-mă, părinte neprihănit !

— Eu am furat traista şi cartea unui monah... şi le-am pus amanet la crîşmă ! Am păcătuit, părinte, mă pocăiesc...

— Pe toţi am să vă pun la canoane, am să vă învăţ cum să vă ispăşiţi păcatele. Dumnezeu e milostiv, drăguţul de el, se uită la voi şi la toată lumea, plînge văzînd ticăloşia făpturii omeneşti ! O privi pe Morozova şi urmă : Dar tu, boiereaso, maică Feodosia, roaba lui Dumnezeu, de ce taci ? Ori te pomeneşti că nu eşti la fel cu toată lumea, că eşti fără de păcat ?

— Ba sînt păcătoasă, părinţele, la fel cu toţi ! Mă ispitea diavolul sub chipul unui flăcău cu plete negre... Într-o noapte, am venit la el, i-am căzut în braţe, m-am sărutat cu el, dar nu m-a lăsat Dumnezeu să ajung la preacurvia cea mare... în clipa aceea, a ţipat Feodor nebunul în gura mare, şi m-am dezmeticit ruşinată...

— Aşadar, ai scăpat de păcat ; dar pe Feodor, pentru izbăvirea ta, l-ai izgonit, l-ai aruncat, sărmanul în ghearele vrăjmaşilor...

— Vai, părinţele, am păcătuit ! Am spus să-l dea afară din casă... căutam să-mi ascund ruşinea de el... m-a năpădit trufia...

— Nu-i păcat mai mare ca ăsta : să alungi un obidit... Şi de ce te-ai ruşinat ? Eşti stăpînă pe tine, văduvă ; ţi-a venit vremea să te drăgosteşti cu un flăcău chipeş... mai bine îţi lăsai făptura să-şi facă poftele şi acu aveai de ce să te pocăieşti ; Domnul e milostiv...

— E ruşinos, cuvioase părinte, să trăiesc aşa, fără cununie... şi nu era cu putinţă să mă cunun cu el, era de stare proastă... doar sînt de neam mare...

— Ei, tocmai asta-i ! D-aia ţopăie diavolul de bucurie în jurul vostru, din pricina trufiei neamurilor voastre de ţari şi de boieri ! Semeţia de neam e cel mai urît din toate păcatele.

— Atunci, m-am rugat lui Dumnezeu, din răsputeri, dar n-am biruit ispita — o ciudată putere drăcească m-a mînat spre el.

— Rugăciunea trebuie întărită prin foc ! Dacă rugăciunea nu ţi-e de folos, dacă te biruie păcatul, vîră-te-n foc... iată, am să vă spun eu, în ce chip am scăpat prin foc de diavol, de ispită, de păcatul ce purcedea de la el.

— Grăieşte, cuvioase părinte !

— Te ascultăm cu toţii !

— Însetaţi sîntem să aflăm, cum ai scăpat de cel viclean...

Popa se trase uşor la o parte pe laviţa sa, îşi atinse scufia cu mîna şi-şi povesti păţania :

— Întîmplarea s-a petrecut în anii tinereţii mele... pe cînd eram preot... mi-a venit la spovedanie o fată împovărată de multe păcate... vinovată de preacurvie şi de tot felul de blestemăţii... S-a apucat să mi le spună cu de-amănuntul, în biserică, în faţa Evangheliei... şi eu însumi, netrebnicul vraci duhovnicesc, căzut-am în patima ademenirii preacurviei. Tare mă ardea focul cel lăuntric al păcatului trupesc, şi asta m-a mîhnit foarte. Am aprins trei lumînări, le-am lipit de analog ; apoi, mi-am întins dreapta asupra flacării, şi mi-am ţinut-o aşa, pînă mi s-a stins pofta de preacurvie din mine. I-am dat drumul fetei, mi-am scos odăjdiile, m-am rugat lui Dumnezeu şi m-am dus acasă, tare mîhnit. Ei, aşa se cuvine să lupţi cu păcatul ! De nu te sprijină rugăciunea, trebuie să-ţi munceşti trupul, ca să-ţi vii în fire...

— Of, e greu, părinte, e tare greu, dar e adevărat...

— Sfinte părinte, dascălul nostru !

— Ba sînt un păcătos ! Asemenea vouă, şi însutit mai păcătos... iar pe voi, iubiţii mei, vă chem să vă mîntuiţi prin foc de diavol, de ispitele ce purced de la Antihrist...

Veni vremea cinei. Popa rosti tare „Tatăl nostru", iar toţi cei de faţă, într-un glas, îi urmară pilda. Boiereasa se aşeză la cină, alături de milogi, dar popa rămase în picioare. Făcu semnul crucii asupra unei pite, o sără din belşug, mîncă din ea şi bău cvas.

După ce se ridicară cu toţii de la masă, popa trecu într-un ungher, se prosternă pe podea, cu faţa în jos şi începu să se tînguiască în gura mare :

— Doamne Isuse ! Nu ştiu în ce chip să vieţuiesc ! Sînt măcinat de slăbirea minţii şi de făţărnicie, sînt plin de minciună, sînt ros de ura de frate şi de iubirea de sine... şi osîndirea tuturor oamenilor mă prăpădeşte... Amin !

Se sculă în picioare, ridicînd sus mîna osoasă, vînjoasă, făcînd în toate părţile semnul crucii cu două degete împreunate. Se sărută cu boiereasa şi cu bătrînele :

— Iertaţi-mă pe mine, păcătosul !

Boiereasa şi monahiile de la Belev, din preajma ei, îl petrecură cu lumînări pînă la cea dintîi răscruce a uliţelor. În bătaia vîntului, lumînările se stingeau, una după alta. Despărţindu-se, boiereasa sărută mîna popii :

— Părinţele ! Ce ar fi să iei un felinar ?

— Lumina luminează şi-n întuneric, cu Hristos! Luminează el şi calea voastră, ca şi pe a mea, surorile mele întru cele duhovniceşti; şi acu, duceţi-vă acasă.

Popa îşi căuta drumul prin zăpadă cu cizmele lui din piele moale, scîlciate, oprindu-se cînd şi cînd pe uliţele scufundate în beznă, printre izbele de lemn. Păşea pe drumul cunoscut ce ducea din Kremlin la Zamoskvorecie. La poarta de la Bor streliţii de pază îl luminară cu felinarul lor şi, cunoscîndu-l, îl lăsară să treacă, tăcuţi, făcînd mătănii.

Popa trecu încet peste podul Zamoskvorecie, cu bîrnele încleştate de gheaţă, durate jos, aproape de apa rîului Moscova. Picioarele popii lunecau pe gheţuşul de pe scînduri. Ajuns la cea dintîi oprelişte ce se închidea noaptea, ciocăni în lemnul împietrit de ger şi strigă cu glas tare, uşor răguşit:

— Deschideţi, pentru numele lui Hristos!

Atraşi de strigăt şi de ciocănituri, doi străjeri de la oprelişte ieşiră din izba străjii, suduind şi ţinînd ridicate felinarele aprinse:

— Hei, care eşti acolo? Hei drace!

— Păcătosul rob al lui Hristos! Protopopul Avvakum.

În lumina firavă a felinarelor, protopopul ridică mîna, blagoslovindu-i pe cei doi, cu două degete împreunate.

— Iartă-ne, părinţele! Nu ne-am aşteptat să treci pe aici.

Străjerii îşi scoaseră căciulile făcînd plecăciuni, glăsuind prietenoşi. Ei dădură grăbiţi la o parte opreliştea, scîrţîitoarea, ferecată de ger.

— Treci, părinţele!

— Treci, oştean al lui Hristos!

— Izbăveşte-ne pre noi, păcătoşii!

— Dumnezeu să vă izbăvească, dragii mei!

Uneori, la răscruci, privind mohorît spre turlele întunecate ale bisericilor nikoniene, vrăjmaşe în ochii săi, trăgînd cu urechea la zgomotele din jur, la ţipetele ce veneau din depărtare, de la turnurile caznelor, turnul Constantin, ori Frol, protopopul îşi zicea în gînd: „Curat Nabucodonosor! Schingiuieşte oamenii, nici noaptea nu uită de ei! Dar va răspunde el pentru păcatele lui!“

Avvakum băgă de seamă că, o dată cu străjerii de la oprelişti, îl întîmpinară în întuneric pîlcuri de oameni necunoscuţi, cu priviri întunecate. La lumina unui felinar, cărămizile caselor dinaintea sa păreau ruginii, zidurile sau bîrnele

negre ale opreliştilor luceau stins. Simţea că-l pătrunde frigul şi sub veşmîntul gros de iarnă. Îşi îndesă de nădejde scufia pe cap, ridică crucea de lemn, cu Hristos răstignit pe ea, şi glăsui puţin răguşit dar tare, cu hotărîre :

— Dragii mei ! Să nu intraţi în bisericile spurcate de Nikon, cel îndrăgit de Antihrist, fecior de tîrfă ! Nu vă pîngăriţi sufletele cu eresurile papistăşeşti. Azi, s-a revărsat fărădelegea prin biserici... Ereticii slujesc după molitvelnicele îndreptate, pline de scorniri mincinoase. Nikonienii au pîngărit sfînta euharistie, cîntă aleluia de trei ori, iar degetele pentru semnul crucii, după Nikon, sînt împreunate în chip ruşinos, ca ale celor ce fac malahie. Dacă mai aveţi icoane în care Isus nu e spînzurat, aşa cum îl scot iconarii, după tipicul cel nou, ci cu braţele şi picioarele date în lături pe cinstita cruce, închinaţi-vă la ele ; dar în „crîşmele“ nikoniene să nu intraţi. De nu găsiţi asemenea icoane, închinaţi-vă la cer, cu faţa spre răsărit...

— Te-auzim părinţele ! N-o să ne spurcăm !

— Ţineţi cu credinţă, copii dragi, la Isus Mîntuitorul cel adevărat !

— O să ne ţinem dîrji, părintele nostru, pentru ritul cel vechi !

Era miezul nopţii. Cîntau cei dintîi cocoşi, cînd protopopul ajunse la Zamoskvorecie. Totul din jur era cufundat în beznă, doar zăpada se zărea, cenuşie, sub picioare. Pipăind cu mîinile amorţite de ger zidurile reci ale caselor şi zaplazurile acoperite de promoroacă, Avvakum ajunse la izba sa. Simţise de departe bucuria că se întoarce acasă. Izba se zguduia însă de parcă s-ar fi apucat cineva să spargă lemne înăuntru, însă fără să bocănească. Înăuntru se auzeau sudalme şi vorbe de hulă împotriva lui Dumnezeu.

„Of, ar trebui să trec întîi pe la el, împieliţatul, dar vai ! sînt rebegit de ger şi vlăguit“... îşi zise protopopul, scuturîndu-şi cizmele de zăpadă pe scara din dosul casei.

În izbă, două femei se certau cu aprindere. Protopopeasa Markovna, în strai roşu vătuit, stătea lîngă cuptor, izbind în podea cu coarnele furcii pentru oale, asudată, stacojie şi schimonosită de ciudă. În faţa ei, cu vătraiul în mînă, se lăsa de pe un picior pe altul, stăpîna izbei, Fetinia, cu sarafan de pînză aspră şi cu părul vîlvoi. Se luaseră la ceartă fiindcă se încurcau în treburile gătitului. Protopopeasa îşi pusese ceau-

nul pe foc, iar gazda îl dăduse la o parte și-și vîrîse oala de pămînt pe gura îngustă a vetrei. Fetinia căuta să acopere cu țipetele ei glasul gros al protopopesei.

— Naiba v-a adus aici din Siberia, zăpăciților, smintiților ! Mi-ați umplut toată casa... nici nu mai am unde să stau.

— Vorbești anapoda păcătoaso cu dos mare ! i-o întoarse protopopeasa, cu glasul ei gros, ca de bărbat. Chiar măria sa țarul ne-a dat drumul din Siberia, și l-a strunit pe voievod, spunînd că n-are voie să ne țină acolo.

— Vara trecută, cînd cu răzmerița aramei, mulți raskolnici de ai voștri au fost printre ațîțători. Le-au sfărîmat oasele, le-au tăiat mîini, picioare !

— Și noi, ce avem cu ei ? Nici nu ne aflam atunci la Moscova !

— Nu vă aflați... ați venit acum să surpați bisericile preavoslavnice !

Protopopul păși spre ungherul din fund, la analogul pe care se afla un ceaslov. Cele două lumînări de pe el fuseseră stinse. Nu era lumină nici pe poliță, sub icoana întunecată, iar pe lavița din același ungher, pe o piele de cerb pe care dormea de obicei protopopul, careva aruncase un vraf de țoale moi, cine știe ale cui.

Protopopul se închină la icoană, apoi se întoarse spre cuptor, și-i spuse protopopesei :

— Dar de ce v-ați pornit pe ciorovăială, iar pe Dumnezeu l-ați lăsat fără rugăciune și, fără lumină ? Uite, pe poliță nu arde nici lumînare, nici candelă.

Focul din vatră se întețea, lemnele trozneau. Obrajii celor două femei păreau și mai roșii. Pereții erau trandafirii, iar flacăra se răsfrîngea, licărind în ferestruicile înguste, înălbite de ger. Femeile nu ascultau și nu se astîmpărau. Protopopul își roti privirea prin odaie. Fața de pînză albă, cusută cu izvoade ce închipuiau cocoși în felurite colori, lunecase de pe masa mare. Cu o mișcare care îi vădea oboseala, protopopul se aplecă și ridică de jos fața de masă :

— O să puneți pe masă pîinea dăruită de Dumnezeu, și bucatele, spuse el, iar fața de masă o lăsați să zacă-n praf, păcătoaselor !

— Te-ai întins la vorbă, ca un broscoi rîios ! Mai bine fă-ți semnul crucii peste gură și peste mutră, că, uite, nu e mult pînă la utrenie și tu tot împroști cu ocări scîrboase !

— Iar tu, iapă de protopop, nici drăcoasă, nici bisericoasă ! Zurbagie, ce eşti ! La biserică nu mergi, dar de utrenie ştii să vorbeşti anapoda ! Iar popa al tău nu se roagă lui Dumnezeu pentru sănătatea măriei sale ţarului !

— Hei, Markovna : fii blajină, potoleşte-te, pentru Hristos !

— Ba nu, părinte, de ce ne tot mustră buiaca asta pentru ce n-am făcut ? Ea a început !...

— Astîmpără-te, îţi zic !

— Ba nu mă plec înaintea ei !

Protopopul îşi dădu barba peste umăr, se apropie de nevastă-sa şi o plesni cu dosul palmei peste obraz.

— Ce te-a apucat, popă smintit ?! zbieră protopopeasa.

— Ei, Markovna, mai na una, pentru „smintit" ! şi el o păli în bărbie, de jos în sus. Preotesei îi ţîşniră lacrimile în ochi şi sîngele din nas. Ştergîndu-şi faţa, suspinînd, se trase într-un ungher, către uşă, aruncîndu-şi furca cît colo.

Fetinia ţipă, cu ochii scăpărînd de mînie, izbind cu vătraiul în podea :

— Aşa-ţi trebuie, burduhănoaso ! Şi-i prea puţin, prea puţin !

— Da ce, tu faci pe placul diavolului ? Astîmpără-te, văduvo !

— Cum să tac înaintea unor ocnaşi ? Înaintea...

Protopopul o izbi cu mîna grea peste ceafă. Vătraiul de fier îi scăpă din mînă zăngănind. Kika cusută cu lînă colorată îi zbură pe prichiciul cuptorului. Femeia se lovi cu capul de peretele său de cărămidă. Trupeşă, greoaie, nu-şi veni numaidecît în fire, încremenind cu ochii larg deschişi, uluită, apoi începu să urle făcînd izba să se cutremure :

— Ajutor, oameni buni ! Mă omoară raskolnicii !

Protopopul se aplecă, o ajută să se scoale, să stea pe picioare, apoi o struni :

— Tacă-ţi gura ! Îţi trag o bătaie, soră cu moartea, şi n-are cine să mă judece...

— Afurisiţii... Doamne, iartă-mă... golani din Siberia! bolborosi femeia, vîrîndu-şi părul zburlit sub kikă. Tot bombănind, păşi spre laviţa ei din ungher. Protopopeasa suspina lîngă uşă.

Protopopul se întoarse la analog. Îndată însă se întoarse iar la cuptor, luă o surcea arzătoare, aprinse de la ea lumînările de

pe analog, deschise cartea, se lăsă în genunchi și începu să se roage. Din tindă se auzeau țipete sălbatice și ocări.

În cele din urmă, Avvakum își făcu semnul crucii, își îndreptă crucea de pe piept, fără să se uite la protopopeasă, trecu pe lîngă ea și împinse ușa, ieșind în întunericul friguros. Acolo dibui clanța de la ușa altei încăperi și intră. Două surcele, prinse pe un braț al stîlpului ce sprijinea tavanul lîngă cuptor, luminau încăperea fumegînd. În colțul de cinste, sub icoane, ședea un om despuiat, vînăt de frig, legat cu un lanț de perete. Verigile de fier ale lanțului îi strîngeau brațele mai sus de coate. Mai jos de ele, pînă la mîini, brațele erau pline de sînge. Fața bolnavului, schimonosită, era murdară de scîrnă, pînă la ochii holbați sălbatic. O femeie cu cațaveică cenușie și un țăran cu rubașcă de stambă roșie, murdară ieșiră din cămara alăturată.

Protopopul îi blagoslovi, făcînd cu două degete semnul crucii, asupra capetelor lor plecate. Apoi, le porunci cu glas înăbușit :

— Luminați-mi !

— Nu putem s-o scoatem la capăt cu el, părințele ! Sfarmă lanțul...

Smintitul se căznea să smulgă din perete belciugele lanțului.

— Luminați ! porunci din nou protopopul.

Femeia aprinse un mănunchi de surcele luminînd cu el. Țăranul stătea tăcut în spatele ei, oftînd, din cînd în cînd, înăbușit. Protopopul ridică sus crucea de lemn de pe pieptul lui, rostind cu glas tare :

— Către tine grăiesc, necuratule, cuvîntul sfîntului Vasili cel Mare ! Duhule mut și surd, poruncescu-ți ție în numele Domnului, să ieși din făptura aceasta omenească, și în ea să nu mai intri, ci să fugi în pustietăți, unde nu sălășluiește omul, ci numai Dumnezeu veghează ! Dați-mi apă și ceva cu care să-l stropesc, îi ceru protopopul femeii.

Bărbatul ieși și se întoarse după cîteva clipe, aducînd apă într-un blid adînc, de lut, și o aripă de găină. Avvakum vîrî crucea în apă, descîntă ceva apoi, scoase crucea din blid, vîrî aripa în apă, și începu să-l stropească pe cel în care intrase diavolul.

Tresărind din pricina stropilor de apă rece, acesta se lăsă pe podea, cu picioarele strînse sub el. Se potoli. Răsufla greu. Bale verzui îi curgeau din gura deschisă.

— Robul Domnului, Filipp, mă auzi ?

— Nu mi-e frică de tine, popă ! răspunse smintitul, cu glas răguşit, abia auzit.

Protopopul luă crucea cu mîna dreaptă, păşi în faţa bolnavului, şi făcu semnul crucii deasupra părului său zburlit. Deodată, acesta sări în picioare, cu ochii scăpărînd, în zornăitul lanţului, înfipse mîinile însîngerate în gulerul protopopului şi-l trînti pe acesta ca pe un copil la picioarele sale, în scîrnă :

— Mi-ai căzut în mîini... mi-ai căzut în mîini, ha ! mi-ai căzut în mîini ! răcnea el, călcîndu-l cu picioarele, negre de murdărie.

Cu mîna încleştată pe cruce, protopopul strigă :

— În numele Domnului... îţi poruncesc...

— Mi-ai căzut în mîini, popă afurisit, ha !

— Duh mut şi surd, ieşi din făptura asta omenească !...

— A-a-a, popă !

— ...şi în ea să nu mai intri, piei în pustietăţi...

— Cară-te că te omor !

Cu o lovitură de picior, smintitul îl zvîrli pe protopop cît colo.

Bărbatul şi femeia se închinau, îngroziţi.

Avvakum se sculă şi făcu semnul crucii asupra smintitului, precum şi asupra celorlalţi doi.

Smintitul se aşeză pe podea, sleit parcă de puteri, toropit de somn. Lumina cea mare fu stinsă, iar cea mică lăsată să ardă.

— Nu aprindem candelele la icoane, părinţele, că le răstoarnă el, şi ne temem să nu dea foc izbei...

— Nu-i nevoie... o să vă ierte Dumnezeu...

Întors în cămara lui, protopopul îşi scoase anteriul murdărit, crucea, scufia şi se aşeză pe laviţă, cu capul plecat.

Într-un tîrziu, îşi scoase şi cămaşa, despuindu-şi trupul osos, cu pielea gălbuie. Desculţ, în izmene de pînză albastră, se apropie de laviţa pe care şedea protopopeasa : ea nu plecase în cămara ei să se culce, aşteptîndu-l pesemne să se întoarcă.

Protopopul se apropie şi se lăsă în genunchi în faţa ei, rostind cu capul plecat :

— Nastasia Markovna, iartă-mă pe mine, păcătosul nemernic ! Te-am obijduit ! Iartă-mă...

— Dumnezeu să te ierte, Avvakumuşka ! Pentru vina mea m-ai învăţat minte... pentru vina mea... îmi dau seama.

Protopopul se duse şi la gazdă. Aceasta şedea pe laviţă, cîrpind nişte straie ; o lumînare de seu ardea pe prichiciul ferestrei. Avvakum se lăsă iar în genunchi, în faţa laviţei Fetiniei :

— Fetinia Vasilievna, iartă-mă, am greşit împotriva ta... iartă-mă, pentru numele lui Dumnezeu...

— Acu în preajma zorilor, e frig în izbă ; de ce ţi-ai scos cămaşa ? Te iert, doar nu-i mare păcatul — ai învăţat minte două femei...

Avvakum făcu dinaintea ei o plecăciune adîncă, pînă la pămînt, apoi se ridică, păşi spre un ungher, de unde luă un gîrbaci, îl aruncă în mijlocul izbei, se întinse jos lîngă el, şi porunci :

— Markovna, trezeşte copiii din somn, adună toţi slujitorii din casă, şi cheamă rîndaşul.

— Pentru ce, Avvakumuşko ?

— Trebuie să fiu bătut, netrebnic ce sînt, peste spinarea mea ticăloasă... ca să nu mai păcătuiesc !

— Cred că doarme toată lumea ! Te-ai pocăit — ajunge !

— Ba nu ! Bateţi-mă ! Cine nu mă bate, nu intră cu mine în împărăţia cerurilor...

Oamenii se adunară, îl biciuiră pe Avvakum, trăgîndu-i cîte cinci lovituri fiecare, minunîndu-se cît putea să îndure.

După ce fu biciuit, cînd toţi se întorseseră la culcuşurile lor, protopopul stinse lumînările de pe analog şi zăbovi îndelung în ungher, rostind rugăciuni. Într-un tîrziu, se culcă pe aşternutul său de pe laviţă. Spinarea sîngerată îl ustura. Îşi zise în sine : „Pe pietre ar trebui să te culci, păcătosule, nu pe piele de cerb !“ Aţipi. Prin somn auzea dangătul clopotelor pentru utrenie. Începu să sforăie de-a binelea, dar iată că deodată răsunară bătăi de toacă. Se sculă la iuţeală, se îmbrăcă şi porni spre o biserică rămasă neatinsă de urgia lui Nikon. Pe cînd ieşea din izbă, trecu pe la smintit :

— Ei, ce-i cu el ?

— Doarme ! i se răspunse din întunericul cald.

— M-am pocăit de păcatul meu, şi am tămăduit un om, sărmanul de el. Aşa e ? M-a învrednicit Dumnezeu...

Țarului îi plăcea să facă baie de abur și să i se ia sînge ; în privința asta nu-l asculta pe doftorul său, care se împotrivea la așa ceva.

Într-o zi de iarnă, după luarea sîngelui, se simți rău : i se învîrtea capul, răsufla anevoie iar picioarele și le simțea grele, ca de plumb ; căzu la pat. Iatacul lui fu căptușit cu covoare persienești aurii, noi. Pe podea fură așternute de asemeni covoare, ca să stingă zgomotul pașilor. Cînd se culcă, auzi în depărtare niște strigăte scoase de strajă : streliții amenințau mulțimea cu armele. După tropote de cai, își dădu seama, că afară se vînzoleau niște călăreți. Aceștia îi ocărau pe streliți, îi amenințau că au să-i pocnească cu cnuturile și fluierau asurzitor. Țarul nu putea suferi șuierăturile, mai mult chiar decît strigătele. Cufundat în perine, își dădu seama după glas că intrase boierul Troiekurov ; îl întrebă :

— Care suduie acolo ?

— Slujitorii, mărite stăpîne.

— De ce fac gălăgie și ocărăsc ?

— Au venit dis-de-dimineață, îs rebegiți de frig ; așteaptă să isprăvească boierii treburile la măria-ta... or fi flămînzi. Vor să aprindă focuri, dar nu-i lasă streliții.

În urma lui Troiekurov, boierii începură să se adune în iatac. Fără să le răspundă la plecăciuni, țarul porunci :

— Boieri, dați drumul slugilor : fac zarvă ca în vremea răzmeriței împotriva aramei. Să vină după voi cînd vor bate clopotele pentru vecernie.

Porunca țarului fu îndeplinită, larma de afară încetă. Boierii așteptau în tăcere. Părea că țarul dormitează ; în sfîrșit, rosti cu glas stins :

— V-am chemat, boieri, ca să nu zăbovească treburile... dar, mai cu seamă, fiindcă sînt nevoit să zac, și mă plictisesc. Ședeți cu toții ! Spuneți să se aducă lavițe, dacă nu sînt jilțuri de ajuns.

Ca să nu-l mai ostenească pe țar, boierul Iakov Odoievski făcu semn slugilor, dînd din mînă. Acestea aduseră lavițe și le acoperiră cu covoare. Țarul știa că se pot isca zîzanii pentru locuri, așa că adăugă :

— Așezați-vă, fiecare unde nimerește... vremea trece, nu așteaptă.

Ţarul privea din crivat licăririle luminilor — postelnicul aprindea lumînări în candelabrele de pe pereţi. Făclioarele candelelor pîlpîiau înaintea icoanelor.

Aşezîndu-se, boierii vorbeau în şoaptă, cu ciudă, între ei.

— Am poruncit, urmă ţarul, să fie de faţă toţi cei ce sînt de obicei primiţi la palat... Unde-i Tararui ?

— Mărite stăpîne, Hovanski nu s-a întors încă din Pskov.

— Da, e pus acolo cîrmuitor ; iar pe Vorotînski l-am trimis chiar eu la hotar, mi-amintesc. Iuri Dolgoruki e la Kazan. Boierul Ordîn-Nasciokin e aci ?

— Aci sînt, mărite stăpînitor !

— Vino mai aproape.

Un boier slab la faţă, cu barba lată, dar nu tocmai lungă, cu veşmînt de rînd, aproape sărăcăcios, se apropie de pologul de deasupra crivatului împărătesc, cu cunună în vîrf, cu perdele de atlaz vărgat trase în lături.

— Ei, Afanasi, cum merg treburile noastre cu şvezii ?

— Măritul stăpînitor ştie că solul şved se află în drum, că va sosi curînd. S-a încheiat pace vremelnică, iar tot ceea ce va mai trebui făcut, se va face aci.

— Pentru noi e prea scurtă pacea, trebuie să năzuim spre una cît mai lungă, fiindcă treburile noastre nu merg prea bine...

— Mărite stăpîne, dacă n-ar fi trecut atunci, la Riga, la vrăjmaş, veneticii aceia, nu noi, ci şvezii ar fi trebuit acum să ceară pace.

— Gheneralii Gordon şi Boqman sînt cu noi, Afanasi : în ei stă puterea...

— Dar, mărite stăpîne, n-avem destule căpetenii de oaste şi polcovnici. După ce om cădea la pace, om strînge pe îndelete, polcuri, om alege căpetenii, şi atunci, o să-i smulgem şvedului cele ce i-om lăsa acu.

— Trebuie să le dăm înapoi oraşul Kukonos pe care l-am cucerit de la ei, Afanasi. Ştiu : veneticii ne-au vîndut, fiindcă nu i-am lăsat să plece peste hotar, în ţările lor de baştină.

— Aşa-i firea lupului : mereu cu gîndul la pădure... nu ne au ei la inimă. Cînd erau slabi, ne slujeau ; îndată ce s-au îngrăşat, au dat bir cu fugiţii.

— Să-ţi arăţi, Afanasi, toată isteţimea : înduplecă-l pe şved să încheie o pace lungă... vistieria noastră e goală, — n-avem de la cine să luăm bani... iar neguţătoriile s-au împuţinat.

— Cu solul ne-om tocmi, atunci cînd are să ne vină. Cum porunceşte măria ta : să-l primim, şi de nu va fi om de înţeles să-l lăsăm să plece ? Ori să hotărîm totul neapărat chiar acum ?

— Ai să vezi chiar tu, Afanasi ce-i de făcut, după cum va merge treaba ; s-o faci cît se poate de bine. Acum, du-te de te grăbeşte pentru neguţări, iar noi, aici, om chibzui în ce chip să-l primim pe sol.

Naşciokin făcu o plecăciune şi se depărtă, păşind cu băgare de seamă.

— Diece Almaz Ivanov ! chemă ţarul.

Un bărbat cu caftan de catifea albastră, cu cusături meşteşugite şi cu un şirag de mărgăritare la gît, se ridică de la masa diecilor pe care slugile o aşezau deoparte, de fiecare dată cînd se adunau boierii la sfat. Privit de departe, diacul părea băut, cu părul zburlit şi cu barba încîlcită.

Păşind încet printre boierii aşezaţi pe laviţe, se apropie de crivatul ţarului. Alexei, de pe perinile sale, îi aruncă o privire piezişă, apoi, strîmbîndu-şi uşor buzele, îi spuse în şagă :

— Eşti diac de sfat, te pricepi tare bine la rostul treburilor... dar iată că nu ştii s-o scoţi la capăt cu părul tău, — n-ar fi bine să te tunzi ? Ei, vorbesc doar aşa, în şagă. Nu grija ta o am eu acu. Să-i scrii, Ivanîci, voievodului de la Vladimir, şi chiar cu ceva mai multă straşnicie : „Din partea măriei sale, ţarul..." mai încolo ştii şi tu ce şi cum.

— Ştiu cum să încep, mărite stăpîne.

— „Către stolnicul voievod Matvei Saburov... neam de căţea"... Ei, sigur, n-o să scrii „neam de căţea", dar tot e neam de căţea ! De cîte ori i-am scris noi — tace. „Îţi scriem, voievodule, cu privire la trimiterea încoace a oamenilor care trebuie să slujească la Moscova... d-aia îţi scriem, fiindcă moşierii de la Vladimir, pînă astăzi, nu se înfăţişau la Moscova, dar acum, în luna făurar a acestui an, sosesc la noi, marele stăpînitor, solii şvezi... iar tu, la porunca aceasta a noastră, să trimiţi fără zăbavă pe toţi stolnicii, şi streapcii, pe dvorenii care stau şi au slujbe la Moscova, pe toţi moşierii Vladimirului. Să mai scrii, Ivanîci, la Suzdal, în privinţa moşierilor de la Şuia, precum şi la Iuriev-Polski şi la Pereslavl-Zalesski.

— Scriu la iuţeală, mărite stăpînitor ! Diacul se trase înapoi spre locul său.

— Boieri, spuse țarul, solii au să fie primiți la Palatul de Aur. Voi, oameni de neam, să stați lîngă ei. Să veniți în veșminte de fir și cu gugiumane, după datină.

— Mărite stăpînitor, porunca o împlinim, ne înfățișăm cum se cuvine. Cine o să iasă în întîmpinarea solilor și cine va însoți carîta lor ?

— La asta o să mai chibzuim... Iar acum ia să cugetăm în ce chip o să stați în palat. Vine solul crăiesc al Șveziei, cu numele de Kondrat van Barner... am să vă spun mai pe urmă, care dintre boieri și ocolnici să stea pe lîngă mine, în Palatul de Aur. De strajă au să stea stolnicii trupeși cu păr bălai, cneazul Piotr sin Ivanov Prozorovski și Alexandr Izmailov, amîndoi în atlaz alb ; pe ceilalți boieri am să-i numesc mai pe urmă. Ei, cu asta destul despre soli, avem și altceva de vorbit. Artamon ! strigă țarul. Se apropie un boier între două vîrste, cu caftan roșu de strelit, cu barba scurtată și cu ochi isteți. Își scoase fără grabă căciula de oștean, tivită cu blană de castor, și făcu o plecăciune adîncă. Țarul dădu din cap, privindu-l pieziș de pe perină :

— Ei, boierule, totul merge bine la Prikaz ?

— Da, mărite stăpîne !

— Boierule Matveev, chibzuiește cum să-ți rînduiești streliții cît mai nimerit !

— Mîniat-am oare prin ceva pe măria sa ?

— Nu. Dar uite, streliții trebuie înzestrați cît mai curînd cu muschete ca ale șvezilor... Ale noastre, cele cu fitil, sînt învechite. Cele șvezești au cremene... și iarba de pușcă este acoperită lîngă cocoș cu un capac, pe cînd la noi, dacă a prins umezeală fitilul, nu mai aprinde iarba.

— Mărite stăpîne, am început să făurim sînețe ca acelea șvezești : toți armurierii au fost puși să lucreze.

— Bine, Artamon !... Da... Încă ceva. Mi s-a adus la cunoștință, în privința streliților — pisari din Piața Ivanovo, că cer bani peste măsură pentru zapisele de vînzare... și că alții cutreieră prin Piața Roșie și vînd colaci, că tot umblă după cîștiguri. Se pare că d-aia streliții s-au arătat în luptele de lîngă așezările șvezești, mai prejos de vrăjmași. Pe deasupra au fost cam prea mulți fugari printre ei.

— Mărite stăpîne, la Moscova streliții au ținut dintotdeauna multe prăvălii... Pînă acu, nu s-a iscat nici un rău din pricina asta ; iar dacă sînt streliți și printre pisari, apoi, nici aceș-

tia, măria ta, nu-ţi păgubesc visteria... de-ar fi pisar vreun posădean, ori vreun neguţător hrăpăreţ, mai mare pagubă ar avea visteria. Şi, pe deasupra, nu-s mulţi în Piaţa Ivanovo — îs zece pisari, cu totul, din care patru streliţi...

Ţarul zbucni în rîs :

— Ei, du-te şi vezi-ţi de treabă, ocrotitor al streliţilor ! Iar noi, aci, o să ne sfătuim olecuţă în privinţa lui Dumnezeu, Rodion !

— Ard de nerăbdare, măria ta, să ajung să-ţi văd prea luminoşii ochi.

— Ei, n-ai să ajungi. Azi, ochii noştri îţi privesc mădularele neputincioase...

Costeliv, pleşuv, în caftan de zarba cu poale lungi, ţinîndu-şi cuşma din blană de samur în mînă, bătrînul boier Streşnev se strecură sprinten pînă la crivatul ţarului. Acesta, fără să-şi întoarcă privirea spre el, întrebă :

— I-ai spus tu lui Avvakum să se smerească, să se lase de dihonie ?

— Mărite stăpîne, am vorbit îndeajuns cu protopopul !... i-am cerut să se smerească. Iar el mi-a spus : „Mă sfădesc cu papistaşii de la Kiev, iar în privinţa celorlalte, o să mă judece Dumnezeu !“ Acu, nu mai e cum a fost, nici ca înfăţişare, nici ca dîrzenie, de bună seamă, că acolo în sălbatica Daurie, l-a ţinut de scurt Paşkov — cică protopopul era să se-nnece printre sloiuri, sau să piară îngheţat în nămeţi...

— Să tacă din gură, să se smerească, iar mai departe n-are decît să-şi vadă de traiul său : de un singur lucru însă mi-e teamă : e un popă zănatic ! Ei, parcă miroase a oloi ars — spuse ţarul, adulmecînd. Boierul Troiekurov se apropie de icoana Mîntuitorului de deasupra căpătîiului ţarului şi potrivi făclioara prea mare a feştilei, muindu-şi în oloi degetele pe care le şterse de părul său. În sfîrşit, se întoarse şi se opri în spatele lui Streşnev. Bătrînul şedea încovoiat căutînd să-l privească pe ţar drept în faţă.

— Mărite stăpîne, doar atîta face Avvakum, că trece din cînd în cînd pe la Feodor Rtişcev şi, împreună cu monahii, se sfădeşte pentru credinţa veche, tăgăduieşte adevărul noilor cărţi bisericeşti, dar nu face prea multă gălăgie.

— Las-c-au să i-o reteze stareţii de la Kiev ! E de temut doar să nu ademenească norodul de rînd, prostimea, la credinţa lui.

— În privința asta, mărite stăpîne, ar fi păcat să-l învinovățim : cu prostimea nu stă de vorbă, Avvakum... nu a fost văzut, n-a fost auzit.

— Atîta știi domnia ta, boierule, dar mie mi s-a adus la cunoștință cîte ceva... și ar trebui să-l îndemni cu mai multă tărie să se smerească, să-l amenințí în numele meu, să-l ocărăști, dacă nu se astîmpără cu vorba bună.

— Nu pot, mărite stăpîne... e păcat să ocărăști o față bisericească... și nici nu sînt învățat să sudui. Pentru asta, credincioșii sînt puși la canoane.

— Păcat ! Unii, ca protopopul țin la mare cinste sudălmile... ba, te pomenești, că o ocărî și el din cînd în cînd ?

— Nu știu... nu știu, mărite stăpîne...

— Nu-i bine, boierule Rodion, să-i spui marelui stăpînitor un neadevăr, tot dai zor că nu știi... rosti, ca pentru el, Troiekurov, în spatele lui Streșnev.

— Ce tot îndrugi aci, măscăriciule ! strigă bătrînul Streșnev, întorcîndu-se spre Troiekurov și rotindu-și cu ciudă capul pleșuv în vreme ce bărbuța sa spînatică se bîțîia caraghios.

Țarul aruncă o privire piezișă spre chelia lucioasă a bătrînului și zîmbi. Uneori, îi plăcea să-și vadă boierii sfădindu-se între ei. Cu prilejul acestor gîlcevi dădeau la iveală unele lucruri tăinuite, ascunse de ei atunci cînd ședeau liniștiți.

— Degeaba te mîniezi, boierule. Știi prea puține lucruri despre raskolnici, dar eu, „măscăriciul", iac-așa, jucînd-șuguind, am aflat mai multe, cînd o să-mi vină rîndul, aduc la cunoștința măriei sale tot adevărul.

— La ce se poate aștepta omul de la tine, afară de minciună și de strîmbătăți ? Tu ești născut pentru măscări...

— Boierule, eu nu ți-am adus nici o jignire ; totdeauna mi-am dat seama, că nu se cuvine unuia mai tînăr s-o ia înaintea unuia mai vîrstnic ; dar acu, să fie cu iertare, nu pot să fac altfel, fiindcă trebuie să afle măria sa tot adevărul, și am să i-l spun...

— Așa ? Ei, nu-ți mai bîțîi coada de vulpe, spune-i măriei-sale adevărul cela pe care nici nu vreau să-l aud !

Streșnev făcu dinaintea țarului o plecăciune, și se trase înapoi. Troiekurov îi luă locul lîngă crivat.

— Mărite stăpîne, începu el, netezindu-și barba și mustățile îngrijite : din porunca măriei sale, am stat cu ochii pe Morozova, pe Feodosia Prokopievna, și am aflat prin slugile

mele multe lucruri cu privire la Avvakumko. Aşa am aflat că boiereasa a făcut schit din casa ei... Avvakumko e nelipsit acolo, zi şi noapte ; tot la ea, la Prokopievna, nişte monahi de la Belev se ţin în fiece zi de cetanii şi cîntări din vechile ceasloave... iar nebunii pentru Hristos şi milogii strigă una şi alta prin Moscova, la toate răscrucile, despre vechea credinţă...

Ţarul dădea din cap îndemnîndu-l pe boier să spună tot ce ştie.

— Vorbeşte, boierule ! Mi s-au mai adus la cunoştinţă şi alte lucruri în privinţa Morozovei... Şi eu îmi dau seamă de faptele văduvei lui Gleb Ivanîci... Vine la ţarină în haine cernite, iar pe mine mă ocoleşte, şi nu-mi dă cinstirea cuvenită... o să văd odată mai de aproape, ce-i cu ea...

— Îi pune Avvakumko la canoane, le porunceşte să se pocăiască, văz Doamne, după pravila Sfinţilor Apostoli, faţă cu toată lumea adunată, şi să se spovedească între ei. Le împarte la poveţe, de pildă : „Cum să-ţi botezi pruncul, făr-de popă“ ! Fiindcă a venit vorba, mărite stăpîne, parcă aveam la mine o chemare de a lui Avvakumko...

Troiekurov vîrî mîna în buzunarul nădragilor de mătase.

— Pe hîrtiuţa asta au pus mîna slugile mele, prin tîrg. Îşi împart pe ascuns asemenea hîrtiuţe între ei. Cînd şi-au dat seama că-s oamenii mei, au sărit la bătaie, cu pumnii. Au vrut să le smulgă hîrtia din mîini, şi au murdărit-o, iar pe alocuri, au şi rupt-o : iat-o !

— Dă-i cetire, boierule !

De teamă ca cele scrise de Avvakum să nu-l mînieze pe ţar, Troiekurov încercă să scape de împlinirea poruncii :

— Mărite stăpîne, cînd cetesc mă fonfăi, iar ochii nu mi-s obişnuiţi cu atîtea minciuni...

— Ivanîci ! porunci ţarul diacului — ia, ceteşte-ne hîrtia asta. O fi scris-o chiar Avvakum ?

Diacul se apropie, luă hîrtia mînjită şi răspunse :

— E a lui Avvakum, măria ta, îi cunosc scrisul.

— Ceteşte. E cam tîrziu.

Postelnicul intră, vrînd să schimbe lumînările. Ţarul porunci :

— Maximîci, aprinde o lumînare, şi dă-i-o boierului s-o ţină ; iar tu Ivanîci ceteşte !

— Începutul e rupt şi murdărit ; sfîrşitul, la fel... spuse diacul.

Țarul, sub pătură, se mişcă nerăbdător :

— Ceteşte tot ce a rămas !

— „Iar de se roagă ei lui Dumnezeu pentru țar, apoi, din obişnuință o fac..."

— Ia uite, țap bătrîn ! Cum, el vrea să nu se roage pentru țar ?

— „Şi eu aşa cred : de se îndărătniceşte ghiujul de popă într-ale lui Dumnezeu, după tipicul cel nou, şi turuie de zor «iarăşi şi iarăşi», dă-l naibi, cu «iarăşi» al lui."

— Ho-o ! făcu Troiekurov.

— Nu-i nimic de rîs, boierule : asta-i scîrbavnic, e hulă împotriva Domnului ! Ceteşte Ivanîci.

— „Iar pruncii să-i împărtăşiți cu tainele cele păstrate cu sfințenie din trupul cel adevărat al lui Hristos... Şi tu mirene, împărtăşeşte-ți copilul, iar Dumnezeu are să te blagoslovească !"

— Ca să vedeți : tăgăduieşte sfînta cuminecătură, răzvrătitul împotriva bisericii !

— „La ce bun să te duci să te spovedeşti la un popă de-a lui Nikon ? Spovediți-vă de păcate unul altuia, între voi, aşa cum zice apostolul, şi rugați-vă unii pentru alții, întru izbăvirea voastră".

— Bine : cum mă ridic în picioare, cum îl trimit în surghiun pe răzvrătitul ăsta... aşa, or să rămînă pustii bisericile.

— „Iar apa, cînd o sfințeşte, deşi cufundă sfînta cruce în ea, rosteşte o rugăciune diavolicească..."

— Auziți ? Se ridică împotriva rugăciunii ! Iată, acu ar trebui să stea Nikon față în față cu el ! Ar şti el cum să se răfuiască cu Avvakum. Episcopilor mei le e frică de unii boieri : de Saltîkovi, de Sokovnini ! Păcat că a plecat Nikon ! Țarul se foia în culcuşul său de perine, stacojiu la față, cu broboane de sudoare pe frunte, iar pătura de pe el începuse să lunece jos.

Dînd la o parte mîna cu lumînarea în ea, Troiekurov trase pătura la loc.

— „Stă scris în Pravile : într-o adunare de eretici, nici la icoana lui Hristos să nu vă închinați. Iar aci e şi crucea şi erezia..."

— În surghiun cu el ! Să se dea poruncă să fie ars de viu... ba e prea puțin pentru el : să fie pus la cazne... să fie bătut,

pînă îi cade carnea de pe oase şi apoi, zvîrlit în foc, cîinele scîrbavnic.

Văzînd cît de mînios era ţarul, Troiekurov atinse uşor cotul diacului şi-i şopti :

— Ia întreabă, Ivanîci : n-ar fi mai nimerit să conteneşti ?

Ţarul auzi şoaptele şi porunci :

— Ceteşte totul, diacule ! Ţarina îi ia apărarea smintitului turbat dar îi cunoaşte ea, Iliinişna, faţa cea adevărată ? Tot neamul Miloslavski se ridică asemenea unui zid să-l ocrotească pe Avvakum, iar Avvakum e un diavol !

Diacul ceti înainte.

— „Iar cînd îţi intră în casă cu apa ceea, care nu-i agheasmă şi, îţi udă cele toate cu ea, după ce pleacă, mătură bine ; iar icoanele spală-le cu apă curată, şi apa ceea du-o la rîu şi vars-o-n el. Iar tu umblă pe lîngă el, cinsteşte-l cu băutură, şi spune-i : «Iartă-ne, nu sîntem vrednici să venim să sărutăm crucea !»"

— El pîngăreşte taina sfinţirii apelor, iar noi ne mai aşteptăm să se împace cu biserica ? Mereu îndeamnă la făţărnicie şi la lepădarea de Dumnezeu ! Doamne ! Noi mergem la apa rîului de Bobotează, cu cruci, cu prapuri, iar el ? Noi împodobim biserica, pentru ca norodul să creadă-n ea, iar prin ea, în Dumnezeu şi în ţar ! Iar el îi ocărăşte murdar pe slujitorii Bisericii, îndeamnă oamenii s-o hulească, dar gloata, fără biserică — e o haită de lupi... Să vadă gloata trăind făr-de Dumnezeu, făr-de ţar... asta-i vrerea lui ! Făr-de biserică au să uite de Cel de Sus... asta-i lepădare de Dumnezeu, e răzvrătire, răzvrătire !

Ţarul amuţi, înăbuşit de vorbele sale aprinse. Faţa lui stacojie se învineţi. Diacul conteni cu cetania hîrtiei. În sfîrşit ţarul îşi trase răsuflarea, şi porunci :

— Ceteşte, Ivanîci ! Vreau să ştiu pînă la capăt, unde ajunge el cu hula împotriva Domnului ! Halal propovăduitor, halal prooroc mincinos ! „Ia uitaţi-vă la mine ! Sînt mucenic... îmi port crucea patimilor"... Lanţuri ai să porţi tu, să putrezeşti de viu în afundul temniţei !

Diacul ceti mai departe :

— „El flutură din mătăuz, tu întoarce-te spre ungher, ori vîră mîna în pungă, şi scoate parale pentru el"...

— La cîtă făţărnicie propovăduieşte, smintitul turbat !

— „Aşa că, alungă-l ca pe un cîine"...

— Pe slujitorul Bisericii, hirotonisit, să-l alungi ca pe un cîine !

— ...„Şi chiar de te stropeşte cu apa lui, duhul tău să n-o primească“... Mai încolo, mărite stăpîne, lipseşte un crîmpei — e rupt, lămuri diacul făcînd o plecăciune.

— Du-te Ivanîci, e de-ajuns pentru noi ; acu ştim, cine-i el, iar tu boierule, să veghezi asupra Morozovei, ca şi asupra tuturor celor care-s în cîrdăşie cu el. Rodion e bătrîn, nu se pricepe la treaba asta.

Intră postelnicul.

— Mărite stăpîne, te pofteşte duhovnicul să vii la slujbă în paraclis, de-i cu putinţă.

Ferestrele de la iatacul ţarului nu îngheţau : aveau încălzitoare pe prichiciuri. Afară, clopotele prindeau glas, unul după altul. Cerul era luminat de strălucirea lunii. Crucile dese ale cercevelelor de la ferestre sclipeau, argintii, iar sus pe cer, licăreau viu stelele.

— Duceţi-vă, boieri ! rosti ţarul cu glas stins. Şi se întoarse către postelnic : Aşteaptă... de-oi fi în stare să mă scol, să-mi pui veşmintele.

Boierii făceau plecăciuni şi ieşeau. La scară, în întunericul de lună, se zăreau umbre de oameni, de cai, de sănii, aşternute cu covoare. Hamurile sclipeau, zorzoanele cailor clincheteau, săniile porneau în scîrţîitul tălpicelor. Troiekurov şi diacul Almaz Ivanov coborîră fără grabă scara iatacului. Uitîndu-se prietenos la diac, boierul îi făgădui :

— Să ştii, Ivanîci, cuşma mea din samur, largă, cu adamante în ciucuri, n-o vînd, ci ţi-o fac plocon !

— Darul domniei tale, boierule, e de preţ ! Cred însă, că şi slujba pe care am să o fac pentru domnia ta, în schimbul cuşmei, n-o să fie mică ! Şi, uitîndu-se în jur, diacul adăugă cu glas scăzut : E sfînt paraclisul, dar sînt destule urechi ascunse după iconostase...

— Ba o să fie vorba de o slujbă mică : auzit-ai, diece, în ce chip a pomenit măria sa de Nikon ?

— Cum nu ? Cu o vorbă de laudă, neobişnuit de mare pentru Nikon.

— La Pricazul Judeciei a fost pus deunăzi Nikita Ziuzin, bun prieten de al lui Nikon.

— Ştiu, pisarii mei sînt acolo ! Dar ce ai cu Ziuzin ?

— Un palavragiu... numai gura-i de el ; iar dacă e tobă de carte, apoi, lucrul ăsta nu-i de mare preţ, ştie să ne înjosească de cîte ori nevoia ne-aduce la el...

— E greu, boierule să-l dai în lături.

— Ba nu. Ivanîci ; e lesne să-l înlături, dacă-i bagi în cap să-l cheme Nikon la sobor, pentru împăciuire...

— Împăciuirea între Nikon şi măria sa nu-i cu putinţă... şi nici între Avvakum şi Biserică...

— Nici nu-i nevoie de împăciuire, Ivanîci ! Atîta numai : să-l cheme.

— Nu înţeleg, boierule...

— Uite, cerul sclipeşte ca gheaţa : crapă pietrele de ger, aci nu-i chip să stăm de vorbă. Uite şi sania mea, mai vorbim noi la mine acasă, la o gustare stropită cu romancie.

— E o cinste să poftesc la un boier în ospeţie, dar mă aşteaptă ai mei...

— Las-că trimit eu îndată o slugă la tine, să ţi-i vestească pe ai tăi. Ei, mergem ?

— Să mergem, boierule !...

Capitolul VI
SENKA

Konon, armurierul, ar fi păţit-o rău de tot, dar naşul său, boierul Odoievski, i-a luat apărarea, punînd o vorbă bună cu greutate pe lîngă diacul de la Pricazul Trebilor Lăuntrice care-l încondeiase pe armurier, scriind că : „Meşterul de arme, pre numele său Konon, din slobozia meşteşugarilor de arme s-a împotrivit ukazului măriei sale ţarului şi n-a lăsat în ograda lui slujbaşii de la Pricaz veniţi să-i cerceteze casa şi să ridice arama pe care-o avea, potrivit cu cele aflate de pisari ; iar cînd slujbaşii şi străjerii de la Pricaz l-au ameninţat că vor aduce streliţi, pentru a face cercetarea, cum a venit noaptea şi-a dat foc casei şi, datorită acestei isprăvi răufăcătoare a ars întreaga slobozie a Armurierilor".

— Conteneşte cu pricina asta, diacule ! i-a cerut Odoievski : omul e beteag, surd şi mut : năpasta cu casa s-a putut isca din surzenia lui.

Diacul a curmat urmărirea dar nacealnicul Ivan Beghicev care, după cum se zvonea, a fost omorît după aceea cu prilejul „războiului împotriva aramei", îl ameninţase pe Konon scriindu-i cu cărbune pe zidul alb : „Punem noi mîna pe tine cu alt prilej, surdule !" Konon nu ştersese multă vreme cele scrise, ca să scuipe pe ele, ori de cîte ori trecea pe lîngă zid.

În vechiul loc, Konon şi-a durat o altă căsuţă. Făurăria şi-a făcut-o într-un bordei adînc, căptuşit cu cărămidă.

După înmormîntarea lui Taisi, Senka veni la el. Konon îl întîmpină, îl duse la tabla neagră din ungherul de la fereastră, şi scrise cu cridă pe ea :

„Ţi-am cetit semnele înfăţişării pe stîlpul de la Pricazul Trebilor Lăuntrice : eşti trecut printre asmuţitorii la răzmeriţa împotriva aramei".

Drept răspuns, Senka scrise şi el pe tablă :

„Konon, dacă ţi-e frică de mine, plec !"

Konon se încruntă, îi smulse crida din mînă, şi scrise :

„Neghiobule, nu mi-e frică ; stai aci !"

Îl duse pe Senka în făurărie, însă nu pe uşa dinafară, ci printr-un gîrlici făcut anume sub podeaua casei, ducînd prin aceeaşi hrubă tainică, în care erau păstrate comorile lui şi ale lui Taisi.

La capătul hrubei era o cămăruţă plină cu zale şi cu platoşe gata făurite, atîrnate pe pereţi. Tot acolo se afla o laviţă de lemn, cu o saltea de paie şi cu o pătură cenuşie, subţire. În cămară era cald, fiindcă intrarea îngustă a făurăriei trecea tocmai prin spatele vetrei. O ferestruică îngustă cu foi de mică, prinsă în cerceveaua deschisă privea drept spre cer, dînd într-o ogradă năpădită de bălării ; nimeni nu trecea pe acolo.

După ce-i arătă lui Senka ascunzişul, Konon se întoarse cu el în izbă, şi-l pofti să ia loc la masă, apoi aduse de ale gurii şi o cană mare de bere. El nu mînca, dar îl îmbie prin semne pe Senka. După o vreme aduse tabla la masă, şi scrise :

„Unde-i Taisi ?"

Senka îşi plecă ochii în pămînt apoi, scuturîndu-şi părul, ameninţă cu pumnul un vrăjmaş nevăzut. Luă crida şi scrise :

„Omorît !"

Konon îşi sprijini coatele pe masă şi-şi strînse capul în mîinile mari, negre ; pe urmă, îndreptîndu-se de şale, zburlindu-şi părul, fără să mai pună întrebări, turnă bere pentru el şi pentru Senka. Ciocniră ulcelele de cositor şi băură. După ce-o goli pe a lui, Konon îşi făcu larg semnul crucii.

În fiecare dimineaţă, Konon se apuca să făurească săbii, sau să împletească zale din sîrmă. Senka începu să-l ajute. La treabă, Konon era aspru şi adeseori îl pocnea pe Senka cu cleştele peste mîini. Uneori, după ce Senka se obişnuise să împletească sîrma, să îndoaie inele pe o vargă de fier, să meşterească, să taie şi să netezească plăcuţele de metal pentru

platoșe, armurierul îl privea, plescăind din limbă și rînjindu-și dinții mari. Într-o zi, Senka scoase din lada lui Taisi un bănuț de aur, îl topi și făuri cea dintîi plăcuță de platoșă. Konon se foi pe buturuga pe care ședea, și mugi surd, încruntîndu-și sprîncenele. Apoi, apucă lingura de topit din mîna lui Senka, și strecură deasupra focului aurul din ea. Senka deschise larg ochii, mirat. Mutul îi ghici întrebarea, din priviri. Se sculă, luă crida și scrise :

„Făurește săbii și nu lua cea din urmă bucată de pîine de la gura unui beteag !"

Senka se mira de dibăcia și de iscusința argintarului olog și ciung, care lucra adeseori împreună cu ei, atît de bine, încît tot privindu-l, uita de beteșugul său. Se rușină și pentru că ungea placa cu licoarea sa și o șlefuia cu pila lui. Îi răspunse lui Konon, după obiceiul său :

„Iartă-mă, Konon ; nu mai fac așa ceva, am uitat că meșterul e beteag !"

Konon zîmbi, și-l mîngîie pe spate cu mîna lui aspră.

În felul acesta trăiau și munceau amîndoi. Dacă venea în izbă altcineva decît argintarul, Senka se ascundea. Tot muncind, uita că era și o altă viață în afara zidurilor casei lui Konon. Nu izbutea să făurească prea bine săbiile și să le ascută, mîna lui, cu barosul în ea, era peste măsură de grea. Konon își dădea seama de aceasta ; îi spuse în graiul lui — scriind cu slove mari pe tablă :

„Făurește hangere — o să-ți fie mai ușor !"

Într-adevăr, Senka izbuti mai bine să făurească hangere.

Într-o dimineață, intrară din făurărie în izbă, să se hodinească și să-și potolească foamea. După ce se spălară, Konon se îngriji de ale gurii, iar Senka se așeză, vrînd să bea tutun. Ușa izbei care nu era închisă cu zăvorul, deodată se dădu de perete, o monahiță în negru, cu scufie neagră, intră în odaie. Fără să-și facă semnul crucii, oftînd din adînc, se așeză pe laviță, lîngă ușă, și rămase acolo, fără să spună o vorbă.

Konon aduse mîncarea fără s-o ia în seamă. Senka puse cornul cu tutun pe prichiciul ferestrei, și se apucă să mănînce.

Monahița întrebă cu glas cunoscut :

— Semion, ai un frate, cu numele de Piotr ?

— Dar pentru ce vrei s-o ştii ?

— Am fost la el... te caut de mult...

— Ca să mă dai pe mîna călăilor, aşa cum ai făcut cu Taisi ?

— Da, am păcătuit... sînt vinovată... dar din pricina urii ce mă rodea... E mai mare păcatul bătrînilor, decît al meu, dar unul e mort, pentru isprăvile lui, iar pe celălalt, tatăl meu, nici nu mai vreau să-l cunosc.

— Ce-a fost, a fost... Nici nu mai vreau să-mi aduc aminte. De ce-mi trezeşti durerea ?

— Nu pot trăi fără să te văd ! Acum Piotr, fratele tău, a ajuns fecior boieresc... E prieten cu boieri, şi-a durat casă, la fel cu a tatălui său. Mi-a spus : „Dacă-l găseşti pe fratele Semion, adu-l la mine !"

— Boierii-s duşmanii mei, şi el mi-e duşman, dacă a legat prieteşug cu ei !

— Asta-i din pricina slujbei lui !

— Pleacă !

— Acum plec, dar am să vin iar !

Monahiţa se sculă şi se trase înapoi. Ieşi privindu-l lung pe Senka.

Konon strîngea de pe masă. Se-ntoarse, şi-i scrise lui Senka :

„Ochii ei spun că te cunoaşte ! Pentru ce a venit monahiţa ?"

„Mi-a adus veşti despre fratele meu !" răspunse în scris Senka ; apoi puse crida jos, îşi luă cornul cu tutun şi coborî în făurărie.

Aerul din izba cu tavanul negru de funingine, îmbîcsit de fumul ce se ridica din vatră şi de la tămîie, era încropit, înăbuşitor. Pe pereţii înnegriţi de fum erau aninate icoane cu candele şi lumînări aprinse. În ungherul din fund era un analog cu ceasloave. Cinci monahiţe bătrîne, în rase negre, se apropiau pe rînd, sărutau cartea cu vieţile sfinţilor, făcîndu-şi semnul crucii, cetind din carte şi murmurînd rugăciuni. Uşa, ferecată de ger, se deschise pîrîind : intra a şasea monahiţă — Ulka. Careva îi spuse cu jumătate de glas :

— Roagă-te, soră Iuliania...

— Surori, conteniţi o clipă cu ruga...

— Dar de ce să-l mîniem pe Dumnezeu ?

— Trebuie să-l scoateţi pe diavol din mine !

— Surori, surori, să luăm aminte la cele ce ne spune păcătoasa...

Monahiţele îşi conteniră rugăciunile, se strînseseră roată în jurul tinerei păcătoase, apoi îşi luară cu toatele gîrbacele de sub laviţa din ungher. Stareţa porunci :

— Dezbracă-te, păcătoaso !

Ulka îşi lepădă rasa neagră pe podea, în mijlocul odăii, dînd să se culce, dar nu se culcă. Îşi trase în jos cămaşa cu panglici pe umeri, despuindu-se pînă la mijloc. Trupul ei durduliu îngălbenit în lumina făcliilor, se apleca uşor înainte, în aşteptare.

Stareţa îşi ţuguie buzele aspre, roti gîrbaciul şi o plesni aprig pe spinarea goală. Celelalte patru se apropiară pe rînd, plesnind-o şi ele. Cea care lovea se dădea îndărăt, să-şi tragă răsuflarea, iar alta îi lua locul, ca să lovească.

Stareţa îşi depăna mătăniile, rostind cu asprime :

— Pocăieşte-te pentru păcatul tău !

— Am privit ispita în ochi !

— Loviţi-o, surorilor, iar tu pocăieşte-te !

Una dintre monahiţe citea rugăciunea : „Să învie Dumnezeu"...

Monahiţele se roteau ca la horă. Gîrbacele plesneau, lumînările se stinseră din pricina vînturării trupurilor şi a braţelor. Doar o candelă mai ardea în ungher, înaintea icoanei întunecate. Cea suspusă canonului se clătina pe picioare, spinarea i se învineţise. Stareţa rosti cu glas tare :

— Mătăniile au numărat patruzeci şi cinci de lovituri ! N-ar fi de ajuns ?

— L-am găsit, l-am găsit ! Acum, nu-l mai părăsesc ! ţipa Ulka, ca scoasă din minţi.

— Plesniţi-o !

Făpturile negre se roteau ca într-un joc drăcesc, curelele plesneau trupul...

— Destul, surorilor, aţi dat nouăzeci de lovituri !

— De ajuns... nici n-o mai ţin picioarele...

Scufiile de deasupra raselor negre lunecară de pe capetele cărunte :

— Ţi-ajunge, Iulianio, o sută de lovituri...

— Stăruie în îndărătnicie... spune, te-ai destrăbălat ?

— Nu ! Dar teamă mi-e că am să mă destrăbălez !

Şi cea supusă la canon se prăbuşi pe rasa ei.

Stareţa aduse din cămară o blană nouă de oaie. O lipi cu dosul umed de spinarea Ulkăi. Apăsînd-o pe pielea crîmpoţită de plesnituri, îngîna ca într-un descîntec :

— N-a avut prilej de desfrîu... Dumnezeu a iertat... diavolul a fost alungat de canon...

Ulka adormi, gemînd, în mijlocul izbei, iar monahitele, făcîndu-şi semnul crucii, aprinseră lumînări lîngă analog. Stareţa începu să citească : „Şi văzut-am un alt înger pogorîndu-se din cer"...

Senka află de la argintarul schilod, că străjerii şi diacul de la Pricazul Trebilor Lăuntrice erau tare mînioşi pe Konon : „Nu le duce plocoane", lămurea argintarul. În fiecare noapte, Senka se temea c-au să vină să cotrobăiască prin izbă. De aceea se culca pe laviţă, lîngă fereastră, cu gîndul la ascunzişul său : „Se vor apuca să scotocească peste tot, vor da de gîrliciul beciului şi vor descoperi totul". Întinzîndu-se pe laviţă, plin de griji, îşi zicea : „O să-i aud abia atunci cînd vor fi în pragul casei ! În Konon — slabă nădejde, e beteag şi surd"...

În noaptea aceea de făurar, vîrtejuri de zăpadă rece se roteau spulberate de viscol, dincolo de ferestrele înguste.

„Ei, în noaptea asta o să dorm bine, ca lumea ! Nu vin ei aici, pe vremea asta, prin ger şi pe-ntuneric !"

Adormi. Curînd începu să viseze. Se făcea că-l prinseseră, că-l aduseseră la casa de cazne, că veniseră călăul şi ajutorii săi, îl legaseră de stîlp şi începuseră, de undeva de sus, să-i verse apă rece pe cap. Picăturile grele îl loveau, făcînd „toc, toc" ! Senka îşi întinse umerii, sări, legat cum i se părea că e, şi, se trezi din somn. „Toc, toc !" bătea cineva în oblonul ferestrei de lîngă căpătîiul său. Senka ţinea pe prichici, totdeauna, cornul cu tutun, amnarul şi o surcică subţire, ca să

poată aprinde la nevoie lumînarea de pe masă. „Toc, toc!" Senka scăpără amnarul şi împinse oblonul la o parte.

Dădu cu ochii în fereastră de chipul cunoscut acoperit cu glugă pînă la ochi.

— Ce vrei ?

— Află, Semion, că iscoadele au să vină poimîine în cercetare... mai stai aci pînă mîine seară, iar noaptea plecăm la fratele tău.

Buimăcit de somn, Senka întrebă :

— Nu cumva tu le-ai dat de ştire că stau la Konon ?

— Să-ţi fie ruşine obrazului, Semion! Dacă le-aş fi dat de ştire, atunci la ce bun te-aş mai fi vestit? Am auzit nişte streliţi vorbind de treaba asta...

— Bine, bogdaproste...

Konon se trezi din somn, văzu lumina aprinsă, nu spuse nimic şi adormi la loc ; abia dimineaţa întrebă în scris : „Cine a venit noaptea la tine ?"

„A fost cineva şi m-a vestit că vin în cercetare. Trebuie să punem la adăpost tot ce-i de prisos aci", scrise Senka pe tablă cu slove mari.

Konon dădu din cap a încuviinţare. Coborîră în hrubă şi astupară cu cărămizi firida cu lucrurile strînse de Taisi, laolaltă cu cele mai de preţ ale lui Konon.

Peste zidul de cărămidă proaspăt muruit, atîrnară nişte platoşe la care adăugară şi un morman de paloşe ruginite, de baltage şi de alte vechituri fără trebuinţă. Pe urmă, Senka îmbrăcă zalele pe sub rubaşcă şi-şi anină buzduganul la cingătoare. Cînd sosi monahiţa Ulka, îl îmbrăţişă pe Konon, îşi puse cojocelul, apoi ieşi repede în bezna uliţelor Moscovei. Ulka păşea ceva mai departe, în urma lui. Din cerul negru se cerneau fulgi de zăpadă, vîntul răbufnea cînd şi cînd izbindu-i în faţă.

Cînd ajunseră în Piaţa Roşie, văzură că poarta Spasskie din Kremlin era deschisă. În poartă şi înlăuntrul Kremlinului se adunase o mulţime pestriţă de streliţi, de stolnici şi de boieri în veşminte bogate, iar oştenii aveau arme şi făclii în mîini. Vîntul legăna văpăile făcliilor şi în lumina lor, nestematele de pe căciuli şi de pe mînecile şubelor scînteiau. Toţi aşteptau să iasă cineva din palat. Uliţele cetăţii Kitai

erau ticsite de oameni. Le sclipeau ochii, obrajii le erau învăpăiaţi, dar vorbeau cu toţii domol, dornici să vadă ce se va petrece.

— În noaptea asta, opreliştile-s deschise în tot oraşul, şopti Ulka.

Se îndreptară spre poarta Moskvorecie. Zidurile Kremlinului se înălţau uriaşe cu turnurile lor cufundate în întuneric. Nici în turnul de cazne nu se zăreau lumini, nu se auzeau ţipetele celor supuşi la cazne.

— Dar ce sărbătoare o fi, de pleacă ţarul să se închine la lăcaşurile sfinte ? întrebă Senka.

— Nu e nici o sărbătoare ! Se aşteaptă să iasă solul Şveziei de la Granovitaia, răspunse încet Ulka, şi, în aceeaşi clipă se apropie repede de Senka. Două umbre vînjoase, doi bărbaţi, se iviră în faţa lor ; unul scoase din poala veşmîntului un mic felinar aprins.

— Ce căutaţi ? întrebă Senka.

— Vreau să văd, cine-mi sînteţi, răspunse cel cu felinarul îndreptîndu-l asupra lor.

— Ei, află cine sîntem ! răspunse Senka, cu glas tare, întinzînd ţeava pistolului în raza de lumină a felinarului.

Răufăcătorul se trase îndărăt, în beznă şi cei doi se mistuiră în întunericul vînzolit de ninsoare.

Crîşma de la podul Moskvoreţki vuia de muşterii, cu toată vremea tîrzie. Beţivii zăceau pe jos, umblau de colo colo, dar nimeni nu mai aţinu calea lui Senka. Trecură podul, Senka înainte, Ulka urmîndu-l la cîţiva paşi. Dincolo de pod se înălţa o biserică nouă, împodobită cu zorzoane aurite, clădită nu demult de Andrei Savvici, duhovnicul ţarului. Mai departe de biserică se înşiruiau dughenele şi tarabele bazarului, iar în depărtare se zărea o zidire întunecată, înaltă şi întinsă. Ulka i-o arătă lui Senka :

— Vezi turnul zidirii cele ?

— Îl cunosc : e turnul căruia i se zice Kutafia.

— Turnul dezmierdărilor... adăugă Ulka, aproape în şoaptă : Are fîn în el... hai să ne aciuim acolo, să aşteptăm să se lumineze de ziuă...

— Şi în vremea asta or să se închidă opreliştile !

— S-or închide pentru alţii, dar pentru noi s-or deschide !

Îi luă cu hotărîre mîna în palma ei fierbinte şi se strecură înainte, spre zidire, după care nu bătea vîntul. Intrarea de la temelia turnului era plină cu fîn şi cu snopi de paie. Ulka răsuflă greu, tot trăgîndu-l de mînă : „Culcă-te, altceva n-avem de făcut !"

Orologiul din turnul Kremlinului bătu undeva în depărtare, destul de răsunător. Urmîndu-i pilda, toată Moscova izbelor de lemn răspunse prin răpăielile ciocanelor care băteau toaca. Vuietul lor se rostogolea prin văzduh, ca zgomotul unui morman de lemn năruit.

— Bat şi tot bat, zăpăciţii, dar răufăcătorilor tot nu le e frică, spuse Ulka, gîfîind şi lipindu-se de Senka ca să se încălzească. Aproape de tot, un glas ţipă deznădăjduit :

— Ajuto-or ! Oameni buni... mă omoa...

Senka deschise larg ochii ce i se împăienjeneau, dar nu vedea decît o crăpătură între snopii de paie negre ; încet, încet desluşi dincolo de ei, stîlpul de la răscruce, cu candela nestinsă dinaintea icoanei, ferită cu o foaie de mică împotriva vîntului. Era gata să aţipească dar buzele atît de cunoscute îi ardeau obrajii reci, mîinile fierbinţi îi alungau toropeala trupului, stîrnindu-l la desfătări. Cît stătuse la Konon, nu se mai gîndise la mîngîierile femeieşti, iar mînia împotriva Ulkăi nu se mai trezi în sufletul său, decît atunci, cînd o drăgosti, fără s-o vadă la faţă.

Într-un tîrziu, îşi afundă trupul greu în fînul uscat, şi închise ochii :

— Lasă-mă ! Vreau să dorm... vreau să dorm...

Dar ea îl luă de mînă, cu aceeaşi mişcare hotărîtă, cu care îl adusese acolo :

— E vremea să mergem !

— Vreau să dorm !

— E vremea ! Trebuie să trecem de oprelişte.

Ieşiră din turn. Ajunsă în dreptul opreliştii dinspre slobozia streliţilor, Ulka bătu în ea.

Străjerul ieşi fără lumină, din izba străjii, zornăind cheile.

— Tu eşti, soră Iuliania ?

— Eu-s Peatunea ; deschide.

— Cine-i cu tine ?

— E taică-meu ; doar nu-s singură pe lume...

— Nu ştiam... ei, treceţi ! Mai încolo nu-s oprelişti, iar bîrnele le săriţi.

După ce ea şi Senka trecură prin portiţă, Ulka se întoarse spre străjer :

— Nu închide ! Mă-ntorc într-o clipă !

— Bine, te aştept ; dar întoarce-te iute ! răspunse străjerul. După ce ei se depărtară puţin spre slobozia streliţilor, Ulka se repezi la Senka şi-l îmbrăţişă.

— Siomuşka, sîntem iarăşi împreună, nu-i aşa ?

— Rămîi cu bine ! Uită ce a fost.

— Cum, tot nu m-ai iertat ?

— Mortul zace în prag ! Nu pot...

O umbră subţire păşi clătinîndu-se înapoi, spre opreliştea neagră, lîngă care aşteapta străjerul. O altă umbră înaltă, spătoasă, călca cu paşi siguri tot înainte, spre hudiţele întortocheate ale aşezării streliţilor. Nu se oprea nicăieri : Senka, feciorul streliţului Lazar Palîci, ar fi cunoscut chiar şi în vis, drumul ce ducea spre casa părintească.

După ce trecu de opreliştea pe care străjerul o trînti zgomotos la loc, în urma ei, Ulka o luă pe o ulicioară îngustă, cufundată în întuneric. Ajunsă la o izbă mică, aproape cît coteţul unui cîine, monahiţa bătu în oblonul de la fereastră, apoi rosti cu glas tare :

— Iuliania caută adăpost !

Uşiţa, îngropată în nămeţi, se deschise înaintea sa. Ea se strecură anevoie înlăuntru. În izbă o femeie gîrbovită de ani, într-o dulamă vătuită, spălăcită, se aşeză în faţa Ulkăi, la masa pe care ardea o lumînare în sfeşnicul de aramă ; făclioara ei se legăna încoace şi încolo de suflul vorbelor domoale ale bătrînei şi ale Ulkăi, care aducea adierile de frig de afară.

— Are nevoie de ceva monahiţa-văduvioară ?

— Băbuţo, dă-mi să beau o buruiană, ca să nu prind prunc !

— De mult ai păcătuit ?

— Astă noapte !

— Vai, vai şi amar de tine ! Pentru ce îţi trebuie buruiana ? Pruncul e o bucurie ! Pruncul e luminiţa lunii... pruncul, mititelul... Iar cînd a crescut mare e lumina soarelui ! Zburdă, te apucă de sîni, te sărută, te giugiuleşte... Sufletul

maică-si se bucură privindu-l ! Iar cînd începe să gîngurească, parcă ți-ar aduce o comoară de adamante ! Vai, vai...

— Orice otravă de mi-ai da s-o beau, am s-o rabd ; iar de-oi avea un prunc îmi fac seama !

Clătinîndu-și lațele cărunte, bătrîna ieși în cămăruța de alături, de unde aduse o licoare neagră într-un căuș de lemn.

— Bea-o neîndurătoareo ce ești !

Ulka își dădu pe spate cu mîinile rebegite gluga de călugăriță, luă căușul cu hotărîre și-l goli din trei sorbituri.

— Ce să mai beau, băbuțo ?

— Dacă mai bei ceva, tot sîngele din tine ai să ți-l pierzi !

Ulka scoase din rasa ei neagră un altîn de argint.

— Ține-l ! Dar e sigură băutura ta ?

— E sigură, monahițo-văduvioară ! Du-te, dormi liniștită, așteaptă-ți sorocul. De va curge sînge, vino la mine și ți-l opresc !

Ulka plecă.

Monahița mergea încet pe aceeași hudicioară, îngropată în nămeți, îndreptîndu-și pașii spre maidanele de la marginile Moscovei, unde uneori, își dura sălaș vreun slujitor boieresc. Omul împrejmuia cu gard de pari un petic măricel de pămînt, făcea o poartă și în mijlocul ogrăzii își dura o izbuliță, cîteodată și un mic paraclis cu hramul sfîntului său, iar locul rămas slobod îl dădea cu chirie unor meșteșugari, or unor truditori boierești, semeni de-ai lui.

În astfel de ogrăzi le plăcea să se statornicească celor ce urmau învățătura lui Avvakum, privitor la semnul crucii cu două degete împreunate. Aceștia se aciuiau în ograda din dos, cît mai aproape de gard, în care se lăsau locuri de trecere, pentru împrejurarea că ar fi venit careva în cercetare, iar dacă pămîntul era uscat, își durau și acolo un paraclis unde slujeau liturghia și vecernia, fără popă și fără să se ducă la biserică. Sub astfel de paraclise se săpau beciuri, hrube și ascunzișuri tainice.

Ulka se întoarse în izba ei. Cinci monahițe stăteau la analogul cu lumînări aprinse, tălmăcind apocalipsul cu poze, deschis înaintea lor.

Patru dintre ele ascultau, făcîndu-și semnul crucii, iar mai marea lor le povățuia :

— Vedeţi oare, surorilor, balaurul acesta cu şapte capete?

— Îl vedem, îl vedem!

— Tălmăceşte-ne, soră Solomonia, iar noi o să ascultăm şi o să privim.

— Balaurul e adăpat din potir de neprihăniţii în veşminte albe.

— Şi ce înseamnă asta?

— Priviţi mai departe surorilor: o femeie îmbătată de sîngele neprihăniţilor şade călare pe balaur, înveşmîntată în purpură, cu cunună pe cap, iar femeia asta-i tîrfa Vavilonului!

— Doamne Isuse!

— Ia citeşte-ne, soră Solomonia, ce se spune despre tîrfă în cartea sfîntă?

Stareţa citi cu glas tare:

— „Văzut-am pe femeia aceasta îmbătată de sîngele sfinţilor şi de sîngele martorilor lui Isus... cînd am văzut-o, m-am mirat foarte: minune mare"... Vă zic vouă, surori: îmbătatu-s-a curva cu sîngele sfinţilor. Aceasta este Biserica lui Nikon! Cine-i ucide pe neprihăniţi, pe ucenicii lui Avvakum şi ai lui Pavel Kolomenski, cel ce a îndurat patimi? Cine l-a izgonit în Dauria cea sălbatică pe părintele nostru Avvakum, truditor întru cele sfinte, pe care l-au chemat ca să-l spăimînte şi să-l supună; şi el nu li s-a supus lor; iar acu, din porunca ţarului, a fost pus în lanţuri şi surghiunit pe dealurile Vorobiev!

— Vai, vai nouă, sărmanele!

Ulka intră, îşi dădu jos rasa, îşi dezleagă nojiţele de la opincile de piele, le zvîrli sub laviţă şi se culcă pe ea aproape de uşă.

— Unde ai fost, n-ai păcătuit cumva, soră?

— Am păcătuit, surorilor, mult am păcătuit...

— Supune-te canonului!

— Izgoneşte diavolul din tine!

— Nu, surorilor, n-are să mă mîntuie canonul trupesc: l-am văzut şi nu pot să nu-l văd!

— Uită de cel ce te ispiteşte! E diavolul, e chiar diavolul; ce, nu ştii?

— Nu ştiu, surorilor! De-l izgonesc din ochii mei, atunci nici lumina nu mai am de ce s-o văd!

— Roagă-te, roagă-te!

Lăsînd analogul şi ceaslovul, monahiţele se strînseră roată în jurul Ulkăi. Ea vorbea de parcă ar fi aiurat :

— Surorilor, fără el, viaţa-n lume pentru mine e noaptea veşnică... doar el luminează prin noaptea asta : ispititorul meu, îngerul meu !...

— Scuipă-l ! E diavolul, diavolul...

— Dacă el nu e, totu-i beznă naintea ochilor mei !

— Roagă-te !

— Lăsaţi-o : acu doarme... şi aiurează.

— Aduceţi rasa lui Avvakum, s-o învelim cu ea ; are s-o izbăvească.

Monahiţele aduseră din cămară rasa neagră a protopopului şi o înveliră pe Ulka pînă peste cap.

Capitolul VII
FRATELE

Ajuns la poarta casei părintești, Senka își dădu seama de ce Ulka îl îndemna să aștepte pînă dimineața : poarta fusese durată din nou și acum, era încuiată, nu ca pe vremea tatălui său, Lazar, care o ținea deschisă toată noaptea. Doar în zori îi dădu drumul un bătrîn rîndaș. Pentru Senka era primejdios să bată noaptea în poartă sau să stea de vorbă cu paznicii de la oprelişti.

Intrînd în curte, îi spuse poruncitor bătrînului :

— Aștept aci, tu, du-te de-i spune stăpînului : a venit Semion, feciorul lui Lazar Palîci.

Rîndașul se întoarse numaidecît, îl duse pe Senka în casă și deschise înaintea sa ușa odăii de jos. Cîndva, Lazar Palîci durase, jos, o odaie înaltă, iar sus, încăperi de toată frumusețea : „Vreau, spunea el, ca lăcașul meu să fie mai încăpător decît al unui boier !"

În lumina dimineții de iarnă și a lumînărilor din sfeșnicele de pe masă, Senka se opri în prag, dînd cu ochii de un om care, potrivit amintirilor sale de odinioară, aducea prea puțin cu fratele Petruha. În mijlocul odăii era un bărbat cu înfățișarea cutezătoare, cam semeață, pe cît i se păru lui, dar cu ochii veseli. Iar straiele sale de preț arătau ca pe un boier care, abia cu puțin mai înainte, sosise din slujba măriei sale și nu avuse cînd să-și ponosească hainele.

Voinicul era în caftan roșcat și de o croială anume, de streliț, dar tivit la guler și pe poale cu blană de castor. Căciula lui din blană de jder avea vîrful înalt, de postav zme-

uriu, aplecat la dreapta, ca să-i dea o înfăţişare şi mai voinicească. Peste caftan era încins cu un brîu ţesut din mătase şi bumbac, cu ciucuri de fir ca şi dungile ţesute de-a curmezişul caftanului. Senka îşi dădea seama că era fratele său numai după cîrlionţii bălai care-i răzbeau unduitori de sub căciulă. Pe căciulă, mai sus de marginea de blană, sclipea o stea mare aurită, semnul polcului de strajă al curţii. Barba-i bălaie, lată, nu era lungă.

— Ehei da înalt mi te-ai făcut, mezinule al lui Lazar! Înalt şi spătos... — rosti Petruha rîzînd, fără să se urnească din loc. Senka stătea şi el neclintit, cu capul uşor aplecat. Ei, ce stai cu nasu-n jos? Închide uşa, şi vino să ne sărutăm, doar fraţi sîntem!

Fără să se uite îndărăt, Senka apăsă clanţa uşii, o închise, şi se apropie de fratele lui. Se îmbrăţişară călduros.

— Mitrevna! strigă Petruha, adu-ne bragă [1], ne-a picat un musafir! Iar eu azi îs slobod.

O femeie vîrstnică, în straie îngrijite, ieşi din cămara de lîngă odaie şi puse pe masă o cofă mică şi două stacane de cositor, apoi, se întoarse iute în cămară, şi aduse o tavă mare de lemn lucrată meşteşugit, cu peşte prăjit, cu pîine şi cu un cuţit. Făcu o plecăciune, şi spuse domol:

— Fata care vine să mulgă vacile şi să facă curat în grajduri nu-i slujnică de treabă, Piotr Lazarîci: azi n-a venit, pesemne, că a dat fuga la maică-sa, să vadă ce mai e pe la ea pe acasă...

— Ei, şi?

— Păi, mă duc tot eu la vite! Ai grijă singur, dacă mai e nevoie de ceva bucate — găseşti în cămară.

— Bine, Mitrevna, du-te; mă descurc eu.

Fraţii se aşezară la masă. Senka se lăsă jos cu o deosebită bucurie, pe aceeaşi laviţă, pe care era obişnuit să stea în copilărie. Iar masa fără faţă pe ea îi era mai dragă decît oricare alta, chiar de-ar fi avut cine ştie ce faţă aurită, de mare preţ. La masa aceea de stejar se aşeza el în fiecare seară, împreună

[1] *Bragă*, la ruşi, un fel de bere, foarte tare.

cu taică-său şi cu mama Sekleteia. Stînd la ea, îl întrebase odată pe beţivanul de Ankudim : „Nu cumva are mîini duhul sfînt ? Dascălul mi-a cetit un stih în care sfîntul duh bate copiii cu nuiaua"... îşi mai amintea cum maică-sa îl îndemnase pe Lazar, taică-său, să-i tragă cîteva gîrbace, pentru neobrăzarea lui.

Turnînd bragă, fratele lui îl privea cu luare-aminte.

— Acu eşti bărbat în toată firea. Să ştii că semeni cu tătucu. Ia spune, ce-ai învîrtit pînă acum ? Am auzit odată despre tine, c-ai fi chiliernic la Nikon.

— Am plecat de la Nikon... am ajuns un pribeag.

— Ştiu şi asta ! Ţi-am cetit semnele înfăţişării pe stîlpul de la Pricazul Trebilor Lăuntrice... ai fost printre aţîţătorii la răzmeriţa împotriva aramei ?

— N-am avut cum să fiu... Eram...

— În temniţă ?

— Nu, la moară... la Kolomenskoe... aşteptam să treacă zarva.

— Te-au pîrît nişte inşi puşi la cazne ; ei au dat în vileag şi semnele înfăţişării tale.

Goliră cîte o stacană măricică de bragă. Umplîndu-le iar, Petruha îşi dădu cu părerea :

— Ei, nu-i nimic ! O dată ce ai venit la mine, ai să scapi teafăr. Să stai un an rîndaş la mine, să-ţi mai schimbi înfăţişarea, şi apoi, îţi fac rost de o slujbă ! Ai să-l ajuţi pe rîndaşul meu ; e bătrîn... e bărbatul Mitrevnei, iar Mitrevna gospodăreşte în locul mamei Sekleteia.

Pe măsură ce bea, Senka era tot mai zgîrcit la vorbă. Petruha, dimpotrivă, turuia mereu, oprindu-se doar ca să bea şi să mai înfulece cîte ceva.

— Cei de la Trebile Lăuntrice şi temnicerii n-au ce căuta aci ! Pentru slujba mea, m-am făcut scutelnic, aşa că n-au de ce să se amestece la noi ! Mai trece pe-aici o monahiţă de credinţa lui Avvakum, dar nu-i de loc vorbăreaţă. Nu scoate nici o vorbă de prisos. O primesc în amintirea mamei. Răposata ţinea la oameni ca ea... Mai stă la mine un grăjdar, dar e fudul de urechi — atîta tot.

— O cunosc pe monahiţa aia — o cheamă Uliana — ea m-a adus la tine.

Ca să nu mai vorbească de monahiță, Senka întrebă :

— Petra, şi cît de curînd ai să ajungi boier ?

— După cîte ştiu, ai stat la Nikon ; acolo ai văzut boieri, nu ?

— Am văzut...

— Şi de la tătucu Lazar ai auzit cîte ceva despre ei ! Ei, uite ce am să-ţi spun despre boierie : e trudă mare să ajungi din streliţ, mic dvorean... Iar boierii se mănîncă între ei, pentru cinstea de a sta cît mai aproape de ţar. Unul îşi face slujba pe Scara Roşie toată viaţa — nici măcar în sala de la intrarea palatului n-are voie să intre ! Altul s-a ridicat ceva mai sus în cin, are voie să intre în sală, dar înlăuntrul palatului, nici pomeneală — cît va trăi ! Şi nu orice dvorean de rînd, nici dintre cei de sfat, are voie să se apropie de scara palatului. În palatul ţarului umblă şi slujesc de-alde Prozirivski, Trubeţkoi, Morozov, Odoievski, Selnţevi-Zasekini. Neamul lor de soi nu-i totuna cu al nostru, de streliţi !

Senka nu auzise ce-i spusese fratele lui bătrînei care aducea la masă, aşa că-i aminti :

— Petra, nu cumva întîrzii la slujbă ?

— Ziua-s slobod. De slujbă-s noaptea, pînă dimineaţa. Nu, Siomuşka, fericirea nu stă în slujba pe lîngă ţar... Rostind aceste cuvinte, Petruha privi în jur, întocmai ca taică-său, Lazar : răposatul, cînd scăpa el, sau altcineva, o vorbă despre ţar, se uita îndată în jur, se scula, ba chiar se repezea la fereastră să vadă dacă nu cumva se ascundea careva lîngă ea, afară.

— Dar, frăţioare, în ce stă fericirea ?

— În slujbă, nu ! Mai sus n-am cum să ajung ! Îs destui feciori de dvoreni flămînzi... gata la orice... iar eu-s mîndru — nu-s bun oriunde !

— Asta-i bine, frăţioare !

— Fericirea mi s-ar putea împlini, dar se pare că n-are să iasă pe vrerea mea !

— Şi de ce nu ?

— Iacătă de ce : mi se cer prea multe mărgăritare pentru fata aleasă să-mi fie mireasă... şi nu pot să agonisesc atîtea. Hai, afară, în ogradă, să vezi ce am făcut eu din grajdurile şi staulele lăsate de tătucu !

Ieşiră în curte. Senka cercetă din ochi gardul trainic, de stejar, livada, grajdurile, cu numeroase vite şi cai.

— Ei, se-ntunecă, e în preceasul serii. A plecat și grăjdarul, la treburile lui, altminteri am scoate caii să zburde olecuță prin curte! Să vezi un bahmat[1] corbiu, un zmeu cu coama aproape pînă la pămînt, cu copitele ca de fier, aleargă grozav sălbăticiunea afurisită! — numai în trup e cam greoi. Un boier de neam, zor nevoie să i-l vînd, ba mi-a venit și-n casă, a băut bragă cu mine... dar nu i-am dat bahmatul ; i-am spus : deocamdată nu-l vînd, om mai vedea.

— Da, Petra, asemenea cal poți să-l vinzi oricînd !

— Iar acu, să-mi vezi veșmintele ! De la părinți n-a rămas nimica, totul a fost ars, știi, atunci, din pricina molimei negre.

Se îndreptară spre cămări. Petra intră în odaie, luă o lumînare, clătinîndu-se pe picioare, picurîndu-și seu pe mîini, și pe podea. Veni și deschise ușa veșmîntarului. Senka văzu acolo feregele colorate, șube și căciuli de iarnă, straie și cușme cu apărători de urechi, cizme de safian, și încălțări tătărești.

— Dar ce ți se mai cere, frățioare, o dată ce ai atîta belșug de avuții ?

Petruha încuie ușa veșmîntarului, cămările și, scuturîndu-și cîrlionții, întîrzie cu răspunsul.

Se întoarseră în odaie, la masă, își mai umplură cîte o stacană cu bragă și ciocniră. Senka bău. Petruha zăbovi o clipă.

— M-am îndrăgostit, Siomka ! spuse el. Ridicînd capul, își împinse căciula pe urechea dreaptă și rîse : Am îndrăgit o fată de negustor, și-s încredințat că și ea m-a îndrăgit pe mine.

— Ei, și ?

— Negutătorul e bogat, face nazuri — fel și chip. I-am trimis o pețitoare, i-am dat o hîrtie pe care am scris toate avuțiile pe care le-ai văzut.

— Așa !

— Iar el n-a chemat pețitoarea înlăuntru, a ținut-o în tindă... A privit hîrtia mea cu toate cele scrise și a zis : „O gospodărie de scutelnic : caii și vitele nu-s cine știe ce avuție, iar dacă feciorul ăsta boieresc, din neam de streliți, nu-mi aduce plocon atîtea mărgăritare cîte încap în căciula sa de streliț, nu-mi dau fata după el !“

[1] Rasă de cai, de statură mijlocie, foarte rezistenți.

Senka își scosese și el căciula, și-și scutură pletele :

— Frățioare, de n-ar fi căzut năpasta pe capul meu, că nu pot să mă mai arăt ziua prin lume, ți-aș face eu rost de mărgăritare, și nu numai de o singură căciulă. Primejdia-i să mi se prăpădească tovarășul, meșterul de arme Konon, din pricina potlogarilor de dieci. Mi se pare că l-au și vîrît în temniță și i-au pus izba sub peceți, iar mărgăritarele tocmai acolo-s ascunse.

— Dar ce-ar fi, dacă... — ochii lui Petruha scăpărară voinicește — mi-aș îndemna streliții și aș tăbărî pe cei de la Trebile Lăuntrice ?

— Ei, frate, atunci n-ai mai avea parte de nuntă, ci de aceeași soartă ca a mea — ai ajunge un om fără căpătîi !

— Ce spui tu e adevărat.

— Nu, Petra ; aici, mai este la mijloc și altceva...

— Ce „altceva" ? Vorbește, Siomka ! Umbli de colo colo, iar un cap de om care umblă e dator să știe cît două.

De data asta, se uită și Senka în jur: nu cumva erau urechi de prisos prin apropiere ?

— Petra, șopti el, Konon și-a ars casa... O dată cu ea a ars toată Bronnaia ; dar, cu toate că nu s-a făcut nici o cercetare, nu-s nici martori, Diomka Bașmakov, diacul, tot nu lasă baltă pricina asta...

— Îmi aduc aminte : da, focul a pricinuit un mare prăpăd. Iar Bașmakov cercetează pricini de taină, și-i tare pofticios de plocoane... Să-l cîștigăm prin plocoane ? Prin daruri ? Ce zici ?

— Konon e încăpățînat, nu dă plocoane !

— Să le dăm noi !

— Ascultă-mă pînă la capăt, nu te pripi...

— Te ascult, vorbește.

— Diacul cela l-ar fi băgat la apă de mult pe Konon ; dar, o dată, a luat apărarea armurierului un boier mare, cneazul Nikita Odoievski, nașul său, care l-a botezat. Cneazul n-a îngăduit diacului să-l prigonească pe meșter, așa că isprava ceea a fost dată uitării. De atunci a trecut multă vreme. Konon nu dă plocoane, dar toți cei de la Trebile Lăuntrice știu că el are și bani, și veșminte de preț. Și acum, iar au stîrnit în taină pricina cu focul — își închipuie, că Odoievski n-o să afle că vor să-l prigonească din nou pe meșterul de arme.

Poate că au să-l închidă în temniță o vreme, apoi, au să-i dea drumul dar, pînă atunci, au să-i prade casa și să i-o risipească !...

Deodată, Petruha sări în picioare, dădu de pămînt cu căciula de streliț și începu să joace.

— Ai căpiat ? îl întrebă Senka, după ce Petruha, obosit de joc, căzu pe laviță.

— Siomka ! Dar tocmai Odoievski, tocmai Nikita Ivanovici, se tîrguiește cu mine pentru bidiviul cela ! Mă duc chiar deseară la slujbă călare pe el, i-l făgăduiesc cneazului la un preț pe placul său... și, totodată, îi vorbesc despre meșterul Konon. Cred c-o să-i dea o hîrtie de ocrotire împotriva diecilor. O fi adevărat că armurierul e finul lui ?

— E adevărat, Petra ! Iar dacă o scoți la capăt, te-nsori cu aleasa inimii, de nu ți-o mai cere negustorul și altăceva.

În vremea cînd se aciuise la Konon, Senka se istovise de nesomn tot gîndindu-se că diecii ar putea veni acolo pe nepusă masa, în cercetare. Acum dormi dus, îndelung, în casa părintească. Era o zi mohorîtă de iarnă. Se trezi aproape de nămiezi. Ar fi vrut să mai doarmă, dar pe neașteptate un suflu de aer rece străbătu odaia, ușa fu trîntită și fratele Petruha, înveșmîntat la fel ca în ajun, dar cu sabia la brîu, se ivi lîngă crivatul lui și strigă :

— Ascultă, Siomka !

„În urma jalbei și a rugii mele înfățișate chiar măriei sale !

Către Pricazul Trebilor Lăuntrice, dvoreanului de sfat Larionov și ajutorului său, Dementi Bașmakov, diacul Pricazului Trebilor Lăuntrice, spre luare-aminte :

Din porunca măriei sale țarului Alexei Mihailovici, singur stăpînitor a toată Rusia Mare, Mică și Albă, pricina cu focul cel mare din slobozia meșterilor de arme, necercetată nemijlocit, pusă în seama meșterului de arme Konon Bogdanov, să fie curmată ; iar în viitor, armurierul Konon să nu mai fie urmărit din pricina aceasta, păgubit și dat afară din sălașul său ! Iar de s-au săvîrșit cercetări împotriva armurierului în pricina aceasta și el a fost întemnițat, meșterul Konon să fie slobozit din temniță, și să i se dea lucrurile ce i s-au luat. Boierul cneaz Nikita Ivanov Odoievski".

Zvîrlind cît colo pătura de pe el, Senka sări în picioare, desculţ, apoi se aşeză la loc pe crivat.

— Dar cum am să mă duc acolo, Petra ?

— Ei, n-ai să te duci aşa cum ai venit la mine ! Uite, colea, în ungher, e atîrnat un caftan de streliţ : pune-l... sub crivat ai nişte cizme galbene, moi... de nu-ţi încap picioarele în ele, om găsi altele. Muscheta e tot acolo, în colţ. Pînă te îmbraci, — uită-te afară : streliţii mei te aşteaptă. Cal, şa, hamuri găsim în grajd.

— Mare noroc ai avut, Konon, c-am venit încoace ! rosti Senka, cu glas tare, îmbrăcînd anevoie caftanul zmeuriu.

— Pare-mi-se, Siomka, că tustrei avem noroc ! răspunse Petruha, ieşind din odaie.

În slobozia armurierilor era o zarvă mare. Meşteşugarii, stîrniţi, cu cojoace, sumane şi caftane lungi, ieşiseră afară, pe uliţă, murdărind zăpada albă cu tălpile pîslarilor, negre de funinginea din case. Copiii, cu cojoacele năpîrlite, alergau din izbă-n izbă, cu picioarele goale, negre. Iţindu-şi din gulere capetele goale cu părul zbîrlit, strigau :

— Îl leagă pe Kono-on !

— Cine-l leagă, măi, mucoşilor ! ?

— Streliţii de la Lăuntric, din polcul Poltev !

— Iacă-tă, vin şi alţii, călări, cu caftane roşii !

— Ăştia-s ai lui Golovlenkov... din straja ţarului !

— Mare cinste pentru mut : ce de streliţi, şi încă din strajă !

— Iar a făcut vreo nelegiuire ! Te pomeneşti, că voia să dea foc şi izbei celei noi ?

— Ei, dar cea veche... poate că n-a pus el focul... nu s-a dovedit.

— Dar cine altcineva putea să facă una ca asta ?

Senka, cu totul schimbat la înfăţişare, sosi acasă la Konon în fruntea celor cinci streliţi călări.

Streliţii rămaseră afară, aşteptînd. Senka, avînd în sîn scrisoarea lui Odoievski, intră pe uşa larg deschisă a izbei. Vîntul răbufnea cînd şi cînd, zvîrlind zăpada în ea.

Konon şedea pe o buturugă, în mijlocul izbei, cu capul în piept. Era numai în cămaşă de noapte, din pînză groasă, şi cu izmene tot de pînză. Mîinile îi fuseseră legate la spate. În pofida frigului, asudase, fiindcă se tot căznea să-şi dezlege mîinile, încordîndu-se. Pe Senka nu-l cunoscu ; de altfel, nu lua aminte la nimeni, fiind frămîntat pesemne de gînduri negre.

Patru streliţi cu caftane albe forfoteau de colo colo. Doi suduiau de zor :

— Doar ţoale murdare. În făurărie, nici nu-i chip să stai !

— Am ieşit de acolo negru ca dracu !

La masa la care, nu demult, prînzeau Senka şi Konon, şedea un pisar de la Pricazul Trebilor Lăuntrice. Cu ochii aţintiţi asupra hîrtiei, aproape atingînd-o cu bărbuţa lui spînatică şi cu mustaţa căruntă strînsă între dinţi, pisarul scria, fără să se uite la nimeni. Din cînd în cînd, îşi sufla în degetele rebegite şi întreba, fără să privească cele ce se petreceau în jur.

— Ei, ce să mai scriu ? Ce aţi mai ridicat ?

— Aici, diece, e o cofiţă de bere — o bem noi !

— Beţi-o, dar nu toată !

— Îţi lăsăm şi mătăluţă !

— Martor ni-e Mîntuitorul : rămîne cu doagele întregi !

Senka se gîndi la iuţeală ce trebuie făcut. Streliţii dădură cu ochii de el.

— Făloşii din straja ţarului n-au ce căuta la un loc cu noi ! Ehei, şi ei-s cu gîndul la ciupeală ! Pesemne că treceau pe-aproape, şi au cîrmit caii încoace...

Senka scoase sabia din teacă, păşi spre Konon şi tăie funia cu care-i erau legate mîinile. Konon ridică privirea mirată spre el, îl cunoscu, mugi surd, zîmbi şi se ridică în picioare. Pisarul care scria izvodul celor ridicate se uită la Senka, dădu drumul mustăţii dintre dinţi, şi behăi ca un ţap :

— Hei, prăpăditule, ce, îţi faci de cap ?

— Fac ce trebuie făcut ; iar tu, barbă de cîlţi, iacătă, ţine ! Ceteşte...

Scoţînd hîrtia cneazului Odoievski din sîn, Senka o despături naintea pisarului. Acesta o luă, o străbătu repede cu

privirea, îşi vîrî fără grabă mîna în buzunarul nădragilor de pînză vopsită, din care scoase ochelarii înveliţi într-un petic din piele de căprioară, şi-i puse pe nasul roşit de frig ; ceti cu luare aminte cele scrise, şi încruntîndu-şi sprîncenele stufoase, behăi :

— Iau hîrtia cu mine, la Pricazul Trebilor Lăuntrice.

— Ia-o, dar curmă cercetarea !

Cu acelaşi glas, pisarul porunci :

— Streliţi, nu se mai face cercetarea... Hîrtia-i de la un boier mare : deocamdată, meşterul de arme Bogdanov să nu mai fie tulburat.

— Ei, aşa-i totdeauna ! Abia ai pus cîteva lucruri dintr-un loc într-altul, şi odată auzi : „Mîinile jos !"

Konon păşi prin izbă spre uşă şi o închise, apoi îşi găsi cojocelul şi-l puse pe umeri : pricepu că cercetarea fusese curmată. Se apropie de un streliţ, îi trase cu dibăcie sabia din teacă, o privi, şi i-o vîrî cu aceeaşi dibăcie la loc.

— E a ta, e nouă ! spuse streliţul care nu ştia că armurierul nu aude.

Konon păşi spre altul, îi cercetă de asemenea sabia, văzu că e tot dintre ale sale, dar i-o vîrî şi acestuia la loc, în teacă. Ajuns la al treilea, îi ridică puţin sabia, dar n-o mai scoase din teacă. În clipa aceea, al patrulea streliţ se ivi din ungher, de după platoşe. Konon păşi şi spre acesta. Streliţul nu voi să-l lase să-i scoată sabia.

— Lasă-l să vadă ce i-ai luat ! strigă Senka.

— Da pe tine ce te priveşte de dai porunci ?

— Mă priveşte ! Cel ce umblă după jaf, e despuiat pînă la piele şi zvîrlit pe fereastră afară !

Vrînd nevrînd, streliţul îşi trase el însuşi sabia din teaca cea veche. Avea podoabe de aur pe tăiş şi pe strajă.

Konon o luă din mîna streliţului, şi o înfipse în perete. Căută la repezeală în ungher, găsi o sabie nouă, şi i-o întinse streliţului. Acesta o luă în tăcere. Armurierul umbla prin casă, cercetînd totul cu ochii săi ageri, de gospodar, strîngînd la loc lucrurile zvîrlite în neorînduială în colţul de lîngă uşă. Găsi patru săbii vechi, lepădate de streliţi, le ridică de jos, le scuipă ca pe nişte fiare vechi, şi le zvîrli afară, drept în zăpadă.

Streliţii, ieşind din casă, le ridicară din zăpadă. Pisarul îşi făcu cu făţărnicie semnul crucii naintea icoanei din colţul în care şezuse, rosti o rugăciune, apoi, făcînd o plecăciune, trăgîndu-şi mustaţa în gură, mormăi :

— Hîrtia o iau cu mine ! O dau dvoreanului şi diacului. Ne-om socoti noi cu boierul cneaz şi, de-o da Dumnezeu, ne-om mai întoarce aci.

— Cînd te-i întoarce, îi răspunse Senka, ne-om socoti, dar deocamdată, pofteşte de te cară acolo de unde ai venit !

— Bine, streliţule ! Te-ai vîrît în treburile altora ; lasc-om mai veni noi şi-om cerceta totul !

Streliţii plecaseră de mult. Pisarul îşi văzu de drum, fără grabă, tot uitîndu-se îndărăt.

Senka păşi spre tabla cunoscută : găsi o bucăţică de cridă pe prichiciul ferestrei lîngă care dormise. Scrise :

„Te-au scăpat naşul tău, cneazul Odoievski, şi fratele meu Piotr."

„Bogdaproste, Semion ! M-au prins în somn, altfel, le arătam eu", răspunse meşterul şi-i trecu lui Senka crida. Acesta scrise din nou :

„Stau la fratele meu, în Streleţkaia ! Vino cît mai curînd acolo, Konon. Sparge zidul, scoate din lada lui Taisi sacul cu mărgăritare, şi adu-l la noi. Casa o găseşti astfel : e a streliţului Lazar Palîci, gospodărie de scutelnic, trecută pe numele fiului său Petra. Petra e fratele meu, fecior boieresc".

„Găsesc sacul şi-l aduc, răspunse Konon. Zidesc tot acolo lucrurile de prisos".

Senka şi Konon se îmbrăţişară ca doi fraţi.

Încălecînd, Senka le spuse streliţilor :

— Fraţilor, să ne întoarcem acolo de unde am venit şi să tragem o duşcă de rachiu ori de cvas !

— Bucuroşi, bucuroşi !

Bătrînul rîndaş tunse pletele lui Senka şi-i potrivi barba. Senka îmbrăcă un suman fumuriu, cu poale lungi. Se aciuise în ograda fratelui său, în izba cea nouă, durată de Petruha pe locul magaziei putrezite de vechime, în care Senka petrecuse o noapte, atunci cînd îi muriseră părinţii, înainte de a pleca la Kolomna, la Taisi. Atunci făcuse foc în magazie, de teama molimei negre.

A doua zi, după ce se aciui acolo, veni şi monahiţa Ulka. Îşi dădu jos rasa de călugăriţă şi începu să trebăluiască. Spălă pe jos şi găti prînzul pe o sobiţă de lut. Crivatul lui Senka se afla într-o cămăruţă alăturată, curăţică, legată de izbă printr-o uşă. Veni seara. În Kremlin băteau clopotele pentru vecernie. Ulka nu plecă : se îmbrăcă şi-l aşteptă pe Senka. Acesta îl ajuta pe grăjdarul surd să vadă de cai şi să le dea nutreţ. În cele din urmă, intră în cămară. Ulka îi aduse cina.

— Rămîi aici peste noapte, îi spuse el, privind-o.

Ulka îşi plecă privirea. Un val de roşeaţă îi năpădi obrajii :

— Viu mîine... azi, mă duc acasă, să mă spăl... Apoi, mă aşteaptă stariţele cu veşti despre Avvakum.

Zăbovi pînă ce Senka mîncă apoi strînse, pe cînd el se spăla pe mîini. Într-un tîrziu, se apropie de ea, tăcut, o îmbrăţişă, o strînse la piept.

— M-ai iertat ? îl întrebă ea în şoaptă.

— Nu mai întreba. Te aştept, ca altădată.

Ea se roşi şi mai mult, dar nu-i sări de gît. Plecă.

După slujbă, Petruha veni la fratele lui să facă cinste cu prilejul statornicirii acestuia în casa părintească. Se uită cu luare aminte la toate cele din jur, şi întrebă :

— Aşa e că a dereticat monahiţa ?

— Chiar ea, răspunse Senka.

Mitrevna veni şi ea cu o tipsie mare de cositor, plină de turtiţe de miere. După slujnică veni şi bătrînul rîndaş, soţul ei, cu o carafă de mied din vişine şi cu stacane.

Fraţii se aşezară la masă.

— Am de gînd, frate, să te fac streliţ ! Se aude că ţarul a poruncit să fie scrişi la cazaci [1] şi la reitări oameni fără de rosturi ştiute. Eu am să dau chezăşie pentru tine şi au să te primească la streliţi.

— O-of, Petra, nu mi-e dragă slujba la ţar !

[1] *Cazacii de tîrg* erau aşezaţi, mai ales prin părţile de la graniţă. Pentru slujba lor, primeau pămînt.

Petruha rîse :

— Dar ce crezi tu ? Îţi închipui că-i cu neputinţă să ajungi iar, din streliţ ori cazac, om slobod ca vîntul ? Nu te fuduli cu slobozenia ta de azi : o să vină ziua şi ceasul, şi ai să-ţi iei din nou zborul, cînd o să-ţi fie vrerea, „ca să ciuguleşti, asemenea corbului, din carnea oştenilor".

— Ehei, Petra, Petra, şi-n tine se ascund multe din firea de tîlhar ! zîmbi Senka. Ei, fie ; osteneşte-te pentru mine, mă fac streliţ !

— Aşa te vreau ! Şi acum, de îndată ce se iveşte monahiţa Iuliania s-o trimeţi să-i spună neguţătorului : „Mirele a făcut rost de o căciulă de mărgăritare, în ce zi să ţi-o trimeată ?"

— Cunoaşte ea casa neguţătorului ?

— O cunoaşte pe peţitoare ; ştie şi casa. N-ar fi bine să trimet peţitoarea, nu cumva să iasă ceva pe dos. Iar la rasa de monahiţă nu numai neguţătorii, dar şi boierii se uită cu încredere. Iuliania e cunoscută. Oamenii ştiu că ea umblă prin case, strînge bani pentru paraclisurile lui Avvakum.

— Bine, Petra, o trimet.

— Siomka, nu-i treaba mea... dar, ia spune, pe monahiţa asta o cunoşti bine ?

— Am cunoscut-o de aproape, dar sîngele vărsat ne-a despărţit ; o să-ţi spun eu într-o zi, al cui a fost sîngele.

Fraţii mîntuiră cu miedul şi se despărţiră. Rămas singur în cămara lui, Senka ar fi vrut să doarmă, dar somnul întîrzie îndelung. Acolo, în casa părintească, era mereu frămîntat de amintiri. În clipa cînd aţipi, îşi spunea în sine : „Amintirea lui Taisi dăinuie în mine şi va dăinui. Nu mă lepăd de cele începute de el : n-o să mă ispitească nici lauda, nici slava ţarului, atît de mult preţuite de boieri... cît va fi putere în mine, îi voi sluji norodului, nu ţarului ! Ulka ! Ulka !..." Aţipise de-a binelea : dar, cu o sforţare de voinţă, gîndi mai departe : „Şi de ce să-i răpun viaţa, s-o izgonesc ? Ea n-are pe nimeni. Dar eu pe cine am ? Pe frate-meu ? Fratele, ţine minte, îşi are viaţa lui ! Ulka mă iubeşte ; din pricina iubirii pentru mine l-a dat în vileag pe Taisi... am nevoie de ea... Cunoaşte multe căi şi nu se te-me de ni-mic"...

Şi fu biruit de somn.

Într-una din cele dintîi zile ale săptămînii brînzei, o bătrînă trimisă de neguțător veni la Petra, fratele lui Senka, aducîndu-i o înștiințare :

— Să fii gata ! Cel mai vîrstnic poftește, vine el însuși la cel mai tînăr, fiindcă acesta e bun de însurat, dar n-are părinți, așa că el, cel mai vîrstnic, nu vrea să-și știrbească cinstea.

O întîmpinară pe bătrînă cu mieduri tari, cu clătite uleioase. Îndată ce se ospătă după pofta inimii, ea rugă să fie dusă prin odăi și odăițe, să i se arate și cămările. Nu spuse ce rost avea cererea ei ; în schimb, Mitrevna îi spuse lui Petruha la ureche :

— E pețitoare !

Cînd plecă, Petruha îi dărui trei ruble de argint. Ea privi darul și spuse :

— Drept mulțumire iacătă ce am să-ți spun eu ție, cocoșelule cu creastă roșie de streliț, iar tu ia aminte : neguțătorul e mereu băut... cînd o veni și-o aduce vorba despre treaba asta, să fii cu ochii în patru ; ține morțiș la folosul său, că și fata mi-a spus în taină : un gînd are omul la beție, și altul la trezie...

În săptămîna brînzei, crîșmele erau deschise toată noaptea, iar Moscova, după atîta băutură, era pornită pe tîlhărie. După orice colț te puteai aștepta să se ivească un ucigaș.

Petruha îi porunci grăjdarului s-o ducă pe pețitoarea neguțătorului pînă acasă. În vreme ce se suia în sanie, ea mai trase o dușcă, spre a-i fi drumul neted.

În ziua următoare, sosi și neguțătorul, mînînd singur o pereche de corbii. Era ușor înviorat de băutură. În spatele saniei, pe trepte, stăteau doi slujitori zdraveni, cu cojoace scurte înflorate cu cusături colorate, cu căciuli de lup și cu pîslari.

Fără să-și scoată căciula înaltă, de jder, musafirul făcu dinaintea lui Petruha o plecăciune. Acesta îi răspunse la fel, scoțîndu-și cușma de streliț, dîndu-se îndărăt din fața lui, spre scara odăilor de sus.

— Nu ne potrivim la vîrstă, ci în privința vredniciei : eu-s neguțător, iar tu fecior boieresc...

Fără să-i răspundă, Petruha îl luă pe negutător de braț și-l ajută să se urce sus.

În odaie, pe masă, îi și aștepta carafa de argint cu mied de ghimber, cu poalele așezate alături, făurite tot din argint.

Negutătorul își făcu semnul crucii naintea icoanei aninate în colțul din fund, și se așeză tot acolo, pe locul de cinste.

Petruha, în picioare, îl îmbie să se cinstească. Negutătorul bău numai o jumătate de pocal de mied ; își suflă în mîini, își făcu iar semnul crucii, își ridică făptura greoaie de la masă, își luă căciula aruncată tot de el pe laviță și arătă din mînă către scară :

— Hai, arată-mi gospodăria !

Coborîră în curte. În clipa cînd Petruha porni alături de negutător, i se păru că viitorul socru îi privea avutul cu ochii batjocoritori. Se aștepta și la niște vorbe zeflemitoare, dar negutătorul pășea tăcut.

În veșmîntar, pipăi fiecare strai de blană, iar dacă Petruha dădea ceva mai la o parte mîna cu lumînarea aprinsă îi spunea cu asprime, de parcă i-ar fi fost tată :

— Ține lumina mai aproape, flăcăule !

Lua în mîini cizme și alte încălțări, pocnea pingelele cu unghia groasă a arătătorului și mormăia în barbă :

— E subțire, trebuie schimbată !

Se întoarseră sus, în odaie. Negutătorul se spălă pe mîini, iar Petruha îi dădu ștergarul. Se așeză pe același loc de cinste.

— Toarnă mied și pentru mine și pentru tine. Șezi, gazdă, nu rămîne în picioare dinaintea mea !

Își puse palmele late, păroase, pe fața de masă, din mătase trandafirie. Se uita cam ursuz la cele două bucătărese care, una după alta, puneau pe masă carafele cu mieduri, blinii, icre și unt topit.

Fără să-l mai aștepte pe Petruha, negutătorul bea miedul tare, pocal după pocal, murmurînd printre dinți :

— Toarnă și bea ! Și pentru tine e zi de petrecere, făr-de lucru, făr-de negutătorie...

După fiecare pocal își netezea barba de toată frumusețea, lungă, bălaie-sură, ușor înspicată de fire argintii. Din cînd în

cînd își mîngîia cu mîna stîngă pîntecele, de sus în jos, parcă ar fi așezat în el bliniile înfulecate. Cînd sughița, nu-și făcea semnul crucii peste gură, după obicei, ci-și netezea mustățile. După ce bău atît de mult, încît altul, în locul său, de mult ar fi căzut lat sub masă, doar se învăpăie. Gulerul de castor al caftanului de catifea albastră, cusut cu izvoade, închipuind ierburi înflorate, începea să-i strîngă grumazul. Negustorul își slăbi cingătoarea, își descheie gulerul, dădu drumul bumbilor caftanului apoi, cu o privire de om beat și, totodată, șireată, îi făcu feciorului boieresc cu ochiul :

— Dar cu mărgăritarele cum rămîne ? La masă tot zăbovim, dar cu socoteala cum ieșim ?

Fără să-i răspundă, Petruha umplu amîndouă pocalele și-i întinse neguțătorului pocalul său, făcîndu-i o plecăciune :

— Să bem, să stăm de vorbă...

— De băut, putem să bem, dar aștept răspunsul !

— Răspunsul meu, iată-l !

Petruha se aplecă, luă de pe laviță o pungă de piele și scutură chiar pe masă un pumn de mărgăritare. Neguțătorul le luă, le privi pe palma-i lată, le pipăi pe unele cu degetele păroase și, după cîteva clipe de tăcere, spuse :

— Vite ai, flăcăule, n-am ce zice... și blănuri... să le tot porți... ar fi păcat să spun o vorbă urîtă... Dar rînduielile casei șchioapătă... și rîndașu-i șubrezit de ani... vorba ceea : e cu un picior în groapă.

— Am un grăjdar tînăr... am și rîndaș...

— Dacă-i ai, spune-le să rînească zăpada de la grajdurile vitelor, ale cailor !... Din pricina aburilor de balegă putrezesc dușumelele și temelia fiindcă zăpada cu scursură de balegă macină lemnul...

Își ridică ochii spre bucătăreasă. Aceasta, cu o mișcare dibace, trînti pe tipsie blinii proaspete, fierbinți. Neguțătorul luă cîteva deodată, le făcu sul, le muie în unt topit și le vîrî în gură. Scoase o cîrpă roșie din punga cusută cu înflorituri, aninată de cingătoare, și-și șterse gura.

— De... slabă e rînduiala gospodăriei ; uite, bliniile astea nu-s prăjite de slujnicele casei ?

— Nu, de altcineva ; slujnica mea nu poate s-o scoată la capăt. E prea bătrîioară.

— Zi-mi Luka Semionov ; iar tu, pe cîte știu, ai fost botezat cu numele de Petra ?

— Petra, Luka Semionîci !

— Ești feciorul lui Lazar ?

— Întocmai, Luka Semionîci ! Și, punînd mărgăritarele în pungă, Petruha strigă : Mitrevna ! — Mitrevna ieși din odaia de alături și făcu o plecăciune : n-avea pe ea straiul de toate zilele, ci se ivi dichisită cu îngrijire : purta șugai de atlaz negru și kika cu mărgăritare pe frunte. — Du punga în sania lui Luka Semionîci, pune-o cu grijă sub perină, în ladă !

Mitrevna făcu o plecăciune și luă punga grea.

— Mătușă, vîră punga sub laviță, o opri negustorul.

— Luka Semionîci, mărgăritarele mele nu-s persienești, dar îs curate și cu boabe mari, rotunde.

— Ce, mărgăritarele ?

— Da, da, Luka Semionîci !

— Uite că n-am nevoie de ele !

Petruha își aminti cele spuse de Senka : „...dacă nu ți-o mai cere negustorul și altceva..." Păli. Negustorul privea drept înaintea sa, spre ușa odăii.

— Părinții tăi, spuse el tot atît de morocănos, veșnică să le fie odihna, făceau ceva negustorie, strelițule, voinicule ?

— Tata ținea jumătate de prăvălie, la bazarul Hăinarilor și, pe deasupra, a luat de la un popă, pentru o datorie, un sfert de prăvălie cu mantii și cu năframe, dar prăvălia a ars pe vremea molimei negre.

— Ți-am mai văzut o dată, de la fereastră, dîrzenia voinicească... te pomenești că mărgăritarele-s prădate de undeva ? Pe mine nu mă lasă cinstea să primesc lucruri de furat.

— Au fost păstrate în beci, în lăzi, răspunse Petruha, născocind numaidecît o lămurire.

Negustorul, frecîndu-și coastele de masă, ieși greoi de după ea, și se închină spre ungherul în care stătuse, fără să se uite la icoane. Se întoarse spre ușă, clipind des, cu ochii spre făcliile lumînărilor ce ardeau pe polițele de lîngă ușă. Apoi, își ridică privirea spre icoana întunecată de vechime, atîrnată deasupra ușii, încă de pe vremea cînd trăia Sekleteia Petrovna.

— Treaba-i treabă... mormăi el şi se cuvine să-i pricep rostul. Vite ai, gospodăria-i veche... Mărgăritarele... cine ştie ce preţ or fi avînd ? Or fi boiereşti ? Or fi din jaf ? Neguţătorie — nici un fel ! Iar la Moscova doar milogul nu face neguţătorie. Da-a... Tăcu o clipă, aşteptînd cu luare aminte vorbele feciorului boieresc. Petruha stătea însă cu capul plecat, aşteptînd şi el. Iar nouă ne place să umble banul agonisit, să nu zacă pe loc ! Cap ne trebuie, să-şi dea seama de ce marfă e nevoie, ce să facem ca să nu putrezească marfa de care-i nevoie, să nu putrezească nici atunci cînd s-ar întîmpla să zacă şi ani de zile, fără de afacere...

Petruha înălţă capul. Ochii îi scînteiau. Îşi zvîrli căciula la picioarele neguţătorului şi strigă :

— Luka Semionîci, n-am ce-ţi ascunde : ai văzut cu ochii dumitale tot ce am, şi nu m-am lăudat cu ce n-am.

Neguţătorul se aşeză la capătul laviţei.

— Ridică-ţi căciula de jos. Şezi ! spuse el.

Petruha se aşeză. Neguţătorul îşi făcu semnul crucii. Petruha îi urmă pilda. În sfîrşit, musafirul se ridică, ieşi din odaie, se întoarse şi spuse :

— Mulţumescu-ţi pentru ospătare !

Iar cînd coborîră în curte adăugă :

— Te poftesc pe la noi, ca oaspete !

— Bogdaproste, Luka Semionîci ! Trec neapărat, la vremea potrivită.

— Să-ţi potriveşti tu vremea, flăcăule ! Ei, trimite-ţi peţitoarea ; iar cînd vii adu cu tine şi un pisar, să ne facă la iuţeală zapisul de învoială.

De bucurie, Petruha nici nu mai ştia cum să-i răspundă. Neguţătorul îl îmbrăţişă :

— Nu iau mărgăritarele, să aibă fata parte de ele ! Ei, flăcăule, te-am purtat cu vorba, te-am zădărit, ca pe un peşte prins, tras de pe luntre ; dar să ştii ; cam prea puţin te-am necăjit ! Umblă prin curţile altora, dar căciula ce-o ai de la stăpînire să nu ţi-o pierzi. Şi mărgăritarele ţi le-am cerut, tot cu gîndul la căciula ceea...

— Luka Semionîci ! răspunse Petruha, rîzînd cu voioşie : vai, Luka Semionîci ! Şapte tejghetari de-ai dumitale erau în curte, ei, şi ne-am încăierat. Au închis poarta, şi a trebuit să

mă bat ca să scap din mîinile lor. Am sărit zaplazul, dar, uite, mi-a căzut căciula în curtea dumitale : cu asta m-am făcut vinovat înainte-ţi !

— Dîrz îmi eşti, şi chipeş, şi nu fără avere... Ei bine, trimite-ţi peţitoarea.

În clipa cînd se urcă în sanie, neguţătorul întregi :

— Peţitoarea s-o trimiţi într-o zi de frupt, să nu-mi vină nici miercuri, nici vineri. Să facem şi zapisul de învoială... uite, te-nvăţ ce şi cum, că eşti tînăr !

Se întuneca. Poarta fu larg deschisă ca să iasă neguţătorul, şi Moscova, aflată în săptămîna brînzei, răbufni năvalnic spulberînd zăpada, răspîndind clinchetul zurgălăilor de la troicile iuţi ca gîndul, şi cîntările trecătorilor băuţi. Petruha, cu mîinile în şolduri, zăbovi lîngă poarta larg deschisă, pînă ce sania neguţătorului se mistui în volbura ninsorii. Iar cînd feciorul boieresc se întoarse în odaie, i se tot părea că zurgălăii clincheteau şi cîntările răsunau în însăşi făptura sa, în inima lui, înviorată de răbufnirile colbului argintiu.

— Strigaţi-l pe Siomka, he-ei !

Fraţii se aşezară să dea gata tot ce mai rămăsese din mieduri şi să isprăvească bliniile.

— Mare noroc pe mine, Siomka, rosti Petruha. L-ai văzut pe neguţător, cum a umblat prin ogradă, cum a cercetat totul ?

— L-am văzut... dar m-am ferit de ochi străini ! Da ce e de mirare ? Cum să te respingă careva pe tine ? Eşti o mîndreţe de flăcău !

— Ei, Siomka, ei au trufia lor... nu-s ca noi ! Peţitoarea mi-a şoptit la ureche : „Acu e cu chef, dar fii cu băgare de seamă, să nu se răzgîndească“...

— Grăbeşte-te de fă zapisul, şi atunci nu se mai răzgîndeşte !

— Adevărat ! Azi e marţi. Poimîine e zi de frupt. O să mergem la el : chiar tu ai să scrii !

— Alege-ţi martorii : un paracliser, ori un diacon, iar eu scriu ; ei, atunci o să fii tare.

— Îţi pui straie de streliţ, o să te dau drept streliţ, pisar din piaţa Ivanova.

— S-a făcut !

— Siomka, treburile mele s-au rînduit. De ale tale, încep să am grijă mîine, pe lîngă Artamon, mai marele streliţilor, o să pun chezăşie pentru tine — şi iată-te streliţ !

— Ptiu ! Tare eşti grăbit să mă iei de păr, să mă tîrăşti la ţar !

— Mă doare inima, cînd văd că trebuie să stai ascuns de lume... o să mă însor, o dată cu nevasta, o să-mi vină în casă o mulţime de lume străină, şi-i primejdios ochiul străinului.

Fraţii zăboviră pînă în zori, tot cinstind la mied tare. In sfîrşit, ciocniră cele din urmă pocale. Petruha închină cu glas tare, vărsînd miedul pe jos :

— Pentru chezăşia mea, pentru caftanul tău, pentru sabia ta de streliţ !

Sfîrşitul volumului întîi

CUPRINS

Coli tipar: 29

Combinatul Poligrafic
„CASA SCÎNTEII“
București — R.S.R.
Com. 1036

COLECŢIA ROMANULUI ISTORIC

Frescă monumentală a unui trecut istoric puţin cunoscut — Rusia secolului XVII

Intrigile palatului, lupta dintre Curte şi Biserica nikoniană, fapte eroice de arme, aventuri de alcov — alcătuiesc materialul acestui roman scris cu nerv şi fantezie.

Prozator sovietic de o valoare indiscutabilă, A.P Ceapîghin (1870—1937) excelează prin romanele sale istorice — *Pribegii* şi *Razin Stepan*.

Vol. I–II Lei 28